

Giu visuvisuna

Portions of the Holy Bible in the Kakabai language of Papua
New Guinea

**Giu visuvisuna
Portions of the Holy Bible in the Kakabai language of
Papua New Guinea
Buk Baibel long tokples Kakabai long Niugini**

copyright © 2010-2023 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kakabai

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-03-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 27 Mar 2024 from source files dated 27 Mar 2024

8614ef9e-7279-5fda-a20a-4c1b45b2f51a

Contents

Metiu	1
Mak	77
Luk	126
Diyon	202
Giugiukamagēdi edi Kauwa	259

METIU

Giu visuvisuna i gilumi

Lainuwanega

Met giu visuvisuna i gilumi bi i giu te Yesu tana tau-nana tauwaiyawasana, Maimaituwa taugiuwatana lisidimo i giugiuwapaena luvanemo i tubuğā. Yesu tana Diu nopolidomo i tubuğā bi Met i gilumana ba mote Diu taudiğā aubaidi bi dobomo lava matabudi aubaidi tauwaiyawasana i tubuğā. Bi Yesu bai i voivoiyedina taudidi Met i gilumi watedi mai Yesu ena tubuğā i gilumiwata, bainewa ena kabulu i gilumiwata, laulubu bainewa i nawena i gilumiwata bi Galilimo ena noya ba bainewa i lauguguya, i wailovelove bi lava i waiyawasanidina matabudi i gilumi kauwedi.

Bi ena noya damodamodimo tana Galili dobuna i gose bi i nawana Yelusalemmo ġome kaka sai peki bi pekimo ya kenamoito munagħana matabudi Met i gilumi kauwedi. Niga bukana nophonemo ya giugiuwedana ba Yesu tana taunana tauwailovelove visuvisu guletina. Tana waigħake banidi ya giugiu waiipoipo kauwedi. Tana ena lauguguya Olip oyana dabanemo ya wai loveloveda te mabai Maimaituwa ena waibada nophonemo sa miyamiyana ba banidi sa kamaġatidi. Met ena buka damonemo ba Yesu ya giugiuweda te tana mote kaka ima goseda eete laġan damonemo ya tava.

*Yesu itaitana bi waġawaġana isedi
(Luk 3:23-38)*

¹ Yesu Keliso ena magumagula ba niga taudidi: Tana ba Ĝalibona Deivida damnemo i tubuğā, bi Deivida ba Eiblaġam damnemo i tubuğā. ² Bi Eiblaġam natuna ba Aisik, bi Aisik natuna ba Deikap. Bi Deikap natunatuna ba Diuda matasitasina. ³ Bi Diuda natunatuna ba Peles bi Sela, bi tinedi ba Tama. Bi Peles natuna ba Eslon, bi Eslon natuna ba Lam, ⁴bi Lam natuna ba Aminadab, bi Aminadab natuna ba Nason, bi Nason natuna ba Salmon, ⁵bi Salmon natuna ba Boas, bi Boas tinana ba Leīgeb. Bi Boas natuna ba Obedi, bi Obedi tinana ba Luti. Bi Obedi natuna ba Diyesi. ⁶ Bi Diyesi natuna ba Ĝalibona Deivida.

Deivida natuna ba Solomon bi Solomon tinana mba Uliya ena vesala. ⁷ Bi Solomon natuna ba Leġbom, bi Leġbom natuna ba Abida, bi Abida natuna ba Asa. ⁸ Bi Asa natuna ba Deġosafet, bi Deġosafet natuna ba Diyolam, bi Diyolam natuna ba Usaiya. ⁹ Bi Usaiya natuna ba Diyotam, bi Diyotam natuna ba Eiġes, bi Eiġes natuna ba Esekaiya. ¹⁰ Bi Esekaiya

natuna ba Manasi, bi Manasi natuna ba Amon, bi Amon natuna ba Diyosaiya.¹¹ Bi Diyosaiya natuna ba Dekonaiya matasitasina. Tedi edi lağannmo Islael lavedi matabudi a pani nawedi Babilonmo te ġome a miya.

¹² Babilonmo a miyamiya bi Dekonaiya natuna Seyateli tubuğā. Bi Seyateli natuna ba Selubabel. ¹³ Bi Selubabel natuna ba Abiuda, bi Abiuda natuna ba Eliyakim, bi Eliyakim natuna ba Aso. ¹⁴ Bi Aso natuna ba Sadok, bi Sadok natuna ba Akim, bi Akim natuna ba Eliuda. ¹⁵ Bi Eliuda natuna ba Eliyesa, bi Eliyesa natuna ba Matan, bi Matan natuna ba Deikap, ¹⁶ bi Deikap natuna ba Diyosep. Bi Diyosep ba Meli mwanena. Meli, tana Yesu Keliso i bewa.

¹⁷ Niga tubulelesina ba wapana 14 nove Eiblağam lisinemo te i sağa Deivida lisinemo. Bi Deivida lisinemo te a nawedina Babilon biliwelokonemo ba kota tubulelesa wapana 14. Babilonmo te i sağa Yesu Keliso ena lağannimo kota mainana wapana 14.

Yesu Keliso ena tubugā

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Yesu Keliso mulīga kaka i tubuğāna, bi dolinemō kauwaniga mainana i tubuğā: Yesu tinana Meli tana Diyosep i waitauye. Bi mulīga kaka a miya labuna bi lava a kita te Meli i bwaga, tana Aluwa Waiyawemo i bwaga. ¹⁹ Meli mwanena Diyosep ba didimana lavana. Bi mote i ġoyete lava matedimo maso Meli i voiye te i waitunimayaġa, taunana aubaina nōponemō waigose i noġoti.

²⁰ Diyosep mainana i wainuwanoġoġota ba Bada ena aneya laubonimo lisinemo i laumaġata bi i giuwena gado, “Diyosep, Deivida natuna, mote kuma naila, Meli kwa vai te tam mwanem, banina Meli ba Aluwa Waiyawa ena ġailisimo i bwaga. ²¹ Tana kaka gomana olotona ya bewa bi tam kwai isana Yesu, banina tana ena lava kaka edi gebogebomo yai yawasanidi.”

²² Niga kauwidi matabudi ba Bada wala taugiuwatana lisinemo i giugiuwena mainana a tubuġa: Taugiuwatana niga mainana i giu,

²³ "Totopa kaka ya bwaga bi gomana olotona ya bewa, bi sai isana Imanuwel."*

Isa Imanuwel banina “Majmaituwa tada vajiteda.”

²⁴ Isa iñanuwei bainha Mainaituwa tada vaiteda.
²⁵ Lağannemo Diyosep i kenakena moito, ba Bada ena
aneyea bai i giugiuwena mainana i voye, tana Meli i vai te
mwanena. Diyosep Meli vaitena mote tubuğɑ ai ġemoti,
eete Meli gomana olotona i bewa. Bi Diyosep mba gomenina
i wai isana “Yesu.”

* 1:23: Isa Imanuwel banina ba Maimaituwa tada vajiteda.

2

Nuwauyauya lavedi Yesu a vakita

¹ Ġalibona Alodi ena laġannimo, Diudiya nopenomo Betliġem malagainemo Yesu i tubuġa. Mulinemo nuwauyauya lavedi suwala ena anilovotava yawaninaġa a nato Yelusalemmo. ² Bi ai talana gado, “Gomana ġaubaona Diu edi ġalibona bamo ġome i tubuġa? Tama suwala ena anilovotavamo, gomana ena kipola ke kita te lauduneyena aubaina ke nato.”

³ Laġannemo Ġalibona Alodi niga giuna i vaivaiye, ba nuwana i yapuyapu. Bi lava matabudi Yelusalemmo kota mainana. ⁴ Mba ġome tana pilisi edi babada bi waigake tauwailovelona matabudi i waigemotidi bi i waitalayedina gado, “Keliso bamo ġome ya tubuġa?” ⁵ Bi tedi giu ai munena gado, “Diudiya nopenomo Betliġem malagainemo ya tubuġa.” Banina taugiuwatana i gilugilumina ba niga mainana,

⁶ “Tam Betliġem Diudiya dobunemo,
tam mote malagai yababa,

Banina temi Betliġem lavemi nopenomo kaka ġemota ya tubuġa,

bi tana kaka yai bada bi egu lava Islael ya labedi.”

⁷ Ġome Alodi nuwauyauya lavedi kandavonemo i waigemotidi bi i waitala kaukauwedi te bai sauginemo kipola i laumaġata te a kita. ⁸ Ġalibona nuwauyauya lavedi i giukamaġedi te sa nawa Betliġemmo bi i giuwedina gado, “Ko nawa bi koi tavutavu kauwa te mba gomenina ko banavi. Laġannemo, kona banavina ba ko tava munaġa te ko giuwegu te tagu kota yà nawa bi yà lauduneye.”

⁹ Tedi ġalibona ena giu a vaiye mulinemo ba nawa ai tubu. Bi kipolina a kitakitana taunana a vawata, eete bamo gomana i tubutubuġanemo ġome kipola i vamonto.

¹⁰ Laġannemo kipolina a kitakita, ba ai nuwavisu gulata.

¹¹ Bi vanuwemo a tavatava, ba gomana matinana Meli a kitedi. Ġome tuwapekedi ai tupagwaliġedi bi gomana a lauduneye. Tedi edi puyo a kaikamaġedi bi gomana a puyona ba goldimo, piupiumo bi Maelamo.* ¹² Mba kauwina mulinemo Maimaituwa laubonimo nuwauyauya lavedi i giuwedi te mote sima munaġa Alodi lisinemo. Taunana aubaina tedi eta ġesauna a kaiwata te a munaġa edi dobumo.

Diyosep bi Meli gomana a bewa bi a naila a nawa Idip

¹³ Nuwauyauya lavedi a nawanawa mulidimo, Bada ena aneya laubonimo Diyosep lisinemo i laumaġata bi i giuwena

* **2:11:** Maela ba kai bwadina panepanena, maiina dididiga.

gado, "Kwa moito, gomana kwa bewa bi tinana vaitena ko naila ko nawa Idip. Bi ġome ko miyamiyana eete laġannemo ya giuwemina kaka ko munaġa, banina ba Alodi gomana ya tavutavuġe te yai peki."

¹⁴ Kamaina bi Diyosep i miya moito, gomana i bewa bi tinana vaitena dudubalemo malagai a gose bi a nawana Idip. ¹⁵ Bi tedi Idipmo a miyamiyana eete Alodi i peki. Niga kauwina ba Bada wala taugiuwatana i giugiuwena mainana i tubuġa. Taugiuwatana i giuna gado, "Natugu Idipmo i miyamiya bi e kapotiyovo."†

¹⁶ Bi laġannemo Alodi i kita te nuwauyauya lavedi mote lisinemo a tava munaġa ba edi giu i noġoti bi nuwana i medi gulata. Taunana aubaina, tauwaiġaviya i giukamaġedi te Betliġem bi diyadiyana malagaidi matabudi nopolimo, libilibi oloolotodi edi kwalabu labu bi i yovoyovona matabudi sai pekidi. Niga kauwina a voiyena ba, mba laġannemo nuwauyauya lavedi kipola a kita bi Alodi a giugiuwena i noġoti waitete te a kaiyovuġe taunana aubaina ġaviġaviyidi i giukamaġedi te libilibi oloolotodi matabudi sai pekidi. ¹⁷ Te taugiuwatana Delimaiya wala bai i giugiuwena mainana i tubuġa. Tana i giuna gado,

¹⁸ "Lama malagainemo, lava peki saledi a salesaleyedi ba edi nuwaboya i dididiga gulata.

Leitsel natunatuna ya ġabeġabedi, banina natunatuna matabudi a peki kovi
bi tana mote ġemoġemotina te sai nuwauba."‡

Diyosep bi Meli natudi vaitena a munaġa Nasaleet

¹⁹ Alodi i peki mulinemo ba Idipmo Bada ena aneya laubonimo Diyosep lisinemo i laumaġata ²⁰ bi i giuwena gado, "Kwa moito, gomana matinana kwai dolidi bi ko munaġa Islael dobunemo. Banina tedi mabai gomana waipekina a ġoyegħoyena, ba lavedi a peki kovi."

²¹ Kamaina bi Diyosep gomana matinana i waidolidi te a munamunaġa Islael dobunemo. ²² Bi i vaiye te Akillas tamana Alodi gabuna i vai te Diudiya plovinsna i waiwaibadaye, ba Diyosep ġome nawa i naila. Bi aneya laubonimo Diyosep i giuwe te ya nawa Galili plovinsnemo. ²³ Kamaina bi tedi a nawa Nasaleet malagainemo a miya. Bi Taugiuwatana wala bai a giugiuwena mainana i tubuġa, "Te tana sai isana Nasaleet lavana."

† 2:15: Ose 11:1 ‡ 2:18: Delimaiya 31:15

3

*Diyoni taukabulu Yesu ena eta i yawasi
(Mak 1:1-8, Luk 3:1-18, Dyn 1:19-28)*

¹ Mba laġandimo Diyon taukabulu Diudiya plovinsnemo i tava bi kalakalalemo i laulauguguya. ² Tana i laulauguguyana gado, “Emi noġota ko vitaledi bi emi gebo gebo ko kuvesidi, banina Mala ena waibada kaikana i tava.”* ³ Taugiuwatana Aisaiya wala Diyon taukabulu i giugiuwatana gado,

“Lava kalakalalemo ya binabinauna gado,
‘Bada ena eta ko yawasi
bi ko kadidimani.’”

⁴ Diyon ena gala ba kamelo kapalina vatuватulina i kote kote. Bi ena tagilolo ba ġamōġamo kwapina bi kanaya ba kapau bi iwavi. ⁵ Lava wapewapedi Yelusalemġa, Diudiya plovinsna bi Diyodan dobuna lavedi matabudi a tava Diyon lisinemo. ⁶ Ĝome edi gebogebo matabudi a kuvesidi bi tana Diyodan gaubinemo i kabuludi.

⁷ Bi laġannemo Diyon lava i kakabuludi bi i kita te ġome Palisi bi Sadisi wapewapedi a natonato ba niga mainana i giuwedi, “Temi mwata salama natunatuna! Temi aiyai i giuwemi te Maimaituwa ena kovoġa ya natonatona ko vola kamaġe? ⁸ Kona laulaukuvasana ba miyamiyana ko miyae te ta kita bi ta sibe. ⁹ Bi mote komai noġota bi koma giu gado, ‘Tama Eiblaġam ena tubulelesa, taunana aubaina mote bai gebogebona kaka lisimaimo ima tubuġa.’ Yà giugiuwemi te Maimaituwa ba ġemogemotina niga ġakimidimo Eiblaġam ena tubulelesa yai tubudi. ¹⁰ Maimaituwa kaikana kai lamlamdimo ġadivi i sako te bamo kaidi mote sima votavota kauwa ba matabudi ya oi kamakamaġedi, ya douġavuġavukidi bi kaimo yai kalaġosedi.

¹¹ “Tagu gaubemo yà kakabulumi te ko sibe te kaikana kona laukuvasa. Bi lava muliguġa ya natonatona ba i saġa gulatana kaka tagu. Bi tagu mote yà visu te ena kaġesumà yà avala. Tana kaka Aluwa Waiyawemo bi kaimo ya kabulumi. ¹² Tana kaka lava visuvisudi bi gebogebodi ya dailidina maibena lava laisi ya tututuna. Bi yavalemo ya ġini te kwapidi ya suve waipaipailidi tabudimo sa nawa bi banidiġa sa kena. Tana laisi banidiġa ya legaudi te ena vanuwemo ya sivudi bi kwapidi kai kalakalati nonoġinemo yai naġasa nawedi.”

*Dyon Yesu i kabulu
(Mak 1:9-11, Luk 3:21-22, Dyn 1:29-34)*

* **3:2:** Met 4:17, Mak 1:15

¹³ Kamaina bi Yesu Galiliġa i nato Diyoudan gaubinem, te Diyon Yesu ya kabulu. ¹⁴ Diyon i ġo耶goye te Yesu ena noġota maso i vitale bi i giuwena gado, “Tam maso tagu kuna kabulugu. Bi geġa te tam kuna natona tagu lisigumo.” ¹⁵ Bi Yesu Diyon ena giu i waimunena gado, “Geġa, mba kamaina. Niga ba Maimaituwa ena ġowana, kamaina te didimana kauwidi matabudi ta voiyedi te Maimaituwa ena waiyawasana ta kamaġati.” Ĝome ba Diyon i waianina.

¹⁶ Kamaina bi Diyon Yesu i kabulu bi i lovolojotava ba mala i nuwawasa. Mba taunana te Maimaituwa Aluwina i yovona dabanemo maibena gabubu. ¹⁷ Bi kalina malaġa i yovona gado, “Niga taunana tagu natugu nuwagu tauvaina, ya wainuwavisuye.”[†]

4

Yesu ena laulubu (Mak 1:12-13, Luk 4:1-13)

¹ Kamaina bi Aluwa Waiyawa Yesu i waidoli nawe kalakalalemo te Seitan Yesu yai laulubu. ² Yesu ġome, suwala 40 bi dudubala 40 i udi, mulinemo ba kani i peki. ³ Tauwailaulubu Yesu lisinemo i tava bi i giuwena gado, “Bamoda tam Maimaituwa Natuna, ba niga ġakimidi kwa giuwedi te saila buledi.” ⁴ Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Gilugilumina wadubonemo niga mainana i giu:
‘Lava mote buledi taunaġa yasinemo ima miya, bi Maimaituwa giunemo ya miya.’”

⁵ Ĝome te Seitan Yesu i waidoli nawe Yelusalem, taun dididiga waiwaiyawinem bi Maimaituwa ena vanuwa dabaotinem i giuwe te i moito. ⁶ Bi i giuwena gado, “Bamoda tam Maimaituwa Natuna, ba taumġa kwai ġiutluim, banina gilugilumina wadubonemo niga mainana i giu:

‘Maimaituwa ena aneya ya giukamaġedi te tam sa labem,
bi nimedimo sa kamotim te ġakimemo mote kaġem
kumai kelo.’”

⁷ Yesu, Seitan ena giu i waimunena gado, “Gilugilumina wadubonemo kota niga mainana i giu.”

“Bada, em Maimaituwa mote kumai laulubu.”

⁸ Ĝome Seitan, Yesu i waidoli nawe oya lofalofana daba otinem bi dobu matabuna ena waiguyau wainuwavaivaidi matabudi Yesu i wailove ⁹ bi i giuwena gado, “Bamoda tam kwa lauduneyeguna ba niga mwalidi matabudi ya vitem.”

[†] 3:17: Mak 1:11

¹⁰ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Seitan, ku nawa tabummo banina, gilugilumina wadubonemo niga mainana i giu:

‘Bada, em Maimaituwa taunağā kwa lauduneye bi aubaina kwa noya.’”

¹¹ Ĝome Seitan Yesu i gose kamağe bi aneya a yovo te a sagu.

Yesu ena noya Galilimo i waitubu

(Mak 1:14-15, Luk 4:14-15)

¹² Lağannemo Yesu i vaiye te Diyon biliwelokomo a sako nawe ba tana i munağā Galili dobunemo. ¹³ Tana Nasalet i gose bi i nawa Kapeniyammo i miya. Kapeniyam ba Galili topana diyanemo, dobu Sebulun bi Naptali nopolimo. ¹⁴ Niga ba taugiuwatana Aisaiya bai i giugiuwena mainana i tubuğā. Tana i giuna gado,

¹⁵ “Dobu Sebulun bi Naptali ba Galili topana etana diyanağā. Dobuna Galili ba eteni lavedi edi animiya.

¹⁶ Bi lava mabai waidudubalemo sa miyamiyana, kaka yanayana dididiga sa kita.

Tedi mabai peki boimatuwinemo sa miyamiyana kaka yanayana ya laiyanedi.”

¹⁷ Mba sauginemo te noke i nawana ba Yesu lauguguya i waitubuna gado, “Emi gebogebo ko kuvesidi, banina Maimaituwa ena waibada kaikana nuwana tava.”

Yesu ena tauwaikaiwatana 4 i gei vinedi

(Mak 1:16-20, Luk 5:1-11)

¹⁸ Yesu Galili topana diyanağā i nawanawa ba oooloto labu i kitedi, Saimon a waiisana Pita bi tasina Endulu. Tedi topamo a gomogomo, banina tedi taugomogomo. ¹⁹ Ĝome Yesu i giuwedina gado, “Ko nato, ko kaiwatagu bi yài lovelovemi te lava ko konedi.” ²⁰ Noi taunana te edi gomo a gosedi bi Yesu a kaiwata.

²¹ Ĝome a modina a nawanawa ba kota oooloto labu i kitedi, Diyemesi bi tasina Diyon, tedi ba Diyebedi natunatuna. Tedi tamedi Diyebedi vaitena wagamo a miya bi edi gomo a kakavisuviusudi. Bi Yesu i giuwedina gado, “Ko nato, ko kaiwatagu.” ²² Noi taunana te tamedi bi edi waga a gose kamağedi bi Yesu a kaiwata.

Yesu lava sidesidedi i waiyawasanidi

(Mak 1:32-39, Luk 4:40-44)

²³ Yesu Galili dobuna nponağā i nawa bi bolu vanuwidiğā i waiwailovelove bi Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna i laulauguguyae. Bi lava edi sida tabudi bi tabudi a legalegaudina i waiyawasanidi. ²⁴ Bi Yesu giuna Sailiya

dobuna i nawa yağosi, bi ġome lava edi sida tabudi bi tabudi a tavaitedi Yesu lisinemo. Lava ġesaudi yavi nananakidi a legalegaudina, ġesaudi aluwa gebogebodi a sunesuneidina bi ġesaudi kaġenuwakududi, matabudi i waiyawasanidi.²⁵ Bi lava kumdi Galiliġa, Dekapolisġa, Yelusalemġa, Diudiyaġa, Diyoudan bi noi nevana lavedi a tavatavana vaitedi Yesu a kaiwata.

5

*Yesu oya dabanemo i lauguguya
(Luk 6:20-23)*

- 1 Laġannemo Yesu lava kumdi i kitekitedi, ba tana i saġa i nawa oya dabanemo bi i miyatulu. Ġome ena tauwaikaiwatana lisinemo a tava² bi wailovelovedi i waitubuna gado,
- 3 “Temi mabai nuwemi tabutabunemo Maimaituwa ena waibada ko ġoyeġoyena ba koi nuwavisu,
banina temi kaka Mala ena waibada ya yovo bi yai badayemi.
- 4 Temi mabai nuwemi tabutabunemo yawasana aubaina ko ġaħbaġabana ba koi nuwavisu,
banina temi kaka Maimaituwa yai nuwaubemi.*
- 5 Temi mabai ġaubo munaġemo ko miyamiyana ba koi nuwavisu,
banina temi kaka dobu matabuna koi taniwagaye.
- 6 Temi mabai didimana ko ġoyeġoyena
Maimaituwa kaka emi ġowana ya vitemi.†
- 7 Temi mabai lava taulaunuwatoiyedi ba koi nuwavisu,
banina temi kaka Maimaituwa ya launuwatoiyemi.
- 8 Temi mabai nopomi kakasabusabudi ba koi nuwavisu,
banina temi kaka Maimaituwa ko kita.
- 9 Temi mabai nuwauba tauvoiyena ba koi nuwavisu, banina temi kaka
Maimaituwa yai kawa natunemi.
- 10 Temi mabai didimana ko voivoiye bi lava sa laulaukivigebogeboyemina ba koi nuwavisu,
banina Mala ena waibada kaka ya yovo bi temi yai badayemi.
- 11 “Temi mabai lava sa giu waiyovoyovomi, sa laukivigebogeboyemi bi giu kaikaiyovudimo sa waiwavumi, banina temi tagu taukaiwatagu ba koi nuwavisu.¹² Temi koi nuwavisu bi ko yasisi, banina emi mai'ia dididiga malamo ya kenakena. Bi ko sibe te lava ġesaudi wala mainana taugiuwatana a laulaukivigebogebayed.

* 5:4: Ais 61:2 † 5:6: Ais 55:1,2

Soliti bi yana lautaulalana
(Mak 9:50, Luk 14:34-35)

¹³ “Temi ba maibena lava edi soliti. Bamoda soliti dinina i kovina, ba bainewa ko voiye bi yaila soliti munaḡa? Kamaina te mba solitina i gebogebo, te lava kaka sa pwalaǵe bi sa vawaidoǵadoǵa.‡

(Mak 4:21, Luk 11:33)

¹⁴ “Temi ba maibena yanayana dobu lavedi lisidimo. Laǵannemo oya dabanemo taun a ǵalana ba mote ġemoǵemotina ima kandavona. ¹⁵ Kauwina ġemotina lava mote lampi ima gabu bi gulewa dibunemo ima sako nawe, geǵa te tana lampi ya gabu te ena animoitomo yai moito te vanuwa nopenemo lava matabudi ya laiyanedi.§ ¹⁶ Temi kota mainana kauwa visuvisudi ko voyiedi te lava sa kitimi bi Tamemi malamo isana sa kasaǵeságe.

Waiǵake wailovelovena

¹⁷ “Komai noǵota bena tagu e natona ba Mousis ena waiǵake bi taugiuwatana edi wailovelove yàma kaika-maǵedi. Tagu e natona ba waiǵake banidi yà kamaǵatidi. ¹⁸ Yà giugiu kauwemi te mala bi dobu sa launeǵaneǵa bi waiǵake ġemota mote ima launeǵaneǵa eete waiǵake bai i giugiuwedina matabudi sa tubuǵa. ¹⁹ Taunana aubaina, tam aiyai waiǵake ǵaubo otina kwa noǵoti waiubauba bi kwa waikatikotona, mba em lava kwa wailovedi te mainana sa voiye, tam kaka Mala ena waibada nopenemo sa kita kamaǵem. Bi tam aiyai waiǵake kwa vovoteyateyaedina ba lava kwai lovelovedi te tedi kota sa voteyateya, bi tam kaka Mala ena waibada nopenemo sa sako saǵem. ²⁰ Bi yà giugiuwemi, emi yawasana ko kadidimani kauwedi, bi mote koma voiye maibena Palisi bi waiǵake tauwailovelovena. Tedi ta kitekitedi te bena didimana lavedi bi nopodi ba gebogebo i wanavu. Bamoda temi mainana ko voyiena ba mote kaka Mala ena waibada nopenemo koma solasaǵa.

Waipeki giuna

²¹ “Temi kona vaiye te wala waiǵake i giuna gado, ‘Mote kumai peki. Aiyai bi lava i waipekina, tana kaka etalemo ya moito.’ ²² Bi geǵa te tagu niganana yà giugiuwemi te tam aiyai em tau lisinemo kuna medina, tam kaka sa etalem. Bi tam aiyai te em tau kuna giu waigebogebona ba tam yaǵolo etala dididiginemo kwa moito. Bi bamoda tam aiyai em tau kuna giu waibu'ubu'uina, ba tam kwai laba te kwa nawana iyoyoǵamo.

‡ 5:13: Mak 9:50 § 5:15: Mak 4:21

23 "Bamoda em puyo kuna natome Oltemo Maimaituwa vitena aubaina, bi ġome kuna noġoti te em tau vaitena modomimo gebogebo ya kenakena,²⁴ ba em puyo Olta diyanemo kwa gose. Bi kwa munaġa te em tau vaitena mba pilipilina ko gei kadidimani, kaka kwa nato munaġa te em puyo Maimaituwa kwa vite.²⁵ Bamoda lava aiyai tam ya nawemna etala aubaina, kamaina te etamo em gebogebo kwa kadidimani makaiye, te taulauetala nimanemo mote ima sakom. Banina taulauetala kaka tauwaipanipani nimanemo ya sakom te ya nawemna biliwelokomo.²⁶ Bi ya giugiu kauwem te tam kaka biliwelokomo kwa miyamiyana, eete kwai maii'a kovi kaka kwa potiyovo.

Vawaidoġa ena giugiu

27 "Temi kona vaiye te wala waiġake i giuna gado, 'Mwanem mote kuma vawaidoġa.'²⁸ Geġa te tagu niganana ya giugiuwemi, te tam aiyai bi waivini ġesauna kuna kita bi nopommo kuna elawena, ba tam kaikana mwanem kuna vawaidoġa.²⁹ Bamoda matam kataiyammo i voyiem te gebogebo kwa voivoiye, ba kamaina te kwa ġivoi kamaġe bi kwa pwalaġe. I visu te matam ġemota bi malamo kwa solasaġa, kaka tubuġim matabuna sa pwalaġe nawena iyoyogħamo.^{**}
 30 Bi bamoda nima kataiyam i voyiem te gebogebo kuna voiyeña, ba kamaina te kwa bwali ġavuki te kwa pwalaġe. I visu te nimam ġemota bi malamo kwa solasaġa, kaka tubuġim matabuna sa pwalaġe nawena iyoyogħamo.^{††}

Waigose ena giugiu

31 "Temi kona vaiye te wala waiġake i giuna gado, 'Oloto waigose ya ġoyena, ba kamaina te waigose pepana mwanena ya vite.'³² Bi geġa te niganana ya giugiuwemi te oloto mwanena mote ima gose. Bamoda i voiyeña ba mwanena ya vavawaidoġa bi waivini ena waimatawapamo kaka mwanena ya voiye te ya gose. Bi aiyai olotona mba waivinina gosegosena i naġina, ba vawaidoġa ya voivoiye.^{‡‡}

Giuwapa ena giugiu

33 "Temi kona vaiye te wala waiġake i giuna gado, 'Bamoda Bada isanemo kuna giuwapanा ba kamaina te kwa voiye.'³⁴ Bi geġa te, tagu niganana ya giugiuwemi te mote bai isanemo koma giuwapa. Mote mala isanemo, banina mba ba Maimaituwa ena animiya,^{§§}³⁵ ee mote dobu isanemo, banina mba ba Maimaituwa kaġetabana ani waigwaliġena. Bi mote Yelusalem isanemo, banina mba ba ***Gaġibona

** 5:29: Met 18:9, Mak 9:47 †† 5:30: Met 18:8, Mak 9:43 ‡‡ 5:32: Met 19:9, Mak 10:11,12 §§ 5:34: Met 23:22 *** 5:35: Maimaituwa

Dididiga ena malagai. ³⁶ Bi kota kunummo mote kuma giuwapa, banina tam mote ġemoġemotina te dabam kuma voiye te ima duba ee ima poti. ³⁷ Taunana aubaina temi koi aninana, ba kamaina te koi anina ota. Bi kona dabokana ba, kamaina te ko daboka ota. Bi giu ġesaudi ko vatodina, mba Seitan lisinaġa sa natonato.

*Laubiwa ena giugiu
(Luk 6:27-36)*

³⁸ “Temi kona vaiye te wala waiġake i giuna gado, ‘Bamoda em tau matam i ġivoina, kamaina te tana matana kwa ġivoi. Bi em tau mwakam i waidoulosina, kamaina te tam tana mwakana kwai dousi.’ ³⁹ Bi geġa te tagu niganana yà giugiuwemi, te gebogebo lavana bai lisimmo i voiye waigebona, mote kuma laubiwa. Bamoda aiyai gadigadimmo i talaġa, ba kota gadigadim ġesauenemo ya talaġa. ⁴⁰ Bamoda aiyai i etaetalem bi em kwama dibunemo anikote i vaina, ba kamaina te em kwama dabanemo anikote vaitena kwa vite! ⁴¹ Bamoda tauwaiġaviya ya egelim te ena ġonāġona kwa avala bi ko nawa palata i sakosakonemo, ba mba mainana manekina lofana kota kwa nawae kaka kwa gose.^{†††} ⁴² Aiyai bi bai lisimmo i waibaġayena, ba kamaina te kwa vite bi mote kuma nuwevi.

Emi ġaviya ko ġoyedi

⁴³ “Temi kona vaiye te wala waiġake i giuna gado, ‘Em tau diyammo taumiya khwa ġoe bi em ġaviya kwa daboke.’ ⁴⁴ Bi geġa te niganana yà giugiuwemi te emi ġaviya ko ġoyedi, bi mabai sa laulaukivi gebogeboyemina aubaidi ko laupali, ⁴⁵ mba mainana ko voiyena kaka Tamemi malamo yai kawa natunemi. Tana suwala ya giugiukamaġe yovoġe visuvisu bi gebogebo lavedi lisidimo. Bi nabu ya giugiukamaġe yovoġe didimana bi mote didimana lavedi lisidimo. ⁴⁶ Bamoda tedi mabai sa ġoyeġoyemna taudīga kwa ġoyedina ba bai mai'ina kaka kwa vai? Geġa ota! Takis taulaitupana ba edi lava taudīga sa ġoyeġoyedi bi edi gaviya sa dabodabokedi. ⁴⁷ Bamoda em dam lavedi taudīga kwai ebonedina, mba kauwa visuvisuna kwa voivoye, lava ġesaudi lisidimo? Lava waisumaġageġedi mainana sa voivioye. ⁴⁸ Taunana aubaina, temi kota emi ġaviya ko ġoyedi bi emi yawasana sa visu bi sa didimana maibena Tamemi malamo.”^{***}

6

Lava malumaluwabina saguna

††† 5:41: Gulik kalinanemo i giuna, one mile. *** 5:48: Liv 19:2, Wai 18:13

1 “Lağannemo waisagu kauwidi ko voyedina ba koi kita kauwa te mote lava matedimo koma voyiedi. Bamoda mainana ko voyena ba emi mai'a malamo Tamemi lisinemo mote koma vai. 2 Taunana aubaina, lağannemo lava malumaluwabina kona saguna ba mote koma nuwasagače bi bwagigi koma suvedi, maibena lava kaikaiyovudi edi kauwa. Tedi bolu vanuwidimo bi eta nananakidimo sa voyiedi te bena lava sa soveyedi. Giukauwa ya giugiuwemi te mba lavedi edi mai'ia kaikana sa vaivai. 3 Bi lağannemo lava malumaluwabina kona saguna ba mote aiyai diyemimo ima sibe,* 4 bi emi vite ba kandavonemo ko voye. Tamemi i kitemi te bai kandavonemo kona voyena ba tana kaka emi mai'a ya vitemi.”

*Pali wailovelovena
(Luk 11:1-4)*

5 “Lağannemo ko laupalina ba mote mai lava kaikaiyovudi sa laulaupalina mainana, tedi sa ġoyeġoye te bolu vanuwidimo bi eta nananakidimo sa moito nawa bi sa laupali te lava sa kitedi. Giukauwa ya giugiuwemi te mba lavedi edi mai'a kaikana a vai. 6 Bi lağannemo pali ko ġoyena, ba ko nawa emi vanuwemo, mataetina ko gudu bi Tamemi miyamiya waidavonina lisinemo ko laupali. Tamemi i sibemi bai kandavonemo ko voivoiyena kaka emi mai'a ya vitemi.

7 “Bi lağannemo ko laupalina ba mote mai koikoitau taulauduneyedi sa lelolelona mainana. Tedi sa wainoġota te edi giu wapewapedi sa vatodina kaka Maimaituwa ya vaiyedi. 8 Temi mote koma voye mai tedi, banina muliġa kaka koi baġana ba Tamemi kaikana emi maluwabi i sibedi.”

9 “Temi ko laupalina gado,
Tamamai malamo miyamiyam,
dodu matabuna Isam Waiwaiyawina sa vivile.

10 Tam em waibada ya nato.

Bi em ġowana dobumo ya tubuġa, maibena malamo ya tubutubuġana mainana.

11 Laġan onena kamaya kwa vitemai,

12 Bi ema gebogebo kwa noġoti kamaġedi,

mai ema lava edi gebogebo ke noġonoġotikamaġedina mainana.

13 Kwa sagumai te laulubumo mote kama nawa

bi gebogebo kwa tauliye bi kwai yawasanima.

14 “Bi bamoda lava a kanuwagebomina ba edi gebogebo ko noġoti kamaġedi. Banina mba mainana kaka Tamemi

* **6:3:** Gulik kalinanemo i giuna, “Nimam kataiyam e paipailuna, nima ġeniyam mote ya sibe te nima kataiyam bai ya voivoiye.”

malamo kota emi gebogebo ya noğoti kamağedi.[†] ¹⁵ Bamoda lava edi gebogebo yağolo te ko noğonoğoti watedi ba Tamemi malamo kota mainana emi gebogebo ya noğoti watedi.”

Udi wailovelovena

¹⁶ “Lağannemo ko udiudina ba mote matemi koma voyiedi te simai nuwatootoi maibena, lava waikaikaiyovudi sa voivoiyena. Tedi sa kakamağati munağedi lava matedimo te sa udiudi. Giukauwa ya giugiuwemi te tedi kaikana edi ma'ia a vai. ¹⁷ Bamoda ko udina ba dabemi ko oelidi bi matemi ko sevedi, ¹⁸ te lava mote sima sibemi te temi ko udiudi. Bi Tamemi miyamiya waidavonina taunağā ya sibemi te temi ko udiudi. Tana kaka bai kandavonemo ko voivoiyena ya kita bi ma'ia ya vitemi.”

Malamo Waiguyau

(Luk 12:33-34)

¹⁹ “Emi waiguyau mote dobumo koma susuğudi, male sulasula sa kagebogebodi bi sa laukoekoe ee taudanenedanene vanuwemo sa sola sağā te sa danenedi. ²⁰ Taunana aubaina emi waiguyau malamo ko susuğudi, banina ġome mote sulasula kaka sima kagebogebodi bi sima laukoekoe ee taudanene mote ima sola sağā te ima danenedi. ²¹ Bi emi waiguyau bamō ġome sa kenakena ba temi kota nuwemi ġome.”

Tubuğā ena yanayana

(Luk 11:34-36)

²² “Mata ba tubuğā ena kwadam. Bamoda matemi visuvi-sudi ba tubuğimi matabuna ya yana. ²³ Bamoda matami sa gebogebona, ba tubuğimi matabuna yai dudubala. Bamoda yana nopommo i wai dudubalana, ba i gebo kauwa te nopom yai boimatuwa.

²⁴ “Mote aiyai kaka babada labu aubaidi ima paula. Tana ġemota ya ġoye bi ġesauna ya daboke ee ġemota ya kaiwatawata bi ġesauna ya kita kamağe. Temi mote ġemoġemotina te Maimaituwa bi mane koma pauledi.”

Mote komai nuwaboya

(Luk 12:22-31)

²⁵ “Taunana aubaina, ya giugiuwemi te tubuğā aubaina mote komai nuwaboya te bai maso kona kani bi kona tego. Bi mote komai nuwaboya te bai maso kona kote tunimi aubaina. Yawasana noğotina i didiga gulatana kaka kani bi kota mainana tunimi noğotina i didiga gulatana kaka gala. ²⁶ Mwanuwa sawasawamo sa lovоловона ko noğotidi! Tedi mote sima wadiwadi, mote kani sima yabayaba ee sima

[†] 6:14: Mak 11:25-26

laulaususuğu, geğə te Tamemi malamo ya waikanidi. Bi temi nuwaboyemi i didiga gulatana kaka mwanuwa.²⁷ Temi mba mwalidi kowai nuwaboyaedina, kaka emi miya sa kalofedi, ee? Geğə.”

²⁸ “Te bai aubaina gala ko wainuwaboyaedi? Belana bodumo sa dugadugana ko kitedi. Tedi mote sima noyanoya bi gala sima voivoiyedi.²⁹ Bi ya giugiuwemi, avena te Solomon ena waiguyaumo ena gala kipokipolidi bi mba galedi mote a visu gulata maibena niga belenidi.³⁰ Maimaituwa ġawaġawa i voyiedi bi ya labelabe kauwedi. Bi mba ġawegħawedi niganana niga ġome bi bokina ba kai ya kala ġosedi. Bi temi noġotimi i didiga gulatana kaka ġawaġawa. Taunana aubaina Maimaituwa kaka yai galemi, bi temi kamaina te koi sumaqadidi.”

³¹ “Mote komai nuwaboya bi koma giu gado, ‘Mwali bai ta kani, ee bai ta tego? Ee bai ta kote?’³² Koikoitau taulauduneyedi mba mwalidi sa wainuwaboya gulatedi. Bi temi Tamemi malamo i sibe te mba mwalidi ko ġoyeġoyedi.³³ Bi geğə te temi Maimaituwa ena waibada bi ena didimana etedi ko gei tavuġedi kaka tana mba mwalidi matabudi ya vitemi.³⁴ Taunana aubaina, bokina ena kauwa niganana komai nuwaboyae. Bokina ko gose te taunaġa ena nuwaboya. Laġon onena taunaġa ena nuwaboya ya kenakena.”

7

Lava mote kuma lauipoyedi (Luk 6:37-42)

¹ “Lava kuma kitakita waipoipoyedi bi kuma giugiuwatedi, Maimaituwa kaka kauwina ġemotina lisimmo ya voiyē. ² Bainewa em tau kuna lauipoipoyena ba Maimaituwa kaka luvanemo ya lauipoyem.* ³ Bai aubaina em tau matanemo ġasububu kwa kitakita, bi tam matammo mote kaitupo kuma kitakita? ⁴ Bai aubaina tam matammo mote kaitupo ku kaikamaġe, bi em tau matanemo ġasububu kaikamaġena kwa giugiuwe? ⁵ Tam lava kaikaiyovum! Dolinemo tam matammo kaitupo kwa kaikamaġe te kwai kita kauwa, kaka em tau matanemo ġasububu kwa kaikamaġe.”

⁶ “Bai waiwaiyawina mote daġadaġasi koma vitedi. Bi kota em posalu mote buwawa matedimo kumai naġasa, tedi male sa vagudegudedi bi sa nuwavitala te sa koilisilisim.”

Waibaġa, waitavutavu bi laupewapewa (Luk 11:5-13)

* 6:29: 1Ga 10:4-7 * 7:2: Mak 4:24

⁷ “Koi bağana kaka Maimaituwa ya vitemi, koi tavutavuna kaka ko banavi bi ko laupewapewana kaka lisimimo mataeta ya kaikamağe. ⁸ Lava matabudi sa waibağana kaka ya vitedi, tedi mabai sa waitavutavuna kaka sa banavi bi tedi mabai sa laulaupewapewana kaka lisidimo mataeta ya kaikamağe. ⁹ Tam aiyai natum maso kani i waibağaye bi ġakima kuna vite? ¹⁰ Ee iyana i waibağena ba mwata kwa vite, ee? Bena geğä! ¹¹ Temi mwali visuvisudi natunatumi vitedi kona sibe kauwedi. Tedi mabai sa waibağana Tamemi Malamo lisinemo ba mwali visuvisudi ya vitedi. ¹² Temi bai ko ġoyeğoyena lava lisimimo sa voyiena ba mainana kota tedi lisidimo ko voiye, banina niga taunana Waiğäke bi Tauğiuwatana edi wailovelove.”

Eta labu

¹³ “Mataeta ġulilinağä ko sola nawa, banina iyoyoğä etana ba gayana i didiga, i taba bi lava wapewapedi sa kaikaiwata. ¹⁴ Yawasana etana mataetina ba i ġulili bi nawaena ba i pilipili bi lava visa ota sa kaikaiwata.”

Taugiuwatana giugiukauwidi bi kaikaiyovudi

(Luk 6:43-45)

¹⁵ “Taugiuwatana kaikaiyovudi ko kita kauwedi. Tedi sa nato bi sa voyedi mai sipu waitunipekidi bi geğä te nopodi ba medimedidi mai bena tabei.[†] ¹⁶ Bi edi kauwemo ba ko kita ġonedi. Lava ġemogemotina guleipi gedala modonemo ya losi, ee kulou tipolo modonemo ya losi? Bena geğä. ¹⁷ Kota mainana kai dugaduga kauwina ba ya vota kauwa bi kai mote dugaduga kauwina mote vota kauwa. ¹⁸ Kai dugaduga kauwina mote ġemogemotina vota gebogebona ima votae. Bi kai mote dugaduga kauwina mote ġemogemotina vota visuvisuna ima votae. ¹⁹ Bi bamo kaidi mote sima votavota kauwa ba Maimaituwa ya oi kamağedi bi kai kalakalatinemo yai nağasedi.[‡] ²⁰ Mba kauwina ġemotinemo, taugiuwatana edi yawasana ko kita waitetedi bi ko sibedi te tedi taugiuwatana visuvisudi ee taugiuwatana kaikaiyovudi.”

Tauwaikaiwatana giugiukauwidi bi kaikaiyovudi

(Luk 6:46-49)

²¹ “Lava wapewapedi lisigumo sa giugiuna gado, ‘Bada, Bada,’ Bi mote lavedi matabudi kaka Maimaituwa ena waibadamo sima sola sağä. Bi tedi mabai Tamagu malamo ena ġowana sa voivoiyena taudidi Maimaituwa ena waibadamo sa sola sağä. ²² Bi etala lağanna ya tavana kaka lava wapewapedi sa giuna gado, ‘Bada, Bada, tama isammo aluwa gebogebodi kei potiyovodi bi mataila kauwidi

[†] 7:15: Tabei ba dağası ġasiġasidi. [‡] 7:19: Met 3:10

wapewapedi ke voivoiyedi.'²³ Bi tagu kaka yà giuotiğedina gado, 'Tagu mote yà sibemi. Ko nawa tabumimo, temi gebogebô lavemi.'

Vanuwa tauḡaledi labu

(Luk 6:47-49)

²⁴ "Taunana aubaina, tana aiyai ya nato giugu ya vaiye bi ya kaikaiwata kauwena ba maibena lava nuwauuyauyana, ena vanuwa ākima dabanemo i āala. ²⁵ Bi nabu i yovo, gauba a kabaita bi yavala i lausuve gulata vanuwa modonemo bi mote i likwa, banina yasina ākima dabanemo i waimoito. ²⁶ Bi aiyai giugu ya vaiye bi mote ima vovoteyet-eye, ba maibena oloto bu'ubu'uwinna ena vanuwa bubumo i āala. ²⁷ Bi nabu i yovo, gauba a kabaita bi yavala i lausuve gulata vanuwa modonemo te i likwa bi daguguna ba i didiga gulata."

²⁸ Lağannemo Yesu ena wailovelove i kovi mulinemo ba lava kumdi ena wailovelove a sove gulate, § ²⁹ banina tana ġailisi vaitena i waiwailovelove, mote mai waīgake tauwailovelovedi.

8

Yesu oloto tunipekipekina i waiyawasani

(Mak 1:40-45, Luk 5:12-16)

¹ Lağannemo Yesu oya dabanemo i yovoyovo munağa bala lava kumdi tana a kaiwata. ² Ğome oloto sida kapa vaivaina i tava Yesu kağepakanemo, tuwapekana i waitupagwaliğedi bi i giuna gado, “Aee, BADA, bamoda kwa ġoyena, te kwai yawasanigu.”

³ Yesu nimana i tuğu te oloto i tauconi bi i giuwena gado, "Tagu yà ġoyeġoyena kwa yawasana." Noi taunana te oloto sida kapa vaivaina i yawasana. ⁴ Kamaina bi Yesu oloto i waiġakena gado, "Bai lisimmo i tubutubuġana, mote aiyai kuma giuwe bi kwa nawa pilisi lisinemo te tana ya kitam. Bi Mousis ena sewasewa i giugiuwena mainana kwa voiye te lava sa kitam te tam kuna yawasana."

*Yesu tauwai^gaviya wapedi 100 edi bada ena taupaula i
waiyawasani
(Luk 7:1-10)*

⁵ Bi lağannemo Yesu Kapeniyammo i tavatava, ba ġome tauwaīgaviya wapedi 100 edi bada i tava Yesu lisinemo bi i waibaġana gado, ⁶ “Bada, egū taupaula ba sida tunipekipeki i vai bi ya pelopelo.” ⁷ Bi Yesu tana i giuwena gado, “Tagu kaka yà nato te yài yawasani.” ⁸ Bi tauwaīgaviya edi bada

Yesu ena giu i waimunena gado, “Bada, tagu mote yà visu te egu vanuwemo kwa tava. Bi kwa giu ota te egu taupaula ya yawasana. ⁹ Tagu kota waibabada dibudimo yà miyamiya, bi ġavīgāviyidi egu waibada dibunemo sa miyamiya. Bi laġannemo tauwaiġāviya yà giuwena gado, ‘Ku nawa,’ Ba ya nawa, ee yà giuwena⁵Q1qàQ gado, ‘Ku nato,’ Ba ya nato. Bi egu taupaula yà giuwena gado, ‘Niga ku voiye,’ Ba tana ya voivoiye.”

¹⁰ Laġannemo Yesu, tauwaiġāviya wapedi 100 edi bada ena giu i vaivaiyedi ba i sove bi i tauvitale te lava kumna a kaikaiwatana i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi, te tagu mote bamo Islael nophonemo lava aiyai e banavi ena waisumaġa mai niga olotona. ¹¹ Bi tagu yà giugiuwemi, te Mala ena waibada nophonemo lava wapewapedi kaka suwala ena anilovotava bi ena anibulu yawanidiġa sa tava. Ĝome Eiblaġam, Aisik bi Deikap vaitedi sai ġemotidi bi sa kani ġemota. ¹² Bi tedi mabai sa ġo耶ēgo耶 te Maimaituwa ena waibadamo maso sa sola saġa bi geġa te ya pwalaġe yovoġedi boimatuwemo. Bi mba ġome tedi kaka sa ġaba bi sa gadigadi kiko.”*

¹³ Kamaina bi Yesu tauwaiġāviya edi bada i giuwena gado, “Ku nawa, bi em waisumaġa luvanemo mainana ya tubuġa.” Mai i giugiu ba, tauwaiġāviya edi bada ena taupaula i yawasana.

Yesu lava wapewapedi i waiyawasanidi

(Mak 1:29-34, Luk 4:38-41)

¹⁴ Laġannemo Yesu, Pita ena vanuwemo i solasola saġa ba lawana, i kita gaugaululu i vai bi ena gabumo i kenakena. ¹⁵ Yesu waivini nimana i tautaukonni ba i yawasana bi i moito te i waikanidi.

¹⁶ Mba aubiganemo, lava wapewapedi aluwa gebogebodi a sunesuneidina a natomedi Yesu lisinemo. Bi tana aluwa gebogebodi i giuwedi a potiyovo bi kota lava sidesidedi matabudi i waiyawasanidi. ¹⁷ Niga kauwidi ba taugiuwatana Aisaiya wala bai i giugiuwena mainana a tubuġa. Taugiuwatana niga mainana i giu, “Tana taunana eda nuwaboya bi eda sida vitedi i avali.”†

Yesu kaiwatana ena pilipili

(Luk 9:57-62)

¹⁸ Yesu lava kumna i kitedi a dubudubutawi, ba ena tauwaikaiwatana i giuwedi te sa nawa topa nevanemo. ¹⁹ Bi waiġake tauwailovelovenha ġemota Yesu lisinemo i tava bi i giuwena gado, “Tauwailovelove, tam bamo maiġa kwa nawana ba yà kaiwatam.” ²⁰ Bi Yesu giu i waimunena gado,

* 8:12: Met 22:13,25:30 † 8:17: Ais 53:4

“Dako edi bwadamo sa miyamiya, mwanuwa edi noğimo sa kenakena, bi Tana Taunana Natuna mote bamo ena gabu kauwa te yai yawasi.”

²¹ Ğome Yesu ena tauwaikaiwatana ġesauna i giuna gado, “BADA, dolina yà munaġa te tamagu yà dobo.” ²² Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Ku kaiwatagu, bi lava pekipekidi kwa gosedi te edi peki sa dobo.”

*Yesu kaibitibiti i giu waitautau
(Mak 4:35-41, Luk 8:22-25)*

²³ Kamaina bi Yesu wagamo i gelu bi ena tauwaikaiwatana vaitedi a nawa. ²⁴ Tedi topa modonemo a tavatava, noi taunana te kaibitibiti i talaġa i waitubu. Bi labama nananakidi waga nophonemo a waidubusaġedi, bi Yesu ba i kenakena. ²⁵ Ğome ena tauwaikaiwatana tana a lainuwesi bi a giuwena gado, “Bada, kwai yawasanida, ġotona te ta peki.” ²⁶ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi bai aubaina ko nainaila? Emi sumaġa kana ġaubo.” Kamaina bi tana i miya moito te yavala bi labama i giu waitautaudi. Bi daumola i kena. ²⁷ Tedi a soveye bi a giuna gado, “Niga lava baibaina? Te yavala bi labama a voteyeteye.”

Yesu lava labu aluwa gebogebodi a sunesuneġidina i waiyawasanidi

(Mak 5:1-20, Luk 8:26-39)

²⁸ Sauginemo Yesu noi nevanemo Gelesin lavedi edi dobumo i tavatava, ba olooloto labu aluwa gebogebodi a sunesuneidina, tauyewaġa a tava Yesu lisinemo. Tedi ai nuwanainaila gulata aubaina mba etana mote lava a kaikaiwata. ²⁹ Bi tedi kalinedi dididiginemo Yesu lisinemo a binauna gado, “Maimaituwa Natuna! Tam bai kwa ġo耶ġoyena lisimaimo kwa voiye? Kovoġa ena laġan yaġolo kaka ya tava, bi niganana kuna natona kwa kovoġimai, ee?”

³⁰ Tedi a moimoitona diyedimo ba buwawa yalaboluboludi a yabayaba. ³¹ Kamaina bi aluwa gebogebodi Yesu ai baġana gado, “Bamoda kwa kwavi waipotiyovomaina ba kwa giukamägemai te buwawa yalaboludi nopodimo ka solanawa.” ³² Yesu aluwa gebogebodi i giuwedina gado, “Ko nawa!” Te lava a potiyovo kamaġedi bi buwawa nopodimo a sola nawa. Ğome buwawa yalaboluboludi salisali a velavelau watana ba topamo a tona te a peki. ³³ Bi buwawa tauġamodi a naila a nawa taunimo. Bi olooloto labu bi buwawa lisidimo bai i tubutubuġa giuna a laidabalali. ³⁴ Kamaina bi mba taunina lavedi a nawa Yesu kitana aubaina bi laġannemo a banabanavi ba aibaġa vavasaġe te edi dobu ya gose.

9

*Yesu oloto nuwakudukuduna i waiyawasani
(Mak 2:1-12, Luk 5:16-26)*

¹ Kamaina bi Yesu wagamo i gelu saṅga bi i munaṅga nato ena taunimo. ² Bi ġome olooloto ġesaudi edi tau nuwakudukuduna latilatina a avali tavaite Yesu lisinemo. Laġannemo Yesu mba oloolotodi edi waisumaga i kitakita, ba oloto nuwakudukuduna i giuwena gado, “Koko, kumai nuwaboya, em gebogebo e noġoti kamage.”

³ Ĝome waigake tauwailovelovena giuna mai a vaivaiye, ba taudiġa ai giugiuna gado, “Niga lavana ba Maimaituwa ya waidibogħi.”

⁴ Yesu mba lavedi edi noġota i sibedi bi i giuna gado, “Bai aubaina mba noġotidi gebogeboġinopomimo ko noġonogoġotidi? ⁵ Bamo giuna i tekateka? ‘Em gebogebo e noġoti kamagedi, ee Kwa moito bi kwa nawa?’ ⁶ Niganana kaka yāi lovemi bi ko sibe te dobumo Tana Taunana Natuna lisinemo ġailisi ya kenakena te gebogebo ya noġotikamagedi.”

Kamaina bi Yesu mba olotona nuwakudukuduna i giuwena gado, “Kwa miya moito, em kebana kwa vai bi kwa nawa em vanuwemo.”

⁷ Ĝome oloto i miya moito bi i nawa ena vanuwemo. ⁸ Laġannemo lava kumna mba kauwina a kitakita, ba tedi a sove bi Maimaituwa a kasaġesaġe, banina tana ġailisi lava i vitedi.

*Yesu Met i yoge
(Mak 2:13-17, Luk 5:27-32)*

⁹ Yesu mba gabuna i gose bi i nawanawa ba oloto isana Met i kita. Tana takis anilaitupana gabunemo i miyamiya. Bi Yesu Met i giuwena gado, “Ku kaiwatagu!” Ĝome Metiu i miya moito bi Yesu i kaiwata.

¹⁰ Kamaina bi Met Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi i giuvaidi te ena vanuwemo a kani. Bi vanuwinemo ba gebogebo lavedi bi takis taulaitupana wapewapedi a tava bi vaitena a kanikani ġemota. ¹¹ Ĝome Palisi ġesaudi a kita te Yesu ba gebogebo lavedi vaitedi a kanikani. Bi ena tauwaikaiwatana a giuwedina gado, “Bai aubaina emi tauwailovelove takis taulaitupedi bi gebogebo lavedi vaitedi sa kanikani ġemota?”

¹² Laġannemo Yesu mainana i vaivaiyedi ba i giuna gado, “Lava yawayawasanidi mote doketa sima ġoyeġoye, bi lava sidesidedi taudiġa doketa sa ġoyeġoye. ¹³ Temi ko nawa bi gilugilumina wadubonemo ko kita bai i giuwe, ‘Tagu lisigumo mote musala koma lausewasewayedi bi lava ko

launuwatoiyedi. Banina tagu e yovona ba gebogebo lavedi waiyawasanidi aubaidi. Bi mote visuvisu lavedi aubaidi.”

Wailovelove wadubona ko gose bi Yesu ena wailovelovemo ko miya

(Mak 2:18-22, Luk 5:33-39)

¹⁴ Lağan ġemota Diyoni taukabulu ena tauwaikaiwatana a tava Yesu lisinemo bi a giuwena gado, “Bai aubaina tama bi Palisi ka udiudi, bi tam em tauwaikaiwatana mote sima udiudi?”

¹⁵ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Lağannemo lawelawe ena wale naġi soinemo vaitedi sa miyamiya, ba bai aubaina sai nuwaboya bi sa udi? Bi saugina ya tavana kaka lawelawe ya gosed, mba lağannemo kaka tedi sai nuwaboya bi sa udi.”

¹⁶ Mote aiyai gala valivaliuna ima vai bi gala wadubona vaitena ima siyau ġemotidi. Banina gala valivaliuna male gala wadubona ya solulisi, te ya puliti waididigi. ¹⁷ Bi kota lava mote waen valivaliuna sima vai, bi kwagi wadubonemo sima ġini. Bamoda mainana sa voyiena, ba kwagi wadubona ya nuwasena te waen ya nuwaġini. Geġa, tedi waen valivaliuna kwagi valivaliunemo sa ġini yovoġe. Te kwagi bi waen visuvisudi sa kena.

Gomana pekipēkina bi waivini kwasina i miyamiya kamakamaġena

(Mak 5:21-43, Luk 8:40-56)

¹⁸ Yesu mba kauwidi i giugiuwedi ba, bolu vanuwina tauwaibadayena ġemota i tava lisinemo. Tana tuwapekana i tupagwaliġedi bi i giuwena gado, “Tagu natugu waivinina niganana i peki. Taunana aubaina tam kwa nato bi nimam dabānemo kwa sako bi ya yawasana munaġa.” ¹⁹ Kamaina bi Yesu bi ena tauwaikaiwatana mba olotona vaitena, a nawa ena vanuwemo.

²⁰⁻²¹ Tedi a nawanawa etamo ba waiyini kwasina i miyamiya kamakamaġena Yesu mulinaġa i saġa. Te ena gala isunaġa i taukonbi nōponemo i wainoġotana gado, “Bamoda Yesu ena gala isunaġa yà taukonina, ba yà yawasana.” Niga waivinina kwasina i miyamiya kamakamaġena ba kwalabu wapana 12 a kovi.

²² Ĝome Yesu i tauvitale te waivini i kita bi i giuwena gado, “Keulo, mote kumai nuwaboya, em sumaġa i waiyawasanim.” Mba taunana te i yawasana.

²³ Bi lağannemo Yesu bolu vanuwina tauwaibadayena ena vanuwemo i valavalageta, ba lava kumna i kitedi a ġabaġaba salesale. ²⁴ Bi Yesu i giuwedina gado, “Matabumi ko potiyovo. Gomana mote i peki tana ya kenakena.” Ĝome lava kumna mainana a vaivaiye ba tedi Yesu ai gwaigwaiye.

²⁵ Bi lava giuwedi te a potiyovo doğamo, mulinemo Yesu i sağa noke dabanemo bi gomana nimanemo i kabikabi ba i kenamoito. ²⁶ Niga kauwina i tubutubuğana, giuna dobu matabuna i nawa yağosi.

Yesu olooloto matapotepotedi labu bi gumgum i waiyawasanidi

(Mak 8:22-26, Mak 10:46-52, Luk 18:35-43)

²⁷ Kamaina bi Yesu mba vanuwina i gose bi i nawanawa te olooloto matapotepotedi labu, a kaiwata bi a binabinauna gado, “Deivida natuna, kwa launuwatoiyemai!” ²⁸ Bi Yesu i nawa vanuwemo i valavalageta, ba olooloto matapotepotedi a tava lisinemo. Bi i waitalayedina gado, “Temi konai sumağɑ te tagu ġemogemotina matemi yai yawasanidi, ee?”

Tedi ena giu ai munena gado, “Emaso Bada, tama kei sumağɑ.”

²⁹ Kamaina bi Yesu mba oloolotodi matedi i taukonidi bi i giuwedina gado, “Temi konai sumağɑ aubaina te ya tubuğɑ.” ³⁰ Ĝome te matedi i kayanedi bi ai kita. Bi Yesu i giu vavasağedinq gado, “Bai niganana lisimimo i tubuğana mote aiyai koma giuwe!” ³¹ Bi geğɑ te tedi a nawa bi lisidimo bai i tubutubuğana giuna mba dobuna matabuna a giu nawe.

³² Mba oloolotodi Yesu a gose bi a nawanawa, ba mulidimo, lava ġesaudi oloto aluwa gebogebona i sunesuneğina ai doli tavaite Yesu lisinemo. Bi mba olotona tana ba gumgum. ³³ Ĝome Yesu olotona nophonemo aluwa gebogebona i kwavivai bi mulinemo ba oloto i giu ota. Bi lava kumna ĝome kauwina a kitakita ba a tagugu bi a sove te a giuna gado, “Niga kauwina Islael nophonemo mote bamō mainana ta kitakita.” ³⁴ Bi Palisi a giuna gado, “Mba aluwa gebogebodi edi bada ġailisi Yesu i vite. Taunana aubaina tana aluwa gebogebodi ya kwavidi bi sa potipotiyovo.”*

Taupaula a visa

³⁵ Yesu i nawa taun bi malagai matabudi nopalidığɑ bi bolu vanuwidığɑ i waiwailovelove, bi Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna i laulauguguyae. Bi kota lava edi sida tabudi bi tabudi i waiwaiyawasanidi.†

³⁶ Lağannemo Yesu lava kumdi i kitekitedi ba i launuwatoiyedi. Tedi wainuwatoitoidi tausagudi geğɑ. Tedi ba maibena sipu bi taulabedi geğɑ.‡ ³⁷ Ĝome Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Daibimo maula i didiga gulata bi taupaulayena mote a wapa. ³⁸ Bada tana daibi taniwigina, koi bağɑ bi taupaula ya giukamağedi te ena daibimo sa noya.”

* **9:34:** Met 10:25, 12:24, Mak 3:2 † **9:35:** Met 4:23, Mak 1:39 ‡ **9:36:** Mak 6:34

10

*Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i giukamağedi
(Mak 3:13-19, Luk 6:12-16)*

¹ Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i waiğemotidi bi ġailisi i vitedi te tedi aluwa gebogebodi sa kwavidi sa potiyovo bi sida tabudi

bi tabudi matabudi sai yawasanidi.

² Giugiukamağedi 12 isedi ba niga,
dolidolina ba Saimon, a waiisana Pita,
bi tasina ba Endulu,

Diyemesi tamana Diyebedi bi tasina ba Diyón

³ Pilipi,
Batolomiu,
Tomasi

bi Met takis taulaitupana,
Diyemesi tana taunana Alupiyasi natuna
bi Tadiyas,

⁴ Saimon tana Selot,
bi Diudas Iskaliot tana taunana Yesu tauwaibenabena-mena.

⁵⁻⁶ Yesu niga oloolotodi 12 i giukamağedi bi i giu wailovelovedina gado, “Eteni bi Sameliya lavedi edi tau-niğā mote koma nawa. Bi ko nawa Islael lavedi lisidimo, tedi ba maibena sipu gwegwedi. ⁷ Temi ko nawa bi niga giuna ko lauguguyaena gado, ‘Mala ena waibada kaikana ya tavatava.’ ⁸ Bi lava sidesidedi koi yawasanidi, pekipekidi ko ka kenamoitodi, kapa vaivaidi koi yawasanidi, bi aluwa gebogebodi a sunesuneidina ko kwavidi sa potiyovo. Niga ġailisina e vite otiemi, mainana kota temi lava koi yawasani otiedi bi mote maii'a komai bağae. ⁹ Emi nawamo mote goldi, ee silva ee kopa koma legaudi, ¹⁰ mote tana, mote kwesi ġesauna, mote kağesuma bi mote diğona. Temi egu taupaula aubaina te lava kaka mwali matabudi aubaimi sa voiyedi.

¹¹ “Lağannemo bamō taunimo ee malagaimo kona tavana, bi aiyai i giuvaimina ba ena vanuwinemo ko miyamiyana, eete mba vanuwina ko gose. ¹² Lağannemo temi vanuwemo kona valagetana ba, koi ebodi bi ko giuna gado, ‘Nuwauba lisimimo ya kena.’ ¹³ Bamoda vanuwa lavedi sa giuvaimina ba kamaina te emi nuwauba nopodimo ya kena. Bi geğä, ba nuwaubana ko vai munäge. ¹⁴ Bi bamoda lava mote sima giuvaimi bi kalinemi mote sima vaiye, ba kamaina te kağemi gobusidi ko laikulukuluvidi bi mba vanuwina ee malagaina ko gose.* ¹⁵ Tagu yà giugiu kauwemi te malaetala lağannemo

* **10:14:** Giu 13:51

ba Maimaituwa Sodom bi Gomola ya launuwatoiyedi bi mba taunina lavedi mote kaka ima launuwatoiyedi.†

*Laukivigebogebomo ko moitodidina
(Mak 13:9-13, Luk 21:12-17)*

¹⁶ “Tagu yà giugiukamağemina maibena sipu, tabei‡ nopolidimo. Taunana aubaina ko volana mai mwata ko volavolayena te gebogebo mote ima taukonimi bi kota ko voyağotanà mai gabubu te yawasana gebogebodi mote koma voyiedi. ¹⁷ Bi lava ko kita kauwedi, banina tedi kaka taulauetala nimedimo sa sivumi bi bolu vanuwidi nopolidimo sa kwapumi. ¹⁸ Tagu dabagumo kaka temi sa panimi bi sa nawemi gabegabemani bi ġalīgħalibona nananakidi lisidimo. Bi ġome giugu visuvisuna tedi bi Eteni lavedi lisidimo ko kamağati. ¹⁹ Bi laġannem sa panimina ba mote komai nuwaboya te bainewa ko giu. Mba sauginemo Maimaituwa kaka giu ya vitemi te bainewa ko giu. ²⁰ Banina giu ko vatodina ba mote temi koma giugiu, bi Tamemi Aluwina kaka giu ya vitemi te lisidimo ko giu.

²¹ “Mba laġannem oooloto kaka lava sa kaisoluġedi te val-evaletidi sai pekidi, bi libilibi tametamedi kauwina ġemotina natunatudi lisidimo sa voiye, bi libilibi kota tametamedi sai ġaviyedi bi sai pekidi.** ²² Tagu dabagumo kaka lava matabudi sa dabokemi, bi tana aiyai ya moimoitodidinana ba damonemo ya yawasana. ²³ Bamo malagainemo sa laukivigebogeboyemina, ba kamaina te mba malagaina ko gose, bi ko nawa malagai ġesaunemo. Bi yà giugiu kauwemi te temi mote emi noya komai kovidi Islael taunidimo, bi Tana Taunana Natuna ya nato.

²⁴ “Gomana gilugilumina mote ena tauwailovelove ima sağà kamağe, ee taupaula ena bada mote ima sağà kamağe. ²⁵ Bi libilibi gilugilumidi ba edi tauwailovelove vaitena ġemoġemotidi, bi taupaula ba mai ena bada. Bamoda vanuwa taniwigina sa giugiuwe te tana ba aluwa gebogebodi edi bada Belsebul, kamaina te ena vanuwa lavedi mainana giuna ġemotinemo sa giuwedi.†† ²⁶ Taunana aubaina lavedi koma nailedi. Bai mwalina sumamo kenakenana ba ya nuwatanesa. Laġan ya natonatona kaka bai mwalidi sa kenakena waidavonana ba sa lau-mağata.‡‡ ²⁷ Bi dudubalemo bai e giugiuwemina, temi kaka suwalemo ko giuwedi, bi tagu bai kandavonemo beyemimo e kasakasavemina ba vanuwa dabedimo koi noyanoyae.

† **10:15:** Met 11:24, Pak 19:24-28 ‡ **10:16:** Tabei ba dağası ġasigasina

§ **10:17:** Mak 13:9-11 ** **10:21:** Mak 13:12 †† **10:25:** Met 9:34, 12:24,
Mak 3:22 ‡‡ **10:26:** Mak 4:22

²⁸ "Lava tubuḡa taunaḡa tauwaipekidi mote koma nailedi, tedi mote ġemoġemotina aluwimi simai pekidi. Maimaituwa tana taunana ko naile, banina tana tubuḡimi bi aluwimi ġemoġemotina iyoyoġamo ya kagebogebodi. ²⁹ Niga ko noġoti, mwanuwa mavumavuyam a keikeilika kauwa ġemoġemotina 10 toyamo labu ko gimala, ġemota bi doğamo i kuluvana ba Tamemi Maimaituwa mote ima noġoti kamaġe. ³⁰ Temi kota mainana dabemi iyevina wapana matabuna i sibe kovi. ³¹ Taunana aubaina mote koma naila, banina temi noġotimi i didiga gulatana, mote mai mwanuwa mavumavuyam.

³² "Aiyai i vite munaġe bi lava matedimo ya kakamaġatiguna, ba tagu kaka Tamagu matanemo malamo ya kamaġati. ³³ Bi aiyai ya valevaleleguna lava matedimo, ba tagu kaka Tamagu malamo matanemo ya valeleye. ³⁴ Bi koma wainoġota bena tagu nuwauba e vai yovoġe dobumo. Tagu e yovona mote nuwauba bi kepata§§ e yovoġena daila aubaina. ³⁵ Tagu e yovona ba ya voiymeti te, oloto natuna olotona vaitena sai saġasaġa

bi gomana waivinina tinana vaitena sai saġasaġa
bi vesala lawana vaitena sai saġasaġa.

³⁶ Lava ena ġaviya ba ena vanuwa nopona lavedi.

³⁷ "Tana aiyai tamana bi tinana ya ġoyeġoye gulatedina mote mai tagu, ba mote ġemoġemotina te egu tauwaikaiwatana, bi tana aiyai bi natuna olotona ee waivinina ya ġoyeġoye gulatena mote mai tagu, ba mote ġemoġemotina te egu tauwaikaiwatana. ³⁸ Bi aiyai mote ena kolosi ima avali bi ima kaiwatagu ba tana mote ġemoġemotina te egu tauwaikaiwatana.*** ³⁹ Tam aiyai em yawasana kuna nuwewina ba mote kuma banavi, bi tam aiyai bi em yawasana kuna nuwakamaġena tagu aubaigu ba muliġa, yawasana kwa vai munaġe.

⁴⁰ "Tana aiyai temi ya giugiuvamina, ba tagu vaitegu ya giugiuvaigu. Bi aiyai tagu ya giugiuvaiguna ba taugiukamaġegu vaitena ya giugiuvali. ⁴¹ Tana aiyai taugiuwatana i giuvaina banina tana ba taugiuwatana, aubaina te taugiuwatana kaka ena maii'a ya vai. Bi tana aiyai didimana lavana i giuvaina, banina tana ba didimana lavana, aubaina te tana kaka didimana lavana ena maii'a ya vai. ⁴² Bi bamoda aiyai gauba leduna taukaiwatagu sivusivuyovoġedi

§§ **10:34:** Kepata ba anwiġaviya, Yesu i giuna gado tagu kepata e yovoġe, banina tana i yovona dabanemo waimiyatauli bi waġasigasi vanuwa nopenomo.

*** **10:38:** Kolosi avalina mba wainuwatoi giuna, maibena Yesu kolosimo i wainuwatoitoina.

i vitedina ba yà giugiukauwemi te tana kaka ena mai'a ya vai."

11

Yesu bi Diyoni taukabulu

(Luk 7:18-35)

1 Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i giu wailovelovedi, mulinemo tana i nawa Galili taunidimo te yai lovelove bi ya lauguguya. 2 Lağānnemo Diyoni biliwelokomo i miyamiya ba Keliso bai i voivoiyedina giudi i vaiyedi bi ena tauwaikaiwatana i giukamağedi 3 te Yesu sai talayaena gado, "Tam taunana Tauwaiyawasana a giugiuwemna kuna tava ee lava ġesauna ka labe?" 4 Bi Yesu edi giu i waimunena gado, "Ko munaġa bi bai lisigumo kona vaivaiyena bi kona kitekitedina, mba taudidi Diyон ko talavite.

5 "Lava matapotepotedi sa waikita munaġa, kaġenuwanokudi ba sa nawanawa, kapa vaivaidi sa yawayawasana, beyapotepotedi sa waibeyavaiya, lava pekipekidi sa kenakena moito munaġa, bi lava waiyamoyamonidi Maimaituwa giuna visuvisuna sa vaivaiye.* 6 Lava aiyai ya waisumağeguna bi mote ima nuwakulukuluva ba tana kakavisuvisuna."

7 Lağānnemo Diyон ena tauwaikaiwatana a munamunaġa ba Yesu lava kumna lisidimo Diyон i waigayo watana gado, "Temi wala kona nawa kalakalalemo, Diyон lisinemo kona kitana, kitana bainewa? Maibena yavala vagala i suvesuvelemedina mainana kona kita, ee? 8 Bamoda mote mainana ko kita, te lavana bainewa kitana kona kita? Gala visuvisudi i kotekotedi kona kita? Geġa, lava ġalibona ena vanuwemo taumiya gala visuvisudi sa kotekotedi. 9 Temi kona nawana bai kona kita? Taugiuwatana, ee? Emaso, yà giugiuwemi te Diyон i saġa gulata mote mai taugiuwatana ġesaudi."

10 "Gilugilumina wadubonemo tana taunana a gilumi watana gado,

'Tagu kaka egū tauwainoyanoya yà gei giukamaġe te tana kaka tam em eta ya yawasi.' †

11 "Tagu giukauwa yà giugiuwemi te dobumo Diyон i saġa gulatana mote mai lava matabumi. Bi lava aiyai i sakosakoyovoġena mala ena waibada nophonemo ya miyamiyana ba tana i tausaġħana mote mai Diyон. 12 Diyон taukabulu ena laġānmo te niganana, lava edi ġailisi ai laulubudi te lava mala ena waibada nophonemo miyemiyedi a waiġaviyedi, banina tedi edi ġowana maso mala ena waibada ai badea. 13 Taugiuwatana matabudi bi Mousis ena waiġake

* 11:5: Ais 61:1 † 11:10: Mal 3:1

Maimaituwa ena waibada a giugiuwatana eete Diyoni ena lağan i tava. ¹⁴ Bamoda Elaidiya ko labelabe te ya tavana ba Diyón taunana Elaidiya, tana bai ya giugiuwena taunana ko vaiye. ¹⁵ Temi waibeyemi te koi beyavaiya.

¹⁶ “Niga kimtina bai mwalina yà laukoiluvae? Tedi maibena libilibi aniwaikunekune gabudimo sa miya bi sa waimuduveyana gado, ¹⁷ ‘Tama nağı salena ke saleye bi mote ko biga bi peki ġabanemo ke ġabalauiyawa bi mote ko ġaba.’ ¹⁸ Mainana lağannemo Diyón i tavana ba mote i kanikani bi wain i tegotego, tana a giuwena gado, ‘Tana aluwa gebogebona i sunei.’ ¹⁹ Bi Tana Taunana Natuna i tavana ba a giuwena gado, ‘Niga taunana taugudaguda, tautegotego, takis taulaitupedi bi gebogebó lavedi edi tau.’ Nuwauyauya didimanina ko vaina ba Diyón bi tagu ema wailovelove ko kaiwatedi.”

Taun waisumaġa geġedi

(Luk 10:13-16)

²⁰ Yesu bambo taundimo anisove kauwidi i voivoiyedina mba lavedi edi gebogebó mote a kuvesidi taunana aubaina, i giugiumataidina gado, ²¹ “I gebo kauwa Kolasin bi Betsaida lavemi lisimimo! Bamoda lisimimo anisove kauwidi e voivoiyedina mainana Taiya bi Sidon lisidimo e voiyyedi, tedi maso maġokana laukuvasa galedi a kotedi, ai kovutopedi bi edi gebogebomo a laukuvasa. ²² Tagu yà giugiu kauwemi te malaetala lağannemo tagu kaka Taiya bi Sidon yà launuwatoitoiyedina kaka temi Kolasin bi Betsaida lavemi. ²³ Bi Kapeniyam lavemi, temi bena Maimaituwa ya nawemi malamo? Geġa, temi kaka Maimaituwa ya pwalaġe nawemi pekipekidi edi gabumo. Bamoda temi lisimimo anisove kauwidi e voivoiyedina mainana Sodom malagainemo e voiyyedi, tedi maso a laukuvasa bi malagaina visuvisuna i kena te niga lağandimo.‡ ²⁴ Tagu yà giugiuwemi te malaetala lağannemo ba Sodom kovoġa ġaubona ya vai bi taun waisumaġa geġemi temi kaka kovoġa dididiga ko vai.”

Ko nato lisigumo bi koi yawasi

(Luk 10:21-22)

²⁵ Mba sauginemo Yesu i laupalina gado, “Tamagu, mala bi dobu Badana, yà kakasaġesāġem, banina tam lava mabai a noġoti munaġedi te tedi anapu bi sibe lavedi, ba lisidimo niga kauwidi kuna sivuaidavonedi bi lava edi yawasana maibena libilibi lisidimo kuna kamaġatidi. ²⁶ Tamagu giukauwa te niga kauwidi ba em ġowanemo sa tubutubuġa.

²⁷ “Tagu mwali matabudi Tamagu i vitegu. Bi aiyai mote Natuna i sibe te Tamana taunaġa. Aiyai mote Tamana i

‡ 11:23: Pak 19:24-28

sibe te Natuna taunaṅga i sibe. Bi kota Natuna tedi mabai i vinevinedina ba tana sa kamaṅati.

²⁸ “Temi mabai nuwaboya bi vita sa pokepokemina ba ko nato lisigumo kaka waiyawasi yà vitemi. ²⁹ Egu kewa isunemo ko laulauavalana ba niga kauwidi yà̄ lovelovemi te ko sibedi, banina tagu voyaṅota bi ḡaubo munaṅga lavagu. Taunana aubaina, tagu lisigumo ko natona kaka aluwimi sai yawasi. ³⁰ Bi kewa yà̄ vitemna ba i tekateka, ḡemoğemotina kwa lageti bi kwa avali.”

12

*Yesu tana Waiyawasi Laṅganna Badana
(Mak 2:23-28, Luk 6:1-11)*

¹ Mba sauginemo Waiyawasi Laṅgnemo, Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi laisi daibinaṅga a nawanawa te ena tauwaikaiwatana kani a peki. Taunana aubaina laisi a tandodi bi a kanikanidi. ² Bi Palisi mainana a kitakitana ba, Yesu a giuwena gado, “Kuna kita, kauwidi Waiyawasi Laṅgnemo mote maso ko voivoiyedi bi geṅga te em tauwaikaiwatana kauwidi sa voivoiyedi.” ³ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Galibona Deivida ena lava vaitedi kani a peki bi Deivida bai i voivoiyena, temi kona iyevi, ee geṅga? ⁴ Tana Maimaituwa ena vanuwemo i solanawa bi buledi kakavisuvisudi i legaudi bi ena lava i vitedi te a kanidi. Bi waiṅake ya giugiu te mba buledidi ba pilisi taudiṅga sa kanikanidi. ⁵ Bi temi Mousis ena waiṅake kona iyevi ee geṅga? Pilipilisi Waiyawasi Laṅgandimo Maimaituwa ena vanuwa nophonemo a noyanoyana ba Waiyawasi Laṅganna ena waiṅake a waidoukoto, bi geṅga te mba mote gebogebo a voivoiye. ⁶ Tagu yà̄ giugiuwemi te lava ḡemota nophonemo ena wailovelove i saṅga gulata mote mai pali vanuwina. ⁷ Bi gilugilumina wadubonemo i giuna gado, ‘Tagu yà̄ ḡoyeḡoyena launuwatoi kauwina lava lisidimo ko voiye, bi kota temi musala ko laulau sewasewaena tagu mote yàma ḡoyeḡoye.’ Bamoda temi giudi banidi ko sibedina, ba mote egu tauwaikaiwatana komai wavu yababedi. ⁸ Banina Tana Taunana Natuna Waiyawasi Laṅganna Badana.”

⁹ Yesu nawa i waitubu munaṅge bi lava edi bolu vanuwina nophonemo i sola saṅga, ¹⁰ bi ḡome oloto sida nima peki peki vaivaina i miyamiya i kita. Bi Palisi eta a tavutavu te bainewa maso Yesu ai wavu. Taunana aubaina tedi Yesu ai talayenana gado, “Waiṅake bainewa ya giugiu? Waiyawasi laṅgnemo kamaina te lava tai yawasani ee geṅga?” ¹¹ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamoda aiyai em sipu ḡemota Waiyawasi Laṅgnemo dommo i kuluvana ba sipuna dommo kwa solu saṅge ee geṅga? ¹² Bi lava noḡotina i didiga gulatana,

mote mai sipu. Taunana aubaina Waiyawasi Lağannemo kamaina te visu ta voiye.”

¹³ Kamaina bi Yesu mba olotona i giuwena gado, “Nimam ku tuğu.” Ĝome oloto nimana i tuğutuğu ba i visuvisu munağana maibena nimana ġesaua. ¹⁴ Bi Palisi a potiyovo a nawa bi ai ogatala te bainewa Yesu sai peki.

*Yesu tana Maimaituwa ena Taupaula Vinevinena
(Mak 3:7-12, Luk 6:17-19)*

¹⁵ Ĝome Yesu i sibe te Palisi a waiogatala te tana sa vunu, taunana aubaina mba modomodona i gose. Bi i nawanawa ba lava kumdi a kaiwata bi matabudi edi sidamo i waiyawasanidi ¹⁶ bi i giu vavasağedi te tedi mote aiyai sima giuve te tana lava aiyai. ¹⁷ Niga kauwidi matabudi wala taugiuwatana Aisaiya lisinemo BADA bai i giugiuwedina, mainana a tubuğɑ. Gilugiluminemo i giuna gado,

¹⁸ “Niga ba egu Taupaula tana taunana e vine,

tana nuwagu tauvaina, bi tagu tana lisinemo yà wainuwavisu.

Bi tagu kaka Aluwigu yà vite,

te tana lava matabudi lisidimo didimana ya lauguguyae.

¹⁹ Tana mote aiyai vaitena simai kagiu bi ima lasa guda, tana mote etağɑ ima binau nawa te lava kalinana sima vaiye.

²⁰ Tana mote vagala nuwayovuna ima koto kamağe.

Bi kaipou tututukina mote imai suwavunu.

Tana mainana ya voivoiyena eete dobu matabudi nopodimo lava ya kadidimani kovidī.

²¹ Mba lağannemo kaka dobu matabudi lavedi edi waisumağɑ tana lisinemo sa sako.”*

*Yesu bi Aluwa gebogebodi edi bada
(Mak 3:20-30, Luk 11:14-23)*

²² Ĝome oloto aluwa gebogebodi a sunesuneina a natome Yesu lisinemo. Mba olotona ba gumgum bi matapotapotana. Bi Yesu i waiyawasani te i waikita munağɑ bi giu i waitubu. ²³ Bi lava matabudi Yesu a soveye bi a giuna gado, “Augunai niga ba ǵalibona Deivida natuna, ee?”

²⁴ Bi Palisi niga mainana a vaivaiye ba a giuna gado, “Mba aluwa gebogebodi edi bada isana taumudulele, tana Yesu i sunei bi ǵailisi i vite te aluwa gebogebodi ya kwavidi bi sa potipotiyovo.” ²⁵ Bi Yesu edi noğota i sibedi, taunana aubaina i giuwedina gado, “Bamoda ǵalibona ena waibada nophonemo taudiğɑ sa daili munağedina ba taudiğɑ sa kakagebogebodi. Bi bamo taunina ee vanuwina nophonemo

* **12:21:** Ais 42:1-4

taudiġa sa dailidi bi sa waiġasigasina ba sa kakagebogebo munaġedi.²⁶ Mba kauwina ġemotina mainana, bamoda Seitan ena waibada nöponemo sa dailidi bi sai ġasiġasina ba taudiġa sa kaka gebogebo munaġedi bi mba waibadana mote ima kena nonoġa.²⁷ Bamoda tagu taumudulele ena ġailisimo aluwa gebogebodi ya kwavikwavivaidi te temi Palisi ko giu, emi tauwaikaiwatana aiyai ena ġailisimo aluwa gebogebodi sa kwavikwavivaidi? Emi tauwaikaiwatana sa kaka maġatimi te temi ba kaikaiyovumi.²⁸ Tagu Maimaituwa Aluwina ena ġailisimo aluwa gebogebodi ya kwavikwavivaidi. Niga kauwinemo temi ko sibe te Maimaituwa ena waibada kaikana lisimimo i tava.

²⁹ “Aiyai mote oloto ġaiġailisina ena vanuwa ima lolo te dolinem ya panipani kaka ena vanuwa ya lolo te ena ġonaġona ya legau kamaġedi.³⁰ Tana aiyai ya waiġaviyeguna ba mote egu tau. Bi aiyai mote vaitena kama noyanoya ġemota ba egu lava ya suwasuwa waidabalalidi.

³¹ “Taunana aubaina, lava aiyai Maimaituwa ya giugiu waigebogebona bi ya waidibogina ba ena gebogebo ya noġoti kamaġedi. Bi tana aiyai Aluwa Waiyawa ya waidibogina, ba ena gebogebo mote Maimaituwa kaka ima noġoti kamaġedi.³² Lava aiyai Tana Taunana Natuna lisinemo ya giugiu vitavitalana ba Maimaituwa kaka ena gebogebo ya noġoti kamaġedi. Bi aiyai te Aluwa Waiyawa lisinemo ya giugiu vitavitalana ba mote ena gebogebo ima noġoti kamaġedi, niganana eete laġan damonemo.

*Kai gebogebona votana gebogebona
(Luk 6:43-45)*

³³ “Kai ko komaniyena kaka ya vota kauwa, bi kai mote koma komaniye ba kaina mote ima vota. Banina kai votanemo kaka ta sibe te mba kaina visuvisuna ee gebogebona.[†] ³⁴ Temi mwata salama natunatuna! Nopomi gebogebo i wanavu te bainewa visu ko giuwata? Banina lava nöponemo bai i wanavu bi ya kenakenana, taunana mudunemo ya potipotiyovo.³⁵ Lava visuvisuna nopona visu i wanavu, taunana aubaina kauwa visuvisudi ya voivoiyedi. Bi lava gebogebona nopona gebo i wanavu, taunana aubaina kauwa gebogebodi ya voivoiyedi.³⁶ Tagu ya giugiuwemi te etala laġannemo lava giu gebogebodi matabudi mududimo sa potipotiyovona dabedimo kaka Maimaituwa ya etaledi.³⁷ Bi Maimaituwa kaka tam em giu luvanemo ya kovoġim, bi kota em giu luvanemo yai yawasanim.”

[†] 12:33: Met 7:20

*Mataila Diyona lisinemo i tubutubuğana ko kita
(Luk 11:29-32)*

38 Kamaina bi palisi bi waiğake tauwailovelovedi ġesaudi Yesu a giuwena gado, “Tauwailovelove, tama ka ġoyeġoyena anisove matailina kwa voiyedi te ka kitedi.”

39 Bi tana i giuwedina gado, “Niga kimtimi temi gebogebo lavemi bi waimatawapemi! Bi ko ġoēgoe te mataila ko kita. Yà giugiuwemi te temi mote mataila koma kita, bi taugiuwatana Diyona lisinemo mataila i tubutubuğana taunana ko noğoti. 40 Te Diyona iyana nöponemo i miyana ba lağan faiona bi dudubala faiona. Mba kauwina ġemotina mainana Tana Taunana Natuna kota doğa nöponemo ya kenana lağan faiona bi dudubala faiona. 41 Bi malaetala lağannemo Ninive lavedi bi temi niga kimtina lavemi kaka pekimo ko moito munağħa bi tedi kaka sa giuwemi te iyoyoġamo ko nawa. Banina Diyona i laulauguguya lağannemo ba Ninive lavedi tana ena giu a vaiye bi a nuwavitala. Bi niga ġome niganana lava ġemota tana Diyona i saġa kamaġe, bi temi tana ena giu mote ko vaiye bi ko nuwavitala. 42 Bi kota malaetala lağannemo Siba edi ġalibona waivinina bi niga kimtimi tana vaitena kaka pekimo ko kenamoito munağħa. Bi tana kaka ya giuwemi te iyoyoġamo ko nawa. Banina mba ġalibonina waivinina wala tana Idip yawaninaġħi i saġa, Solomon ena nuwauyauya vaiyena aubaina.‡ Bi niga ġome niganana lava ġemota tana Solomon i saġa kamaġe.

*Aluwa gebogebona ena anitava munağħa
(Luk 11:24-26)*

43 “Bi lağannemo aluwa gebogebona lava i potiyovo kamaġena, ba ya nawa dobu tatakalidiġa animiya ya tavutavu te yai yawasi bi mote ima banavi 44 ba ya giuna gado, ‘Tagu lava e gosegosena lisinemo yà munağħa.’ Bi sauginemo lavana lisinemo ya tavatava munağħa ba ya kita te lavana nöpona kavakavana, laulaugiliġilina bi ġonaġona sivusivu kauwedi. 45 Ĝome te ya munağħa bi aluwa gebogebodi ġesaudi, wapedi 7 yai dolidi. Bi mba aluwidi tedi a gebogebi gulatana mote mai tana. Tedi vanuwina nöponemo sa sola saġħa te sa miya. Mba lavana ena yawasana ya gebogebi gulatana mote mai wala i miyamiyana. Mba kauwina ġemotina mainana kota niga kimtina lisidimo kaka ya tubuğħa.”

*Maimaituwa ena ġowana voiyena i saġa gulata bi em vanuwa lavedi ba i gaubo
(Mak 3:31-35, Luk 8:19-21)*

‡ 12:42: 1 Ġa 10:1-10

⁴⁶ Yesu yaḡolo lava kumna lisidimo i giugiu ba tinana bi tasitasina a tava. Tedi didiyaumo a moito bi a ḡoyeḡoyena maso Yesu vaitena ai giugiu. ⁴⁷ Kamaina bi lava ġemota Yesu i giuwena gado, “Tinam bi tasitasim doḡamo sa moimoito, bi sa ḡoyeḡoye te vaitedi koi giugiu.” ⁴⁸ Ġome Yesu giu i waimunena gado, “Aiyai tinaguna bi mabai tasitasigudi?” ⁴⁹ Bi tana ena tauwaikaiwatana lisidimo nimana i waiyoyo bi i giuna gado, “Niga taudidi tinatinagu bi tasitasigu. ⁵⁰ Banina tana aiyai Tamagu malamo ena ḡowāna ya voivoiyedina, tana taunana tasiotigu, nuvuotigu bi tinaotigu.”

13

Taubayau lautaulalana (Mak 4:1-20, Luk 8:4-15)

¹ Mba laġanna ġemotinemo Yesu vanuwa i potiyovo kamāġe, i yovo i nawa topa diyanemo i miya wailovelove aubaina. ² Bi lava kumdi a tava a moito kwaivibile, taunana aubaina te tana wagamo i moito saġa bi lava matabudi ba gelemo a moito.

³ Mba ġome tana kauwa wapewapedi lautaulalamo i wailovelovedi bi i giuwedina gado, “Laġan ġemota taubayau i nawa ena pesi aulaunaġasedimo. ⁴ Tana pesi i laulau-naġasedina ba pesi ġesaudi etamo a talaġa bi mwanuwa a tava te a kani kovidi. ⁵ Bi pesi ġesaudi doġa waitelitelinemmo a talaġa te a duga makai, banina doġa mote i didiga. ⁶ Bi laġannemo suwala i lalanina ba pesidi a welai, banina tedi mote lamlamdi doḡamo a yovo gulata. ⁷ Bi pesi ġesaudi gedala nopolimo a talatalaġana ba gedelidi pesi a yavanidi te mote a bani. ⁸ Bi pesi ġesaudi doġa visuvisunemo a talatalaġana ba a duga te a vota bi votedi ba 100, 60 bi ġesaudi ba 30. ⁹ Tana aiyai waibeyana te yai beyavaiya kauwa.”

Lautaulala banina bai (Mak 4:10-12, Luk 8:9-10)

¹⁰ Kamaina bi Yesu ena tauwakaiwatana a tava lisinemo bi ai talayena gado, “Bai aubaina lautaulalamo lava kwa giugiuwedi?” ¹¹ Bi tana edi giu i waimunena gado, “Mala ena waibada sibena ba Maimaituwa temi i vitemi bi lava ġesaudi mote i vitedi. ¹² Tana aiyai niga kauwidi ya sibesibedina ba Maimaituwa kaka sibena lisinemo yai lautawi. Bi aiyai mote niga kauwidi i sibedi ba avena te sibe ḡaubona lisinemo bi Maimaituwa kaka ya kaikamaġe. ¹³ Taunana aubaina, tagu lava lisidimo lautaulalamo yà giugiuwedi. Tedi sa kitakitana bi mote sima kita banavi, sa vaivaiyena bi mote sima vaiye ġone. ¹⁴ Taugiuwatana Aisaiya wala nove bai i giugiuwena, niganana tedi lisidimo ya tubutubuġa.”

“Tana i giuna gado,
 Temi ko vaivaiyena bi mote koma sibesibe,
 ko kitakitana bi mote koma kitakita banavi.
 15 Banina niga lavedi nopodi ġaiġāidi.
 Tedi waibeyedi bi mote sima waibeyavaiya kauwa,
 tedi waimatedi bi mote sima waikita kauwa, banina tedi
 matedi a pota.
 Male matedimo sai kita,
 beyedimo sa vaiye
 bi nopodimo sa sibe,
 tedi mainana sa voivoiyena, banina mote sima ġoyeġoye te
 edi gebogebo sa kuvesidi
 bi yài yawasanidi.”*

16 “Bi temi koi nuwavisu, banina matemimo ko kitakita bi beyemimo ko vaivaiye. 17 Tagu giukauwemo yà giugiuwemi, te taugiuwatana wapewapedi bi didimana lavedi wala a ġoyeġoyena maso niga kauwidi a kitedi bi a vaiyedi. Bi geġa te, mote a kitedi bi a vaiyedi maibena niganana temi ko kitekitedina bi ko vaivaiyedina.

18 “Koi beyavaiya bi taubayau lautaulalana banina yà giuwemi: 19 Lava mabai Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna sa vaivaiye bi banina mote sima sibesibe ba maibena pesi etamo talatalaġidi. Seitan ya tava te bai sa vaivaiyena nuwapoudimo ya kaikaikamaġđedi. 20 Bi lava mabai manuwavisudi giu visuvisuna sa vaiye bi sa waianinenba maibena pesi doğa waitelitelinemo talatalaġidi. 21 Bi laġannemo pilipili ee laukivigebogebo sa natona Maimaituwa giuna aubaina, ba tedi mote sima moimoitodidina, banina lamlamdi mote a yovo gulata. 22 Bi pesi gedala nopodimo talatalaġidi ba lava mabai Maimaituwa giuna sa vaivaiyena bi dobu nuwaboyedi bi waiguyau noġotidi nopodi sa waiwanavudi te mote sima votavota. 23 Bi lava mabai Maimaituwa giuna sa vaivaiye bi sa sibesibena, ba maibena pesi doğa visuvisunemo sa talatalaġana, tedi giu sa vaiye bi sa miyamiyaena ba sa vota bi votedi ba 100, 60 bi 30.”

Ĝawaġawa lautaulalana

24 Yesu lautaulala ġesauna i giuwedina gado, “Mala ena waibada ba maibena oloto pesi visuvisudi ena daibimo i laulaunaġasedina. 25 Tedi dudubalinemo a kenakena ba kana ġaviya i tava te daibinemo pesi visuvisudi nopodiġa ġawaġawa i launaġasedi te i nawa. 26 Laġannemo pesi visuvisudi a kalakalanapu ba ġawaġawa vaitedi a duga ġemota.

* 13:15: Aisaiya 6:9-10

²⁷ “Daibi taniwagina ena taupaula a tava lisinemo bi ai talayena gado, ‘Bada, tam bena pesi visuvisudi daibimo ku launaḡasedi. Niga ḡawęḡawedi bamo maiḡa a tava bi sa dugaduga?’ ²⁸ Bi tana edi giu i waimunena gado, ‘Mba ḡaviya i launaḡasedi.’ Bi ena taupaula ai talayena gado, ‘Bainewa kwa noḡonoḡoti, ka nawa ka laka kamaḡedi, ee?’ ²⁹ Bi edi giu i waimunena gado, ‘Avena! Bamoda ḡawęḡawa koma lakelakedi bi witi vaitedi koma lakedi. ³⁰ Ko gose kamaḡedi te matabudi sa duga ḡemota eete vililubu laḡanna. Mba laḡannemo tagu kaka tauvililubu yà giuwedi te ḡawęḡawa sa gei lakedi, sa pani bwainidi bi kaimo sai kalaḡosedi. Bi witi sai ḡemotidi te sa saḡedi egu susuḡumo.”

Wasiva pesina bi muu'a laautaulalidi

(Mak 4:30-34, Luk 13:18-21)

³¹ Bi Yesu laautaulala ḡesauna i giuwedina gado, “Mala ena waibada ba maibena wasiva pesina,[†] lava ya vai te ena daibimo ya wadi. ³² Mba pesina ba pesi ḡauba otina, bi laḡannemo i dugana ba kai matabudi ya saḡa tawedi bi yai kaibada te mwanuwa sawasawaḡa lovolovaldi sa tava bi lagalaganemo sa launōgi.”

³³ Bi yaḡolo te laautaulala ḡesauna i giuwedina gado, “Mala ena waibada ba maibena muu'a,[‡] waivini ya vai, falawa nopenemo ya vitale, bi ya gwadai te falawina nopena matabuna muu'a ya nawae.”

³⁴ Yesu niga kauwidi matabudi lava kumna lisidimo laautaulalamo i giugiuwedi. Bai laḡannemo mote giu baniotidi i giuwedi bi laautaulalamo tedi i giugiuwedi. ³⁵ Niga kauwina Maimaituwa wala taugiuwatana i giugiuwena mainana i tubuḡa. Taugiuwatana i giuna gado, “Tagu kaka laautaulalamo yà giuwemi,

‘Pakanemo dobu i tubuḡa bi i saḡa te niganana giu kenakena waidavonidi yà giuwemi.’[§]

Yesu witi bi ḡawęḡawa laautaulalidi i giu waiipoipodi

³⁶ Ġome Yesu lava kumna i gosedi bi i valageta vanuwemo. Bi ena tauwaikaiwatana a tava lisinemo bi a giuwena gado, “Aee Bada, ḡawęḡawa daibimo dagedugedi laautaulalana maso lisimaimo kuna giu waiipoipo.”

³⁷ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Pesi visuvisudi tauwadidi ba Tana Taunana Natuna. ³⁸ Daibi ba niga dobuna, bi pesi visuvisudi ba tauwaisumaḡa, tedi taudidi

[†] 13:31: Gulik edi wasiva ba kitana mai kai bagoma bi mote kailawalawasa.

[‡] 13:33: Yist mba maibena tuva. ḡaubona kwa likwa bi topamo kwa sako, mba ya dabalala. Bi yist ḡaubona payawa nopenemo kwa sako, mba ya dabalala.

[§] 13:35: Sale 78:2

Maimaituwa ena waibada nponemo sa miyamiyana. Bi ġawaġawa ba tedi Seitan natunatuna.³⁹ Bi ġoviya ba Seitan tana ġawaġawa tauulaunaġasedi. Bi vililubu ba laġan damona bi tauvililubu ba aneya.

⁴⁰ “Bi ġawaġawa bainewa sa lakedi, sa pani bwainidi bi kaimo sa waikalaġosedina ba mainana kauwina ġemotina laġan damonemo ya tubuġa. ⁴¹ Tana Taunana Natuna kaka ena aneya ya giukamaġedi, te ena waibada nponemo gebogebo tauwaitubudi bi tauvoiyedi matabudi sai ġemotidi ⁴² bi kai kalakalatinemo sa pwalaġe nawedi. Bi ġome kaka sa lauaiyoi bi mwakedi sa sanawaikikokikodi. ⁴³ Bi didimana lavedi kaka Tamedi ena waibada nponemo sa yanana maibena suwala. Tana aiyai waibeyana te yai beyavaiya bi ya sibe.”

Ĝonaġona laukaidi kenakena waidavonidi bi posalu lautaulalidi

⁴⁴ “Mala ena waibada ba maibena aniwaiguyau ġoneġonedi, doġa nponemo kenakena waidavonidi. Laġannemo lava i banabanavi ba i ġuluvu munaġe, ġome tana mayasisina i nawa bi ena ġonaġona matabudi i kune ye kamaġedi. Bi manena matabuna i vai bi i tava munaġa te mba doġana i gimeli.

⁴⁵ “Bi kota, Mala ena waibada ba maibena tauwaikunekune ġemota, posalu visuvisuna i tavutavu te maso i gimeli. ⁴⁶ Laġannemo tana posalu maiina dididiga i banabanavi ba i munaġa bi ena ġonaġona matabudi i kune kamaġedi bi manenemo posalu i gimeli.”

Gomo lautaulalana

⁴⁷ “Bi kota, mala ena waibada ba maibena gomo, topamo sa pwalaġe, bi iyana tabudi bi tabudi sa konekonedi. ⁴⁸ Laġannemo gomo i wanavuna ba sa solusaġe balabal-amo bi sa miyatulu, te iyana visuvisudi poa'a nponemo sa sivudi bi gebogebodi sai naġasedi. ⁴⁹ Niga kauwina mainana kaka laġan damonemo ya tubuġa. Mba laġannemo aneya kaka sa yovo te didimana lavedi nopolimo gebogebo lavedi sa daligidi, ⁵⁰ te gebogebo lavedi kai lemlemnemo sa pwalaġe nawedi, bi ġome kaka sa lauaiyoi bi mwakedi sa sanawaikikokikodi.” ⁵¹ Bi Yesu ena tauwaikaiwatana i waitalayedina gado, “Niga kauwidi matabudi kona sibedi ee geġa?” Bi tedi ena giu ai munena gado, “Emaso, bena ke sibedi.”

⁵² Bi Yesu i giuwedina gado, “Taunana aubaina, waiġake tauwailovelovena ġesaudi ba Mala ena waibada wailovelovena kaikana a vai, tedi ba maibena vanuwa

taniwagina ena susuġumo aniwaiguyau mwalidi valivaliudi bi wadubodi ya yovodi te ya kitedi bi lava ya wailovedi.”

*Nasalet lavedi Yesu a daboke
(Mak 6:1-6, Luk 4:16-30)*

⁵³ Laġannemo Yesu lautaulala giudi i waiwaikovidi ba dobuna i gose kamaġe. ⁵⁴ Tana i munaġa ena malagai otinemo, bi ġome bolu vanuwidiga lava i waiwailovelovedi. Tedi a soveye bi ai talana gado, “Niga lavana bamo ġome nuwauyauya bi ġailisi i vai bi anisove kauwidi ya voivoiyedi? ⁵⁵ Tana bena taukamda natuna? Tinana bena isana Meli, bi tasitasina ba Diyemesi, Diyosep, Saimon bi Diudas? ⁵⁶ Nuvunuvuna matabudi bena vaiteda niga? Niga olotona kauwidi matabudi bamo ġome i legaudi?” ⁵⁷ Bi ġome te Yesu a daboke.

Bi Yesu i giuwedina gado, “Tauguwatana ena malagai bi ena vanuwa lavedi ba mote sima vivibile.” ⁵⁸ Taunana aubaina, mba malagainemo Yesu mote mataila wapewapedi i voyiedi, banina tedi mote ai sumaġe.

14

*Dyon taukabulu bainewa i peki ġiliwa
(Mak 6:14-29, Luk 3:19-20, Luk 9:7-9)*

¹ Mba sauginemo Alodi Galili tauwaibadayena Yesu giuna i vaiye, ² bi ena taupaula i giuwedina gado, “Niga lavana ba Diyon taukabulu, tana pekimo i kena moito munaġa, taunana aubaina ġailisi lisinemo ya kenakena bi mataila ya voivoiyedi.” ³ Alodi niga mainana i giuna, ba tana wala Diyон i pani bi biliwelokomo i sako nawe, valetina Pilipi mwanena Elodiyas dabanemo. ⁴ Diyон, Alodi i giugiu mataina gado, “Mote i visu te Elodiyas kwa naġi, banina mba ba valetim mwanena.”

⁵ Mba giuna aubaina Alodi i ġoyeġoye te Diyoni maso i waipeki. Bi lava i nailedi, banina tedi a sibe te Diyон ba tauguwatana.

⁶ Bi Alodi ena tubuġa soina nöponemo, Elodiyas natuna waivinina wale aubaidi i bigabiga ba Alodi nuwana i laukwasili. ⁷ Taunana aubaina, Alodi i giuwapa te bai yai baġayena ba ya vite. ⁸ Kamaina bi gomana tinana kalinana i lauwata te Alodi i giuwena gado, “Tagu yà ġoyeġoyena Diyон taukabulu kununa abomemo kwa sako, bi kwa vitegu.” ⁹ Bi ġalibona i wainuwaboya gulata bi i waiuvala, bi kaikana i giuwapa ena wale matedimo taunana aubaina te gomana ena ġowana ya voyie. ¹⁰ Ġome Alodi tauwaiġavija i giukamaġe biliwelokomo te Diyон gadona a bwaliġavuki, ¹¹ bi kununa abomemo a sako, bi gomana guguinina a vite, te i

avali nawe tinana i vite. ¹² Bi Diyon ena tauwaikaiwatana a tava, tubugina a avali nawe a dobo, bi a nawa te Yesu a giuvite.

Yesu lava wapedi 5 tausan i waikanidi

(Mak 6:30-44, Luk 9:10-17, Dyn 6:1-14)

¹³ Lağannemo Yesu Diyon noyana i vaivaiye, ba wagamo i gelu bi i nawana dobu ġuyuwinemo. Bilava kumdi a vaivaiye ba edi malagai a gosedi bi kaġedīgħa a vawata. ¹⁴ Lağannemo Yesu wagamo i potipotiyovo, ba lava kumdi i kitedi, ba i launuwatoiyedi bi sidesidedi i waiyawasanidi.

¹⁵ Bi mba aubiganemo, ena tauwaikaiwatana lisinemo a nato bi a giuwena gado, “Bada, niga ba mutuyuwa bi kaikana tautaugudu. Lava kwa giukamaġed sa nawa malagaiġa te kediya sa gimala.”

¹⁶ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Tedi mote sima nawa, temi koi kanidi.” ¹⁷ Bi tana a giuwena gado, “Tama mote bai lisimaimo, kamaina buledi 5 bi iyana labu ota.”

¹⁸ Bi Yesu i giuwedina gado, “Ko natomedi lisigumo.” ¹⁹ Tana lava i giuwedi te ġawaqġawa dabedimo a miya. Bi buledi 5 bi iyana labu i legaudi, i waikita saġġa malamo, i waiebo bi buledi i kivid. Kamaina bi ena tauwaikaiwatana i vitedi te lava a vite nawedi. ²⁰ Bi lava matabudi a kani te a kani nonoġa. Kamaina bi tauwaikaiwatana lava kani a kanikani sivudina, ai ġemōġemotidi te po'a wapedi 12 ai wanavudi. ²¹ Lava ġome a kanina ba ololoto wapana 5 tausan, waiwaivini bi libilbi mote a iyevidi.

Yesu topa dabanaġa i nawa

(Mak 6:45-52, Dyn 6:15-21)

²² Mba kauwina mulinemo, Yesu ena tauwaikaiwatana wagamo i waigeludi bi a damana, a nawanawa noi nevanemo ba kota lava i giukamaġed te a nawa edi malagaiġa. ²³ Bi lava i giukamaġed mulinemo, tana i nawa oya dabanemo, pali aubaina. Mba dudubalina ba taunaġa ġome i laulaupali. ²⁴ Bi waga ba kaikana topa modona i nawanawae. Bi ġome yavala dididiga i talatalaġa taunana aubaina labama waga i waikati vitavitale.

²⁵ Lağan tinana bwaganemo, bi Yesu topa dabanaġa i nawanawa ena tauwaikaiwatana lisidimo. ²⁶ Lağannemo ena tauwaikaiwatana a kita topa dabanaġa i natonato ba tedi a naila gulata bi a galalana gado, “Noi ba boita.” ²⁷ Bi Yesu maġemota i giuwedina gado, “Mote koma naila, tagu. Nuwemi ya lautou.”

²⁸ Ġome Pita i giuna gado, “Bada, bamoda giukauwa te tam ba kwa giuwegu te topa dabanaġa yà nato lisimmo.”

²⁹ Bi Yesu Pita i giuwena gado, “Ku nato.” Bi Pita wagamo i potiyovo bi topa dabanaġa i nawa Yesu lisinemo. ³⁰ Bi tana yavala bi labama i kitedi bi i nainaila laġannemo, kwaluluva i waitubu bi i binauna gado, “Bada, kwai yawasanigu!”

³¹ Noi taunana te Yesu nimana i tuġu bi Pita nimanemo i kabi te i solu saġe bi i giuwena gado, “Em sumaġa i ala ġaubo, bai aubaina kuna nuwakulukuluva?”

³² Laġannemo tedi a moimoitosaġa wagamo ba yavala i lautautau. ³³ Tedi waga nophonemo a miyamiyana Yesu a lauduneye bi a giuna gado, “Giukauwa te tam taunana Maimaituwa Natuna.”

³⁴ Tedi a damana nawa Genesaletimo a solasaġa. ³⁵ Bi laġannemo mba dobuna lavedi Yesu a kitakita ba a kitaġone bi Yesu giuna a giunawe te dobuna diyadiyana matabuna i nawa yaġosi. Ĝome lava sidesidedi a tavaitedi Yesu lisinemo. ³⁶ Bi Yesu ai baġa te sidesidedi maso i waianinedi, te ena gala isunaġa a taukonni. Bi lava mabai ena gala a tautaukonina, matabudi a yawasana.

15

*Baibaiġa nopoda sa waimiledina ena wailovelove
(Mak 7:1-23)*

¹ Ĝome Palisi bi waiġake tauwailovelovena ġesaudi Yelusalemġa a tava Yesu lisinemo bi ai talayena gado, ² “Bai aubaina em tauwaikaiwatana wala nove magumagula edi miyamiya a sakosakona sa waidoukotodi? Tedi mote nimedi sima koġedi bi sa kanikani!”

³ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Bi temi bai aubaina Maimaituwa ena waiġake ko waidoukotokotodi, bi temi emi wailovelove ko kaikaiwatedi? ⁴ Maimaituwa i giuna gado, ‘Tamam bi tinam kwa viviledi.’ Banina aiyai tamana bi tinana i pasilidina ba sai peki. ⁵ Lava aiyai bai mwalina lisinemo ya kenakenana maso tamana ee tinana i vite. Bi geġa te, temi emi wailovelove luvanemo mote ima vitedi bi ya giuwedina gado, ‘Egu magula, tagu mote yàma sagumi banina kaikana e giuwapa te Maimaituwa yà vite.’ ⁶ Temi emi wailovelovemo lava ko voyiedi te tametamedi bi tinetinedi mote sima sagusagudi. Temi Maimaituwa giuna ko sakosakoliye bi temi emi miyamiya ko kaikaiwatedi. ⁷ Temi lava kaikaiyovumi! Bai Aisaiya i giugiuwena ba giukauwa te temi i giugiuwatemi.

⁸ ‘Niga lavedi mududiġa ya giugiu te Bada, Bada
bi nopodi ba tabudimo mote tagu lisigumo.

⁹ Tedi sa lauladune yababegu
tedi taudiġa edi waiġake a voivoiyedina,

taudidi lava sa wailovelovedi.”

¹⁰ Kamaina bi Yesu lava kumna i giuwedi a tava lisinemo bi i giuwedina gado, “Koi beyavaiya bi ko sibe kauwe. ¹¹ Lava kani ya kani te bwaganemo ya yovo bi ya potiyovo munaḡa. Bi bai gebogebona nopenemo i noḡoti bi mudunemo ya potipotiyovona taunana ya waimila.”

¹² Ġome ena tauwaikaiwatana a tava lisinemo bi ai talayena gado, “Kuna sibe ee geḡa te bai kwa giugiuwedina ba palisi mote ai nuwavisuye?” ¹³ Yesu giu i waimunena gado, “Tamagu malamo miyamiyana tana dobumo kai mote i wadiwadina ba matabudi malamlamdi ya lakedi. ¹⁴ Ko kita kamaḡedi tedi tauwaietadoli matapotepotedi, bamoda lava matapotapotana ena tau matapotapotana ya waidolina ba labuḡidi dommo sa kuluva.”

¹⁵ Pita i giuna gado, “Te niga lautaulalana lisimaimo ku giu waitete.” ¹⁶ Yesu i waitalayedina gado, “Temi yaḡolo te ko wainuwana, ee? ¹⁷ Kona sibe ee geḡa te lava kani ya kanikanina ba ya yovo bwaganemo te ya potiyovo munaḡa? ¹⁸ Lava nopenemo bai gebogebona ya nogoti bi mudunemo ya potipotiyovona taunana nopena ya waimila. ¹⁹ Noḡota gebogebodi maibena, waipeki, wawaidoḡa, waimatawapa, danene, waimuduna bi kaiyovumo waiwatu. ²⁰ Niga yawasanidi lava nopena sa waimila. Bi lava manima milana ya kanikanina, taunana mote ima waimila.”

Keinan waivinina ena waisumaga

(Mak 7:24-30)

²¹ Yesu Galili dobuna i gose bi i nawa Taiya bi Sidon palatidimo. ²² Ġome Keinan waivinina i tava Yesu lisinemo bi i talaḡabalana gado, “Aee Bada, Deividia natuna, kwa launuwatoitoiyegu! Aluwa gebogebona natugu waivinina i sunei bi ya wainuwatoi gulata.” ²³ Bi Yesu mote bai i giu lubuye, taunana aubaina ena tauwaikaiwatana a nato lisinemo bi ai baḡana gado, “Niga waivinina mulidaḡa ya nato bi ya ḡabaḡabana, kwa giukamaġe ya nawa tabunemo. Ya waibeyawakida.”

²⁴ Ġome Yesu i giuna gado, “Tagu Maimaituwa i giukamaġeguna Islael lavedi gwegwegwedi aubaidi.” ²⁵ Bi waivini i nato Yesu kaġepakanemo, tuwapekana i waitupagwaliġedi bi i giuna gado, “Aee Bada, kwa kai sagugu!” ²⁶ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Mote i visu te libilibi kediya yà vai bi daġadaġasi yà vitedi.” ²⁷ Bi waivini i giuna gado, “Bada, mba giukauwa! Bi geḡa te daġadaġasi tameli ena teibolomo kani pusepuselidi ya taitakulukuludina ba sa kanikanidi.” ²⁸ Kamaina bi Yesu waivini ena giu i waimunena gado, “Waivini, em sumaḡa kota i tausaḡa, taunana aubaina bai

kunai bağæna ba ya vitem.” Mba taunana te waivini natuna i yawasana.

*Yesu lava 4 tausan i waikanidi
(Mak 8:1-9, Luk 9:10-17, Dyn 6:1-14)*

²⁹ Ğome Yesu Galili nisana diyanağɑ i sağɑ i nawa oya dabanemo i miyatulu. ³⁰ Ğome lava kumdi a tava Yesu lisinemo. Bi lava kağedi nuwanokudi, matapoteptedi, nuwakududi, kupekupedi bi kota sida ȣesaudi vaivaidi vaitedi a tavaitedi Yesu kağepakanemo bi matabudi i waiyawasanidi. ³¹ Lava kupekupedi a gagali, kağedi nuwanokudi a didimana, nuwakududi a nawanawa bi matapoteptedi ai kita muñağɑ. Ğome lava matabudi tedi a kitekitedina ba a sove bi Islael edi Maimaituwa a kasağesağe.

³² Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedi a tava lisinemo bi i giuwedina gado, “Tagu niga lavedi e launuwatoiyedi, tedi vaitedi te miya te lağɑni faiona a kovi bi kani geğɑ, mote ya ȣoyeğoye te makanipekidi ya giukamağedi sa nawa, male etamo sa laumoyağau.”

³³ Bi ena tauwaikaiwatana ena giu ai munena gado, “Niga ba mutuyuwamo ta miyamiya, bamo ȣome kani ta vai bi lava kumna tai kanidi?” ³⁴ Bi tana i waitalayedina gado, “Temi buledi wapedi visa lisimimo?”

Tedi ena giu ai munena gado, “Tama buledi wapedi 7 bi iyana keikeilikidi visa ota.” ³⁵ Bi lava kumna i giuwedi te doğamo a miya. ³⁶ Kamaina bi tana buledi 7 bi iyana i legaudi, Maimaituwa i waiebo bi i kivikividit te ena tauwaikaiwatana i vitedi bi tedi lava a vite nawedi.

³⁷ Tedi matabudi a kani te a kani nonoğɑ, mulinemo ena tauwaikaiwatana kani a kanikani sivudina a laitupedi, te po'a wapedi 7 ai wanavudi. ³⁸ Ğome ololoto a kanikanina ba wapedi 4 tausan bi waivini bi libilibi mote a iyevidi. ³⁹ Niga kauwina mulinemo, Yesu lava i giukamağedi a nawanawa ba tana wagamo i gelu sağɑ bi i nawa Magadan dobunemo.

16

*Mataila ai bağae
(Mak 8:11-21)*

¹ Palisi bi Sadisi Yesu lisinemo a tava laulubuna aubaina bi a giuwe te mala ena mataila, yai lovedi te tana giukauwa Maimaituwa lisinağɑ i yovo.

² Bi edi giu i waimunena gado, “Lağannemo suwala ya bulubulu bi galewa ya lailaisabasaba ba ko giuna gado, ‘Bokina ba kwamla.’ ³ Bi olaolalemo galewa ya laisabasaba bi yai dudubalana ba ko sibe te, ‘Mateya ba nabu ya yovo.’ Temi ba yada waigayona kona sibe, bi niga lağandimo

mataila sa tubutubuğana mote koma sibesibedi. ⁴ Temi niga kimtimi emi kauwa gebogebodi bi tauvawaidoğa, ko ġoyeġoye te mataila ko kita, bi mote kaka yàmai lovemi, te mataila Diyona lisinemo i tubutubuğana taunana ko noġotí.”

Kamaina bi i gose kamaġedi bi i nawa.

Palisi bi Sadisi edi muu'a

⁵ Laġannemo topa a damaniye a nawa noi nevanemo ba ena tauwaikaiwatana nuwedi i kauleya te buledi mote a vai. ⁶ Bi Yesu i giuwedina gado, “Koi kita kauwa te Palisi bi Sadisi edi muu'a ko vola kamaġedi.” ⁷ Bi tedi taudīga ai talapilina gado, “Tada mote buledi te vai aubaina mainana i giu.”

⁸ Tedi bai a giugiuwena ba Yesu i sibe, taunana aubaina i giuwedina gado, “Emi sumaġa kana ġaubo! Bai aubaina taumiġa ko waitalapili te lisimimo buledi geġa? ⁹ Temi yaġolo ko wainuwanagan, ee? Tagu buledi wapedi 5 e kivid te lava wapedi 5 tausan a kanikanina ko noġotí, bi po'a visa konai wanavudi? ¹⁰ Bi kota buledi wapedi 7 bi lava 4 tausan a kanina mulinemo po'a visa konai wanavudi? Temi nuwemi i kauleya, ee? Temi mote komai noġotá kauwa. ¹¹ Temi bai e giugiuwena mote ko sibe, konai noġotá bena tagu buledi e giugiu wata? Geġa, tagu e giuna gado, ‘Palisi bi Sadisi edi muu'a ko vola kauwedi.’”

¹² Mba ġome kaka a sibe te tana mote muu'a buledimo vitavitalena i giugiuwe, bi tana ba Palisi bi Sadisi edi wailovelove kaikaiyovudi volayedi i giugiuwata.

Pita Yesu i kamaġati te tana taunana Vinevinena

(Mak 8:27-30, Luk 9:18-21)

¹³ Laġannemo Yesu, Seseliya Pilipai dobuna palatinemo i tavatava ba ena tauwaikaiwatana i waitalayedina gado, “Lava sa giugiu te Tana Taunana Natuna ba aiyai?”

¹⁴ Bi tedi ena giu ai munena gado, “Lava ġesaudi sa giugiu te Diyón Taukabulu, ġesaudi sa giugiu te Elaidiya bi kota ġesaudi sa giugiu te Delimaiya ee wala tauguwatana ġemota i laumaġata munaġa.” ¹⁵ Bi tedi i waitalayedina gado, “Bi temi ko noġonoġoti te tagu aiyai?”

¹⁶ Bi Saimon Pita giu i waimunena gado, “Tam Keliso, Maimaituwa yawayawasanina Natuna.”

¹⁷ Bi Yesu, Pita i giuwena gado, “Saimon, Diyona natuna, tam kakavisuvism. Niga giukauwina mote lava ota i wailovem, bi Tamagu malamo i wailovem. ¹⁸ Bi yà giugiuwem te tam Pita,* bi dabammo kaka Maimaituwa ena dam yà keli, te peki ena ġailisi mote ima lauyovoġe. ¹⁹ Bi tagu kaka mala ena waibadana kiina yà vitem. Dobumo bai kwa

* **16:18:** Gulik kalinanemo Pita, mba ġakima.

panipanina ba mainana malamo yà pani, bi dobumo bai kwa kuvekuvesina ba mainana malamo yà kuvesi.”

²⁰ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana i waiğakedi te mote aiyai sima giuwe, te tana taunana Keliso.

Yesu ena peki i giuwata

(Mak 8:31—9:1, Luk 9:22-27)

²¹ Mba sauginemo te noi i nawana, Yesu ena tauwaikaiwatana lisidimo ena peki i giu waitete te ya nawana Yelusalemmo ba kauwa wapewapedimo yai nuwatoi. Bi ġome babada nananakidi, pilisi edi babada, bi waigake tauwailovelovedi, Yesu sa laukivi gebogeboye bi sai peki. Bi laġan waifaioninemō tana ya kenamoito munaġa.

²² Kamaina bi Pita Yesu i waidoli nawe tabunemo bi i kaipasinena gado, “Ke Bada, mba kauwina mote lisimmo ima tubuġa!” ²³ Ġome Yesu i tauvitale bi Pita i giuwena gado, “Seitan, ku tauliya! Tam egħieta kwa waikoigudu, mba noġotina mote Maimaituwa lisinaġa i yovo, mba temi lava ota emi noġota.”

²⁴ Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Bamoda tam aiyai kaiwatagu kuna ġoyena ba em ġowana matabudi kwa gosedi bi em kolosi kwa avali bi kwa kaiwatagu. ²⁵ Aiyai bi ena yawasana i nuwamunaġena ba ya kula yakasi, bi aiyai ena yawasana i nuwakamaġena tagu aubaigu ba yawasana ya vai. ²⁶ Bamoda aiyai dobu ena ġowana i vai kovi bi ena yawasana i gebogebona, ba bai ya voiye te ena yawasana ya vai munaġe? Geġa, mote bai ima voiye. ²⁷ Bi Tana Taunana Natuna kaka Tamana namalinemō ena aneya vaitedi sa yovo bi lava ġemotemotāga bai a voivoiyedina luvanemo yai maiidi. ²⁸ Yà giugiu kauwemi, temi ġesaudi niganana kaka mote koma peki, eete Tana Taunana Natuna ena waibada ya natonatona ko kita.”

17

Yesu kitana i launuwavitala

(Mak 9:2-13, Luk 9:28-36)

¹ Laġan 6 mulidimo Pita, Diyemesi bi tasina Diyon Yesu i waidolidi te a nawa oya lofalofana dabanemo.

² Bi ġome matedimo a waikita ba Yesu kitana i launuwavitala, matana i namalana maibena suwala matana bi ena gala potina maibena suwala yanana. ³ Noi taunana te Mousis bi Elaidiya a laumaġata bi Yesu vaitena a waigiugiu. ⁴ Kamaina bi Pita Yesu i giuwena gado, “Bada, i visu te tama niga ġome. Bamoda kwa ġoyena ba tagu kape faiona yà voiyyedi, ġemota tam aubaim, ġemota Mousis bi ġemota Elaidiya.”

⁵ Pita yağolo i giugiu ba giyou potipoti otina i yovo te i sumatawedi. Bi kalina giyou nopenağā i giu yovona gado, “Niga taunana Tagu Natugu, nuwagu tauvaina, tana ya wainuwavisugu. Kalinana ko vaiye!”

⁶ Lağannemo tauwaikaiwatana kalina a vaivaiye, ba manailidi a laudulu yovo doğamo. ⁷ Ğome Yesu i nato te i taukonidi bi i giuwedina gado, “Ko moito, mote koma naila.” ⁸ Bi a tautaulagetidi ba Yesu taunağā a kita bi mote aiyai ġesauna.

⁹ Tedi oyamo bi a miyamiya kuluva ba Yesu niga mainana i giuwedi, “Temi bai kona kitakitana mote aiyai ġesauna koma giuve eete, Tana Taunana Natuna pekimo ya kenamaito munağā.”

¹⁰ Ğome ena tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Bai aubaina waigake tauwailovelovena sa giugiu te Elaidiya ya gei tava?” ¹¹ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Mba giukauwa, Elaidiya kaka ya gei tava te bai matabuna ya kanonoğidi. ¹² Bi ya giuwemi te Elaidiya ba kaikana i tava bi lava mote a kita ġone, bi bai a noğonogötina lisinemo a voiyen. Mba mainana kota sa ġoyeġoyena Tana Taunana Natuna sa laukivigebogeboye bi yai nuwatoittoi.” ¹³ Mba ġome kaka ena tauwaikaiwatana a sibe te tana Diyoni Taukabulu i giugiuwata.

Yesu, gomana olotona aluwa gebogebona i sunesuneina i waiyawasani

(Mak 9:14-28, Luk 9:37-43)

¹⁴ Sauginemo tedi a tavatava lava kumna lisidimo ba oloto i nato Yesu matanemo, tuwapekana i tupagwaliğedi bi i giuna gado, ¹⁵ “Bada, natugu kwa launuwatoiye! Tana aluwa gebogebona sulusuluvaina ba ya kakaonalele bi ya wainuwatoi gulata. Bi wali saugemo ba kaimo ya pwalapwalağe nawena bi wali saugemo ba gaubamo ya pwalapwalağe nawe. ¹⁶ Tana e nətomena em tauwaikaiwatana lisidimo bi mote ai yawasani.”

¹⁷ Yesu i giuna gado, “Temi niga kimtimi laukasağaiğaimi bi mote waisumeğemi vaitemi te alamiya, bi kauwa e alavoiyedi? Gomana ko natome lisigumo.” ¹⁸ Ğome te Yesu aluwa gebogebona i kaipasine bi gomana i potiyovo kamağe. Noi taunana te gomana i yawasana.

¹⁹ Bi ena tauwaikaiwatana taudığā a nato Yesu lisinemo bi ai talayena gado, “Bai aubaina tama aluwa gebogebona ke kwavi kasağe?” ²⁰⁻²¹ Ğome edi giu i waimunena gado, “Banina, temi emi sumağā i ġaubo. Yà giugiu kauwemi te bamoda emi sumağā ġaubona maibena wasiva pouna, ba niga oyana ko giuwena gado, ‘Ku nuwaliye noi ġome kwa

nawa bi ya nuwaliya te ġome ya nawa.' Bai lisimimo maso mote i pilipili."*

*Yesu ena peki i giuwata munaġe
(Mak 9:30-32, Luk 9:43-45)*

²² Bi sauginemo ena tauwaikaiwatana vaitedi a waiġemotidi Galilimo ba i giuwedina gado, "Tana Taunana Natuna kaka kana ġaviya nimedimo sa sako. ²³ Tedi kaka sai peki bi laġan waifaioninemo Maimaituwa kaka ya kakenamoito munaġe." Ġome ena tauwaikaiwatana mainana a vaivaiyena ba ai nuwaboya gulata.

Pali vanuwina manena

²⁴ Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi a tava Kapaniyammo, ġome takis taulaitupana i tava bi Pita i waitalayena gado, "Emi tauwailovelove pali vanuwina manena ya sakosako e geġa?" ²⁵ Kamaina bi Pita giu i waimunena gado, "Emaso, bena yai waimaii!" Sauginemo Pita i valageta vanuwemo, ba Yesu i gei waitalana gado, "Saimon, tam em noġota bainewa? Mabai lisidimo ġalīġalibona takisi sa lailaitupa, edi dobu lavedi ee wali dobu lavedi lisidimo?"

²⁶ Kamaina bi Pita giu i waimunena gado, "Wali dobu lavedi takisi sa waimaii." Ġome Yesu, Pita i giuwena gado, "Mba kamaina ġalibona ena dobu lavedi mote takis simai maii. ²⁷ Bi bamoda nopodi tama kagebogebo aubaina te kwa nawa topamo bi em kauli kwa pwalaġe. Bi iyana kwa geigei soluna mba iyenina gayana kwa ġole bi mane kwa vai te eda takis luvanemo kwai maii."

18

Mala ena waibada nponemo, aiyai i saġa gulata?

(Mak 9:33-37, Luk 9:46-48)

¹ Mba sauginemo ena tauwaikaiwatana lisinemo a tava bi ai talayena gado, "Bada, Mala ena waibada nponemo ba aiyai i saġa gulata?"

² Ġome te Yesu gomana ġaubaġa i giuwe i tava, bi mododimo i moito. ³ Kamaina bi i giuna gado, "Tagu yà giugiu kauwemi te aiyai em yawasana gebogebonemo kwa nuwavitalana, maibena libilibi keikelikidi edi yawasana, mba tam kaka Mala ena waibada nponemo kwa sola saġa. Bi bamoda geġa ba mote kuma sola saġa. ⁴ Taunana aubaina, aiyai kwa ġaubo munaġana maibena niga gomenina kaka Mala ena waibada nponemo em lava mododimo kwa saġa

* **17:20-21:** Gulik baibol ġesaudi nopodimo niga lovana 21 mote ima kenakena. Mak 9:29 nponemo ko kita.

gulata. ⁵ Aiyai bi isagumo niga mai gomenina ya giuguvaina ba tagu ya giuguvaina.

Gebogebomo kuluva

(Mak 9:42-48, Luk 17:1,2)

⁶ “Bamoda aiyai niga lavedi sivusivuyovoğedi sa waisumağeguna i voyiedi te gebomo a kuluvana, ba i visu te ġakima vitavitana mba lavana gadonemo sa duli bi nisa waidomdomnemo sa pwalaġe yovoġe.

⁷ “I gebo kauwa te dobu lavedi edi lava sa voyiedi te edi sumaġa sa taitaikuludi! Laulubudi ba giukauwa te sa tava bi i gebo kauwa te tana lava aiyai laulubuna ya voivoiyena.

⁸ “Bamoda nimam ee kaġem ġemota ya voyiem bi gebogebo kwa voivoiye ba kamaina te kwa douġavuki bi kwa pwalaġe. I visu te kaġem ġemota bi nimam ġemota yawasana kenakena nonoġinemo kwa sola saġa bi mote i visu te nimam labu bi kaġem labu bi kai kalakalatinemo sa pwalaġe nawem.

⁹ “Bamoda matam ya voyiem bi gebogebo kwa voivoiye ba kwa ġivoi kamaġe bi kwa pwalaġe. I visu te matam ġemota bi yawasana nophonemo kwa saġa, bi mote i visu te matam labu bi iyoyoġamo sa pwalaġe nawem.

Sipu gwegwegwena laautalalana

(Luk 15:3-7)

¹⁰ “Koi kita kauwa te sivusivuyovoğedi mote koma kita waiyovoyovodi, banina tedi edi aneya ba laġan matabuna Tamagu malamo matanemo sa moimoito. ¹¹ Banina Tana Taunana Natuna i yovona ba lava gwegwegwedi yai yawasanidi.*

¹² “Temi bainewa ko noġonoġoti? Bamoda oloto ġemota ena sipu wapedi ba 100 a miyamiya, bi ġemota i gwegwena ba tana bai ya voiye? Tana kaka sipu wapedi 99 oya nevanemo ya gosedi sa yabayaba, bi ya nawa sipu gwegwena ya tavuġe. ¹³ Bi ya giugiu kauwemi, laġannemo mba sipuna gwegwena i banavina ba yai nuwavisu gulatana mote mai sipu wapedi 99 mote a gwegwegwena. ¹⁴ Bi kota kauwina ġemotina mainana Tamemi malamo mote ima ġoyeġoye te sivusivuyovoğedi ġemota ima gwegwe.

Em tau ena gebomo kwa sagu

¹⁵ “Bamoda valetim gebogebo lisimmo i voyiena, ba kwa nawa lisinemo bi taumiġa mba pilipilina ko kadidimani. Bamo te em giu i vaiye bi i kuvasana ba kamaina te tana kunai yawasani munaġe. ¹⁶ Bamoda kalinam mote i vaiye ba lava ġemota ee labu kwai dolidi bi ko munaġa lisinemo

* **18:11:** Guliki baibol gesaudi nophonemo niga lovana 11 mote ima kenakena.

te lava labu ee faiona mba pilipilina ko kakadidimanina sa vaiye.¹⁷ Bi mba lavana kalinedi mote ima vaiye, ba kamaina te ko nawena Maimaituwa ena dam lisidimo. Bi tana Maimaituwa ena dam edi laididimana mote ima anine, ba kamaina te tana ko voyiyena maibena koikoitau taulauduneyena ee takis taulaitupana.¹⁸ Yà giugiu kauwemi te temi dobumo bai ko panipanina ba Maimaituwa mainana malamo ya pani. Bi dobumo bai ko kuvekuvesina ba Maimaituwa mainana malamo ya kuvesi.

¹⁹ “Bi giukauwemo yà giugiuwemi, bamoda lava labu dobumo koi anina ġemota bi bai koi bağayena, ba Tamagu malamo emi waibağya ya voye. ²⁰ Bamo ġome lava labu ee faiona isagumo sa waiġemotana ba tagu ġome vaitedi.”

Taupaula mote gebogebo taunoġoti kamaġena ena lau-taulala

²¹ Kamaina bi Pita Yesu lisinemo i tava bi i waitalayena gado, “Bada, bamoda egū tau gebogebo lisigumo i voyiyena, ba malavisa ena gebogebo yà noġoti kamaġe? Mala 7, ee?”

²² Bi Yesu giu i waimunena gado, “Geġa, mote mala 7, bi 7 wapana 70, bi laġan onena. ²³ Banina mala ena waibada ba niga mainana, maibena ġalibona, ya ġoyeġoyena ya sibe kauwe te ena taupaula ena mane a labe kauwe ee geġa. ²⁴ Laġannemo tedi i waigemotidi, ba oloto ena ġaga goldi baikidi 10 tausan luvana i vaivaina, a natome ġalibona lisinemo.† ²⁵ Bi tana mote ġemoġemotina te maso goldi baikidi 10 tausan luvana i waimaii munaġe. Taunana aubaina, ġalibona i giu te olotona sa kune kamaġe te yai taupaula yababa, mwanena, natunatuna bi ena ġonaġona matabudi kota sa kunyedti te manena ġalibona lisinemo ġaga sai mai'i.

²⁶ “Mba ġome te taupaula ġalibona matanemo tuwapekana i waitupagwaliġedi bi i waibaġana gado, ‘Aee ġalibona, kwa launuwatoiyegu bi em mane kaka yài mai'i munaġe.’ ²⁷ Kamaina bi ġalibona ena taupaula i launuwatoiyegu bi ena ġaga matabuna i noġoti kamaġe, bi i giuwe te ya nawa.

²⁸ “Laġannemo olotona i potipotiyovo, ba falona taupaula wala ena mane ġaubaġona 10 kina luvana‡ i vaivaina i banavi, kamaina bi i kaididi te gadonemo i kabi bi i giuwena gado, ‘Ei, egū mane ku waimaii makaiye.’ ²⁹ Ġome falona taupaula matanemo tuwapekana i waitupagwaliġedi bi i waibaġana gado, ‘Aee egū tau, kumai papalana, kwa labegu te em mane kaka yài mai'i munaġe.’ ³⁰ Bi geġa te ena tau kalinana mote

† **18:24:** Guliki kalinina i giuna gado, 10 tausan Talent. Mba 480-miliyan Kina (K480,000,000) luvana. ‡ **18:28:** Guliki kalinedimo ba 100 dinali.

i vaiye, bi biliwelokomo i sako nawe. Bi ġome i miyamiyana eete maso ena tau ena ġaga i waimaii kamaġe.

³¹ “Laġannemo taupaula ġesaudi mainana a kitakita ba ai nuwaboya kauwa bi a nawa ġalibona lisinemo te bai matabuna i tubutubuġona a tainuwatau. ³² Kamaina bi ġalibona mba taupaulina i giuwe te i valageta bi i giuwena gado, ‘Tam taupaula gebogebom! Tagu em ġaga e noġoti kamaġe, banina tam lisigumo kunai baġa gulata. ³³ Bi tam maso mainana falom taupaula kuna launuwatoiye, mai tagu e laulaunuwatoiyemna.’ ³⁴ Ġalibona i medi kauwa bi i giukamaġe biliwelokomo te ġome sa kovoġina eete ena ġaga matabuna yai maii kovi.”

³⁵ Ĝome te Yesu giu i waikenana gado, “Bamoda valetim ee nuvum ena gebo mote nopom tabutabunemo ku noġoti kamaġe ba Tamagu malamo kaka tam lisimmo kauwina ġemotina mainana ya voiye.”

19

*Yesu waigose kauwina i wailoveloveye
(Mak 10:1-12)*

¹ Bi sauginemo Yesu wailovelove i waiwaikovi ba Galili i gose bi i nawa Diudiya, Diyoudan gaubina noi nevanemo.

² Bi lava kumdi tana a kaiwata bi ġome i waiyawasanidi.

³ Ĝome Palisi ġesaudi Yesu wailaulubuna aubaina a tava lisinemo bi ai talayena gado, “Waiġake ya waianina ee geġa te oloto bai i noġonoġotina luvanemo mwanena ya gose, ee?”

⁴ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Temi gilugilumina wadubona kona iyevi ee geġa? Te wala pakanemo Maimaituwa oloto bi waivini i voiyedi, ⁵ bi i giuna gado, ‘Taunana aubaina, oloto kaka tamana bi tinana ya gosed te mwanena vaitena, sa miya te tedi tubuġa ġemota.’ ⁶ Taunana aubaina, tedi mote lava labu bi tedi niganana lava ġemota. Tedi Maimaituwa i waigemotidina ba mote aiyai kaka ima dailidi.”

⁷ Bi palisi Yesu ai talayena gado, “Bai aubaina te Mousis oloto i giuwe te mwanena waigose pepana ya vite bi ya giukamaġe ya nawa?” ⁸ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Mousis i waianinem te mwanemwanem ko gosedina, banina temi nopomi ba a ġaiġai kauwa. Bi pakanemo Maimaituwa mote waigose i waianine. ⁹ Tagu yà giugiuwemi te oloto aiyai mwanena ena waimatawapa dabanemo i gosena mba olotona mote ima naġi munaġa, bamoda i naġina ba mwanena ya vavawaidoġa bi tana kota ya kaka milamila.”

¹⁰ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana Yesu a giuwena gado, “Bamoda waigose mote kumai anine ba i visu te lava mote maso a naḡi.” ¹¹ Yesu giu i waimunena gado, “Niga wailovelovena mote lava matabudi sima vai bi tedi mabai Maimaituwa i vinevinedina taudiḡa lisidimo ya tubuḡa. ¹² Lava ġesaudi mote sima naḡināḡi, banina tedi mainana a tubuḡae, olooloto ġesaudi ba poudi a lauvaidi taunana aubaina mote sima naḡi bi ġesaudi ba mala ena waibada nponemowaitaupaula aubaina mote a ġoye te sa naḡi. Bi lava aiyai niga wailovelovedi banidi ya sibesibedina ba tana maso i waianinedi.”*

*Yesu bi libilibi keikeilikidi
(Mak 10:13-16, Luk 18:15-17)*

¹³ Kamaina bi lava libilibi keikeilikidi a natomedi Yesu lisinemo te nimana dabedimo i sivudi bi aubaidi i laupali. Bi geḡa te ena tauwaikaiwatana lava a kaipasinedi. ¹⁴ Bi Yesu i giuna gado, “Libilibi keikeilikidi ko kita kamāġedi te sa nato lisigumo, bi mote komai ġakedi, banina mala ena waibada ba lava maibena niga libilibidi aubaidi.”

¹⁵ Kamaina bi Yesu nimana libilibi dabedimo i sako bi i kavisuvisudi te mba modomodona i gose bi i nawa.

*Ewali waiguyauna ena waitala
(Mak 10:17-31, Luk 18:18-30)*

¹⁶ Mba taunana te ewali waiguyauna i tava Yesu lisinemo bi i waitalayena gado, “Tauwailovelove, tagu visu bai yà voiye te yawasana kenakena nonoḡina yà vai?”

¹⁷ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Banina bai bi visu aubaina kwa waitalayegu? Maimaituwa taunaḡa visuvi-suna. Bamoda yawasana kwa ġoyena ba kamaina te waīgake kwa kaiwatedi.”

¹⁸ Bi ewali i waitalana gado, “Waīgake isedi?” Bi Yesu giu i waimunena gado, “Mote kumai peki, mote kuma vawaidoḡa, mote kuma danene, mote kaiyovumo em tau kumai wavu, ¹⁹ tamam bi tinam kwa viviledi bi em tau kwa ġoyena maibena taumḡa kwa ġoyeġoyemna.”

²⁰ Bi ewali waiguyauna i giuna gado, “Tagu mba waīgakedi matabudi e kaiwatedi. Bi niganana bai ġesauṇa yà voiye?”

²¹ Kamaina bi Yesu giu i waimunena gado, “Bamoda tam yawasana didimanina miyaena kuna ġoyena, ba kwa nawa te em ġonāġona matabudi kwa kune kamāġedi bi manena lava wainuwatoitoidi kwa kune vitedi bi mala ena waiguyau kwa vai. Ġome kaka kwa nato te kwa kaiwatagu.”

* **19:12:** Guliki kalinina i giuna gado, “Lava ġesaudi Maimaituwa ena waiguyau aubaina, taudiḡa a koivai munāġedi.”

²² Sauginemo niga ewalina giudi i vaivaiyedi ba tana manuwaboyana i nawa, banina tana lava waiguyauna.

²³ Ĝome te Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Giukauwemo yà giugiuwemi te lava waiguyauna ba i pilipili kauwa te mala ena waibadamo ya sola saĝa. ²⁴ Bi kota yà giugiuwemi te kamelo ba i pilipili te siyau bwadanemo ya sola. Bi lava waiguyauna ba i pilipili te i pilipili kauwa te Maimaituwa ena waibada nponemo ya sola saĝa.”

²⁵ Bi laĝonnemo Yesu ena tauwaikaiwatana niga giuna a vaivaiye ba a tagugu bi ai talayena gado, “Bamoda mainana ba aiyai kaka ya yawasana?”

²⁶ Kamaina bi Yesu tedi i kitadididi bi i giuna gado, “Mba kauwidi lava lisidimo ba i pilipili kauwa, bi Maimaituwa lisinemo bai matabuna ba ĝemoĝemotina ya voiyedi.”

²⁷ Bi Pita Yesu ena giu i waimunena gado, “Tama kaiwatam aubaina te mwali matabudi ke gosedi! Bi ema mai'a ba bai ka vai?”

²⁸ Ĝome Yesu i giuwedina gado, “Giukauwemo yà giugiuwemi te Tana Taunana Natuna ena animiya namanamalinemo ya miyana kaka mwali matabudi laivaliudi mba laĝoninemo temi taukaiwatagu animiya 12 dabedimo ko miya bi Islael damna 12 koi badayed. ²⁹ Bi tedi mabai edi vanuwa, ee tametamedi, ee tinetinedi, ee valevaletidi, ee nuvunuvudi, ee natunatudi ee edi daibi bi a gosedina tagu kaiwatagu aubaina, ba mala 100 bi wailautawina sa banavina mote mai bai a gosegosedina. Bi kota yawasana kenakena nonoĝina sa vai. ³⁰ Bi lava wapewapedi niganana sa dolidolina, kaka sa muli, bi mabai niganana sa mulimulina, kaka sa doli.”

20

Maimaituwa ena taupaula edi mai'a lautaulalana

¹ Bi Yesu i giuna gado, “Mala ena waibada ba maibena waen daibina taniwagina, tana kageka i lauolala bi lava i aulitavaitedi te waen daibinemo sa noya. ² Tana i waianina te laĝan ĝemota luvanemo yai maiidi bi i giu kamaĝedi te a nawa waen daibinemo.

³ “Bi olaolalemo suwala 9 koloki mainana, tana i munaĝa bi lava gesaudi aniwaikunekune gabunemo a moimoito yababayababana i kitedi. ⁴ Ĝome i giuwedina gado, ‘Temi kota ko nawa bi egu waen daibinemo bai noyana ko voivoiyena ba didimanemo yài maiimi.’ ⁵ Kamaina bi tedi a nawa.

“Tana i munaĝa bi 12 koloki bi 3 koloki mainana kauwina ĝemotina i voiye.

6 “Bi suwala 5 koloki, tana i munaḡa bi lava ġesaudi yaḡolo a moimoito yababayababana i banavidi. Ġome i waitalayedina gado, ‘Temi suwala lofalofana niga ġome bai kona miyamiya yababayababe?’⁷ Bi tedi a giuwena gado, ‘Tama mote aiyai i waiutaniyemai te maso aubaina ke noya.’ Bi tana i giuwedina gado, ‘Kamaina, temi kota ko nawa egu daibimo ko noya.’

8 “Noya i kovi dudubala isuna, daibi taniwigina taunoya edi bada i yoge bi i giuwena gado, ‘Taunoya matabudi kwai ġemotidi bi edi ma’ia kwa vitedi, kwai maiidina ba mabai muliġa a tavatavana lisidimo kwai tubu te kwa nawa a geigei tavana lisidimo kwai kovi.’⁹ Taunoya mabai aubiga isuna a tava bi a noyanoyana ba laġan ġemota maii’na a vai.¹⁰ Bi tedi mabai a geigei tavana a wainoġota te maiia dididiga sa vai bi geġa te edi lava bainewa a vaivaina mainana a vai.¹¹ Laġannemo edi mane a legalegaudi ba daibi taniwigina lisinemo wawalu aitubuna gado,¹² ‘Niga lavedi muliġa a tavatavana ba awa ġemota ota a noya bi tama ba suwala poyapoyanemo ke noya te suwala i bulu bi geġa te kunai maiidina mainana tamā kunai maiimai.’

¹³ “Bi daibi taniwigina oloto ena giu i waimunena gado, ‘Goma, kwai beyavaiye, tagu mote kaiyovumo yà soi. Temi kage konai anina te ko noyanoyana ba laġan ġemota maiina ko vai.¹⁴ Em maii’ a ku vai bi kwa nawa. Tagu yà ġoyeġoyena lava muliġa e tanodi bi a noyanoyana kota mainana yà maiidi.¹⁵ Tagu egu laukivivisuvisu ġalanemo kona gadoġai, ee? Niga ba tagu egu mane, taunana aubaina bai e noġonogötina mainana yà voiye.’

16 “Bi Yesu giu i waikenana gado, ‘Tedi mabai sa mulimulina kaka sa doli, bi tedi mabai sa dolidolina kaka sa muli.’”

Yesu ena peki giuna i waifaioni

(Mak 10:32-34, Luk 18:31-34)

¹⁷ Yesu ena tauwaikaiwatana 12 vaitedi a nawanawa Yelusalem bi etamo a vagebi bi i giuwedina gado,¹⁸ “Koi beyavaiya, tada ta nawanawana Yelusalemmo, ġome kaka pilipilisi edi badabada bi waiġake tauwailovelovenia sai ogatala te Tana Taunana Natuna waipekina sai anine.¹⁹ Bi tedi kaka sa vai bi eteni lavedi nimedimo sa sako, sai diboġi, sa kwapu bi kolosimo sa tupalatu. Bi laġan waifaioninem Maimaituwa kaka ya kakenamoito.”

Diyemesi bi Diyoni tinedi ena waibaġa

(Mak 10:35-45)

²⁰ Ġome Diyebedi mwanena natunatuna vaitedi a tava Yesu lisinemo bi tinedi tuwapekana i waitupagwaliġedi bi

ena ġowana i waibaġaye. ²¹ Bi Yesu i giuna gado, “Tam bai kwa ġoyeġoye?” Ĝome waivini i giuna gado, “Natunatugu labu maso kunai aninedi te em waibada nponemō a miya, ġemota kataiyammo bi gesauna ġeniyammo.”

²² Bi Yesu i giuwedina gado, “Temi mote ko sibe te bai ko waibaġaye. Temi luvemi te tagu wainuwatoi bi peki ya nawayena mainana ko nawaye?”* ²³ Ĝome tedi a giuna gado, “Emaso, luvana ka nawaye.” ²⁴ Bi Yesu i giuwedina gado, “Giukauwa te temi wainuwatoi bi peki ko nawaye, bi tagu mote egħi waibada bai ima kenakena te yài aninemi te aiyai kataiyagumo bi aiyai ġeniyagumo ya miya. Mba animiyedi ba Tamagu i kanonoġidina, lava vinevinedi aubaidi.”

²⁴ Laġannemo ena tauwaikaiwatana 10 mainana a vaivaiye ba valevaletidi labu a mediyedi. ²⁵ Yesu mba mai kauwina i kitakita ba i waigemotidi bi i giuwedina gado, “Ko sibe te tedi mabai eteni sa waibadayedina ba ġailisi lisidimo ya kenakena te lava matabudi sai badayed. ²⁶ Niga kauwina mote temi mainana koma voiye. Bi bamoda aiyai modomimo didiga ya ġoyena, ba kamaina te matabumi aubaimi yai taupaula. ²⁷ Aiyai bi doli i ġoyena ba kamaina te aubaimi yai taupaula yababa, ²⁸ maibena Tana Taunana Natuna i yovona, mote lava tana aubaina sima noya, bi tana lava aubaidi ya noya bi ena yawasana ya vite munage te edi gebogebo guduna ya vai.”

*Yesu olooloto labu matapotepeṭodi i waiyawanid
(Mak 10:46-52, Luk 18:35-43)*

²⁹ Sauginemo Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi Deliko a gosegose ba lava kumna tana a kaiwata. ³⁰ Ĝome ba olooloto labu matapotepeṭodi eta diyanemo a miyamiya. Bi ġome a vaiye te Yesu mba etanāga i nawanawa ba tedi kalinedi dididiginemo a binauna gado, “Bada, Deivida Natuna, kwa launuwatoitoiyemai!” ³¹ Bi ġome lava kumna a kaipasinedi bi a giuwedi te maso a miya moimoisili. Bi geġa te tedi a binau gulagulatana gado, “Bada, Deivida Natuna, kwa launuwatoitoiyemai!”

³² Ĝome Yesu i vamoito te i giuwedi a nato bi i waitalayedina gado, “Bai ko ġoyeġoyena aubaimi ya voiye?” ³³ Bi tedi ena giu ai munena gado, “Bada, tama matamai kwa kayanedi.” ³⁴ Yesu i launuwatoiyedi bi matedi i tau-taukonidi, ba ai kita bi a kaiwata.

* **20:22:** Gulik kalinedimo i giuna gado, “Wainuwatoi leduna.”

21

Yesu Yelusalemmo i sola sağā

(Mak 11:1-10, Luk 19:29-39, Dyn 12:12-15)

¹ Tedi Yelusalem a vavawaiğeleğele, ba Betpage mala-gainemo a tava, oya Oliv dabanemo. Ğome te Yesu ena tauwaikaiwatana labu i giukamağedi a doli, ² bi i giuwedina gado, “Ko nawa te malagaimo ko tava bi ko kita te ġome donki manatuna waitamidi. Ko kuvesidi bi ko yovoğedi tagu lisigumo. ³ Bamoda aiyai yai talayemina ba ko giuwena gado, ‘Bada ya ġoyeğoyedi bi noi taunana te ya giukamağe sağedi.’”

⁴ Niga kauwina wala taugiuwatana i giugiuwena mainana i tubuğā. Taugiuwatana niga mainana i giu:

⁵ “Yelusalem lavedi ko giuwedina gado,

‘Ko kita emi ġalibona vovoyağotina
donki lauewalina i geluye
bi lisimimo ya natonato.’”

⁶ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana a nawa te Yesu bai i giugiuwedina mainana a voiye. ⁷ Tedi donki manatuna a tavaitedi, Yesu lisinemo bi edi gala donki lauewalina dabanemo a yesidi te Yesu i miya sağā. ⁸ Lava kumna edi kwama etamo a yesidi, ġesaudi kai lagedi malugulugudi a bwali tavaitedi bi etamo a yesidi. ⁹ Lava kumdi a dolidolina Yesu matanemo bi ġesaudi a mulimulina matabudi a bin-abinauna gado,

“Ousana Deivida natuna!

Kakavisuvisuna tana taunana Bada isanemo ya nato-nato!

Ousana noke malamo!”

¹⁰ Lağannemo Yesu Yelusalemmo i solasola sağā ba mala-gaina matabuna i waidagu bi lava a giuna gado, “Niga aiyai lavana?”

¹¹ Bi lava kumdi a giuna gado, “Niga taunana Yesu, tana ba taugiuwatana, Nasalet lavana Galili plovins nophonemo.”

Yesu pali vanuwinemo

(Mak 11:15-19, Luk 19:45-48, Dyn 2:13-17)

¹² Bi Yesu pali vanuwina ganakukuna nophonemo i sola sağā bi ġome lava mabai a gimajimala bi a waikunekunena matabudi i kwavivaidi. Ğome dobu ġesaudi manedi bi mba dobuna manena taulabedi edi teibolo, bi mwanuwa gabubu a waikunekuneyedina lavedi edi animiya vaitedi i vitatedi.

¹³ Bi Yesu i giuwedina gado, “Gilugilumina wadubonemo Maimaituwa i giuna gado, ‘Tagu egu vanuwa ba sa waiisana

pali vanuwina.' Bi temi niganana kona voyiena mai tau-danedanene edi anikandavona."

¹⁴ Bi lava matapotepotedi bi kağedi nuwanokudi a tava pali vanuwinemo, Yesu lisinemo bi i waiyawasanidi. ¹⁵ Bi ġome pilisi edi babada bi waiġake tauwailovelovena Yesu kauwa visuvisudi i voivoiyedina a kitedi. Bi kota libilibi pali vanuwina ganakukuna nöponemo a kakasaġesaġena gado, "Ousana Deivida Natuna." Taunana aubaina mba babadidi nuwed i medi. ¹⁶ Bi Yesu a giuwena gado, "Tam libilibi bai sa giugiuwena kwa vaivaiye ee geġa?" Bi Yesu tedi i giuwedina gado, "Mm, e vaiyedina. Temi gilugilumina wadubonemo kona iyevi ee geġa?" Bi i giuna gado,

"Bada, tam libilibi keikelikidi

bi meyemeyedi kunai lovelovedi
te isam sa kasaġesaġe."

¹⁷ Ĝome tana i gosedi bi malagai dididigina i potiyovo kamaġe bi i nawa Betenimo, te ġome i kena.

Yesu damaya kaina i pasili

(Mak 11:12,14:20)

¹⁸ Olaolala kaikana Yesu i munamunaġa Yelusalemmo, ba etamo kani i peki. ¹⁹ Ĝome i waikita te damaya kaina eta diyanemo moimoitona i kita. Kamaina bi i nawa damaya kaina diyanemo bi i kitakita ba mote i vota bi lugulugunaġa. Taunana aubaina tana damaya kaina i pasili, "Tam mote kaka kuma vota munaġa!" Noi taunana te damaya kaina i pokи.

²⁰ Laġannemo ena tauwaikaiwatana niga mainana a kitakita ba a sove bi a giuna gado, "Damaya kaina bainewa bi i pokи makai?" ²¹ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, "Giukauwemo ya giugiuwemi, te mote koma nuwalaġgalāġa bi koi sumaġa te bai e voivoiyena mainana temi ko voiye, bi mote damaya kaina taunaġa bi kota niga oyana ko giuwena gado 'Ku nuwalageta bi nisamo kwa pwalaġe nawem.' Bi mainana kaka ya tubuġa. ²² Bamoda konai sumaġana ba temi bai palimo ko waibaġayena kaka ko banavi."

Yesu ena waibada waitalana

(Mak 11:27-33, Luk 20:1-8)

²³ Yesu pali vanuwina ganakukuna nöponemo i saġa bi i waiwailovelove ba, pilisi edi babada bi babada ġesaudi vaitedi tana lisinemo a tava, bi ai talayena gado, "Tam em waibada bai, bi aiyai waibada i vitem bi niga kauwidi kwa voivoiyedi?"

²⁴ Bi Yesu i giuwedina gado, "Tagu kota egu waitala ġemota temi yaġi talayemi, bi bamoda temi koi munena, kaka tagu ya giuwemi te aiyai niga waibadana i vitegu te niga kauwidi ya

voivoiyedi. ²⁵ Ko giuwegu! Diyон bamo ġome waibada i vai bi i kakabulu, Maimaituwa lisinemo ee lava lisidimo?”

Ġome taudiġa ai giugiuna gado, “Bainewa ta giuwe? Bamoda ta giuna gado, ‘Maimaituwa lisinaġa.’ Ba tana kaka ya giuwedana gado, ‘Bai aubaina temi Diyoni mote koi sumāġe?’ ²⁶ Bamoda tada ta giuna gado, ‘Lava lisinaġa.’ Ba lava sa ġasijeda, banina tedi matabudi a sibe te Diyoni ba taugiuwatana.”

²⁷ Kamaina bi Yesu ena giu ai munena gado, “Tama mote ke sibe.”

Ġome te tedi i giuwedina gado, “Mote kaka yàma giuwemi te aiyai waibadana i vitegu bi niga kauwidi yà voivoiyedi.

Lilibi oloolotodi labu edi lautaulala

²⁸ “Niga lautaulalana ko noġonoġoti? Mai maso oloto ġemota bi natunatuna labu. Tana i nawa natuna tautuwaġa lisinemo bi i giuwena gado, ‘Koko, niganana kwa nawa te waen daibinemo kwa noya.’ ²⁹ Bi natuna i giuna gado, ‘Tagu e daboka.’ Bi geġa te, muliġa nuwana i vitale bi i nawa waen daibinemo i noya.

³⁰ “Ġome kota tamana i nawa natuna tautasina lisinemo bi giuna ġemotina i giuwe. Bi ġome te natuna tautasina i giuna gado, ‘Kamaina tamagu, tagu kaka yà nawa te noyana ya voiye.’ Bi geġa te tana mote i nawa.

³¹ “Bamo taunana tamana i voteyeteye bi ena ġowana i voiye?”

Bi lava Yesu ena giu ai munena gado, “Gomana tau-tuweġina.” Ġome Yesu i giuwedina gado, “Tagu giukauwemo yà giugiuwemi te takis taulaitupana bi waivini kabakabaleyidi tedi kaikana a vawaimulimi bi Maimaituwa ena waibadamo sa saġasaġa. ³² Banina Diyон lisimimo i tava te didimana etana i wailovemi, bi temi mote tana koi sumāġe. Bi takis taulaitupana bi waivini kabakabaleyidi tedi Diyон ai sumāġe. Bi temi niga kauwina kona kítá bi mote ko laukuvasa bi ena lauguguya mote koi sumāġe.”

Waen daibina taulabena lautaulalana (Mak 12:1-12, Luk 20:9-19)

³³ “Koi beyavaiya bi kota lautaulala ġesauna yà giuwemi: Daibi taniwigina ġemota waen daibina i voiye bi i ganakuku. Kamaina bi waen anivapisana domna i ġala bi aniwakoyaġa vanuwina i keli. Ġome tana daibina taubayau ġesaudi nimedimo i sako te sa labe bi tana i modina te i nawa dobu ġesaunemo. ³⁴ Laġannemo waen losina ena laġani i tavatava ba tana ena taupaula i giukamaġe nawedi waen daibina taulabena lisidimo, te tana ena soisoi maso a vai.

³⁵ “Bi waen daibina taulabena taupaula a panidi bi ġemota a kwapi yababayabe, ġesauna ai peki bi waifaionina a lauġakimi. ³⁶ Kamaina bi waen daibina taniwagina ena tau-paula wapawapa i giukamaġedi. Bi waen daibina taulabena mba kauwina ġemotina lisidimo a voye. ³⁷ Mba kauwina mulinemo, tana natuna i giukamaġe lisidimo bi i giuna gado, ‘Niganana ba yà noġonogoti te tedi kaka natugu sa vivile!’

³⁸ “Bi laġannemo waen daibina taulabena tana a kitakita ba taudīgħa ai giugiuna gado, ‘Niga taunana waen daibina taniwagina natuna. Ko nato ta laipeki bi ena gagasa ta vai.’ ³⁹ Kamaina bi a kaididi, a solu nawe waen daibina ganana taulinemo bi a laipeki.

⁴⁰ “Bainewa ko noġonogoti, laġannemo waen daibina tani-wagina ya tavana ba tauwailaba lisidimo bai ya voye?”

⁴¹ Tedi Yesu a giuwena gado, “Tana kaka mba lavedi gebogebodi ya laipekidi, bi mulinemo ena daibi lava ġesaudi nimedimo ya sako. Bi waen losina sauginemo tedi kaka tana ena soisoi sa vite.”

⁴² Bi Yesu i giuwedina gado, “Temi gilugilumina wadubonemo kona iyevi ee geġa? Niga mainana i giu, ‘Vanuwa tauġalana ġakima a dabodabokena

i waila vanuwa yasina.

Bada niga kauwina i voye
te kitana i visu.’

⁴³ “Taunana aubaina yà giugiuwemi te Maimaituwa ena waibada lisimimo kaka ya kaikamaġe bi lava ġesaudi ya vitedi bi tedi kaka sa vota. ⁴⁴ Lava aiyai bi ya kuluvana niga ġakimina dabanemo ba yai doulisilisi. Bi ġakimina aiyai dabanemo ya talaġana ba yai doumisimisi.”*

⁴⁵ Sauginemo pilisi edi babada bi palisi Yesu ena lautaulala a vaivaiyedi ba a sibe te tana tedi i giugiu watedi. ⁴⁶ Tedi eta a tavutavuġe te maso a pani bi geġa te lava kumna a nailedi, banina a sibe te tana ba taugiuwatana.

22

Naġi soina lautaulalana

¹ Yesu lautaulala ġesaunemo kota lava i giuwedina gado, ² “Mala ena waibada ba maibena ġalibona natuna olotona ena naġi soina i kanonoġi. ³ Bi ena taupaula i giukamaġedi te sa nawa lava giugiuvaidi sa giuwedi te sa nato soimo. Bi geġa te nato a daboka. ⁴ Kamaina bi taupaula ġesaudi kota i giukamaġedi bi i giuna gado, ‘Ko nawa lavedi e giugiuvaidina

* **21:44:** Ġakima tana Yesu. Bi aiyai Yesu ya dabokena, taunaġa kaka ya vunu munajja, bi peki mulinemo Yesu kaka mba lavana aluwina ya douġosagħosa.

lisidimo bi ko giuwedina gado, tagu egu kau pwatapwatana e nigonigo bi bai matabuna e kanonoġi. Niganana ko nato naġi soinemo.⁵ Bi geġa te taupaula kalinedi a vaiye kamaġgedi, bi ai nawa ġemoġemota. Ĝesauna i nawa ena daibimo, bi ġesauna i nawa ena noyamo.⁶ Bi ġesaudi taupaula a panidi, a laukivigebogeboyedi bi ai pekidi.⁷ Taunana aubaina, ġalibona nuwana i medi kauwa bi ena tauwaīġaviya i giukamaġgedi te tauwaipeki ai pekidi bi edi taun ai kalaġosa.

⁸ “Gome ġalibona ena taupaula i giuwedina gado, ‘Naġi soina kaikana e kanonoġi. Bi tedi mabai e giugiuvaidina mote a visu gulata te maso a tava. ⁹ Taunana aubaina, ko nawa etaġa bi mabai ko banabanavidina, ko giuvaidi te sa tava soimo.’

¹⁰ “Kamaina bi taupaula etaġa a nawa bi lava a banabanavidina, visuvisudi e gebogebodi matabudi a tavaitedi, te tauliso soi vanuwina ai wanavu.

¹¹ “Bi ġalibona i valageta vanuwemo ena tauliso kitedi aubaina. Bi i kita te oloto ġemota mote naġi galedi i kotedi. ¹² Gome ġalibona mba lavana i giuwena gado, ‘Goma, tam mote naġi galedi ku kotedi, bainewa bi niga ġome kuna valageta?’ Bi olotona mote bai i giuwe. ¹³ Kamaina bi ġalibona taupaula i giuwedina gado, ‘Niga olotona nimana bi kaġena ko panipanidi bi ko pwalaġe nawe boimatuwemo. Bi ġome kaka ya ġaba bi mwakana ya sanawaikikkokikodi.’

¹⁴ “Banina Maimaituwa lava wapewapedi i giuvaidi, bi visa i vinedi.”

*Takis waimai'ina
(Mak 12:13-17, Luk 20:27-40)*

¹⁵ Ĝome Palisi a nawa bi ai ogatala, te Yesu ena giumo maso bai i vato waigebo bi ai wavu. ¹⁶ Tedi edi tauwaikaiwatana bi Alodi ena muli tauavalina matabudi a giukamaġgedi Yesu lisinemo bi a giuwena gado, “Tauwailovelove, tama ke sibe te tam giukauwemo Maimaituwa ena ġowana kwa wailoveloveye. Tam mote lava kuma nainailedi, bi lava bainewa kitedi mote kuma iyeyiyevidi. ¹⁷ Kwa giuwemai, tam bainewa kwa noġonoġoti ġiliuwe, tama Loum gabemanina Sisa lisinemo takis kai mai'i ee geġa?”

¹⁸ Ĝome Yesu edi noġota gebogebodi i sibedi taunana aubaina, i giuwedina gado, “Temi tauwaikaikaiyovu! Bai aubaina ko wailaulubugu? ¹⁹ Takis aniwaimai'ina manena koi lovegu bi ya kita.”

Kamaina bi mane a vai natome ai love,²⁰ bi Yesu i waitalayedina gado, “Aiyai aluwina bi isana mane modonemo ya kenakena?”

²¹ Tedi a giuna gado, “Sisa aluwina.”

Ģome te Yesu i giuwedina gado, “Kamaina te bai Sisa aubaina ba Sisa ko vite, bi bai Maimaituwa aubaina ba Maimaituwa ko vite!”

²² Sauginemo Yesu ena giu a vaivaiye, ba a sove bi a gose te a nawa.

*Kenamoito watalana
(Mak 12:18-27, Luk 20:27-40)*

²³ Sadisi sa waisumaġa te lava i pekina ba mote ima kenamoito munaġa, taudidi a nato Yesu lisinemo, ²⁴ bi ai talayena gado, “Tauwailovelove, Mousis i giuwemai te bamoda oloto i naġi bi mote i wainatuna bi i pekina, ba tasina ee tuwaġana mba iwapena ya naġi te libilibi yai tubudi valetina peki pekina aubaina. ²⁵ Mai maso tama lisimaimo olooloto wapedi 7, tautuwaġa waivini i naġi bi mote ai natuna, te olotona i peki bi tasina iwape i naġi. ²⁶ Bi kauwina ġemotina oloto wailabuna bi waifaionina lisidimo i tubuġa, mainana eete oloto wai 7 na lisinemo i tava. ²⁷ Muliġa te mba waivinina i peki. ²⁸ Bi niganana niga oloolotodi 7 mba waivinina a naġināġina, kenamoito munaġemo ba aiyai mwanena?”

²⁹ Yesu giu i waimunena gado, “Temi kona aigiugiu, banina temi gilugilumina wadubona mote ko iyevi ee Maimaituwa ena ġailisi mote ko sibe. ³⁰ Kenamoito laġannemo, lava mote sima naġi bi tedi kaka sa miyana mai aneya malamo. ³¹ Temi lava peki pekidi edi kenamoito Maimaituwa i giugiuwemina mote ko iyevi. Tana niga mainana i giu, ³² ‘Tagu Eiblaġam, Aisik bi Deikap edi Maimaituwa.’ Tana mote lava peki pekidi edi Maimaituwa bi lava yawayawasanidi edi Maimaituwa.”

³³ Sauginemo lava kumdi Yesu ena giu a vaivaiye ba ena wailovelove a sove gulate.

*Waiġake laukaina
(Mak 12:28-34, Luk 10:25-28)*

³⁴ Laġannemo Palisi a vaiye te Yesu, Sadisi i waitupedi, ba a tava ai ġemotidi. ³⁵ Bi waiġake tauwailovelovenha edi bada laukaina, Yesu i wailaulubuna gado, ³⁶ “Tauwailovelove, waiġake mododimo, bamo waiġakena i saġa gulata?”

³⁷ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Bada em Maimaituwa kwa ġoyena ba nuwam tabutabunemo, tubuġim tabutabunemo bi em noġota tabutabunemo. ³⁸ Niga taunana ba waiġake dolidolina bi laukaina. ³⁹ Bi wailabuna kota, em tau kwa ġoyena mai bainewa taumġa kwa ġożeġgojemna mainana. ⁴⁰ Mousis ena waiġake matabudi bi Taugiuwatana edi wailovelove ba niga waiġakedi labu nopodimo a wailovelove.”

Keliso ba aiyai natuna?

(Mak 12:35-37, Luk 20:41-44)

⁴¹ Bi sauginemo Palisi ai ġemotidi bi a miyamiya ba Yesu i waitalayedina gado, ⁴² “Temi ko noġonoġotina Keliso ba aiyai natuna?” Bi tedi giu ai munena gado, “Tana Deivida natuna.”

⁴³ Bi Yesu i giuwedina gado, “Bainewa te Aluwa Waiyawa Deivida i waiwanavu bi i giugiuna gado, ⁴⁴ ‘Bada egu Bada i giuwena gado, kataiyagumo kwa miyamiya eete, em ġaviya kaġem dibunemo yài dubudi.’

⁴⁵ “Bamoda Deivida, Keliso i giugiuwena gado, ‘Egu Bada.’ Bi bainewa te Keliso maso Deivida natuna?”

⁴⁶ Mba ġome mote aiyai ġemogħemotina te Yesu ena giu i waimune. Mba laġannemo te noi i nawana lava matabudi a naila bi mote ai tala munāġe.

23

Tauwailovelove kaikaiyovudi bi palisi ko kita kauwedi

(Mak 12:38-39, Luk 11:43-46,20:45-46)

¹ Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana bi lava kumdi i giuwedina gado, ² “Waiġake tauwailovelovenha bi Palisi, tedi lava sa wailovelovedina maibena Mousis i wailovelovenha. ³ Taunana aubaina temi bai matabuna sa giugiuwemina, ba kamaina te ko voteyateyaedi. Bi edi kauwa gebogebodi mote koma kaiwatedi, tedi mba kauwidi sa laulauguguyaedina, mote sima kaikaiwatedi. ⁴ Mousis ena waiġake bi tedi waiġake ġesaudi a voyiedi, bi lava sa egelidi te waiġakedi sa kaikaiwatedi. Bi lava mba waiġakedi kaiwatedi sa kabikabi kasagħedi, bi tedi nimedi a bewedi bi mote sima sagusagħudi.

⁵ “Tedi kauwa matabudi sa voivoiyedina ba sera lava sa kitedi bi sa soveyedi: Tedi Maimaituwa giuna pepamo sa gilumidi, soledimo sa pani waipatudi bi ġesaudi sa waikali-maedi. Bi gala lofelo fedi laupelopelodi sa kotedi bi lava matediġa sa kaikaimoito nawa. ⁶ Soi laġandimo tedi sa ġoyeġgoye te gabu poudimo sa miya, bi bolu vanuwidimo ba animiya laukaidi sa ġoyeġgojedy. ⁷ Tedi edi ġoye ba aniwaiġemota gabudimo lava lisidimo sa tava, sai ebonedi bi sa giuna gado, ‘O tauwailovelove.’

⁸ “Bi temi maso mote ai isemina gado, tauwailovelove, banina temi emi tauwailovelove ġemota ota Bada, bi matabumi ba valevaleta kavakava. ⁹ Bi dobumo mote aiyai komai isa gado, ‘Tamamai.’ Banina Tamemi ba ġemota ota malamo. ¹⁰ Kota temi mote aiyai imai isemi gado, ‘Tauwailovelove.’ Banina emi tauwailovelove ba ġemota ota Keliso. ¹¹ Bi aiyai saġasaġa guletina modomimo ba tana taunana emi taupaula. ¹² Taunana aubaina tedi mabai

taudiġa sa sivusivu saġedina ba Maimaituwa kaka ya sivu yovoġedi. Bi tedi mabai taudiġa sa sivusivu yovoġedina ba Maimaituwa kaka ya sivu saġedi.”

Kauwa gebogebodi otidi wapedi 7 Palisi bi Waīgake Tauwailovelovena lisidimo

¹³⁻¹⁴I gebo kauwa, temi waīgake tauwailovelovena bi Palisi lisimimo, temi kaikaiyovumi! Lava sa wailaulubu te mala ena waibadamo sa sola saġa bi temi ko moimoito gududi bi edi mataeta ko gudugudu ġavutedi te mote sima solasola saġa. Taunana aubaina, temi mote kaka Mala ena waibada nöponemo koma sola saġa.*

¹⁵“Bi i gebo kauwa, temi waīgake tauwailovelovena bi Palisi lisimimo, temi kaikaiyovumi! Temi ko nawa dobu te dobu, nisa te nisa bi emi wailovelove kaikaiyovudimo, lava nuwedi ko vitaledi bi sa kaikaiwatemi. Sauginemo, bi lava i kaiwatemina ba tana iyoyoġa aubaina ya vokaukauwa te kovoġa dabanemo bi dabanemo ya vai mote mai temi ko vaina.

¹⁶“I gebo kauwa, temi taulauetadoli matapotepotemi. Temi ko giugiuna gado, ‘Bamoda aiyai bi Pali vanuwina isanemo i waisaġina bi i waidoukotona ba mote gebo i voiyē. Bi aiyai Pali vanuwina nöponemo goldi isanemo i waisaġina bi i waidoukotona ba gebo i voiyē.’ ¹⁷Temi bu'ubu'uwi mi bi matapotepotemi! Bamo taunana i tausaġa, Pali vanuwina e goldi? Pali vanuwina taunana goldi ya voiyē te ya waila waiyawa. ¹⁸Bi kota ko giugiuna gado, ‘Bamoda aiyai olta isanemo i waisaġina bi i waidoukotona ba mote gebo i voiyē. Bi bamoda sewasewa olta dabanemo sakosakona isanemo i waisaġina bi i waidoukotona ba gebo i voiyē.’ ¹⁹Temi matapotepotemi! Bamo taunana i saġa gulata, sewasewa e olta? Olta taunana sewasewa ya voiyē te ya waila waiyawa. ²⁰Taunana aubaina aiyai bi olta isanemo i waisaġinawapana, mba olta bi mwali matabudi olta dabanemo sa kenakenana isedimo i waisaġina. ²¹Aiyai bi Pali vanuwina isanemo i waisaġinawapana, ba vanuwina nöponemo Maimaituwa ya miyamiyana isanemo i waisaġina. ²²Aiyai bi mala isanemo i waisaġinawapana, ba Maimaituwa bi ena animiya isedimo i waisaġina.

²³“I gebo kauwa, temi waīgake tauwailovelovena bi Palisi lisimimo. Temi kaikaiyovumi, banina temi kani anikadini-dinidi ko laidubudi te dubu wapedi 10 bi dubu ġemota ba Maimaituwa ko vitevite. Mba kamaina bi niga kauwidi ko gei voiyedi: Didimana, launuwatoi bi moitodidina. ²⁴Temi tauwaietadoli matapotepotemi! Temi emi waīgake kona

* **23:13-14:** Gilugilumidi wadubodi ġesaudimo lova 14 mote ima kenakena.

voivoiyedina ko kitakita kauwedi bi ko wailoveloveyedi, bi Maimaituwa ena waīgāke laukaidi ko sivusivuliyedi bi mote komai wailoveloveyedi.

²⁵ “I gebo kauwa, waīgāke tauwailovelovena bi Palisi lisimimo, temi kaikaiyovumi! Temi ledu bi aboma taulidiā ko koğekoğedi, bi nopomi ba kanitoku bi taumiā ko noğonoğoti munağemi. ²⁶ Temi Palisi matapotepotemi. Temi ledu bi aboma nopodi ko gei koğedi, kaka taulidi sa visuvisu.

²⁷ “I gebo kauwa, temi waīgāke tauwailovelovena bi Palisi lisimimo, temi kaikaiyovumi! Temi ba maibena tauyewa dabedi lailaisabusabudi, bi nopodi ba milemiledi bi siliğe a wanavu. ²⁸ Temi lava sa kitekitemina ba didimana lavemi, bi geğä te nopomi ba kaiyovu bi gebogebö i wanavu.

²⁹ “Bi i gebo kauwa, temi waīgāke tauwailovelovena bi Palisi lisimimo. Temi kaikaiyovumi. Banina emi magumagula, taugiuwatana bi didimana lavedi a waipekidina, tauyewidi ko doudoudi bi ko waiwaisiyedi, ³⁰ bi ko giugiuna gado, ‘Bamoda wala nove eda magumagula edi lağannimo, vaitedi te miyamiya, maso mote te sagudi bi taugiuwatana tei pekidi.’

³¹ “Mba mainana ko giugiuna ba ko kakamağati munağemi te temi giukauwa te taugiuwatana tauwaipekidi edi tubulelesa. ³² Kamaina te emi magumagula gebo a voivoiyena koi kovi. ³³ Temi, mwata salama natunatuna! Temi kaka ko nawana iyoyoğamo, mote ġemögëmotina kaka koma naile kamağe.

³⁴ “Taunana aubaina taugiuwatana, nuwauyauya lavedi bi waīgāke tauwailovelovena ya giugiukamağedi lisimimo. Bi temi kaka ġesaudi koi pekidi, ġesaudi ko tupalatudi, ġesaudi kaka bolu vanuwidi nopodimo ko kwapudi, bi ġesaudi ko kwavi waibabalidi malagai te malagai nopodiā. ³⁵ Taunana aubaina dididmana lavedi kovoğidi temi kaka ko vai. Wala Eibolo ena saugemo, te i sağı Belekaiya natuna Sakalaiya ena saugemo i tava. Sakalaiya ba pali vanuwina bi olta mododimo kona laipeki. ³⁶ Giukauwemo ya giugiuwemi, te tauwaipeki matabudi edi kovoğä kaka niga kimtimi ko vai.”

*Yesu Yelusalem i wainuwaboyae
(Luk 13:34-35)*

³⁷ “Oo Yelusalem dobuna lavemi! Temi taugiuwatana konai pekidi bi Maimaituwa ena tauwainoyanoya, i giugiukamağedina lisimimo kona lauğakimidi! Bi lağan matabuna, tagu e ġoyeğoye te maso emi lava ei ġemotidi, maibena kamkam waivinina mabenemo natunatuna ya ġomoğomo tawidina, bi temi mote koi aninegu. ³⁸ Taunana aubaina, Maimaituwa kaka pali vanuwina ya gose bi ya

laukavakava. ³⁹ Bi yà giugiuwemi te temi mote koma kita munağegu eete, ko giuna gado, ‘Tana kakavisuvisuna, Bada isanemo ya natonato.’

24

Lagān damona matailidi

(Mak 13:1-23, Luk 21:5-12,16,23)

¹ Yesu Maimaituwa ena vanuwa i gose kamağe bi i nawanawa ba ena tauwaikaiwatana a tava lisinemo. Bi a giuwe te Maimaituwa ena vanuwa ya kita waitete. ² Bi ġome Yesu i giuwedina gado, “Niga kauwidi niganana matabudi kona kitedi? Yà giugiu kauwemi, te ġakima ġemota mote kaka ena gabumo ima kena nonoġa, geġa, bi matabudi kaka sa laubulili.”

³ Mba mulinemo Yesu oya Olip dabanemo i miyamiya, ena tauwaikaiwatana taudiġa Yesu lisinemo a tava bi ai talayena gado, “Kwa giuwemai te niga kauwidi bai laġannemo sa tubuġa? Bi mataila bai sa tubuġa te ka kitedi bi ka sibe te kaikana laġan damona, kota bainewa ka sibe ġiliuwe te tam em nato laġannina ya tavatava?”

⁴ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Koi kita kauwa te mote aiyai ima aiwaietadoliyemi. ⁵ Banina lava wapewapedi kaka isagumo sa tava bi sa giuna gado, ‘Tagu taunana Keliso!’ Bi tedi kaka lava wapewapedi sa aiwaietadoliyedi. ⁶ Bi laġannemo waīgasigasi dagugudi laulisimo ee manekemo giudi ko vaiyedina ba koma naila! Niga kauwidi ba sa tubuġa, bi mba mote laġan damona. ⁷ Dobu bi dobu kaka sai ġasigasi, bi ġalibona falona ġalibona vaitena kaka sai ġasigasi. Bi dobu wapewapedi nopolimo gomala bi yoyo sa tubuġa. ⁸ Niga kauwidi matabudi yavidi ba maibena waivini wainatuna ya sulusuluvaina yavina.

⁹ “Mba laġannemo temi kaka sa panimi bi babada nimedimo sa sivumi, bi tedi sa laukivigebogeboyemi bi sai pekimi. Lava matabudi dobumo kaka sa dabokemi banina temi tagu ko waisumağegu. ¹⁰ Mba sauginemo lava wapewapedi kaka waisumaġa sa kaisako bi tedi kaka edi lava sa dabokedi bi sa kaisolugedi, ¹¹ bi taugiuwatana kaikaiyovudi wapewapedi mba laġannemo kaka sa laumaġata bi lava wapewapedi sa ai waietadoliyedi. ¹² Bi lava wapewapedi edi nuwavaina Maimaituwa lisinemo kaka sa uba banina, Maimaituwa giuna mote sima kaikaiwata. ¹³ Bi tana aiyai ya moitodidina bi ya waisumaġana kaka damonemo ya yawasana. ¹⁴ Bi Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna dobumo lava matabudi lisidimo sa lauguguyae te sa vaiye, muliġa kaka laġan damona ya tava.

15 “(Temi tauiyava niga giuna banina ko sibe kauwe.) Lağannemo kauwa waimatawalawalana ko kita bi gabu waiwaiyawinem ya tubutubuğɑ, ba ko noğoti te Taugiuwatana Daniyela bai i giugiuwena taunana ya tubutubuğɑ. 16 Bi tedi mabai Diudiyamo miyemiyedi ba oya aubaina sa velau. 17 Bi aiyai vanuwa dabanemo ba mote ima yovo ena ġonaġona vanuwa nopenoima legaudi. 18 Bi aiyai daibimo mote ima munaġɑ vanuwemo ena gala vaina aubaina. 19 Mba lağandimo ba i pilipili gulata, waivini bwagebwagedi bi vaivaisudi lisidimo. 20 Temi Maimaituwa lisinemo ko laupali te niga kauwidi mote bodubodumo ee Waiyawasi Lağandimo sima tubuğɑ, bamoda sa tubuğana ba bainewa ko naila ko nawa? 21 Banina mba lağandimo kauwa pilipilidi kaka sa tubuğɑ. Mote wala mainana dobu pakanemo eete niganana, bi mote mai kitana kaka ima tubuğɑ munaġɑ. 22 Bi bamoda Maimaituwa mba pilipili lağandi i kita kamaġedi maso mote aiyai ġemota i yawasana. Bi ena lava i vinevinedina kedi nawamo, taunana aubaina mba lağannidi i taiwatiġedi. 23 Bi mba lağandimo bamoda aiyai ya giuwemina gado, ‘Ko kita, Keliso naniga, ee tana nanoko!’ Mba komai sumaġe. 24 Banina Keliso kaikaiyovudi bi taugiuwatana kaikaiyovudi kaka sa laumaġata bi mataila bi anisove kauwidi sa voiyedi, te Maimaituwa ena vinevine lavedi sa aiwaietadoliyedi. 25 Taunana aubaina ko kita kauwa, mwali matabuna kaikana e giu wainonomi.

26 “Taunana aubaina bamoda aiyai ya giuwemina gado, ‘Keliso noko kalakalalelemo.’ Mote kuma laufi bi kuma nawa. Ee bamoda ya giuwemina gado, ‘Tana naniga vanuwemo.’ Mote komai sumaġe! 27 Banina Tana Taunana Natuna ena lağan ya natona mai namanamali ya kem te galewa matabuna ya laiyana. 28 Bamo musala pekina ya kenakena, ba ġome taudou sa waiġemotidi.”

*Yesu ena nato munaġa
(Mak 13:24-27, Luk 21:25-27)*

29 “Mba pilipilidi mulidimo ba suwala yai boimatuwa, bi nawalai mote ima yana. Bi kipola galewemo sa kuluva bi ġaiġailisidi sawasawamo matabudi sa gusu bi edi eta sa paledi.

30 “Mba sauginemo galewemo kaka mataila ya laumaġata te Tana Taunana Natuna ya natonato, bi dobumo lava matabudi kaka sa ġaba te sa ġaba gulata. Bi Tana Taunana Natuna, ġailisi vaitena manamalina, galewaġa magiyouna ya yovoyovona kaka sa kita. 31 Tana ena aneya ya giukamaġedi te bwagigi sa suvesuve gulate ba sa nawa dobu liuna 4

nopodimo bi ena lava vinevinedi sa laitupa nawedi dobu isuna te isuna.”

Wailovelove Damaya kainemo

(Mak 13:28-37, Luk 21:29-33)

³² “Temi kai damaya waigayona ko sibe kauwe. Lağannemo damaya lagalagana sa nimagala, sa kini bi sa gidagidava, ba ko sibe otige te bodubodu lağannina. ³³ Mba kauwina ġemotina mainana, lağannemo kauwa gebogebodi sa tubutubuğɑ ba ko sibe otigedi te Bada ena nato lağannina kaikana ya tavarava. ³⁴ Tagu giukauwemo, yà giugiuwemi te niga kimtina mote kaka sima peki kovi, eete niga kauwidi matabudi sa tubuğɑ. ³⁵ Mala bi dobu kaka sa launeğaneğɑ, bi tagu giugu, mote kaka ima launeğaneğɑ.”

Bada ena nato munağɑ

(Mak 13:32-37, Luk 17:26-35)

³⁶ “Tana Taunana Natuna ena nato munağɑ lağanna ee saugina mote aiyai i sibe, mote aneya malamo ee Natuna bi Tamana taunağɑ i sibe.

³⁷ “Tana Taunana Natuna kaka ya natona, maibena Nowa ena lağannimo kauwa i tubutubuğana mainana. ³⁸ Mba lağandimo, muliğɑ kaka kabaita, ba lava a kanikani, a tegotego, a nağınağɑ ba lağan i tava te Nowa gulamo i valageta. ³⁹ Bi lava mote a sibe te bai lisidimo ya tubuğɑ, tedi a miyamiya yababayaba bi kabaita i yovo te matabudi i nawedi. Tana Taunana Natuna ya nato munağana ba niga kauwina ġemotina mainana kota ya tubuğɑ. ⁴⁰ Mba lağannemo ololoto labu sa bayabayau bi Maimaituwa kaka ġemota ya kailageti nawe bi ġesauna ya miya gwasa. ⁴¹ Bi waiwaivini labu kani sa laulaugisi, bi Maimaituwa kaka ġemota ya kailageti nawe, bi ġesauna ya miya gwasa.

⁴² “Taunana aubaina lağan matabuna koi kita kauwa, banina emi Bada ena tava lağanna mote ko sibe. ⁴³ Bamoda vanuwa taniwigina taudanedanene ena tava lağanna i sibe kauwena, ba didiyau ya yave te taudanedanene mote ena vanuwa ima lolo. ⁴⁴ Taunana aubaina temi vaitemi ko vononoğɑ bi koma miyamiya yababayaba, banina Tana Taunana Natuna ena nato munağɑ sauginemo ba yai tagugumi.”

Taupaula bagibagina bi kaikaigwana

(Luk 12:41-46)

⁴⁵ “Taupaula aiyai nuwanuwauyauyana ya moimoitodidina tana taunana Bada i vine te ena lava ya labelabedi bi lağan kauwemo ya waikanidi.

⁴⁶ “Lağannemo ena Bada ya tava munağɑ bi ya kita te ena taupaulana noya visuvisuna i voyena ba kamaina te mai'ia

ya vai. ⁴⁷ Giukauwemo yà giugiuwemi te Bada ena ġonaġōna matabudi kaka mba taupaulina ya vite te yai badayedi. ⁴⁸ Bi bamo te taupaula nopena gebogebona ba ya giuna gado, ‘Egu bada walaka i nawa bi ya alamiya.’ ⁴⁹ Ĝome ena lava i kwapudi bi tana i nawa tautego bu'wa vaitedi a kanikani bi a tegotego. ⁵⁰ Mba kauwidi i voivoiye nawedi bi ena bada i tavana mote i sibe. ⁵¹ Mba laġannemo Bada kaka mba taupaulina gebogebona ya douġavuġavuki bi lava kaikaiyovudi edi gabumo ya pwalaġe nawe. Bi ġome kaka ya lauaiyoi bi mwakana ya sanawaikikokikodi.”

25

Totopa 10 lautaulalana

¹ “Mba sauginemo mala ena waibada kaka mai totopa 10, edi lampa a legaudi bi a potiyovo a nawa te lawelawe sa bnavi. ² Matabudi 5 ba opeopedi bi 5 ba nuwanuwauyeuyedi. ³ Ĝome totopa opeopedi edi lampa a legaudi bi kalesin dubidi mote a legaudi. ⁴ Bi totopa nuwanuwauyeuyedi ba edi kalesin dubidi lamp aubaidi a legaudi. ⁵ Bi lawelawe mote i tava makai, taunana aubaina tedi matedi a yaune te a kena kwavu.

⁶ “Kamaina bi dudubala modonemo, lava a binauna gado, ‘Lawelawe kaikana i tava! Ko potiyovo bi ko ve-laubeye.’ ⁷ Ĝome totopa matabudi a kena moito bi edi lampa a kanonoġidi. ⁸ Kamaina bi waivini opeopedi edi lava nuwanuwauyeuyedi a giuwedina gado, ‘Aee, kalesin maso kona vitemai, ema lamp a sa peki peki.’ ⁹ Bi waivini nuwanuwauyeuyedi edi lava opeopedi edi giu ai munena gado, ‘Geġa, tama mote luvana te kalesin ka vitemi. Temi ko nawa te bamo kalesin sa gimegimelina ġome ko gimeli.’

¹⁰ “Kamaina bi tedi kalesin gimelina aubaina a nawanawa ba mulidimo, lawelawe i tava. Bi totopa mabai kaikana a vovononoġana, tedi lawelawe vaitena a nawa naġi soina vanuwina nopeno a valageta, bi mataeta i waidougudu. ¹¹ Bi totopa opeopedi muliġa a tavatavana a giuna gado, ‘Aee Bada, aee Bada, maso mataeta kuna kaikamaġe aubaimai!’ ¹² Ĝome lawelawe totopa opeopedi edi giu i waimunena gado, ‘Yà giugiu kauwemi te tagu mote yà sibemi.’

¹³ “Taunana aubaina, ko vokaukauwa, banina temi laġan ee awa ya natonatona mote ko sibe.”

*Taunoya maso noya visuvisuna a voiye Bada aubaina
(Luk 19:11-27)*

¹⁴ “Kota Mala ena waibada ba niga mainana: Laġan ġemota muliġa kaka lava ya nawana, bi ena taupaula

i giuwedi te tana ena mane sa labe. ¹⁵ Kamaina bi ġemoġemotāġa edi vaivai luvanemo mane i vitedi, ġemota 5 tausan kina i vite, ġesau 2 tausan kina i vite, bi kota ġesau 1 tausan kina i vite. Ĝome te i nawa dobu ġesaunemo. ¹⁶ Bi taupaula 5 tausan kina i vaivaina, tana i nawa te manena i noyae te 5 tausan kina ġesauna i voye. ¹⁷ Kauwina ġemoġemotina kota mainana taupaula 2 tausan kina i vaivaina, tana i nawa te manena i noyae te 2 tausan kina ġesauna i voye. ¹⁸ Bi taupaula 1 tausan i vaivaina, ba i nawa te doġa i keli bi noponemo ena bada ena mane i sako waidavo.

¹⁹ “Mba taupaulidi edi bada i miya gulata kaka i tava mu-naġa, bi i waiġemotidi te i ġoyeġoyena maso mane lisidimo i sibe. ²⁰ Taupaula 5 tausan kina i vaivaina i tava te ena bada i giuwena gado, ‘Kwa kita, tam 5 tausan kina kuna vitegu bi e noyae te 5 tausan kina ġesauna e voye.’ ²¹ Ĝome ena Bada giu i waimunena gado, ‘I visu kauwa, tam taupaula visuvisum bi waipatutum! Tagu mwali ġaubaġa e vitem bi tam kuna noyae te i didiga. Taunana aubaina tagu kaka yà voyiem te mwali wapewapedi kwai badayedi. Kwa nato bi tagu em Bada vaitegu tai nuwavisu.’

²² “Bi taupaula 2 tausan kina i vaivaina i tava bi i giuna gado, ‘Bada, tam 2 tausan kina kuna vitegu, bi e noyae te 2 tausan kina ġesau e voye.’ ²³ Ĝome ena Bada giu i waimunena gado, ‘I visu kauwa, tam taupaula visuvisum bi waipatutum! Tagu mwali ġaubaġa e vitem bi tam kuna noyae te i didiga. Taunana aubaina tagu kaka yà voyiem te mwali wapewapedi kwai badayedi. Kwa nato bi tagu em Bada vaitegu tai nuwavisu.’

²⁴ “Bi taupaula 1 tausan kina i vaivaina i tava bi i giuna gado, ‘Bada, tagu e sibem te tam lava medimedim. Tam mote kuma bayabaya bi nonoġina kwa laulauyaba bi kota mote kuma wadiwadi bi nonoġina kwa laulaulaka. ²⁵ Taunana aubaina tagu e naila te e nawa em mane dommo e sakowaidavo. Kwa kita niga em mane kuna viteziteguna yà vitezite munaġem.’ ²⁶ Ĝome ena Bada giu i waimunena gado, ‘Tam taupaula gebogebom bi matamatagayawim. Kuna sibe te tagu mote yàma bayabaya bi nonoġina yà yabayaba bi tagu kota mote yàma wadiwadi bi nonoġina yà laulaulaka. ²⁷ Mba kamaina, bi tam egu mane maso banikemo kuna sako bi i noya. Te tagu e munaġa tavana, maso dabanemo anitaipwatana vaitena e vai.’

²⁸ “Taunana aubaina, niganana niga taupaulina gebogebona lisinemo mane ko vai kamaġe te taupaula 10 tausan kina tauvoiyena ko vite. ²⁹ Taunana aubaina, aiyai lavana

bai mwalina a vite bi i voivoiye kauwena kaka dabanemo yai autawi. Bi aiyai lavana mwali bai a vite bi mote i voivoiye kauwe ba avena te lisinemo ġaubona ya kenakenana bi tagu kaka yà kaikamaġe. Mba taupaulina ba matamatagayawina, ko pwalaġe nawe boimatuwemo bi ġome ya lauaiyoi bi mwakana ya sanawaikikokikodi.”

Malaetala laġanina

³¹ “Laġannemo Tana Taunana Natuna manamalina ya yovona, ena aneya mat0abudi vaitedi, ba ena animiya namanamalinemo ya miya. ³² Bi lava matabudi dobumo kaka matanemo yai ġemotidi bi ya dailidina, maibena tauġamo sipu bi gouti ya daidailidina. ³³ Tana kaka kataiyanemo sipu ya sivudi, bi ġeniyānemo gouti ya sivudi.

³⁴ “Bi ġome kaka ġalibona lava mabai kataiyanemo tau-miya ya giuwedina gado, ‘Ko nato temi mabai Tamagu i kakavisuvisumina, bi emi gagasa ko vai. Banina muliġa kaka Maimaituwa dobu i voyiena bi temi ena waibada i kakanonogħina nöponemo ko miya. ³⁵ Banina tagu kani e peki bi temi konai kanigu, bi gadogu i magu bi gauba kona vitegu te e tego. Bi walidobu lavagu e nawanawa bi temi kona giuvaigu emi vanuwemo. ³⁶ Bi tagu gala e malumaluwabiye bi temi konai galagu, tagu e sida bi temi kona labe kauwegu. Tagu biliwelokomo e miyamiya bi temi kona vakitagu.’

³⁷ “Ġome didimana lavedi Bada ena giu sai munena gado, ‘Bada, bamō ġome kani kuna peki bi kei kani bagibagim. Ee gadom i magubi gauba ke vitem kuna tego? ³⁸ Bamō ġome walidobu lavam kuna nawanawa, bi ke giuvaim ema vanuwemoo, ee gala kuna malumaluwabiye, bi kei galam? ³⁹ Bamō ġome ke kitam kuna sida ee biluwelokomo kuna miyamiya bi ke vakitam?’

⁴⁰ “Bi Ġalibona kaka edi giu yai munena gado, ‘Giukauwemo yà giugiuwemi, te bai kauwina kona voivoiyena valevaletigu ee nuvunuvugu yovoyovodi lisidimo ba tagu lisigumo kona voiye.’

⁴¹ “Bi kota ġeniyana yawaninemo sa miyamiyana kaka ya giuwedina gado, ‘Temi mabai Maimaituwa i pasipasilimina, ko nawa tabumimo, ko nawa kai kalakalati nonoġinemo, Seitan bi ena aneya aubaidi Maimaituwa i kaka nonoġinemo. ⁴² Banina tagu kani e peki, bi mote kani ko vitegu e kani, gadogu i magu, bi mote gauba ko vitegu e tego. ⁴³ Tagu walidobu lavagu e nawanawa, bi mote ko giuvaigu, tagu gala e malumaluwabiye bi mote koi galagu, tagu e sida bi mote koi nenetegu bi kota biliwelokomo e miyamiya bi mote ko vakitakitagħi.’

⁴⁴ “Tedi kota Bada ena giu sai munena gado, ‘Bada, bamo ġome ke kitam kani kuna peki ee gadom i magu ee kuna nawanawa ee gala kuna malumaluwabiye ee kuna sida ee biliwelokomo bi mote ke sagum?’

⁴⁵ “Bi tana kaka edi giu yai munena gado, ‘Giukauwemo ya giugiuwemi te bai kauwina valevaletigu ee nuvunuvugu yovoyovodi lisidimo mote ko voye ba tagu kota lisigumo mote ko voye.’

⁴⁶ “Ġome kaka tedi kovoġa kenakena nonoġinemo sa nawa bi didimana lavedi ba yawasana kenakena nonoġinemo sa miya.”

26

Waibabada Yesu kana pota a yesi

(Mak 14:1-2, Luk 22:1-2)

¹ Laġannemo Yesu niga kauwidi matabudi i giuwedi mu-linemo ba ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, ² “Temi kona sibe te laġan labu matademo te Vawaitauli soina, bi Tana Taunana Natuna kaka lava nimedimo sa sako te sa tupalatu.”

³ Ġome pilisi edi babada bi babada ġesaudi vaitedi, pilisi saġasaġa guletina isana Kaiyapas ena vanuwemo ai ġemotidi. ⁴ Bi tedi ai ogatala te Yesu kandavonemo sa pani bi sai peki. ⁵ Bi tedi a giuna gado, “Niga kauwina mote soi nophonemo tama voye bamoda ta voyiena ba lava waiġasīgħasi sa kelisali.”

Waivini masi panepanena Yesu dabānemo i ġini

(Mak 14:3-9, Luk 7:37-38, Dyn 12:1-8)

⁶ Mba sauginemo ba Yesu Betenimo, oloto isana Saimon sida kapa vaivaina ena vanuwemo i miyamiya. ⁷ Ġome Yesu teibolo diyanemo i miya giligili bi i kanikani ba waivini masi panepanena dubina maiina dididiga, i avali tavaite te Yesu dabānemo i ġini. ⁸ Bi laġannemo ena tauwaikaiwatana niga kauwina a kitakita ba nuwedi i medi bi a giuna gado, “Bai aubaina masi panepanena ya waiyakali? ⁹ Niga masina panepanena maso i kuneje te mane dididiga i vai bi lava waiyamoyamonidi i vitedi.”

¹⁰ Ġome Yesu edi noġota i sibe taunana aubaina i giuwedina gado, “Bai aubaina niga waivinina ko kaka nuwalaġgalāġa? Tana kauwa visuvisuna lisigumo i voye. ¹¹ Temi laġan matabuna lava waiyamoyamonidi vaitedi ko miyamiya. Bi tagu mote vaitemi laġan matabuna tama miya nonoġa. ¹² Tana masi panepanena tunigumo i ġinina ba dobogu aubaina i kanonoġi. ¹³ Tagu giukauwemo

yà giugiuwemi te bamo ȫome giu visuvisuna sa laulau-guguyae dobu matabuna nopenemo ba niga waivinina bai i voivoiyena, sa nōgoti bi sa giuwata.”

*Diudas i waianina te Yesu ya sakoyovōge
(Mak 14:10-11, Luk 22:3-6)*

¹⁴ ȫome ena tauwaikaiwatana 12 nopenmo ȫemota isana Diudas Iskaliot, tana i nawa pilisi edi bada lisinemo, ¹⁵ bi i waitalayena gado, “Bamoda tagu Yesu nimemimo yà sakona, ba visamo koi maiigu?” Kamaina bi tedi mane a iyevi te silva wapedi 30 a vite. ¹⁶ Mba lāgannemo bi noi i nawana ba Diudas eta i tavutavu te gavogavo ya vai bi Yesu nimedimo ya sako.

*Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi Vawaitauli soina a kani
(Mak 14:12-16, Luk 22:7-13)*

¹⁷ Kamaina bi buledi mote muu'a vaitena, soina lāganna dolidolina, Yesu ena tauwaikaiwatana a tava lisinemo bi ai talayena gado, “Bamo ȫome kwa ȫoyēgojenā Vawaitauli soina aubaim kakanonōgi te kwa kani?”

¹⁸ Bi tana giu i waimunena gado, “Ko nawa malagai didiginemo, oloto ȫemota lisinemo bi ko giuwena gado, ‘Tauwailovelove i giuna gado, egū lāgani kauwa i tava, te egū tauwaikaiwatana vaitedi em vanuwemo Vawaitauli soina ka voiye.’” ¹⁹ Kamaina bi Yesu bai i giugiuwena mainana ena tauwaikaiwatana a voiye. Tedi a nawa bi Vawaitauli soina a kanonōgi.

²⁰ Bi lāgannemo i auaubiga ba Yesu ena tauwaikaiwatana 12 vaitedi teibolo diyana a miya kwaivivili bi a kani. ²¹ Tedi a kanikani ba i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi te modomimo ȫemota kaka tagu ya sako yovōgegu.” ²² ȫome tedi ai nuwaboya kauwa bi ȫemogemotāga ai talayena gado, “Bada, giukauwa te mote tagu?” ²³ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tana aiyai nimana abomemo i waidakwa yovōgenā vaitegu, tana taunana kaka ya sako yovōgegu.” ²⁴ Bi Tana Taunana Natuna kaka ya peki, gilugilumina wadubonemo i giugiuna mainana, bi i gebo kauwa te lava aiyai Tana Taunana Natuna ya sakosakoyovōgenā. I visu te mba lavana maso mote i tubūga.”

²⁵ Bi Diudas tana taunana Yesu tausakoyovōgenā i giuna gado, “Tauwailovelove giukauwa te mote tagu?” Bi Yesu giu i waimunena gado, “Giukauwa tam taunana.”

*Yesu ena tauwaikaiwatana buledi bi waen i vitedi
(Mak 14:22-26, Luk 22:15-20, 1 Ko 11:23-25)*

²⁶ Tedi a kanikani bi Yesu buledi i vai, i kavisuvisu, i kivi bi ena tauwaikaiwatana i vitedi bi i giuna gado, “Ko vai bi

ko kani, niga ba tagu tubuğigu.”²⁷ Kamaina bi ledi i vai, Maimaituwa i waiebone bi i vitedi bi i giuna gado, “Temi matabumi niga ledunemo ko lautego.²⁸ Niga ba kwasinigu waianina aubaina, i nuwağini, lava wapewapedi edi gebogebo, noğoti kamağedi aubaina.²⁹ Tagu ya giugiuwemi te niganana bi noi i nawana niga waenina mote yàma tego munağe, eete mba lağannemo kaka Tamagu ena waibadamo, temi vaitemi waen valivaliuna ta tego.”

³⁰ Ğome tedi a sale kovi te a nawa oya Olip dabanemo.

Yesu Pita ena valele i gei giuwata

(Mak 14:27-31, Luk 22:31-34, Dyn 13:36-38)

³¹ Ğome Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Mateya dudubalinemo temi matabumi kaka tagu ko gosegu. Banina gilugilumina wadubonemo i giuna gado, ‘Tagu kaka sipu tauğamodi yài peki bi sipu yalaboluboluna kaka sa dabalala.’

³² “Bi tagu pekimo ya kenamoito munağana, kaka ya doli Galilimo te ġome ya banavimi.”

³³ Ğome Pita, Yesu ena giu i waimunena gado, “Bamoda lava matabudi sa gose kamağem, bi tagu mote kaka yàma gosem.”

³⁴ Ğome Yesu giu i waimunena gado, “Ya giugiu kauwemi, mateya dudubalinemo, mulığa kaka kamkam ya ġabana, tam kaka mala faiona kwa valele te mote ku sibegu.”

³⁵ Bi Pita i giuna gado, “Mote kaka yàma valeleyem, kamaina te vaitem ta peki.” Bi ena tauwaikaiwatana matabudi giuna ġemotina a vato.

Yesu Getsemenimo i laupali

(Mak 14:32-34, Luk 22:39-46)

³⁶ Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi a nawa dobu isana Getsemenimo bi i giuwedina gado, “Temi niga ġome ko miyamiya bi tagu ya nawa noi ġome bi ya laupali.”

³⁷ Tana, Pita bi Diyebedi natunatuna labu i waidolidi bi ġome i wainuwaboya kauwa bi nuwana i toitoi.³⁸ Kamaina bi i giuwedina gado, “Tagu nopogu nuwaboya i waiwanavu te yai pekigu. Niga ġome ko miya bi ko waikita.”

³⁹ Bi Yesu i taunawa tabunemo te doğamo i kuluva yovo bi i laupalina gado, “Tamagu, bamoda em ġowana te niga wainuwatoina leduna lisigumo kwa kaikamağe. Bi geğä te, mote tagu egu ġowana bi tam em ġowana.”

⁴⁰ Ğome i tava munağä, ena tauwaikaiwatana lisidimo bi i kitedi te a kenakena ba Pita i giuwena gado, “Temi maso ġemoğemotina awa ġemota kona miya bi konai kita?⁴¹ Temi

koi kita kauwa bi ko laupali te mote laulubumo koma kuluva. Banina aluwa pali ya ġoyeġoġe, bi tubuġa i gwaġa.”

⁴² Tana i munaġa nawa bi i laupalina gado, “Tamagu, bamoda niga wainuwatoina leduna lisigumo mote kuma kaikamaġe ba kamaina te yà tego, kamaina te em ġowana ya tubuġa.” ⁴³ Sauginemo i tavatava munaġa ba i kita te ena tauwaikaiwatana a kenakena, banina matedi a yaune kauwa.

⁴⁴ Kamaina bi tana i gosedi i munaġa nawa, bi pali i waifaiioni bi giudi ġemotidi i vatodi. ⁴⁵ Bi i munaġa tava ena tauwaikaiwatana lisidimo bi i giuwedina gado, “Temi yaġolo ko kenakena bi ko waiyawasi? Ko kita, saugina kaikana i tava, te Tana Taunana Natuna gebogebo lavedi nimedimo sa sako. ⁴⁶ Ko moito bi ta nawa, tausakoyovoġegu kaikana i tava.”

Yesu a pani

(Mak 14:43-50, Luk 22:47-53, Dyn 18:2-12)

⁴⁷ Yesu yaġolo i giugiu, ba ena tauwaikaiwatana 12 nopolimo ġemota, isana, Diudas i tava. Bi pilisi edi babada bi babada nananakidi tedi lava kumna dididiga a giukamaġe te tana vaitena a tava, nimedimo kepata bi mada kai a legaudi. ⁴⁸ Niganana tausakoyovoġena mataila lisidimo ya voyiena i giuwedi: “Bamo lavana yài suluvena, ba tana taunana ko pani.” ⁴⁹ Kamaina bi Diudas i nawa ota Yesu lisinemo, bi i giuna gado, “Ebom tauwailovelove!” Bi i waisuluve.

⁵⁰ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Goma, bai noġotina aubaina kuna tavana ba kwa voiye.” Ĝome olooloto a moito nawa te Yesu a kaididi bi a pani nawe. ⁵¹ Mba ġome te Yesu ena tauwaikaiwatana ġemota, kepata i kaikailagetina ba pilisi edi bada ena taupaula beyana i tadikamaġe.

⁵² Bi Yesu i giuwena gado, “Em kepata ena gabumo ku sako munaġe, tedi mabai kepatemo sa laulaugħasina, kaka kepatemo sai pekidi. ⁵³ Gode temi mote ko sibe, tagu tamagu lisinemo yài baġana sagu aubaina ba noi taunana aneya a wapa kauwana ya giukamaġe yovoġedina, kaka tauwaiġavija 72 tausan. ⁵⁴ Bamoda mainana yà voiyyena ba bainewa gilugilumina wadubonemo bai i giugiuwena banina ya tubuġa?”

⁵⁵ Mba sauginemo Yesu lava kumna i giuwedina gado, “Tagu gode taudanedanene edi bada te temi mada bi kepata vaitedi kona tava te ko panigu? Tagu laġan matabuna pali vanuwina ganakukuna nophonemo e miya bi e wailovelove, bi temi mote ko panigu. ⁵⁶ Bi niga kauwidi matabudi

a tubuġāna banina wala taugiuwatana a gilugilumina luvanemo sa tubutubuġa.” Ĝome ena tauwaikaiwatana matabudi Yesu a gose, bi a naila a nawa.

*Yesu bolu babadidi matedimo i moito
(Mak 14:53-65, Luk 22:54-71, Dyn 18:12-24)*

⁵⁷ Bi mabai Yesu a panipanina ba ai doli nawe pilisi edi bada Kaiyapas ena animiyamo, ĝome ba waigake tauwailovelovena bi babada ġesaudi a waiġemotidina lisidimo. ⁵⁸ Pita, laumanemanekemo Yesu mulināga i natonatona eete pilisi saġasaġa guletina ena animiya ganakukunemo, i sola nawa. Bi ĝome tauyava vaitedi a miyatulu bi i waikita te bainewa Yesu sa etale.

⁵⁹ Bi pilisi edi babada bi bolu babadidi, matabudi giu kaikaiyovudi a tavutavuġedi te giudimo maso Yesu ai wavy bi ai peki. ⁶⁰ Avena te tedi kaiyovu wapewapedi a saġedi, bi bamō mote giu kauwa a banavi. Kamaina bi lava labu a miya moito, ⁶¹ bi a giuna gado, “Niga lavana i giuna gado, ‘Tagu ġemoġemotigu Maimaituwa ena vanuwa yà koisuwa bi laġan faiona nopolimo yà ġala munaġe.’”

⁶² Ĝome pilisi saġasaġa guletina i miyamoito bi Yesu i giuwena gado, “Lava bai sa giugiuwemna kwa vaivaiye? Tam edi giu kwai munedi, ee geġa?” ⁶³ Kamaina bi Yesu i miya moimoisili. Ĝome Pilisi saġasaġa guletina Yesu i giuwena gado, “Maimaituwa yawayawasanina isanemo yà giugiu vavasaġem te kwa giuwemai, te tam taunana Keliso, Maimaituwa Natuna.” ⁶⁴ Yesu giu i waimunena gado, “Emaso, kuna giugiuna mainana. Bi matabumi yà giugiuwemi te laġan ya natonatona kaka Tana Taunana Natuna Maimaituwa ġaigailisina kataiyanemo ya miya, bi malaġa magiyouna ya yovoyovona ko kita.”

⁶⁵ Ĝome Pilisi saġasaġa guletina ena gala i lisidi bi i giuna gado, “Tana i waidibogħana kona vaiye! Bai tai talatavu munaġe? Kona kita ena waidibogħa kaikana kona vaiye. ⁶⁶ Temi bainewa ko noġonoġot? Bi tedi giu ai munena gado, “Tana kamaina te ya peki.”

⁶⁷ Ĝome tedi Yesu matana a kaniso bi nimedimo a paide. Bi ġesaudi a launevakau, ⁶⁸ bi a giuwena gado, “Keliso, kwa giuwemai te aiyai i kativunum?”

*Pita Yesu i valeleye
(Mak 14:66-72, Luk 22:56-62, Dyn 18:25-27)*

⁶⁹ Pita ganakuku noponemo i miyamiya bi taupaula waivinina i tava lisinemo, bi i giuwena gado, “Tam kota Galili Yesuna vaitena kona nawanawa.”

⁷⁰ Bi tana matabudi matedimo i valeleye bi i giuna gado, “Tam bai kwa giugiuwena, tagu mote e sibe.”

⁷¹ Pita ganakuku mataetinemo i potipotiyovo ba waivini gesau kota Pita i kita, bi ġome lava i giuwedina gado, “Niga lavanana Nasalet Yesuna vaitena a nawanawa.”

⁷² Bi waisaġinemo i valele munaġaġa gado, “Tagu mba olotona mote ya sibe!”

⁷³ Tedi a miya mote i lofa, ġome mabai a moimoitona a saġa a nawa Pita lisinemo bi a giuna gado, “Giukauwa tam taunana edi tau ġemota, kalinam ke vaiye ġone.”

⁷⁴ Bi Pita i giuna gado, “Bamoda e kaiyovuna ba Maimaituwa kaka ya kovoġigu.”

Ġome te Pita i giuwapana gado, “Tagu giukauwemo ya giugiuwemi te mba olotona mote ya sibe.” Noi taunana te kamkam i ġaba.

⁷⁵ Ġome te Pita Yesu bai i giugiuwena i noġotina gado, “Muliga kaka kamkam ya ġabana, bi tam mala faiona kwa valeleyegu.”

Bi ġome Pita i potiyovo i nawa bi i ġaba gulagulata.

27

Diudas taunaġa i waipeki munaġe (Giu 1:16-19)

¹ Olaolala kaikana pilisi edi babada bi waibabada ġesaudi ai ogatala te Yesu sai peki. ² Ġome Yesu nimana a panidi bi ai doli nawe Loum gabemanina isana Paelat, nimanemo a sako.

³ Bi laġannemo tausakoyovoġe Diudas i vaiye te Yesu waipekina a giugiuwe, ba tana i waiuvala, bi i wainuwaboya kauwa. Kamaina bi Diudas silva wapedi 30 i munaġedi, pilisi edi babada bi waibabada lisidimo. ⁴ Bi i giuna gado, “Tagu gebo e voiye te lava visuvisuna e sakoyovoġe te sai peki yababe.” Bi tedi a giuna gado, “Mba tam em nuwaboya, mote tama.”

⁵ Kamaina bi Diudas i nawa Maimaituwa ena vanuwemo bi mane i waiyamonidi bi i potiyovo i nawa te taunemo gadona i duli.

⁶ Ġome pilisi edi babada manedi a laitupedi bi a giuna gado, “Mote i visu te niga manedi pali vanuwina manena vaitena tamai ġemotidi, banina manenemo peki i tubuġa.”

⁷ Ġome tedi ai ogatala bi mba manenemo, gulewa taupati-patidi lisinemo doġa a gimelivai te tautavatava edi ani-waikokowaga. ⁸ Taunana aubaina mba gabuna yaġolo sa waiisana kwasina doġana. ⁹ Niga kauwina ba taugiuwatana Delimaiya bai i giugiuwena, luvanemo i tubuġa. Tana i giuna

gado, “Islael lavedi tana ena peki silva wapedi 30mo sai mai'i. Bi mba silvidimo ¹⁰ gulewa taupatipatidi ena doğa a gimelina. Bada i giugiuna luvanemo i tubuğ'a.”

Paelat Yesu i etale

(Mak 15:2-15, Luk 23:2-25, Dyn 18:29-40)

¹¹ Yesu i nawa gabemani isana Paelat matanemo i moito bi Paelat i waitalayena gado, “Tam Diu edi ǵalibona, ee?” Bi Yesu i giuna gado, “Emaso, kuna giugiuna mainana.”

¹² Ğome pilisi edi babada bi waibabada ǵesaudi Yesu ai wavu, bi tana lisidimo mote bai i giuve. ¹³ Kamaina bi Paelat Yesu i waitalayena gado, “Tam lava sa waiwavumna, kwa vaivaiyedi ee geğə?” ¹⁴ Bi Yesu mote bamo edi giu i waimune lubu. Taunana aubaina gabemani i sove gulata.

¹⁵ Bi Wawaitauli soinemo, gabemani ena vaivaimo ba lava kumdi, bi aiyai lavana biliwelokomo waianinenya taunana ya kaikaikamağe. ¹⁶ Bi mba lağannemo gebogebo lavana isana Balabas, tana isanawanawana biliwelokomo i miyamiya. ¹⁷ Bi lağannemo lava kumna a waiğemotidi ba Paelat i waitalayedina gado, “Bamo lavana ko ǵoyeğoyena ya kaikamağe? Balabas ee Yesu, sa waiisana Keliso?” ¹⁸ Paelat mainana i giuna, banina i sibe te Diu babadidi ba Yesu a unule, taunana aubaina tana nimanemo a sako.

¹⁹ Ğome Paelat etala gabunemo i miyamiya, bi mwanena giu i giukamağena gado, “Mba lavana lisinemo mote bai kuma voiye, tana mote bai gebona i voiye. Banina kage dudubalinemo mba lavana kana nawamo tagu lauboni wainuwana inailina e kita.”

²⁰ Bi pilisi edi babada bi waibabada ǵesaudi lava kumna nuwedî a liudi te Paelat sai bağ'a te Balabas ya kaikamağe bi Yesu ya tupalatu.

²¹ Bi Paelat lava kumna i waitalayedina gado, “Lava labu bi bamo taunana kona ǵoyeğoyena ya kaikamağe?”

Bi tedi ena giu ai munena gado, “Balabas kwa kaikamağe.”

²² Ğome Paelat i waitalayedina gado, “Bi Yesu sa waiisana ‘Keliso, bainewa yài vose?’”

Bi tedi matabudi a binauna gado, “Kwa tupalatu!” ²³ Bi Paelat i waitaleyedina gado, “Tana bai gebona i voiye?” Bi tedi matabudi ai palalana gado, “Kwa tupalatu!”

²⁴ Lağannemo Paelat i kita te bamo mote eta i banavi bi waiğasığası i tubutubuğ'a, ba tana gauba i vai bi lava kumna matedimo nimana i koğ'a. Bi i giuna gado, “Tagu niga lavana ya pekina, ba wavuna mote yàma avali. Mba temi emi wavu.” ²⁵ Ğome te lava matabudi a giuna gado, “Kamaina te tana kwasinina ya nuwağinina ba wavuna tama bi natunatumai ka avali.”

²⁶ Ĝome te Paelat Balabas i kaikamaĝe te i nawa, bi Yesu a kwapi, tauwaiĝaviya nimedimo a sako bi a nawe a tupalatu.

Tauwaiĝaviya Yesu ai diboĝi

(Mak 15:16-20, Dyn 19:2-5)

²⁷ Mba ĝome te gabemani ena tauwaiĝaviya, Yesu ai doli saĝe gabemani vanuwinemo bi matabudi a moito kwaivivil.

²⁸ Bi tedi ena gala a ĝigi kamaĝedi, bi gala sabasabana ai kote.

²⁹ Bi gedala a pipini te Yesu kununemo ai kote, a solupatini bi diĝona kataiyanemo a sako. Ĝome tedi Yesu matanemo tuwapekedi ai tupagwaliĝedi, ai gadolose bi a giuna gado, “Ebom, Diu edi ĝalibona.” ³⁰ Tedi a kanisotawatawa bi diĝonina a vai bi kununemo a talatalaĝa. ³¹ Bi tedi ai valavala mulinemo, gala sabasabana a kaikamaĝe, bi tana ena gala otidi ai kote munaĝe. Kamaina bi ai doli nawe te a tupalatu.

Yesu a tupalatu

(Mak 15:21-31, Luk 23:26-43, Dyn 19:16-27)

³² Tedi a nawanawa ba Sailin olotona a banavi, isana Saimon. Ĝome tauwaiĝaviya a egeli te Yesu ena kolosi i avali. ³³ Kamaina bi dobu isana Golgotamo a tava. Giu Golgota banina ba kunukoukou gabuna. ³⁴ Ĝome tedi waen bi bunama waiĝolana mai dadawala vaitena a gwadai bi Yesu a vite te maso i tego. Bi i tegotego lubu ba i daboke.

³⁵ Ĝome Yesu kolosimo a tupalatu bi wainasi beyakuluna a voiyte ena gala a dailidi. ³⁶ Mba kauwina mulinemo tedi a miya bi Yesu a waikitawata. ³⁷ Ĝome kai selipapinemmo a gilumana gado, “NIGA BA YESU, DIU EDI ĜALIBONA.”

Bi kununa kavalinemo a tutu. ³⁸ Bi taudanedanene labu Yesu vaitena a tupalatudi, ĝemota kataiyanemo bi ĝemota ĝeniyanemo. ³⁹ Bi lava mabai etaĝa a nawanawana, kunudi a kwadiyedi bi Yesu ai diboĝi, bi a giuna gado, ⁴⁰ “Tam kuna giu te pali vanuwina kwa dousuwasuwa bi laĝan waifaioninemo kwa ĝala munaĝe. Bamoda tam Maimaituwa natuna te kwai yawasani munaĝem bi kolosi modonaĝa kwa yovo!”

⁴¹ Mba kauwina ĝemotinemo kota pilisi edi babada, waiĝake tauwailovelovena bi waibabada ĝesaudi vaitedi, Yesu ai ĝwaiĝwaiyen gado, ⁴² “Tana bena Islael edi ĝalibona, tana lava ĝesaudi i waiyawasanidi, bi taunaĝa mote i waiyawasani munaĝe. Niganana kolosi modonaĝa ya yovo te ta kita bi tai sumaĝe. ⁴³ Tana wala i giugiu te Maimaituwa natuna bi tauwaisumaĝena. Bamoda Maimaituwa ya ĝoyena te niganana yai yawasani bi ta kita.”

⁴⁴ Bi taudanedanene labu, Yesu vaitena a tupatupalatudina kota ai diboĝi.

Yesu ena peki

(Mak 15:33-41, Luk 23:44-49, Dyn 19:28-30)

⁴⁵ Bi suwalamodomo dobu matabuna i waidudubalana eete 3 koloki. ⁴⁶ Bi 3 koloki mainana Yesu kalinana dididiginemo i talağabalana gado, “Eli, Eli, lema sabatani?” Niga giuna banina ba “Egu Maimaituwa, egu Maimaituwa, bai aubaina kuna gosegú?” ⁴⁷ Bi lağannemo tedi gesaudi ġome a moimoitona a vaiye bi a giuna gado, “Koi beyavaiya! Tana Elaidiya ya yogeyoge!” ⁴⁸ Bi noi taunana te oloto ġemota i velau te tai i vai. Bi waen ġolaġolanemo i waidakwa yovoġe te kai isunemo i pani bi Yesu lisinemo i waiyoyosaġe te maso i tego. ⁴⁹ Bi lava gesaudi a giuna gado, “Ku kita kamaġe, bamoda Elaidiya ya yovo te yai yawasani.”

⁵⁰ Bi Yesu kalinana dididiginemo i binau bi aluwina tamana i vitekamaġe bi i peki. ⁵¹ Noi taunana te pali vanuwinemo guduboyo i dawedawena i nuwalisi, noke dabānemo te dibunemo i laukamaġe. Bi doġa i gusugusu ba ġakima nananakidi a nuwasena. ⁵² Bi tauyewa mataetidi a nuwakamaġa bi Maimaituwa ena lava waiwaiyawidi wapewapedi a pekipekina a kenamoito munaġa. ⁵³ Bi Yesu ena kenamoito mulinemo, mba lavedi pekipekidi tauyewa a potiyovo kamaġedi bi a nawa Yelusalemmo a laumaġata lava wapewapedi lisidimo.

⁵⁴ Lağannemo tauwaiġaviya 100 edi bada bi tauwaiġaviya Yesu a waikitawata, ba yanigusugusu bi bai matabudi a tubutubuġana a kitedi, tedi a naila gulata bi a giuna gado, “Tana giukauwa te Maimaituwa Natuna!”

⁵⁵ Bi ġome ba waiwaivini wapewapedi manemanekemo a waikita. Mba waiwaivindi wala Galilimo Yesu a kaiwata bi a sagusagu. ⁵⁶ Bi mba waiwaivindi nopodimo ba Meli Magdalin, Meli, Diyemesi bi Diyosep tinedi, bi Diyebedi natunatuna tinedi.

Yesu a dobo

(Mak 15:42-47, Luk 23:50-56, Dyn 19:38-42)

⁵⁷ Bi i auaubiga, ba Yesu taukaiwatana ġesauna i tava. Tana ba Alimatiya olotona isana Diyosep. ⁵⁸ Tana i nawa Paelat lisinemo bi i waibaġa te Yesu taubeuna ya vai. Kamaina bi Paelat i waianina te tana Yesu taubeuna ya avali. ⁵⁹ Kamaina bi Diyosep Yesu taubeuna i vai bi gala potipotinemo i suma, ⁶⁰ bi ena tauyewa valivaliuna doudou wainononemo i sako nawe. Ġome te ġakima dididiga i ġima bi tauyewa mataetina i waidougudu bi i nawa. ⁶¹ Bi Meli Magdalin bi Meli tedi tauyewa mataetina yawaninemo a miya bi a waikita.

Tauyewa tauyavena

⁶² Bokinamainana Waiyawasi Lağanna, pilipilisi edi babada bi Palisi a nawa Paelat lisinemo bi a giuna gado, ⁶³ “Gabemani, niga tauwaikaikaiyovuna mamiyanemo i giugiuna gado, ‘Tagu kaka lağan waifaioninemo yà kenamoito munağā.’” ⁶⁴ Taunana aubaina tauyava kwa giuvavasağedi te tauyewa sa yave kauwe eete lağan waifaioninemo. Maite ena tauwaikaiwatana sa tava bi taubeu sa danenevai, bi sa kaiyovuna gado, ‘Yesu kaikana pekimo i kenamoito munağā.’ Niga kaiyovuna ya tubuğana ba ya tausağana mote mai dolinemo.”

⁶⁵ Ğome Paelat edi giu i waimunena gado, “Kamaina, emi tauyava vaitedi ko nawa bi bainewa kona noğonoğotina mainana ko voiye te mote bai ima tubuğā.” ⁶⁶ Ğome te a nawa tauyewa mataetina a gudu ġavute bi a ġavipatini te mba taunana mataila bamoda walitau ima solanawa.

28

Yesu i kenamoito

(Mak 16:1-11, Luk 24:1-12, Dyn 20:1-18)

¹ Waiyawasi Lağannina mulinemo, Sande olaloalemo, Meli Magdalın bi Meli ġesau vaitena a nawa tauyewa ivuna aubaina. ² Mba ġome aneya malağā i yovoyovo ba yoyo dididiga i tubuğā. Te i nawa tauyewamo bi tauyewa mataetinemo ġakimina i ġimakamağe te dabanemo i miya. ³ Bi aneya kitana mai namanamali, bi ena gala potipoti otina. ⁴ Ğome tauyava a naila gulata, bi naila i ka gusugusudi te a laugulibubu.

⁵ Kamaina bi aneya waivini i giuwedina gado, “Mote koma naila! Tagu e sibemi te temi Yesu tupatupalatuna ko tavutavuğe. ⁶ Tana mote niga ġome, tana kaikana i kenamoito munağā, wala i giugiuna mainana i tubuğā. Ko nato bi i kenakenana gabuna ko kita. ⁷ Bi ko nawa makai bi ena tauwaikaiwatana niga mainana ko giuwedi, ‘Yesu pekimo i kenamoito munağā. Niganana yà taitainuwataumi, te tana ba ya dolidoli Galilimo, bi ġome kaka ko kita.’”

⁸ Kamaina bi waivini tauyewa a gose kamağe, nopodi i naila kauwa bi geğä te mayasisidi, a velau ena tauwaikaiwatana giuwedi aubaina. ⁹ Mba taunana te Yesu lisidimo i laumağata bi i giuwedina gado, “Manuwaubemi.” Bi waivini lisinemo a nawa bi tuwapekedi ai tupagwaliğedi, bi kağenemo a kabi bi a lauduneye. ¹⁰ Ğome Yesu waivini i giuwedina gado, “Mote koma naila! Ko nawa bi valevaletigu ko giuwedi te sa nawa Galilimo. Bi ġome kaka tagu sa kitagu.”

Tauyava pilisi edi babada a tainuwataudi

¹¹ Kamaina bi waivini yaḡolo etaḡa a nawanawa ba tauyava a nawa malagai dididiginemo pilisi edi babada lisidimo, bi bai matabudi a tubutubuḡana a tainuwataudi. ¹² Ġome pilisi edi babada bi babada ġesaudi vaitedi ai bolu bi ogatala a voye, te tauyava mane dididiga a vitedi, ¹³ bi a giuwedina gado, “Ko nawa bi lava niga mainana ko tainuwataudi, ‘Tama dudubalemo ke kenakwavu, bi Yesu ena tauwaikaiwatana a tava te Yesu taubeuna a danene vai.’ ¹⁴ Bi bamoda plovins tauwaibadayena niga giuna ima vaiye, ba tama kaka kakanuwabigabiga te mote bai gebogebona koma banavi.” ¹⁵ Kamaina bi tauyava mane a vai bi bai pilisi bi babada ġesaudi a giugiuwedina mainana a voye. Bi niga titikunina Diu lavedi nopodimo i dabalala, te giuna niganana yaḡolo ya kenakena.

Yesu ena tauwaikaiwatana i giukamaġedi dobu matabuna nopodiġa

¹⁶ Mba ġome te ena tauwaikaiwatana wapedi 11 a nawa Galilimo, Yesu oya i giugiuwenemo a tava. ¹⁷ Bi laġannemo tedi Yesu a kitakita, ba a lauduneye bi ġesaudi ba a nuwaku-lukuluva. ¹⁸ Kamaina bi Yesu lisidimo i tava bi i giuna gado, “Tagu malamo bi dobumo Maimaituwa waibada matabuna i vitegu. ¹⁹ Taunana aubaina, ko nawa bi dobu matabudi nopodiġa lava ko voiyedi te egu tauwaikaiwatana sa tubuġa. Bi ko kabuludina ba Tamana, Natuna bi Aluwa Waiyawa isedimo. ²⁰ Bi bai matabuna e giugiu vavasaġemina tedi koi lovelovedi te sa voteyeteyedi. Bi yà giugiu kauwemi te tagu laġan matabuna temi vaitemi, eete laġan damona.”

MAK

Giu visuvisuna i gilumi Lainuwanega

Yesu ena noya bi ena wailovelove niga bukanemo a gei gilumi. Niga bukana taugilumina mote aiyai i sibe kauwe. Bi lava nuwanuwauyeuyedi sa giugiu te Mak i gilumi. Mak tana mote Yesu ena tauwaikaiwatana 12 nopodimo. Bi lava ġesaudi a noġoti te Pita vaitena Loummo aOPŁ miyamiya bi Pita i giugiuna i vaivaiyena luvanemo i gilumi. Tana mote bai matabuna i gilumi bi Yesu baibaiġa i voivoiyedina taudidi i gilumidi.

Mak ena giu nopenomo giu dabana dolidolina ba *Giu visuvisuna*. Tana ena buka nopenomo Yesu ena wailovelove mote i gilumidi bi bai i nawa bi i voivoiyedina taudidi i gilumidi. Mai aluwa gebogebodi lava lisidimo i kawivid, lava sidesidedi i waiyawasanidi bi edi gebogebi i noġotikamaġgedi. Yesu bainewa kolosimo i peki bi ena kena moito taunana Mak i wailoveda.

Dyon taukabulu Yesu ena eta i yawasi
(Met 3:1-12, Luk 3:1-18)

¹ Maimaituwa natuna Yesu Keliso, giuna visuvisuna ba niga mainana i tubuġa, ² Tauguwatana Aisaiya i gilugilumina luvanemo, mainana i tubuġa. Maimaituwa i giuna gado,

“Kwai beyavaiya, tagu egu tauwainoyanova
yà gei giukamaġe bi em eta ya yawasi.

³ *Lava ġemota kalakalalelemo
ya binabinauna gado,

‘Bada ena eta ko kavisuvisu
bi ko kadidimani, tana ya natonato.’”

⁴ Taunana aubaina Diyong taukabulu, kalakalalelemo i tava bi lava i kakabuludi. Tana i lauguguyana gado, “Emi gebogebi ko gosedi bi ko nato yà kabulumi bi Maimaituwa emi gebogebi ya noġoti kamaġgedi.” ⁵ Lava wapewapedi Diudiyamo bi Yelusalemmo miyemiyedi a nawa Diyong lisinemo. Bi edi gebogebi a kuvesidi bi Diyong Diyoudan gaubinemo i kabuludi.

⁶ Diyong ena kotekote ba kamelo kapalina vatuvalutina bi ena tagilolo ba ġamōġamo kwapina. Bi kanaya ba kapau bi iwavi. ⁷ Bi lava i giugiuwedina gado, “Lava muliguġa ya natonatona ba laukaiotina mote mai tagu. Tagu mote

ḡemoġemotigu te ya laudulu bi ena kaġesuma yà kaikamaġe.
⁸ Tagu gaubemo yà kakabulumi bi lava muliġa ya natonatona tana Aluwa Waiyawemo ya kabulumi.”

Diyon Yesu i Kabulu
(Met 3:13-17, Luk 3:21-22)

⁹ Mba laġannemo Yesu Galili nopeno malagai Nasalet i gose bi i nawana Diyon lisinemo. Bi Diyon Diyoudan gaubinemo Yesu i kabulu. ¹⁰ Bi Yesu gaubemo i laulaulovotava ba mala nuwawasana i kita. Bi Aluwa i yovona lisinemo kitana maibena gabubu. ^{11*}Bi Maimaituwa kalinana malaġa i yovona gado, “Tam ba natuotigu, nuwapougu lisimmo yà wainuwavisu.”

Seitan Yesu i wai Laulubu
(Met 4:1-11, Luk 4:1-13)

¹² Mote lofana te Aluwa Yesu i wai doli nawena kalakalalelemo. ¹³ Gome i miyana laġan 40 nopedimo bi Seitan Yesu i wailaulubu. Bi gunuwala ġamoġamodi vaitedi bi aneya a yovo te a sagu.

Yesu taugomo 4 i yogedi te sa kaiwata
(Met 4:12-22)

¹⁴ Ĝalodi Diyon biliwelokomo i sako nawe mulinemo Yesu i nawa Galilimo bi Maimaituwa giuna visuvisuna i lauguguyaye. ¹⁵ Tana i giuna gado, “Maimaituwa ena waibada lava lisidimo saugina i tava. Emi gebogebo ko kuvesidi bi giuna visuvisuna koi sumaġe.”

¹⁶ Yesu Galili topana diyanaġa i nawanawa bi Saimon ma tasina Endulu i kitedi. Tedi topamo a gomogomo, banina tedi ba taugomogomo. ¹⁷ Yesu i giuwedina gado, “Ko nato ko kaiwatagu. Temi bainewa iyana ko konekedina mainana tagu yài lovelovelemi te lava ko konedi.” ¹⁸ Tedi ma ġemota edi gomo a gose kamaġedi bi Yesu a kaiwata.

¹⁹ Yesu i taunawanawa mote lofana te Diyebedi natunatuna Diyemes bi tasina Diyon i kitedi. Tedi wagamo edi gomo a vovokaukauwedi. ²⁰ Laġannemo wagamo i kitekitedi te i yogedi, “Ko nato ko kaiwatagu!” Gome tamedi Diyebedi bi tausagudi wagamo a gosedi bi Yesu a kaiwata.

Yesu aluwa gebogebona oloto nopeno i kwavivai
(Luk 4:31-37)

²¹ Yesu bi ena tauwaikaiwatana a nato Kpeniam malagainemo bi waiyawasi laġaninemo i nawa bolu vanuwinemo bi wailovelove i wai tubu. ²² Bi ġome ena wailovelove lava a vaivaiyena ba a tagugu. Banina tana ena wailovelove

* 1:11: Pak 22:2, Ais 42:1, Met 3:17, Met 12:18, Mak 9:7

tabuna mote mai waiğake tauwailovelovedi mainana. Tana ena wailovelove vaiyena ba waibadana tana lisinemo.*

²³ Ğome bolu vanuwinemmo aluwa gebogebona oloto i sunesuneğina i binauna gado, ²⁴ “Tam Nasalet Yesuna kuna ġoena bai lisimaimo kwa voiye? Tam kuna natona kwa ka gebogebomai ee? Tagu e sibem tam aiyai? Tam waiyawa ġemota Maimaituwa lisinağā kuna yovo.”

²⁵ Yesu aluwa gebogebona i giuwena gado, “Kumiya moimoisili bi oloto ku potiyovo kamağe!” ²⁶ Aluwa gebogebona oloto i ka galagalali bi i voiye te i pekibubu bi i lau potiyovo kamağe.

²⁷ Lava matabudi ġome a sove bi edi lava ai talayedina gado, “Niga bai kauwina ya tubutubuğā? Niga wailovelove valivaliuna, tana waibada lisinemo te aluwa gebogebodi ya giuwedi bi kalinana sa kaikaiwata.” ²⁸ Yesu giuna ma ġemota Galili dobuna matabuna i na yağosi.

Yesu lava wapewapedi i wai yawasanidi

(Met 8:14-17, Luk 4:38-41)

²⁹ Tedi bolu vanuwina a gosegose, ba tana Diyemes bi Diyon vaitedi a nawa Saimon bi Endulu edi vanuwemo.

³⁰ Bi mba vanuwinemmo Saimon lawana gaugaululu i vai bi ena gabumo i kenakena. Tana i sida aubaina te Yesu a tainuwatau. ³¹ Kamaina bi Yesu i nawa waivini nimanemo i kabi bi i solu waimoito. Gaugaululu ma ġemota i kovi bi waivini i moito te i wai kanidi.

³² Mba aubiganemo suwala bulubulumo[†] lava matabudi edi lava sidesidedi bi aluwa gebogebodi a sunesuneğidina a avala tava Yesu lisinemo. ³³ Tedi matabudi vanuwina didiyaunemo ai ġemotidi. ³⁴ Bi Yesu edi sida tabudi bi tabudi i wai yawasanidi. Bi kota aluwa gebogebodi vaitedi i wai potiyovodi. Bi aluwa gebogebodi a sibe te Yesu tana Maimaituwa ena Vinevine. Taunana aubaina mote i wai aninedi te sa giu.[‡]

Yesu Galilimo i lauguguya

(Luk 4:42-44)

³⁵ Olaolalemo dobu mawai dudubalina, Yesu vanuwa i gose bi i nawa dobu ġuyuwinemo bi i laulaupali. ³⁶ Saimon bi ena lava vaitedi a nawa a tavuğe. ³⁷ Tedi tana a banavi bi a giuwena gado, “Lava matabudi tam sa tavutavuğem.”

* **1:22:** Wala Maimaituwa Mousis waiğake i vite te Islael lavedi maso a kaiwata.

† **1:32:** Suwala bulubulumo banina ba waiyawasi lağanna lağanina i kovi. Diu edi waiyawasi lağanina palaida suwala bulubulumo i wai tubu bi satade suwala bulubulumo i kovi. ‡ **1:34:** Mote i wai aninedi te a giu banina Yesu i sibe te aluwa gebogebodi yai aninedi bi sa giuna, tana Vinevinena tauwaiyawasana ba lava sa egeli te gaviya yai badea a nogonogoti te tauwaiyawasana bena mainana (Diyon 6:15).

³⁸ Bi Yesu i giuwedina gado, “Ta nawa malagai ġesaunemo bi diyadiyanaġa bi tedi vaitedi lisidimo yà lauguguya. Taunana aubaina e tava.” ³⁹ *Kamaina bi tana Galili dobuna i nawa yaġosi bi bolu vanuwidiġa i laulauguguya. Bi kota lava nopodimo aluwa gebogebodi i kwavidi a potipotì yovo.

Yesu oloto sida kapa vaivaina i wai yawasani

(Met 8:1-4, Luk 5:12-16)

⁴⁰ Oloto sida kapa i vaivaina i tava Yesu kaġe pakanemo tuwapekana i wai tupagwaliġe bi i giuna gado, “Bamoda kwa ġoena, te kwai yawasanigu.”[§]

⁴¹ Yesu oloto i kita te i launuwatoiye, bi nimana i tuġu te i tauconi bi i giuwena gado, “Kamaina yà ġoegħoena, kwa yawasana!” ⁴² Mote lofana te, sida kapa oloto i gose bi i yawasana. ⁴³ Kamaina bi Yesu oloto i wai ġäkena gado, ⁴⁴ “Mote aiyai ġesauna kuma giuwe. Kwa nawa pilisi sewasewa taugabuna lisinemo bi ya kitam. Bi Mousis sewasewa i giugiuwena mainana kwa voiye, te lava sa kitam te tam kuna yawasana.”***

⁴⁵ Geġa te oloto i nawa bi lava i giu nawedi bai lisinemo i tubutubuġana giuna i ka didigi. Taunana aubaina Yesu mote masagaboġa i nawanawa taun. Bi tana i nawa dobu ġuyuwidiġa i miyamiya nawa. Bi yaġolo te lava bamu miyemiyedi tana lisinemo a tavatava.

2

Yesu oloto sida tunipekipeki i vaivaina i wai yawasani

(Met 9:1-8, Luk 5:17-26)

¹ Laġan visa a kovi mulidimo Yesu i munaġa tava Kappenniammo. Lava a vaiye te Yesu i tava munaġa vanuwemo.

² Kamaina bi lava wapewapedi a tava ġome bi vanuwanopona bi mataetina ai wanavu. Yesu Maimaituwa giuna i giugiuwedi. ³ Bi olooloto 4 edi tau tuni pekipekina latilatina a avali tavaite. ⁴ Tedi mote ġemōġemotina te masso a valageta Yesu lisinemo, lava mataeta ai wanavu. Taunana aubaina a saġa vanuwa dabanemo, bi bamu Yesu i moimoitona luvaluvanemo bwada a koiyavusi. Kamaina bi edi tau latilatina ai dawe yovoġe Yesu matanemo. ⁵ Yesu olooloto

* **1:39:** Met 4:23, Met 9:35 § **1:40:** Diu edi waīgħakemo lava sida kapa vaivaina ba yavana tabunemo miyamiyana. Diu ai ġakiedi te mote aiyai ima taukonidi. Lava gebogebodi ai ġakiedi te mote bolu vanuwinemo sima laudune e malagaimo sima miya. Bamoda aiyai gebogebona bi i yawasanana ba i visu munaġa bi Maimaituwa matanemo tana kamaina. Lava vaitedi sa miya malagaimo bi ya laudune Maimaituwa ena vanuwemo. ** **1:44:** Pilisi ba puyo taugabuna lava aubaidi Maimaituwa matanemo. Tana oloto ya kamaġati te ena sida kapa i kovi.

edi sumaṅga i kita aubaina oloto tuni pekipekina i giuwena gado, “Natugu, em gebogebo yà noṅongoṅgoti kamaṅge.”

⁶ Ġome waiṅake tauwailovelovena mainana a vaivaiye ba nuwedimo ai nuwanoṅongoṅgotana gado, ⁷ “Maimaituwa taunaṅga gebogebo taunoṅgoti kamaṅgedi bai aubaina niga lavana mainana ya giugiu? Tana bena Maimaituwa vaitena ġemoġemotidi, ee?”

⁸ Tedi mai a wai nuwanoṅongoṅgota ba Yesu ma ġemota nopodi i sibe. Bi i giuwedina gado, “Bai aubaina nopomimo mainana ko wai noṅgota? ⁹ Bamo giuna i tekateka oloto tuni pekipekina lisinemo, ‘Ku moito em kebana kwa avali bi kwa nawa, ee em gebogebo e noṅgoti kamaṅge?’ ¹⁰ Niganana kaka yài lovemi bi ko sibe te Tana Taunana Natuna waibadana i vai te dobumo gebogebo ya noṅgotikamaṅgedi.” Ġome Yesu oloto tuni pekipekina i giuwena gado, ¹¹ “Kwa moito em kebana kwa avali bi kwa nawa em vanuwemo.” ¹² Lava matabudi a kitakita bi ma ġemota i kena moito, ena kebana i vai bi i nawa. Tedi ġome a sove bi Maimaituwa a ka saġesāġena gado, “Tama niga kauwina mote bamo mainana ka kitakita.”

Yesu Livai i yoge

¹³ Yesu Kabeniam i gose bi i munaṅga topa diyanaṅga i nawanawa. Bi lava kumna a tava lisinemo bi i wai lovelovedi. ¹⁴ Tana i nawanawa te Alupias natuna Livai i kita, takis anilaitupana vanuwinemo i miyamiya. Kamaina bi Yesu i giuwena gado, “Ku kaiwatagu!” Livai i miya moito te Yesu i kaiwata.

¹⁵ Mba aubiganemo Livai ena vanuwemo, Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi bi takis taulaitupa bi gebogebo lavedi wapewapedi vaitedi a kanikani.* ¹⁶ Palisi mabai waiṅake tauwailovelovena a kita te takis taulaitupa bi gebogebo lavedi Yesu vaitena a kanikani. Taunana aubaina Palisi Yesu ena tauwaikaiwatana a giuwedina gado, “Bai aubaina tana niga lavedi vaitedi sa kanikani?” ¹⁷ Yesu i vaiyedi bi edi giu i waimunena gado, “Lava yawayawasanidi mote doketa sima ġoeġoe bi lava sidesidedi doketa taudidi sa ġoeġoe. Tagu e yovona mote didimana lavedi aubaidi bi gebogebo lavedi aubaidi.”

Udi ena waitala

¹⁸ Laġan ġemota Diyon taukabulu ena tauwaikaiwatana bi kota Palisi a udiudi. Lava ġesaudi a tava Yesu lisinemo bi ai talayena gado, “Bai aubaina Diyon taukabulu ena

* **2:15:** Mousis waiṅake i gilumidi bi Palisi mba waiṅakedi matabudi a kaikaiwata kauwedi. Bi kota Diu edi vaivai bi vaivai ġesaudi ai tubudi bi a kaikaiwatedi. Tedi a giu te mabai niga waīgakedi mote a kaikaiwatedi ba tedi lava gebogebodi.

tauwaikaiwatana bi Palisi edi tauwaikaiwatana sa udiudi bi tam em tauwaikaiwatana geğə?"¹⁹ Yesu i giuwedina gado, "Bai aubaina lawelawena ena tauliso sa udi? Tedi mote sima udi banina lawelawena yağolo tedi vaitedi.²⁰ Bi lağan yağolo ya natonatona ena ġaviya sa kaikamağe mulinemo kaka ena tauliso sa udi."

²¹ Lava mote ġemogemotina te gala puselina valivaliuna ima vai bi gala wadubona vaitena ima popo waiğemotidi. Bai aubaina, galana valivaliuna male gala wadubona ya lisi wai didigi.[†] ²² Aiyai mote waen valivaliuna ima vai bi galele wadubonemo ima ġini yovoğe. Bamoda mainana ya voiyena ba waen galelena wadubona ya nuwa golu te galele bi waen sa gebogebo. Geğə te tana maso waen valivaliuna i vai bi galele valivaliunemo i ġini.[‡]

Waiyawasi lağanna Waitalana

²³ Waiyawasi lağannemo Yesu bi ena tauwaikaiwatana vaitedi witi daibinağə a nawanawa bi witi banidi a tanodi bi a kanikanidi. ²⁴ Taunana aubaina Palisi Yesu a giuwena gado, "Ei! Mba tama ema waiğake te em tauwaikaiwatana mote maso mai a voiyen waiyawasi lağannemo."²⁵ Yesu giu i wai munena gado, "Temi Deivida bai i voivoiyena mote bamo ko iyevi? Sauginemo tana bi ena lava vaitedi kani a peki bi a ġoe te maso bai a kani. ²⁶ ♫Kamaina bi i nawa Maimaituwa ena vanuwemo bi buledi Maimaituwa vitevitena i vai bi ena lava vaitedi a kani. Niga kauiwina pilisi sağasağə guletina Abiyata ena waibada sauginemo i tubuğə. Waiğake ena luvamo mba buledina pilisi taudiğə sa kanikani. Bi geğə te Deivida i vai bi ena lava vaitedi a kani."²⁷ Yesu giu i waikenana gado, "Waiyawasi lağanina ba lava aubaidi. Bi waiyawasi lağanna mote lava imai badaye."²⁸ Niganana kona kita, Tana Taunana Natuna, tana waiyawasi lağanina badana.

3

Yesu Olotu Nimana Pekipekina I Wai Yawasani

(Met 12:9-14, Luk 6:6-11)

¹ Waiyawasi lağannemo Yesu i munağə nawa bolu vanuwinemo. Bi ġome olotu nimana pekippekina i miyamiya.
² Bi lava ġesaudi Yesu a wainene te sa kita, te waiyawasi

[†] **2:21:** Tagu yawasana valivaliuna e natome. Bi temi emi vaivai wadubona vaitena tai ġemotina mote ima kena kauwa. Mote aiyai gala puselina valivaliuna ima vai bi gala wadubona vaitena ima popo ġemoti. Bamo te mai i kauwena ba sa koğakoğana sauginemo gala valivaliuna ya ġoġosi bi gala wadubona ya lisi waididigi. [‡] **2:22:** Diu edi kwagi ba ġamogħamo kwapidi. Lağannemo ġamogħamo kwapina i wadubona ba pulopulo sa sağə te kwagi ya suve sali. [⊕] **2:26:** 1 Sam 21:1-6

lağannemo oloto nimana pekipekina yai wai yawasani te sai wavu.³ Yesu oloto nimana pekipekina i giuwena gado, "Ku moito kwa sağɑ lava matedimo."⁴ Bi lava i wai talayedina gado, "Egu lava, eda waiyawasi lağanna ena waiğɑke bainewa ya giugiu? Lava ta sagu ee ta kita kamağe, tai yawasani ee ta kagebogebo?" Bi tedi a miya moimoisili.⁵ Lava i kita nawedi te nopodi bagibagidi aubaina te tana nuwana i lai medimedi bi geğɑ te i wainuwapoyaedi. Kamaina bi oloto i giuwena gado, "Nimam ku tuğu." Ğome oloto nimana i tuğutuğu ba i yawasana.

⁶ Palisi mai a kitakitana, tedi pali vanuwina a gose bi a nawa Alodi ena muli lavedi lisidimo. Bi Yesu kana pota a yesi te maso ai peki.

⁷⁻⁸ Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi mba malagaina a gose bi a nawa gelemo, Galili topana diyanemo. Bi Galili lavedi kumna a kaiwatedi. Bi bai matabuna i voivoiyena a vaiye bi lava wapewapedi Diudiyağɑ, Yelusalemğɑ, Idumeya bi Diyoudan noi nevanemo, Taiya bi Sidon lavedi a tava Yesu lisinemo.⁹⁻¹⁰ [◊]Lava kumna sima dubutawi taunana aubaina te ena tauwaikaiwatana i giuwedi te waga sa kanonogi. Banina tana lava i waiwai yawanidi, aubaina mabai sidesidedi a wai bibibina te maso a taukonı bi a yawasana.¹¹ Ğome lava aluwa gebogebodi a sunesuneğidina Yesu a kitakita te matanemo a nuwalikwa bi a galagalalana gado, "Tam, Maimaituwa natuna."¹² Bi Yesu aluwa gebogebodi i wai ġakedi te mote aiyai sima giuve te tana aiyai.

*Yesu giugiukamağedi 12 i vinedi
(Met 10:14, Luk 6:12-16)*

¹³ Yesu i nawa oya dabanemo bi tedi mabai i ġoeğgoedina i yogedi bi a nato lisinemo.¹⁴ Tedi 12 i vinedi bi i wai isedina, *giugiukamağedi*. Tana i giuwedina gado, "Tagu e vinemi te temi tagu vaitegu. Tagu yà giugiukamağemi te ko nawa ko lauguguya,¹⁵ bi waibada ko vai te aluwa gebogebodi ko kwavidi."¹⁶ Niga 12 i vinevinedina isedi ba

Saimon i wai isana Pita*,

¹⁷ Diyebedi natunatuna Diyemes bi tasina Diyon i wai isedina *Boaneges*, niga isana banina ba palele natunatuna.

¹⁸ Endulu,

Filip,

Batolomiu,

Met, isana ġesau Livai,

Tomas,

Diyemes Alupias natuna,

Tadias,

* 3:9-10: Mak 4:1 * 3:16: Isa Pita banina ba ġakima.

Saimon tana ba Selot[†]

¹⁹ Bi Diudas Iskaliot tana taukaisolu.

Lava a giu te bena aluwa gebogebodi Yesu a sunegi

(Met 12:22-32, Luk 11:14-23,12:10)

²⁰ Yesu i munağɑ vanuwemo bi lava kumdi a tava ai ġemotidi, taunana aubaina Yesu bi ena tauwaikaiwatana mote ġemogemotina te maso a kani. ²¹ Sauginemo ena vanuwa lavedi giuna a vaivaiye ba a nawa auwai dolinemo banina lava a giuna gado, “Yesu i bu'uwa.” ²² Waigake tauwailovelovena mabai Yelusalemğɑ a tavatavana a giu te penama edi bada taumudulele[‡] Yesu i sunegi te ġailisi i vite bi aluwa gebogebodi ya kwavikwavivaidi. ²³ Kamaina bi Yesu i yogedi bi lautaulalamo i giuwedina gado, “Seitani bainewa taunağɑ ya kwavi munağe? ²⁴ Bamo dobuna lavedi sa dailidi bi sai ġasiġasina ba taudiğɑ sa ka gebogebodi? ²⁵ Bi kota vanuwa ġemota nopona lavedi sa dailidi bi sai ġasiġasina ba sai dabalalidi. ²⁶ Bamoda Seitan ena dam sa dailidi bi taudiğɑ sai ġasiġasina kaka bamo mote sima tava. ²⁷ Aiyai mote oloto ġaiġailisina ena vanuwa ima lolo, te tana dolinemo ya panipani kaka ena ġonaġona ya legaudi. ²⁸ Yà giugiu kauwemi te gebo matabudi bi lava kuvalidi ba Maimaituwa ya noġotikamaġedi. ²⁹ Bi bamoda aiyai Aluwa Waiyawa i kuvalina ba Maimaituwa mote ima noġotikamaġe. Banina tana gebo ilailala i voiye.”

³⁰ Yesu niga mainana i giuna banina tedi a giugiuwena gado, “Tana aluwa gebogebona i sunegi.”

Yesu Ena Lava Otidi

(Met 12:46-50, Luk 8:19-21)

³¹ Yesu tinana bi tasitasina a tava didiyaumo bi ena giu a giukamäge. ³² Lava kumna a miyamiya kwaikwaivivilena a giuwena gado, “Ei, tinam bi tasitasim oloolotodi bi wai-waivinidi didiyaumo sa labelabem bi a ġoeġoena sa kitam.” ³³ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Bamo tinaguna bi bamo tasitasigudi?” ³⁴ Tana lava ġome a miyamiyana i kita nawedi bi i giuna gado, “Tagu tinagu bi tasitasigu niga taudidi sa miyamiya. ³⁵ Tana aiyai Maimaituwa ena ġowana ya voivoiyena ba tasigu, nuvugu bi tinagu.”

4

Taubayau Lautaulalana

¹ Yesu Galili topana diyanemo wailovelove i waitubu munağe. Bi lava kumna a tava a dubutawi aubaina te

[†] 3:18: Isa Selot banina lava damna mabai tedi Loum gabemanina tauwai ġaviyena. [‡] 3:22: Gulik baibol i giuna Belsebul. Bi Belsebul banina ba taudou edi bada.

tana waga i poupoulena dadanemo i miya saāga. Bi lava matabudi gelemo a moito. ²Tana lautaulalamo kauwa wape-wapedi i wailovelovedi bi enai lovelovemo niga mainana i giuwedina gado, ³“Koi beyavaiya, taubayau i nawa pesi au launaāgasedimo. ⁴Laāgnemmo pesi i laulaunaāgasedi, ġesaudi etamo a talaāga bi mwanuwa a tava te a kani vaidi. ⁵Bi ġesaudi doāga waitelitelinemo a talaāga. Ġome doāga sebunemo te pesi a duga makai banina doāga ġaubona. ⁶Bi laāgnemmo suwala i lovo tava bi i lalalani ba pesi kalakalanapudi i lalawaipokidi, banina tedi lamlamdi mote a yovo gulata. ⁷Bi pesi ġesaudi gedala nopodimo a talatalaāgħana, ba a duga. Bi gedala pesi i yavanidi. Taunana aubaina mote a bani. ⁸Bi kota pesi ġesaudi doāga visuvisunemo a talatalaāgħana ba a duga a saāga te a vota, ġesaudi 30, 60 bi 100.” ⁹Yesu i giuna gado, “Temi waibeyemi te koibeyavaiya.”

*Bai Aubaina Yesu Lautaulalamo i Giugiu
(Met 13:10-17, Luk 8:9-10)*

¹⁰ Muliāga Yesu taunaāga i miyamiya bi ena tauwaikai-watana 12 bi lava ġesaudi lisinemo a tava bi ai talaye te lautaulala banina bai.

¹¹ Kamaina bi Yesu tedi i giuwedina gado, “Maimaituwa ena waibadana kenakena waidavonina ba temi i vitemi. Lava tabudimo miyemiyedi tedi mwali matabudi lautaulalamo yā giuwedi, ¹² te bai Aisaiya i giugiuwena ya tubuāga,

‘Tedi sa kitakitana
bi mote sima kita banavi.
Bi kota male sa vaivaiyena,
bi mote sima sibe.
Taunana aubaina mote sima nuwavitala Maimaituwa
lisinemo,
te maso edi gebogebo ya noġotikamaġgedi!’

*Doāga Matabudi 4 Edi Titikuna
(Met 13:18-23, Luk 8:11-15)*

¹³ Yesu tedi i wai talayedina gado, “Temi niga lautaulana mote ko sibe? Lautaulala ġesaudi yā giuwedina mba bainewa bi ko sibedi? ¹⁴Taubayau pesi i laulau naāgasedina ba lava Maimaituwa giuna ya giugiu nawena.

¹⁵ Bi lava ġesaudi ba maibena pesi etamo kulukuluvidi. Niga lavedi Maimaituwa giuna sa vaivaiyena bi Seitan ya saāga makai nopodimo te giu ya kaikaikamaġgedi. ¹⁶Lava ġesaudi maibena doāga waitelitelinemo, tedi manuwavisudi giu sa vaivaiyena ¹⁷bi lamlamdi geāga aubaina mote sima moimoito didina. Laāgnemmo pilipili bi laukivigebogebo sa saāga, Maimaituwa giuna aubaina ba tedi maġemota sa

kuluva. ¹⁸ Lava ġesaudi maibena pesi gedala nopolimo a talatalağana. Tedi Bada giuna sa vaivaiyena, ¹⁹ bi kota niga dobuna ena yawasana, mai mane ġoena bi mwali ġesaudi noğotidi sa tava te Maimaituwa giuna sa yavayavani. Taunana aubaina tedi mote sima votavota. ²⁰ Lava ġesaudi maibena pesi doğa visuvisunemo wadiwadidi. Niga lavedi ba giu sa vaiye, te nopolimo sa sako bi sa kaikaiwata. Tedi votedi ġesaudi 30, 60 bi 100.”

²¹ *Yesu lava niga mai i giuwedina gado, “Lava piupiu i gabuna, mote bai sauginemo ima vai te gulewa dibunemo ee bena dibunemo ima sako nawe. Bi tana masagabomo ġakima dabanemo ya sako te ya yana. ²² *Mwali bai kankandavon-inna muliğä male ya laumağata. Bi mwali bai waiwai kwesina male ya lazaumasagabo. ²³ Bamoda temi wai beyemi te koi beyavaiya.”

²⁴ *Bi kota lava i giuwedina gado, “Bai ko vaivaiyena, kamaina te ko vaiye kauwe. Bamoda niga kauwina ko komaniyena ba Maimaituwa kauwa ġesaudi yai lovelovemi te ko sibedi. Bi kota tana kauwa wapewapedi ya vitemi. ²⁵ *Aiyai niga kauwidi ya vaivaiye kauwedina ba Maimaituwa tana lisinemo nuwauyauya yai lautawi. Bi aiyai mote ima waibeyavaiya kauwa bi lisinemo ġaubona ya kenakenana kaka sa kaikamağe.”

Maimaituwa Ena Waibada Ya Dididigana Titikunina

²⁶ Bi Yesu i giuna gado, “Maimaituwa ena waibada ena lava lisidimo titikunina ba niga mainana: Lava pesi ena daibimo i wadidi. ²⁷ Dudubala bi suwala tana ya kenakena ee ya miyamiya bi pesi kamaina te sa dugaduga. Bi tana mote i sibe te bai ya tubutubuğä ²⁸ Doğä taunağä pesi ya wai dagedi bi ya wai votedi. Dolinemo sa kalanapu te lugudi sa sivudi bi sa love te sa buso bi banidi nopolimo sa sivudi. ²⁹ Lağannemo pesi i tabutuna ba lava ya tava te biliukomo ya laukoiğavuka. Banina vililubu ena lağan i tava.”

³⁰ Yesu i giu munağana gado, “Maimaituwa ena waibadana ena lava lisidimo ba bai ya lau koiluvae te ko sibe? Ee bai lautaualalana tagu ya giuwe te ko sibe? ³¹ Mba maibena wasiva pouna ġaubo otina doğamo ko wadiwadina. ³² Muliğä mba pesina ya duga te ya didiga mote mai pesi ġesaudi. Bi lagalagana waiyamonina damodamodimo mwanuwa sawawağä lovlovodi sa tava te sa laulau nogi.”

³³ Niga lautaualalana bi lautaulala ġesaudi vaitedi, Yesu Maimaituwa giuna lava edi luvamo i giuwedi te maso a sibe. ³⁴ Tana giu matabudi i giuguwedina ba lautaulalamo

* 4:21: Met 5:15 * 4:22: Met 10:26 * 4:24: Met 7:2 * 4:25: Met 13:12, Met 25:29

i giugiuwedi, bamo mote giu bai i giu otiedi. Bi kota lağannemo ena tauwaikaiwatana taudiğɑ ba tana giu bani otidi i giugiuwedi.

Yesu yavala bi labama i giu waitaudi

(Met 8:23-27, Luk 8:22-25)

³⁵ Mba lağanna ġemotina aubiganemo, Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Ta nawa noi nevanemo.” ³⁶ Yesu wagamo bi ena tauwaikaiwatana tana vaitena a nawa. Bi lava kumna ġome gelemo a gosed. Bi tedi edi waga bi waga ġesaudi vaitedi a nawa. ³⁷ Tedi a nawanawa te yavala didiga i tava. Bi labama wagamo i talatalağɑ te gauba waga noponemo i waidubusaġe bi ġotona te maso i wanavu. ³⁸ Bi Yesu waga mulinemo kunuwana dabanemo i kenakena. Kamaina bi ena tauwaikaiwatana tana a lainuwesi bi a giuwena gado, “Tauwailovelove tam kwai nuwaboyaeda ee geğɑ? Niga ta peki!” ³⁹ Yesu i moito bi kalinana bagibaginemo yavala i giuwena gado, “Ku nuwaġavuka.” Bi labama i giuwena gado, “Ku lautautau.” Kamaina bi yavala i nuwaġavuka bi daumola i kena ⁴⁰ Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Temi bai aubaina ko nainaila? Temi ko wai sumağɑ ee geğɑ?”

⁴¹ Tedi a naila bi taudiğɑ ai giugiuna gado, “Niga tana aiyai? Te yavala bi labama i giuwedi te kalinana a kaiwata.”

5

Yesu oloto aluwa gebogebodi a sunesuneğina i waiyawasani

(Met 8:28-34, Luk 8:26-39)

¹ Yesu bi ena tauwaikaiwatana Galili topana noi nevanemo, Gelasin lavedi edi dobumo. ² Sauginemo Yesu waga dabanemo i potipoti yovo te, oloto aluwa gebogebodi a sunesuneğina, tana tauyewamo bi i velau i tava Yesu lisinemo. ³⁻⁵ Niga olotona tauyewaġɑ miyamiya nawina, mote aiyai ġemoġemotina te ya katautau. Tana suwala bi dudubala tauyewaġɑ bi dakiğɑ i binabinau nawa bi sabilemo tunina i sesesedi. Bi tana lağani matabuna kaġena bi nimana seinimo a panipanidi bi geğɑ te i katikati ġavuġavukidi. ⁶ Sauginemo tana Yesu manekemo i kitakita, te i velau Yesu kaġe pakanemo bi tuwapekana i wai tupagwaliye. ⁷ Bi kalinana dididiginemo i binauna gado, “Yesu Maimaituwa saġasaġa guletina Natuna, tam bai lisigumo kwa voiye? Maimaituwa isanemo yà giugiuwem te mote kuma laukivi gebogeboegu.” ⁸ Niga mainana i giuna, banina Yesu kaikana giuwena gado, “Tam aluwa gebogebom oloto ku potiyovo kamaġe.”

⁹ Ĝome Yesu, oloto i waitalayena gado, “Tam isam bainewa?”

Te tana niga mainana i giuvitena gado, “Tagu isagu kumna tama ke wapa kauwa.” ¹⁰ Bi aluwa gebogebona yaĝolo te Yesu i waibaĝa gulate te maso mote i giukamaĝedi wali dobumo.

¹¹ Bi mba ĝome buwawa kumna dididiga a yabayaba oya nevakaunemo. ¹² Taunana aubaina penama Yesu ai baĝa gulatena gado, “Kwa giu kamaĝemai te buwawa lisidimo te nopodimo ka sola nawa.” ¹³ Kamaina bi Yesu aluwa gebogebodi i giuwedi te oloto a potipoti yovo kamaĝe bi buwawa nopodimo a sola nawa. Kamaina bi buwawa kumna wapana 2 tausan dabakai a velauwata a yovoyovona ba topamo a tono.

¹⁴ Bi buwawa tauĝamodi a velau a nawa malagai nopodiĝa bi malagai diyadiyanaĝa bi bai i tubutubuĝana, lava a giuwedi. Kamaina bi lava bai i tubutubuĝana au kitanemo a tava. ¹⁵ Laĝanemo lavedi Yesu lisinemo a tava, ba olotona penama kumna a sunesuneĝina a kita, i wai gala kauwa bi ena noĝota didimaninemo i miyamiya ba lavedi a naila kauwa. ¹⁶ Tedi mabai oloto aluwa gebogebodi a sunesuneĝina bi kota buwawa lisidimo bai i tubutubuĝana a kitakitana lava ĝesaudi a giuwedi. ¹⁷ Taunana aubaina tedi Yesu ai baĝa te edi dobu ya gose.

¹⁸ Laĝaninemo Yesu wagamo i gelugelu tena, oloto aluwa gebogebodi a sunesuneĝina Yesu i wai baĝa te vaitena maso a nawa. ¹⁹ Bi Yesu mote i wai anine bi i giuwena gado, “Kwa munaĝa em vanuwa lavedi lisidimo bi Bada bai lisimmo i voivoiyena bi ena lau kivivisuvisu tedi kwa giuwedi.” ²⁰ Kamaina bi oloto i modina i nawa malagai 10 nopodiĝa bi bai Yesu lisinemo i kaukauwena, lava i giu nawedi. Bi lava a vaivaiyena ba a sove.

*Yesu, Diyalesi natuna bi waivini ĝesau i waiyawasanidi
(Met 9:18-26, Luk 8:40-56)*

²¹ Yesu wagaĝa i munaĝa noi nevanemo i tava. Tana topa diyanemo i miyamiya bi lava kumna a tava a dubutawi.

²² Bolu vanuwina taulabena isana Diyalesi i tava Yesu i kitakita ba Yesu kaĝe pakanemo tuwapekana i waitupagwaliĝe

²³ bi nuwana tabutabunemo i wai baĝana gado, “Natugu waivinina ĝaubona i sida kauwa, ĝotona te ya peki. Aee, kwa nato nimam dabanemo kwa sako te ya yawasana bi ya miya.” ²⁴ Kamaina bi Yesu vaitena a nawa. Bi kota lava kumna dididiga tana a kaiwata bi a bibibini.

²⁵ Ĝome waivini ĝemota kwalabu wapana 12 kwasina i miyamiya kamakamaĝena. ²⁶ Niga waivinina ena mane

matabuna doketa lisidimo i waiyakali. Bena maso i yawayawasana ba sida i dididiga.²⁷ Lağannemo waivinina Yesu giuna i vaivaiye ba tana lava kumna mododiğa Yesu mulinağɑ i sağɑ bi ena gala isu damodamonağɑ i taukonî. ²⁸ Banina tana kaikana nöponemo i wai noğotana gado, “Bamoda Yesu ena galağɑ yà taukonina ba yà yawasana.” ²⁹ Noi taunana te waivini ena sida kwasina i miyamiya kamakamağena i kovi. Bi tuninemo mayana i vai te ena wainuwatoimo i yawasana.

³⁰ Yesu mağemota mayana i vai te ġailisi lisinemo i potiyovo. Bi i tauvitale lava kumna nöpodimo bi i wai talayedina gado, “Aiayi i taukonigu?”

³¹ Bi ena tauwaikaiwatana a giuwena gado, “Tam kuna kita te lava kumna sa bibibinim bi kuna giu te aiyai i taukonigu?”

³² Bi tana yağolo te i wai laulau kita te aiyai ena gala i taukonî. ³³ Waivini i noğoti munağe te tana i taukonî. Taunana aubaina tana manailina bi magusuna i tava Yesu kağe pakanemo te tuwapekana i wai tupagwaliye bi mwali matabuna i ka mağati. ³⁴ Bi Yesu waivinina i giuwena gado, “Keulo, em sumağɑ i wai yawasanim. Em sida i kovi bi ma nuwaubam kwa nawa.”

³⁵ Yesu yağolo waivini lisinemo i giugiu ba Diyalesi ena vanuwa lavedi a tava bi a giuwena gado, “Tauwailovelove kuma kaka nuwalağalağɑ natum kaikana i kovi.”

³⁶ Tedi mai a giugiu ba Yesu beya damodamonemo i vaiyedi bi bolu vanuwina taulabena i giuwena gado, “Nuwam ima kulukuluva kwai sumağɑ ota.” ³⁷ Yesu ġome lava matabudi i wai ġakedi, kamaina Pita, Diyemes bi tasina Diyon taudiğɑ tana vaitena a nawa. ³⁸ Tedi a nawa Diyalesi ena vanuwemo a tavatava ba lava i kitedi a ġabağaba bi, a leleleyakeyake bi a nusanusa. ³⁹ Yesu vanuwa nöponemo i valageta bi i giuwedina gado, “Bai aubaina ko wai nuwapoyae bi ko ġabağaba? Gomana mote i peki tana ya kenakena ota.”

⁴⁰ Lava Yesu ai gwaigwaiye aubaina, lava i giuwedi a potiyovo doğamo. Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana faiona bi gomana tamana bi tinana a sağɑ noke gomana lisinemo. ⁴¹ Kamaina bi Yesu gomana nimanemo i kabi bi i giuna gado, “Talita kum.” (Niga giuna banina ba keulo yà giugiuwem te kwa kenamoito.)

⁴² Ma ġemota gomana i kenamoito bi i moito nawa. Niga gomenina ena kwalabu ba 12. Lava niga kauwina a kita te a sove gulata. ⁴³ Yesu lava i waiğakedi te bai i tubutubuğana

mote aiyai sima giuwe. Bi i giuwedi te gomana kani sa vite ya kani.

6

Nasalet lavedi Yesu a miyatautauliye

¹ Yesu mba dobuna i gose bi i munağā ena malagai otinememo bi ena tauwaikaiwatana a kaiwata. ² Waiyawasi lağannemo* tana wailovelove i waitubu bolu vanuwinemo. Bi lava wape-wapedi ġome ena wailovelove a vaivaiyena, tedi matabudi a tatava bi ai talapilina gado, “Niga nuwauyauyana bamo i vai? Bi kota bamo ġailisi i vai bi ani sove kauwidi ya voivoiyedi? ³ Tana ba taukamda, Meli natuna. Bi tasitasina niga Diyemes, Diyousep, Diudas bi Saimon. Bi kota nu-vunuvuna niga vaiteda, ee?” Kamaina bi Yesu a daboke.

⁴ Yesu tedi i giuwedina gado, “Lava ġesaudi ba taugiuwatana sa vivivile bi ena dam bi ena vanuwa lavedi ba mote sima vivivile.” ⁵⁻⁶ Taunana aubaina lisidimo mote ani sove kauwidi i voyiedi bi lava sidesidedi visa ota lisidimo nimana dabedimo i sako bi i wai yawasanidi. Bi Yesu i sove te lavedi mote ai sumaġe.

Yesu taukaiwatana 12 i giukamaġedi te malagaiġa a lauguguya nawa

Yesu i nawa malagaiġa bi lava i wailovelovedi. ⁷ Tana ena tauwaikaiwatana 12 i giuwedi te a nato lisinemo bi labulabuġa i giukamaġedi. Tedi waibada i vitedi te aluwa gebogebodi sa wawaiubedi ⁸ bi kota niga mainana i giuwedi, “Ko nawanawana mote bai ġidojnha koma vai, diġona taunaġa ko vai. Ko nawanawana mote kani, mote tana, mote mane koma tagini. ⁹ Bi kaġesumha ba ko kotedi bi kwama ġidni mote koma vai.” ¹⁰ Bi kota niga mainana i giuwedina gado, “Bamo malagaidimo ko tavatava bi vanuwinemo sa giuvaimina, ba vanuwidimo ko miyamiyana eete malagaina ko gose. ¹¹ *Bi bamoda lava mote sima ġoemi bi mote simai beyavaiyemi, kamaina te kaġemi gobusidi ko lai kulukuluvidi bi ko gose kamaġedi. Mba ba wailove te muliġa lisidimo bai ya tubuġana, mba tedi edi wawu.”†

¹² Kamaina bi ena tauwaikaiwatana a nawa bi lava lisidimo a lauguguya te lava maso edi gebogebodo a kuvesidi. ¹³ Tedi lava nopodimo aluwa gebogebodi a kwavidi, te a lau

* **6:2:** Waiyawasi lağanna ba lağan wai-7-na ġome Maimaituwa ena noya i wai kovi bi i waiyawasi. * **6:11:** Giu 13:51 † **6:11:** Diu lavedi Eteni dobudiga sa vaġavāġai bi munağā aubaina ba kaġedi gobosidi sa lai kulukuluvidi kaka bi sa sola nawa edi malagaimo, mba lağannemo tedi a visu. Yesu ena tauwaikaiwatana mai sa voyiena ba lava sa noġoti munaġedi te tedi mote a visu mai Diu.

potiyovo. Bi kota olip masinemo lava sidesidedi tunidi a kailolodi bi ai yawasanidi.

Ālibona Alodi Yesu i nōgoti bena Diyon taukabulu

14-16 ♦Yesu giuna kaikana i dididiga, taunana aubaina lava a giugiuna gado, “Diyon taukabulu male pekimo i kena moito. Taunana aubaina ġailisi bi ani sove kauwidi ya voivoiyedi.”

Bi ġesaudi a giugiuna gado, “Tana Elaidiya.”

Bi kota ġesaudi a giugiuna bena kage, “Bada taugiuwatana ġemota mai wala dolinemo.”

Bi ġalibona Alodi‡ i vaiye te Yesu isana kaikana ya dididiga bi i giuna gado, “Tagu wala Diyon taukabulu gadona e koi ġavuki bi kota pekimo i kena moito munaġa.”

17-20 Alodi wala tauwaiġaviya i giukamaġgedi te Diyon a kaididi bi a lau seini te biliwelokomo a sako nawe. Alodi tinanatuna Filip mwanena isana Elodias wala i kwaya. Taunana aubaina Diyon, Alodi niga mainana i giugiuwena gado, “Mote i visu te tinanatum mwanena kuna kwaya.”

Taunana aubaina, Elodias nuwana i medi Diyon taukabulu lisinemo bi i ġoegoe te maso i wai peki. Bi mote i ġemoġemotina te maso mainana i voye banina Alodi tana Diyon i naile bi i labelabe kauwe. Bi i sibe te Diyon tana lava waiyawa bi didimanina. Laġan wapawapa Diyon tana Alodi ena kauwa aubaina i giugiu matai bi Alodi i nuwanuwalaġlaġa te Diyon ena giu mote i nōgonōgoti watawata. Bi Alodi yaġolo te Diyon ena giu vaiyena i ġoegoe.

21 Kamaina bi Alodi ena tubuġa laġanna soina i voye. Bi gabegabemani babadidi, ġaviya babadidi bi kota Galili babadidi i giuwedi te a tava ena soimo. Ĝome Elodias gavogavo i vai te ena nuwa kilikili ya laukamaġe. 22 Ĝome Elodias natuna guguinina i saġa bi i bigabiga te ġalibona Alodi ena soi taulisoena nuwed i laukwasili. Kamaina bi ġalibona Alodi gomana i giuwena gado, “Bai kwai baġaena ba ġemoġemotina yà vitem.” 23 Alodi niga mainana gomana lisinemo i giuwapa, “Bai lisigumo kwai baġaena ba yà vitem bamo te egħi waiguyau kwa ġoena ba nevana yà vitem.”

24 Gomana ġome i potiyovo i nawa tinana i giuwena gado, “Bai yaibaġae?”

Bi tinana gomana i giuwena gado, “Tagu egħi ġowana Diyon taukabulu kununa.”

25 Gomana ġome maġemota i velau i munaġa ġalibona Alodi lisinemo bi niga mainana i waibaġa, “Yà ġoegħoena noi taunana Diyon taukabulu kununa aboma nopoñemo.”

◊ 6:14-16: Met 16:14, Mak 8:28 ‡ 6:14-16: Ġalibona Alodi Alodi Entipas, Galili Tauwaibadayena

²⁶ Niga giuna ġalibona i voye te i wai nuwaboya kauwa. Bi tana mote ġemoġemotina te gomana ena giu ya giuvitale. Banina tana kaikana i giuwapa ena tauliso matedimo. ²⁷ Kamaina bi ġalibona ena tauwaiġaviya maġemota i giukamaġe te Diyon gadona ya koiġavuki bi ya vai natome. Tauwaiġaviya i nawa biliwelokomo Diyon gadona i koiġavuki bi ²⁸ abomemo i sako te i vai natome ġalibona i vite. Bi ġalibona i vai te gomana i vite bi gomana i vai nawe te tinana i vite.

²⁹ Laġannemo Diyon taukaiwatana a vaiye te Diyon i peki, tedi a tava te taubeuna a vai nawe te tauyewamo a sako.

Yesu lava 5 tausan i waikanidi

(Met 14:13-21, Luk 9:10-17, Dyn 6:1-14)

³⁰ Yesu giugiukamaġedi i giukamaġedi bi a nawanawana a tava munaġa te a wailovelovena bi lava a wai yawasanidina Yesu a tainuwatau. ³¹ Lava ġome a natonato bi a nawanawa aubaina te tedi mote ġemoġemotina te maso a miya bi a kani. Taunana aubaina Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Temi taumiġa ko nato ta nawa dobu ġuyuwinemo bi ko sula waiyawasi.” ³² Kamaina bi tedi taudiġa wagamo a gelu bi a nawa dobu ġuyuwinemo.

³³ Lava ġome tedi a kitekitedi ba a sibe otiyedi. Kamaina bi malagai matabudi nopolimo lava a lau potiyovo bi geleġa a vamakamakai te a gei tava. ³⁴ Laġannemo Yesu wagaġa balabalamo i sunasuna saġa ba lava kumna i kitedi bi i lau nuwatoiyyedi. Banina tedi maibena sipu bi taulabedi geġa. Kamaina bi giu visuvisuna wai lovelovedi i waitubu. ³⁵ Aubigamo ena tauwaikaiwatana a tava lisinemo bi niga mainana a giuwe, “Niga ba dobu ġuyuwina bi mateya te ya dudubala. ³⁶ Lava kwa giu kamaġedi sa nawa malagaiġa bi malagai diyedyediġa te kani sa kune bi sa kani.”

³⁷ Bi Yesu niga mai i giuvitedi, “Temi kani ko vitedi te sa kani.” Bi tedi tana a giuwena gado, “Tam kwa ġoeġoena tama ka nawa te mane 200 denali luvana buledi ka gimala bi kai kanidi ee?”[§]

³⁸ Bi Yesu i wai talayedi, “Buledi visa lisimimo? Ko nawa ko kita.” Ena tauwaikaiwatana a nawa te a kita bi a giuna gado, “Buledi 5 bi iyana labu.”

³⁹ Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedi te lava a laidubudubudi ġawaġawa gidegidevidi dabedimo te a miya. ⁴⁰ Kamaina bi lava edi dubuġa a miya lelesidi ġesaudi 100 bi ġesaudi 50. ⁴¹ Kamaina bi Yesu buledi 5 bi iyana labu i tanodi te i wai kita saġa malamo, Maimaituwa i wai ebone

^{§ 6:37:} Denali ba mane isana, denali ġemota ba tabagibagi edi mai'ia suwala ġemota luvana.

bi buledi i kividi. Tana i kivi kovid te ena tauwaikaiwatana i vitedi te a soiye bi lava a vitedi. Bi kota iyana vaitedi i lisidi bi a soiye edi dubuğā. ⁴² Lava matabudi a kani te a kani nonoğā. ⁴³ Bi ena tauwaikaiwatana lava buledi bi iyana a kanikani sivudina a laitupa bi po'a 12 ai wanavudi. ⁴⁴ Olooloto taukani wapedi ba 5 tausan.

Yesu topa dabanağā i nawa taukaiwatana lisidimo
(Met 14:22-33, Dyn 6:15-21)

⁴⁵ Yesu mağemota taukaiwatana i giuvavasağedi te wagamo sa gelu bi sa dolidoli Betsaidamo, noi nevanemo bi kota lava kumna i giukamağedi. ⁴⁶ Tana lava i wai ebонеди a nawanawa mulidimo tana i nawa oyamo laupali aubaina. ⁴⁷ Tautaugudu balana bi waga topa modonemo taunağā i poupopule i kita nawe. Bi gelemo taunağā i moimoito. ⁴⁸ Bi Yesu ena tauwaikaiwatana i kitedi te waga a ġiūgiu bi a kabikabiye banina yavala i suvesuvedidi bi labama i talatalağā. Kamaina bi lağān sakosako balana Yesu topa dabanağā i nawanawa lisidimo bi ġotona te maso i vawaitaulidi. ⁴⁹ Bi tedi a kitakita ba ai noğota bena alualuwa. Taunana aubaina tedi a naila gulata ⁵⁰ bi a kabi binabinau. Ma ġemota Yesu tedi lisidimo i giuna gado, “Nuwemi ya lautou. Tagu, mote koma naila.” ⁵¹⁻⁵² Kamaina bi Yesu waga dabanemo i moito sağā lisidimo bi yavala i lautautau. Ena tauwaikaiwatana mainana a kitakitana ba edi sove i kovi. Banina Yesu buledi i kivikivina banina yağolo mote a sibe, aubaina te edi noğota mote a didimana.

Yesu lava wapewapedi Ganasaletimo i waiyawasanidi
(Met 14:34-36)

⁵³ Lağannemo Yesu taukaiwatana vaitedi noi nevanemo a tava Ganasaletimo bi edi waga ai moito bi a pani kamağe. ⁵⁴ Noi taunana wagamo a potipoti yovo ba lava Yesu a kita ġone. ⁵⁵ Kamaina bi tedi a nawa mba dobuna bi diadiana lavedi a giuwedi. Bi lava sidesidedi latilatimo ai kenedi bi a avala tava. Bi Yesu i nawanawana matanemo a wai kenedi. ⁵⁶ Yesu i nawanawana malagaidiğā bi malagai diyadiyanığā lava edi lava sidesidedi a natomedi bi ani waiğemota gabudiğā a wai kenedi. Bi Yesu ai bağā vavasağe te maso ena gala isu damodamonağā a taukonı bi a yawasana. Tedi mabai tana ena gala a tautaukonina ba matabudi a yawasana.

ba niga mainana: Tedi mote sima kani te dolinemo nimedi sa gei koğedi kaka sa kani. Ĝemogemotina kota mainana waikunekunemo bi a tava munağāna ba mote sima kani te nimedi sa koğā kauwedi kaka sa kani. Bi kota vaivai wapewapedi ĝesaudi iteitedi lisidiğā a yovoyovona vaitedi a kaikaiwatedi, maibena ledū, gulewa bi aboma koğedi. Niga mainana sa voiyedi te bena Maimaituwa matanemo tedi kamaina. Kamaina bi Palisi bi waiğake tauwailovelovena Yelusalemğā a tava Yesu lisinemo. Bi ġome Yesu ena tauwaikaiwatana ĝesaudi a kitedi te mote nimedi a koğedi bi a kanikani. ⁵ Taunana aubaina tedi Yesu ai talayena gado, “Bai aubaina taukaiwatam mote sima lau nimakoğā bi sa kanikani. Tama itaitamai edi vaivaimo ba lava nimedi sa gei koğedi kaka sa kanikani.” ⁶ Bi tana edi giu i waimunena gado, “Temi lava matedimo ko voiyemi te bena giu kauwa bi geğā te nopomi kavekavedi. Taugiuwatana Aisaiya i gilugilumina niga mainana i giu watemi, ‘Niga lavedi mududiğā sa giugiu te sa vivivilegu bi nopodi ba mote lisigumo.

⁷ Tedi taudiğā edi vaivai sa wai lovelovedi

bi sa giugiu te bena Maimaituwa ena waiğake.

Taunana aubaina sa laulauduneyeguna bi banidi geğā.’”

⁸ Yesu i giuwedina gado, “Temi Maimaituwa ena waiğake ko sakosako liye bi temi emi wailovelove ko kaikaiwatedi.”

⁹ Bi kota i giuwedina gado, “Temi konai noğota bena ko voivoiye kauwe, Maimaituwa ena waiğake mulimimo kona sako liye bi iteitemi edi vaivai a wai lovelovemina ko kaikaiwata kauwedi. ¹⁰ *Mousis i giuwedina gado, *Tamam bi tinam kwa viviledi, bi aiyai tamana bi tinana i kuvalidi ba sa laipeki.*

¹¹ Bi temi ko giugiuna bamoda lava lisinemo bai mwalina ya kenakena tamana bi tinana maso i vitedi bi geğā te i giuwedina gado, niga Maimaituwa aubaina e sako temi mote yàma vitemi. ¹² Temi emi wailovelove oloto konai love wapa te tamana bi tinana mote ima sagusagudi. ¹³ Niga mainana wailovelovedi kowai dama lava ĝesaudi lisidimo bi Maimaituwa giuna ko kaka neğaneğā. Bi mote niga kauwina taunağā bi kota kauwa wapawapa vaitedi ko voivoiyedi.”

Lava Nuwapouna

(Met 15:10-20)

¹⁴ Yesu lava kumna i yogedi a tava munağāna lisinemo bi i giuwedina gado, “Matabumi koi beyavaiyegu bi giu banidi kosibedi. ¹⁵⁻¹⁶ Mwali bai lava gayanemo ya wai daululuna,

mote ima ka milamila bi bai nopenomo ya saḡa te gayanemo ya potipotiyovona taunana ya kaka milamila.”*

¹⁷ Sauginemo tana lava kumna i gosedi bi i nawa vanuwemo bi ena tauwaikaiwatana ai talaye te lautaulala banina bai. ¹⁸⁻¹⁹ Bi i giuwedina gado, “Temi yaḡolo ko wai nuwanaina, mote ko sibe? Temi kona sibe e geḡa te kani bai lava i kanina ba ya yovona bwaganemo te ya potiyovo munaḡa bi mote kaka nopenoma imai mila.” Yesu niga mainana i giuna ba i ka maḡati te kani matabudi ba visuvisudi Maimaituwa matanemo. ²⁰ Bi kota i giu, “Mwali bai lava nopenomo ya potipotiyovona mba tau-nana yawai mila. ²¹ Lava nuwapounemo noḡota gebogebodi mai elawa, waimwanemwanena yababayaba, danene, waipeki bi waimatawapa. ²² Kanitoku, lau laukivigebogebo, waikaikaiyovu, unula, kuvali, nuwasagaṣaḡa bi kauwa yababayaba. ²³ Niga kauwidi matabudi lava nopenomo sa tubutubuḡa, taudidi lava sa kaka milamila.”

Wali dobu waivinina Yesu i waisumaḡe (Met 15:21-28)

²⁴ Yesu mba malagaina i gose bi i nawa Taiya malagainemo Fonisia nopenomo. Bi vanuwemo i miya moimoisili, mote i ḡoe te lava sa sibe. Bi mote ḡemotina te maso i kandavona. ²⁵⁻²⁶ Sailya nopenomo dobu Fonisia waivinina bi natuna aluwa gebogebona i sunesuneḡina, i vaiye te Yesu ḡome. Kamaina bi i tava Yesu lisenemo bi kaġe pakanemo tuwapekana i wai tupagwaliye. Bi i waibaḡa vavasaġe te aluwa gebogebona natuna i sunesuneḡina maso i kwavi. ²⁷ Waivinina ba eteni bi Yesu i giuwena gado, “Mote i visu te libilibi kediya ya vai bi ya pwalaġe daġasi matedimo, libilibi sa gei kani te sa launonoḡa.”†

²⁸ Waivini Yesu ena giu i wai munena gado, “Bada bai kuna giuwena ba giu kauwa, bi geḡa te daġadāġasi kani puselidi benamo sa lavulavusana sa kanikanidi.”

²⁹ Bi Yesu waivini i giuwena gado, “Mainana kuna giu aubaina, kwa nawa bi natum kaikana penama i gose.”

³⁰ Kamaina bi i munaḡa vanuwemo, penama i potiyovo bi gomana i kita i kenakena.

Yesu oloto papapina i wai yawasani

³¹ Yesu Taiya i gose bi Sidon nopenaḡa i nawa te Galili nisanemo bi Taun 10‡ nopenaḡa i nawa. ³² Bi ḡome lava editau papapina ai doli tavaite Yesu lisenemo bi ai baġa

* **7:15-16:** Gilugilumidi wadubodi gesaudimo lova 16 mote ima kenakena. Niga mainana i giu: “Aiyai bi wai beyam te kwai beyavaiya.” † **7:27:** Niga ḡome libilibi ba Diu lavedi bi daġadāġasi ba Eteni lavedi. ‡ **7:31:** Dekapolis ba malagai 10.

vavasaäge te nimana maso papapa dabanemo i sako. ³³ Yesu oloto i wai doli bi lava a gosedi bi a nawa tabudimo, Yesu nimana i tuğudi bi oloto beyana i sikwedi bi nimagalana i gelolo bi oloto menana i taukonni. ³⁴ Kota Yesu i wai kita sağā malamo bi yawasina i bunanai kamağe bi oloto i giuwena gado, “Ephphatha banina ba ku nuwakamağā.”

³⁵ Mağemota oloto beyana bi menana a nuwakamağā bi i wai beyavaiya bi i gagali ota. ³⁶ Yesu i waiğakedi te mote aiyai sima giuve bi geğā te kauwina a giugiu nawe. ³⁷ Sauginemo lava kauwina giuna a vaivaiye te a tagugu bi a sove. Bi a giu te bai matabuna i kauwena ba visuvisunağā, papapa i wai beyavaiya bi i giu.

8

Yesu lava 4 tausan i wai kani bagibagidi

(Met 15:32-39)

¹ Sauga ġemota lava wapewapedi ai ġemoti munägedi. Lava kediya geğā aubaina te Yesu taukaiwatana i yogedi a tava lisinemo bi i giuwedina gado, ² “Niga lavedi vaitedi ke miya te lağan faiona a kovi, bi kani geğā aubaina te e launuwatoiyedi. ³ Bamoda ma kani pekidi ya giukamağedi bi sa nawa edi vanuwemo, mba etamo sa laugulibubu. Bi kota ġesäudi manekağā a tava.”

⁴ Bi ena tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Niga mutuyuwa bambo kani ta vai bi tai kanidi?”

⁵ Bi Yesu i wai talayedina gado, “Temi lisimimo buledi visa sa kenakena?”

Bi tedi a giuwena gado, “Wapedi 7.”

⁶ Kamaina bi Yesu lava kumdi i giuwedi doğamo a miya. Tana buledi 7 i tanodi bi Maimaituwa i wai ebone bi i kividī bi ena tauwaikaiwatana i vitedi, te a soiyedi. ⁷ Bi iyana visa keikeilikidi vaitedi a natomedi Yesu lisinemo bi tana Maimaituwa i wai ebone bi ena tauwaikaiwatana i giuwedi te a soiyedi. ⁸ Lava a kani te a kani nonoğā. Bi ena tauwaikaiwatana kani pusepuselidi a laitupa bi po'a 7 ai wanavudi. ⁹ Olooloto wapedi ba 4 tausan mainana bi i giukamağedi te a nawa.

¹⁰ Bi kota tana ena tauwaikaiwatana vaitedi wagamo a gelu bi a nawa Damanutamo.

Palisi mataila ai bağae

(Met 15:39—16:4)

¹¹ *Gome Palisi ġesäudi Yesu laulubuna ġaġgaluna a tava bi ai tala vitavitale te Maimaituwa ena mataila maso i wai lovedi. ¹² *Yesu yawasina i bunanai kamağe bi i giuna gado,

“Temi niga kimtina bai aubaina ko ġoeġoe te mataila ko kita? Yà giugiu kauwemi te mote mataila yàma voiye koma kita.”

¹³ Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi Palisi a gosedi te wagamo a gelu bi a nawa noi nevanemo.

Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedi te Palisi bi Alodi edi wailovelove kaikaiyovudi sa kita kauwedi

¹⁴ Ena tauwaikaiwatana nuwedi i kauleya te mote buledi a tano. Bi ġemota ota wagamo ai gelu. ¹⁵ Yesu i giuvavasaġedina gado, “Palisi bi Alodi edi mu'aa koi kita kauwe.”*

¹⁶ Tedi taudiġa ai talapilina gado, “Tada mote buledi ta vai aubaina te mai i giu.”

¹⁷ Yesu edi noġota i sibe bi i giuwedina gado, “Bai aubaina ko giugiu te mote buledi ko vai? Temi mote ko kita, ee mote ko sibe? Temi yaġolo ko wai nuwanaina? ¹⁸ ◊Temi waimatemi bi mote komai kita kauwa? Waibeyemi bi mote komai beyavaiya kauwa? Mote ko noġoti? ¹⁹ Tagu buledi 5 e kividī bi lava 5 tausan a kani bi kani puselidi kona laitupa bi po'a visa konai wanavudi?”

Tedi a giuna gado, “Po'a 12.”

²⁰ “Bi tagu buledi 7 e kividī bi lava 4 tausan a kani bi kani puselidi kona laitupa bi po'a visa konai wanavudi?”

Tedi a giuna gado, “Po'a 7.”

²¹ Bi i giuwedina gado, “Temi yaġolo mote ko sibe?”

Yesu Betsaidamo oloto matapotapotana i wai yawasani

²² Tedi Betsaida malagainemo a tava bi ġome lava edi tau matapotapotana ai doli tavaite bi Yesu ai baġa vavasaġe te maso matana i taukon. ²³ Bi tana oloto nimanemo i kaididi bi i wai doli te malagai a potiyovo kamaġe. Gome Yesu oloto matana i gelolo bi nimana matanemo i sako bi i wai talayena gado, “Bai kwa kitakita ee geġa?”

²⁴ Tana matana i taulageti bi i giuna gado, “Tagu lava e kitedi sa nawanawa kitedi mai kai.”

²⁵ Yesu nimana i sako munaġe oloto matanemo. Maġemota oloto matana i yana i visuvisu bi i wai kita kauwa.

²⁶ Yesu oloto i giuwena gado, “Kwa nawa em vanuwemo, mote kuma nawa malagaimo.”

*Pita Yesu i kamaġati
(Met 16:13-16, Luk 9:18-20)*

* **8:15:** Diu edi noġotemo mu'aa ba lautaulala. Maibena palawa ya voiye te ya lusa. Mai wailovelove kaikaiyovudi bi gebogebo lava nopolidmo sa didiga. Niga ġome ba Yesu mu'aa i lauluvaena ba Palisi bi Alodi edi miyamiya i giuwata.

◊ **8:18:** Mak 4:12

²⁷ Yesu bi ena tauwaikaiwatana a nawa Seseliya Filipai malagaidi diyediġa. Tedi a nawanawa etamo bi Yesu i wai talayedina gado, “Lava sa giugiu te tagu aiyai?”

²⁸ *Tedi a giuna gado, “Lava ġesaudi sa giugiu te tam Diyon taukabulu, ġesaudi Elaidiya bi ġesaudi taugiuwatana ġemota.”

²⁹ Bi i wai tala munaġedina gado, “Temi bainewa ko noġoñoġoti, te tagu aiyai?”

Bi Pita i giuna gado, “Tam ba Keliso Maimaituwa ena Vinevine!” ³⁰ Yesu i giu vavasaġedi te mote aiyai sima giuwe te tana aiyai.

Yesu ena peki bi ena kenamoito i giuwata

(Met 16:21-23, Luk 9:21)

³¹ Tana wai lovelovedi i waitubu bi i giuwedina gado, “Tana Taunana Natuna male kauwa wapewapedi yai nuwatoiyedi bi babada nananaka, pilisi edi babada bi waīgake tauwailovelovena sa miya tautaulie bi tana male sai peki bi laġan wai faioninemo ya kenamoito munaġa.” ³² Yesu mba kauwidi i giu kaukauwedi, taunana aubaina Pita i wai doli nawe tabudimo bi i kaipasini.

³³ Yesu i taqvitale bi ena tauwaikaiwatana i kitedi bi Pita lisinemo i kaipasina, “Seitani! Ku taulia muligumo. Mba noġotidi mote Maimaituwa lisinaġa sima yovoyovo bi lava edi noġota mainana.”

Yesu kaiwatana banina

(Met 16:24-28, Luk 9:23-27)

³⁴ *Yesu lava kumna bi ena tauwaikaiwatana i yogedi a nato lisinemo bi i giuwedina gado, “Bamoda aiyai muliguġa ya natona ba ena ġowana matabudi sa kena bi ena kolosi ya kailageti bi ya kaiwatagu.”[†] ³⁵ *Lava aiyai bi ena yawasana i nuwamunaġena ba muliġa ya kulayakasi. Bi aiyai ena yawasana ya nuwakamaġena tagu aubaigu bi giu visuvisuna aubaina ba muliġa ya vai munaġe. ³⁶ Bamoda lava niga dobuna ena ġowana matabuna i vai kovi bi ena yawasana i ka gebogebo, mba kauwidi damodimo bai visuna ya tubuġa? ³⁷ Bi kota bai mwalina ya vite bi ena yawasana ya vai munaġe? Geġa geġa ota. ³⁸ Lava niganana laġannemo sa miyamiyana ba Maimaituwa giuna sa laulau kasaġaiġaiye bi gebo sa voivoiyena ba tedi mai lava wai matawapedi. Bi bambo te aiyai kwai tunimayaġegu bi giugu wailovelovena

* **8:28:** Mak 6:14,15 * **8:34:** Met 10:38 † **8:34:** Niga giuna kolosi kailagetina ba lautaulala. Mba giuna banina ba Yesu taukaiwatana laukivigebogebo bi wainuatoi noppidiga sa nawana banina Yesu sa kaikaiwata. Tana mote ima giugiu te taukaiwatana sa pekina mai tana kolosimo i peki pekina.

* **8:35:** Met 10:39

kwai tunimayağena ba Tana Taunana Natuna Tamana namalinemo ena aneya waiyawa vaitedi ena nato munağemo yai tunimayağe.

9

¹ Bi Yesu i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi, matabumi niganana ko miyamiyana mote koma peki kamaina eete Maimaituwa ena waibada ġailisi vaitena ya natonatona ko kita.”

Yesu kitana i nuwavitala (Met 17:1-13, Luk 9:28-36)

² Lağan 6 mulidimo Yesu Pita, Diyemes bi Diyon i wai dolidi te a sağā a nawa oya lofalofana dabanemo, ġome tedi taudiġa. Bi a wai kita ba Yesu kitana i nuwavitala. ³ Te ena gala potipotina bi waimatakanikanina, mote aiyai dobumo gala ima koġa bi mainana kitana ima tubuġa. ⁴ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana faiona a kita te Mousis bi Elaidiya a laumağata bi Yesu vaitena a wai giugiu.

⁵ Pita Yesu i giuwena gado, “Tauwailovelove i visu te tama niga ġome. Tama kape faiona ka voiyedi, ġemota tam, ġemota Mousis bi ġemota Elaidiya.” ⁶ Tedi a tava bi a naila gulata bi Pita mote bai i sibe taunana aubaina i giu yababayaba.

⁷ ⁸Kamaina bi giyou i laumağata bi i suma tawedi bi kalina dididigina giyouġa i yovona gado, “Niga taunana tagu Natugu, nuwagu taulaukwasilina. Koi beyavaiye kauwe!” ⁸ Noi taunana a tautauvitaledi te mote aiyai a kita bi Yesu taunaġa i moimoito.

⁹ Sauginemo oyamo a miyamiya kuluva ba Yesu i giu vavasağedi te bai i tubutubuġana mote aiyai ġesau sima giuwe, eete Tana Taunana Natuna pekimo ya kena moito.

¹⁰ Tedi ena giu a kaiwata bi taudiġa niga kauwina a wai giugiuwe te pekimo kenamoito banina bai.

¹¹ ¹² Bi Yesu ai talayena gado, “Bai aubaina waiġake tauwailovelovena sa giugiu te Elaidiya ya gei tava?”*

¹² Yesu i giuna gado, “Mba giu kauwa, Elaidiya kaka ya gei tava bi bai matabuna ya kadidimani. Bi kota bai aubaina gilugilumina wadubonemo i giu te Tana Taunana Natuna kaka sa daboke bi yai nuwatoi gulata. ¹³ Yà giugiuwemi te Elaidiya kaikana i tava bi lava edi ġowana lisinemo a

* **9:7:** Met 3:17, Mak 1:11 * **9:11:** Met 11:14 * **9:11:** Diu edi waisumağata te Elaidiya maso i gei tava dobumo, kaka muliġa Maimaituwa ena vinevine maso i tava (Mal 3:1, 4:5-6 ko kita). Tedi mote a sibe te Elaidiya ya tava dobumo ba yai nuwatoi.

nōgoñōgotina a voiye, maibena gilugilumina wadubonemo i giugiu watana mainana.”†

*Yesu aluwa gebogebona gomana nōponemo i kwavi vai
(Met 17:14-21, Luk 9:37-43a)*

¹⁴ Yesu bi ena tauwaikaiwatana faiona oyamo bi a yovo munāga tauwaikaiwatana ġesaudi lisidimo. Bi a kita te lava kumna tedi a dubutawidi bi waiġake tauwailovelovena vaitedi a waikagiu. ¹⁵ Sauginemo lava Yesu a kitakita ba a tagugu bi a velau waiyebone aubaina.

¹⁶ Tana ena tauwaikaiwatana i waitalayedina gado, “Bai kona waikagiue?”

¹⁷ Lava kumna nōpodimo oloto i giuna gado, “Tauwailovelove, natugu e natomena lisimmo, tana aluwa gebogebona i sunegi bi i voiye te mote ima giugiu.

¹⁸ Sauginemo aluwa gebogebona gomana i sulusuluvai ba ya pwalapwalaġena doğamo. Bi mwakana ya sana waikikokikodi bi kasapula gayanaġa sa yovoyovo bi tunina sa badobado. Taunana aubaina te em tauwaikaiwatana e giuwedi te aluwa gebogebona maso a kwavi vai bi geġa mote a voiye.”

¹⁹ Yesu i giuwedina gado, “Ei, temi mote koma wai sumāġa! Vaitemi te alamiya! Yaġolo te emi vita yà ava'aval? Gomenina ko natome lisigumo.”

²⁰ Tedi gomana a nawe Yesu lisinemo. Noi taunana aluwa gebogebona Yesu i kitakita ba gomana i katititi te i kuluva doğamo i talaġa bi i wai kuikuileva bi kasapulana gayanaġa a yovoyovo. ²¹ Yesu gomana tamana i waitalayena gado, “Niga ena sidana i vaina bainewa lofana?”

Bi tana i giuna gado, “Wala ma ġaubonemo te niganana. ²² Bi laġan wapawapa aluwa gebogebona gomana kaimo bi gaubemo i pwalaġe nawe te maso i wai peki. Bamo te tam ġemoġemotim, te kwa launuwatoiyemai bi kwa sagumai.”

²³ Yesu i giuwena gado, “Bamo te tam ġemoġemotim? Aiyai ya waisumaġana ba Maimaituwa ġemoġemotina bai matabuna tana aubaina ya voiyedi.”

²⁴ Noi taunana te gomana tamana i kaiġabalana gado, “Aee, yà waisumaġa bi egū sumāġa mote i didiga. Kwa sagugu te egū sumāġa ya didiga!”

²⁵ Yesu i kita te lava kumna a tavatava taunana aubaina Yesu aluwa gebogebona i giuwena gado, “Tam beyapotapota bi gumgum aluwina yà kwavikwavim te noi taunana gomana kwa gose kamaġe, mote kuma saġa munaġa gomana nōponemo!”

† 9:13: Yesu niga ġome Elaidiya i giuwena ba Diyon taukabulu i giugiuwata (Met 11:13-14, 17:10-13 ko kita).

²⁶ Aluwa gebogebona gomana i ka binabinau bi i katititi bi i potiyovo kamağe. Bi gomana kitana mai lava pekipekina bi lava wapewapedi ġome a giuna gado, “Gomana i peki.” ²⁷ Bi Yesu gomana nimanemo i kabi, bi i solu waimoito.

²⁸ Muliğā Yesu i nawa vanuwa nopenomo bi ġome tedi taudiğā bi ena tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Bai aubaina te tama mote aluwa gebogebona ke kwavi vai?”

²⁹ Bi Yesu i giuwedina gado, “Niga mai aluwina ba pali taunağā kaka ya kwavi vai, mote bai ġesauna.”

Yesu ena peki i giuwata munağe

(Met 17:22-23, Luk 9:43b-45)

³⁰ Yesu bi ena tauwaikaiwatana mba modomodona a ġose bi Galili nopenoñağā a nawa. Yesu mote i ġoe te aiyai ġesau ya sibe te tana ġome, ³¹ banina tana ena tauwaikaiwatana i wailovelovedi bi i giuwedina gado, “Tana Taunana Natuna kaka sa kaisoluğe, lava nimedimo sa sako bi sai peki. Bi lağan wai faioninemo ya kenamoito.” ³² Tana mba mainana giuna i vatovatona ba tedi banina mote a sibe. Bi a naila aubaina te mote ai talaye.

Yesu ena tauwaikaiwatana a waikagiu te aiyai i sağā gulata

(Met 18:1-5, Luk 9:46-48)

³³ Yesu bi ena tauwaikaiwatana Kapeniammo a tava. Bi a valageta vanuwemo bi i waitalayedina gado, “Temi etamo bai konai kagiwe?”

³⁴ Tedi a miya moimoisili bi mote bai a giuve banina tedi etamo taudiğā a waikagiu te aiyai i sağā gulata.

³⁵ Tana i miyatulu bi ena tauwaikaiwatana 12 i giuwedi a nato ai ġemotidi bi i giuwedina gado, “Aiyai bi doli i ġoena ba ya sakoyovoğe munağe bi lava matabudi aubaidi yai taupaula.”

³⁶ Yesu gomana i natome mododimo i wai moito bi i giuwedina gado, ³⁷ ♦“Aiyai isagumo bi gomana ġaubona i giuvai maibena niga gomenina ba tagu ya giugiuvaigu. Bi kota aiyai tagu ya giugiuvaiguna ba tana mote tagu tauguğā ima giugiuvaigu bi taugiukamağegu vaitena ya giugiuval.”

Aiyai mote imai ġaviyeda ba tana eda tau

(Luk 9:49-50)

³⁸ Diyon Yesu i giuwena gado, “Tauwailovelove, tama oloto ġemota ke kita isammo aluwa gebogebodi i kwavikwavivaidi. Tana mote tada nopenomo, taunana aubaina kei ġake te mote ima voiye munağe.”

³⁹ Yesu i giuwedina gado, “Mote komai ġāke, lava aiyai isagumo anisove kauwidi ya voivoiyedina ba mulīga mote isagu ima kagebogebo. ⁴⁰ *Lava aiyai bi mote imai ġāviyeda ba lavana eda tau. ⁴¹ *Yà giugiu kauwemi te lava aiyai gauba i yaai bi i vitemina banina temi tagu taukaiwatagu ba ena maii'a kaka ya vai.”

*Laukaġesolomo gebogebo ya tubutubuġa
(Met 18:6-9, Luk 17:1-2)*

⁴² “Bamo te niga libilibidi mododimo gomana ġaubona ġemota i waisumaġegu bi aiyai i voye wapa bi gebomo i kuluvana ba i visu te lavana gadonemo ġakima dididiga sa duli bi nisamo sa pwalaġe nawe. ⁴³⁻⁴⁴ Bamo te nimam i voyiem bi gebomo kuna kuluvana ba kwa koīġavuki. I visu te nimam ġemota bi kwa saġa yawasanamo. Kaka nimam labu bi kwa nawana iyoyoġamo, ġome kai kalakalatina bamo mote ena ani kalapeki.‡ ⁴⁵⁻⁴⁶ Bamo te kaġem i voyiem bi gebomo kuna kuluvana ba kwa koi ġavuki. I visu te kaġem ġemota bi kwa saġa yawasanamo. Kaka kaġem labu sa voyiem te kwa nawana iyoyoġamo. ⁴⁷ Bamo te matam i voyiem bi gebomo kuna kuluvana ba kwa ġivoi kamaġe. I visu te matam ġemota bi Maimaituwa ena waibadamo kwa saġa. Kaka matam labu sa voyiem te kwa nawana iyoyoġamo. ⁴⁸ Mba ġome mwatamwata lava sa kanikanidi bamo mote edi anipeki bi kaina mote bamo ena ani kalapeki.

⁴⁹ “Taukaiwatagu matabudi kaka pilipili sa banavidi bi pilipilidi mayavaldi mai kai poyana, mba etanemo kaka sa ġailisi.

⁵⁰ “Soliti ba mwali visuvisuna bi bamo te dinina i kovina ba bainewa ko voye bi ya dini munaġa? Temi ko wai kagiuna didiga aubaina, mba temi mai soliti dinimi i kovi. Temi emi yawasana maso maibena kani solisolitina dinina. Temi maso mainana nuwavisumo emi lava vaitedi kona miya.”

10

Waigose ena titikuna

¹ Yesu mba dobuna i ġose bi i nawa Diudiya bi Dioudan gaubina i damaniye noi nevanemo. Bi ġome lava kumna a tava munaġa bi i wai lovelovedi, maibena sauga matabuna i voivoiyena mainana.

* **9:40:** Met 12:30 * **9:41:** Met 10:42 ‡ **9:43-44:** Gilugilumidi wadubodi ġesaudimo lava 44 mote ima kenakena. Niga mainana i giu: “Mba ġome mwatamwata lava sa kanikanidi bamo mote edi anipeki bi kaina mote bamo ena ani kalapeki. Bi lava 48.”

² Palisi ġesaudi Yesu wai laulubuna a ġoe aubaina te a nato lisinemo bi ai talayena gado, “Eda waiġake i waianine ee geġa, te oloto mwanena ya gose?”

³ Bi Yesu waitalamo i giuwedina gado, “Mousis waiġake i vitevitemina bainewa i giu?”

⁴ *Tedi a giuwena gado, “Mousis ena waiġake i waianina te oloto waigoze pepana ya gilumi mwanena ya vite kaka ya giukamaġe te ya nawa.”

⁵ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Banina temi nopomi a ġaiġai taunana aubaimi Mousis mba waiġakena aubaina i gilumi. ⁶ *Bi ko noġoti, Maimaituwa wala pakanemo dobu i voivoiye sauginemo, tana lava i voyiedi, oloto bi waivini.

⁷ *Taunana aubaina oloto tamana bi tinana ya gosedi bi mwanena vaitena sa miya ġemota, ⁸ bi tedi labuidi tubuġa ġemota sa tubuġa. Niganana tedi mote labu bi ġemota. ⁹ Taunana aubaina Maimaituwa tedi i wai ġemotidina mote lava i mai dabalalidi.”

¹⁰ Muliġa a munaġa vanuwemo bi Yesu ena tauwaikaiwatana niġa giuna aubaina ai talaye. ¹¹ *Kamaina bi tana i giuwedina gado, “Bamoda oloto waivini i gose bi waivini ġesau i naġina ba mwanena ya vavawaidoġa. ¹² Kota mainana, waivini ena oloto i gose bi oloto ġesau i naġina ba mwanena ya vavawaidoġa.”

Yesu bi libilibi keikeilikidi

¹³ Lava ġesaudi libilibi keikeilikidi a natomedi Yesu lisinemo te tana maso nimana dabedimo i sivudi bi geġa te ena tauwaikaiwatana lava ai ġakedi. ¹⁴ Yesu mainana i kitakita ba ena tauwaikaiwatana lisidimo nuwana i medi bi i giuwedina gado, “Libilibi koi aninedi sa nato lisigumo mote komai ġakedi banina Maimaituwa ena waibada lava lisidimo maibena niga libilibidi. ¹⁵ *Yà giugiu kauwemi te aiyai mote Maimaituwa ena waibada i mai anine bi ima vai, maibena libilibi keikeilikidi edi yawasana. Ba tana kaka mote Maimaituwa ena waibada nophonemo ima sola saġa.” ¹⁶ Kamaina bi libilibi i bewedi kalonemo i sivudi bi nimana dabedimo i sivudi bi i laupali, te Maimaituwa ya kavisuvisudi.

Olotu waiguyauna yawasana ilailala aubaina i waitala (Met 19:16-30, Luk 18:18-30)

¹⁷ Bi Yesu i modina i nawanawa etamo ba oloto i velau i tava Yesu matanemo bi tuwapekana doġamo i wai tupagwaliye. Bi i giuwena gado, “Tauwailovelove visuvisum bai yà voiye bi yawasana ilailalana yà vai?”

* **10:4:** Met 5:31 * **10:6:** Pak 1:27 * **10:7:** Pak 2:24 * **10:11:** Met 5:32

* **10:15:** Met 18:3

¹⁸ Bi Yesu oloto i giuwena gado, “Bai aubaina kuna giu te visuvisugu? Aiyai mote i visu, Maimaituwa taunaġa i visu. ¹⁹ Tam waiġake kuna sibedi: Mote kumai peki, mote mwanem kuma vawaidoġa, mote kuma danene, lava mote kaiyovumo kumai wavu, mote kuma soinuwawa, tamam bi tinam kwa viviledi.”

²⁰ Bi oloto i giuwena gado, “Tauwailovelove, tagu ġaubogumo te niganana mba waiġakedi matabudi e voiyekovidi.”

²¹ Bi Yesu oloto i kita te nuwana i vai bi i giuwena gado, “Mwali ġemota kwa malumaluwabiye. Kwa nawa em waiguyau matabuna kwa kune kamaġedi bi mane waiyamoyamonidi kwa vitedi bi mala ena waiguyau kwa vai. Kaka kwa nato te kwa kaiwatagu.”

²² Niga olotona ba i wai ġoñagħona gulata, taunana aubaina Yesu ena giu i vaivaiye ba nuwana i kuluva bi ma nuwaboyana i nawa.

²³ Ĝome ena tauwaikaiwatana i kita nawedi bi i giuwedina gado, “I bagibagi kauwa kaka tana waiwaiguyauna Maimaituwa ena waibada nophonemo ya sola saġa.”

²⁴ Tauwaikaiwatana Yesu ena giu a vaivaiye ba a tagugu.* Bi Yesu i giuwedina gado, “Lilibi, i bagibagi kauwa kaka lava waiguyauna Maimaituwa ena waibada nophonemo ya sola saġa. ²⁵ I pilipili kauwa kaka ġamoġamo dididiga kamelo, siyau bwadanemo ya sola, mba mainana kota lava waiguyauna mote Maimaituwa ena waibada nophonemo ima sola saġa.”

²⁶ Ĝome ena tauwaikaiwatana mba giuna a vaivaiyena ba a tatava gulata bi edi lava vaitedi ai talapilina gado, “Bamoda mainana, ba aiyai kaka bena ya yawasana?”

²⁷ Yesu i kitedi bi i giuwedina gado, “Lava lisidimo ba i pilipili kauwa te taudīga sai yawasanidi bi Maimaituwa lisinemo bai matabuna ba ġemoġemotina ya voiyek.”

²⁸ Kamaina bi Pita i giuna gado, “Bi tama bainewa? Tama kaikana bai matabudi ke ġosedi kamaġedi bi ke kaiwatam.”

²⁹ Yesu i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi, aiyai ena vanuwa ee tinatinanatuna ee nuvunuvuna ee valevaletina ee tinana bi tamana, ee natunatuna bi ena daibi ya gosedibbi tagu ya kaiwatagu bi lava ġesaudi lisidimo giugu visuvisuna ya giunawena, ³⁰ mba sauginemo tana mai'a dididiga

* **10:19:** Pot 20:13, Pot 20:14, Pot 20:15, Pot 20:16, Pot 20:12 * **10:24:** Diu edi wai sumāġa te waiguyau ba mataila Maimaituwa lava lisinemo i wainuwavisu bi ya kakavisuvisu (Sale 128, Miya 10:22). Taunana aubaina Yesu ena tauwaikaiwatana ena giu a vaivaiye ba a tagugu. Tedi ai noġota bamoda Maimaituwa lava wai guyaudi mote imai yawasanidi ba lava ġesaudi kota mote imai yawasanidi.

otina Maimaituwa ya vite: Ena vanuwa, valevaletina, nūvunuvuna, tinatinana, natunatuna bi daibi sa wapa. Bi kota lava sa laukivigebogeboye. Bi lağan muliğā ya natonatona tana yawasana ilailala ya vai.³¹ *Lava wapewapedi mabai niganana sa wailaumatanana kaka sai laumuli bi mabai sa wailaumulina ba sai laumatana.”

*Yesu ena peki giuna i wai faioni
(Met 20:17-19, Luk 18:31-33)*

³² Tedi etağā a nawanawa Yelusalem bi Yesu eta i dolidoliye. Bi ena tauwaikaiwatana a tagugu bi lava gesaudi a kaikaiwatedina a naila. Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi a moito gebi tabudimo bi lisinemo bai matabudi sa tubuğana ena tauwaikaiwatana i tainuwataudina gado,[†] ³³ “Ko vaiye, niganana ta nawanawa Yelusalem, bi ġome taukaisolu kaka Tana Taunana Natuna pilisi edi babada bi waīgħek tauwailovelovena babadidi nimedimo ya sako. Tedi sa etale bi sai anine te Loum lavedi nimedimo sa sako te tedi sai peki. ³⁴ Tedi sai gadolose, sa gelolo, sa kwapu bi sai peki bi lağan wai faioninemo tana ya kena moito.”

*Diyemes bi Diyon edi wai baġa
(Met 20:20-28)*

³⁵ Diyebedi natunatuna Diyemes bi Diyon a tava Yesu lisinemo bi a giuwena gado, “Tauwailovelove, tama ka ġoeġoena bai kai baġamna ba ema ġowana kwa voiye.”

³⁶ Yesu i waitalayedina gado, “Bai mwalina ko ġoeġoena aubaimi ya voiye?”

³⁷ Tedi ena giu ai munena gado, “Kwai aninemai te aiyai kataiyammo ya miya bi aiyai ġeniyammo ya miya em waibada lağannemo.”

³⁸ Yesu i giuwedina gado, “Temi mote ko sibe te bai ko waibaġae. Temi ġemogħemotina wainuwatoi leduna ya tegona mainana ko tego? Ee ya buluna mainana ko bulu?”[‡]

³⁹ Tedi ena giu ai munena gado, “Tama ġemogħemotmai.”

Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Temi ġolaġolana ya tegona mainana temi ko tego bi ya pekina mainana ko peki.” Bi Yesu i giuwedina gado, ⁴⁰ “Kamaina bi tagu mote egu waibada ima kenakena te ya lauvina, te aiyai kataiyagumo bi aiyai ġeniyagumo. Niga gabuna tedi mabai Maimaituwa i vinevinidina aubaidi i kanonoġi.”

* **10:31:** Met 20:16 † **10:32:** Tauwaikaiwatana a tava banina lava tana a waidibodibogi. Bi lava ġesaudi mulināga a nawanawa a naila banina, a nawanawana noke Yelusalemmo bai ya tubuğā lisinemo. ‡ **10:38:** Yesu ledu lau tegoyena bi waibulu i giuwena ba mote ledu ota bi asiwa ota bi ena wainuwatoi bi ena peki i giu wata.

⁴¹ Tauwaikaiwatana 10 mainana giuna a vaivaiyena, ba tedi Diyemes bi Diyon lisidimo a medi. ⁴² Yesu matabudi i yogedi bi i giuwedina gado, “Kona sibe tedi mabai Eteni sa wai badaedina ba lisidimo sa wai bada teyala. ⁴³ *Temi mote maso mai ko voye, aiyai didiga i ġoena ba ya sako yovoġe munaġe bi aubaimi yai taupaula. ⁴⁴ Aiyai bi doli i ġoena ba ya sako yovoġe munaġe bi lava ġesaudi aubaidi yai taupaula yababa. ⁴⁵ Mainana Tana Taunana Natuna i yovona mote lava aubaina si paula bi tana lava aubaidi i paula bi ena yawasana i vite munaġe te lava wapewapedi i wai yawasanidi.”§

*Yesu Batimiyas matana potapotana i wai yawasani
(Luk 18:35-43)*

⁴⁶ Yesu ena taukaiwatana vaitedi a tava Deliko malagainemo. Ĝome ena tauwaikaiwatana bi lava kumna dididiga vaitedi Deliko a gosegose ba oloto matapotapotana isana Batimiyas tana eta diyanemo i miya bi i waiwaigigima, Batimiyas tana Timiyas natuna. ⁴⁷ Sauginemo tana Nasalet Yesuna giuna i vaivaiye ba binau i waitubuna gado, “Yesu Deividia Natuna** kwa lau nuwatoitoiyegu!” ⁴⁸ Lava wapewapedi ġome Batimiyas a kaipasine, “Ku miya moimoisili!” Bi tana yaġolo te kalinana dididiginemo i binabinau gado, “Deividia Natuna kwa lau nuwatoitoiyegu!”

⁴⁹ Kamaina bi Yesu i vamoito bi lava i giuwedina gado, “Ko giuwe ya saġa niga ġome.”

Tedi oloto matapotapotana a giuwena gado, “Ya yogeyogem, ma nuwavism kwa moito bi kwa nawa lisinemo.”

⁵⁰ Kamaina bi tana ena kwama i ġiġi, i pwalaġe kamaġe, i laupotisaġa bi i nato Yesu lisinemo.

⁵¹ Ĝome Yesu Batimiyas i waitalayena gado, “Bai kwa ġoeġoena aubaim ya voiye?”

Kamaina bi oloto mata potapotana i giuwena gado, “Tauwailovelove, tagu ya ġoeġoena yai kita munaġa.”

⁵² Yesu i giuwena gado “Kwa nawa em sumaġa i wai yawasanim.” Noi taunana te oloto matana i yana bi Yesu i kaiwata te etaġa a nawa.

11

*Yesu Yelusalemmo i sola saġa
(Met 21:1-11, Luk 19:28-40, Dyn 12:12-19)*

* **10:43:** Met 23:11, Mak 9:35 § **10:45:** Yesu ena wainuwatoi bi ena peki gebogebo lavada eda gabu i vai, mai Aisaiya 53:8 i giugiuna. ** **10:47:** Giu Deividia Natuna ba mote natu otina bi Deividia ena dammo i tubuġa.

¹ Yesu bi ena tauwaikaiwatana oya Olip diyanemo malagai Betpage bi Betenimo a tava, Yelusalem a vavawaigelegele. Bi Yesu ena tauwaikaiwatana labu i giukamağedi a doli, ² bi i giuwedina gado, “Ko nawa Yelusalem malagainemo bi sauginemo ġome kona tavana ba donki lauewalina waitamina ko kita, mote aiyai i geluwe, temi ko kuvesi bi ko natome.* ³ Bi aiyai yai talayemina gado, ‘Bai aubaina niga mai ko voivoiye?’ Ba temi tana ko giuwena gado, ‘Bada ya ġoeġoe bi mote lofana te ya munaġe.’”

⁴ Tedi a nawa malagaimo a tava bi eta diyanemo vanuwa mataetinemo donki lauewalina waitamina a kita i moimoito, kamaina bi a kuvesi. ⁵ Ĝome lava ġesaudi diyanemo a moimoitona ai talayedina gado, “Bai aubaina mba donkina ko kuvekuvesi?” ⁶ Kamaina bi tedi Yesu bai i giugiuwedina mainana a giuwedi. Ĝome te ai aninedi bi donki ai doli nawe. ⁷ Tedi donki ai doli nawe Yesu lisinemo bi edi kwama a ġiġikamağedi te donki dabanemo a yesidi bi dabedimo Yesu i miya.

⁸ Lava wapewapedi edi kwama etamo a yesidi bi ġesaudi kai malugulugudi a bwalidi bi a yesi nawedi.† ⁹ Lava dolidolidi bi mulimulidi a binabinauna gado, “Maimaituwa ta kasaġesāġe.

Ka kavisuvisuna ya natonato Bada isanemo.‡

¹⁰ Ka kavisuvisuna BADA isanemo ya natonatona Deividia ena tubulelesemo

Maimaituwa ta kasaġesāġe, noke malamo!”

¹¹ Yesu Yelusalemmo i tava bi i nawa Maimaituwa ena vanuwemo. Ĝome bai matabuna i kita kovidi bi kaikana aubiga aubaina te ena tauwaikaiwatana 12 vaitedi a nawa Betenimo.

Yesu kai damaya i pasili

(Met 21:18-19)

¹² Laġani i sako Betenii a gose bi a nawanawa te Yesu kani i peki. ¹³ Kamaina bi i wai kita nawa manemanekemo te kai damaya luguna i kita. Bi i nawa diyanemo te i kita kaukauwe ba votana geġa, banina mote vota ena bolimani. ¹⁴ Yesu kai damaya i pasilina gado, “Mote aiyai kaka votam ima kani munaġe!” Mai i giugiu ba ena tauwaikaiwatana ena giu a vaiye.

* **11:2:** Yesu tana donki dabanemo i gelu banina tana Maimaituwa ena vinevine (Sakalaiya 9:9). † **11:8:** Diyon 12:13 i giugiuna luvanemo lava edi gala bi kai ma lugulugudi a bwalidi etamo a yesidi ba edi ka saġesāġe bi edi vivila te ġalibona a voyai. ‡ **11:9:** Giu Ousana Alamek kalinedimo ba Niganana kwai yawasanmai. Muliġa giuna a vitale te ka saġesāġe. Sale 118. Mba giuna nogotinemo tedi Yesu a kasagesāġe te tana guyau.

*Yesu taugimala bi taukune Maimaituwa ena vanuwa didiyaunemo i kwavidi a potiyovo
(Met 21:12-17, Luk 19:45-48, Dyn 2:13-22)*

¹⁵ Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi Yelusalemmo a tava bi tana i nawa Maimaituwa ena vanuwa ganakukuna no-ponemo. Ĝome tedi mabai a wai kunekekuna bi a gimagimala i kwavivaidi a potiyovo. Bi wali dobu manedi tau-vitaledi bi mwanuwa gabubu a wai kunekekunedina edi bena bi edi animiya i vitaledi.[§] ¹⁶ Bi lava i waiĝakedi te waikunekune mwalidi mote sima avala bi Maimaituwa ena vanuwa ganakukuna noponaĝa sima nawa. ¹⁷ [☆]Bi tana lava i wailovelovedi bi i giuwedina gado, “Gilugilumina wadubonemo Maimaituwa i giuna gado,

‘Tagu egu vanuwa sai isana
pali vanuwina lava dobu matabuna aubaidi.’

Bi temi kona voiyte te maibena ‘taudanedanene edi gabu.’ ”**

¹⁸ Pilisi edi babada bi waiĝake tauwailoveloveni niga giuna a vaiye bi eta a tavutavu te bainewa maso Yesu ai peki. Bi geĝa te a naile banina lava kumna ena wailovelove a sovesoveye.

¹⁹ Kamaina bi suwala bulubulumo Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi Yelusalem a gose bi a nawa.

Damaya kaina i pokī

(Met 21:20-22)

²⁰ Malaboiboi ĝesaunemo tedi a munamunaĝa, mba kaina a kita i pokī pakanemo te damonemo. ²¹ Ĝome tedi kai a kitakita ba Pita Yesu ena giu i noĝoti bi i giuna gado, “Tauwailovelove kwa kita, damaya kaina kuna pasipasilina i pokī.”

²² Yesu edi giu i waimunena gado, “Emi waisumaĝa Maimaituwa lisinemo ko sako. ²³ [☆]Giukauwemo yà giugiuwemi, aiyai niga oyana ya giuwena gado, ‘Ku pwalaĝe nawem nisamo.’ Bi tana nopenemo mote ima nuwalaĝalaĝa bi yai sumaĝa te bai i giugiuwena ba aubaina ya tubuĝa. ²⁴ Taunana aubaina yà giugiuwemi te bai palimo ko wai baĝaena ba koi sumaĝa te kona banavi, bi mba temi emiya.

^{§ 11:15:} Diu edi noĝotemo manemo lava matana ba koikoitau. Taunana aubaina a tavaitedi bi a wai kunekekunedi te mane a tanodi bi takis a wai mai'idi.

^{☆ 11:17:} Ais 56:7 ** ^{11:17:} Yesu mba lavedi edi bena i vitaledi banina mba manedimo kaiyovumo a puyopuyo bi lava ĝesaudi edi mane nevedi a tanotanodi.

^{☆ 11:23:} Met 17:20

25-26 Bi lağannemo ko laulaupalina ba dolina tedi mabai gebo gebo lisimimo a voivoiyena, ko noğoti kamağedi, mainana kaka Tamemi malamo emi gebogebi ya noğoti kamağedi.”††

*Yesu ena waibada waitalana
(Met 21:23-27, Luk 20:1-8)*

²⁷ Tedi a tava munağɑ Yelusalemmo bi Yesu, Maimaituwa ena vanuwa didiyaunağɑ i nawanawa. Pilisi edi babada, waiğake tauwailovelovena bi Diu babadidi a tava Yesu lisinemo ²⁸ bi ai talayena gado, “Tam waibada bamo kuna vai bi niga kauwidi kwa voivoiyedi? Em waibada aiyai i vitem?”

²⁹ Kamaina bi Yesu edi giu i wai munena gado, “Waitala ġemota yài talayemi bi giu koi mune kaka yà giuwemi te bamo tagu waibada e vai bi niga kauwidi yà voivoiyedi. ³⁰ Ko giuwedu, aiyai Diyon waibadana i vite bi i laulaukabulu? Maimaituwa i vite ee lava dobumo?”

³¹ Tedi taudığɑ ai talapilina gado, “Bamoda ta giuna gado, Malağɑ, ba tana ya giuna gado, ‘Bai aubaina mote koi sumağe.’ ³² Bi bamoda ta giuna gado, ‘Lava lisidiğɑ, ba sa ġasiyeda.’” Tedi a nailana banina lava matabudi a sibe, te Diyon tana kamaina te taugiuwatana. ³³ Taunana aubaina ena giu ai munena gado, “Tama mote ka sibe.”

Bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu kota mote yàma giuwemi te egū waibada bamo e vai bi niga kauwidi yà voivoiyedi.”

12

*Taubayau lautaulalana
(Met 21:33-46, Luk 20:9-19)*

¹ *Kamaina bi Yesu lautaulalamo giuwedi i waitubuna gado, “Oloto waen daibina i wadi bi i ganakuku. Bi kota waen aniva pisana i voiye bi ani waikoyağɑ vadavadana i keli. Kamaina bi taubayau i tanodi te waen daibinemo* i waidubudi. Bi tana i nawa dobu ġesaunemo. ² Vililubu lağannemo tana taupaula i giukamağe waen daibina taulabena lisidimo te waen votedi ġesaudi maso i laitupa. ³ Bi geğɑ te taubayau taupaula a kaididi, a kwapu bi a giukamağe kavakavana i munağɑ. ⁴ Bi kota taniwaga taupaula ġesau i giukamağe lisidimo bi tedi kununa a dougolu bi a voiye te i wai tunimayağɑ. ⁵ Daibi taniwigina taupaula ġesau i

†† **11:25-26:** Gilugilumidi wadubodi ġesaudimo kota mainana lova 26 mote ima kenakena. Niga mainana i giu, “Bamoda temi emi lava edi gebogebi mote koma noğoti kamağedi, ba kota Tamemi malamo emi gebogebi mote ima noğoti kamağedi.” * **12:1:** Ais 5:1,2 * **12:1:** Waen daibina ba gabu ġaubona ġome Diu lavedi waen sa wadiwadi. Bi waen votana a wai isana guleipi. Tedi guleipi dom nopodimo a sivu yovoğedi bi a vava buyodi. Bi masidi a ledudi bi kwagimo a ġiniġini yovoğedi, mba taunana waen edi ani tego.

giukamağe bi tedi tana ai peki. Bi kota wapewapedi mainana a voyiedi, a kwapudi bi ai pekidi.[†]

⁶ “Niganana ġemota ota ya miyamiya, taniwaga natuotina nuwapouna. Muliġa tana natuotina i giukamage bi i giuna gado, ‘Tedi male natugu sa vivile.’

⁷ “Bi geġa te taubayau taudiġa ai giugiuna gado, ‘Niga olotona male tamana gagasina matabudi ya tanodi. Ei, ko nato ta lai peki bi gagasa matabuna tada ta vai.’ ⁸ Kamaina bi tedi a kaididi, ai peki bi waen daibina multaulinemo a pwalaġe nawe.”

⁹ Yesu ena giu i waikovi bi i wai talayedina gado, “Daibi taniwigina bai ya voiyē? Tana kaka ya tava bi taubayau yai pekidi bi waen daibina lava ġesaudi ya vitedi.[‡] ¹⁰ ◊ Temi gilugilumina wadubonemo kona iyevi ee geġa? Mba niga mainana i giu,

‘Vanuwa taukelina duġu a dabodabokena,

i nuwavitala te duġu laukaina vanuwa yasina i tubuġa.[§] ¹¹ Bada, niga kauwina i voiyē te kitana lisidemo i visu gulata.’”

¹² Ĝome Diu babadidi eta a tavutavuġe te maso a pani, banina a sibe te tana lautaulalamo i giugiu watedi bi geġa te tedi lava kumna a naledi. Kamaina bi a kita kamāġe te i nawa.

Takis ena waitala

(Met 22:15-22, Luk 20:20-26)

¹³ Lautaulala mulinemo Palisi ġesaudi bi Alodi ena muli a giukamaġedi Yesu lisinemo te ena giumo masso ai wawu. ¹⁴ Bi tedi a tava lisinemo bi a giuwena gado, “Tauwailovelove, ke sibe te tam ba giukauwa kwa giugiuwe, te lava bai sa giugiuwena mote kuma nainaille. Tam lava isanawenawedi edi giu mote kuma iyeiyevidi bi em wailovelove ba Maimaituwa ena ġowana bi giukauwa lava kwa wailovelovedi. Kwa giuwemai, kamaina te takis kai maii Sisa lisinemo ee geġa?”

¹⁵ Yesu edi kaiyovu i sibe bi i giuwedina gado, “Bai aubaina, ko ġoeġoe te ko taikulugu? Kaikaiyovumi? Mane ko natome bi yā kita.” ¹⁶ Kamaina bi mane a natome bi i giuwedina gado, “Aiyai isana bi kununa aluwina manemo?”

[†] **12:5:** Islael lavedi Maimaituwa ena taupaula a dabokedi bi a wai pekidi maibena taubayau daibi taniwigina ena taupaula a dabokedi bi a wai pekidi (Delimaiya 7:25-26, Eimos 3:7, Sakalaiya 1:6). [‡] **12:9:** Niga ġome Yesu ena giu banina ba tana male Diu babadidi sai peki bi Maimaituwa male tedi ya kovoġidi.

[◊] **12:10:** Sale 118:22,23 [§] **12:10:** Gulik baibol nponemo i giu te ġakima. Banina tedi ġakimemo vanuwa a kelikelidi. Bi ġakima ġemota vanuwa liunemo ya moimoitona ba vanuwa yasina. Niga ġakimina taunana Yesu, Maimaituwa ena vanuwa valivaliuna duġuna (Epeses 2:19-21 bi Aisaiya 28:16).

Bi a giuwena gado, “Galibona Sisa aluwina bi isana.”

¹⁷ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Bai Sisa enaya ba Sisa ko vite bi bai Maimaituwa enaya ba Maimaituwa ko vite.” Ōome tana ena giu a soveye.

*Pekimo kenamoito waitalana
(Met 22:23-33, Luk 20:27-40)*

¹⁸ *Sadisi ai sumaḡa te lava pekipekidi mote sima kenamoito. Taunana waitalana aubaina a tava Yesu lisinemo.** ¹⁹ Bi tedi a giuna gado, “Tauwailovelove, Mousis, Maimaituwa enai ġake aubaimai i gilumina gado, ‘Bamoda oloto tinanatuna mwanena i peki kamaġe bi natunatuna geġa ba kota tinanatuna iwapena ya nagi. Bi yai natuna te tuwaġana pekipekina aubaina.’ ²⁰ Mai maso oolo loto 7 bi tautuweġina i naġi te i peki bi natunatuna geġa. ²¹ Wai labuna iwapena i naġi bi kota i peki, natunatuna geġa. Mainana wai faionina vaitena. ²² Mba olotodi wapedi 7 waivinina a naġi bi kauwina ġemotina lisidimo i tubuġa bi a peki kovi mote natunatudi bi waivini muliġa i peki. ²³ Kenamoito sauginemo male aiyai mwanena mba waivinina, oloto wapedi 7 a naġinaġina?”

²⁴ Bi Yesu i giuwedina gado, “Temi kona ai giugiu, gilugilumina wadubonemo Maimaituwa ena giu kona iyevi bi mote ko sibe, kota ena ġailisi mote ko sibe. ²⁵ Laġannemo pekipekidi sa kenamoitona ba mote sima naġi. Tedi sa miyana mai aneya malamo. ²⁶ *Bi pekimo kenamoito ena giu Mousis i gilugilumina mote ko iyevi? Wala kai tombolunemo, kai vavavanina nopenemo Maimaituwa, Mousis i giuwena gado, ‘Tagu Eiblaġam ena Maimaituwa, Aisik ena Maimaituwa bi Deikap ena Maimaituwa.’ ²⁷ Tana mote lava pekipekidi edi Maimaituwa bi lava miyemiyedi edi Maimaituwa.†† Temi ba ko giugiu yababayababa.”

Waiġake laukaina

(Met 22:34-40, Luk 10:25-28)

²⁸ Waiġake tauwailovelovena ġome i vaiyedi a waitalapilina gado. Tana i sibe te Yesu i giukauwa, kamaina bi i waitalayena gado, “Waiġake matabudi mododimo bamtaunana waiġake laukaina?”

²⁹ *Yesu ena giu i waimunena gado, “Waiġake laukaina ba niġa, ‘Ko vaiye Islael, Bada eda Maimaituwa taunaġa

* **12:18:** Giu 23:8 ** **12:18:** Diu nopedimo dam ġemota a miyamiyana isedi Sadisi. Niga lavedi edi waisumaġa ba tabuna, tedi mote ai sumaġa te lava ya peki bi ya kena moito. Bi mote ai sumaġa te alualuwa bi aneya mote bamta sima miyamiya. Tedi Mousis ena buka i gilugilumidina taudiġa a iyeiyevidi bi buka ġesaudi geġa. * **12:26:** Pot 3:6 †† **12:27:** Lava niganana sa miyamiyana bi waiwaisumegħi a pekipekina edi Maimaituwa. * **12:29:** Wai 6:4,5

Bada. ³⁰ Bada em Maimaituwa kwa ġoena, mba nuwapoum tabutabunemo, tubuġim tabutabunemo, em noġota tabutabunemo bi em ġailisi tabutabunemo.’ ³¹ ⋆Waiġake wai labuna ba niga, ‘Lava ġesauna kwa ġoena mai bainewa taumġa kwa ġoeġoemna. Bamo mote waiġake ġesau i didiga gulata kaka niga taudidi.’

³² Kamaina bi waiġake tauwailovelovena Yesu i giuwena gado, “Bai kuna giuwena ba i visu. Giukauwa te Bada tana Maimaituwa bi diyanemo mote bamo Maimaituwa ġesau. ³³ Bi lava maso Bada edi Maimaituwa a ġoena, nuwapoudi tabutabunemo, tubuġidi tabutabunemo, edi noġota tabutabunemo bi edi ġailisi tabutabunemo. Bi lava ġesaudi ġoedi, i saġa gulatana kaka sewasewa gabugabu ġosedi Maimaituwa lisinemo.”

³⁴ Yesu i vaiye te niga olotona ena giu i visu. Kamaina bi i giuwena gado, “Maimaituwa ena waibadana ġotona te kwa banavi.” Niga mulinemo lava matabudi a naila bi aiyai mote Yesu i waitala munage.

Deivida ena Bada aiyai?

(Met 22:41–23:36, Luk 20:41-47)

³⁵ Yesu Maimaituwa ena vanuwemo i wailovelove bi i waitalana gado, “Bainewa te waiġake tauwailovelovena sa giugiu te Keliso ba Deivida ena tubulesemo? ³⁶ ⋆Aluwa Waiyawa noġota Deivida i vite te i giuna gado, ‘Bada egħi Bada i giuwena gado,

“Niga ġome kataiyagumo kwa miyamiya
eete em ġaviya kaġem dibunemo
yāi dubudi.”

³⁷ Deivida otina i giuna gado, *Bada*. Bi bainewa te Vinevina maso Deivida ena tubulesemo?” Lava kumna didiġi Yesu ena giu a vaivaiye ba ai nuwavisu.

Yesu aiyai natuna

³⁸ Yesu i wailovelovedi bi i giuna gado, “Waiġake tauwailovelovena ko kita kauwedi. Tedi gala lofelofedi sa kotedi bi ani waiġemota gabudiġa sa moimoito nawa te lava maso sai ebonedi vivila vaitena. ³⁹ Tedi sa ġoeġoena ani miya visuvisudimo sa miya aniwai bolu vanuwidimo bi mata'asimo. ⁴⁰ Tedi iwape sa kaiyovuġedi, edi ġonagħona sa legaudi bi lisidimo sawai bada teyala. Bi kota pali lofelofedi sa voivoiyedi, te maso lava sa sovedi. Niga lavedi muliġa edi kovoġa dididigi otina sa vai.”

Iwape ena puyo (Luk 21:1-4)

⁴¹ Maimaituwa ena vanuwa didiyaunemo, Yesu mane abomina diyanemo i miya bi lava i kitedi abomemo mane a sivusivudi. Lava waiguyaudi wapewapedi mane nananakidi a sivusivudi. ⁴² Bi kota iwape wai nuwatoitoina i tava bi peni labu i sivu, mba penidi labu ba lağan ġemota ani gimala luvana. ⁴³ Yesu ena tauwaikaiwatana i yogedi ai ġemotidi bi i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi te niga iwapena ena puyo i sakona ba i didiga gulatana kaka lava waiguyaudi. ⁴⁴ Bai aubaina tedi wai guyaudi edi mane nananakidi a kenakena bi keikeilikidi a sivusivudi. Bi niga iwapena waiyamoyamonina kanaya ani gimelina bi geġa te matabuna i sako kovi.”

13

Yesu i giu te muliġa lava Maimaituwa ena vanuwa waiyawa sa kagebogebo

(Met 24:1-2, Luk 21:5-6)

¹ Ĝome Yesu Maimaituwa ena vanuwa waiyawa i gosegose bi ena tauwaikaiwatana ġemota i giuwena gado, “Tauwailovelove, kwa kita niga vanuwidi kitedi a visu gulata bi kota ġakima nananakidi a laukeliyedi.”

² Yesu giu i waimunena gado, “Niga vanuwidi nananakidi ko kitekitedina, mote kaka ġakima ġemota ena gabumo ima kena, matabudi kaka sa ġima wai dabalalidi.”

Pilipili bi laukivigebogebo nopalimo Yesu ena tauwaikaiwatana sa moitodidina

(Met 24:3-14, Luk 21:7-19)

³ Yesu oya Olip dabanemo i miya bi matana Maimaituwa ena vanuwa waiyawa yawaninaġa i waikita nawa. Kamaina bi Pita, Diyemes, Diyon bi Endulu taudiġa a tava Yesu lisinemo bi ai talayena gado, ⁴ “Kwa giuwemai te bai lağannemo niga kauwidi sa tubuġa? Bi bai matailina ka kita bi ka sibe te mba kauwidi ġotona te sa tubuġa?”

⁵ Bi Yesu i giuwedina gado, “Koi kita kauwa te mote aiyai ima kaiyovuġemi. ⁶ Muliġa male lava wapewapedi sa tava bi isagumo sa giuna gado, ‘Tagu taunana Maimaituwa ena vinevine.’ Bi lava wapewapedi sa’ai wai etadoliyedi.

⁷ Lağannemo waigasiġasi daguguna laulisimo bi manekemo noyana ko vaiyena ba koma naila. Niga kauwidi sa gei tubuġa bi mba taunana mote damona. ⁸ Dam bi dam sai ġasigasi bi ġalibona falona ġalibona vaitena sai ġasigasi. Bi dobu ġesaudiġa yoyo bi gomala sa tubuġa. Niga kauwidi sa tubuġana maibena waivini bwagabwagana wainatuna yavina mayavaina mainana.

9 “Temi ko kita kauwa, lava male sa panimi bi sa etalemi bi bolu vanuwidimo sa kwapumi. Banina temi tagu taukaiwatagu. Temi babada bi ġalibona matedimo ko moito bi tagu giugu ko giuwedi. 10 Muliġa kaka laġan damona ya tavana, dolina taukaiwatagu giugu visuvisuna sa lauguguyaena dobu matabudimo.

11 “Bi laġannemo sa panimi bi sa nawemi ko etalena ba mote komai nuwaboya dolidoli te bainewa ko giu. Mba laġannemo bai Maimaituwa ya vitevitmina ko giuwe. Mba mote temi koma giugiu bi Aluwa Waiyawa noġota ya vitemi te ko giu.

12 “Lava ġesaudi sa kaisolu te tasitasidi kedi ġaviya nimedimo sa sivudi te sai pekidi. Bi tamatama natunatudi sa kaisoluġedi. Bi libilibi sa kaisolu te tametamedi kedi ġaviya nimedimo sa sivudi te sai pekidi. 13 ⋆ Bi lava matabudi sa dabokemi banina temi tagu ko waisumaġegu. Bi aiyai i moito didina te damonemo ba ya yawasana.”

Wainuwatoi laġanina dididiga

(Met 24:15-28, Luk 21:20-24)

14 “Mba laġaninemo kauwa gebogebo otina bi wai matawalawalana, ġome mote maso i moito bi geġa te ya moito. (Temi tauiyava niga ġome bai ya giugiuwena banina ko sibe kauwe.) Tedi mabai Diudiyamo sa miyamiyana sa velau sa nawa oyamo. 15 Bi tedi mabai vanuwa dabanemo sa miyamiyana mote sima yovo vanuwa nophonemo te edi ġonaġona bai sima vai. 16 Bi kota tana aiyai daibimo mote i munaġa vanuwemo ena gala vaina aubaina. 17 Bi mba laġandimo vesavesala bwagebwagedi bi vaivaisu lisidimo ba i gebo gulata! 18 Taunana aubaina ko laupali gulata te niga kauwidi mote bodubodu laġandimo sima tubuġa!* 19 ⋆ Mba laġandimo ba wainuwatoi dididigma ya tubuġa, mote mai wala pakanemo Maimaituwa dobu i voivoiyena laġannemo te niganana. Bi muliġa mote mainana wainuwatoina ima tubuġa munaġa. 20 Bada ena vinevine lavedi kedinawamo aubaina te mba laġandi i bwali wai watiyedi, bamoda geġa, mote maso aiyai i yawasana.

21-22 “Mba laġannemo bamoda aiyai ya giuna gado, ‘Kwa kita Keliso niga, ee kwa kita tana nanoi.’ Mote kumai sumaġe. Banina Keliso kaikaiyovudi bi taugiuwatana kaikaiyovudi sa laumaġata te mataila bi anisove kauwidi sa voiyledi te bena maso Maimaituwa ena vinevine lavedi male sa'ai waietadoliyedi. 23 Taunana aubaina koi kita kauwa mwali matabuna kaikana e giu wainonomi.”

* 13:13: Met 10:22 * 13:18: Gulik baibol nophonemo mote bodubodu ima kenakena bi gomala (winter). ⋆ 13:19: Dan 12:1

*Yesu ena nato munaḡa**(Met 24:29-31, Luk 21:25-28)*

²⁴ “Mba pilipilidi laḡanidi mulidimo suwala yai dudubala bi nawalai mote ima yana. ²⁵ Bi kota kipola galewemo sa kuluva bi mwali sawasawamo ġaīgailisidi matabudi sa gusu.

²⁶ ✠“Mba laḡannemo Tana Taunana Natuna yadamo, ya laumaḡata ġailisi vaitena bi ma namalina ya nato te lava sa kita. ²⁷ Bi tana ena aneya ya giukamaġedi te dobu matabuna sa kwaivivile. Bi ena vinevine lavedi dobu isuna bi isuna sai ġemotidi bi kota mainana malamo.”

*Kaikini ya natonato**(Met 24:32-35, Luk 21:29-33)*

²⁸ “Niganana kaikini yai lovelovemi, laḡannemo kai lage-lagedi sa nimagala, sa kini bi lugudi sa gidagidava ba ko sibe te bodubodu laḡanina ya natonato. ²⁹ Bi kota mainana temi niga kauwidi sa tubutubuġa ba ko sibe te laḡani i watige te tana ya nato munaġa. ³⁰ Giukauwemo ya giugiuwemi, te niga kimtina sa miyamiyana mote sima peki bi niga kauwidi sa tubuġa. ³¹ Mala bi dobu sa launeġaneġa bi giugu mote kaka ima launeġaneġa.”

*Tada ta vononoġa Yesu ena nato munaġa aubaina**(Met 24:36-44)*

³² ✠“Bada ena nato munaġa laḡanina bi saugina mote aiyai i sibe. Mote aneya malamo, mote natuna bi tamana taunaġa i sibe. ³³ Koi kita kauwa bi koi mayavai banina temi mote ko sibe te bai laḡannemo mba laḡanna ya tava. ³⁴ Mba maibena oloto ena vanuwa i gose bi i nawa dobu ġesaunemo bi ena taupaula ena vanuwa sa kitakita wata. Bi ġemoġemotaġa edi noya i vitedi bi mataeta taulabena i giuwe te yai kita kauwa. ³⁵ Koi kita kauwa! Bai aubaina, mote ko sibe te bai laḡannemo vanuwa taniwigina ya tava, bamoda aubigamo ee dudubala modonemo ee kamkam ya ġabaġaba ee olaolalemo suwala ya lovoloerotava. ³⁶ Mote koma kena nuwayavuġa bamoda yai tagugumi. ³⁷ Bai ya giugiuwemina ba mainana lava ġesaudi ya giugiuwed: Koi kita kauwa!”

14

*Diu babadidi Yesu kana pota a yesi**(Met 26:1-5, Luk 22:1-2, Dyn 11:45-53)*

¹ Laḡani labu muliġa kaka vawaitauli bi buledi tabatabana mote muu'a vaitena soina sa voiyena. Ba Pilisi edi babada bi waiġake tauwailovelovena kandavonemo eta a tavutavu

te bainewa maso Yesu a pani bi ai peki. ² Tedi a giuna gado, “Mote soimo tama voiye male lava ta kağasiğasıdi.”

*Waivini masi panepanena Yesu dabanemo i ġini
(Met 26:6-13, Dyn 12:1-8)*

³ Betenimo Saimon sida kapa i vaivaina ena vanuwemo Yesu i miya i kanikani bi waivini masi panepanena dubina* i vai tavaite. Kamaina bi dubi gadona i kulakoto bi Yesu dabanemo i ġini. Niga gaubina ba ġawaġawa isana Nad masinemo a voiye bi maiina ba i didiga gulata. ⁴ Lava ġesaudi ġome a miyamiyana a medi bi taudīgħa ai giugiuna gado, “Bai aubaina masi panepanena i waiyakali? ⁵ Mba maso a kuneye bi mane dididiga otina a vai te maso lava wainuwatoitoidi a vitedi.” Bi tedi waivini a kaipasine.

⁶ Bi Yesu i giuwedina gado, “Ko kita kamaġe! Bai aubaina ko kaka nuwalaġaġa? Tana kauwa visuvisuna tagu aubaigu i voiye. ⁷ Temi lava wai nuwatoitoidi sauga matabuna vaitedi ko miyamiya, bamoda sagudi ko ġoena ba wali saugemo ko sagudi bi tagu mote temi vaitemi tama miya nonoġa. ⁸ Tana i sibe te bai ya voivoiye. Masi panepanena tubuġigumo i ġinina ba i ka nonoġina muliġa laudobo aubaina. ⁹ Yà giugiu kauwemi, dobu matabunemo lava giu visuvisuna sa lauguguyaena ba niga waivinina bai i voivoiyea sa noġoti bi sa giuwata.”

*Diudas i wai anina te Yesu ya kaisoluġe
(Met 26:17-25, Luk 22:7-14,21,23, Dyn 13:21-30)*

¹⁰ Diudas Iskaliot, tauwaikaiwatana 12 nopo dimo i nawu pilisi edi babada lisidimo bi i kaisolu te bainewa Yesu sa pani. ¹¹ Tedi bai i giugiuwedina, a vaiye bi ai nuwavisu gulata. Kamaina bi a giuwapa te mane sa vite. Ġome Diudas gavogavo i tavutavu te bainewa maso Yesu nimedimo i sako.

Vawaitauli soina a kani

¹² Buledi mote muu'a vaitena soina laġanina i tava. Ġome lava sipu natunatudi lau ewalidi a vunudi bi a lau se-wasewaedi vawaitauli soinemo. Bi ena tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Bamo ġome kuna ġoeġoena vawaitauli kanina ka voiye?”

¹³ Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana labu i giu wailovelovedi bi i giukamaġedina gado, “Ko nawu Yelusalemmo ko tava bi oloto ko kita gauba dubina ya avaavalina ko kaiwata. ¹⁴ Bi bamo vanuwinemo ya valagetana, mba vanuwina taniwigina ko giuwena gado: Tauwailovelove niga mainana i giu, ‘Bamo gabunemo tagu

* **14:3:** Niga gaubina mai'ina i didiga gulata. Inglisimo sawai isana alabasta.

bi egu tauwaikaiwatana vaitedi, wawaitauli kanina ka kani?’¹⁵ Bi ġome vanuwina nophonemo gabu dididiga kaka nonoġina yai lovemi. Te ġome temi bai matabuna aubaida ko kanonoġi.”

¹⁶ Kamaina bi taukaiwatana a nawa, malagai dididiginemo a tava bi bai matabuna Yesu bainewa i giugiuwedina mainana a banavi. Bi ġome wawaitauli kanina a kanonogi.

¹⁷ Aubigamo Yesu taukaiwatana vaitedi a tava. ¹⁸ Laġannemo a miya a kanikani ba Yesu i giuna gado, “Yà giugiu kauwemi, te ġemota modomimo kaka ya kaisoluyegu, tana aiyai vaitena ka kanikanina.”

¹⁹ Taukaiwatana nuwedi i gebo bi ġemoġemotaġa ai talyayena gado, “Bada ku giu, mote tagu, ee?”

²⁰ Yesu i giuwedina gado, “Temi 12 modomimo ġemota, tana aiyai vaitegu ema buledi abomemo ka wai dakwana. ²¹ Maibena wala a gilugilumina nophonemo te Tana Taunana Natuna kaka ya peki. Bi i gebo kauwa te oloto aiyai Tana Taunana Natuna ya kaisoluye! Mba olotona avena te maso i tubuġa.”

²² Ġome a kanikani bi Yesu buledi i vai, Maimaituwa i wai ebone, i vilikivi bi ena tauwaikaiwatana i vitedi. Bi i giuwedina gado, “Niga ko vai, tagu tubuġigu.”

²³ Kota ledū i vai, tamana i wai ebone bi tedi matabudi ledunemo a lautego. ²⁴ Yesu i giuwedina gado, “Niga ba tagu kwasinigu i nuwaġini lava wapewapedi aubaidi, tagu kwasinigu Maimaituwa ena waianina ya voiye te ya ġailisi. ²⁵ Yà giugiukauwemi, tagu kaka mote niga waenina yàma tego munāġe eete Maimaituwa ena waibada laġannemo kaka waen valivaliuna yà tego.”

²⁶ Kamaina bi a sale i kovi bi a nawa Olip oyanemo.

Yesu Pita ena valele i gei giuwe

(Met 26:31-35, Luk 22:31-34, Dyn 13:36-38)

²⁷ Yesu tedi i giuwedina gado, “Temi matabumi kaka ko velau ko gosegħu, maibena gilugilumina wadubonemo Maimaituwa niga mainana i giu,
‘Tagu kaka tauwaiġamōġomo yai peki
bi sипу kaka sa dabalala.’

Taunana aubaina temi matabumi kaka ko velau ko nawa.
²⁸ [⊗]Bi laġannemo tagu yà kenamoito, ba yà dolidoli Galilimo.”

²⁹ Tana mainana i giugiu ba Pita ena giu i wai munena gado, “Egu lava ġesaudi male sa velau sa nawa bi tagu ba mote yàma gosem!” ³⁰ Yesu Pita i giuwena gado, “Yà giugiukauwem te mateya dudubalemo, muliġa kaka

kamkam malabu ya ġabana, ba tam ma faiona kwa giu te mote ku sibegu.”

³¹ Pita kalinana bagibaginemo i giuna gado, “Tagu male mote mainana yàma giu. Avena te bainewa bi male vaitem ta peki. Tagu male mote yàma valeleem.” Bi ġesaudi giuna ġemotina a vato.

Yesu Getsemenimo i laupali
(Met 26:36-46, Luk 22:39-46)

³² Tedi dobu isana Getsemenimo a tava bi Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Niga ġome ko miyamiya bi tagu yà nawa yà laupali.” ³³ Tana Pita, Diyemes bi Diyon i waidolidi te a nawa. Tana yavi bi nuwaboya nopona i wai wanavu. ³⁴ Bi i giuwedina gado, “Nuwaboya nopogumo i didiga gulata, ġotona te yai pekigu. Niga ġome ko miya bi manoġotimi ko wai kita.”

³⁵ Yesu ġotona i taunawa bi i nuwalikwa doġamo i talaġa bi i laupalina, bamoda ġemoġemotina, te niga wainuwatoina mote maso i vai. ³⁶ Kamaina bi i laupalina gado, “Tamagu, Tamagu! Bai matabuna tam lisimmo i tekateka. Niga wainuwatoina leduna lisigumo kwa kaikamaġe. Bi geġa te mote tagu egħiġi ġowana bi tam em ġowana.”

³⁷ Yesu i tava munaġa bi ena tauwaikaiwatana faiona i kitedi a kena kwavu. Kamaina bi tana Pita i giuwena gado, “Saimon, tam kwa kenakena ee? Maso ġemoġemotina kona tauwai kita laġan ġauba?† ³⁸ Ko kita kauwa bi ko laupali te mote laulubumo koma kuluva. Aluwimi ya ġoeġoe bi tubuġa i gwaġa.”

³⁹ Kamaina bi kota i munaġa i laupali bi giuna ġemotinana i vatovato. ⁴⁰ I nato munaġa i kitedi a kenakena banina tedi mote ġemoġemotina te sai kita. Bi mote a sibe te bai sa giuwe.

⁴¹ Bi ena tava waifaioninemo i giuwedina gado, “Temi yaġolo ko waiyawasi? Kena avena, ko kita, laġanina i tava, te Tana Taunana Natuna sa kaisoluye bi gebogebo lavedi nimedimo sa sako. ⁴² Ko moito! Ta nawa, ko kita, oloto taukaisoluġegu kaikana i tava!”

Yesu a pani
(Met 26:47-56, Luk 22:47-53, Dyn 18:3-12)

⁴³ Yesu yaġolo i giugiu ba ena tauwaikaiwatana 12 nopalidu ġemota isana Diudas i tava. Lava kumna edi madamada bi kepata a tanodi bi tana vaitena a tava. Pilisi edi babada, waiġdke tauwailovelovena bi Diu babadidi niga lavedi a giukamaġedi a tava. ⁴⁴ Diudas lava kumna i giu wainonodi te mataila yai lovedi, “Bamo taunana yài

† 14:37: Baibol nopalidu a giuna, 1 awa.

suluvena ba taunana ko pani bi ko kita te mote ima naila ima nawa.”

⁴⁵ Noi taunana a tavatava, te Diudas i nawa ota Yesu lisinemo bi i giuwena gado, “Tauwailovelove, bi i waisuluve.” ⁴⁶ Kamaina bi Yesu a pani bi a labadidi. ⁴⁷ Bi ġome diyanemo taumoito ġemota ena kepata i wai guli, te pilisi saġasaġa guletina ena taupaula beyana i tadi kamaġe.

⁴⁸ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Temi kepata bi madamada kona avala tava, te tagu ko paniguna maibena tauwaibeyapota ee? ⁴⁹ Laġan matabuna tagu Maimaituwa ena vanuwemo e wailovelove bi mote ko panigu. Gilugilumina wadubonemo i giugiuwena niga taunana ya tubutubuġa.”

⁵⁰ Kamaina bi ġome ena tauwaikaiwatana a ġose bi a velau a nawa. ⁵¹ Olotu ewalina ġemota Yesu i kaikaiwata bi ena kaleko potipotina i kotekotena bena maso a kaididi ⁵² bi geġa te ena galagħa a soluġiġi kamaġe bi tana ma kofakofana i velau i nawa.

Yesu Diu edi babada matedimo i etala

(Met 26:57-68, Luk 22:54-55, Dyn 18:13-14, Dyn 18:19-24)

⁵³ Kamaina bi Yesu ai dolinawe pilisi saġasaġa guletina ena vanuwemo, ġome pilisi edi babada, waīgħake tauwailovelovena bi Diu babadidi ġesaudi a tava ai ġemotidi. ⁵⁴ Pita, Yesu i vawatawata te tana didimanina i nawa pilisi saġasaġa guletina ena vanuwa mataetinemo. Tana ġome etala gabuna taulabena vaitedi a miya kai diyanemo a malimalili. ⁵⁵ Pilipilisi edi babada bi bolu babadidi ġesaudi tedi Yesu ena gebo a tavutavuġe te maso ai peki bi mote aiyai bamo lisinemo giukauwa a vai. ⁵⁶ Lava wapewapedi edi waiwavu giudi a tava a giuwedi bi edi giu ba tabudi bi tabudi.

⁵⁷ Lava ġesaudi a moito bi waiwavu kaikaiyovudimo tana ai wavuna gado, ⁵⁸ “Tama ke vaiye i giuna gado, ‘Tagu kaka Maimaituwa ena vanuwa lava a kelikelina, ya kagebogebo bi laġan faiona nopodimo ġesau ya keli, mote lava nimedimo voivoiyena.” ⁵⁹ Bi yaġolo te edi giu tabudi bi tabudi.

⁶⁰ Kamaina bi pilisi saġasaġa guletina i miya moito i nato bi Yesu i wai talayena gado, “Bai kwa giuwe ee geġa? Niga lavedi sa wai wavum.”

⁶¹ Bi tana i miya moimoisili, mote bai i giuwe. Bi kota pilisi saġasaġa guletina i waitala munāġe bi i giuna gado, “Tam taunana Vinevinena, Maimaituwa ta kaka saġesaġena natuna, ee?”

62 ♀Bi Yesu i giuna gado, “Tagu taunana Vinevinena, Tana Taunana Natuna kaka ko kita tamana ġaiġailisina kataiyanemo ya miyamiya bi malamo ma giyouna ya nato.”

63 Ĝome pilisi saġasaġa guletina ena gala i kulalisi bi i giuna gado, “Tama niganana mote giu ġesaudi vaiyedi kama ġoeġoedi.” 64 Bainewa ko noġonoġoti, kaikana beyademo te vaiye te i waidibogħa te Maimaituwa i sako yovoġe.‡

Tedi matabudi a binauna gado, “Tana i waidibogħa, kamaina te ya peki.”

65 Bi lava ġesaudi Yesu a gelolo, matana a suma, a kwapu bi a giuna gado, “Tena ku giu, aiyai i kwapum?” Kamaina bi tauyava Yesu a kaididi bi a lau nevanevakau.

Pita Yesu i valeleye

(Met 26:69-75, Luk 22:56-62, Dyn 18:15-18)

66 Pita yaġolo pilisi saġasaġa guletina ena vanuwa mataetinemo bi pilisi ena taupaula waivinina ġemota i tava. 67 Ĝome Pita i kita i malimalili bi i kitadidi bi i giuwena gado, “Tam taunana Nasalet Yesuna vaitena kona nawanawa ġemota.”

68 Bi geġa te tana i valele bi i giuna gado, “Tagu mote ya sibe bai kwa giugiuwe.” Kamaina bi Pita i miya moito te ganakuku mataetina yawaninaġa i nawa. Kamaina bi kamkam i ġaba.§

69 Ĝome taupaula waivinina Pita i kita bi giuna ġemotina diyanemo taumoito i giuwedina gado, “Niga taunana editau ġemota.” 70 Bi Pita kota i valele munaġa. Kamaina bi a taumiya mala ġauba bi diyanemo taumoito Pita a giu mu-naġena gado, “Mote kuma valele, kamaina te tam taunana Galili lavam.”

71 Bi Pita Maimaituwa isanemo i waisaġinana gado, “Kagusai Tamagu, ya giugiu kauwemi te tagu mba lavana ko giugiuwena mote ya sibe.”

72 Noi taunana te kamkam ġaba i wai labu, mulinemo Pita Yesu ena giu i noġoti, “Muliġa kaka kamkam ma labu ya ġabana, tam kaka ma faiona kwa valeleyegu.” Kamaina bi Pita i laudulu bi i ġaba nusanusa.

15

Yesu Paelat matanemo i moito

1 Olaolala kaikana Pilisi edi babada, waīgake tauwailovelovena, waibabada bi bolu babadidi matabudi ai ġemotidi bi ai ogatala. Kamaina bi Yesu nimana a pani

♀ 14:62: Dan 7:13 ‡ 14:64: Diu lavedi a noġoti te Yesu ena giu bena Maimaituwa vaitena ġemoġemotidi. § 14:68: Niga lovanemo giu kamkam i ġabana ba buka ġesaudi wadubodimo mote ima kenakena.

bi ai doli nawe gabemani isana Paelat nimanemo a sako.
² Paelat Yesu i waitalayena gado, “Tam Diu edi ġalibona ee?” Bi Yesu ena giu i wai munena gado, “Emaso, kuna giugiuna mainana.” ³ Pilisi edi babada kauwa wapewapedimo Yesu ai wavy. ⁴ Kamaina bi Paelat Yesu i waitala munaġena gado, “Ei, tam bai kwa giuwe ee geġa? Kwa vaiye kauwa wapewapedi gebogebodimo sa wai wavum!” ⁵ Bi Yesu mote bamo bai i giulubuġe. Taunana aubaina Paelat i sove.

Diu babadidi a ġoe te Yesu maso i peki

⁶ Paelat ena vaivaimo wala vawaitauli soina laġannemo Diu lavedi bamo lavana biliwelokomo a wai aninena tau-nana ya kaikamaġe. ⁷ Mba ġome oloto isana Balabas ena lava tauwaiġavija ġesaudi vaitedi biliwelokomo a miyamiya. Tedi wala Loum gabemanina ena waibada ai ġaviye bi lava a waipekidi. ⁸ Lava kumna a tava Paelat lisinemo ai ġemotidi bi ai baġa te aubaidi, ena vaivaimo wala i voivoiyena mainana maso i voye. ⁹⁻¹⁰ Bi Paelat i sibe kauwe te pilipilisi edi babada unula dabanemo Yesu tana nimanemo a sako. Taunana aubaina Paelat edi giu i waimunena gado, “Ko ġoegħoena Diu edi ġalibona yà kaikamaġe aubaimi ee?” ¹¹ Pilipilisi edi babada edi giumo lava kumna nuwedi a liuliuwe te Paelat maso ai baġa te Balabas biliwelokomo ya kaikamaġe aubaidi bi mote Yesu.

¹² Bi tana lava i waitala munaġedina gado, “Te bai kona ġoena yà voye niga lavana ko wai isana Diu edi ġalibona lisinemo?” ¹³ Bi tedi a binauna gado, “Ku tupalatu!” ¹⁴ Bi Paelat i waitalayedina gado, “Bi bai aubaina? Bai gebona i voye?” Bi kota a binau gulatana gado, “Ku tupalatu!” ¹⁵ Kamaina bi Paelat i ġoegħoena lava yai nuwavisudi aubaina, Balabas i kaikamaġe i nawa bi ġavīgħaviyidi i giuwedi te Yesu sa kwapu bi sa nawe sa tupalatu.

Tauwaiġavija Yesu ai namaġe

¹⁶ Ġavīgħaviyidi Yesu ai doli nawe Paelat ena vanuwa mataetinemo bi edi lava ġesaudi ġavīgħaviyidi a giuwedi a tava te ai ġemotidi. ¹⁷ Bi ġome tedi gala molemolena maibena ġalibona ena gala kulina, Yesu ai kote bi donadona pipipinina a voivoiyena a vai te kununemo ai kote. ¹⁸ Kamaina bi ai gwaigħwaiye bi lisinemo a binauna gado, “Ebom, Diu edi ġalibona!” ¹⁹ Tedi digħonemo kununa a kwapu, a kaniso tawatawa bi tuwapekedi ai tupagħwaliġed bi wainamaġemo a lauladuneye maibena ġalibona. ²⁰ Tedi ai namaġe i kovi bi gala molemolena a kaikamaġe bi tana ena gala otina ai kote munaġe, kaka bi ai dolinawē tupalatuna aubaina.

Yesu a tupalatu

²¹ A nawanawa etamo te oloto isana Saimon a banavi, tana daibimo bi i sağasağā Yelusalem malagai dididiginemo. Saimon tana Aleksanda bi Lupas tamedi tana Sailin lavana. Ğome ġaviġaviyidi Saimon a egeli te Yesu ena kolosi i avali. ²² Tedi Yesu ai doli nawe Golgotamo, niga isana banina ba *Kunukoukou gabuna*. ²³ Ğome tedi waen ma'a vaitena vitavitalena Yesu a vite lubu bi i daboke.* ²⁴ Ġaviġaviyidi Yesu a tupalatu bi ena gala a daliġidi. Bi wainasi beyakuluna a voiyen te aiyai bi i vato kauwena ba galedi ya tanodi.

²⁵ Olaolalemo 9 okoloki bi Yesu a tupalatu. ²⁶ Bi kai selipapinemō wai gwaigwai giuna a gilumina gado, “Niga Diu edi ġalibona.” Bi kununa kavalinemo a sako. ²⁷⁻²⁸ Bi kota taudanedanene labu a tupalatudi Yesu vaitena, ġemota kataianemo bi ġemota ġenianemo.†

²⁹ ♦Tedi mabai a velavelau teiyaġina ba ai diboġi, iwedi ai kwadekwadedi bi a giugiuna gado, “Emata! Tam walano kuna giu te Maimaituwa ena vanuwa kwa koisuwasuwa bi laġan faiona nopolimo kwa keli munaġe. ³⁰ Niganana ku waiyawasani munaġem bi kolosi modonaġa kwa yovo!”

³¹ Kauwina ġemogemotinemo pilipilisi edi babada bi waīgħek tauwailovelovena Yesu ai namaġe bi tedi taudiġa a wai gwaigwaiyena gado, “Lava ġesaudi i wai yawasanidi bi tana mote ġemogemotina te imai yawasan munaġe! ³² Tana i giu te tana taunana Keliso, Islael edi ġalibona. Niganana kolosimo ya potiyovo ta kita, kaka bi tai sumaġe.” Bi kota lava labu Yesu diyanemo a tupatupalatudina vaitedi tana ai diboġi.

Yesu i peki

³³ Suwala 12 okoloki balamo mba dobuna matabuna i waidudubala eete suwala i tinamuli. ³⁴ Suwala 3 okoloki bi Yesu kalinana dididiginemo i guletutuna gado, “*Eloi, Eloi, lama sabatani.*” Niga giuna banina ba, “Egu Maimaituwa, Egu Maimaituwa bai aubaina kuna gosegħu?” ³⁵ Bi diyanemo taumoito noi giuna a aivaivaiye ba a giuna gado, “Ko vaiye, tana Elaidiya‡ ya yogeyoge.” ³⁶ Lava ġemota i velau tai i vai te kai isunemo i pani bi waen wailuluna§ i taivai te maso Yesu i waitego. Bi i giuna gado, “Avena ta tau wailaba bi ta wai kita bamoda Elaidiya ya nato bi kolosimo ya sako yovoġe.”

* **15:23:** Niga waenna maa vaitena vitavitalena ba yavi aniwai ubana.

† **15:27-28:** Gilugilumidi wadubodi buka ġesaudiġo lova 28 ba mote ima kenakena. Lova 28 ba niga mai i giu, “Tana a voiyena maibena waīgħek tauwaikatikotona. Aisaija 53:12.”

‡ **15:29:** Mak 14:58 § **15:36:** Sale 69:21 nponemo i giuna gado, “Vinevinena kaka waen ġolagogħana sa vite.”

³⁷ Ĝome Yesu kalinana dididiginemo i lauaiyoi bi yawasina i tauvunu. ³⁸ Bi Maimaituwa ena vanuwemo guduboyo i dawedawena i nuwalisi labu dabanemo te i yovo dibunemo i laukamaĝe. Niga guduboyona ba gabu waiwaiyawina guduna. ³⁹ Ĝome ĝavīgaviyidi edi bada kolosi pakanemo i moimoitona i kita te bainewa Yesu i peki, kamaina bi i giuna gado, "Giukauwa te niga lavana Maimaituwa natuna!" ⁴⁰ Mba ĝome ba waivini ĝesaudi manemanekemo a waiwaikita, nopolimo ba Meli Magdalin, Meli, Diyemes ĝaubona bi Dioses** tinedi bi Salome. ⁴¹ Niga waivinidi wala Galilimo Yesu a kaikaiwata bi a sagusagu. Bi kota waivini ĝesaudi wala Yesu vaitena a natonatona Yelusalemmo ba ĝome vaitedi.

Diyousep Alimatiya olotona Yesu tubuĝina i vai bi tauyewamo i sako

⁴²⁻⁴³ Mba aubiganemo vononoĝa suwelina i kovikovi†† bi muliĝa kaka waiyawasi laĝanna yai tubu.‡‡ Bi Diyousep Alimatiya olotona tana bolu badana ĝemota bi a vivibile, tana Maimaituwa ena waibadana ya natonatona i labelabe. Tana ma laudabatolana i nawa Paelat lisinemo bi i waibaĝa te Yesu taubeuna ya vai. ⁴⁴ Ĝome Paelat i tatava te Yesu kaikana i peki. Taunana aubaina ĝavīgaviyidi edi bada i yoge bi i waitalayena gado, "Yesu i peki, ee?" ⁴⁵ Bi ĝavīgaviyidi edi bada Paelat i giuwe te Yesu kaikana i peki. Taunana aubaina Diyousep i waianine te Yesu taubeuna kolosimo ya vai.

⁴⁶ Diyousep gala potipotidi i gimeli tavaitedi bi Yesu taubeuna i sako yovoĝe te galedimo i suma. Kamaina bi i avali nawe tauyewamo po'oa doudou wainononemo i sako. Ĝome ĝakima dididiga tabatabana i ĝima bi tauyewa mataetina i wai dougudu. ⁴⁷ Meli Magdalin bi Meli Dioses tinana a kita te Yesu taubeuna bambo ĝome i sako.

16

¹ Kamaina bi waiyawasi laĝanina i kovi mulinemo Meli Magdalin, Diyemes tinana Meli bi Salome bona panepanedi a gimala Yesu tunina a kailolo aubaina.* ² Kamaina bi Sande olaolalemo suwala i lovolojotava tedi a nawa tauyewamo.

** **15:40:** Met 27:56, Met ena bukamo tana Diyousep i gilumi bi mote Dioses.
 †† **15:42-43:** Diu edi waiyawasi Palaide suwala bulubulumo i waitubu te Satade Suwala bulubulumo i kovikovi. ‡‡ **15:42-43:** Diu edi waigakemo i giu te lava i pekina ba laĝanna ĝemotinemo sa dobo, taunana aubaina Diyousep i waipapalana, muliĝa kaka waiyawasi laĝanna yai tubu. * **16:1:** Diu edi vaivaimo lava bi i pekina ba dolinemo masimo tunina sa kailolo kaka sa dobo. Bi niga waivinidi a ĝoe te niga vaivaina maso a voye wata.

³ Bi etaḡa taudiḡa a wai giugiuna gado, “Aiyai aubaida ġakima ya ġima kamaġe tauyewa mataetinemo?”

⁴ Laġannemo matedi a tautaulagetidi ba ġakimina dididiga ġimāġima kamaġen a kita. ⁵ Tedi tauyewamo a sola nawa te oloto lauwalina a kita, ena gala potipotina kataiyedimo i miyamiya. Ġome tedi a tatava bi a naila gulata.

⁶ Kamaina bi i giuwedina gado, “Koma nainaila! Temi ba Nasalet Yesuna tupatupalatuna ko tavutavuġe. Tana mote niga ġome, kaikana pekimo i kenamoito. Ko kita, niga taubeu gabukavanaġa. ⁷ ⁸ Bi ko nawa ena tauwaikaiwatana ġesaudi lisidimo bi kota Pita bi niga mainana ko giuwedi, ‘Tana ya dolidoli Galilimo, i giugiuwemina mainana, ġome kaka ko kita.’”

⁸ Kamaina bi waivinidi ma nuwagusugusudi tauyewa a potiyovo kamaġe bi a velau a nawa. Tedi a naila gulata aubaina te mote bamo aiyai a giuwe.

MAK 16:9-20

(*Mak ena buka damodamona i gilugilumina ba i ai nawanawa bi mote a banavi. Bi lova 9 te 20 noponemo bai a noġonogħotina luvanemo mainana a gilumi.*)

Yesu Meli Magdalin lisinemo i laumaġata

⁹ Kamaina bi Sande olaolalemo Yesu pekimo i kenamoito bi Meli Magdalin lisinemo i gei laumaġata. Niga waivinina wala lisinemo aluwa gebogebodi wapedi 7 i kwavivaidi.

¹⁰ Tana i nawa te Yesu taukaiwatana bai i tubutubuġana i giuwedi. Banina Yesu i peki aubaina tedi ma nuwaboyedi a miya bi a ġabaġaba. ¹¹ Bi laġannemo Meli i giuwedina gado, “Tagu lisigumo Yesu i laumaġata te e kita.” Tedi waivinina ena giu mote ai sumaġe.

Yesu ena tauwaikaiwatana labu lisidimo i laumaġata.

¹² Bi mulinemo taukaiwatana labu malagai a potiyovo kamaġe bi a nawanawa etaġa bi Yesu lisidimo i laumaġata bi kitana i nuwavitala te mote a kita ġone. ¹³ Tedi a tau nawanawa kaka a kitaġone, kamaina bi a munaġa edi lava a giuwedi bi edi giu mote ai sumaġedi.

Yesu ena tauwaikaiwatana 11 lisidimo i laumaġata

¹⁴ Mulinemo te Yesu ena tauwaikaiwatana 11 a kanikani bi lisidimo i laumaġata. Ena tauwaikaiwatana nopodi ba gudugududi aubaina mote ai sumaġe. Taunana aubaina i ġasixyedi bi i giuwedina gado, “Tagu pekimo e kenamoito te lava a kitagu bi a giuwemi bi bai aubaina mote koi sumaġedi?” ¹⁵ ⁸ Kamaina bi i giuwedina gado, “Ko nawa

⁸ **16:7:** Met 26:32, Mak 14:28 ⁸ **16:15:** Giu 1:8

dobu matabudimo bi lava matabudi lisidimo giu visuvisuna ko lauguguya. ¹⁶ Bi lava aiyai yai sumağegu bi gaubemo sa kabuluna ba tana ya yawasana. Bi aiyai mote i wai sumağegu ba kamaina te kovoğa ya vai. ¹⁷ Bi mabai sa wai sumağeguna ba anisove kauwidi sa voyyedi. Bi tedi kaka tagu isagumo aluwa gebogebodi lava lisidimo sa kwavivaidi. Bi kota kalina ġesaudi mote a sibesibedinemo sa gagali. ¹⁸ Tedi mwata wai lauonedi sa legaudina ba mote sima peki. Bi kota gauba waionedi sa tegodina ba mote ima laukubutidi. Bi njemedi lava sidesidedi dabedimo sa sivudina ba sa yawasana.”

Maimaituwa Yesu i lageti sage malamo

¹⁹ [◊]Bada Yesu giu i wai waikovi mulinemo ba Maimaituwa Yesu i lageti sage malamo. Tana kataiyanemo waibada gabunemo i waimiyeni. ²⁰ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana a potiyovo a nawa dobu matabudimo bi a lauguguya. Bi Bada i sagudi bi i ka mağati kauwe te edi lauguguya ba giukauwa. Banina Bada ena ġailisimo anisove kauwidi a voivoiyedi bi lava a kitekitedi.

LUK

Giu visuvisuna i gilumi Lainuwanega

Luk Giu visuvisuna i gilumi bi ya giugiuweda te Tauwaiyawasana Yesu Maimaituwa i giugiuwapaena i giukamağena mote Islael taudiğə aubaidi bi lava dobu matabuna nopolimo vaitedi aubaidi. Luk i giluma bi i giuweda te lağənemo Yesu ena noya i waitubuna ba tana Aluwa Waiyawa niga noyana i vite te giu visuvisuna ya lauguguyae lava wainuwatoitoidi lisidimo, 4:18. Niga giuna visuvisuna ya giugiuweda te lava eda nuwaboya tabudi bi tabudi nopolimo bi lağənnemo niga bukana ta iyevina kaka nuwauba ta vai. Bi giukauwa te niga yawasanina ba Luk ena buka nopolromo kaka ta banavi. Lava edi nuwaboya tabudi bi tabudi nopolimo Yesu i waiyawasanidi.

Lağənnemo tana lava i sagusagudina ba lava matabudi tana lisinemo a wainuwavisu. Banina niga bukana Luk pakanemo lağəninemo Yesu i tubuğəna ba lava wapewapedi tana lisinemo ai nuwavisu, 2:10. Bi kota mainana lağənnemo Maimaituwa i lageti nawena malamo ba tedi matabudi ai nuwavisuna tana lisinemo, 24:52. Tana i nawa mala mulinemo, Giu Visuvisuna bainewa i dababalalana dobu te dobu taunana Luk i gilumi watedi buka Giugiukamağedi Edi Kauwa nopolromo.

Niga bukana nopolromo kauwa ġesəudi ta banavidina ba Luk taunağə i gilumidi, maibena aneya a salena, tauğəmo a nawa Yesu a vikitana, tana gomana gaubona bi pali vanuwinemo a banavina, Sameliya olotona lautaulalina bi gomana gwegwegwena lisinemo. Niga taudidi ba Luk taunağə i kamağatidi. Bi Aluwa Waiyawa i kamağati te waiwaivini kota tedi vaitedi Yesu sa kaiwata bi yawasanamo sa sola sağə.

¹ Aisi Tiyopilas! Lava wapawapa kaikana kauwa lisidemo a tubutubuğəna matabudi a gilumi watedi. ² Pakanemo taupaula a laulauguguyana bi lava matedimo kauwa a kitekitedi bi a giugiuwemaina matabudi a gilumidi. ³ Taunana aubaina tagu niga kauwidi pakanemo e kita kauwedi te edi didimanemo ya gilugilumidina tam aubaim. ⁴ Banina tam maso kuna sibe kauwe te bai a wailovelovemna ba giukauwa.

5 Diudiya edi ġalibona Alodi ena waibada sauginemo bi ġome ba pilisi isana Sakalaiya i miyamiya. Tana ba pilisi Abisa ena tubulelesa bi mwanena Elisabet ba pilisi Elon ena tubulelesa. 6 Bi tana mamwanena ba yawasana didimannem a miyamiya Maimaituwa matanemo. Bada ena giuvavasaġa bi ena waiġake a voteyeteyaedi bi mote bai a voiye waigebo. 7 Tedi mote ai natunatuna banina Elisabet i aipoi bi tedi ai magula kauwa. 8 Laġon ġemota Sakalaiya ena sauga i tava te Pilisi noyana pali vanuwina nopenemo i voivoiye. 9 Tana koitilimo a vine te piupiu ya gabu pilisi edi vaivai luvanemo. Kamaina bi i sola nawa Bada ena vanuwemo te piupiu panepanena i gabu. 10 Bi lava kumna vanuwa didiyaunemo a laulaupali, piupiu gabuna laġannemo. 11 Mba ġome Bada ena aneya i laumaġatana Sakalaiya lisinemo. Bi olta diyanemo i moimoito, kataiyana yawaninem, bamu piupiu i gabugabunemo. 12 Ĝome Sakalaiya aneya i kitakita ba i tatava, bi naila i kagusugusu. 13 Geġa te aneya i giuwena gado, “Mote kuma naila.” Em pali ba Maimaituwa i vai. Mwanem Elisabet kaka natum olotona ya bewa bi kwai isana Diyom. 14 Tana ya voyem te kwai nuwavisu bi kwa yasisi, ena tubuġemo ba lava wapawapa sa yasisi. 15 Bi Bada matanemo ba tana i saġa gulata. Tana mote wain e tegotego ġaiġailisidi ima tegodi, banina ena tubuġemo ba Aluwa Waiyawa yai waiwanavu. 16 Tana Islael lavedi wapewapedi ya natome munaġedi Bada edi Maimaituwa lisinemo. 17 Bi tana Bada ena eta ya yawasi bi Aluwemo maġailisina ya noyana maibena Elaidiya. Tana magumagula nuwedi ya vitaledi te natunatudi nuwedi sa vaidi. Bi lava laulaukasāġaġaidi nuwedi ya vitaledi te Maimaituwa ena nuwauyauya sa sibe bi didimanemo sa miya. Lava ya vononoġedina Bada ya natonatona aubaina. 18 Ĝome sakalaiya aneya i waitalayena gado, “Bainewa ya sibe te niga ba giukauwa. Tagu ei magula bi mwanegu kota i wai magula.” 19 Aneya giu i waimunena gado, “Tagu Geibiliyelo, tagu Maimaituwa diyanemo taumoito. Tana i giukamaġegu te lisimmo ya gagali bi giu visuvisuna ya giuwem. 20 Tagu bai e giugiuwemna mote kuwai sumaġe te laġon kauwa ya natonatona niga kauwina ya tubuġa. Taunana aubaina tam kwai gumgum bi mainana kwa miyamiyana eete bai e giugiuwemna ya tubuġa.” 21 Mba laġannemo lava Sakalaiya a labelabena a wainuwanaina te bai aubaina tana pali vanuwinemo i miya gulata. 22 Sauginemo tana i potipotiyovo ba mote ġemogemotina te tedi lisidimo ya gagali bi a kita ġone te pali vanuwina nopenemo wailove i kita. Tana i waigumgum bi giu i kabi kasaġe te tubuġinemo gagali

i voivoiyedi. Kamaina te tana waigumgummo i miya. ²³ Sauginemo wiki ġemota nōponemo tana ena noya i kovi ba i munaġa ena malagaimo. ²⁴ Mba mulinemo ba mwanenā Elisabet i bwaga. Tana nawalai 5 nōpodimo i lauguduguduye bi mote lava matediġa i nawanawa. ²⁵ Bi Elisabet i giuna gado, “Niga kauwina ba Bada lisigumo i voiye bi ena ġowana i kamaġati bi ena launuwatoimo lava nōpodimo egū dabauba i kaikamaġe.”

Yesu ena tubuġa ai noyenoye

²⁶ Laġannemo Elisabet ena nawalai wai 6 nōmo Maimaituwa aneya i giukamaġe te i nawa Nasaret tauninemo, Galili plovinsina nōponemo, ²⁷ ġome totopa isana Meli lisinemo. Tana ai anine te Diyousep ya naġi, bi Diyousep ba Deivida ena tubulelesa.

²⁸ Aneya Meli i giuwena gado, “Ebom tam Maimaituwa i ġoe gulatem,* Bada ba tam vaitem.”

²⁹ Aneya ena giumo ba Meli ena noġota i kovi bi nuwana i laġalaġa te niga giuna banina bai.

³⁰ Bi aneya i giuwena gado, “Meli, mote kuma naila, Maimaituwa lisimmo i wainuwa visu gulata.” ³¹ Bi tam kaka kwa bwaga bi kwai natuna te gomana olotona kwa bewa bi kwai isana Yesu. ³² Tana isanawanawana Maimaituwa Saġasāġa Guletina natuna. Bada Maimaituwa ya voiye te yai ġalibonana maibena tamana Deivida ena waibada. ³³ Bi Israeļ[†] lavedi lisidimo yai bada bi ena waibadana ya kena nonoġa.

³⁴ Meli aneya i waitalayena gado, “Mba bainewa? Tagu mote bamo oloto mayana yà vai.”

³⁵ Bi aneya, Meli ena giu i waimunena gado, “Aluwa Waiyawa lisimmo ya yovo bi Maimaituwa Saġasāġa Guletina ena ġailisimo kaka yai kwesitawam. Taunana aubaina gomana Waiwaiyawina kaka ya tubuġa bi sai isana, Maimaituwa Natuna.” ³⁶ Tana kwa kita em dam isuna Elisabet, avena te i waimagula bi i aipoi bi geġa te niganana ena nawalai wai 6 na. ³⁷ Maimaituwa lisinemo mote bai i pilipili.”

³⁸ Ġome Meli giu i waimunena gado, “Tagu ba Bada ena taupaula bi bai kuna giugiuwena ba ya tubuġa.” Kamaina bi aneya Meli i gose.

Meli Elisabet i vakita

³⁹ Mba kauwina mulinemo Meli i vononoġa bi i nawa oyamo, taun Diudiya plovinsina nōponemo. ⁴⁰ Tana Sakalaiya ena vanuwemo i tava bi Elisabet i waiebone. ⁴¹ Laġannemo

* **1:28:** Waivini mododimo tam kakavisuvism. † **1:33:** Israeļ ba Deikap isana ġesau.

Elisabet Meli ena waiebona giuna i vaivaiye ba bwaganemo gomana i laupoti bi Aluwa Waiyawa i waiwanavu.⁴² Bi kalinana dididiginemo manuwa visuna i giuna gado, "Waivini matabudi ka kavisuvisudi nopolimo tam Maimaituwa i kavisuvisu gulatem te gomana ka kavisuvisuna kwa bewa!⁴³ Tagu ba lava yababa bi bai aubaina egu Bada tinana kuna tava au kitagu.⁴⁴ Sauginemo kuna waiyebogu ba gomana bwagagumo mayasisina i laupoti.⁴⁵ Tam Maimaituwa i kavisuvisumna, banina ba kunai sumāga te Bada bai lisimmo i giugiuwena ba ya tubuḡa."

Meli ena sale

⁴⁶ Meli i giuna gado, "Nopogu Bada ya kasaḡesaḡe,⁴⁷ Aluigu i yasisi⁴⁸ banina Maimaituwa tauwaiyawasanigu, tagu taupaula ota bi tana i noḡotigu. Niganana bi noi i saḡa i nawana ba kimta matabudi sa giu te tagu Bada i kavisuvisugu,⁴⁹ Maimaituwa Wailewapanina tana Waiyawa bi kauwa nananakidi aubaigu i voyedi.⁵⁰ Kimta te kimta mabai sa vivivilena ba ya launuwatoiyedi.⁵¹ Tana nimana ġaiġailisinemo kauwa nananakidi i voyedi bi lava nuwanuwa saḡesāġedi edi ogatalamo i waidabalalidi.⁵² Tana lava a waiguyauna edi waibadamo i sivu yovoġedi bi lava a ġaūġaubo munaġana i sivu saġedi.⁵³ Maimaituwa lava kanikanipekidi mwali visuvisudimo i waiwanavudi bi waiwaiguyaudi makavekavedi i giu kamaġedi a nawa.⁵⁴ Maimaituwa ena launuwatoimo ena taupaula Isael lavedi i noḡotidi bi i sagudi.⁵⁵ Bi ena giuwapa i voivoiyena eda magumagula, Eiblaġam bi natunatuna lisidimo ba ya kena nonoḡa."

⁵⁶ Meli Elisabet lisinemo i miyana nawalai faiona a kovi bi i munaḡa ena animiyamo.

Dyon taukabulu ena tubuḡa

⁵⁷ Elisabet ena wainatuna saugina i tava bi gomana olotona i bewa.⁵⁸ Laġannemo diyanemo taumiya bi ena dam lavedi a vaiye te Bada ena launuwatoi i didiga lisinemo ba matabudi a yasisi ġemota.

⁵⁹ Laġan wai 8 nemo ba gomana a natome te kwapi bwali sa vite bi tamana Sakalaiya maso i waivaliġesae.⁶⁰ Bi geġa te tinana Elisabet i giuna gado, "Geġa! Koi isana Diyon."

⁶¹ Bi tedi a giuwena gado, "Bamo em dammo mba mai isa?"⁶² Kamaina bi lava tubuġidimo mataila a voiye te Sakalaiya bainewa gomana yai isa.

⁶³ Kamaina bi Sakalaiya anigiluma tabatabana i waibaġaye te a vite bi i gilumana gado, "Koi isana Diyon." Bi lava matabudi a soveye.⁶⁴ Noi taunana gayana i sasasaġi

te i kabi giugiu bi Maimaituwa i kasağesäge. ⁶⁵ Edi lava diyedimo taumiya matabudi a sove bi Diudiya oyana lavedi niga kauwidi a giugiu watedi. ⁶⁶ Lava matabudi niga giudi a vaivaiyedina ba ai nuwa noğonogötäedi bi ai talana gado, “Niga gomenina ba lava bainewa kitana ya tubuğä? Banina Bada nimana ba tana lisinemo.”

Sakalaiya ena sale

⁶⁷ Diyón tamana Sakalaiya Aluwa Waiyawa i waiwanavu bi Maimaituwa giuna visuvisuna i giuwena gado, ⁶⁸ “Bada, Islael edi Maimaituwa ta kasağesäge banina tana i nato ena lava lisidimo bi i waiyawasanidi. ⁶⁹ Tana Tauwaiyawasanida wailewapanina i giukamağe lisidemo. Tana ba ena taupaula Deividia ena tubulelesemo.

⁷⁰ “Maibena taugiuwatana waiwaiyawidi lisidimo wala i giugiuwapana mainana, ⁷¹ te niganana kada ġäviya bi mabai sa dabodabokedana edi waibadamo yai yawasanida. ⁷² Maimaituwa eda magumagula i launuwatoiyedi bi ena waianina waiwaiyawina i voivoiyena i noğotiwata. ⁷³⁻⁷⁴ Tana eda magula Eiblağäm lisinemo i giuwapa te kada ġäviya nimedimo yai yawasanida, bi yai anineda te mote manailida tana aubaina tamai taupaula, ⁷⁵ te taila waiyawa bi eda yawasana didimanidimo lağan matabuna tana matanemo ta miya. ⁷⁶ Bi tam natugu kaka sai isamna Maimaituwa Sağasağä Guletina taugiuwatana, banina tam kaka Bada ena eta kwa yawasi. ⁷⁷ Bi ena lava kwa giuwedi te yawasana sai anine bi Maimaituwa edi gebogebo ya noğoti kamağedi. ⁷⁸ Eda Maimaituwa ena launuwatoi dabanemo te yawasana valivaliuna maibena olaolala suwelina ya viteda.[‡] ⁷⁹ Bi mabai peki boimatuwina gwagwanemo sa miyamiyana, ya lai yanedi bi nuwauba etanäga yai dolidi.”

⁸⁰ Diyón i didiga bi aluwemo i ġailisi bi tana kalakalalelemo i miyana eete i tava Islael lavedi lisidimo bi ena noya i waitubu.

2

Yesu ena tubuğä

¹ Mba lağandimo, Sisa Ogastas Loum dobuna bi dobu gesaudi ena waibadamo a miyamiyana i giuvavasağedi te sensas sa voiye. ² Niga sensasna ba sensas dolidolina i tubuğä Kwaliniyas Sailiya i waigabemaniyena lağonnemo. ³ Lava matabudi a nawä edi tauniğä isedi sivu sağedi aubaina. ⁴ Bi kota Diyosep Nasalet malagaina Galili nöponemo i modina, bi i nawä Diudiyamo ġalibona Deividia

[‡] **1:78:** Olaolala yanayanana malamo, sebunga te ya vakitada.

ena taun Betliġemmo, banina tana ba Deivida ena tubulelesa. ⁵ Meli wala ai anine te Diyosep ya naġi bi tana mabwagana a nawa isedi ausivu saġedimo. ⁶ Tedi ġome a miyamiya bi gomana ena tubuġa laġannha i tava. ⁷ Kamaina bi Meli natuna tautuweġina, gomana olotona i bewa. Bi tana galamo i suma bi ġamōġamo edi ġedāġemo* i waikena, banina balekimo mote bamō edī gabu.

Sipu taulabedi bi aneya

⁸ Bi mba dudubalinemo sipu taulabedi wapumo edi sipu a kitakita watedi. ⁹ Bi noi taunana te Bada ena aneya lisidimo i laumaġata bi Bada namalina i yanayana kwaviviledi ba tedi a gusu. ¹⁰ Bi aneya i giuwedina gado, “Koma naila, tagu yasisi dididigina giuna visuvisuna ya yovoyovoge lava matabudi aubaidi. ¹¹ Niganana Deivida ena taunnimo ba tauwaiyawasana i tubuġa, tana ba Keliso†, Bada. ¹² Bi mataila kaka ko kita te gomana galamo sumasumana, ġamōġamo edi ġedāġamo ya kenakena.” ¹³ Mba taunana te malaġa aneya kumdi a laumaġata bi aneya edi bāda vaitena a sale, Maimaituwa a kakasaġesage bi a giugiuna gado, ¹⁴ “Malamo namala Maimaituwa lisinemo bi nuwauba dobumo lava mabai lisidimo ya wainuwavisuna.” ¹⁵ Laġannemo aneya a munaġana Lmalamo ba sipu taulabedi taudiġa ai giugiuna gado, “Tada ta nawa Betliġemmo te niga kauwina i tubuġana ta kita, Bada i giugiuwedana mainana.” ¹⁶ Mba ġome sipu taulabedi a velau makai te Meli bi Diyosep a banavidi bi kota gomana a kita ġamōġamo edi ġedāġamo i kenakena. ¹⁷ Laġannemo sipu taulabedi gomana Yesu a kitakita ba giuna ai dabalali nawe. ¹⁸ Bi lava sipu taulabedi edi giu a vaivaiyena ba a sove. ¹⁹ Bi niga kauwidi matabudi Meli nophonemo i noġotiwatedi. ²⁰ Bi sipu taulabedi a munaġa edi gougoumo, namala bi kasaġesage Maimaituwa a vite, banina kauwa matabudi a vaiyedi bi a kitedi aneya i giugiuwedina mainana a tubuġa.

Yesu a natome pali vanuwinemo

²¹ Laġan 8 mulidimo gomana kwapi bwali i vai bi ai isana Yesu. Mba isana ba aneya wala Meli i gei vite muliġa kaka i bwaga. ²² Mousis ena waiġake luvanemo, mila koġa kamaġedi ena laġan i kovi mulinemo ba Diyosep bi Meli, Yesu a nawe Yelusalemmo bi Bada a vite kamaġe. ²³ Bada ena waiġakemo i giuna gado, “Gomana olotona gei tubuġina ba Bada kwa vite kamaġe.” ²⁴ Bi puyo ani lausewasewa Bada ena waiġakemo i giuna gado, “Gabubu masepana bi

* 2:7: Ġamōġamo edi ani laukani † 2:11: Vinevine kamaġena

mwanuwa lauwalidi labu.”²⁵ Ĝome Yelusalemmo ba oloto isana Simiyon, tana ba lava dididimanina bi waiwaipatutuna. Tana ba Keliso i labelabe te ya nato bi Islael yai yawasani bi aluwa waiyawa ba tana vaitena.²⁶ Aluwa waiyawa i wailove te tana mote ima peki eete Bada Keliso ya kita.²⁷ Aluwa Simiyon i lauetadoliye te i nawa pali vanuwinemo. Ĝome Diyosep bi Meli gomana Yesu a tavaite te waiġake bai i giugiuwena mainana a voiye.²⁸ Simiyon gomana i bewa bi Maimaituwa i kasaġesaġena gado,²⁹ “Bada ġaiġailisim, kuna giuwapa te em taupaula nuwaubemo kwa giukamaġegu yà nawa.”[‡]³⁰ Banina tauwaiyawasana kuna giugiukamaġena aubaimai mataotigumo e kita.³¹ Tam kuna vovononoġena lava matabudi aubaidi.³² Em ġowana tana taunana yanayana ya kamaġati eteni lavedi lisidimo. Bi kota tana taunana Islael lavedi lisidimo namala ya kamaġati.³³ Simiyon ena gagalimo ba gomana tinana bi tamana a tatava.³⁴ Simiyon i kavisuvisudi bi gomana tinana i giuwena gado, “Niga gomenina ba Maimaituwa i vine te tana taunana kaka Islael lavedi wapewapedi ya voyedi te sa kuluva bi kota Islael lavedi wapewapedi ya voyedi te sa moito saġa. Tana ba Maimaituwa ena mataila i giukamaġe te lava wapewapedi kaka sai dibodibogħi.³⁵ Tana ya voyedi te edi noġot a nopolimo kenekenedi sai maġatidi. Bi tam kaka yavi nuwapoum ya gwalina maibena naipi.”³⁶ Mba ġome taugiuwatana waivinina isana Ana, Panuwela natuna Asa damna nophonemo bi tana ba i magula kauwa. Tedi a naġi bi a miyana kwalabu wapano 7 te mwanena i peki.³⁷ Bi Ana i iwape bi i miyana kwalabu wapano 84. Tana pali vanuwina mote i gosegose, suwala bi dudubala udimo bi palimo Maimaituwa i laulauduneye.³⁸ Ĝome Simiyon, Meli bi Diyosep vaitedi a waigiugiu te Ana i tava lisidimo. Bi Maimaituwa i waiebone bi gomana Yesu i giuwaimaġati, tedi mabai Maimaituwa a labelabe te Yelusalem yai yawasani.

Meli bi Diyosep a munaġa Nasaletimo

³⁹ Laġannemo Diyosep bi Meli bai matabuna Bada ena waiġake i giugiuwedina ai kovi, ba a munaġa edi malagai Nasaleti Galili nophonemo.⁴⁰ Gomana Yesu i didiga, ġailisi i vai bi nuwauyauya i waiwanavu bi Maimaituwa ena kavisuvisu ba tana lisinemo.

Gomana Yesu pali vanuwinemo

⁴¹ Kwalabu onena Meli bi Diyosep a nawanawa Yelusalemmo, wawaitauli soina aubaina.⁴² Sauginemo Yesu ena kwalabu i wai 12 ba a nawa wawaitauli soina aubaina.

[‡] 2:29: Ee kwa giu kamaġegu ya peki.

43 Mba ġome soi i kovi bi a munamunaġa ba Yesu i miya gwasa Yelusalemmo. Tinana bi tamana mote a sibe. ⁴⁴ Tedi ai noġota bena Yesu lava kumdi nopolimo. Sauginemo mote a kita edi lava bi edi dam lavedi nophonemo ba tavuġena ai tubu. ⁴⁵ Tedi Yesu mote a banavi taunana aubaina a munaġa Yelusalemmo tavuġena aubaina. ⁴⁶ Suwala waifaioninemmo kaka Yesu a banavi, pali vanuwinemo, i miya Diu tauwailovelovedi i waibeyavaiyedi bi lisidimo i waiwaitala. ⁴⁷ Bi ġome Yesu lava matabudi edi giu i waimunedi bi a vaivaiyena ba ena nuwauyauya a soveye. ⁴⁸ Laġannemo tinana bi tamana a kitakita ba a tagugu bi tinana i giuwena gado, “Natugu, bai aubaina niga kauwina kuna voiyen? Tamam bi tagu ba kei nuwaboya kauwa bi ke tavutavuġem.” ⁴⁹ Yesu giu i waimunena gado, “Temi bai aubaina tagu kona tavutavuġegu? Temi ko sibe te tagu Tamagu ena vanuwemo.” ⁵⁰ Bi tana bai i giugiuwedina banina mote a sibe. ⁵¹ Kamaina bi Yesu i waikalina kabi te tinana bi tamana vaitedi a munaġa Nasalet. Bi tinana ba niga kauwidu matabudi nophonemo i noġoti watedi. ⁵² Bi Yesu nuwauyauya vaitena i dididiga ba Maimaituwa bi lava nuwedi i laukwasilidi.

3

Diyon taukabulu eta i yawasi

(Met 3:1-12, Mak 1:1-8, Dyn 1:19-28)

¹ Laġannemo ġalibona Sisa Taibeliyas, tana waibadamo i miyana ena kwalabu ba wai 15 nemo, bi mba laġannemo Pontis Paelat tana Diudiya plovins gabemanina bi Alodi tana Galili plovins guyauna bi tasina Pilip ba Ituliya bi Talakontis edi guyau bi Lisaniyas tana Abilena guyauna. ² Bi Anas bi Kaiyapas ba tedi pilisi saġasaġa guletidi. Mba lavedi edi waibada laġannemo ba Sakalaiya natuna Diyong kalakalalemo i miyamiya bi Maimaituwa giuna lisinemo i yovo. ³ Kamaina bi Diyong i nawa Diyoudan gaubina diyanaġa malagai matabudi nopolidga bi lava lisidimo i lauguguyana gado, “Emi gebogebo ko gosedi bi ko bulu yovo te Maimaituwa emi gebogebo ya noġotikamaġgedi. ⁴ Maibena taugiuwatana Aissaya kalinana a gilugilumina niga mainana i giu: ‘Lava kalakalalemo ya binabinauna gado,

“Bada ena nato aubaina eta ko yawasi, ena ani nato ko kadidimani.

⁵ Gwagwa matabudi ko ġuluvidi bi oya bi dabatuwa ko keli waiwapuwapudi.

Eta balebaledi ko kadidimanidi bi ani nawa ko kasabus-abu kauwe.

⁶ Mba ġome kaka Maimaituwa bainewa yai yawasanidina lava matabudi sa kita.”

⁷ Ġome lava kumdi laubuluyovo aubaina a natonatona Diyon lisinemo bi i giuwedina gado, “Temi salama natunatuna, aiyai i giuwemi te Maimaituwa ena kovoġa ya giu kamaġe yovoġena ko naile kamaġe? ⁸ Taunana aubaina kauwa visuvisudi ko voiyedi te lava sa kita te temi kona nuwavitala. Bi komai noġota gado, ‘Tada Eiblaġam natunatuna aubaina te lisidemo mote kaka bai gebogebona ima tubuġa.’ Yà giugiuwemi te Maimaituwa ġemoġemotina niga ġakimidi ya voiyedi te Eiblaġam ena tubulelesa. ⁹ Bada kaikana ġadivi i wainono te bamō kaidi bi mote sima votayota kauwa ba pakedimo ya oi kamaġedi bi yai kalaġosedi.” ¹⁰ Ġome lava kumdi ai talana gado, “Niganana bai ka voiyē?” ¹¹ Bi Diyon giu i waimunena gado, “Aiyai bi kwama labu lisimmo ba ġemota em tau waikwama geġġana kwa vite, bi kota kani mainana ko voiyē.” ¹² Takisi taulaitupana a nato kabulu aubaina bi ai talayena gado, “Tauwailovelove, tama bai ka voiyē?” ¹³ Bi Diyon i giuwedina gado, “Takis a giugiuwemina luvanemo mainana ko laitupa bi mote koma tausāġe.” ¹⁴ Bi ġavīġaviyidi ġesaudi vaitedi kota ai talayena gado, “Bi kota tama bai ka voiyē?” Bi tana i giuwedina gado, “Lava mote koma laukivi gebogeboyedi bi mote koma giu waigusugusudi bi edi mane koma legaudi. Temi emi maiia taunaġa koi nuwavisuye.” ¹⁵ Ġome lava matabudi tauwaiyawasana a labelabena ai noġota Diyon lisinemo te tana taunana bena Keliso tauwaiyawasana. ¹⁶ Bi geġa te Diyon i giuwedina gado, “Tagu gaubemo yà waibulumi bi lava muliguġa ya natonatona tana lava dididigma bi saġasaġa guletina bi tagu mote visuvisugu te ena kaġesuma yà kaikamaġe. Tana kaka Aluwa Waiyawemo bi kaimo yà kabulumi. ¹⁷ Tana visu bi gebogebo lavedi ya dailidina maibena laisi. Tana laisi ya tutu bi ya ġini yavalemo bi yavala laisi kwapina ya suve te tabunemo bi banina tabunemo. Muliġa tana laisi banidi ya legaudi bi ena susuġumo ya sivudi bi kwapidi kai kalakalati nonoġinemo yai kalaġosedi.”

¹⁸ Ġome Diyon kauwa wapewapedimo giu visuvisuna i laulauguguyae bi lava i giugiusagusagudi te edi yawasana sa vitaledi.

(Met 14:3-5, Mak 6:17-20)

¹⁹ Diyon lava wapawapa matedimo gabemani Alodi dabana i saġai, banina Alodi tasina ena vesala Elodiyas i kwaya vai, bi ena gebogebo ġesaudi vaitedi dabedimo. ²⁰ Kamaina bi Alodi kauwa gebogebo otina i voiyena ba Diyon bili-welokomo i sako nawe bi ena gebogebo i kadidigi otīġe.

Yesu ena buluyovo lağanina

(Met 3:13-17, Mak 1:9-11, Dyn 1:32-34)

²¹ Muliğā kaka Alodi Diyón biliwelokomo i sako nawena bi dolinemo Diyón lava matabudi i kabulu kovidi bi kota Yesu i kabulu. Ğome Yesu i laulaupali ba mala i nuwa wasa ²² bi Aluwa Waiyawa i yovona lisinemo maibena mwaniwa gabubu. Bi kalina malamo i yovona gado, “Tam tagu natugu nuwagu kwa vaivai bi tagu ya wainuwavisuna tam lisimmo.”

Yesu tamatamana lelesina

(Met 1:1-17)

²³ Sauginemo Yesu ena kwalabu 30 bi ena noya i waitubu lava lisidimo. Bi lava a wainoğota bena kage tana ba Diyousep natuna bi Diyousep ba Eli natuna ²⁴ bi Eli ba tana Matata natuna bi Matata ba tana Livai natuna bi Livai ba tana Melki natuna bi Melki ba tana Danai natuna bi Danai ba tana Diyousep natuna. ²⁵ Bi Diyousep ba tana Matatiyas natuna bi Matatiyas ba tana Eimos natuna bi Eimos ba tana Naum natuna bi Naum ba tana Esli natuna bi Esli ba tana Nagai natuna ²⁶ bi Nagai ba tana Mat natuna bi Mat ba tana Matatiyas natuna bi Matatiyas ba tana Semin natuna bi Semin ba tana Diosek natuna bi Diosek ba tana Dioda natuna ²⁷ bi Dioda ba tana Dionan natuna bi Dionan ba tana Leğesa natuna bi Leğesa ba tana Selubabel natuna bi Selubabel ba tana Setiel natuna bi Setiel ba tana Neli natuna ²⁸ bi Neli ba tana Melki natuna bi Melki ba tana Adi natuna bi Adi ba tana Kosam natuna bi Kosam ba tana Elmada natuna bi Elmada ba tana Elu natuna ²⁹ bi Elu ba tana Diyosuwa natuna bi Diyosuwa ba tana Eliyesa natuna bi Eliyesa ba tana Diyolim natuna bi Diyolim ba tana Matata natuna bi Matata ba tana Livai natuna, bi Livai ³⁰ ba tana Simiyon natuna bi Simiyon ba tana Diuda natuna bi Diuda ba tana Diyousep natuna bi Diyousep ba tana Diyonom natuna bi Diyonom ba tana Eliakim natuna, ³¹ bi Eliakim ba tana Meleya natuna bi Meleya ba tana Menna natuna bi Menna ba tana Matata natuna bi Matata ba tana Neitan natuna bi Neitan ba tana Deivid natuna ³² bi Deivid ba tana Diyesi natuna bi Diyesi ba tana Obed natuna bi Obed ba tana Bowas natuna. Bi Bowas ba tana Salmon natuna bi Salmon ba tana Nason natuna ³³ bi Nason ba tana Aminadab natuna bi Aminadab ba tana Admin natuna bi Admin ba tana Ani natuna bi Ani ba tana Eslon natuna bi Eslon ba tana Peles natuna bi Peles ba tana Diuda natuna ³⁴ bi Diuda ba tana Deikap natuna bi Deikap ba tana Aisik natuna bi Aisik ba tana Ĕiblağam natuna bi Ablağam ba tana Tela natuna bi Tela ba tana Na gó natuna ³⁵ bi Na gó ba tana Selug natuna bi Selug ba tana Leu natuna bi Leu ba tana Peleg natuna bi Peleg ba tana Eba natuna bi Eba ba tana Sela natuna ³⁶ bi Sela ba tana Keinan natuna

bi Keinan ba tana Apesad natuna bi Apesad ba tana Sem natuna bi Sem ba tana Nowa natuna bi Nowa ba tana Lemeki natuna³⁷ bi Lemeki ba tana Metusala natuna bi Metusala ba tana Inoki natuna bi Inoki ba tana Daledi natuna bi Daledi ba tana Mağalel natuna bi Mağalel ba tana Kenon natuna³⁸ bi Kenon ba tana Enos natuna bi Enos ba tana Seta natuna bi Seta ba tana Adam natuna bi Adam ba Maimaituwa natuna.

4

*Seitan Yesu i wailaulubu
(Met 4:1-11, Mak 1:12,13)*

¹ Yesu Diyodan gaubinembo bi i munamunağɑ̄ ba Aluwa Waiyawa i waiwanavu bi i waidoli nawe kalakalalelemo. ² Ğome lağɑ̄n 40 mulidimo Seitan i tava Yesu taikuluna aubaina. Mba lağɑ̄ndimo tana mote bai i kani bi lağɑ̄nidi mulidimo ba Yesu kani i peki.

³ Kamaina bi Seitan Yesu i giuwena gado, “Bamoda tam Maimaituwa natuna, ba niga ġakimina kwa giuze te yaila buledi bi kwa kani.” ⁴ Geğɑ̄ te Yesu giu i waimunena gado, “Geğɑ̄! Gilugilumina ya giugiu te lava mote kaka buledimo sima miya.”*

⁵ Kamaina bi Seitan Yesu i waidoli nawe oya dabaotinemo bi dobu ena waiguyau matabuna i wailove. ⁶ Bi Seitan Yesu i giuwena gado, “Tagu waibada bi waiguyau namanamalidi matabudi ya vitem, niga mwalidi ba Maimaituwa i vitegu bi tagu ġemogemotina lava aiyai e ġoyegoyena ba ya vite.” ⁷ Bamoda kwa lauduneyeguna ba waibada matabuna ya vitem.

⁸ Yesu giu i waimunena gado, “Geğɑ̄! Gilugiluminemo ya giugiu te Bada em Maimaituwa taunağɑ̄ kwa lauduneye bi aubaina kwai taupaula.”†

⁹ Kamaina bi Seitan Yesu i waidoli nawe Yelusalemmo bi i voye te pali vanuwina dabatolana isu otinemo i moito bi i giuna gado, “Bamoda tam Maimaituwa natuna ba niga ġome kwa pwalağe yovoğem. ¹⁰ Banina gilugiluminemo ya giugiu te tana kaka ena aneya ya lauegelidi te sa moito galamem bi sa labe kauwem. ¹¹ Bi kota tedi nimedimo sa kaididi sağem te mote kağem ġakimemo kumai tutu.”‡

¹² Bi Yesu giu i waimunena gado, “Geğɑ̄! Gilugiluminemo ya giugiu te Bada em Maimaituwa mote kumai laulubu.”§

¹³ Sauginemo Seitan kauwa matabudimo Yesu i wailaulubu kovi, ba i gose bi lağɑ̄n kauwemo kaka yai laulubu munäge.

* **4:4:** Deut 8:3 † **4:8:** Deut 6:13. ‡ **4:11:** Ps 91:11-12 § **4:12:** Deut 6:16.

Yesu ena noya Galilimo i waitubu

(Met 4:12-17, Mak 1:14-15)

¹⁴ Kamaina bi Yesu i nawa Galilimo bi Aluwa Waiyawa ena ġailisi yaġolo tana vaitena. Ĝome Yesu giuna i dabalala te Galili dobuna matabuna i nawa yaġosi. ¹⁵ Bi edi bolu vanuwidiġa i wailovelove nawa bi lava matabudi tana a kakasaġesaġe.

Nasalet lavedi Yesu a miya tautauliye

(Met 13:53-58, Mak 6:1-6)

¹⁶ Yesu i munaġa Nasaletimo, ena ani didigemo. Bi waiyawasi laġanina ġemota tana i nawa bolu vanuwinemo, maibena bainewa Waiyawasi laġandimo i voivoiyena mainana. Tana i moitona ba gilugilumina iyevina aubaina.

¹⁷ Kamaina bi Taugiuwatana Aisaiya ena buka a vite bi i tapale te giluma bamo i giuna gado,

¹⁸ “Bada Aluwina tagu nopogumo,

banina tana i vinegu te giu visuvisuna lava wainuwatoitoidi lisidimo yà lauguguyae.

Tana i giu kamaġegu te lava panipanimo miyemiyedi yà giuwedi te tedi kaka panipani sa potiyovo kamaġe bi matapotepotedi yà giuwedi

te sai kita munaġa.

Bi kota lava edi lava sa laulau kivgebogeboyedina yài yawasanidi.”

¹⁹ Bi yài noyanoyana gado, “Niganana laġan i tava te Bada ena lava yai yawasanidi.”

²⁰ Ĝome Yesu buka i gudu bi taupaula i vite munaġe te i miyatulu. Bi bolu vanuwinemo lava matabudi Yesu a kitadidi. ²¹ Ĝome Yesu giu i waitubuna gado, “Niganana giuna kona vaivaiyena ba banina i tubuġa.”

²² Bi lava matabudi ena giu visuvisudi a sovedi bi isana a kasaġesaġe bi a giuna gado, “Tana bena Diyosep natuna, bi bainewa te niga mainana ya giugiu?”

²³ Bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu e sibena ba niga giunemo male koi giugiuwegu, ‘Doketa, ku waiyawasani mu-naġem.’ Tama ke vaiyem te Kapeniyamo bai kuna voivoiyedina, mainana kota niga em malagaimo kwa voiyyedi.” ²⁴ Yesu i giuna gado, “Tagu yà giugiu kauwemi te, taugiuwatana ena malagai lavedi kaka sa daboke. ²⁵ Yà giugiu kauwemi, taugiuwatana Elaidiya ena saugemo, ba Islael nponemo iwaiwape a wapa kauwa. Bi suwala kalakaladada i lalanina ba kwalabu faiona bi nawalai 6 noppodimo, mba dobuna matabuna ba gomala i nawa yaġosi. ²⁶ Bi Bada mote Elaidiya i giu kamaġe aiyai ġesau lisinemo Islael nponemo. Bi kamaina te tana i giukamaġe nawena malagai Salepatimo,

iwape i miyamiyana lisinemo Sidon nopenoem. ** 27 Bi kota mainana taugiuwatana Elisa ena lağanimo Islael nopenoem, lava wapewapedi sida kapa i vaidi. Bi ġome mote aiyai gesauna i waiyawasani te Sailya olotona isana Naman taunaġa i waiyawasani.”

²⁸ Lağannemo lava bolu vanuwinem mba giuna a vaivaiye ba nuwed i laimedimedi. ²⁹ Tedi a miya moito Yesu a solu, taun a potiyovo kamaġe bi a nawena oya isunem daki dabane. Bi a ġoeġoena maso Yesu dakimo ai lavakui, ³⁰ bi geġa te tana lava nopedimo i kwalakusu.

*Yesu aluwa gebogebona i kwavivai
(Mak 1:21-28)*

³¹ Mba ġome te Yesu i nawa Kepeniyam tauninem, Galili plovinsna nopenem bi Waiyawasi laġandimo tana lava i waiwailovelovedi. ³² Bi ena wailovelove a soveyena, banina ena gagali ba waibada vaitena. ³³ Bolu vanuwina nopenem oloto aluwa gebogebona i sunesuneina, kalinana didiginem i binauna gado, ³⁴ “Ei, tam bai lisimaimo kwa voiye, Nasaret Yesuna! Tam kuna natona kwa kagebogebomai, ee? Tagu e sibem te tam aiyai: Tam ba Maimaituwa ena tauwainoy-anoya waiwaiyawim.”

³⁵ Yesu kalinana bagibaginem aluwa gebogebona i giuwena gado, “Kumiya moimoisili bi oloto kwa potiyovo kamaġe!” Ĝome aluwa gebogebona oloto i pwalaġe yovogē doġamo lava matedimo bi i potiyovo kamaġe bi mote i waikelo.

³⁶ Lava matabudi a sove bi edi lava vaitedi ai giugiuna gado, “Tana ena wailovelove ba waibada bi ġailisi vaitena te aluwa gebogebodi ya giuwedi bi sa potipotiyovo.” ³⁷ Bi Yesu giuna mba dobuna matabuna i nawa yaġosi.

*Yesu lava wapewapedi i waiyawasanidi
(Met 8:14-17, Mak 1:29-34)*

³⁸ Yesu bolu vanuwina i gose bi i nawa Saimon ena vanuwemo. Ĝome Saimon lawana i kita sida gaugaululu i vai bi Yesu ai baġa te ya sagu, banina tana i sida kauwa. ³⁹ Yesu i nawa waivini i kenakenana diyanem i moito bi gaugaululu i kaipasine te waivini ya gose kamaġe. Gaugaululu waivini i gose bi tana maġemota i kena moito te i waikanidi.

⁴⁰ Bi mba aubiganem suwala bulubulumo, lava wapewapedi edi lava sida tabudi bi tabudi a vaivaidina a tavaitedi Yesu lisinemo. Tana ġemogemotaġa i taukonidi bi i waiyawasanidi. ⁴¹ Bi kota aluwa gebogebodi lava

wapewapedi a sunesuneidina i kwavidi a potiyovo. Bi a binabinauna gado, “Tam taunana Maimaituwa natuna!”

Bi Yesu i giuwedi te a lautautau bi i voyedi te mote a giu, banina tedi a sibe te tana taunana Keliso.

⁴² Lağan sakosakomo Yesu i nawa dobu ġuyuwinemo, laupali aubaina. Bi lava a tavutavuġe bi laġannemo a banavina ba ai baġa te maso mote i ġosedi. ⁴³ Bi geġa te tana i giuwedina gado, “Tagu kota Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna ya lauguguyae taun ġesaudimo, mba taunana aubaina Maimaituwa i giukamaġegu te e yovo.” ⁴⁴ Kamaina bi Diudiya nponemo, bolu vanuwidiġa Yesu i lauguguya nawa.

5

Yesu tauwaikaiwatana i yogedi

(Met 4:18-22, Mak 1:16-20)

¹ Lağan ġemota Yesu Genasalet* topana diyanemo i moimoito bi Maimaituwa giuna i laulauguguyaye. Bi lava kumdi a tava a dubutawi bi a waibeya vaiye. ² Bi tana taugomo i kitedi edi waga labu a solusaġedi gelemo bi edi gomo a koġekokoġedi. ³ Tana i moito saġa Saimon† ena wagamo bi i miyatulu. Bi i waibaġa te ya taududunawe topamo bi lava kumdi wailovelovedi i waitubu. ⁴ Laġannemo i giugiu kovi ba Saimon i giuwena gado, “Waga kwa taududunawe topa pounemo bi em lava vaitedi emi gomo ko sivu yovoġedi bi iyana ko konedi.” ⁵ Kamaina bi Saimon giu i waimunena gado, “Bada, tama dudubala lofalofa ke gomo gulata bi mote iyana ke konedi. Bi em giu aubaina te gomo ka sivuyovoġedi.” ⁶ Laġannemo edi gomo a sivuyovoġedi ba iyana wapewapedi a konedi bi ġotona te maso edi gomo a nuwalisi. ⁷ Taunana aubaina waga ġesaunemo edi lava a laumatakamotaedi te sa nato sa sagudi. Ĝome te edi lava a nato a sagudi te wagedi a waiwanavudi bi wagedi ġotona te maso a bulu. ⁸ Laġannemo Saimon niga kauwina i kitakita ba tuwapekanemo i kuluva Yesu kaġepakanemo bi i giuna gado, “Tagu gebogebo lavagu, kwa ġose kamaġegu.” ⁹ Tana ena lava vaitedi a sove gulata, banina tedi iyana wapewapedi a konedi. ¹⁰ Bi ena lava Diyemesi bi Diyon, Diyebedi natunatuna kota a sove. Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Mote kuma naila, niganana bi noi i saġa i nawana, temi kaka lava ko konedi.” ¹¹ Bi tedi maġemota edi waga a solu saġedi gelemo, mwali matabudi a ġosedi bi Yesu a kaiwata.

* **5:1:** Genasalet Ganasalat ba Galili isana ġesauna. † **5:3:** Saimon ba Pita isana ġesauna.

*Yesu oloto kapa vaivaina i waiyawasani
(Met 8:1-4, Mak 1:40-45)*

¹² Bi taun ġesaunemo Yesu oloto sida kapa vaivaina i banavi. Bi sauginemo oloto Yesu i kitakita ba i laudulu yovona ḡoġamo bi i giuna gado, “Bada, bamoda kuma ġoe te kwai yawasanigu.”

¹³ Kamaina bi Yesu oloto i kita bi nimana i tuġu te i taukoni bi i giuwena gado, “Yà ġoēgoena kwa yawasana.” Mote lofana te sida kapa oloto i ġose bi i yawasana. ¹⁴ Kamaina bi Yesu oloto i waiġakena gado, “Bai i tubutubuġħana mote aiyai ġesauna kuma giuwe, kwa nawa pilisi sewasewa taugabuna lisinemo bi ya kitam. Bi Mousis sewasewa i giugiuwena kwa voiyen te lava sa kitam te kuna yawasana.”[‡] ¹⁵ Bi geġa te oloto i nawa bi bai lisinemo i tubutubuġħana giuna i kadidigi. Taunana aubaina te lava kumdi a tava Yesu lisinemo bi giu visuvisuna a vaiye te edi sidamo i waiyawanidi. ¹⁶ Bi laġan onena Yesu i gosedi bi i nawanawa dobu ġuyuwidimo pali aubaina.

*Yesu oloto tunipekipekina i waiyawasani
(Met 9:1-8, Mak 2:1-2)*

¹⁷ Laġan ġemota Yesu i waiwailovelove, Palisi§ bi waiġake tauwailovelovenha babadidi ġome a miyamiya. Tedi ba Galili, Diudiya bi Yelusalem nopolimo malagai onediġa a tava. Bi Bada ena ġailisi ba Yesu lisinemo te waiyawasana i voivoiyedi. ¹⁸ Bi ololoġoġaudi edi tau tunipekipekina latilatina a avali tavaite. Bi a ġoēgoena maso a saġena vanuwa nopoñemo, Yesu matanemo ai kena. ¹⁹ Bi a kitakita te lava kumna vanuwa ai wanavu. Taunana aubaina a saġa noke vanuwa dabanemo te Yesu i moimoitona luvaluvanemo, bwada a koiyavusi bi edi tau latilatina ai dawe yovoġena Yesu matanemo. ²⁰ Sauginemo Yesu edi waisumaġa i kitakita ba oloto i giuwena gado, “Egu tau em gebogebo e noġoti kamaġedi.”

²¹ Palisi bi waiġake tauwailovelovenha mai giuna a vaivaiye ba taudiġa ai giugiu gado, “Tana ya noġononġoti munaġe te bena i saġa gulata, mba ya waidibogo. Maimaituwa taunaġa gebogebo taunoġoti kamaġedi, mote aiyai ġesauna.” ²² Yesu edi noġota i sibedi taunana aubaina i waitalayedina gado, “Bai aubaina nopolimo niga mainana ko waiwainoġota?” ²³ Bai giuna i tekateka, “Em gebogebo e noġoti kamaġedi ee ku moito bi kwa nawa? ²⁴ Taunana aubaina niganana kaka yài lovemi te ko sibe, te niga dobunemo Tana Taunana Natuna waibada i vai te gebogebo ya noġoti kamaġedi.”

[‡] 5:14: Lev 14:2-32 § 5:17: Lava nuwanuwasägesägedi, waiġake taukaiwatedi bi geġa te mote lava wainuwatoitoidi a sagusagudi

Kamaina bi Yesu i tauvitale oloto tunipekipekina i giuwena gado, “Ku kena moito, em latilati kwa vai bi kwa nawa em vanuwemo.”²⁵ Noi taunana te lava matabudi a kitakita bi oloto i miya moito, ena latilati i vai bi Maimaituwa lisinemo makakasağesağena i nawa ena vanuwemo.²⁶ Tedi naila ika gusugusudi bi a sove gulata, bi Maimaituwa a kasağesağena gado, “Tama niganana anisove kauwina ke kita.”

Yesu Livai i vine

(Met 9:9-13, Mak 2:13-17)

²⁷ Niga kauwina mulinemo Yesu malagai i potiyovo kamäge bi i nawanawa te takis taulaitupana isana Livai i kita, ena anibagibagimo i miyamiya. Kamaina bi Yesu i giuwena gado, “Ku kaiwatagu.”²⁸ Noi taunana te Livai i miya moito, bai matabudi i gose kamağedi bi Yesu i kaiwata.

²⁹ MBA mulinemo Livai ena vanuwemo soi dididiga Yesu aubaina i voiye, bi ġome ba takis taulaitupedi kumna bi lava ġesaudi vaitedi a kanikani.³⁰ Kamaina bi palisi bi waiġake tauwailoveloven, Yesu ena tauwaikaiwatana a giu vitavitatedina gado, “Temi bai aubaina takis taulaitupana bi gebogebi lavedi vaitedi ko kanikani?”

³¹ Yesu edi giu i waimunena gado, “Lava yawayawasanidi mote doketa sima ġoeġoe bi lava sidesidedi taudidi doketa sa ġoeġoe.³² Tagu e tavana mote didimana lavedi aubaidi bi gebogebi lavedi aubaidi te sa laukuvasa.”

Yesu ena wailovelove ba tabuna kaka Palisi edi wailovelove

(Met 9:14-17, Mak 2:18-22)

³³ Lava ġesaudi Yesu a giuwena gado, “Diyon ena tauwaikaiwatana maġemōġemotaġa sa udiudi bi sa laulau-pali, bi kota palisi edi tauwaikaiwatana mainana sa voivoiye. Bi tam em tauwaikaiwatana bai aubaina sa kanikani bi sa tegotego?”

³⁴ Bi Yesu i giuwedina gado, “Bainewa te maso lawelawena ena tauliso sa udi? Laġannemo tana vaitena sa miyamiya ba mote sima udi.³⁵ Laġan ya tava te tana ena tauwaikaiwatana lisidimo sa kaikamağena, kaka tedi sa udi.”

³⁶ Yesu niga lautaulalana i giuwedina gado, “Lava mote gala valivaliuna selepina ima vai bi gala wadubonemo ima popo waīgemoti. Bamoda mainana bi i voyena ba gala valivaliuna ya nuwalisi, bi gala valivaliuna mote luvana te gala wadubona vaitena sima popo waīgemotidi.³⁷ Bi lava mote wain valivaliuna ima vai bi kwagi wadubonemo ima ġini, male kwagi wadubona ya nuwatali te wain ya nuwaġini bi kwagi ya gebogebi.³⁸ Wain valivaliuna kamaina te kwagi valivaliunemo ko ġini.³⁹ Lava aiyai wain wadubona i tegotegona ba mote wain valivaliuna tegona ima ġoeġoe,

taunana aubaina ya giugiuna gado, ‘Wain valivaliuna tegona mote i visu.’ ”**

6

Waiyawasi Lağanina Ena Waitala

(Met 12:1-8, Mak 2:23-28)

¹ Waiyawasi Lağanina ġesaunemo Yesu laisi daibina noppoña i nawanawa bi ġome ena tauwaikaiwatana laisi a legaudi, a musudi bi a kanikanidi. ² Kamaina bi ġome waiġake babadidi mba kauwina a kitakitana, ba a giuwedina gado, “Bai aubaina Waiyawasi Lağannemo mba kauwina kona voiye?” ³ Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamo mote gilugilumina ko iyevi te Deivida bi ena lava vaitedi kani a peki ba bai i voiye? ⁴ Deivida i nawa Maimaituwa ena vanuwemo i sola saġa bi buledi Maimaituwa vitezite wainonona i legaudi te i kani. Bi waiġake ena luvamo mba buledidi ba pilisi taudiġa sa kanikanidi. Bi buledi ġesaudi kota ena lava i vitedi te a kani.” ⁵ Ġome Yesu i giuwedina gado, “Tana Taunana Natuna ba Waiyawasi Lağanina Badana.” ⁶ Bi Waiyawasi Lağanina ġesaunemo Yesu i nawa bolu vanuwinemo, ġome i waiwailovelove ba oloto nima kataiyana nuwanokuna ġome i miyamiya. ⁷ Palisi bi waiġake tauwailoveloven a waikitawata te Waiyawasi Lağannemo yai yawasana ee geġa. Banina tedi a ġoeġoena maso bai i voiye wapa bi ai wavu. ⁸ Bi tana edi noġota i sibe kamaina bi oloto nimana nuwanokuna i giuwena gado, “Kwa saġa matedimo kwa moito.” Bi oloto i miya moito i saġa lava matedimo i moito. ⁹ Yesu i giuwedina gado, “Yài talayemi, eda waiġake bainewa i giuweda? Waiyawasi Lağannemo ba lava ta sagu ee ta lau kivigebogebaye. Lava tai peki ee tai yawasani?” ¹⁰ Bi ġemogemotaġa i kita nawedi bi oloto i giuwena gado, “Nimam ku tuġu.” Bi nimana i tuġutuġu ba i yawasana.

¹¹ Bi tedi a medi gulata bi taudiġa ai ogatalavivila te Yesu lisinemo bai sa voiye. ¹² Mba lağanha i nawa kamaġe ba tana i nawa oyamo bi Maimaituwa lisinemo i laupali laġansako. ¹³ Laġan i sako olaolalemo ena tauwaikaiwatana i yogedi a tava bi wapedi 12 i vinedi te tedi giugiukamaġedi. Bi i vinevinedina isedi ba niga taudidi: ¹⁴ Saimon i wai isana Pita, bi tasina Endulu, Diyemesi, Diyoni, Pilipi bi Batolomi, ¹⁵ Met, Tomasi, Saimon sa wai isana Delot, ¹⁶ Diudas,

** 5:39: Wain wadubona bi valivaliuna ba: Lava aiyai bi yawasana wadubonemo ya miyamiyana ba yawasana valivaliuna mote ima ġoegħoe, banina tana ya noġonōġti te yawasana wadubona ba i visuna kaka yawasana valivaliuna.

Diyemesi natuna, bi Diudas Iskaliyot, tana taunana i waila Yesu kana ġaviya.

*Yesu tana tauwailovelove bi tauwaiyawasana
(Met 4:23-25)*

¹⁷ Sauginemo tedi oyamo bi a miyamiya kuluva ba dobu laiwapuwapunemo a vamaito. Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi a moito, bi tauwaikaiwatana wapewapedi bi lava kumdi a moito kwaiivivilidi. Mba lavedi ba Ditudiya, Yelusalem bi gele malagaidi, Taiya bi Sidonġa a tava. ¹⁸ Bi mba lavedi a tava Yesu au waibeyavaiyenemo te edi sidamo sa yawasana. Bi tedi mabai aluwa gebogebodi a sunesuneidina vaitedi i waiyawasanidi. ¹⁹ Bi lava matabudi a wailaulubu te maso Yesu a taukonni, banina tana lisinemo poya i potiyovo bi lava matabudi i waiwaiyawasandi. ²⁰ Yesu ena tauwaikaiwatana niga mainana i giuwedi: “Waiwaiyamoyamonimi ba koi nuwavisu banina Maimaituwa ena waibada ba temi aubaimi. ²¹ Koi nuwavisu temi mabai ko kanikani pekina, Maimaituwa kaka yai wanavumi. ²² Laġannemo lava sa yoaiyemi, sa kita kamägemi, sa lauyovoġemi bi sa giuwemi te temi ba gebogebolavemi ba koi nuwavisu, banina temi ba Tana Taunana Natuna tauwaisumaġena. ²³ Laġannemo bi lisimimo mai ya tubuġana ba koi nuwavisu, bi ko yasisi banina emi mai'a malamo ya kenakena. Ko noġoti te wala edi magumagula kauwina ġemotina taugiuwatana lisidimo mainana a voivoiye.”

²⁴ “Bi i gebo kauwa te tam aiyai niganana kwa waiguyauna. Mba kaikana em soisoi kuna vai.

²⁵ Bi i gebo kauwa te tam niganana tubuġemo kwa wainuwavisuna,

tam kaka kani kwa peki. Bi i gebo kauwa te niganana kwa gwaigwai, laġan

muliġa kaka kwai nuwaboya bi kwa ġaba gulata.

²⁶ Bi i gebo kauwa te tam niganana lava sa sovesovem, mba kauwina ġemotinemo edi magumagula taugiuwatana kaikaiyovudi a sovesoveyedi.”

*Em ġaviya kwa ġoedi
(Met 5:38-48,7:12a)*

²⁷ “Koi beyavaiya bi yà giuwemi, em ġaviya kwa ġoedi, bi tedi mabai sa dabodabokemna lisidimo visu kwa voiyi.

²⁸ Bi tedi mabai sa pasipasilimna kwa kavisuvisudi, bi taukagebogebom kwa laupali. ²⁹ Tana aiyai bi gadigadimmo i talaġana ba kota gadigadim ţesauna kwa vite te ya talaġa. Bi aiyai em kwesi i vaina ba kota kwai anine te em kwama ya vai.” ³⁰ Bamoda aiyai bai i waibaġayena ba ku vite bi

aiyai em bai mwalina i vaina ba mote kuma giuwe te ima vite munağem. ³¹ Ko ġoegoe te lava aubaimi bai sa voyena ba temi kota tedi aubaidi mainana ko voiye. ³² Bamoda temi lava sa wainuwavainemna taudiġa koi nuwavainedina ba Maimaituwa mote kaka kavisuvisu ima vitemi. Banina gebogebo lavedi kota mainana edi lava sa wainuwavainedi. ³³ Bi bamoda temi lava visuvisu lisimmo sa voivoiyena taudiġa lisidimo ko voyena ba Maimaituwa mote kaka kavisuvisu ima vitemi. Gebogebo lavedi kota mainana sa voivoiyen. ³⁴ Bi bamoda lava ko ġoegħoedi te emi mane sai sipona, ba temi mote kaka maii'a koma vai. Gebogebo lavedi kota mainana sa wainoġota te edi lava sai sipo munaġed. ³⁵ Emi ġəviya ko ġoedi bi lisidimo visuvisu ko voiye. Bai kona vitedina ba koma noġonogoti te sa vite munaġemi, bi emi maii'a ba dididiga malamo ya kenakena. Bamoda temi niga mainana ko voyena ba Maimaituwa Saġasāġa Guletina yai kawa natunemi. Banina tana ba kivina i visu lava gebogebodi bi lava mabai mote sima waiebone lisidimo. ³⁶ Ko launuwatoina maibena Tamemi malamo laulaunuwatoina.

*Mote koma etala
(Met 7:1-5)*

³⁷ “Nopomimo lava ġesaudi koma etaledi, Maimaituwa kaka temi ya etalemi. Lava mote koma kuvalidi, Maimaituwa kaka temi ya kuvalimi. Emi lava edi gebogebo ko nogoti kamaġedina kaka Maimaituwa emi gebogebo ya nogoti kamaġed. ³⁸ Lava ġesaudi lisidimo ko soina ba Maimaituwa ya vite munaġemi. Nopomi tabutabudimo ko soisoina ba mainana dabemimo kavisuvisu yai lautawidi. Bai ko voivoiyena ba mainana luvanemo Maimaituwa lisimmo ya voiye.”

³⁹ Yesu i lautaulalana gado, “Ġemoġemotina lava matapapotana, ena tau matapotapotana yai etadoliye ee? Bamoda mainana sa voyena ba labuidi dommo sa kuluva.

⁴⁰ “Gomana gilugilumina mote tauwailovelovena ima saġa kamaġe, geġa! Bi tana aiyai ai lovelove kauwena ba tauwailovelovena vaitena ġemoġemotidi.

⁴¹ “Tam mote maso valetim matanemo ġasububu ku kitakita bi tam matammo mote kaitupo kuma kitakita. ⁴² Bainewa te valetim kwa giugiuwena gado, ‘Valetigu, matammo ġasububu yà kaikamate.’ Bi geġa te tam matammo kaitupo mote ku kaikamate. Tam kaikaiyovum. Dolina kaitupo matammo kwa gei kaikamate kaka matam ya negavai, te valetim matanemo ġasububu kwa kaikamate.”

Kai bi Votana
(Met 7:16-20,12:33-35)

⁴³ “Bi kai visuvisuna mote votana gebogebona, kota kai gebogebona mote votana visuvisuna. ⁴⁴ Kai votanemo kaka kwa kita ġone. Lava mote tipolo kainemo kulou ima losi, ee ġawaġawa waigedegedelinemo guleipi ima losi. ⁴⁵ Lava nōponemo kauwa visuvisudi sa kenakenana ba kauwa visuvisudi ya voivoiyedi, bi lava nōpona gebogebo i waiwanavuna ba mainana gebogebo kauwidi ya voivoiyedi. Bai nōpomo i wanawanavuna ba mainana gayamo ya potipotiyovo.

Tauġala nuwanuwauyauyana bi tauġala bu'ubu'wina
(Met 7:24-27)

⁴⁶ “Bai aubaina te ko giugiuna gado, ‘Bada, Bada. Bi bai yà giugiuwena mote koma vaivaiye? ⁴⁷ Bi tana aiyai ya nato lisigumo bi giugu ya vaiye bi ya voivoiyedina kaka yai lovemi te tana bainewa kitana. ⁴⁸ Tana ba maibena oloto ena vanuwa domdi i ġala gulatedi bi duġutau i waimoitodi. Sauginemo kabaita i yovona ba vanuwina mote ima likwa, banina tana i lauġala kauwa. ⁴⁹ Bi tana aiyai giugu i vaiye bi mote ima miyamiyaedi, ba tana maibena oloto doġamo ena vanuwa domdi mote i ġala gulatedi. Laġannemo kabaita vanuwina i wailautaguna ba i likwa kamaġe bi i kagebogebo otīge.”

7

Tauwaiġaviya 100 edi bada ena sumaq
(Met 8:5-13)

¹ Laġannemo Yesu niga kauwidi matabudi lava i giuvitedi, mba ġome te i nawa Kapeniyammo. ² Ġome tauwaiġaviya 100 edi bada, ena taupaula nuwana tauvaikauwena tana i sida kauwa bi nuwana peki. ³ Laġannemo tauwaiġaviya edi bada Yesu giuna i vaivaiye, ba Diu babadidi ġesaudi i giukamaġedi te tana sai baġa te ya nato ena taupaula yai yawasani. ⁴ Tedi a tava Yesu lisinemo, bi ai baġa vavasaġena gado, “Tauwaiġaviya edi bada em sagu ya ġoegħoe kauwe bi tana ba lava visuvisuna. ⁵ Banina eda lava i ġoyedi aubaina tana taunaġa bolu vanuwina aubaida i ġala.”

⁶ Kamaina bi Yesu vaitena a nawa. Tana vanuwa diyanemo i tavadu, bi tauwaiġaviya edi bada ena lava i giukamaġedi Yesu lisinemo te niga mai sa giu: “Bada, tagu mote yà visu te egħi vanuwemo kwa nato. ⁷ Taunana aubaina kwa giu ota bi egħi taupaula ya yawasana. ⁸ Tagħiex sibe kauwe te tam giuġa kwa giuwe bi ya tubuġa. Banina tauwaibabada gabulidimo yà miyamiya, bi kota tauwaiġaviya egħi waibada dibunemo sa noyanoya. Niga yà

giuwena gado, ‘Ku nawa.’ Te ya nawa, noko yà giuwena gado, ‘Ku nato.’ Te ya nato. Bi egu taupaula yà giuwena gado, ‘Niga ku voye.’ Te ya voye.”

⁹ Lağannemo Yesu niga giuna i vaivaiye ba tauwaiğaviya edi bada i soveye, bi i tauvitale te lava kumna a kaikaiwatana i giuwedina gado, “Yà giugiuwemi te niga sumeğina mote bamo mai Islael nophonemo yà kita.”

¹⁰ Kamaina bi tauwainoyanoya a munağā tava tauwaiğaviya edi bada ena vanuwemo, bi a kita te taupaula i yawasana.

Yesu iwape natuna olotona i waiyawasani

¹¹ Ğome Yesu i taumiya, mulinemo, tana ena tauwaikaiwatana bi kota lava kumna vaitedi a nawa Nain tauninemo.

¹² Lağannemo tana i tavatava taun lovoloerotavinemo ba iwape natuna taubeuna a avali bi a potipotiyovo. Olotona pekipekina ba iwape natuna lauğemotina, bi lava kumna mba tauninemo ba iwape vaitena. ¹³ Lağannemno Bada iwape i kitakita ba i launuwatoiye bi i giuwena gado, “Kuma ġaba.” ¹⁴ Kamaina bi Yesu i moito nawa te taubeu i taukon, bi olooloto taubeu tauavalina a vamoito bi tana i giuna gado, “Ewali yà giugiuwem te kwa kena moito.” ¹⁵ Ğome ewali pekipekina i kena moito i miya bi giu i waitubu, bi Yesu gomana tinana i vite munağē. ¹⁶ Tedi matabudi a tatava bi Maimaituwa a kasägesäge bi a giuna gado, “Taugiuwatana sağasağā guletina poudemo i laumağata, Maimaituwa i yovo te ena lava yai yawasanida.” ¹⁷ Yesu giuna i dabalala Diudiya Plovinsina bi diyadiyanağā.

Yesu bi Diyon Taukabulu

(Met 11:2-19)

¹⁸ Diyon ena tauwaikaiwatana kauwa matabudi a tubutubuğana Diyon a tainuwatau. ¹⁹ Bi ġome ena tauwaikaiwatana labu i yogedi bi i giukamağedi Yesu lisinemo te sai talayena gado, “Tam taunana Keliso, lava a giugiuwena ee lava ġesauna ka labe?” ²⁰ Lağannemo Yesu lisinemo a tava ba tedi a giuwena gado, “Diyon Taukabulu i giukamağemai te kai talayem, tam taunana ke labelabem ee lava ġesauna ka labe?”

²¹ Mba lağannemo Yesu lava wapewapedi edi sida tabudi bi tabudi i waiyawasanidi, aluwa gebogebodi a sunesuneidina i kapotiyovodi bi matapotepotedi i waiyawasanidi te ai kita munağā. ²² Bi Yesu Diyon ena tauwaikaiwatana edi giu i waimunena gado, “Ko munağā bi bai kona kita bi kona vaivaiyena Diyon ko giuvite te matapotapotedi sa wai kita, kağe nuwanokudi sa nawanawa, kapa vaivaidi a yawasana,

beya potepotedi sa wai'beyavaiya, pekipekidi a kena moito munaḡa bi giu visuvisuna waiwaiyamoyamonidi lisidimo sa laulauguguyaye.²³ Waiwainuwavisudi tedi mabai mote sima nuwanuwakulukuluvegu."

²⁴ Diyon ena tauwaikaiwatana a munaḡa, mulinemo Yesu lava kumna nopolimo Diyon ena kauwa i giuwena gado, "Wala kona nawa Diyon lisinemo kalakalalelemo, bai kona noḡonoḡotina maso kona kita? Noḡota kulukuluva lavana ena noḡota mai legi yavala ya suvesuve lemana ee?²⁵ Temi kona nawa te maso bai kona kita? Lava gala visuvisuna i kotekotena maso kona kita ee? Lava mabai mai sa wai galana ba tedi ġalibona ena vanuwemo taumiya.²⁶ Ko giuwegu, kona nawa te bai kona kita? Taugiuwatana ee? Kamaina te giukauwa bi kona kitakitana i tausaḡana kaka taugiuwatana ġesaudi.²⁷ Diyon tana taunana gilugilumina wadubonemo i giuwatana gado, 'Tagu kaka egu tauwainoyanoya yà gei giukamaġe te em eta ya yawasi.'*

²⁸ "Yà giugiuwemi te waivini a wainatunana nopolimo mote aiyai bamo Diyon i saġa kamaġe, bi geġa te lava ani kita waiyovoyovo Maimaituwa ena waibada nponemo ya miyamiyana ba i tausaḡana kaka Diyon."

²⁹ Lava matabudi bi takis taulaitupana Yesu ena giu a vaivaiye te Maimaituwa giuna ba giukauwa, banina tedi kaikana Diyon i kabuludi.³⁰ Bi geġa te Palisi bi waīgake tauwailovelovedi Maimaituwa ena ġowana tedi lisidimo ba a daboke, taunana aubaina Diyon ena kabulu a daboke.

³¹ Bi Yesu giu i laumunaġena gado, "Niga kimtimi bai yà laukoiluvaye? Kitedi mai bai?³² Kitedi mai libilibi ani waīgemota gabunemo sa miya bi sa waimuduveleyana: 'Tama naġi salena ke saleye

bi mote ko biga
bi kota peki salena ke saleye
 bi mote ko ġaba.'

³³ Bi laġannemo Diyon Taukabulu i tavana mote buledi i kanikani bi mote wain i tegotego ba kona giu te penama i sunei.³⁴ Tana Taunana Natuna i yovona ba i kanikani bi i tegotego bi kona giuna gado, 'Ko kita tana kanikani yaviyavina bi tegotego yaviyavina, tana ba takisi taulaitupana bi gebogebo lavedi edi tau.'³⁵ Maimaituwa natunatuna ba lava mabai ena nuwauyauyamo sa miyamiyana."

Yesu gebogebo waivinina i waiyawasani

³⁶ Palisi ġemota Yesu i giuvai ena vanuwemo, te aubiga kanina sa kani. Kamaina bi Yesu i nawa Palisi ena vanuwemo bi i kenagiligili kani aubaina.³⁷ Mba tauninem

* 7:27: Mal 3:1

gebogebo waivinina i miyamiya, bi i vaiye te Yesu Palisi ena vanuwemo i kanikani ba tana masi panepanena bi mai'ina dididigina dugina i avali tavaite.³⁸ Bi Yesu kağepakanemo i laudulu bi i ġaba bi matasulunemo Yesu kağena i wai kwaukwaudi bi dabana doyonemo i yasayasağıdi, i waisulovedi bi masi panepanena kağenemo i ġini.³⁹ Laġannemo Yesu taugiuvaina niga kauwina i kitakita ba taunaġa i wainuwanoġoġotana gado, “Bamoda tana taugiuwatana maso ba i sibe te waivini baibaina ya tautaukon, te maso i sibe te tana waivini gebogebona.”⁴⁰ Yesu i giuwna gado, “Saimon, tagu bai yà ġoeġoena yà giuwem.” Bi Saimon i giuna gado, “Kamaina, Tauwailovelove ku giuwegu.”⁴¹ Mane taniwigina olooloto labu loun i vitedi, ġemota mane 500 dinali i vite bi ġesauna 50 dinali i vite.⁴² Tedi labuidi mote lisidimo mane te maso edi ġaga ai maii, taunana aubaina mane taniwigina edi ġaga i yasaġi kamaġedi. Kwa noġoġoti te bamolotona ena ġoe i didiga gulata?⁴³ Saimon Yesu ena giu i waimunena gado, “Oloto ena mane 500 dinali i yasayasaġi kamaġena.” Yesu i giuna gado, “Tam kuna giukauwa.”⁴⁴ Ĝome Yesu i tauvitale waivini lisinemo bi Saimon i giuwna gado, “Tagu em vanuwemo e tava bi kağegu ani koġħa gaubina mote ku vitegu. Niga waivinina ku kita. Tana matasulunemo kağegu i waikwau bi dabana doyonemo i yasaġidi.⁴⁵ Laġannemo e valagetana, tam mote ku waisuluvegu bi niga waivinina kağegu waisuluvana mote i kaisako.⁴⁶ Tam mote olip masina dabagumo ku ġini, bi tana masi panepanena kağegumo i ġini.⁴⁷ Taunana aubaina yà giugiuwem te tana ena gebogebo wapewapedi Maimaituwa i noġoti kamaġedi, aubaina tana ena ġoe Maimaituwa lisinemo i didiga gulata. Bi tana aiyai ena gebogebo ġaubona Maimaituwa i noġoti kamaġena ba ena ġoe Maimaituwa lisinemo i ġaubo.”

⁴⁸ Ĝome Yesu waivini i giuwna gado, “Em gebogebo e noġoti kamaġedi.”

⁴⁹ Bi lava ġesaudi tedi taudiġa ai giugiuna gado, “Niga aiyai lavana te lava edi gebogebo ya noġoġoti kamaġedi?”

⁵⁰ Ĝome Yesu waivini i giuwna gado, “Em sumaqha i waiyawasanim, bi manuwaubam kwa nawa.”

8

Waiwaivini mabai Yesu a kaikaiwatana

¹ Laġan visa mulidimo Yesu i nawa taun bi malagai onediġa, Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna i laulauguguyae. Tana ena tauwaikaiwatana 12 i waidolidi,² waiwaivini mabai wala aluwa gebogebodi a suneidi bi edi sidamo i waiyawasanidina vaitedi. Bi nopalidmo ba Meli

Magdalín vaitena, wala tana lisinemo aluwa gebogebodi 7 i kwavidi a potiyovo,³ bi Diyowena ba Usa mwanena bi Usa ba Alodi ena waiguyau tauwaibadayena, Susana bi waiwaivini ġesaudi tedi taudidi edi waiguyau a natomedi bi Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi a sagusagudi.

Taubayau pesi i laulaunaġasena lautaulalana
(Met 13:1-9, Mak 4:1-9)

⁴ Mba ġome taun wapewapediġa lava kumdi a tava Yesu waibeyavaiyena aubaina, tedi niga lautaulalana i giuwedi, ⁵ “Taubayau i nawā daibimo ena pesi launaġasedi aubaina. Laġannemo i laulaunaġesedi ba ġesaudi etamo anivavutuġemo a talaġa. ⁶ Bi pesi ġesaudi doġa waitelitelinemo a talaġa. Laġannemo a kalakalanapu ba a welai te a poki bainina doġa tatakalinemo. ⁷ Bi pesi ġesaudi gedala nopolimo a talaġa te a duga saġa bi gedala a yavanidi. ⁸ Bi pesi ġesaudi doġa visuvisunemo a talaġa te a duga saġa, bi a vota te votedi matabudi 100.”

Laġannemo niga giuna i waiwaikovi ba i giuna gado, “Aiyai waibeyam te kwai beyavaiya kauwa.”

Lautaulala banina
(Met 13:10-17, Mak 4:10-12)

⁹ Ena tauwaikaiwatana ai talaye te niga lautaulalana banina bai. ¹⁰ Bi tana i giuwedina gado, “Temi i waianinem te Maimaituwa ena waibada kenakena waidavonina sibena kaikana e vitemi. Lava ġesaudi ba lautaulalamo ya giuwedi te sa kitakitana bi mote sima kita ġone, sa vaivaiyena bi mote sima sibe.”

Yesu taubayau lautaulalana banina i giu waimaġati
(Met 13:18-23, Mak 4:13-20)

¹¹ Niga lautaulalana banina ba niga mainana: Pesi ba Maimaituwa giuna. ¹² Bi pesi etamo a talatalaġana ba tedi mabai giu a vaiye bi seitan ya tava te nopolimo ya kaikaikamaġedi, te tedi mote simai sumaġa bi sima yawasana. ¹³ Bi doġa waitelitelinemo a talatalaġana ba tedi mabai giu a vaiye bi manuwavisudi sa vaivai bi geġa te lamlamdi mote a yovo gulata. Tedi mote simai sumaġa kauwa taunana aubaina, laġannemo pilipili i tavana ba sa kulukuluva. ¹⁴ Bi pesi gedala nopolimo a talatalaġana ba tedi mabai giu sa vaiye bi laġannemo edi nuwalauwataġa sa nawanawa ba niga dobuna ena waiguyau nuwaboyana ya yavayavanidi te mote sima votavota kauwa. ¹⁵ Bi pesi doġa visuvisunemo a talatalaġana ba tedi mabai Maimaituwa giuna sa vaiye bi sa kaikaididina. Tedi yawasana visuvisunemo sa miyamiya bi sa votavota kauwa.

Piupiu lautaulalana
(Mak 4:21-25)

¹⁶ Lava piupiu i gabuna ba mote gulewemo imai kabubutawi e teibolo dibunemo ima sako. Kamaina te ġakima dabanemo ya sako te lava mabai vanuwemo sa valavalagetana ba yanana sa kita. ¹⁷ Bamo te kandavonemo bai a voivoiyena kaka ya laumaġata, bi bai sumamo ya kenakenana kaka sumana ya nuwatanesa. ¹⁸ Taunana aubaina koi beyavaiya kauwa te giu banidi ko sibedi, banina tana aiyai bi lisinemo bai ya kenakenana ba dabanemo yai lautawi. Bi aiyai mote ima waibeyavaiya kauwa ba bai ġaubona lisinemo ya kenakenana kaka sa kaikamaġe.

Yesu tinana bi valevaletina
(Met 12:46-50, Mak 3:31-35)

¹⁹ Yesu tinana bi valevaletina a tava kitana aubaina, bi mote ġemoġemotina te maso a sola nawa lisinemo banina lava kumna i didiga. ²⁰ Ĝome lava ġesauna Yesu i giuwena gado, “Tinam bi valevaletim didiyaumo sa moimoito bi sa ġoeġoena sa kitam.”

²¹ Kamaina bi Yesu giu i waimunena gado, “Tinagu bi valevaletigu ba tedi mabai Maimaituwa giuna sa vaiye bi sa kaikaiwata kauwena.”

Yesu kaibitibiti i giu waitautau
(Met 8:23-27, Mak 4:35-41)

²² Laġan ġesaunemo Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Wagamo ko gelu bi ta nawa topa nevanemo.” ²³ Kamaina bi tedi wagamo a gelu, a nawawawa ba Yesu i kena kwavu. Mba taunana te kaibitibiti i talaġa, labama wagamo i waidubusaġe bi ġotona te maso a bulu.

²⁴ Bi ena tauwaikaiwatana a nawa Yesu a lainuwesi bi a giuwena gado, “Bada, niga ta bulu!” Tana i kenamoito te yavala bi labama i giuġavukidi, a lautautau te daumola i kena. ²⁵ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Ko waisumaġa e geġa?” Tedi a sove bi manailidi taudiġa ai giugiuna gado, “Niga lava baibaina te yavala bi labama i giuġavukidi bi kalinana ai bade.”

Yesu aluwa gebogebodi oloto a sunesuneina i waiyawasani
(Met 8:28-34, Mak 5:1-20)

²⁶ Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi wagaġa a nawa Gelasin dobuna Galili topana noi nevanemo. ²⁷ Laġannemo Yesu i potipotiyovo gelemo ba mba malagainemo aluwa gebogebona oloto i sunesuneina i tava Yesu lisinemo. Laġan i lofa gulata niga olotona malagai i gose bi makofakofana tauyewaġa i miyamiya nawa.

²⁸ Bi lağannemo oloto Yesu i kitakita ba magalalina kağepakanemo i kuluva bi i binauna gado, “Yesu, Maimaituwa Sağasağā Guletina Natuna, bai lisigumo kwa voiye? Aee, ya waibağā vavasağem te mote kuma ka gebogebogu.” ²⁹ Niga mainana i giuna banina ba Yesu kaikana aluwa gebogebona i giuvavasağe te oloto ya potiyovo kamağe. Sauga tabutabuna aluwa gebogebona niga olotona i waibadabadaye. Avena te oloto nimana bi kağena laulauseinidi, tauyava a labelabe bi geğə te aluwa gebogebona mba seinidi i waidouğavuğavukidi bi oloto i avali vai te i nawenawena dobu ğuyuwidimo.

³⁰ Bi Yesu oloto i waitalayena gado, “Isam bainewa?” Bi tana ena giu i waimunena gado, “Tagu isagu ba ke wapa gulata.” Tana mai i giuna banina aluwa gebogebodi wape-wapedi a sunei. ³¹ Aluwa gebogebodi Yesu ai bağavavasağe te mote ima giukamağedi sima nawa dom yovoyovo aleallenemo.

³² Bi mba modomodonemo buwawa yalaboluboludi, oya nevakaunemo a yabayaba. Bi aluwa gebogebodi Yesu ai bağavavasağe te maso i waianinedi te buwawa nopodimo sa sola sağā. Kamaina bi Yesu i waianinedi te a sola sağā.

³³ Lağannemo aluwa gebogebodi oloto a potipotiyovo kamağe ba buwawa nopodimo a sola. Ğome buwawa yalaboluboludi salisali a velavelauwatana ba topamo a bulu.

³⁴ Lağannemo buwawa taulabedi niga kauwina a kitakita ba a velau a nawa taunimo bi diyadiyanaga te giu ai dabalali. ³⁵ Kamaina bi bai i tubutubuğāna kitana aubaina lava a nawa. Sauginemo Yesu lisinemo a tavatava ba aluwa gebogebodi oloto a potipotiyovo kamağena a kita. Tana i waigala bi ena noğota didimaninemo, Yesu kağepakanemo i miyamiya, bi tedi matabudi ba a naila gulata. ³⁶ Bi tedi mabai oloto aluwa gebogebodi a sunesuneina lisinemo bai i tubuğā bi a kitakitana lava gesaudi a giuwedi te bainewa Yesu oloto i waiyawasani. ³⁷ Ğome Gelesen dobuna lavedi matabudi, a naila gulata taunana aubaina Yesu ai bağā vavasağe te edi dobu ya gose. Kamaina bi Yesu wagamo i gelu te i munağā.

³⁸ Bi oloto aluwa gebogebodi a potipotiyovo kamağena Yesu i waibağā te maso vaitena a nawa. Bi geğə te Yesu mba olotona i giuwena gado, ³⁹ “Kwa munağā te em vanuwa lavedi lisidimo bi kwa giuwedi te bainewa Maimaituwa i waiyawasanim.” Kamaina bi oloto taun i nawa yağosi bi bai Yesu lisinemo i voivoiyena taunana lava i giuwedi.

*Gomana waivinina pekina bi waivini sidasidana
(Met 9:18-26, Mak 5:21-43)*

⁴⁰ Bi lava Galili topana noi nevanemo a wailaba bi lağannemo Yesu i munamunağɑ tava ba a giuvai. ⁴¹ Ğome bolu vanuwina taulabena isana Diyailesi i tava Yesu lisinemo bi kağe pakanemo tuwapekana i waitupagwaliye bi i waibağɑ vavasağe te maso vaitena a nawa ena vanuwemo. ⁴² Banina tana natuna waivinina lauğemotina ena kwalabu ba 12 bi ǵotona te ya peki. Lağannemo Yesu i nawanawa ba lava kumdi a tava a dubutawi. ⁴³ Bi nopodimo ba waivini kwasina i miyamiya kamakamağena, kwalabu wapanan 12 a kovi. Tana ena ǵonąğona doketa lisidimo i waiyakali bi mote aiyai i waiyawasani. ⁴⁴ Tana Yesu mulinağɑ i sağɑ te ena gala isudamodamona i tautaukonni ba noi taunana te kwasina i miyamiya kamakamağena i kaisako.

⁴⁵ Yesu i tauvitale bi lava i waitalayedina gado, “Gode aiyai i taukonigu?” Lava matabudi a valele bi Pita i giuna gado, “Bada, kuna kita te lava a dubutawim, sa bibibinin bi kuna giu te aiyai i taukonim.”

⁴⁶ Yesu i lauyaviyavina gado, “Lava i taukonigu, taunana aubaina mayagu e vai te ǵailisi i gosegū.”

⁴⁷ Waivini i noğoti munağe te tana Yesu i taukonni. Taunana aubaina tana manailina bi magusuna i sağɑ Yesu kağe pakanemo te tuwapekana i wai tupagwaliye. Bi lava matabudi i giuwedi te bai aubaina tana Yesu i taukonni bi mağemota mayana i vai te i yawasana. ⁴⁸ Bi Yesu waivini i giuwena gado, “Natugu em sumağɑ i waiyawasanim bi manuwaubam kwa nawa.”

⁴⁹ Yesu yağolo waivini lisinemo i giugiu ba bolu vanuwina badana isana Diyailesi, ena vanuwemo lava i tava bi i giuwena gado, “Tauwailovelove kuma kaka nuwalağalağɑ natum kaikana i peki.”

⁵⁰ Yesu niga giuna mainana i vaivaiye ba Diyailesi i giuwena gado, “Mote kumai nuwaboya, kwai sumağɑ ota bi tana kaka ya yawasana.”

⁵¹ Sauginemo Yesu Diyailesi ena vanuwemo i tavana ba lava matabudi i waiğakedi te mote vaitedi a sola nawa, Kamaina Pita, Diyemesi, Diyoni bi gomenina tinana bi tamana taudığɑ a sağɑ noke gomana lisinemo. ⁵² Lava matabudi ǵome gomenina ai nuwaboye te a ǵabęğabe. Bi Yesu i giuwedina gado, “Ğaba ko kaisako! Gomana mote i peki, tana ya kenakena ota.”

⁵³ Bi tedi a sibe te gomana kaikana i peki, taunana aubaina te Yesu ai gwaigwaiye. ⁵⁴ Ğome Yesu gomana waivinina ni-manemo i kabi bi i giuwena gado, “Natugu, ku kena moito.”

⁵⁵ Ğome gomana yawasina i tava munağɑ bi mağemota i kena moito. Bi Yesu i giuwedi te bai sa vite ya kani. ⁵⁶ Bi

gomana tamana bi tinana a sove gulata, bi geğə te Yesu i giuvavasağedi te bai i tubutubuğana ba mote aiyai sima tainuwatau.

9

*Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i giukamağedi
(Met 10:5-15, Mak 6:7-13)*

¹ Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i giuwedi a tava ai ġemotidi, tana ġailisi bi waibada i vitedi te aluwa gebogebodi matabudi sa kwavi vaidi bi lava edi sida tabudi bi tabudi sai yawasanidi. ² Kamaina bi ena tauwaikaiwatana i giukamağedi a nawa te Maimaituwa ena waibada sa lauguguyae bi lava sidesidedi sai yawasanidi. ³ Tana niga mainana i giuwedi, “Ko nawanawana mote bai ġesauna koma vai. Mote digona, mote tana, mote mane, mote kani bi mote kwama wailabuna koma vai. ⁴ Bamo vanuwinemo bi a giuvaimina ba vanuwinemo ko miyamiyana eete mba malagaina ko gose. ⁵ Bi bamo tauninemo mote lava sima giuvaimi ba sauginemo mba taunina ko gosegose ba kağemi gobusidi ko laikulukuludi te sauginemo bai i tubuğana ba tedi edi wavu.” ⁶ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana a modina a nawa malagai te malagai nopodiğə giu visuvisuna a lauguguyae bi lava sidesidedi a waiyawasani nawedi.

⁷ Lağannemo Alodi Entipas bai matabuna i tubutubuğana giuna i vaivaiye ba i tagugu bi i nuwalağalağə, banina lava a giugiu te Diyondaukabulu pekimo i kena moito. ⁸ Lava ġesaudi a giugiu te bena Elaidiya i laumaga bi kota ġesaudi a giugiu te bena kage taugiuwatana dolidolidi ġemota i kenamoito munağə. ⁹ Alodi i giuna gado, “Tagu wala Diyondaukabulu e koiğavuki bi niga kota aiyai giuna ya vaivaiye.” Bi tana i ġoegoe te maso i kita.

*Yesu olooloto wapedi 5 tausan i waikanidi
(Met 14:13-21, Mak 6:30-44, Dyn 6:1-14)*

¹⁰ Sauginemo giugiukamağedi a munağə tava bi bai matabudi a voivoiyedina Yesu a giuvite. Kamaina bi tana i waidolidi te a vasoyavaidi a nawa Betsaida tauninemo. ¹¹ Bi geğə te lava kumdi a sibe te Yesu bamo maiğə i nawa, tau-nana aubaina a kaiwata. Bi tana i giuvaidi te Maimaituwa ena waibada lisidimo i lauguguyae bi tedi mabai sidesidedi i waiyawasanidi.

¹² Mba aubiganemo ena tauwaikaiwatana 12 a tava lisinemo bi tana a giuwedina gado, “Niga ba dobu ġuyuwina. Lava kwa giukamağedi te sa nawa malagaigə bi malagai diyediyedigə te kani bi anikena sa banavi.”

¹³ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi kani ko vitedi sa kani.” Bi tedi a giuwena gado, “Tama buledi wapedi 5 bi iyana labu ota. Bamoda mainana ba ka nawa te buledi ka gimala lava kumdi aubaidi.”

¹⁴ Mba ġome olooloto wapana maso ba 5 tausen. Kamaina bi ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Ko dailidi te wapedi 50 edi dubuġa sa miya nawa.” ¹⁵ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana bai i giugiuwedina mainana lava a giuwedi te matabudi a miyatulu. ¹⁶ Bi Yesu buledi wapedi 5 bi iyana labu i tanodi, i waikita saġa malamo, Maimaituwa i waiebone bi i vili kivikividu te ena tauwaikaiwatana i vitedi te a soiyedi. ¹⁷ Lava matabudi a kani te a kani nonoġa. Bi lava buledi bi iyana a kanikani sivudina, a laitupedi te poa wapedi 12 ai wanavudi.

Pita, Yesu i kamaġati

(Met 16:13-19, Mak 8:27-29)

¹⁸ Laġan ġemota Yesu i laulaupali bi ena tauwaikaiwatana ba tana vaitena bi i waitalayedina gado, “Lava sa giugiu te tagu aiyai?”

¹⁹ Bi tedi a giuna gado, “Lava ġesaudi sa giugiu te tam Diyon taukabulu, ġesaudi sa giugiu te tam Elaidiya bi ġesaudi sa giugiu te nove wala taugiuwatana mododimo ġemota pekimo i kena moito munaġa.”

²⁰ Bi ena tauwaikaiwatana i waitalayedina gado, “Bi temi ko giugiu te tagu aiyai?” Pita Yesu ena giu i waimunena gado, “Tam ba Keliso Maimaituwa ena Vinevine.”

²¹ Ĝome Yesu ena tauwaikaiwatana i giuvavasaġedi te niga giuna mote aiyai sima giuwe. ²² Tana kota i giuwedina gado, “Tana Taunana Natuna kaka kauwa wapewapedimo yai nuwatoi. Bi babada laukaidi, pilipilisi edi babada bi waīgħek tauwailovelovena babadidi, kaka sa daboke bi sai peki. Bi laġan waifaioninem kaka ya kenamoito munaġa.”

²³ Kamaina bi Yesu lava matabudi i giuwedina gado, “Aiyai bi kaiwatagu kuna ġoena ba em ġowana matabudi kwa gosedi, kwa vite munaġem bi laġan matabuna em kolosi kwa avali bi kwa kaiwatagu. ²⁴ Tam aiyai bi em yawasana kuna nuwamunaġena ba mote kaka kuma vai munaġe, bi tam aiyai em yawasana kuna nuwakamaġena tagu aubaigu kaka kwa vai munaġe. ²⁵ Lava bi niga dobuna ena yawasana matabuna kuna vai kovi bi em yawasana kuna aiwainawenawena ba bai visuvisuna kaka kwa bnavi? Geġa ota! ²⁶ Bamoda tagu egħi wailovelove mote lava lisidimo ku kamaġati ba Tana Taunana Natuna, Tamana bi aneya waiwaiyawidi manamalidi sa yovona laġannem kaka tagu mote ya kamaġatim. ²⁷ Tagu ya giugiu kauwemi, te

ḡesaumi niga ḡome mote kaka koma peki te Maimaituwa ena waibada ko kita.”

Yesu kitana i nuwavitala
(Met 17:1-8, Mak 9:2-8)

²⁸ Tana wailovelove i waikovi bi i miyana lağan 8 mulidimo, Yesu, Pita, Diyon bi Diyemesi i waidolidi bi vaitedi a sağ'a a nawa oya dabanemo laupali aubaina. ²⁹ Lağannemo i laulaupali ba matana i nuwavitala bi ena gala ba ai mata kanikanina maibena namanamali kemna. ³⁰ Mba taunana te olooloto labu, Mousis bi Elaidiya, tedi manamalidi a laumağata bi Yesu vaitena a waigiugiu. ³¹ Tedi edi waigiugiu banina ba Maimaituwa ena ḡowāna tana lisinemo ya tubuğ'a te Yelusalemmo sai peki.

³² Pita ena lava vaitedi ba a waidule bi sauginemo matedi a yanayana ba Yesu namalina a kita bi olooloto labu tana vaitena a moimoito. ³³ Lağannemo mba oloolotodi Yesu a gosegose ba ḡome Pita i giuna gado, “Bada, i visu kauwa te tama niga ḡome, augunai kape faiona ka voyiedi, te ḡemota tam aubaim, ḡemota Elaidiya aubaina bi ḡemota Mousis aubaina.” Pita mote i sibe te bai i giugiuwe.

³⁴ Pita yağolo i giugiu ba giyou i laumağata te i sumatawidi. Tedi giyou i sumasumatawidi ba a naila kauwa. ³⁵ Kalina giyou noponağ'a i yovona gado, “Niga taunana Natu otigu tana taunana e vine, kalinana ko vaiye.”

³⁶ Lağannemo kalina a vaiye mulinemo ba Yesu taunağ'a a kita ḡome i moimoito. Ena tauwaikaiwatana mba kauwina a kitakita ba nopolimo a sivudi bi mote aiyai a giuve.

Yesu gomana olotona aluwa gebogebona i sunesuneina i waiyawasani

(Met 17:14-18, Mak 9:14-27)

³⁷ Bokina mai Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi oyamo bi a yovoyovo ba lava kumna a banavidi. ³⁸ Bi nopolimo oloto ḡemota i binauna gado, “Tauwailovelove ya waibağam te natugu lauğemotina kwa kita! ³⁹ Lağannemo aluwa gebogebona ya sulusuluvai ba ya kaka gusugusu, ya kaka binabinau, ya waibutaleva bi ya voye te gayanağ'a kasapulana sa yovoyovo. Bi aluwina mote bamo natugu ima gosegose. ⁴⁰ Em tauwaikaiwatana e giuwedi te maso a kwavivai bi mote ḡemoğemotina te maso a voye.”

⁴¹ Yesu edi giu i waimunena gado, “Ei, niga kimtimi kona ala gebogebi mote koma waisumağ'a! Ee tagu yağolo te emi vita ya avaavalı? Natumna ku natome lisigumo.”

⁴² Lağannemo gomana a natonatome ba aluwa gebogebona gomenina doğamo i waibui bi i katiti. ḡome Yesu aluwa gebogebona i giu tunidaboke bi gomana i waiyawasani te

tamana i vite munāge. ⁴³ Lava matabudi Maimaituwa ena ġailisi a soveye.

*Yesu ena peki i giumentage
(Met 17:22,23, Mak 9:30-32)*

Yesu bai matabuna i voivoiyena ba lava a sovesove bi tana ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, ⁴⁴ “Koi beyavaiya kauwa te bai yà giuwemi! Tana Taunana Natuna kaka lava nimedimo sa sakona laukivigebogeboyena aubaina.” ⁴⁵ Tedi bai i giugiuwedina banina mote a sibe. Giuna lisidimo i kena waidavona, taunana aubaina maso ai talaye bi geġa te a naila.

*Aiyai i saġa gulata?
(Met 18:1-5, Mak 9:33-37)*

⁴⁶ Yesu ena tauwaikaiwatana taudiġa a waikagiu te nopolimo aiyai i saġa gulata. ⁴⁷ Bi Yesu kaikana edi noġota i sibedi, taunana aubaina gomana i vai te diyanemo i waimoito, ⁴⁸ bi i giuwedina gado, “Aiyai bi niga gomenina ġaubona isagumo ya giuvaina ba tagu ya giugiuvaigu bi kota aiyai bi tagu ya giugiuvaiguna ba yaġolo taugiukamaġegu ya giugiuvai. Aiyai bi nopolimo i ġaubo munāġana mai niga gomenina tana taunana i saġa gulata.” ⁴⁹ Kamaina bi Diyon i giuna gado, “Bada, tama oloto ke kita isammo aluwa gebogebodi i kwavikwawivaidi bi ke giuwe te maso i kaisako, banina tana mote tada vaiteda.”

⁵⁰ Bi Yesu i giuwedina gado, “Komai ġake, tana aiyai mote ima waiġaviyemi ba emi tau.”

Sameliya lavedi Yesu a daboke

⁵¹ Kamaina bi sauga kaikana ya tavatava te Maimaituwa Yesu ya nawe malamo. Bi tana ena noġota i sakodidi te ya nawar Yelusalem. ⁵² Tana tauwainoyanoya i gei giu kamaġedi a nawar Sameliyamo lava sa tai nuwataudi te ena tava aubaina sa vononoġa. ⁵³ Bi geġa te lava ġome mote a giuvai banina tana Yelusalem aubaina i nawanawa. ⁵⁴ Laġannemo ena tauwaikaiwatana Diyemesi bi Diyon niga kauwina a kitakita ba ai talayena gado, “Bada, kwai aninemai te ka giu saġa bi malaġa kai ya yovo te ya kalaġosedi.” ⁵⁵ Bi geġa te Yesu i tauvitale bi i kaipasinedi ⁵⁶ bi ena tauwaikaiwatana vaitedi a nawar malagai ġesaunemo.

*Yesu kaiwatana ena giugiu
(Met 8:19-22)*

⁵⁷ Laġannemo tedi etaġa a nawanawa ba oloto Yesu i giuwena gado, “Tam bamomaiġa kwa nawana ba yà kaiwatam.”

⁵⁸ Bi Yesu i giuwena gado, “Dako waibwadedi, kota mwanuwa sawasawamo ba wainoğidi bi Tana Taunana Natuna mote bamo ena gabu kauwa te yai yawasi.”

⁵⁹ Bi Yesu oloto ġesaūna i giuwena gado, “Ku kaiwatagu.”

Bi tana Yesu ena giu i waimunena gado, “Bada, kwai aninegu te yà nawa tamagu pekina yà gei dobo.”

⁶⁰ Bi Yesu i giuwena gado, “Avena, pekipekidi taudiġa edi peki sa dobodi. Bi tam kwa nawa te Maimaituwa ena waibada kwa lauguguyae.”

⁶¹ Bi kota lava ġesaūna i giuwena gado, “Bada, yà kaiwatamna bi dolinemo yà nawa te egu vanuwa lavedi yà ebонеди.”

⁶² Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tana aiyai suwata* i waitubu bi ya tinatinamulina ba mote ġemōġemotina te Maimaituwa ena waibadamo ima noya.”

10

Yesu tauwaikaiwatana 72 i giukamaġedi

¹ Niga kauwina mulinemo Yesu tauwaikaiwatana ġesaudi 72 i vinedi te bamo taunidi bi malagaidiġa muliġa ya nawana maiġa labulabuġa i gei giukamaġedi. ² Bi i giuwedina gado, “Maula i didiga bi taunoya a labuġa. Taunana aubaina daibi Badana lisinemo ko laupali te taunoya ya giukamaġedi te ena daibi sa vililubu. ³ Kamaina ko nawa, tagu yà giugiukamaġemina mai sipu lauewalidi, ġamōġamo ġasīgasidi kitedi mai daġasi nopolimo. ⁴ Temi mote mane solusoluguduna, ee tana ee kaġesuma koma legaudi bi mote aiyai vaitena etamo komai bolubolu.”

⁵ “Laġannemo bamo vanuwinemo kona valagetana ba ko gei giuna gado, ‘Nuwauba niga vanuwinemo. Diu lavedi edi lausuwata ba matediġa sa nawanawa mote sima tinatinamuli ⁶ Bamo te ġome nuwauba lavana ya miyamiya, ba kamaina te em nuwauba giuna lisinemo ya kena. Bamoda geġa ba emi nuwauba giuna ko vai munaġe. ⁷ Bi vanuwinemo ko miyamiya bi bai sa vitevitemina taunana ko kani bi ko tego bi mote komai vanuwa saġa. Banina taunoya edi maiia ba sa vai.”

⁸ “Bamo tauninemo kona tava bi a giuvaimi, bi bai a vitevitemina taudidi ko kanidi. ⁹ Bi ġome lava sidesidedi koi yawasanidi bi ko giuwedina gado, ‘Maimaituwa ena waibada kaikana i tava.’ ¹⁰ Bi bamo taunidi mote sima giuvaimi ba ko nawa etamo bi ko giuna gado, ¹¹ ‘Emi tauni gobusina kaġemāimo i laulaupatuna ka lailaikulukuluvidi te ko sibe. Banina Maimaituwa ena waibada saugina i tava bi

* **9:62:** Diu lavedi edi lausuwata ba matediġa sa nawanawa mote sima tinatinamuli.

kona daboke. ¹² Tagu yà giugiuwemi, te etala lağannemo mba taunina yà kovoğī gulatena kaka Sodom.”

Taun mote waisumegidi

(Met 11:20-24)

¹³ “I gebo kauwa Kolasin bi Betsaida lavemi lisimimo, bamoda Taiya bi Sidon nopolimo anisove kauwidi e voyedyi mai temi lisimimo e voivoiyedina, tedi maso kaikana udi galedi a kotedi, ai kovu topedi bi a kamağati munağedi te edi gebogebomo a kuvasa. ¹⁴ Etala lağannemo, temi Maimaituwa ya kovoğī gulatema kaka Taiya bi Sidon. ¹⁵ Bi temi Kapeniyam lavemi, ko wainoğota te bena ko nawa Malamo, ee? Geğə, temi ko nawa lava pekipekidi edi gabumo.” ¹⁶ Bi Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Aiyai emi giu ya vaivaiyena ba tagu egu giu ya vaivaiye. Bi aiyai temi ya miyamiyatautauliyemina ba tagu ya miyamiyatautauliyegu. Bi kota aiyai i miya tautauliyeguna ba taugiukamağegu ya miyamiya tautauliye.”

Yesu ena tauwaikaiwatana 72 a munağā tava

¹⁷ Bi lağannemo lavedi 72 mayasisidi a munağā tava bi a giuwena gado, “Bada, isammo aluwa gebogebodi a voteyateyaemai.”

¹⁸ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tagu malamo Seitan e kita i kuluvana maibena namanamali. ¹⁹ Tagu waibada e vitemi te mwata wailauonedi bi tikutikula ko vağoseğosedi bi ġaviya edi ġailisi matabudi ko vawaiubedi: Mote bai kaka ima ka gebogebomi. ²⁰ Bi penama a vovoteyeteyemina mote komai nuwavisuyedi. Bi ko yasisi te isemi malamo a gilumidi.”

Yesu ena Yasisi Palina

(Met 11:25-27,13:16-17)

²¹ Mba sauginemo Aluwa Waiyawemo Yesu nopona yasisi i waiwanavu, bi i giuna gado, “Tamagu, yà kakasağesägem. Tam mala bi dobu Badana, taunana aubaina nuwauyauya bi sibe lavedi lisidimo niga kauwidi kuna sivu waidavonedi bi lava edi yawasana maibena libilibi lisidimo kuna kamağati. Tamagu, giukauwa te niga tam em ġowana.

²² “Tamagu mwali matabudi i vitegu. Aiyai mote Natuna i sibe te tana Tamana taunağā. Mainana kota aiyai mote Tamana i sibe te tana Natuna taunağā. Bi tedi mabai Natuna i vinevinedina ba tedi taudidi Yesu sa kamağati.” ²³ Yesu i tauvitale bi ena tauwaikaiwatana taudiğā i giuwedina gado, “Kakavisuvisudi kaka bai ko kitakitana sa kita. ²⁴ Kamaina yà giugiuwemi te bai ko kitakitana ba taugiukaiwatana bi ġalibona wapewapedi a ġoeğoenā maso kauwina a kita bi

mote a kita. Bi giu ko vaivaiyena a ġoeġoena maso a vaiye bi mote a vaiye.”

Sameliya olotona ena laukivisuvisu laautalalana

²⁵ Laġan ġemota waiġake tauwailovelovena Yesu nuwana wailausoluna aubaina i tava bi i waitalayena gado, “Tauwailovelove, bai yà voiye te yawasana kenakena nonoġina yà vai?” ²⁶ Yesu ena giu i waimunena gado, “Waiġake bainewa a gilumidi? Tam waiġakena kwa iyeiyevina banina kwa sibesibe, ee geġa?”

²⁷ Bi olotona giu i waimunena gado, “BADA em Maimaituwa kwa ġoena ba: Nuwapoum tabutabunemo, aluwim tabutabunemo, em ġailisi tabutabunemo, em noġota tabutabunemo bi kota em tau kwa ġoena maibena taumġa kwa ġoeġoemna.”

²⁸ Yesu oloto ena giu i waimunena gado, “Mba kuna giukauwa, laġan matabuna kwa voiye bi yawasana kwa vai.”

²⁹ Bi waiġake tauwailovelovena i ġoeġoena ya sibe kauwe te Yesu i waitalayena gado, “Bamo taunana egu tau?”

³⁰ Bi Yesu waititikunamo oloto ena giu i waimunena gado, “Oloto ġemota Yelusalemmo bi i yovo i nawanawa Deliko bi etamo taudanene a lovo tava te a kaididi, ena gala a doulisi kamaġedi bi a kwapu kauwe te nuwana peki bi a gose kamaġe.

³¹ “Kamaina bi Pilisi mba etana ġemotina i kaiwata i yovo i nawanawa te oloto nuwakalunaġa i kita bi i kita kamaġe te eta nevanaġa i yovo i nawa. ³² Mulinemo kota Livai etana ġemotina i kaiwata i yovo i nawanawa, te olotona i kita bi i kita kamaġe bi eta nevanaġa i yovo i nawa. ³³ Bi Sameliya olotona mba etanaġa i yovoyovo te olotona nuwakalunaġa i vabanavi i kenakena te i launuwatoysi. ³⁴ Kamaina bi i nawa oloto lisinemo bi boninemo olip masina bi wain i ġinidi bi gala selipidimo i panidi. Bi i lageti te ena donkimo i waigelu te i nawe balekimo. Ĝome tauwailaba nimanemo i sako te ya labe. ³⁵ Laġan i sako te mane isana dinali labu i kaikamaġedi te baleki taulabena i vite bi i giuwena gado, ‘Kwa labe kauwe bi laġannem oħra tħalli kaka bai kuna voivoiyena luvanemo yà mai’im.’”

³⁶ Yesu waiġake tauwailovelovena i waitalayena gado, “Kuna sibe te niga lavedi faiona nopodimo bamo taunana taudanene oloto a laulau kivigebogeboyena lisinemo waitau ena kauwa i voiye?”

³⁷ Waiġake tauwailovelovena giu i waimunena gado, “Tana aiyai i waiwaisaguna.” Ĝome Yesu i giuwena gado, “Tam kwa nawa bi mainana kwa voiye.”

Yesu, Meli bi Mata i vakitedi

³⁸ Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi a nawanawa Yelusalem aubaina, te malagai ġesauñemo i tava. Bi ġome waivini isana Mata i giuvai te vanuwemo i valageta. ³⁹ Bi waivinina tasina isana Meli, tana Yesu kaġepakanemo i miya bi ena giu i waibeyavaiye. ⁴⁰ Bi Mata tana noya matabuna i voivoiyé, taunana aubaina i nato Yesu lisinemo bi i giuwena gado, “Bada, kwa kitakitagħu ee geġa te tasigu i gosegħu bi tauguġa yà noyanoya? Bi kwa giuwe te ya sagug.”

⁴¹ Bada, Mata ena giu i waimunena gado, “O egħi tau Mata, tam mwali matabudi kwa ala wainuwaboyedi bi kwa kaka nuwalaġġalāġġam. ⁴² Vaivai ġemota ota taunana i visu bi Meli vaivaina i kulamatai bi mote aiyai kaka lisinemo ima kaikamaġe.”

11

Pali wailovelovena

(Met 6:9-13, Met 7:7-11)

¹ Sauga ġemota Yesu gabu ġesauñemo i laulaupali. Bi laġannemo pali i kovikovi ba ena tauwaikaiwatana ġemota i giuwena gado, “Bada, kwai lovemai te tama maso mainana ke laupali, maibena Diyon ena tauwaikaiwatana i wailovedina mainana.”

² Yesu i giuwedina gado, “Laġannemo ko laupalina ba niga mainana ko giu:

Tamamai,
isam waiyawa sa vivile.

Tam em waibada ya nato.

³ Laġan matabuna ema kani kwa vitemai.

⁴ Bada ema gebogebo kwa noġoti kamaġedi,

banina tama kota ema lava lisimaimo gebogebo a voivoiyedina ka noġonoġoti kamaġedi.

Bi laulubumo mote kuma nawemai.”

⁵ Ĝome Yesu i giuwena gado, “Ġemoġemotina maso ġesaum dudubala modonemo kuna nawa em tau lisinemo, bi kuna giuwena gado, ‘Goma, buledi faiona ku vitegu, ⁶ banina egħi tau i nawanawa niganana i tava, bi tagħiż lisigħum mote kani te maso e vite.’ ⁷ Bi em tau vanuwa nopoñemo maso em giu i waimunena gado, ‘Kuma lailainuwanuwas, tama kaikana ke laugudu, bi natnatugu vaitedi ka kenakena. Mote ġemoġemotina yàma kena moito bi bai yàma vitem.’”

⁸ Ĝome Yesu i giuna gado, “Yà giugiuwemi te mote maso i moito bi buledi i vite, banina i sibe te tana ena tau. Bi ena laukalayaviyavi dabānemo kaka ya moito bi buledi ya vite. ⁹ Taunana aubaina yà giugiuwemi, koi baġana ba ya vitemi, ko tavuġena ba ko banavi, bi ko laupewapewana ba

lisimimo gudu ya kaikamağe. ¹⁰ Banina mabai sa waibağana kaka sa vai, aiyai ya tavutavuğena kaka ya banavi bi aiyai ya laulaupewapewana kaka lisinemo gudu ya kaikamağe.

¹¹ “Mote bamo mai kauwa te gomana iyana i ġabeğäbe bi tamana mwata i vite, ¹² ee pou i ġabeğäbe bi tamana tikutikula i vite. ¹³ Temi niga kauwina ko noğoti, avena te gebogebi lavemi bi yağolo te natunatumi puyo visuvisudi vitedi kona sibe. Taunana aubaina Tamemi malamo tana ġemoğemotina, mabai Aluwa Waiyawa sa waibağena kaka ya vitedi.”

*Yesu bi penama edi bada Taumudulele**

(Met 12:22-30, Mak 3:20-27)

¹⁴ Yesu oloto noponemo gumgum penemina i kwavivai. Bi lağannemo penama oloto i potipotiyovo kamağe ba tana giu i waitubu munağe. Bi ġome lava kumna tana a soveye.

¹⁵ Bi kota lava ġesaudi a giuna gado, “Mba taumudulele ġailisi i vite, te penama ya kwavikwavivaidi.”

¹⁶ Bi lava ġesaudi tana laulubumo ai talaye, te maso anisove kauwina i voiye bi maso aikawa giukauwe, te tana Maimaituwa lisinağä i yovo. ¹⁷ Bi geğä te Yesu edi noğota i sibedi aubaina i giuwedina gado, “Dobu ġemota bi taudiğä sa daili munağedina ba sa kagebogebodi. Mainana kota vanuwa ġemota lavedi taudiğä sai miyataulina ba mote edi miya ima visu.” ¹⁸ Mainana kota seitan falona seitan vaitena sa dailidi bi sai ġasiğasina ba mote kaka ena waibada ima kena gulata. Niga e giuna banina temi kage ko giugiu te tagu taumudulele ġailisi i vitegu bi penama ya waipotiyovodi. ¹⁹ Bamoda taumudulele bi ena ġailisimo penama ya waipotiyovodi ba temi palisi aiyai ena ġailisimo emi tauwaikaiwatana penama sa waipotiyovodi? Emi tauwaikaiwatana sa kaka mağatimi te temi kaikaiyovumi! ²⁰ Bamoda tagu, Maimaituwa nima kiukiunemo penama ya waipotiyovodi. Ba ya kaka mağatigu te Maimaituwa ena waibada kaikana lisimimo i tava.

²¹ Lağannemo bi oloto ġaiġailisina ena apiya i vononoğedi bi ena vanuwa ya labelabena, ba ena ġonąğona sa kena kauwa. ²² Bi bamoda oloto ġesauna ġaiġailisi guletina mote mai tana mba olotona i lauyovoğena ba, ena apiya i waisumağedina ya tano kamağedi. Bi ġoneğonedi matabudi ya soiye waipaipalidli.

²³ Tana aiyai mote tagu vaitegu ba kagu ġaviya. Bi kota tana aiyai mote vaitena kama noyanoya ġemota ba tana taulaidabalala.

* **11:13:** Penama edi bada dididiga.

Aluwa gebogebona ena tava munağā
(Met 12:43-45)

²⁴ “Lağannemo aluwa gebogebona lava i potiyovo kamağe, bi dobu tatakalidīga gabu ya tavutavu te maso yai yawasi, bi bamo mote gabu kauwa i banavi, ba taunağā i giu munağena gado, ‘I visu te tagu yà munağā egu vanuwa e gosegosenemo.’ ²⁵ Bi lağannemo i tava vanuwa i gosegosenemo, ba i kita te laulaugiliğilina bi kakanonoğina. ²⁶ Kamaina bi i munağā te aluwa gebogebo otidi 7 i waidoli tavaitedi mote mai tana. Bi sa sola nawana lavana nophonemo ba mba lavana ena yawasana ya pilipili gulatana kaka dolinemo.”

Nuwavisu giugiu kauwina

²⁷ Yesu yağolo niga kauwidi i giugiuwedi ba waivini lava kumna nopalimo i binauna gado, “Waivini kakavisuvisuna ba tana aiyai i bewam bi i waisusumna.” ²⁸ Bi Yesu, waivini ena giu i waimunena gado, “Geğä, kakavisuvisudi ba tedi mabai Maimaituwa giuna sa vaivaiye bi sa kaikaiwatana.”

Diyona ena mataila
(Met 12:38-42)

²⁹ Bi lava kumna a wapawapa gulata ba Yesu i giuna gado, “Niga kimtimi kona ala gebo te mataila ko waibağae. Mote mataila gesauna yàma voiye bi Diyona ena mataila taunağā ko kita bi ko noğoti. ³⁰ Banina Ninive lavedi edi mataila ba Diyona bi kota mainana niga kimtimi, emi mataila ba Tana Taunana Natuna. ³¹ Bi etala Lağannemo, Siba edi ġalibona waivinina kaka ya moito sağā bi temi kimtimi yai wavumina banina tana manekağā i tava, Solomon ena nuwauyauya giudi vaiyedi aubaidi. Bi aiyai temi vaitena ko miyamiyana tana taunana i sağā gulatana kaka Solomon. Bi kalinana mote koma vaivaiye. ³² Etala Lağannemo Ninive lavedi niga kimtimi sai wavumina banina tedi Diyona ena lauguguyemo a laukuvasa. Bi tana aiyai niganana vaitena ko miyamiyana tana taunana i sağā gulatana kaka Diyona. Bi temi laukuvasa mote koma ġoegħoe.

Tubuğā ena kwadam
(Met 5:15, Met 6:22,23)

³³ “Aiyai mote kwadam imai tuni bi ima sako waidavo ee gulewa dibunemo imai kabubutawi. Geğä, mote mainana, tana kwadam ena ani moitomo yai moito, te lava sa valavalagetana yanana sa kita. ³⁴ Bi tubuğim ena kwadam ba matam. Lağannemo matam bi visuvisudi ba tubuğim matabuna ya yana. Bi kota Lağannemo matam a gebogebona ba tubuğim matabuna yai dudubala. ³⁵ Taunana aubaina yana nophonmo kwa labe kauwe te mote imai dudubala.

36 Bamoda tubuğim matabuna yanayana i yana galamena, ba tubuğim mote imai dudubala bi ya yana gulata, maibena kwadam yanana.”

Gebogebo giudi wapedi 6

(Met 23:1-36, Mak 12:38-40)

37 Lağannemo Yesu giu i waiwaikovi, ba Palisi ġesauna tana i giuvai nawe ena vanuwemo te vaitena sa kani: Kamaina bi i valageta vanuwemo bi teibolo diyanemo i kenagiligili bi a kanikani. 38 Bi ġome Palisi i sove te Yesu nimana mote i koġedi bi i kanikani. 39 Kamaina bi Bada i giuwena gado, “Temi Palisi ledū bi aboma taulidi koġedi kona sibe kauwedi bi nopomimo ba kanitoku bi gebogebo kauwidi a wanavu.

40 “Temi opeopemi! Kona sibe ee geġa te Maimaituwa tubuġa bi kota nopo i voyiedi. 41 Bi bai aboma nponemo ya kenakenana taunana waiyamoyamonidi ko vitedi kaka emi yawasana sa visu.

42 “I gebo kauwa temi Palisi lisimimo, banina kani ani taidinidinidi bi dubu wai 10 na Maimaituwa vitena kona sibe kauwe. Temi mote lava koma labelabe kauwedi bi Maimaituwa mote koma ġoegħoe. Niga taudidi ko voyiedi bi vite Maimaituwa lisinemo koma sakoliye.

43 “I gebo kauwa temi Palisi, banina temi ko ġoegħoe te animiya visuvisudimo ko miya, bolu vanuwidimo. Bi kota ko ġoegħoe lava sa vivilemi aniwaiġemota gabudimo.

44 “I gebo kauwa, banina temi ba maibena kokowaga waimataila geġed, dabedīgħa lava sa nawanawa bi mote sima sibesibedi.”

45 Waiġake tauwailovelovena ġemota Yesu i giuwena gado, “Tauwailovelove, lağannemo niga kauwidi kuna giugiuwedi ba tama kota vaitemai kuna lauyovoġemai.”

46 Yesu giu i waimunena gado, “Temi waigħake tauwailovelovena, i gebo kauwa, te emi giumo lava ko waivitedi. Bi vitedi mote ġemoġemotidi te sa avala bi mote bamō koma sagusagu lubudi.

47 “I gebo kauwa, banina emi magumagula wala taugiuwatana ai pekidi. Bi temi niganana edi ai kaukauwina ġemotinemo mba tauyewidi ko kaka visuvisudi.

48 “Bi ko kaka maġatimi te emi magumagula bai a voivoiyena ba ko waianinedi, banina tedi taugiuwatana ai pekidi bi temi edi tauyewa ko lailaivaliudi.

49 “Taunana aubaina Maimaituwa ena nuwauya u yamo i giuna gado, ‘Tagu kaka taugiuwatana bi giugiukam aġed i ya giukam aġed te ġesaudi sai pekidi bi kota ġesaudi sa laukivigebole boyedi.’

50 “Nove lağan pakanemo te niganana, lava tauguwatana ai pekidi bi kwasinidi a tositosina, aubaina te temi niga kimtimi kaka kovoğā ko vai. ⁵¹ Wala Eibol ena pekimo te i sağā Sakalaiya lisinemo. Bi Sakalaiya tana olta bi pali vanuwina mododimo ai peki. Ya giugiu kamağemi te niga kimtimi kaka pekidi matabudidi kovogidi ko vai.

52 “I gebo kauwa temi waiğake tauwailovelovena, banina temi sibe ki-ina kona vai bi ko kaikaididi. Temi otimi mote ko sola nawa bi mabai sa solasola nawana temi ko moimoit gudugududi.”

53 Lağannemo Yesu mba malagaina i gosegose ba palisi bi waiğake tauwailovelovena lauyovoğe giudimo tana ai tala vitavitale. ⁵⁴ Tedi a ġoeğoenä maso Yesu bai giuna gebogebona i vato wapa te a kaididi.

12

Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedi te Palisi edi kauwa sa kita kauwedi

(Met 10:26,27)

1 Mba lağannemo, lava wapewapedi tausan ai ġemotidi, taunana aubaina edi lava dabediğā a waikavutuvutuğā. Yesu ena tauwaikaiwatana i gei giuwedina gado, “Palisi edi waikaikaiyovumo ko kita kauwa te ko vola kamağedi. Tedi edi yawasana maibena muu'a, ya waitaudamadama makamakai.” ² Mwali bai sumasumana kaka ya nuwa tanesa bi mwali bai kenakena waidavonina kaka Maimaituwa ya kamağoti. ³ Mwali bai dudubalemo kuna vatona kaka suwalemo sa vaiye. Mwali bai nakanaka nophonemo kona waikasakasavenayena kaka debamo sai noyanoyae.

⁴Egu lava, yà giugiuwemi te tubuğā taunağā tauwaipekina mote koma nailedi. Mba mulinemo mote kaka bai ġesauna sima voiye. ⁵ Bi tagu kaka yài lovemi te aiyai ko naile, banina tana ġailisi lisinemo ya kenakena te tubuğā ya ka gebogebi ya pwalağē nawemi iyoyoğamo. Emaso, yà giugiuwemi te Maimaituwa taunağā ko naile.

⁶ Mavumavuyama wapedi 5 ba luvana peni labumo kwa gimelidi, bi geğā te Maimaituwa mote mavumavuyama ġemota kaka nuwana ima kauleya.

⁷ Temi mainana kunumimo, dabemi matabudi iyeiyevi waipailidi. Mote koma naila banina temi kona tausağana kaka mba mavumavuyamidi.

⁸ “Yà giugiuwemi te aiyai bi lava wapewapedi matedimo ya giugiu waimağatiguna, ba Tana Taunana Natuna kaka Maimaituwa ena aneya matedimo yà kamağati. ⁹ Bi tana aiyai lava wapewapedi matedimo ya valevaleduguna ba Tana

Taunana Natuna kota mainana Maimaituwa ena Aneya matedimo yà valeleye.

¹⁰ “Lava aiyai Tana Taunana Natuna i giu waigebogebona ba Maimaituwa ena gebogebo ya noğoti kamağe. Tana aiyai bi Aluwa Waiyawa i waidibögina ba Maimaituwa ena gebogebo mote ima noğoti kamağe.

¹¹ “Lağannemo bolu vanuwidimo a tavaitemi bi waibabada matedimo ai moitomina ba komai nuwaboya te bai ko giuwe ee bainewa ko koi galagalalamemi, ¹² banina Aluwa Waiyawa kaka yai lovemi te mba sauginemo bai ko giuwe.”

Oloto waiguyauna opaopana ena lautaulala

¹³ Lava kumna nopodimo oloto ġemota Yesu i giuwena gado, “Tauwailovelove, valetigu kwa giuwe te tamamai gagasina ya soiye te tana bi tagu.”

¹⁴ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Goma, tagu mote egu giu bai te yà laididimanimi ee tamemi ena ġonağona yà dailidi temi labu poumimo.” ¹⁵ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Koi kita bi ko labe kauwemi te niga dobuna ena ġonağona mote nopomi simai wanavudi, banina niga mwaliidimo yawasana mote koma vai.”

¹⁶ Kamaina bi Yesu niga lautaulalana i giuwedi: “Maimaso oloto ġemota waiguyauna, tana ena daibimo kani a lau bani kauwa. ¹⁷ Tana taunağä i wainuwanoğonoğotana gado, ‘Tagu mote bamo gabu te egu kani matabudi yà susuğudi.’ Niganana bai yà voyene? ¹⁸ Bai yà voyene ba egu kani vanuwidi keikelikidi yà suwedi bi launananakidi yà kelidi. Ĝome kaka kani yà susuğudi bi egu ġonağona matabudi yài dubudi. ¹⁹ Kamaina bi yà giu munağeguna gado, ‘Tagu niganana mwali visuvisudi e sivudi, kwalabu wapawapa aubaidi. Niganana yà miya ota, yà kani, yà tego bi yài nuwavisu.’ ²⁰ Bi geğä te Maimaituwa oloto i giuwena gado, ‘Tam opaopam! Niga dudubalinemo kaka kwa peki. Bi bai kuna vovononoğedina kaka aiyai ya legaudi?’

²¹ Yesu giu i waikenana gado, “Tedi mabai dobu ġoneğonedi sa laulaususuğudina taudığä aubaidi ba Maimaituwa matanemo mote ai guyau.”

Maimaituwa koi sumağe

(Met 6:25-34)

²² Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Taunana aubaina yà giugiuwemi te tubuğimi aubaina mote komai nuwaboya, te bai ko kani bi ko miya ee bai ko kote. ²³ Banina yawasana i tausağana kaka kani bi tubuğimi i tausağana kaka gala. ²⁴ Aoao ko kitedi: Tedi mote pesi sima wadiwadidi ee kediya sima laulau voti. Tedi mote

sima laulaususuğu bi edi susuğu vanuwidi geğə. Bi geğə te Maimaituwa ya waikanidi. Temi kona tausağana kaka aoao! ²⁵ Tam aiyai bi niga mwalidi kwa wainuwaboyaedina bena em miya ya lofa, ee? Geğə! ²⁶ Bamoda, mote ġemoğemotim mba mainana mwali ġaubona kuma miyae, te bai aubaina mwali ġesaudi kwa wainuwaboyaedi?

²⁷ “Bodu belenidi sa dugadugana ko kitedi: Tedi mote sima noyanoya ee edi gala sima voivoiyedi. Bi yà giuwemi te, ġalibona Solomon ena waiguyau galedi bi ena waigala mote a visu gulata maibena niga belenidi namalidi, tedi a tausağana kaka ġalibona Solomon ena waiguyau galedi. ²⁸ Maimaituwa taunağā ġawağawa wapumo kulidi visuvisudi ya voivoiyedi. Bi ġawegħawedi niganana niga ġome bi bokina kaimo sai kalağosedi. Kona sibe e geğə, te Maimaituwa kaka yai galemi? Emi sumağā a ala keikeilika!”

²⁹ “Lağan matabuna mote komai nuwaboya te bai ko kani bi ko tego. ³⁰ Banina dobumo lava mote waiwaisumegħidi, lağan matabuna niga kauwidi sa wainuwaboyaedi bi sa ġoeğoe te sa legaudi. Bi temi, Tamemi i sibe te niga mwalidi ko malumaluwabiyedi. ³¹ Temi kamaina te ena waibada ko gei tavuġe kaka tana mba mwalidi ya vitemi.”

Malamo koi guyau (Met 6:19-21)

³² Egu yalabolu ġaubona komai nuwaboya, banina Tamemi i wainuwavisuyemi te ena waibadamo ko miya. ³³ Emi ġonağona ko kune kamağedi bi lava waiyamoyamonidi mane ko vitedi. Mba kauwidimo emi solusolugudu bagibagidi ko voivoiyedi te mote sima nuwalisi, emi waiguyau malamo ko laususuġudi te mote sima kovi bi taudanene mote sima danenedi bi kwalikwali mote sima kagebogebodi. ³⁴ Banina emi waiguyau bamō ġome ba temi lağan matabuna kota nuwapoumi ġome.

Taupaula kauwa

³⁵ “Lağan matabuna Maimaituwa ena noya aubaina koi gala bi ko vononoğā. Emi kwadam ko gabudi te sa yanayana, ³⁶ maibena taupaula edi bada sa labelabe te naġi soinemo ya munağā tava. Lağannemo i tava bi i laupewapewana ba tedi mağemota sa moito te gudu sa kaikamağē. ³⁷ Taupaula mabai edi bada aubaina a vononoğā bi sa wailabana ba ena nato munağemo sai nuwavisu. Giukauwemo yà giugiuwemi, te tana kaka waitaupaula aubaina yai gala, ya giuwedi te telbolo sa miya kwaivivili bi yai kanidi. ³⁸ Avena te dudubala modonemo ee lağan sakosako balanemo Bada ya nato bi mabai a vovononoğāna ya banavidina ba sai nuwavisu.

³⁹ Temi niga kauwina ko sibe: Bamoda vanuwa taniwagina taudanene ena sola saṅga saugina i sibena ba, mote gavogavo ima vite te ena vanuwa ima lolo. ⁴⁰ Temi kota mainana ko vononoṅga, banina Tana Taunana Natuna ya natona kaka sauga mote koma noṅonoṅgotinemo ya tava.”

*Taupaula waisumeḡidi ee waiwaisumeḡi geḡedi
(Met 24:45-51)*

⁴¹ Pita i waitalana gado, “Bada, niga lautaulalana ba tama taumaiṅga kwa giugiuwemai ee ema lava ġesaudi vaitedi kwa giugiuwedi?”

⁴² Yesu Pita ena giu i waimunena gado, “Taupaula aiyai waisumeḡina bi nuwanuwauyauyana, tana taunana kaka ena bada ya vine te taupaula ya labedi te sauga kauwemo kaka kediya ya soisoiyedi. ⁴³ Bamoda Bada ena tava munaġemo bi taupaula aiyai ya banavi, niga kauwina ya voivoiyena ba nuwavisu didiga mba taupaulina lisinemo. ⁴⁴ Tagu giukauwemo yà giugiuwemi te mba taupaulina kaka ena bada waibada matabuna ya vite te ena ġonāġona matabudi yai badayedi. ⁴⁵ Bi bamoda taupaulina maso taunaġa i giu munaġena gado, ‘Egu bada ya alaala nawa bi mote ima tavatava makai.’ Tana ġome taupaula oloolotodi bi waiwaivinidi i kwapudi, i kani, i tego bi i tego buu’wa. ⁴⁶ Mba taupaulina ena bada ena nato saugina mote ima noṅonoṅgoti bi ima sibesibe te bai sauginemo ya tava. Sauginemo ya miyamiya nuwakauleya bi ena bada ya tavana kaka tau-paula ya koiġavuġavuki bi lava laukasaġaiġaidi edi gabumo ya pwalaġe nawe.

⁴⁷ “Taupaula aiyai ena bada ena ġowana i sibedi bi mote ima voivoiyedi ee ima vovononoṅga ba ena bada kaka tana ya kovoġi gulate. ⁴⁸ Bi taupaula aiyai ena bada ena ġowana mote i sibedi bi noya i ai voivoiyena ba tana kaka ena kovoġa ġaubona ya vai. Tedi mabai noya dididiga i vitedi bi mote sima voivoiye kauwedi ba kovoġa dididiga sa banavi. Maimaituwa taupaula aiyai bi vaivai wapewapedi i vite-vitena ba ya noṅonoṅgoti te vaivai wapewapedi lisinemo ya legau munaġedi. Bi Maimaituwa taupaula aiyai i waisumaġe bi vaivai wapewapedi nimanemo i sivudi te ya labelabedina ba mainana kota Maimaituwa ya vite munaġe.”

*Mote nuwauba bi daila
(Met 10:34-36)*

⁴⁹ Tagu e yovona dobumo ba kai e yovoġe bi e ġoeġoena maso kaikana i kalakalati. ⁵⁰ Tagu kaka kabulu yà vai bi wainuwatoimo yà miyana eete kabulu yà laudamoye. ⁵¹ Temi ko noṅonoṅgoti te tagu bena dobumo nuwauba e yovoġe, ee? Geġa, mote nuwauba bi daila. ⁵² Niganana bi

noi i nawana ba vanuwa ġemota nōponemo lava wapedi 5 kaka sa daili munaġedi te lava faiona ba lava labu vaitedi sai miyatauli bi kota lava labu ba faiona vaitedi sai miyatauli. 53 Tedi kaka sa daili munaġedi, tama kaka natuna olotona vaitena sai miyatauli bi gomana olotona kaka tamana vaitena sai miyatauli, bi vesala kaka natuna waivinina vaitena sai miyatauli, gomana waivinina kaka matinana sai miyatauli. Bi vesala malawana kaka sai miyatauli bi lawana kaka vesala vaitena sai miyatauli.

Laġan kauwa sibena

(Met 16:2,3)

⁵⁴ Yesu lava kumna i giuwedina gado, “Laġannemo yada nisa yawaninaġa ya saġasaġa ba ko giugiuna gado, ‘Noi taunana nabu ya yovo.’ Bi mainana ya tubutubuġa. ⁵⁵ Bi laġannemo suwala ena anilovotava yawaninaġa yavala ya laulausuve ba ko giugiuna gado, ‘Niganana ba ya kwamla.’ Bi mainana ya tubutubuġa. ⁵⁶ Temi waiwaikaikaiyovumi! Temi galewa bi dobu kita waiipoipodi kona sibe kauwedi. Bi bainewa te niga saugina giuawaiipoipona mote koma sibesibe kauwe?”

Dolinemo Em gebogebo kwa gei kadidimani

(Met 5:25,26)

⁵⁷ “Bai aubaina mote komai talapili munaġemi te maso didimana kauwina kona voiye? ⁵⁸ Bamoda lava ya panim bi ya nawem etala gabunemo, ba etamo kwa giu bagibagi bi em gebogebo ko kadidimani te em tau vaitena koi nuwaġemota. Bi mote kuma voiye ba ya nawemna taulauetala lisinemo. Bi taulauetala ya nawemna biliweloko taulabena lisidimo te biliwelokomo sa sako nawem. ⁵⁹ Yà giugiuwem te tam mote kaka kuma potiyovo bi ġome kwa waimaiiana eete em mane matabuna biliwelokomo kwai kovi.”

13

Emi gebomo ko kuvasa ee ko peki

¹ Mba laġanemo tedi mabai ġome a tavatavana Yesu a tainuwatau te mani Galili Maimaituwa lisinemo a laulausewasewana ba Paelat i waipekidi. ² Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Mba lausewasewanemo mani Galilidi a waipekidina ba ko noġonogötina a gebo gulatana kaka edi lava ġesaudi, ee? ³ Gegħa, yà giugiuwemi te emi gebogeboomo mote ko laukuvasa ba matabumi ko pekina mai tedi a pekipekina. ⁴ Bi ko noġoti Silowammo kota vanuwa kaikaidakina i nuwagolu yovo te lava wapedi 18 i waipekidi. Tedi a gebo gulatana kaka lava ġesaudi Yelusalemmo sa miyamiyana,

ee? ⁵ Geğä, ya giugiuwemi te emi gebogebomo mote ko laukuvasa ba matabumi ko pekina mai tedi a pekipekina.”

Damaya votavota geğana ena laautalala

⁶ Kamaina bi Yesu niga laautalinemo i giuwedina gado, “Mai maso, oloto ena wain daibinemo damaya kaina i wadi.

Bi tana i nawa votana au-losinemo ba mote votana i kita.

⁷ Taunana aubaina, tana daibi taulabena i giuwena gado, ‘Tagu kwalabu faiona nopodimo ei velavelau damaya votana aubaina, bi damayina mote i vota. Maso kuna oi kamağe, bai aubaina doğa ya waiyakale?’

⁸ “Bi daibi taulabena i giuna gado, ‘Bada, kwalabu ġemota naponemo kwa kita kamağe te pakana ya ġuluvi waikwai-vivili bi kaidubudubu ya sivudi. ⁹ Bi bamo te kwalabu ġesau naponemo ya votana ba kamaina, bi geğä, ba kamaina te kwa oi kamağe.’”

Yesu Waiyawasi Lağannemo waivini nuwakuduna i waiyawasani

¹⁰ Waiyawasi Lağannemo Yesu bolu vanuwina ġesaunemo i waiwailovelove. ¹¹ Bi ġome ba waivini ġemota, bi aluwa gebogebona waivini i voiye te i nuwakudu bi i pelona ba kwalabu 18 a kovi bi mote i yawasana. ¹² Lağannemo Yesu waivinina i kitakita ba i giu otīgena gado, “Waivini, em sidamo kuna yawasana.” ¹³ Ġome Yesu nimana i tuğu bi waivini dabanemo i sakosako ba noi taunana te i moito didimana bi Maimaituwa i kasağesäge.

¹⁴ Bolu vanuwina taulabena i medina banina Yesu Waiyawasi Lağannemo waiyawasana i voiye. Bi lava i giuwedina gado, “Lağan 6 nopodimo eda noya ta voyiedi, bi mba lağandimo ko tava Yesu lisinemo te yai yawasanimi bi mote Waiyawasi Lağannemo.”

¹⁵ Bada ena giu i waimunena gado, “Temi kaikaiyovumi! Tam aiyai em kau ee em donki Waiyawasi Lağannemo gadona i magu bi kuna kita kamağe, ee? Bena ena ganamo kwa kuvesi bi kwai doli nawe te gauba ya tego. ¹⁶ Niga waivinina ba Eiblağam ena tubulelesa bi Seitan i panina ba kwalabu 18 a kovi. Niga waivinina Waiyawasi Lağannemo maso te kita kamağe, ee? Bena geğä.” ¹⁷ Lağannemo Yesu mainana i giugiuwedi ba kana ġaviya i voyiedi te taudiğä ai dabaubedi. Bi Yesu kauwa visuvisudi matabudi i voivoiyedina lava a yasisiyedi.

Wasiva pesina bi muu'a laautalalidi

(Met 13:31-32, Mak 4:30-32)

¹⁸ Kamaina bi Yesu i waitalana gado, “Maimaituwa ena waibada ba mai bai? Bai ya laukoiluvae? ¹⁹ Mba maibena

wasiva* pesina, oloto i vai te ena daibimo i wadi. I duga te i waila kai bi mwanuwa sawasawağā lovolovaldi lagalaganemo a launoğī.”

²⁰ Yesu i waitala munağāna gado, “Bai kauwinemo Maimaituwa ena waibadana ya lau koiluvaye? ²¹ Mba niga mainana: Lağannemo waivini muu'a ya vai bi falawa vaitena ya vitalena ba muu'a mba falawina nopona matabuna ya voiyen te ya lusa.”

Mataeta ġulilina

(Met 7:13-14)

²² Yesu i nawanawa Yelusalemmo, bi mba nawanemo ba taun bi malagai nopođiğā i nawa bi lava i waiwailovelovedi.

²³ Bi ġome lava ġesauna i waitalana gado, “Bada, giukauwa te lava visa ota sa yawasana, ee?” Bi Yesu i giuwedina gado, ²⁴ “Temi ko kaibagibagi te mataeta ġulilinemo ko sola nawa, banina lava wapewapedi sa wailaulubu te maso sa sola nawa bi sa kabikabi kasağā. ²⁵ Ġome vanuwa taniwigina ya moito te mataeta ya gudu. Bi temi kaka vanuwa mataetinemo ko moito, ko laupewapewa bi koi bağāna gado, ‘Bada, aubaimai mataeta ku kaikamağē.’ Bi tana giu yai munena gado, ‘Tagu mote ya sibemi, temi bamo maiğā kona tava.’ ²⁶ Bi temi kaka giu koi munena gado, ‘Tama tam vaitem te kani, te tego bi ema taunimo kunai lovelove.’ ²⁷ Bi geğā te tana giu yai munena gado, ‘Tagu mote ya sibemi te bamo maiğā kona tava. Temi gebogebo tauvoiyena, ko nawa tabumimo!’

²⁸ “Ġome kaka ko ġaba bi mwakemi ko sanadididi, sauginemo Eiblağām, Aisik, Deikap bi tauguwatana matabudi Maimaituwa ena waibadamo sa miyamiyana ko kitedi. Bi ġome kaka temi sa pwalağe yovoğemi. ²⁹ Bi lava kaka aibeū, lalasi, aibababada bi yalousa yawanidiğā sa tava bi Maimaituwa ena waibada soinemo edi gabu sa legaudi. ³⁰ Bi tedi mabai niganana sa mulimulina kaka sai laumatanana, bi mabai niganana sa wailaumatanana kaka sa muli.”

Yesu ena ġaba Yelusalem aubaina

(Met 23:37-39)

³¹ Mba saugina ġemotinemo, palisi ġesaudi a tava Yesu lisinemo bi a giuwena gado, “Tam niga dobuna kwa gose kamağē bi kwa nawa tabummo, banina Alodi ya ġoeğōena yai pekim.”

³² Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Ko nawa te mba dakona ko giuwena gado, ‘Tagu penama ya waipotiyovodi

* **13:19:** Diu lavedi edi wasiva ba mote mai tada eda wasiva, tedi ba mai kai bagoma. Poune ġaubona bi ya duga, ya didiga te lagalaganemo mwanuwa sa laulaunogi.

bi lava yà wai yawasanidi, niganana bi bokina. Bi lağan waifaioninemba eguna noya yà kovi.’³³ Avena te bainewa bi tagu eguna noya niganana, bokina bi lağan ġesaunemo yà voiyedi kaka yà nawa Yelusalem. Banina, Taugiuwatana mote bamo ima peki te Yelusalemmo kaka ya peki.

³⁴ “Yelusalem dobuna lavemi, temi taugiuwatana konai pekidi bi Maimaituwa ena tauwainoyanova i giukamağedi lisimimo bi kona lauğakimidi. Bi lağan matabuna e ġoegoena maso temi ei ġemotimi maibena kamkam waivinina mabenemo natunatuna ya ġomoġomo tawidina. Bi temi mote koi aninegu. ³⁵ Taunana aubaina koi beyavaiya, Maimaituwa kaka emi vanuwa ya gose bi i laukavakava. Yà giugiuwemi te mote kaka koma kitagu eete ko giuna gado, ‘Tana kakavisuvisuna, Bada isanemo ya natonato.’ ”

14

Yesu Palisi ena vanuwemo

¹ Waiyawasi Lağanna ġesaunemo, Yesu i nawa Palisi isanawanawana ena vanuwemo kani aubaina. Bi ġome ba lava tana a waikita wata. ² Ĝome ba oloto kaġena bi nimana luselusedi Yesu matanemo i miyamiya. ³ Yesu Palisi bi waiġake tauwailovelovena i waitalayedina gado, “Waġake bainewa ya giugiuweda, Waiyawasi Lağannemo lava tai yawasani e avena?” ⁴ Geġa te tedi mote bai a giuwe, kamaina bi Yesu oloto i taukon, i waiyawasani bi i giukamaġe te i nawa. ⁵ Ĝome Yesu i waitalayedina gado, “Bamoda walitau natum olotona ee em bulumakau Waiyawasi Lağannemo bi dommo i kuluvana, maso kuna kita kamaġe e kunai papalana bi kuna solu saġe?” ⁶ Bi tedi mote luvana te bai sa giuwe.

⁷ Lağannemo Yesu i kita te tauliso animiya a laulauvavina ba tana niga lautaulalana i giuwedi: ⁸ “Lağannemo lava bi i giuvaimna naġi soinemo, ba animiya laukaina kuma gei vai. Mote ku sibe te lava isanawanawana kota a giuvai. ⁹ Male soi taniwigina ya giuwemna gado, ‘Niga lavana em animiya ku vite.’ Ĝome te waidabauba vaitena bi kwa miya yovo duyamo. ¹⁰ Lağannemo bi a giuvaimna, ba kwa nawa te doġamo kwa miya. Taugiuwaim kaka ya giuwemna gado, ‘Goma, ku saġa gabu laukainemo kwa miya.’ Mba mainana kaka soi taniwigina ya kasaġem tauliso ġesaudi matedimo. ¹¹ Tana aiyai bi i nuwasaġasaġana, ba ya sakoyovoġe mu-naġe, bi aiyai i sakoyovoġe munaġena kaka sa kailageti.”

¹² Kamaina bi Yesu taugiuwaina i giuwena gado, “Lağannemo suwalamodo e aubiga kanina kwa voiyena ba mote em lava, valevaletim, em dam lavedi e diyammo

taumiya waiguyaudi kuma giuvaidi, mainana bi kuna voiyena ba matabudi male sai sipo te sa giuvaim.
13 Lağannemo kwa soina ba wainuwatoitoidi, nawanawa geğedi, kağe nuwanokudi bi matapotepotedi kwa giuvaidi.
14 Tedi mote luvana te bai kuna voivoiyena simai sipo bi Maimaituwa kaka ya kavisuvisum bi yai maiim, didimana lavedi edi kenamoito lağannemo.”

Soi laukaina laautaulalana
(Met 22:1-10)

15 Lağannemo tauliso ġesauna niga giuna i vaivaiye ba Yesu i giuwena gado, “Lava aiyai Maimaituwa ena waibada soinemo ya miya bi ya kanikanina ba yai nuwavisu gulata.” **16** Bi Yesu oloto ena giu i waimunena gado, “Lağan ġemota oloto soi dididigma i voiye bi tauliso wapewapedi i giuvaidi te sa tava. **17** Bi soi lağannemo ba ena taupaula i giukamağedi a nawa te tauliso a giuwedina gado, ‘Ko nato, bai matabuna kaikana i nonoġa.’ **18** Bi matabudi edi waikoigudu giudi a giuwedi te mote sima nato soimo. Oloto dolidolina taupaula i giuwena gado, ‘Maġo ota doğa ġaubona e gimeli aubaina te yà nawa yà kita. Ae, egu waipapa kwai anine.’ **19** Ġesauna i giuna gado, ‘Tagu ba egu bulumakau wapedi 10 e gimala te yà nawa bi noyamo yà laulubudi. Ae, egu waipapa kwai anine.’ **20** Bi kota ġesauna i giuna gado, ‘Tagu ba niganana kaka e naġi, taunana aubaina te mote yàma nato.’ **21** Ġome taupaula i munaġa te ena bada bai matabuna i tainuwatau. Vanuwa taniwigina i medi gulata bi taupaula i giuwena gado, ‘Kwa nawa makai te taun etedi nananakidi bi keikelikidiġa lava wainuwatoitoidi, kağe nuwanokudi, matapotepotedi bi kağedi nuwakududi kwa tavaitedi.’ **22** Taupaula i nawanawana i tava munaġa bi i giuna gado, ‘Bada bai kuna giugiuwena ba e voiye bi yaġolo te gabu dididiga ya kenakena.’ **23** Kamaina bi Bada ena taupaula i giuwena gado, ‘Kwa nawa etaġa bi dobu diyadiyanāġa mabai kwa banabanavidina kwa giuwedi te sa tava bi egu vanuwa sai wanavu.’ **24** Yà giugiuwemi te lava mabai e giuvaidi bi a dabodabokana, kaka egu soimo mote sima kani.”

Waikaiwatana ena giugiu
(Met 10:37-38)

25 Lava kumdi Yesu vaitena a nawanawana, i tinamuli bi i giuwedina gado, **26** “Aiyai kaiwatagu ya ġoena ba tagu ya ġoe gulateguna kaka tamana, tinana, mwanena, natunatuna bi tasitasina. Bi bamoda aiyai taunaġa ena yawasana ya ġoeġoe gulatena kaka tagu, ba tana mote ġemogħemotina te egu tauwaikaiwatana. **27** Aiyai mote ġemogħemotina ena kolosi

ima avali bi ima kaiwatagu ba tana mote egu tauwaikaiwatana.

²⁸ “Bamoda ġemota poumimo ya waiogatala te maso vanuwa kaikaidakina ya ġalana, ba dolinemo ya miya bi mane ya gei kita te visa ya pwalaġe kaka vanuwina ya ġala kovi. ²⁹ Bamoda tana vanuwa ġalana i waitubu bi mote i waikovi ba lava sa kita bi sai gwaigwaiye, ³⁰ bi sa giuna gado, ‘Niga lavana lauġala i waitubu bi mote i waikovi.’ ³¹ Mai maso, ġalibona ena tauwaiġaviya wapedi 10 tausan bi ġalibona ġesauna ba 20 tausan, dolinemo tana ya miya bi yai nuwanoġoġota te ġemōġemotina 20 tausan yai ġaviyedi ee gegħa? ³² Bamoda tana mote ġemōġemotina ba tedi yaġolo manekemo bi tauwainoyanoya ya gei giukamaġe kana ġavija lisidimo te yai baġedi, te nuwauba poudimo ya kena.” ³³ Yesu giu i waikenana gado, “Mainana tam aiyai mote bai matabuna ku gose kamaġedi ba tam mote ġemōġemotina te egu tauwaikaiwatana.

³⁴ “Soliti ba i visu bi laġannemo dinina bi i kovina, ba bainewa kwa voiyen te ya dini munaġa? Mote luvana. ³⁵ Mba mai solitina ba mote sima pwalaġe doġamo ee venimo sima ġini bi sa pwalaġe otīġe. Aiyai waibeyam te kwai beyavaiya kauwa.”

15

Sipu gwegwena laautalalana (Met 18:12-14)

¹ Laġan ġemota takis taulaitupedi bi gebogebo lavedi a tava Yesu waibeyavaiyena aubaina. ² Kamaina bi Palisi bi waiġake tauwailovelovenha babadidi a wawaluna gado, “Bai aubaina niga olotona gebogebo lavedi ya giuvaidi bi vaitena sa kanikani?” ³ Taunana aubaina Yesu niga laautalalana i giuwedi: ⁴ “Mai maso, ġesaum em sipu wapedi 100 bi ġemota i gwegwena, ba bai kwa voiyen? Bena tam 99 kwa gose kamaġedi edi ani miyamo bi kwa nawa sipu gwegwena kwa tavutavuġena eete kwa banavi. ⁵ Bi laġannemo kuna banavina, ba ma yasisim dabayalommo kwa sako saġe bi ⁶ kwa nawa em malagaimo. Em lava bi diyammo taumiya kwa yogedi sa tava, sai ġemotidi bi kwa giuwedina gado, ‘Egu sipu gwegwena e banavi, taunana aubaina ko nato bi ta yasisi.’ ⁷ Yà giugiu kauwemi, te gebogebo lavana ġemota bi i kuvasana ba noke malamo sa yasiyasisina mote mai 99 didimana lavedi mote kuvasa sima ġoeġoe.

Kina ġemota lailaipailina laautalalana

⁸ “Mai maso waivini ena kina wapedi 10, bi ġemota i laipaili bi bai ya voiyen ba kwadam yai tuni bi ena vanuwa

ya lauḡilīgi bi ya waitavutavuna eete ya banavi. ⁹ Bi laḡannemo i banavina ba ena lava bi diyanemo taumiya ya yogedi sa tava sai ġemotidi bi ya giuwedina gado, ‘Egu kina e lailaipailina e banavi, taunana aubaina ko nato bi ta yasisi.’ ¹⁰ Kota mainana yà giugiuwemi te gebogebo lavana ġemota bi i kuvasana, ba malamo yasisi dididiga Maimaituwa ena aneya matedimo.”

Gomana gwegwegwena

¹¹ Yesu yaḡolo te lautaulalamo i giugiuwedina gado, “Mai maso bada ġemota natunatuna oloolotodi labu. ¹² Gomana tautasina tamana i giuwena gado, ‘Tamagu, em waiguyau kwa soiyedi te egū soisoi vokai kwa vitegu.’ Kamaina bi bada vokai natunatuna i waioneonedi. ¹³ Tedi a miya mote lofana te tautasina ena vokai i kune kamġedi bi i nawa manekemo dobu ġesaunemo bi kauwa yababayababemo ena mane i waiyakale. ¹⁴ Tana bai matabuna i gwasatutu, mulinemo gomala mba dobuna matabuna i laugulate ba tana maluwabi i waitubu. ¹⁵ Kamaina bi i nawa mba dobuna lavana lisinemo, bi i waibaġa te isana i sako saġe te aubaina ya noya. Ĝome te i giukamaġe nawe ena buwawa edi go'ugo'umo te buwawa yai kanidi. ¹⁶ Ĝome tana kanipeki i laukauwe, taunana aubaina i ġoēgoena maso buwawa kedi dayo i kani bi mote aiyai kani i vite. ¹⁷ Laġannemo noġota kauwa i vaivai ba tana i giuna gado, ‘Tamagu ena taupaula kediya mainana kenakenana bi tagu niga ġome kani peki yai pekigu. ¹⁸ Bi i visu te yà munaġa tamagu lisinemo bi yà giuwena gado, ‘Tamagu, gebo e voiye Maimaituwa lisinemo bi tam lisimmo. ¹⁹ Tagu mote yà visu te kwai kawa natunegu. Bi kwa voiyeguna maibena em taupaula ġemota.’ ²⁰ Kamaina bi i modina tamana lisinemo. Tana yaḡolo manekemo bi tamana natuna i kita nawe i tavatava ba i launutoiye bi i velau i labavai te i waisuluve. ²¹ Gomana tamana i giuwena gado, ‘Tamagu, tagu gebo e voiye Maimaituwa lisinemo bi tam lisimmo. Tagu mote yà visu te kwai kawa natunegu.’

²² “Bi geġa te tamana ena taupaula i giuwedina gado, ‘Waiġapa gala laukaina ko natome bi tana koi kote. Nima-galanemo lini ko sako bi kaġesuma koi kote. ²³ Kau natuna pwatapwatana ko natome bi koi peki, ta soi bi matabuda soina ta yasisiye. ²⁴ Banina niga natuguna i peki bi niganana i yawasana munaġa, tana i gwegwe bi i tava munaġa.’ Taunana aubaina tedi soina a yasisiye.

²⁵ “Mba soina a yasiyasisiye ba gomana tautuweġina daibimo bi i tava. Laġannemo vanuwa diyanemo i tavatava ba boiġtu a bigabigayena daguguna i vaiye. ²⁶ Kamaina bi taupaula ġemota i yoge bi i waitalaye te bai ya tubutubuġa.

²⁷ Taupaula gomana tautuweġina i giuwena gado, ‘Tasim yawayawasanina i tava munaġa taunana aubaina, tamam kau natuna pwatapwatana i vunu bi ka soisoi.’

²⁸ “Gomana tautuweġina nuwana i medi te vanuwemo valageta i daboka. Kamaina bi tamana i potiyovo te i waibaġa bi i giu komakomaniye te maso i valageta. ²⁹ Bi gomana tamana ena giu i waimunena gado, ‘Kuna sibe te niga kwalabudi wapewapedi e ala paulem bi mote ya laulaukasaġġaiġiyem. Bi tam mote bamo gouti lauewalina ku vitegu te maso egu lava vaitedi ke soi yasiyasisi. ³⁰ Bi niga natumna ba waivini kabakabaleyedi lisidimo em mane matabuna i waiyakale. Bi niganana i tava te tam kau natuna pwatapwatana aubaina kuna vunu.’ ³¹ Bi tamana ena giu i waimunena gado, ‘Natugu, tada miyamiyada laġan matabuna bi bai matabuna lisigumo ba tam aubaim. ³² Tada ta soi yasiyasisi bi tai nuwavisu, banina niga tasimna ba i peki bi i yawasana munaġa. Tana i gwegwe bi niganana e banavi.’”

16

Sitowa taulabena Lautaulalana

¹ Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Maimaso lava waiguyauna, tana ena sitowa taulabena i sako te ena mane ya labelabe. Lava a tava te mane taniwigina a tainuwatau te sitowa taulabena mane ya waiyakale. ² Kamaina bi i yoge bi i waitalayena gado, ‘Niga bai giuna lisimmo e vaiye, kabe ku giu? Mane visa kuna voiye, ku kamāġati. Tam niganana ya kaikamaġem, mote egu sitowa kuma labe munaġe.’

³ “Sitowa taulabena taunaġa i giu munaġena gado, ‘Niganana bai ya voiye? Egu bada noyamo i kaikamaġegu bi tagu mote ġemogemotigu te doba ya ġala, lava yaġi gigimanedi bi yaġi tunimayaġa. ⁴ Niganana ba e sibe te bai ya voiye, laġannemo egu noyamo bi egu bada i kaikamaġeguna ba lava ġesaudi edi vanuwemo sa giuvaigu.’

⁵ “Kamaina bi laya mabai ena bada ena mane a solusoluna i yogedi a tava lisinemo. Bi dolidolina i waitalayena gado, ‘Egu bada ena mane sipona visa lisimmo?’ ⁶ Bi giu i waimunena gado, ‘Oela dulamdi wapedi 100.’ Bi sitowa taulabena mane tausoluna i giuwena gado, ‘Kwa miyatulu makai bi em pepamo dulam wapani 50 kwa gilumi.’ ⁷ Kota ġesauna i waitalayena gado, ‘Bi tam mane sipona visa kuna solu?’ Bi tana i giuwena gado, ‘Witi baikidi wapedi 1 tausan.’ Bi sitowa taulabena i giuna gado, ‘Kwa miyatulu bi em pepamo witi baikidi wapedi 800 kwa gilumi.’ ⁸ Sitowa

taniwagina tauwailaba kaikaiyovuna kaiyovumo kauwa i voivoiyedina i kasağe. Bi giukauwa te dobu lavedi, dobu ena kauwa voyedimo a anapu kauwana kaka yanayana lavedi.”

⁹ “Yà giugiuwemi te dobu ena waiguyaau ko soiye te emi lava sa wapa, bi lağannemo mane ya kovi bi ko pekina ba temi kaka sa giuvaimi yawasana kenakena nonoğinemo. ¹⁰ Tana aiyai bi noya ġaubona i voiye kauwena ba kota mainana noya dididiga ya voiye kauwe. Tana aiyai bi noya ġaubona i aivoivoiyena ba kota mainana noya dididiga ya aivoivoiye.

¹¹ “Bamoda dobu ena waiguyaumo mote simai sumağem, bena aiyai kaka mala ena waiguyaumo yai sumağem? ¹² Bamoda mote simai sumağem te lava ġesauna ena ġonąğona kwa labedi, ba tam bena aiyai kaka em ġonąğona ya vitem?

¹³ “Taupaula mote babada labu aubaidi ima noya. Tana ġemota ya daboke bi ġesauna ya ġoe, ee ġemota ya vai bi ġesauna ya daboke. Tam mote ġemoğemotina Maimaituwa bi mane kuma noyaedi.”

Yesu ena gagali ġesaudi

(Met 11:12,13, Mak 10:11-12, Met 5:31-32)

¹⁴ Lağannemo Palisi niga giudi matabudi a vaivaiyedi ba Yesu ai namağe, banina tedi ba mane noğotina nopodi i waiwanavu. ¹⁵ Yesu i giuwedina gado, “Temi taunana lava matedimo ko voyemi te bena kage lava didimanimi, bi geğə te Maimaituwa nopomi i sibedi. Lava dobu kauwidi edi visu a kitedi bi sa kakasağesägedina ba Maimaituwa matanemo ai matawalawala.

¹⁶ “Mousis ena Waiğake bi taugiuwatana a gilugilumina wadubonemo ba a lauguguyaena eete Diyon Taukabulu ena saugemo. Mba ġome Maimaituwa ena waibada giuna visuvisuna i lauguguyae bi lava wapewapedi sa wailaulubu te mba waibadanemo sa sola nawa.

¹⁷ “I tekateka kauwa te mala bi dobu sa launeğaneğə bi waiğake gilugilumina wadubonemo mote ġemota ġaubona sima kaikamağe.

¹⁸ “Oloto mwanena i gose bi waivini ġesauna i nağina ba mwanena ya vavawaiidoğə. Bi aiyai olotona mba waivinina gosegosena i nağina ba vawaiidoğə ya voivoiye.”

Lava waiguyauna bi Yasales

¹⁹ Yesu i giuna gado, “Lava waiguyauna ġemota ġalibona edi gala molemoleledi i kotedi bi lağan matabuna i soi bi i waiwainuwavisu. ²⁰ Mba ġome kota oloto waiyamoya-monina isana Yasales tunina boniboni i wanavu. Tana lağan matabuna a natome oloto waiguyauna ena mataetamo

a waimiyeni. ²¹ Bi i ġoeġoe te lava waiguyauna ena tei-bolomo kani pusepuselidi a kulukuluvana maso i kanidi. Bi kota ġome daġadaġasi a tava bi bonibonina a lemolemodi. ²² Sauga i tava te Yasales i peki bi aneya ai doli nawe Eiblaġam lisinemo bi vaitena a miya. Bi oloto waiguyauna kota i peki te a dobo. ²³ Bi i nawa iyoyoġamo yavi gabunemo bi i waikita saġa te manekemo Eiblaġam i kita Yasales vaitena a miyamiya. ²⁴ Kamaina bi lisinemo i binau saġħana gado, ‘Tamagu Eiblaġam, kwa lau nuwatoiyegu bi Yasales kwa giukamaġe te nimagalana gaubemo yai dakwa bi menagu yai uba, banina tagu niga kainemo yavi dididiga yà vaivai.’ ²⁵ Bi Eiblaġam ena giu i waimunena gado, ‘Natugu, kwa noġoti te mamiyammo mwali visuvisudi kuna waiguyauyedi bi Yasales tana mwalidi i malulmaluwabiyedi. Bi niganana tana niga ġome ya wainuwavisu bi tam yavi kwa vaivai. ²⁶ Bi kota ġesauna ba mododemo gwagwa i yovo gulata, taunana aubaina mabai sa ġoeġoe te lisimmo sa damana natona ba mote ġemoġemotina. Mainana kota temi mote ġemoġemotina te koma damana nato lisimaimo.’ ²⁷ Bi oloto waiguyauna i giuna gado, ‘Tamagu Eiblaġam, Yasales kwa giukamaġe egħi vanuwa lavedi lisidimo, ²⁸ te valevaletigu wapedi 5 ya tala wainuwataudi te niga tunivusula gabunemo mote sima tava.’ ²⁹ Eiblaġam giu i waimunena gado, ‘Tedi Mousis bi Taugiuwatana bai a gilugilumina lisidimo ya kenakena te sa iyevi bi sa sibe.’ ³⁰ Tana i giuna gado, ‘Geġa, tamagu Eiblaġam, bamoda lava ġesau pekimo ya kena moito bi ya nawana lisidimo kaka sa laukuvasa.’ ³¹ Bi Eiblaġam i giuwena gado, ‘Bamoda Mousis bi Taugiuwatana kalinedi mote sima vaiyedi, ba avena te lava pekimo ya kena moito bi ya giuwedina bi yaġolo mote simai sumaġe.’ ”

17

Gebogebo, waisumaġa bi noya (Met 18:6,7,21,22, Mak 9:42)

¹ Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Kauwa lava sa voiyedi te gebomo sa kulukuluvana ba sa tubuġa. Bi kota i gebo kauwa te tana aiyai bi natunatugu gebomo ya voiyedi te sa kulukuluva. ² Ba i visu te gadonemo anilauliti ġakimina vitavitana sa duli bi nisamo sa pwalaġe yovoġe, bi mote i visu te lava ġemota anikita waiyovoyovo ya voiyede bi gebomo ya kuluva. ³ Taunana aubaina koi kita kauwa! Bamoda falom tauwaisumaġa gebo i voiyena ba kwa kaipasine, bi i kuvasana ba ena gebogebo kwa noġoti kamaġe. ⁴ Bamoda laġan ġemota nponemo, mala 7 lisimmo

gebo i voiyé bi kota mala 7 ya tava bi ya giuna gado, ‘Yà kuvakuvasa, ba kamaina te ena gebo kwa noğoti kamağe.’”

Sumağā

⁵ Giugiukamağedi Bada a giuwena gado, “Ema sumağā kwa kananakidi.”

⁶ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Wasiva pesina ba ġaubona bi ya duga te kai dididiga. Bamoda emi sumağā ya dididigana maibena wasiva pesina, ba luvana malubani kaina ko giuwena gado, ‘Ku nuwalaka bi nisamo kwa wadim, bi ġemogħemotina kalinem i yai bade.’”

Taupaula ena noya

⁷ “Maimaso em taupaula ġemota i suwasuwata ee sipu i labelabedi. Laġannemo wapuġa bi i tavana bena kwa egeli te ya kani makai? Geġa! ⁸ Tam maso ba em taupaula kuna ġiuwena gado, ‘kwa vononoġa bi kaguya kwa kanonogi te kwa labegu yà kani bi yà tego. Muliġa kaka tam kwa kani bi kwa tego.’ ⁹ Bi taupaula ena bada aubaina i noyanoyana, ba ko noġonogoġti te bada ena taupaula yai ebone, ee? Geġa! ¹⁰ Temi mainana Maimaituwa noya i giugiuwemina ko voiyé bi maso kona giuna gado, ‘Tama mote taupaula visuvisumai bi ema noyaġa ke voiyé.’”

Yesu olooloto 10 sida kapa i vaivaidina i waiyawasanidi

¹¹ Yesu Yelusalem aubaina i nawanawa ba Sameliya ena palata bi Galili ena palata poudiġa i nawa. ¹² Bi laġannemo malagaimo i solasola saġa, ba ġome oloto wapedi 10 a banavi bi tabudimo a moito banina tedi ba sida kapa i vaidi ¹³ bi a binauna gado, “Bada Yesu, kwa launuwatoitoyemai.”

¹⁴ Laġannemo i kitekitedi, ba i giuwedina gado, “Ko nawa pilipilisi lisidimo bi tubuġimi sa kitedi.” Tedi a nawanawa ba etamo a yawasana.

¹⁵ Laġannemo oloto ġemota i kita munaġe te i yawasana, ba i munaġa tava Yesu lisinemo bi kalinana dididiginemo Maimaituwa i kasaġesaġe. ¹⁶ Tana Yesu kaġepakanemo i kuluva bi i waiebone. Tana ba Sameliya olotona.

¹⁷ Yesu lava i waitalayedina gado, “Olooloto wapedi 10 a yawasana bi wapedi 9 bam? ¹⁸ Bai aubaina niga wali-dobu olotona taunaġa i munaġa tava bi Maimaituwa ya kakasaġesaġe.” ¹⁹ Kamaina bi Yesu oloto i giuwena gado, “Ku moito kwa nawa, em sumaġa i waiyawasanim.”

Maimaituwa ena waibada ya natonato

(Met 24:23-28)

²⁰ Palisi babadidi ġesaudi Yesu ai talayena gado, “Bai sauginemo Maimaituwa ena waibada ya nato?” Yesu edi giu i waimunena gado, “Maimaituwa ena waibada ya natona bi

mote ani kita ġone. ²¹ Mote aiyai kaka ima giu gado, ‘Ko kita, tana naniga.’ Ee ‘Tana nanoko.’ Banina Maimaituwa ena waibadana ba temi nopomimo.”

²² Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Saugina ya natonatona kaka ya tava. Mba ġome kaka ko ġoeġoena Tana Taunana Natuna ena nato laġanna maso kona kita, bi mote kaka koma kita. ²³ Lava kaka sa giuwemina gado, ‘Ko kita, tana kaunoko.’ Ee ‘Ko kita, tana kauniga.’ Bi mulidiġa koma nawanawa. ²⁴ Tana Taunana Natuna ena nato munaġa laġanna kaka maibena namanamali, ya kem bi galewa ya lailaiyanana isuna te isuna. ²⁵ Bi tana kauwa wapewapedi ya gei wainuwatoiyedi bi niga kimtina lavedi sa daboke. ²⁶ Maibena Nowa ena saugemo i tubutubuġana kota mainana Tana Taunana Natuna ena saugemo. ²⁷ Lava matabudi a kanikani, a tegotego bi olooloto bi waiwaivini a waikanaġinagi, mba laġannemo Nowa gulamo i valageta bi kabaita i yovo te matabudi i waipekidi.

²⁸ “Mba kauwina kota ġemotina maibena Loti ena laġannimo. Lava a kanikani, a tegotego, a gimigimala, a wai kunekune, a wadiwadi bi vanuwa a kelikelidi. ²⁹ Bi laġannemo Loti Sodom i gosegose ba kai bi ġakima laimwanamwanaudi bovebovedi malaġa a laubulili yovo te ai peki kovidi. ³⁰ Tana Taunana Natuna ena nato munaġa laġannemo, kaka mba mainana kauwidi sa tubuġa. ³¹ Mba laġannemo lava aiyai ena vanuwa dabanemo mote ġemoġemotina te ima solanawa ena ġonaġona ima legaudi, mainana kota lava aiyai daibimo mote luvana ima munaġa ena vanuwemo. ³² Loti mwanena lisinemo bai i tubuġana ko noġoti. ³³ Tana aiyai ena yawasana i nuwamunaġena ba ya kulayakasi bi tana aiyai ena yawasana i nuwakamaġena ba ya vai munaġe.

³⁴ “Yà giugiuwemi, mba dudubalinemo lava labu kaka sa kenakena ġemota, Maimaituwa kaka ġemota ya vai nawe bi ġesau ya gose. ³⁵⁻³⁶ Waiwaivini labu kaka witi sa litiliti ġemota, Maimaituwa kaka ġemota ya vai nawe bi ġesauna ya gose.”

³⁷ Ena Tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Bada, bamo ġome mba kauwidi sa tubuġa?” Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamo ġome bi peki ba ġome aoao sa waiġemota.”

18

Iwape lautaulalana

¹ Kamaina bi Yesu lautaulalamo ena tauwaikaiwatana i wailovedi te sa laupali valolo bi mote sima nuwakulukuluva.

² Tana i giuna gado, “Taun ġemota nponemo taulauetala

i miyamiya, tana mote Maimaituwa i nainaile e lava i viviviledi. ³ Bi ġome iwape taunina ġemotina nōponemo i nawanawa valolo taulauetala lisinemo bi i waibaġa yaviyavina gado, ‘Kwa sagugu tauwaiwugu nuwaboya ya vitevitegu.’”

⁴ “Laġani i lofa kauwa taulauetala mote i voiye, damonemo tana taunaġa niga mai i giu munaġena gado, ‘Avena te tagu mote Maimaituwa yàma nainaile e lava yàma viviviledi, ⁵ yaġolo te niga iwapena ya kaka nuwalaġalāġagu, taunana aubaina tagu yà voiye te nuwauba ya vai, te enai velau munaġemo mote ima ka tuniyoaigu.’”

⁶ Kamaina bi Bada i giuna gado, “Koi beyavaiya te taulauetala ena yawasana mote didimanina bi bai i giuwena ko vaiye. ⁷ Bi Maimaituwa ena lava vinevinedi sagu aubaina sa ġabaġabana, suwala bi dudubala mote ima kadidimanidi, ee? E sagudi aubaina yai voivoiya? Bena geġa! ⁸ Yà giugiuwemi, tana kaka ena lava ya laididimani makaiyedi. Bi Tana Taunana Natuna* ena nato laġannemo, dobumo tauwaisumaġa kaka ya tavuġedi bi visa ota ya banavidi.”

Palisi bi takis taulaitupana

⁹ Yesu kota niga lautaulalana i giuwena ba lava mabai a noġonoġoti munaġedi te tedi bena didimana sa voivoiye bi lava ġesaudi a kitakita waiyovoyovodi. ¹⁰ “Olooloto labu a saġa a nawa pali vanuwinemo laupali aubaina, ġemota ba palisi bi ġesauna takis taulaitupana.

¹¹ “Palisi tabunemo i moito bi taunaġa palimo i kasaġesaġe munaġena gado, ‘Maimaituwa yà waiebonem te tagu mote mai lava ġesaudi: Maibena taudanedanene, gebogebo tauvoiyedi, tauvawaidoġa bi kota niga takis taulaitupana. ¹² Tagu wiki ġemota nōponemo laġan labu yà udiudi bi egħi waiguyaumo dubu 10 yà voivoiyedi bi dubu wai 10 na bat tam yà vitevitem.’”

¹³ “Bi takis taulaitupana laumulimo i moito, tana mote i waikita saġa malamo, iwana i taunoku, nuwakadanemo i sivudi† bi i laupalina gado, ‘Maimaituwa kwa launuwa-toitoiyegu, tagu ba gebogebo lavagu.’”

¹⁴ Yesu i giuwedina gado, “Yà giugiuwemi te Maimaituwa takis taulaitupana ena pali i vaiye te ena gebogebo i noġoti kamaġe, i kadidimani bi i nawa ena vanuwemo. Bi palisi ena pali i vaiyena bi mote i vai. Banina tedi mabai taudiġa sa sivusivu saġedina ba Maimaituwa kaka ya sivu yovoġedi bi

* **18:8:** Tana Taunana Natuna ba Yesu taunaġa i waiisa munaġe. † **18:13:** Guliki kalinedimo i giu te nuwakadana i bibi banina ba ġauba munaġa.

mabai sa ġauġaubo munaġa ba Maimaituwa kaka ya sivu saġedi.”

*Yesu bi libilibi keikeilikidi
(Met 19:13-15, Mak 10:13-16)*

¹⁵ Lava ġesaudi natunatudi a tavaitedi Yesu lisinemo te maso nimana dabedimo i sivudi bi i kavisuvisudi. Laġannemo ena tauwaikaiwatana mba kauwina a kitakita ba lava a ġasiyedi. ¹⁶ Bi geġa te Yesu libilibi i yogedi bi i giuna gado, “Libilibi ko kita kamaġedi te sa nato lisigumo, mote komai ġakedi, banina lava mabai a ġaubo munaġa bi Maimaituwa ena waibadamo sa miyamiyana ba mai libilibi. ¹⁷ Giukauwemo yà giugiuwemi, aiyai mote Maimaituwa ena waibada imai anine mai gomana ġaubona mba tana mote Maimaituwa ena waibadamo ima saġa.”

*Oloto waiguyauna
(Met 19:16-30, Mak 10:17-31)*

¹⁸ Diu badana ġemota Yesu i waitalayena gado, “Tauwailovelove visuvisum, bai yà voiye te yawasana kenakena nonoġina yà vai?”

¹⁹ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tam kwa giugiu te tagu visuvisugu bi Maimaituwa taunaġa giukauwa te visuvisuna. ²⁰ Tam bena waiġake kuna sibedi: Mote kuma vawaidoġa, mote kumai peki, mote kuma danene, tam mote kaiyovu lavana kumai mulinawanawae, tamam bi tinam kwa viviledi.”[‡]

²¹ Bi oloto giu i waimunena gado, “Tagu maġaubogumo te niganana mba waiġakedi matabudi e kaiwata kauwedti.”

²² Laġannemo Yesu oloto ena giu i vaivaiye ba i giuwena gado, “Tam yaġolo te kauwa ġemota kwa malumaluwabiye. Kwa nawa te em ġonagħona matabudi kwa kune kamaġedi, waiyamoyamonidi mane kwa vitedi bi mala ena waiguyau kwa vai. Kaka kwa nato te kwa kaiwatagu.” ²³ Oloto niga giuna i vaivaiye ba i wainuwaboya kauwa, banina tana i waiguyau gulata. ²⁴ Yesu olotona i kita te i wainuwaboya bi i giuna gado, “I bagibagi kauwa te lava waiwaiguyauna Maimaituwa ena waibadamo ya sola saġa. ²⁵ I pilipili te kamelo siyau bwadanemo ya sola. Mainana kota lava waiguyauna ba i pilipili gulata te Maimaituwa ena waibada noponemo ya sola saġa.”

²⁶ Tedi mabai a vaivaiyen a giuna gado, “Lava waiwaiguyaudi mote sima yawasana te bena aiyai kaka ya yawasana?”

²⁷ Yesu giu i waimunena gado, “Lava lisinemo ba mote ġemoġemotina bi Maimaituwa lisinemo ba ġemoġemotina.”

[‡] **18:20:** Exod 20:12-16, Deut 5:16-20.

²⁸ Kamaina bi Pita Yesu i giuwena gado, “Tama ba bai matabudi ke gosedi bi ke kaiwatam.” ²⁹ Bi Yesu i giuwedina gado, “Giukauwa yà giugiuwemi te aiyai bi Maimaituwa ena waibada aubaina ena malagai ee mwanena, ee valevaletina, ee nuvunuvuna, ee magula bi natunatuna i gosedina, ³⁰ ba tana kaka ena lava bi ġonaġona wapewapedi niga dobunemo ya banavidi bi kota yaġolo te yawasana kenakena nonoġinemo ya sola saġa.”

Yesu ena peki i gei giuwe

(Met 20:17-19, Mak 10:32-34)

³¹ Bi Yesu ena tauwaikaiwatana 12 i nawedi tabudimo bi i giuwedina gado, “Koi beyavaiya! Tada ta nawanawana Yelusalemmo ba ġome kaka wala taugiuwatana Tana Tau-nana Natuna a gilugilumi watana banidi sa tubuġa. ³² Tana kaka Eteni§ nimedimo sa sako te sai dibodibogi, sa lau-yovoġe bi sa kanisotawatawa. ³³ Tedi madamo sa kwapu bi sai peki. Bi laġan waifaioninem kaka ya kenamoito munāġa.”

³⁴ Bi ena tauwaikaiwatana niga kauwidi i giugiuwedina mote a sibedi, banina giudi banidi tedi lisidimo a kena waidavona, taunana aubaina mote a sibe.

Yesu oloto matapotapotana waigigimanina i waiyawasani
(Met 20:29-34, Mak 10:46-52)

³⁵ Yesu Deliko i vavawaiġelegele ba oloto matapotapotana eta diyanemo i miya bi i waiwaigimana. ³⁶ Bi laġannemo lava kumna a vavawaitauli ba i waitalayedina gado, “Niga bai ya tubutubuġa?” ³⁷ Bi tedi a giuwena gado, “Nasalet Yesuna ya nawanawa.”

³⁸ Tana i binauna gado, “Aee Yesu Deivida natuna, kwa launuwatoitoiyegu.”

³⁹ Lava dolidolidi a ġasiye bi a giuwe te ya miya moimoisili. Bi geġa te tana i binu gulatana gado, “Deivida natuna, kwa launuwatoitoiyegu!”

⁴⁰ Kamaina bi Yesu i vamoito bi i giuwedi te oloto matapotapotana sa natome lisinemo. Tana i moito nato diyanemo bi Yesu oloto i waitalayena gado, ⁴¹ “Bai kwa ġoeġoena aubaim yà voiye?” Bi oloto Yesu ena giu i waimunena gado, “Bada, yà ġoeġoena yà kitu munaġa.”

⁴² Bi Yesu i giuwena gado, “Kamaina ku waikita! Em sumāġa i waiyawasanim.” ⁴³ Noi taunana te oloto matana i yana bi i waikita munaġa, Maimaituwa i waiebone, i kasägesäge bi Yesu i kaiwata. Lava matabudi mabai a kitakitana kota Maimaituwa a kasägesäge.

19

Yesu bi Sakiyas

¹ Yesu i sola sağ'a Delikomo bi taunina i nawanawae. ² Bi góme ba oloto isana Sakiyas tana takis taulaitupana edi bada bi tana ba oloto waiguyauna. ³ Sakiyas i góeñgoena maso Yesu i kita te tana aiyai bi geğ'a te i watige gulata, taunana aubaina mote gómoğemotina te Yesu ya kita, banina lava kumna i didiga. ⁴ Taunana aubaina i velau doli bi kai damaya* i sağai te Yesu ya kita banina tana mba etanağ'a i sağasağ'a.

⁵ Lağannemo Yesu mba modomodonemo i tavatava ba i taulageti i kita sage bi i giuwena gado, "Sakiyas, ku bulili makai, banina tagu niganana em vanuwemo ya miya."

⁶ Kamaina bi Sakiyas i bulili makai bi manuwavisuna Yesu i giuvai. ⁷ Göme lava matabudi a kitakitana ba a wawaluna gado, "Niga lavana i waila wale, gebogebo lavana ena vanuwemo."

⁸ Sakiyas i miya moito bi Bada i giuwena gado, "Bada, tagu egu waiguyau nevana lava wainuwatoitoidi ya vitedi. Bi lava mabai takis laitupanemo e kaikaiyovugedina ba manedi mala 4 ya laipwatapwata bi ya vite munağedi." ⁹ Bi Yesu i giuwena gado, "Yawasana niganana niga vanuwinemo i tava, banina niga lavana tana kota Eiblağam ena tubulelesa. ¹⁰ Tana Taunana Natuna i yovona ba mabai a gwegwegwena ya tavuğedi bi yai yawasanidi."

Mane wapedi 10 lautaulalana

(Met 25:14-30)

¹¹ Göme lava yağolo a waibeyavaiya bi lautaulalamo i giuwedi. Banina tana kaikana Yelusalemmo nuwana tava bi tedi a wainogötana bena Maimaituwa ena waibada noi taunana ya laumağata. ¹² Kamaina bi i giuwedina gado, "Lava laukaina i nawa wali dobumo te waibada ya vai kaka ya tava munağ'a. ¹³ Kamaina bi ena taupaula 10 i giuwedi a tava bi mane i soiye bi i giuwedina gado, 'Niga manedi ko noyanoyaedina eete ya tava munağ'a.' ¹⁴ Bi geğ'a te ena dobu lavedi a daboke bi mulinağ'a tauwainoyanova a giukamağedi mba dobuna babadidi lisidimo bi a giuna gado, 'Tama niga olotona mote ka góe te yai ğilibona bi yai badayemai.'

¹⁵ "Tana a vine te i waiğalibona bi i munağ'a tava. Kamaina bi taupaula mabai mane i vitezitedina edi giu i giukamağ'e te sa tava bi mane a voivoiyedina sa kamağatidi. ¹⁶ Kamaina bi taupaula dolidolina i tava bi i giuna gado, 'Bada em mane gómete kuna vitezü bi tagu kota e noyae te wapedi 10 e voiyedi.' ¹⁷ Göme ğalibona giu i waimunena gado, 'Tam

* **19:4:** Diu lavedi edi damaya ba waiki'i geğana

taupaula visuvisum, noya ġaubonemo kunai patutu, taunana aubaina tam kaka taun wapedi 10 kwai badayedi.’¹⁸ Bi kota taupaula wailabuna i tava te i giuwena gado, ‘Bada, em mane ġemota kuna vitegu bi tagu kota e noyae te wapedi 5 e voyedyi.’¹⁹ Bi ġalibona giu i waimunena gado, ‘Tam kaka taun wapedi 5 kwai badayedi.’

²⁰ “Ćome kota taupaula ġesäuna i tava te i giuna gado, ‘Bada, em mane ba gala selepinemo e suma te e sako waidavo.²¹ Tagu e nailem, banina tam lava medimedim, tam mote mwali mabimmo bi geġa te kwa vai. Bi kota bai mote ku wadi bi geġa te kwa lauyaba.’

²² “Kamaina bi ena bada giu i waimunena gado, ‘Tam tau-paula gebogebom, tam em giu ya vitaledi te yà etalem. Kuna sibe te tagu ba medimedigu. Tagu mwali mote mabigumo bi geġa te yà vai bi mote yà wadi bi geġa te yà lauyaba.²³ Bi bai aubaina egu mane banikemo mote ku sako? Maso bi banikemo ku sako, egu tava munaġemo maso ba laipwatana e vai.’

²⁴ “Kamaina bi lava ġome a moimoitona i giuwedina gado, ‘Manena lisinemo ko kaikamaġe te taupaula aiyai mane 10 i voivoiyena ko vite.’²⁵ Ćome lava a giu vitena gado, ‘Bada, mba taupaulina kaikana mane 10 i legaudi.’

²⁶ “Bi bada i giuna gado, ‘Yà giugiuwemi te tana aiyai bi lisinemo wapawapa ba sai lautawi bi kota aiyai lisinemo geġa bi ġaubona ya kenakenana kaka sa kaikamaġe.²⁷ Niganana tedi mabai kagu ġaviya mote a ġoeġoegu te yài ġalibona bi yài badayedi ba ko natomedi matagumo bi ko laipekidi.’”

Yesu Yelusalemmo i solasaġa

(Met 21:1-11, Mak 11:1-11, Dyn 12:12-19)

²⁸ Yesu niga lautaulalana i waikovi mulinemo ba i doli nawa Yelusalemmo.²⁹ Tana oya Oliv diyanemo malagai Bet-pega bi Beteni i vava waigelegeledi ba ena tauwaikaiwatana labu niga mai i giuwedi bi i giukamaġedi a doli,³⁰ “Ko nawa malagaimo bi ko sola saġana ba donki lauewalina waitamina ko kita mote aiyai geluġe. Ko kuvesi bi ko natome.³¹ Bi bamoda lava aiyai yai talaemina gado, ‘Bai aubaina ko kuvekuvesi?’ Ba ko giuwena gado, ‘Bada ya ġoeġoe.’”

³² Tedi mabai i giu kamaġedi bi a nawanawana ba bai i giugiuwena mainana a banavi.³³ Tedi donki lauewalina a kuvekuvesi bi taniwigina i waitalayedina gado, “Bai aubaina donki ko kuvekuvesi?”

³⁴ Bi tedi ena giu ai munena gado, “Bada ya ġoeġoe.”³⁵ Kamaina bi a natome Yesu lisinemo bi edi kwama a ġigidi te donki dabanemo a yesidi bi Yesu a sagu te i miya saġa.

³⁶ Lağannemo i gelu bi i nawanawa ba lava edi kwama etamo a yesidi. ³⁷ Lağannemo Yelusalem i vava waigelegele, Oya Oliv etana i yovo i nawanawanemo i tavatava ba taukaiwatana kumna mayasisidi kalinedi dididiginemo Maimaituwa a kakasağesäge, banina mataila bi anisove kauwidi matabudi a kitekitedina aubaina. ³⁸ “Ḡalibona kakavisuviusuna Bada isanemo ya natonato! Namala dididiga Maimaituwa lisinemo bi nuwauba malamo bi dobumo mododemo ya kena.”

³⁹ Palisi gesaudi lava kumna nopodimo Yesu a giuwena gado, “Tauwailovelove, taukaiwatam kwa kaipasinedi te sa miya moimoisili!” ⁴⁰ Yesu giu i waimunena gado, “Ya giugiuwemi, bamoda tedi sa miya moimoisilina ba ġakima binau sai tubu.”

Yesu Yelusalem aubaina i ġaba

⁴¹ Yesu Yelusalem i vavawaigelegele bi taun i kitakita ba nuwana i toitoi te i ġaba, ⁴² bi i giuna gado, “Bamoda niga laġanna maso bi ko kita ġone maso ba Maimaituwa bi temi modomimo nuwauba i kena, bi geġa te niganana matemimo i kena waidavona. ⁴³ Bi laġan sa natonatona kaka emi ġaviya emi malagai ganana taulina sa ġuluvi bi sa kenavanaġi, sa moito waikwaivivilimi bi sa vatawimi. ⁴⁴ Bi temi natunatumi vaitedi sa kativunumi bi sa vapatinimi. Bi emi ġaviya kaka gana ġakimidi sa douwaidabalalidi te ġakima ġemota mote kaka ena gabumo ima kena. Banina Maimaituwa tauwaiyawasanimi i giukamaġe bi mote ko kita ġone.”

Yesu Pali vanuwinemo

(Met 21:12-17, Mak 11:15-19, Dyn 2:13-22)

⁴⁵ Kamaina bi Yesu i sola nawa pali vanuwina nopenomo bi mabai a waikunekunena i kwavidi a potiyovo. ⁴⁶ Bi i giuwedina gado, “Gilugilumina wadubonemo niga mainana Maimaituwa i giu, ‘Egu vanuwa ba pali vanuwina bi temi kona voiye te i waila taudanedanene edi ani kandavona.’”

⁴⁷ Tana laġan matabuna pali vanuwinemo i waiwailovelove. Bi pilisi edi babada, waigake tauwailoveloveni bi waibabada ġesaudi a ġoeġoena maso ai peki. ⁴⁸ Bi tedi mote gavogavo a banavi te maso edi ġowana a voiye. Banina lava matabudi yaġolo te ena giu vaiyena a ġoeġoe.

20

Yesu ena waibada waitalana

(Met 21:23-27, Mak 11:27-33)

¹ Lağan ġemota Yesu pali vanuwinemo lava i wailovelovedi bi giu visuvisuna i laulauguguyae. Pilisi edi babada, waigāke tauwailoveloveni bi waibabada vaitedi a tava Yesu lisinemo. ² Bi a giuwena gado, “Kwa giuwemai tam em waibada bamo kuna vai bi niga kauwidi kwa voivoiyedi, ee aiyai waibada i vitem?”

³ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Tagu kota temi yà talayemi te ko giuwegu. ⁴ Diyon ena laukabulu ba malaġa i yovo ee lava lisidiġa i nato?”

⁵ Tedi taudiġa ai talapilina gado, “Bamoda ta giuna gado, ‘Maimaituwa lisinaġa.’ Ba tana ya giuna gado, ‘Bi bai aubaina mote Diyon koi sumaġe.’ ⁶ Bi bamoda ta giuna gado, ‘Lava lisidiġa.’ Ba lava kumdi sa lau ġakimida. Banina tedi a sibe kauwe te Diyon ba taugiuwatana.”

⁷ Taunana aubaina tedi a giuna gado, “Tama mote ka sibe te bamo i vai.”

⁸ Bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu kota mainana mote yàma giuwemi te waibada bamo e vai bi niga kauwidi yà voivoiyedi.”

Taubayau edi lautaulala

(Met 21:33-46, Mak 12:1-12)

⁹ Kamaina bi Yesu lautaulalamo lava i giuwedina gado, “Oloto ġemota wain daibina i wadi, taubayau nimedimo i sako bi tana i nawa dobu ġesaunemo i miyana ba i lofa kauwa. ¹⁰ Vililubu laġonna i tava bi daibi taniwagina tau-paula i giukamaġe taubayau lisidimo te maso guleipi a vite. Bi geġa te taubayau, taupaula a kwapi bi a giukamaġe man-imakavakavana i munaġa. ¹¹ Kamaina bi daibi taniwagina, taupaula ġesauna i giukamaġe. Bi tana kota a kwapi, a voiye te i waidabauba bi manimakavakavana a giukamaġe i mu-naġa. ¹² Bi yaġolo te daibi taniwagina taupaula waifaionina i giukamaġe lisidimo, tedi daibi nophonemo a kwapi kauwe te nuwakaluna bi a daibi ganataulinemo a pwalaġe nawe. ¹³ Kamaina bi daibi taniwagina i giuna gado, ‘Niganana bai yà voiye? Natuotigu nuwapougu yà giukamaġena male sa vivile.’ ¹⁴ Bi laġonnemo taubayau a kitakita ba ai giugiuna gado, ‘Niga taunana ba daibi taniwagina natuna. Ko nato ta laipeki bi gagasina tada ta vai.’ ¹⁵ Kamaina bi a pwalaġe yovoġe daibi ganataulinemo te a laipeki.”

Bi Yesu i giuna gado, “Mba mainana ba daibi taniwagina bai ya voiye taubayau lisidimo? ¹⁶ Tana kaka ya nato te taubayau yai pekidi bi daibi lava ġesaudi ya vitedi.”

Laġonnemo lava niga giuna a vaivaiye ba a giuna gado, “Mote mainana ima tubuġa.”

¹⁷ Yesu lava i kitedi bi i waitalayedina gado, “Gilugiluminemo niga giuna banina ko noğoti: ‘Taulaukeli ġakima a dabodabokena taunana i nuwavitala te ġakima laukaina.’”*

¹⁸ Bi tedi mabai niga ġakimina dabanemo sa talatalaġana ba sai doulisilisidi bi kota tana lava dabedimo ya talaġana ba sa nuwamisimisi.”

*Takis waimaiina waitalana
(Met 22:15-22, Mak 12:13-17)*

¹⁹ Waiġake tauwailovelovena bi pilisi edi babada gavogavo a tavutavuġe te noi taunana maso Yesu a pani. Banina a sibe te tedi lautaulalamo i giugiuwedi bi geġa te lava a nailedi. ²⁰ Tedi tauwaikita kaikaiyovudi a giukamaġedi a nawa te Yesu a wainene nawe. Banina tedi a ġoegħoena maso bai i vato waigebo bi Loum gabemanina nimanemo a sako te maso i pani. ²¹ Kamaina bi tauwaikita Yesu ai talayena gado, “Tauwailovelove, tama ke sibe te tam giukauwemo kwa wai lovelove. Bi tam mote lava kuma nainaiedi bi Maimaituwa ena ġowana lava aubaidi taunana kwa wailoveloveye. ²² Kwa giuwemai, kamaina te tama Sisa lisinemo takis kai maii ee, geġa?” ²³ Ĝome Yesu edi kaiyovu i kita bi i giuwedina gado, ²⁴ “Te manena koi lovegu. Aiyai isana bi aluwina manenemo?”

Tedi ena giu ai munena gado, “Sisa.”

²⁵ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Bai Sisa aubaina ba kamaina te Sisa ko vite, bi bai Maimaituwa aubaina ba kamaina te Maimaituwa ko vite.” ²⁶ Bi lava matedimo bai i giugiuwedina mote luvana te maso a lauyovoġe. Taunana aubaina a soveye bi a miya moimoisili.

*Kenamoito waitalana
(Met 22:23-33, Mak 12:18-27)*

²⁷ Sadisi sa giugiu te mote kenamoito. Kamaina bi a tava Yesu lisinemo waitala aubaina. ²⁸ Tedi a giuna gado, “Tauwailovelove, Mousis ena waiġakemo niga mai i giuwemai: Bamoda oloto waivini i naġi bi olotona i pekina, ba tasina mba iwapena ya naġi te yai natuna tuwaġġa aubaina. ²⁹ Mai maso olooloto wapedi 7, tautuwaġa waivini i naġi bi mote ai natuna te i peki. ³⁰ Bi oloto wailabuna iwapena i naġi te olotona kota i peki ³¹ mulinemo, oloto waifaionina iwapena i naġi te olotona i peki bi kauwina ġemotina olooloto 7 lisidimo i tubuġa te mote aiyai iwai natuna te a peki kovi. ³² Bi damonemo waivini i peki. ³³ Mba oloolotodi 7 waivinina a naġināġina, ba kenamoito laġannemo ba aiyai mwanena?”

* **20:17:** Ps 118:22.

³⁴ Bi Yesu i giuwedina gado, “Dobumo nāgi ya kenakena te oloto bi waivini sa nāgi. ³⁵ Bi lāgan ya natonatona tedi mabai waisumēgidi pekimo sa kenamoitona ba mote sima nāgi. ³⁶ Tedi maibena aneya bi mote sima peki. Banina tedi ba Maimaituwa natunatuna pekimo a kenamoito. ³⁷ Maimaituwa Mousis lisinemo i kamāgati kauwe te pekipekidi sa kenamoito. Gilugilumina wadubonemo kai tomboyana vavavaninemo i giu te Bada tana, Eiblāgam, Aisiki bi Deikap edi Maimaituwa.[†] ³⁸ Tana mote pekipekidi edi Maimaituwa, bi yawayawasanidi edi Maimaituwa. Mabai sumāgemo a pekipekina ba lisinemo yawayawasanidi.”

³⁹ Kamaina bi waīgake tauwailovelovena a giuna gado, “Tauwailovelove, bai kuna giuwena ba giukauwa.” ⁴⁰ Ğome tedi a miyamoimoisili, bi mote ai tala munāge.

Aiyai Natuna Keliso

(Met 22:41-46, Mak 12:35-37)

⁴¹ Kamaina bi Yesu i waitalayedina gado, “Bainewa te tedi sa giugiu te Keliso ba Deivida natuna? ⁴² Deivida ena Sale bukana nopenomo tana niga mainana i giu: Bada egu Bada i giuwena gado, ‘Kataiyagumo kwa miya ⁴³ eete em ġaviya yà voyiedi te kāgetabam dibunemo kwa vapatinidi maibena anilaukāgeyasāga.’[‡]

⁴⁴ “Deivida ya giugiu te Bada ba tana ena Bada, bi bainewa te Keliso maso Deivida natuna?”

⁴⁵ Ğome lava matabudi a waibeyavaiya bi Yesu ena taukaiwatana i giuwedina gado, ⁴⁶ “Temi waīgake tauwailovelovena ko kita kauwedi. Tedi edi gala lofelowedi sa kotedi bi waīgemota gabudīga sa moimoito nawa, bi sa goegoena lava vivilemo tedi sai eboneyedi, bi kota bolu vanuwidīga ee soimo animiya laukaidimo sa miya. ⁴⁷ Tedi iwape edi solusolugudu sa kaka kavekavedi bi lava matedimo pali lofelowedi sa iyeiyevidi. Tedi kaka kovōga dididiga otina sa vai.”

21

Iwape ena puyo

(Mak 12:41-44)

¹ Yesu lava waiguyaudi i kitedi pali vanuwina nopenomo edi puyo mane abominemo a sivusivudi. ² Bi kota iwape waiyamoyamonina i kita toya labu i sivudi. ³ Ğome Yesu i giuna gado, “Giukauwa yà giugiuwemi te niga iwapena waiyamoyamonina puyo i sakona i dididiga gulatana kaka

[†] 20:37: Exod 3:6. [‡] 20:43: Ps 110:1.

lava ġesaudi. ⁴ Niga lavedi waiguyaudi edi mane nananakidi a kenakena bi keikelikidi a sivusivudi. Bi iwape ena waiyamoyamonemo ena mane matabuna i laupuyoye.”

*Yesu pali vanuwina laukivigebogeboyena i giuwata
(Met 24:1,2, Mak 13:1-2)*

⁵ Yesu ena tauwaikaiwatana ġesaudi Pali vanuwina a kita te kulina i visu kauwa taunana aubaina a giugiuwata. Banina mba vanuwina ba ġakima kulikulidimo a ġala bi lava puyo kulikulidi a natonatomedina vaitedi vanuwa ai siya. Bi Yesu i giuwedina gado, ⁶ “Bai niganana ko kitakitana, laġanna ya tavana kaka ġakimidi sa douwaidabalalidi, bi ġakima ġemota mote ena gabumo ima kena.”

*Pilipili bi laukivigebogebo
(Met 24:3-14, Mak 13:3-13)*

⁷ Bi tedi ai talayaena gado, “Tauwailovelove, mavisa niga kauwidi sa tubuġa? Bi mataila bai ka kita bi ka sibe te mba kauwidi ba ġotona te sa tubuġa?”

⁸ Yesu edi giu i waimunena gado, “Koi kita kauwa te mote aiyai ima aiwainawenawemi. Banina lava wapewapedi kaka sa tava bi isagumo sa lauguguyana gado, ‘Tagu taunana Keliso.’ Bi sa giuna gado, ‘Sauga kaikana i tava.’ Ba koma kaiwatedi. ⁹ Laġannemo pilipili bi waiġasiġasi giudi ko vaiyedina ba koma naila. Niga kauwidi kaka sa gei tubuġa bi mba laġanna mote ima tava makai.”

¹⁰ Kamaina bi i giuwedina gado, “Dobu bi dobu kaka sai ġasigasi bi kota ġalibona falona ġalibona vaitena kaka sai ġasigasi. ¹¹ Yoyo kaka sa tubuġa, gomala bi kovoġa nananakidi mba dobudimo sa tubuġa bi kota kauwa wainuwa nainailidi bi mataila nananakidi galewemo sa tubuġa. ¹² Muliġa kaka niga kauwidi sa tubuġana ba tedi sa panimi bi sa lau kivigebogeboyemi. Tedi bolu vanuwidimo bi biliwelokomo kaka sa sivu nawemi bi kota sa nawemi ġalīġalibona bi gabemani lisidimo banina temi taukaiwatagu. ¹³ Mba ġome kaka temi emi gavogavo ko vai te giu visuvisuna ko lauguguyaye. ¹⁴ Bi emi noġota sa didimana bi mote komai nuwaboya te bainewa taumiġa ko moito galamemi. ¹⁵ Banina tagu kaka nuwauyauya bi giu yà vitemi te emi ġaviya mote ġemoġemotina sima lauyovoġemi. ¹⁶ Bi temi kaka tametamemi, tinetenemi, valevaletimi, emi dam lavedi bi emi lava sa lauyovoġemi bi ġesaumi kaka sai pekimi. ¹⁷ Tagu dabagumo kaka lava matabudi sa dabokemi. ¹⁸ Bi geġa te kunumimo daba ġemota mote kaka ima paila. ¹⁹ Bi moitodidimo kaka yawasana ko vai.”

*Yesu Yelusalem sa laukivigebogeboyena i giuwata
(Met 24:15-21, Mak 13:14-19)*

²⁰ Lağannemo kona kita te tauwaiğaviya Yelusalem a moito kwaivivilina ba ko sibe te laudousuwasuwa lağanna i tava. ²¹ Tedi mabai Diudiyamo ba sa naila sa nawa oyamo. Tedi mabai taunimo ba tauni sa potiyovo kamağe. Bi tedi mabai dobu diyanemo taumiya ba mote sima sola sağ'a taunimo. ²² Banina niga taunana ba ena kovoğ'a saugina i tava te wadubonemo bai matabuna a gilugilumina banina ya tubuğ'a. ²³ Mba lağandimo waivini bwagebwagedi bi waivaivaisudi lisidimo ba i gebo gulata. Niga dobunemo wainuwatoi dididiga ya tubuğ'a bi Maimaituwa ena medi kaka ya yovona niga lavedi lisidimo. ²⁴ Bi tedi kaka ġesaumi kepatemo sai pekimi bi ġesaumi sa pani nawemi dobu ġesaudimo. Bi eteni kaka Yelusalem sa vagudagudana eete edi lağan ya nawakamağe.

*Tana Taunana Natuna ena nato
(Met 24:29-31, Mak 13:24-27)*

²⁵ "Mataila kauwidi kaka suwalemo, nawalaimo bi kipolemo sa tubuğ'a. Bi dobumo, dobu matabudi kaka sai nuwatoi bi nisa labamidi dagugudimo lava sa naila bi edi noğota sa kovi. ²⁶ Bi kauwa dididiga ya natonatona ba dobumo ya tubuğ'a bi nailinemo kaka lava sa laugilibubu banina, sawasawa tauwaibadaedi ġaiğailisidi matabudi kaka sa gusu bi edi eta sa paledi. ²⁷ Mba sauginemo tedi kaka Tana Taunana Natuna, mağailisina bi namala dididiga vaitena yadağ'a ya yovoyovona sa kita.* ²⁸ Lağannemo niga kauwidi sa tubutubuğ'a ba ko moito bi yasisimo ko lausanadada banina tauwaiyawasanimi nuwana tava."

*Damaya kaina enai lovelove ko kita
(Met 24:32-35, Mak 13:28-31)*

²⁹ Yesu niga laautulanemo i giuwedina gado, "Damaya kaina bi kai matabudi ko kitedi. ³⁰ Lağannemo sa nimanima-gala ba temi ko kita bi ko sibe otige te bodubodu lağannina ya tavatava. ³¹ Mba mainana kauwidi ko kitedi sa tubutubuğ'a, ba ko sibe otige te Maimaituwa ena waibada ba nuwana tava. ³² Yà giugiu kauwemi te niga kimtimi mote kaka koma peki eete niga kauwidi matabudi sa tubuğ'a. ³³ Mala bi dobu sa launeğaneğ'a bi tagu giugu mote kaka ima launeğaneğ'a. ³⁴ Koi kita kauwa te soi lağandimo tegobu'uwa bi dobu kauwidi mote nopomi simai wanavudi. Bi mba lağanna mote imai tagugumi maibena kwalo. ³⁵ Banina niga kauwina dobumo kaka lava matabudi lisidimo ya tubuğ'a. ³⁶ Koi kita

* **21:27:** Dan 7:13.

kauwa bi ko laupali gulata te niga kauwidi sa tubuğana bi ko vola kamağedi. Bi Tana Taunana Natuna ena nato munağemo ba luvana temi matanemo ko moito.”

³⁷ Lağan onena Yesu pali vanuwinemo i waiwailovelove, bi aubiga onena i nawa Oliv oyana dabanemo bi i miyamiya te lağan i sakosako. ³⁸ Bi olaolala kageka lava a kena moito bi a nawanawa pali vanuwinemo Yesu au waibeyavaiyenemo.

22

Yesu kana Pota a yesi

¹ Buledi mote muu'a vaitena Soina sa wai isana Vawaitauli saugina i tava. ² Pilisi edi babada bi waigake tauwailovelovedi tedi kandavonağ a gavogavo a tavutavu, te Yesu maso ai peki. Bi geğ a te lava a nailedi.

Diudas i waianina te Yesu ya sakoyovogē

³ Tedi 12 nopolidimo Seitan Diudas sa wai isana Iskaliyot, i sunei. ⁴ Ğome te Diudas i nawa, Pilisi edi babada bi pali vanuwina tauyavena vaitedi ai ogatala te eta ya voiye te Yesu sa kaididi. ⁵ Tedi nuwedi i visu bi ai anina te mane sa vite. ⁶ Kamaina bi Diudas i waianina bi eta ya voiye te Yesu babada nimedimo ya sako te lava mote sima sibe.

Yesu i vononoğ a te Vawaitauli Soina ya kani

(Met 26:17-25, Mak 14:12-21, Dyn 13:21-30)

⁷ Kamaina bi Buledi-Mote muu'a vaitena Soina lağanina i tava, bi ġome Vawaitauli sewasewana sipu lau ewalidi ai pekidi. ⁸ Yesu, Pita bi Diyin i giuwedina gado, “Ko nawa bi Vawaitauli kanina aubaida ko kanonoğ te ta kani.” ⁹ Tedi ai talayena gado, “Bamo ġome kuna ġoeğoen a kani kaka nonoğ?” ¹⁰ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Ko nawa bi lağannemo malagaimo ko solasağ a ba oloto gauba dugina ya avaavalina ya banavimi. Tana ko kaiwata te bamo vanuwinemo ya valavalagetana ġome ko valageta. ¹¹ Bi vanuwa taniwigina ko giuwena gado, ‘Tauwailovelove niga mainana i giu, tauliso edi nakanaka bamo te ġome egu tauwaikaiwatana vaitedi Vawaitauli Soina ka kani?’ ¹² Tana kaka vanuwina dabanemo nakanaka didiga kaka nonoġina yai lovemi te ġome bai matabuna ko kanonoğ.” ¹³ Tedi a nawa bi Yesu mwali matabudi i giugiuwedina mainana a banavidi. Kamaina bi Vawaitauli kanina a kanonoğ.

Kanigemota

(Met 26:26-30, Mak 14:22-26)

¹⁴ Kamaina bi sauga kauwa i tava te ġome Yesu bi giugiukamağedi teibolo a miya kwaivivil. ¹⁵ Tana i giuwedina gado, “Tagu e ġoye kauwemi te vaitemi Vawaitauli kanina

ta kani kaka mulīgā yà nuwatoi. ¹⁶ Banina yà giugiuwemi te niga kanina mote yàma kani munağe, eete Maimaituwa ena waibadamo niga soina banina ya laumağata.” ¹⁷ Ğome Yesu wain leduna i vai, Maimaituwa i wai ebone bi i giuwedina gado, “Niga ko vai bi emi lava vaitedi ko tego soiye. ¹⁸ Banina yà giugiuwemi te niganana tagu niga wainina mote yàma tego munağe eete Maimaituwa ena waibada ya tava.” ¹⁹ Kamaina bi buledi i vai, Maimaituwa i wai ebone, i kivi, te i vitedi bi i giuna gado, “Niga ba tubuğigu temi aubaimi i vitemi, niga kauwina ko voye nonoğe ani noğotiwatagu.” ²⁰ Kauwina ġemotinemo, kani mulinemo tana ledu i vai bi i giuna gado, “Niga ba kwasinigu leduna Maimaituwa ena waianina valivaliuna matailina ya nuwağinina temi aubaimi. ²¹ Temi ko sibe te ġemota tausakoyovoğegu ba tagu tana vaitena teibolomo. ²² Maimaituwa ena wai anina luvanemo kaka Tana Taunana Natuna ya peki, bi i gebo kauwa te lava aiyai ya sakoyovoğegu!” ²³ Tedi taudiğā aitala vivila te aiyai niga kauwina ya voye.

Sağā gulata waikagiuna

²⁴ Bi ena tauwaikaiwatana taudiğā nopodimo waikagiu te aiyai i sağā gulata. ²⁵ Bi Yesu i giuwedina gado, “Eteni edi ġalibona ba edi lava lisidimo sa waibada teyala, bi kota isedi aubaidi sa waibada bi sa giugiu te bena kage lavedi sa sagusagudi. ²⁶ Ğeğā, temi mote mai koma voye, tana aiyai sağā gulata i ġoena ba ya ġaubomunağā. Bi taulauetadoli maso ba mai taupaula. ²⁷ Bamo taunana i tausağā, teibolomo ya miya ya kanikanina ee ya wai taupaulana? Tedi lisidimo ba lava teibolomo ya miya bi ya kanikanina. Bi tagu ba mote mainana, tagu ba taupaula. ²⁸ Temi egū pilipili matabudimo kona miya sagusagugu. ²⁹ Tagu Tamagu waibada i viteguna, kota mainana temi waibada yà vitevitemi. ³⁰ Taunana aubaina temi kaka egū waibadamo teibolomo ko kani bi ko tego. Bi temi kaka ġalibona ena animiyağā ko miya bi Isaelmo dam 12 koi badayedī.”

Yesu Pita ena valele i giuwata

(Met 26:31-35, Mak 14:27-31, Dyn 13:36-38)

³¹ Yesu i giuna gado, “Saimon, kwai beyavaiya kauwa! Seitan kaikana ai anine te matabumi yai laulubumi, ya daili te visuvisuna bi gebogebona maibena taubayau witi ya vuneği te banina tabuna bi venina tabuna. ³² Saimon, tagu aubaim e laupali te mote em sumağā ima kuluva, bi lağannemo kwa nuwavitalana kaka valevaletim kwa laibagidi.” ³³ Kamaina bi Pita giu i waimunena gado, “Bada, tagu ġemoğemotigu ta nawā biliwelokomo te vaitem ta peki.” ³⁴ Yesu, Pita ena giu

i waimunena gado, “Yà giugiuwem te mateya dudubalemo muliga kaka kamkam ya gabana ba tam mala faiona kwa valele te mote ku sibegu.”

Solusolugudu, tana bi kwatikwati

³⁵ Kamaina bi Yesu i waitalayedina gado, “Lağannemo solusolugudu, tana bi kağesuma kona gosedi bi e giukamağemi kona nawana. Ba mwali bai kona maluwabiye?” Tedi a giuna gado, “Geğä, mote bai.” ³⁶ Bi Yesu i giuwedina gado, “Bamoda niganana wai manemi bi wai tanemi ba ko legaudi, bi aiyai lisimmo mote kwatikwati ba kwama kwa kune kamağe te kwatikwati kwa gimeli. ³⁷ Tagu yà giugiuwemi te gilugilumina wadubonemo niga mainana i giu, ‘Tana sa voiyena maibena taudanedanene,’ Banina bai matabuna a gilugilumi watana ba kauwina lisigumo ya tubuğä.’ ³⁸ Bi ena tauwaikaiwatana a giuwena gado, “Bada, kwatikwati labu niga.” Tana edi giu i waimunena gado, “Mba giuna avena.”

Yesu Oliv Oyana Dabanemo i laupali

(Met 26:36-46, Mak 14:32-42)

³⁹ Yesu malagai dididiga i gose bi i nawa Oliv oyanemo lağan matabuna i voivoiyena mainana. Bi ena tauwaikaiwatana a kaiwata. ⁴⁰ Lağannemo mba gabunemo a tavatava ba i giuwedina gado, “Ko laupali te mote laulubumo koma kuluva.” ⁴¹ Tana i gosedi bi i nawana ba manekina mai ğakima sa pwalağe bi ya talatalağana mainana, ġome tuwapekana i waitupagwaliğedi bi i laupalina gado, ⁴² “Aee, Tamagu bamoda em ġowana te niga wainuwatoina leduna lisigumo kwa kai kamağe. Bi geğä te tagu mote egu ġowana bi tam em ġowana ya tubuğä.” ⁴³ Ġome te Aneya malağä i yovo lisinemo i laumağata bi ġailisi i vite. ⁴⁴ Tana yavi bi nuwaboya nopona i waiwanavu taunana aubaina i laupali gulata, bi yokuyokuna i tositosi yovona doğamo maibena kwasina. ⁴⁵ Tana pali mulinemo i moito bi i munağä ena tauwaikaiwatana lisidimo, bi i kitedi te a kena nuwayavuğä, banina tedi ai nuwaboya gulata. ⁴⁶ Yesu i giuwedina gado, “Bai aubaina ko kenakena? Ko moito bi ko laupali te mote laulubumo koma kuluva.”

Yesu a pani

(Met 26:47-56, Mak 14:43-50, Dyn 18:3-11)

⁴⁷ Yesu yağolo i giugiu bi ena tauwaikaiwatana 12 nopolidimo ġemota isana Diudas, tana lava kumna i lauetadoliyedi te a tava Yesu lisinemo. Kamaina bi tana i nawa ota Yesu wai suluvena aubaina. ⁴⁸ Bi Yesu Diudas i waitalayena gado, “Tam waisuluvemo Tana Taunana Natuna kwa

sakosakoyovoğe, ee?”⁴⁹ Lağannemo Yesu ena tauwaikaiwatana a kita te bai ya tubuğɑ, aubaina te ai talayena gado, “Bada, tama ġemogemotina ema kwatikwati kai gulidi, ee?”⁵⁰ Bi edi tau ġemota kwatikwati i waiguli, te pilisi sağasağɑ guletina ena taupaula kataiyana yawaninemo beyana i tadi kamağe.⁵¹ Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Kauwina ko kaisako!” Tana oloto beyana i taukoni te i waiyawasani.⁵² Bi pilisi edi babada, pali vanuwina tauyavena edi babada bi waibabada, ġome a tava Yesu aubaina. Bi tana i giuwedina gado, “Tagu gode taudanedanene te makwatikwatimi bi mada vitedi kona tava?”⁵³ Tagu lağan matabuna temi vaitemi pali vanuwinemo bi mote ko panigu. Bi niga ba boimatuwa ena sauga kauwa i tava te ena ġailisi yai badayemi.

Pita Yesu i valeleye

(Met 26:57-58, Mak 14:53-54, Dyn 18:12-18)

⁵⁴ Tedi Yesu a pani bi a nawena pilisi sağasağɑ guletina ena vanuwemo. Bi Pita manemanekemo bi Yesu i vavawata nawe.⁵⁵ Bi lava vanuwa didiyaunemo kai a muka bi a miya kwaivivili bi Pita i nato te vaitena a miya.⁵⁶ Ġome taupaula waivinina kai yananemo Pita i kita ġone. Kamaina bi i kitadidi bi i giuna gado, “Niga olotona ba Yesu vaitena.”⁵⁷ Bi Pita i valelena gado, “Mm, waivini, mba olotona kwa giugiuwena tagu mote yà sibe.”⁵⁸ Ġome a tau miya bi lava ġesauna Pita i kita ġone bi i giuwena gado, “Tam kota edi tau ġemota.” Bi Pita ena giu i waimunena gado, “Oloto, mba mote tagu!”⁵⁹ Mba giuna waumina i nawa kamağe mulinemo, kota oloto ġesauna i giuna gado, “Mba giukauwa, mote ima valele tana Yesu vaitena a nawanawa, banina tana Galili lavana.”⁶⁰ Pita giu i waimunena gado, “Oloto, tagu mote yà sibe te tam bai kwa giugiuwe.” Tana yağolo i gagagali bi kamkam i ġaba.⁶¹ Ġome Bada i tauvitale bi Pita i kitakitanawe ba Pita Bada ena giu i noġotidi. “Muliġa kaka kamkam ya ġabana ba tam mala faiona kwa valele te mote ku sibegu.”⁶² Kamaina bi Pita i potiyovo i nawa bi i ġaba te i ġaba nusanusa.

Yesu ainamağe bi a kwapu

(Met 26:67-68, Mak 14:65)

⁶³ Bi tauyava mabai Yesu a labelabena ai namağe bi a kwapu.⁶⁴ Tedi matana a suma bi ai talayena gado, “Te ku giuwemai, aiyai i kwapum?”⁶⁵ Bi tana kauwa wapewapedimo ai wavu.

Paelat bi Alodi matedimo Yesu ai moito

(Met 26:59-66, Mak 14:55-64, Dyn 18:19-24)

⁶⁶ Lağan i sako bi Pilisi edi babada bi waigake tauwailovelovena a tava ai ġemotidi bi Yesu ai doli nawe bolu babadidi matedimo ai moito. ⁶⁷ Tedi ai talayena gado, “Bamoda tam Keliso te kwa giuwemai?” Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamo te yà giuwemina ba mote kaka komai sumāgegu. ⁶⁸ Bamoda yài talayemina, ba mote ġemoġemotimi te egū giu koi mune. ⁶⁹ Niganana bi noi i nawana, Tana Taunana Natuna kaka Maimaituwa ġaiġailisina kataiyanemo ya miya.” ⁷⁰ Tedi matabudi ai talayena gado, “Tam taunana Maimaituwa Natuna, ee?”

Bi edi giu i waimunena gado, “Giukauwa, ko giugiuna mainana.”

⁷¹ Kamaina bi a giuna gado, “Tama mote giu wapewapedi kama ġoegħoedi. Tada kaikana beyademo te vaiye.”

23

Yesu Paelat matanemo i etala

(Met 27:1,2, Mak 15:1-5, Dyn 18:28-38)

¹ Kamaina bi bolu babadidi matabudi Yesu ai doli nawe Paelat lisinemo. ² Ĝome tedi ai wavuna gado, “Niga lavana ke banavi te lava ya aiaiwaieta doliyedi, bi ya giugiuwed te takisi mote simai mai Loum Gabemanina lisinemo. Bi tana taunaġa ya giugiu munāġe te tana Ġalibona Vinevine kamaġena.” ³ Ĝome Paelat Yesu i waitalayena gado, “Tam Diu edi ġalibona, ee?” Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Emaso, kuna giugiuna mainana.” ⁴ Kamaina bi Paelat, pilisi edi babada bi lava kumdi i giuwedina gado, “Niga lavana lisinemo mote bai gebona e banavi.” ⁵ Bi tedi a lauyaviyavina gado, “Niga lavana ena wailovelovemo waigasiġasi ya wai tubudi Diudiya dobuna matabuna nponemmo. Tana Galilimo i waitubu bi niganana Yelusalemmo i tavaite.”

⁶ Laġannemo paelat i vaivaiyedi ba i waitalayedina gado, “Mba Galili lavana ee?” ⁷ Ĝome paelat i vaiye te Yesu ba Alodi ena waibada gabulinemo i noyanoya ba tana i giukamaġe Alodi lisinemo. Mba sauginemo kota Alodi ġome Yelusalemmo. ⁸ Laġannemo Alodi Yesu i kitakita ba nuwana i visu gulata, banina giunaġa i vaivaiye bi lağan i wapa i ġoegħoena maso i kita. Ĝome i ġoegħoena maso Yesu anisove kauwid i voiyedi bi i kitedi. ⁹ Alodi giu wapewapedimo Yesu i waitalavitavitali bi tana mote bai i giu lubuġe. ¹⁰ Pilisi edi babada bi waigake tauwailovelovedi a moito bi Yesu ai wavudidi. ¹¹ Alodi ena tauwaiġaviya vaitedi Yesu ai namaġe bi ai gwaigħwaiye. Tana gala molemolena ai kote bi a giukamaġe i munāġa paelat lisinemo. ¹² Alodi bi Paelat wala a waimiyatauli bi mba laġannemo tedi aitau munāġa.

Yesu a kovoġi te i peki

(Met 27:15-26, Mak 15:6-15, Dyn 18:39—19:16)

¹³ Paelat, Pilisi edi babada, bolu babadidi bi lava i giuwedi te a tava ai ġemotidi, ¹⁴ bi i giuwedina gado, “Temi niga lavana kona natome lisigumo bi kona giu te lava ya voiyedi bi sa waiġasiġasi. Niganana matemimo ei talavitavital te emi waiwatu banina geġga. ¹⁵ Bi kota Alodi mote bai gebogebona i banavi, taunana aubaina i giukamaġe munaġe lisidemo. Niga lavana mote bai i voiye waigebo te ya peki. ¹⁶⁻¹⁷ Taunana aubaina yà kwapu bi yà giukamaġe ya nawa.”* ¹⁸ Lava kumna a binauna gado, “Mba lavana kwai peki! Bi aubaimai Balabas kwa kaikamaġe!” ¹⁹ (Balabas ba waiġasiġasi bi waipeki i voivoiyedina dabedimo bili-welokomo a sako nawe.) ²⁰ Paelat lava i waitala munaġedina, banina ba tana i ġoegħoena maso Yesu i kaikamaġe i nawa. ²¹ Tedi yaġolo a binabinauna gado, “Ko tupalatu, ko tupalatu!” ²² Paelat giu i waifaionina gado, “Bai gebona i voiye? Tagu lisinemo mote bai gebona e banavi te yà peki. Taunana aubaina sa kwapu bi sa kaikamaġe te ya nawa.” ²³ Tedi yaġolo te kalinedi dididiginemo a binabinaut te Yesu sa tupalatu. Tedi edi binaumo paelat nuwana ai lausolu. ²⁴ Kamaina bi Paelat lava edi ġowana i voiye. ²⁵ Bi Balabas wai ġasigħasi bi wai peki i voivoiyedina aubaina biliwelokomo a sako nawe miyamiya. Bi lava edi ġowana aubaina te paelat ai baġa te Balabas ya kamaġe ya nawa. Bi Yesu i vitedi te edi ġowana sa voiye.

Yesu a tupalatu

(Met 27:32-44, Mak 15:21-32, Dyn 19:17-27)

²⁶ Sauginemo ġavīgaviyidi Yesu a waidoli nawe ba oloto isana Saimon tana Sailin lavana, i solasolasaga malagai dididiginemo bi a banavi. Kamaina bi a egeli, kolosi ai avali bi Yesu i kaiwata. ²⁷ Lava kumna a kaiwata bi nopalimo ba waiwaivini vaitedi, tedi a ġabegħabe bi a nusanusa. ²⁸ Ĝome Yesu i tauvitale bi i giuwedina gado, “Yelusalem waivinimi, koma ġabegħu, temi ko ġaba munaġemi bi kota natunatumi aubaidi ko ġaba. ²⁹ Koi beyavaiya, laġan ya natonatona kaka lava sa giuna gado, ‘Waiwaivini aiaipoidi wainatuna geġedi bi bamo mote ai susu lubu ba sai nuwavisu.’ ³⁰ Mba laġannemo kaka lava oya sa giuwedina gado, ‘Ko dobo tawimai!’ Bi dabatluwa sa giuwedina gado, ‘Ko ġuluvi tawimai.’ ³¹ Bamoda kai gidevinemo bi lava niga kauwidi sa voivoiyedi, bi i pokina ba bai kaka ya tubuġa?”

* **23:16-17:** Gilugilumina wadubonemo lova 17 i giuna gado, “Vawaitauli soina laġannidimo ba paelat biliwelokomo taumiya ġemota i kaikaikamaġe lava aubaidi.”

³² Taudanene labu Yesu vaitena a nawedi tupalatudi aubaina. ³³ Lağannemo tedi dobu a wai isana kunukoukou gabunemo a tavatava, ba ġome Yesu bi taudanene labu vaitedi a tupalatudi, ġemota katayanemo bi ġemota ġeniyānemo. ³⁴ Yesu i giuna gado, “Tamagu, edi gebogebō kwa noġoti kamaġedi! Tedi mote a sibe te bai sa voivoiye.” Bi tedi koitilimo ena gala a dailidi. ³⁵ Ġome lava kumna a moito a kitakita bi Diu babadidi a waidibōgi, ai gwaiye bi a giuna gado, “Tana lava ġesaudi i waiyawasanidi bi bamoda tana Keliso, Maimaituwa i Vinevinena ba taunaġa yai yawasani munaġe!” ³⁶ Bi ġavīġaviyidi waidibōgemo a saġa bi wain wailuluna a vite, ³⁷ bi a giuwena gado, “Bamoda tam Diu edi ġalibona ba kwai yawasani munaġem!” ³⁸ Kununa kavalinemo kai selipapinemo a gilumana gado, “Niga ba Diu edi Ġalibona.” ³⁹ Bi taudanene ġemota i dawedawena waidibōgemo i giuna gado, “Tam bena Keliso? Ku waiyawasanim bi kwai yawasanimai!” ⁴⁰ Bi geġa te taudanene ġesauna ena tau i kaipasinena gado, “Tam mote Maimaituwa ku naile? Tam kwa pekina mai tana ya peki. ⁴¹ Tada giukauwa te eda kauwa gebogebodi dabedimo kovoġa ta vaivai bi niga lavana mote bai gebona i voiyē.” ⁴² Kamaina bi i giuna gado, “Yesu, lağannemo waibada kuna vaina ba kwa noġotigu!” ⁴³ Yesu lavana ena giu i waimunena gado, “Giukauwemo yà giugiuwem, te niganana ba tam bi tagu Paladaisimo.”

Yesu ena peki

(Met 27:45-56, Mak 15:33-41, Dyn 19:28-30)

⁴⁴ Suwala 12 koloki balanemo bi dobu matabuna waidudubala i waitubuna eete 3 koloki i vai. ⁴⁵ Bi suwala lalani i kaisako bi pali vanuwinemo guduboyo i dawedawena i nuwatili labu. ⁴⁶ Yesu kalinana dididiginemo i ġaba saġana gado, “Tamagu, nimammo Aluwigu ya sakosako.” Lağannemo giu i waiwaikovi ba yawasina i tauvunu.

⁴⁷ Ġome tauwaiġaviya 100 edi bada bai i tubutubuġana i kitakita ba Maimaituwa i kasaġesāġe bi i giuna gado, “Giukauwa te niga lava didimanina.”

⁴⁸ Lağannemo lava matabudi a kita te Yesu bainewa a tupalatu ba tedi manuwapou yavidi bi manuwaboyedi a munaġa edi malagaimo. ⁴⁹ Lava matabudi Yesu tausibena bi waivini Galilimo bi a kaikaiwata nawena manemanekemo a moito bi niga kauwidi a kitekitedi.

Yesu a dobo

(Met 27:57-61, Mak 15:42-47, Dyn 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Mba ġome ba oloto isana Diyosep tana Alimatiya lavana bi Alimatiya taunina ba Diudiya nophonemo. Tana ba

lava visuvisuna bi didimanina bi Maimaituwa ena waibada ya natonatona i labelabe. Avena te tana bolu badana ġemota bi ena lava edi ogatala bi edi kauwa mote i waianinedi.⁵² Tana i nawa palet lisinemo bi Yesu taubeuna i waibaġaye.⁵³ Kamaina bi Yesu taubeuna i talui yovoġe bi gala potipotinemo i suma. Kaka bi i avali nawe tauyewa valivaliuna, po'a doudou wainononemo i sako nawe.⁵⁴ Mba aubiganemo vononoġa suwelina i kovikovi, bi Waiyawasi Laġonna yai tubu.⁵⁵ Waiwaivini Galilimo Yesu a kaikawatana Diyosep a kaiwata nawe tauyewamo bi bainewa Yesu taubeuna i sakosakona a kita.⁵⁶ Kamaina bi a munaġa edi malagaimo te bona bi masi panepanedi a kanonoġidi, bi Waiġake ena luvamo aubaina te Waiyawasi Laġannemo ai yawasi.

24

Kenamoito

(Met 28:1-10, Mak 16:1-8, Dyn 20:1-10)

¹ Sande olaolalemo kaikana waiwaivini bona panepanedi a kaka nonoġidina a legaudi bi a nawa tauyewamo. ² Ĝome tedi ġakima ġimäġima kamaġena tauyewa mataetinemo a kita,³ kamaina bi tedi tauyewamo a sola nawa bi Bada Yesu tubuġina mote a banavi. ⁴ Ĝome a moito bi kauwina a wainuwanoġonogotae ba i waimäġemoti te olooloto labu edi gala waimatakanikanidi diyedimo a moito kamaġedi. ⁵ Mba waivinidi a naila gulata bi a laudulu yovo doġamo. Kamaina bi oloolotodi a giuwedina gado, “Bai aubaina tana miyamiyana pekipekidi edi gabumo ko tavutavuġe? ⁶ Tana mote niga ġome, tana kaikana Maimaituwa i kakenamoito. Laġannemo temi Galilimo bi tana bai i giugiuwemina ko noġotidi:⁷ ‘Maimaituwa ya ġoeġoe te Tana Taunana Natuna kaka gebogebo lavedi nimedimo sa sako, te sa tupalatu bi laġan waifaioninem ya kakenamoito munaġe.’”

⁸ Ĝome ba waivinidi Yesu ena giu a noġotidi,⁹ laġannemo tauyewamo a tava munaġa ba tedi niga kauwidi matabudi ena tauwaikaiwatana¹¹ bi lava ġesaudi a giuwedi. ¹⁰ Mba waivinidi ba Meli Magdal, Diyowena, Diyemesi tinana Meli bi waivini ġesaudi vaitedi, niga kauwidi giugiukamäġedi a giuwedi. ¹¹ Bi tedi niga waivinidi mote ai sumaġedi, banina edi giu vaiyedi lisidimo ba banidi geġa. ¹² Ĝome Pita i miyamoito bi i velau ota te tauyewamo i tava bi i launevali te gala taudiġa i kitedi a kenakena. Tana i munaġa, bi bai i tubutubuġana i wainuwanoġonogotae.

Emasi Etanemo
(Mak 16:12,13)

¹³ Mba lağonna ġemotinemo Yesu ena tauwaikaiwatana labu a nawanawa Emasi malagainemo, bi Yelusalem te Emasi ena maneka ba 11 kilomita.* ¹⁴ Tedi a nawanawa bi kauwa matabudi nove a tubutubuğana a waigiugiuwedi. ¹⁵ Tedi mba nawanemo bai i tubutubuğana a giuwedi bi a waitalapiliyedi, ba Yesu i moito nato te vaitena a nawa, ¹⁶ bi i voiye munağe te mote a kita ġone. ¹⁷ Kamaina bi Yesu i waitalayedina gado, “Temi ko nawanawa bi bai ko waitalapiliyedi?” Tedi manuwaboyedi a moito moimoisili. ¹⁸ Ĝesauna isana Kliyopas Yesu i waitalayena gado, “Tam tautavatava te Yelusalemmo kauwa a tubutubuğana niga lağandimo mote ku sibedi?”

¹⁹ Bi Yesu i waitalayedina gado, “Bai kauwidi?” Bi ena giu ai munena gado, “Bi Nasalet Yesuna lisinemo kauwa a tubutubuğana. Niga lavana ba taugiuwatana, ena giu bi ena kauwa ba ai poya gulata Maimaituwa bi lava matedimo. ²⁰ Pilisi edi babada bi tama ema babada tana a vai te ġaviġaviyidi nimedimo a sako bi a tupalatu te i peki. ²¹ Bi tama ke noġoti te Tana Taunana i tava te Islael ya kuvesidi, bi niga kauwidi a tubuğana ba lağan faiona a kovi. ²² Waivini ġesaudi vaitedi miyamiyamai kaikana olaolalemo a nawa tauyewamo, bi edi giumo ke sove, ²³ te Yesu taubeuna mote a banavi. Tedi a munağħa tava bi a giu te wailovemo aneya a kitedi, bi aneyidi waivini a giuwedi te Yesu ba i yawasana munağħa. ²⁴ Ĝome ema lava ġesaudi a velau a nawa tauyewamo bi a kita kauwe te waivinidi bai a giugiuwena ba giukauwa te Yesu mote a banavi.”

²⁵ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Temi kemi opa, bi nopomi a ġaigai te taugiuwatana bai matabudi a giugiuwedinha mote koi sumaqed. ²⁶ Temi kona sibe ee gegħa te Keliso niga kauwidi yai nuwatoiyedi kaka ena namalemo ya saġa?” ²⁷ Bi Yesu giu Mousis bi taugiuwatana matabudi lisidimo i waitubu te edi bukamo tana a gilugilumiwatana giuna i tanesi kauwe tedi lisidimo.

²⁸ Bi tedi Emasi malagaina diyanemo a tavatava ba Yesu i vamakamakai te bena kage ya vawaitulidi, ²⁹ bi gegħa te tedi ai baġa vavasaġena gado, “Vaitemai ta kena, kaikana dobu ya waidudubala.” Kamaina bi i sola nawa vanuwemo te vaitena a miya.

³⁰ Lağannemo Yesu olooloto labu vaitedi teibolo a miya kwaivivili, tana buledi i vai Tamana i waiebone, i kivi bi i vitedi. ³¹ Ĝome tedi matedi i yana bi lağannemo a kitakita ġone ba matedimo tana i yaufa. ³² Tedi ai tala vivilana gado,

* **24:13:** 11 Kilomita ba maneka ena lofa augunai Mainawa te Dogula

“Sauginemo etamo lisidemo gilugilumina i giugiuwedana ba nopoda i kalakalatina maibena kai.”

³³ Tedi noi taunana te a miyamoito bi a munaḡa Yelusalem. Ġome ena tauwaikaiwatana 11 bi edi lava ġesaaudi vaitedi ai ġemotidi a miyamiya bi labudi a tava, ³⁴ bi tedi giuna a vaiyena gado, “Giukauwa te Bada i kenamoito munaḡa bi Saimon lisinemo i laumaḡata.”

³⁵ Tedi labuidi etamo bai i tubutubuġana bi bainewa Yesu buledi i kivi bi a kitakita ġonena taunana edi lava a giuvitedi.

Yesu ena tauwaikaiwatana lisidimo i laumaḡata

(Met 28:16-20, Mak 16:14-18, Dyn 20:19-23, Giu 1:6-8)

³⁶ Tedi yaḡolo niga kauwina a giugiuwedi ba Yesu tana otina poudimo i laumaḡata bi i giuwedina gado, “Manuwaubemi.”

³⁷ Tedi ġome a naila bi ai noġota bena alualuwa a kitakita.

³⁸ Bi Yesu i giuwedina gado, “Bai aubaina ko nainaila bi ko nuwanuwalaġaġa? ³⁹ Nimagu bi kaġegu ko kitedi bi ko taukonigu kaka ko sibegu. Banina alualuwa mote waivisiġonina bi waisiliġena bi tagu ba waitubuġigu.”

⁴⁰ Laġannemo giu i waiwaikovi ba nimana bi kaġena i wailovedi. ⁴¹ Tedi sove bi yasisi i waiwanavudi bi yaḡolo te mote ai sumaġe, taunana aubaina i waitalayedina gado, “Lisimimo kani ee geġa?” ⁴² Tedi iyana bukabukana a vite, ⁴³ tana i vai te matedimo i kani.

⁴⁴ Bi i giuwedina gado, “Wala vaitegu te miyamiyana ba niga mainana e giuwemi. Mousis ena waiġake, taugiuwatana bi Deividia ena Sale bukedi matabudi tagu a gilugilumi wataguna ba niganana kaka banidi sa tubuġa.”

⁴⁵ Ġome kaka Yesu i voiyedi te nopodi a nuwakamaġa bi gilugilumina a sibe. ⁴⁶ Yesu i giuwedina gado, “Gilugiluminemo ba niga mainana a gilumi: Keliso kaka yai nuwatoi bi laġan waifaioninem pekimo ya kenamoito munaḡa, ⁴⁷ bi temi isanemo laukuvasa bi gebogebo noġoti kamaġedi ko lauguguyae. Yelusalemmo koi tubu bi ko nawa dobu matabuna isuna te isuna. ⁴⁸ Temi taunana bai matabuna kona kitakitana taugiuwatawatana. ⁴⁹ Bi tagu kaka Aluwa Waiyawa yà giukamaġe yovoġe mai Tamagu i giugiuwa-paena luvanemo. Temi niga malagaina dididiginemo ko wailabana eete malaġa ġailisi dabemimo ya yovo.”

Maimaituwa Yesu i lageti nawe Malamo

(Mak 16:19-20, Giu 1:9-11)

⁵⁰ Ġome te Yesu i waidoli nawedi Betenimo. Kamaina bi nimana i lagetidi bi i kavisuvisudi. ⁵¹ Laġannemo i kaka visuvisudi ba Maimaituwa i lageti nawe malamo.

⁵² Tedi a lauduneye bi mayasisidi a munaġa Yelusalemmo.

53 Bi lağan matabuna tedi pali vanuwinemo, Maimaituwa a kakasağesäge.

DIYON

Giu visuvisuna i gilumi

Lainuwanega

Dyon Giu visuvisuna i giluminaba Yesu taunana Maimaituwa Giuna kenakena nonoġina, “i waila lava te mododemo i miya.” Niga bukana ya giugiuweda te tauiyevina ba Yesu sai sumāge te tana taunana Tauwaiyawasana, Maimaituwa Natuna, bi edi waisumaġemo kaka yawasana sa vai (20.31).

Giu i waila lava

¹ Muliġa kaka bai matabudi a tubuġana bi pakanemo ba Giu, bi Giuna ba Maimaituwa vaitena, bi Giu taunana Maimaituwa. ² Muliġa kaka bai matabudi a tubuġana bi Giu ba Maimaituwa vaitena. ³ Tana dabanemo mwali matabudi Maimaituwa i voyiedi, tana bi geġa maso mote Maimaituwa bai ġesauna i voye. ⁴ Tana lisinemo ba yawasana, bi mba yawasanina ba lava matabudi edi yanayana. ⁵ Bi yana ba boimatuwemo ya yanayana, bi boimatuwa mote ġemōġemotina te ima lauyovoġe.

⁶ Mba ġome ba oloto isana Dyon, Maimaituwa i giukamaġe te i tava. ⁷ Tana i tava te lava lisidimo yanayana i giuwata bi ena giumo ba lava matabudi sai sumāga. ⁸ Dyon tana mote yanayana, bi i tavana mba yanayanana i giuwata. ⁹ Yanayana giugiuauwina kaka dobumo ya yovo bi tana taunana kaka lava matabudi yanayana ya vitedi.

¹⁰ Tana dabanemo Maimaituwa dobu i voye bi geġa te, dobumo i yovona ba dobu lavedi mote a kitaġone. ¹¹ Tana i yovo ena lava otidi lisidimo, bi geġa te mote a giuvai. ¹² Bi tedi mabai a giuvai bi isanemo ai sumāġana ba i waianinedi te Maimaituwa natunatuna. ¹³ Tedi mote tina bi tama edi ġowanemo ee lava ota edi ġailisimo a tubuġa bi Maimaituwa ena ġailisimo a tubuġa vitala. ¹⁴ Giu i waila lava bi lisidemo i miya. Tama ena ġailisi namalina ke kita, Natuna lauġemotina namalina, Tana Tamana lisinaġa i yovo, sagu bi giukauwa i waiwanavu.

¹⁵ Dyon ba tana taunana i giugiuwata bi kalinana dididiginemo i giugiuna gado, “Niga taunana e giugiuwatana gado, ‘Tana muliguġa ya natonatona taunana i tausaġana mote mai tagu, banina tana i miyamiya kaka tagu e tubuġa.’”

¹⁶ Tana ena sagu wanawanavunemo ba tada matabuda kavisuvisu ya viteviteda. ¹⁷ Maimaituwa waiġake Mousis lisinaġa i giukamaġe yovoġe, bi sagu bi giukauwa ba Yesu

Keliso lisinağā i yovo.¹⁸ Aiyai mote bamo Maimaituwa i kita, bi Natuna lauğemotina tana kota Maimaituwa bi Tamana vaitena ġemoġemotidi, tana taunana Tamana lava lisidemo i kamağati.

Dyon Taukabulu i valele te tana mote Keliso

(Met 3:1-12, Mak 1:1-8, Luk 3:1-18)

¹⁹ Diu babadidi Yelusalemmo, pilipilisi* ġesaudi bi Livai damnemo lava a giukamağedi, Dyon lisinemo bi sai talaye te tana ba aiyai.

²⁰ Dyon edi giu waimunena mote i daboke bi i giu waimağati munağena gado, “Tagu mote Keliso.” ²¹ Kamaina bi tedi ai talana gado, “Te tam ba aiyai? Tam Elaidiya, ee?”

Bi Dyon edi giu i waimunena gado, “Geğä, tagu mote Elaidiya.”

Bi tedi ai tala munağena gado, “Te tam taunana tauwaiyawasana a labelabena, ee?”

Bi tana edi giu i waimunena gado, “Geğä.”

²² Tedi ena giu ai munena gado, “Tena ku giuwemai tam aiyai, bi tama ka munağä te taugiukamağemai ka giuvitedi. Tam bainewa kwa giugiu munağem?”

²³ Bi Dyon Taugiuwatana Aisaiya i giugiuna luvanemo edi giu i waimunena gado,

“Tagu taunana kalina kalakalalemo yà binabinauna gado, ‘Bada ena eta ko kadidimani.’”

²⁴ Kamaina bi Palisi a giugiukamağedina Dyon ²⁵ ai talayena gado, “Bamoda tam mote Keliso ee Elaidiya ee taugiuwatana, te bai aubaina lava kwa kakabuludi?”

²⁶ Bi Dyon edi giu i waimunena gado, “Tagu gaubemo lava yà kakabuludi, bi modomimo ba lava ġemota i moito sağana mote ko sibe. ²⁷ Tana taunana muliguğä ya natonato. Bi tagu mote e visu gulata te ena kağesuma ġulevina yà kaikamağedi.”

²⁸ Niga kauwidi matabudi ba Betenimo a tubuğä, Dyon-oudan Gaubina noi nevanemo bamo Dyon lava i kakabuludinemo.

Dyon Yesu ya giugiuwata

²⁹ Lağan i sako te Dyon, Yesu i kita lisinemo i natonato ba i giuna gado, “Ko kita, Maimaituwa ena sipu lauewalina, dobu lavedi edi gebogebo taukaikamağena! ³⁰ Tagu niga taunana e giugiuwatana gado, ‘Lava muliguğä ya natonatona ba i sağä gulatana mote mai tagu banina, tana i miyamiya kaka tagu e tubuğä. ³¹ Tagu mote tana e sibe, bi bai aubaina gaubemo

* **1:19:** Pilisi ba sewasewa taugabuna lava aubaidi Maimaituwa matanemo.

e kakabuluna ba banina tana Islael lavemi lisimimo yà kamağati.”

³² Bi Dyon bai i kitakitana i giuwatana gado, “Tagu Aluwa Waiyawa e kita maibena gabubu malağä i yovo te tana dabanemo i miya. ³³ Tagu yağolo mote tana yà sibe bi Maimaituwa i giukamağegu te lava gaubemo e kakabuludi bi i giuweguna gado, ‘Aluwa Waiyawa kaka ya yovo te lava dabanemo ya miyana kwa kita. Tana taunana kaka Aluwa Waiyawemo lava ya kabuludi.’” ³⁴ Dyon i giuna gado, “Tagu e kita bi yà giugiuwemi te tana taunana Maimaituwa Natuna.”

Dyon ena tauwaikaiwatana Yesu a kaiwata

³⁵ Lağan i sako munağä bi Dyon kota ġome ena tauwaikaiwatana labu vaitedi a moimoito. ³⁶ Sauginemo Dyon i kita te Yesu i nato i nawanawa ba i giuna gado, “Temi labuğimi ko kita, noi taunana Maimaituwa ena sipu lauewalina!”

³⁷ Ġome Dyon ena tauwaikaiwatana labu ena giu a vaivaiye ba Yesu a kaiwata. ³⁸ Yesu i tauvitale bi i kitedi tana a kaikaiwata ba i waitalayedina gado, “Temi labuğimi ba bai ko ġoyeġoye?” Bi tedi a giuna gado, “Labai. Niga giuna banina ba Tauwailovelove. Tam bamo ġome kwa miyamiya?”

³⁹ Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi labuğimi ko nato kaka ko kita.” Kamaina bi a nawá te a kita bi suwala ba 4 koloki bi ġome Yesu vaitena a miya te i dudubala.

⁴⁰ Tedi labuğidi Dyon ena giu a vaiye bi Yesu a kaikaiwatana, ġemota ba Saimon Pita tasina Endulu. ⁴¹ Endulu maġemota tuwaġana Saimon i banavi bi i giuwena gado, “Tama Vinevinena ke banavi, tana taunana Keliso.” ⁴² Kamaina bi Endulu tuwaġana Pita i waidoli tavaite Yesu lisinemo. Yesu, Pita i kita bi i giuwena gado, “Tam isam ba Saimon, Dyon natuna bi geġa te niganana ba tam isam Kipasi.” Niga isana ba ġemotina mai Pita bi banina ba ġakima.

Yesu, Filip bi Nataniyel i yogedi

⁴³ Lağan i sako ba Yesu i wainuwanoġoñoġota te ya nawá Galili Plovinsnemo. Tana Filip i banavi bi i giuwena gado, “Ku kaiwatagu!” ⁴⁴ Filip ba Betsaida lavana bi Endulu bi Pita kota mba malagaina lavedi. ⁴⁵ Filip, Nataniyel i banavi bi i giuwena gado, “Mousis ena waigake bi kota taugiuwatana lavana a gilugilumiwatana ke banavi. Yesu ba Nasaret malagaina lavana, Diyosep natuna.”

⁴⁶ Nataniyel i waitalana gado, “Nasaletīgā ba bai visuvi-suna kaka ya nato?” Bi Filip i giuna gado, “Kwa nato kaka matammo kwa kita.”

⁴⁷ Lağannemo Yesu, Nataniyel i kita diyanemo i tavatava ba i giuna gado, “Niga ba Isael otina, tana lisinemo mote bamo kaiyovu.”

⁴⁸ Nataniyel i waitalana gado, “Tam bainewa bi tagu kuna sibegu?” Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tam Fig[†] kaina pakanemo e kitam mulīgā kaka Filip i yogem.”

⁴⁹ Nataniyel giu i waimunena gado, “Labai, tam taunana Maimaituwa Natuna! Tam taunana Isael ena Ġalibona!”

⁵⁰ Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tam kunai sumāgāna ba, banina tagu e giuwem te tam Fig kaina pakanemo e kitam. Tam kaka kauwa nananakidi kwa kitedina mote mai niga taunana.” ⁵¹ Yesu kota giu i wailautawina gado, “Giukauwa yà giugiuwem, tam kaka mala nuwawasana kwa kita, bi Maimaituwa ena aneya wawanağā sa yovoyovo bi sa sağasağā. Mba wawanina ba tagu Tana Taunana Natuna.”

2

Yesu gauba i voiye te i waila waen

¹ Lağan waifaioninemo, Keina tauninemo Galili Plovins nopenemo nağī soina i tubuğā. Bi Yesu tinana ba ġome. ² Yesu bi ena tauwaikaiwatana edi giu a giukamağē te mba soinemo sa tava. ³ Lağannemo waen i kovi ba Yesu tinana Yesu i giuwena gado, “Tedi edi waen i kovi.”

⁴ Yesu giu i waimunena gado, “Waivini, tam kwa giugiuwegu te maso bai yà voiye bi tagu egū sauga yağolo mote i tava.” ⁵ Ġome te Yesu tinana taupaula i giuwedina gado, “Bai yai utaniyemina mba ko voiye.” ⁶ Ġome ba dubi wapedi 6 ai moitodi, bi Diu edi vaivai luvanemo mba edi anīlaukoğā. Bi dubi ġemoğemotağā ba 100 lita luvana ai moitodi. ⁷ Yesu taupaula i giuwedina gado, “Gauba ko ledū bi niga dubidi koi wanavudi.” Kamaina bi ai wanavudi te gayagabulidimo. ⁸ Tana i giuwedina gado, “Ko yai'i vaidi bi ko nawa soi badana ko vite.”

Yesu i giugiuna mainana a voiye ⁹ bi soi badana gauba i waila waenina i tego lubuye bi mote i sibe te mba waenina bamo maiğā a tavaite, bi taupaula gauba tauyai'ina taudiğā a sibe. Kamaina bi soi badana lawelawena i giuvai tabudimo ¹⁰ bi i giuwena gado, “Lava matabudi waen laukaina sa geigei tego, bi lağannemo tauliso sa tego te sa tego gulata, mulinemo kaka waen tomatomana ko soiye. Bi tam waen laukaina kuna alalabe eete niganana.”

[†] **1:48:** Fig kaina ba kitana maibena damaya kaina.

¹¹ Niga malagaina Keina ba Galili Plovins nopenomo, ġome Yesu mataila dolidolina i voye te ena ġailisi namalina i kamaġati bi ena tauwaikaiwatana ai sumāġe.

¹² Niga kauwina mulinemo ba Yesu tinana, tasitasina bi ena tauwaikaiwatana vaitedi a yovo a nawa Kapeniyam malaginemo. Bi ġome a taumiya.

*Yesu Pali vanuwinemo tauwaikunekune i kwavivaidi
(Met 21:12-13, Mak 11:15-17, Luk 19:45-46)*

¹³ Ĝotona te maso Vawaitauli Soina* laġanna i tavana ba Yesu i saġa i nawa Yelusalemmo. ¹⁴ Tana lava i kitedi pali vanuwina ganakukuna nopenomo, kau, sipu bi gabubu a waikunekuneyedi bi lava ġesaudi ba mane teibolodimo a miya bi wali dobu manedi a senisenisidi. ¹⁵ Taunana aubaina, maġinemo anilaubiti i voye te sipu, kau bi lava matabudi i kwavivaidi te pali vanuwina didiyauna a potiyovo kamaġe, mane tauvitaledi edi peni i laidabalalidi bi edi teibolo i vitaledi. ¹⁶ Tedi mabai gabubu a waikunekuneyedina i giuwedina gado, “Niga gabubudi ko kapotiyovodi, Tamagu ena vanuwa mote koma voye te aniwaikunekune gabuna.” ¹⁷ Bi ena tauwaikaiwatana mba kauwina i tubutubuġa ba gilugilumina wadubona a noġotina gado, “Oo Bada, em vanuwa nuwaboyina ba Nopogu ya kalakalatina mai kai.”†

¹⁸ Kamaina bi Diu babadidi a tava Yesu lisinemo bi ai talayena gado, “Bai matailina kwai lovemai bi ka kita te tam waibada kuna vai bi niga kauwidi matabudi kwa voivoiyedi?”

¹⁹ Yesu edi giu i waimunena gado, “Niga pali vanuwina, ko dousuwasuwa bi laġan faiona nopedimo ba ya keli munaġe.”

²⁰ Tedi ena giu ai munena gado, “Niga pali vanuwina ba kwalabu 46 nopedimo a keli, bi tam laġan faiona nopedimo kwa keli, ee?”

²¹ Bi geġa te, Yesu pali vanuwina i giugiuwena ba tubuġina i giugiuwata. ²² Sauginemo Yesu pekimo i kenamoito mulinemo ba ena tauwaikaiwatana lisidimo bai i giugiuwedina a noġotidi. Ĝome Yesu ena giu i giugiuwedina bi gilugilumina wadubona ai sumāġe. ²³ Tana Yelusalemmo Vawaitauli Soinemo, mataila i voivoiyedina lava wapewapedi a kitedi bi isanemo ai sumāġa. ²⁴ Bi Yesu mote lava i waisumaġedi, banina tana lava matabudi nopedi i sibedi. ²⁵ Tana mote i

* **2:13:** Vawaitauli Soina Niga soina nopenomo Diu lavedi edi noġota i munaġa te wala Idipmo Bada bainewa i waiyawasanidi bi Idip a potiyovo kamagena taunana a noġonogoġi. Banina laġannemo aneya i tava bi kwasina gudu modonemo i kitana ba vanuwina i vawaitauli te i nawawanawa ota. Niga soina ba kwalabu matabuna a voivoiye. † **2:17:** Sale 69:9

ḡoye te aiyai ya nato lisinemo bi lava ḡesaudi edi kauwa ya giuwe, banina tana lava nopodi i sibedi.

3

Yesu Nikodimas i wailovelove

¹ Mba ḡome ba oloto isana Nikodimas, tana ba palisi* ḡemota bi Diu lavedi edi bada. ² Dudubala ḡemota i tava Yesu lisinemo bi i giuwena gado, “Labai, tama ke sibem te tam ba tauwailovelove, Maimaituwa lisinaḡa kuna yovo. Tam mataila kwa voivoiyedina ba sa kakamaḡatim te tam ba Maimaituwa vaitena.”

³ Yesu giu i waimunena gado, “Giukauwemo yà giugiuwemi te aiyai mote Maimaituwa ena waibadana ima kita te ya tubuḡa vitala kaka ya kita.”

⁴ Nikodimas i waitalana gado, “Lava magulina ba bainewa tinana bwaganemo ya solasaḡa bi ya tubuḡa munaḡa? Geḡa, tana mote tinana bwagamo ima sola saḡa bi ima tubuḡa munaḡa.”

⁵ Yesu giu i waimunena gado, “Giukauwemo yà giugiuwem te aiyai mote Maimaituwa ena waibadamo ima sola saḡa te tana gaubemo ya buluyovo bi Aluwa Waiyawa ya laivaliu munaḡe kaka ya solasaḡa. ⁶ Lava ya tubutubuḡana ba tina bi tama edi ḡowanemo ya tubutubuḡa, bi aluwemo ya tubutubuḡana ba Aluwa Waiyawemo ya tubuḡa vitala. ⁷ Tam mote egu giu kumai nuwanaine, temi ba kamaina te ko tubuḡa vitala. ⁸ Bamo maiḡa yavala ya lausuvena ba i ḡoyeḡoyena mainana ya lausuve. Daguguna ko vaiyena bi mote koma sibe te bamo maiḡa ya saḡasāḡa ee ya nawanawa. Mba mainana kota lava matabudi Aluwemo sa tubutubuḡa vitalana mote kaka koma sibedi.”

⁹ Nikodimas i waitalana gado, “Mba ba bainewa?”

¹⁰ Yesu i giuna gado, “Tam ba Isael edi tauwailovelove, bi niga kauwidi mote kuma sibesibedi? ¹¹ Giukauwemo yà giugiuwem, tama bai ke sibesibena taunana ka giugiuwe, bi bai ke kitakitana ka giugiuwata bi geḡa te ema giu yaḡolo mote komai anine. ¹² Bi tagu dobu kauwidi kage e giugiuwatedi bi mote koi sumaḡa te mala ena kauwa yà giuwemina ba bainewa koi sumaḡa. ¹³ Aiyai mote i saḡa i nawa malamo te Tana Taunana Natuna malaḡa i yovoyovona taunana i munaḡa malamo.”

¹⁴ Maibena Mousis, wala kalakalalelemo kai modonemo mwata i kaikailagetina, mainana kota Tana Taunana Natuna sa kailageti, ¹⁵ te lava sa waisumaḡena ba yawasana ilailala sa vai. ¹⁶ Taunana aubaina, Maimaituwa dobu lavedi i

* **3:1:** Ba lava Mousis ena waiḡake sa kitakita te sa kaiwata kauwe.

ḡoye gulatedi te Natuna lauḡemotina i vitedi te mabai sa waisumaḡena mote sima peki bi yawasana ilailala sa vai.¹⁷ Maimaituwa Natuna i giukamaḡe yovoḡe dobumo mote laukivigebogebo aubaina bi dobu lavedi waiyawasanidi aubaina.

¹⁸ Tedi mabai Maimaituwa Natuna lauḡemotina sa waisumaḡena ba Maimaituwa mote ima pasilidi. Bi mabai mote simai sumaḡe ba kaikana pasipasilidi, banina tedi mote Maimaituwa Natuna isanemo ai sumaḡa. ¹⁹ Niga mainana kovoḡa ya noyanoya: Maimaituwa ena yanayana ba dobumo i yovo. Bi lava waidudubala a ḡoye mote mai yana, banina edi kauwa a gebo gulata. ²⁰ Tedi mabai kauwa gebogebodi sa voivoiyedina ba yana sa dabodaboke. Bi mote kaka yanayanamo sima nato, banina a naila bi mote a ḡoye te edi gebogebi sa kamaḡatidi. ²¹ Bi kota tedi mabai yawasana giugiukauwinemo sa miyamiyana ba yanayanamo a nato, bi yanayana i laimaḡatidi te bai sa voivoiyedina ba giukauwa te Maimaituwa sa vovoteyeteye.

Yesu bi Diyon taukabulu

²² Niga kauwina mulinemo, Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi a potiyovo a nawa Diudiya plovins noponaḡa, bi ḡome tana tedi vaitedi a miya bi lava a kakabuludi. ²³ Diyon kota Ainonmo dobu Salim diyanemo i laulaukabulu, banina ḡome ba gauba wapewapedi bi lava lisinemo a tava bi i kakabuludi. ²⁴ Niga kauwina mulinemo kaka Diyon biliwelokomo a sakonawe. ²⁵ Diyon ena tauwaikaiwatana gesaudi Diu lavana vaitena laukoḡa vaivaina dabanemo ai kagiu. ²⁶ Tedi a nato Diyon lisinemo bi a giuna gado, “Labai, kuna noḡoti mba olotona Diyoudan gaubina noi nevanemo kuna giugiuwena, ba niganana ya laulaukabulu. Bi lava matabudi tana lisinemo sa nawanawa.”

²⁷ ḡome Diyon giu i waimunena gado, “Lava mote bai ima voiye yababe te Maimaituwa bai noyana ya vitena kaka ya voiye. ²⁸ Temi taunana ko giu waimaḡatigu te tagu mote Tauwaiyawasana bi Maimaituwa i giukamaḡegu te e gei doli bi Tauwaiyawasana ba muliḡa ya natonato. ²⁹ Lawelawe ba lawelawena aubaina.† Bi naḡi soinemo lawelawen ena tau ya tavana ba ya labe bi yai beyavaiye. Bi laḡannemo lawelawen kalinana ya vaivaiye ba ya yasisi gulata. Maibena tagu niganana e yasisi gulata bi nuwagu i kena. ³⁰ Tana ba kamaina te ya saḡa gulata bi tagu ba yovoyovogu.

³¹ “Tana aiyai malaḡa i yovoyovona ba i saḡa gulatana mote mai lava matabudi. Bi tana aiyai dobumo, bi dobu

† 3:29: Lawelawena ba naḡivaliu olotona bi lawelawen ba naḡivaliu waivinina.

ena kauwa ya giugiuwatedina ba tana dobu lavana. Tana malağɑ i yovoyovona taunana i sağɑ gulatana mote mai lava matabudi. ³² Tana bai i kitekitedina bi i vaivaiyedina taudidi ya giugiuwatedi. Bi geğɑ te, lava mote ena giu koma waisumağe. ³³ Aiyai giudi i vaiyedi bi i waisumağedina ba i sibe te Maimaituwa ba giukauwa. ³⁴ Tana taunana Maimaituwa i giukamağe te Maimaituwa giuna ya giugiuwe, banina Maimaituwa Aluwina tana i waiwanavu kauwe. ³⁵ Tamana ba Natuna i ȝoye gulate, taunana aubaina ȝailisi i vite te bai matabudi yai badayedi. ³⁶ Tana aiyai Natuna ya waisumağenɑ ba yawasana ilailala ya vai, bi aiyai Natuna mote ima waisumağe ba mote yawasana ima vai, bi Maimaituwa ena medi ba tana lisinemo.”

4

Yesu Sameliya waivinina vaitena ai giugiu

¹ Yesu i sibe te Palisi ba tana giuna a vaiye te tauwaikaiwatana wapewapedi nuwedi i vitaledi bi i kakabuludina mote mai Dyon. ² Yesu mote aiyai i kabulu, bi ena tauwaikaiwatana taudığɑ lava a kakabuludi. ³ Bi sauginemo Yesu niga giuna i vaivaiye ba tana Diudiya Plovinsna i gose bi i munağanɑ Galili Plovinsnemo.

⁴ Mba nawanemo ba Sameliya noponağɑ i nawa. ⁵ Tana Saika malagainemo i tava Sameliya Plovinsnemo. Bi mba malagaina ba Deikap natuna Diyosep wala doğɑ ȝaubona i vitevitena diyanemo. ⁶ Yesu i nawanawana eete, suwala modo balana bi nawa i poka, taunana aubaina tana Deikap ena gauba domna diyanemo i miyatulu.

⁷ Kamaina bi Sameliya waivinina i tava gauba yai'ina aubaina bi ȝome Yesu waivini i giuwena gado, “Aee, gauba ku vitegu yà tego.” ⁸ Bi ena tauwaikaiwatana ba a nawa taunimo kani gimelina aubaina.

⁹ Kamaina bi waivini i giuna gado, “Tam ba Diu olotona bi tagu ba Sameliya waivinina bi bainewa te lisigumo gauba tegona kwa waibağaye?” Niga waivinina mainana i giuna banina ba Diu lavedi bi Sameliya lavedi mote simai ȝonagóna ȝemota.

¹⁰ Yesu waivini ena giu i waimunena gado, “Bamoda Maimaituwa ena puyo vitevitena maso bi ku sibe te aiyai lisimmo tego ya waibağaye maso ba kunai bağɑ te tana yawasana gaubina i vitem.”

¹¹ Bi waivini i giuna gado, “Bada, dom i yovo gulata bi bai mwalinemo gauba kwa yaii. Bi gauba yawayawasanina baimo kwa vai? ¹² Tam bena kuna tausağɑ kaka ema magula Deikap, ee? Tana niga gaubina domna i vitemai,

tana, natunatuna bi kota ena ġamoġamo niga ġome gauba a vaivai.”

¹³ Yesu giu i waimunena gado, “Lava matabudi niga gaubina sa tegotegona ba gadodi ya magu munaġa. ¹⁴ Bi tedi mabai gauba yà vitedi bi sa tegona ba mote kaka gadodi ima magu munaġa. Niga gaubina yà vitedina ba mai tovosa laulaupusuwalina te yawasana ilailala sa vai.”

¹⁵ Bi waivini Yesu i giuwena gado, “Aee Bada, gaubina ku vitegu yà tego te mote gadogu ima magu munaġa bi niga gaubina dommna waivelau muneġana yà kaisako.”

¹⁶ Bi Yesu waivini i giuwena gado, “Kwa nawa te mwanem kwa giuve bi ko nato munaġa.”

¹⁷ Bi waivini i giuna gado, “Tagu mwanegu geġa.”

Yesu waivini ena giu i waimunena gado, “Mba kuna giukauwa te tam mwanem geġa. ¹⁸ Bai kuna giuwena ba giukauwa te tam wala oooloto wapedi 5 kuna naġidi, bi niganana oloto vaitena ko miyamiyana ba mote tam mwanem.”

¹⁹ Bi waivini i giuna gado, “Bada, niganana kaka e sibe te tam ba taugiuwatana. ²⁰ Tamamatamamai niga oyanemo a laulaudune bi temi Diu lavemi ko giugiu te Yelusalem ba anilaudune gabuna.”

²¹ Yesu waivini i giuwena gado, “Waivini, kwai sumaġegu te sauga ya natonatona lava mote kaka Tamagu niga oy-anemo e Yelusalemmo sima lauduneye. ²² Temi Sameliya lavemi mote ko sibe te aiyai ko laulauduneye, bi tama Diu lavamai ba ke sibe te aiyai ka laulauduneye, banina waiyawasana ba tama lisimaiġa ya natonato. ²³ Bi geġa te, sauga ba ya natonato bi kaikana i tava, mba sauginemo kaka taulaudune giugiukauwidi Tamada sa lauduneyena Aluwemo bi giukauwemo, mba laudunena taunana Tamada ya ġoyeġoye. ²⁴ Maimaituwa ba Aluwa. Bi taulauduneyena ba Aluwa Waiyawa ena ġailisimo bi giukauwemo sa lauduneye.”

²⁵ Bi waivini i giuna gado, “E sibe te tauwaiyawasana sa wai isana Keliso ba ya natonato, bi sauginemo i tavana kaka bai matabuna ya giuwemai.”

²⁶ Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tana taunana tagu vaitem ta waigiugiu.”

Yesu ena tauwaikaiwatana a tava munaġa lisinemo

²⁷ Mba taunana te ena tauwaikaiwatana a munamunaġa tava ba a kita bi a sove te Yesu ba waivini vaitena a waigiugiu. Bi mote aiyai i waitala gado, “Bai kwa ġoyeġoye e bai aubaina waivini vaitena ko waigiugiu?”

²⁸ Kamaina bi ġome waivini ena gauba dubina i gose kamaġe bi i munaġa taunimo bi lava i giuwedina gado,²⁹ “Ko nato bi oloto ġemota ko kita. Tana bai matabudi wala e voivoiyedina i giu waimaġatidi. Tana taunana male Keliso?”³⁰ Kamaina bi lava tauni a gose bi a nawa Yesu lisinemo.

³¹ Mba gavogavonemo ba ena tauwaikaiwatana a giuwena gado, “Tauwailovelove, bai maso kuna kani.”³² Bi gegħa te tana i giuwedina gado, “Tagu kaguya ba temi mote ko sibe.”

³³ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana taudiġa ai giugiuna gado, “Lava ġesauna male kani i vite?”

³⁴ Bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu kaguya ba taugiukamaġegu ena ġowana yà voiye bi ena noya yà kovi.³⁵ Temi wala ko giugiuna gado, ‘Nawalai 4 mulidimo ba vililubu laġannina ya tava.’ Tagu yà giugiuwemi te koi kita bi daibi ko kitedi a laubanina vililubu aubaina.³⁶ Aiyai bi daibi ya vilivilubuna ba ena mai'ia ya vaivai. Bi mba vililubuna ba lava sa natonatomedina yawasana ilailalemo te damonemo ba tauwadi bi tauvililubu sa yasisi ġemota.³⁷ Lava niga giuna sa giugiuwena ba giukauwa te, ‘Lava ġesau tauwadi bi lava ġesau tauvililubu.’³⁸ Tagu e giukamaġemi te lava ġesaudi a wadiwadina nonoġina ko vilivilubu.”

Sameliya lavedi wapewapedi ai sumaġa

³⁹ Mba tauninemo Sameliya lavedi wapewapedi Yesu ai sumaġe, banina waivini i giuna gado, “Tana bai matabudi e voivoiyedina i giu waimaġatidi.”⁴⁰ Sauginemo Sameliya lavedi a tava lisinemo bi ai baġa te maso vaitena a miya, taunana aubaina, Yesu ġome i miyana ba laġan labu.⁴¹ Bi Yesu ena giumenti kota lava wapewapedi ai sumaġa.

⁴² Tedi waivini a giuwena gado, “Tam bai kuna giugiuwena mote taunaġa kei sumaġe bi tama beyaotimaimo ke vaiye bi ke sibe te tana taunana dobu lavedi tauwaiyawasanidi.”

Yesu gabemani badana natuna olotona i waiyawasan

⁴³ Laġan labu a kovi mulidimo, Yesu Sameliya i gose bi i nawa Galilimo.⁴⁴ Yesu tana taunaġa i giu munaġena gado, “Taġiuvatana ena dobu otinemo mote kaka sima vivile.”⁴⁵ Laġannemo Galili Plovinsnemo i tavatava ba Galili lavedi a giuvai, banina tana dolinemo Yelusalemmo, Vawaitauli Soinemo baibaiġa i voivoiyedina a kitedi.

⁴⁶ Yesu i munaġa tava Galili Plovins nophonemo Keina malagainemo, ġome wala gauba i voiye te i waila waen. Bi niga tavanemo ba gabemani badana ġemota ġome i tava bi natuna olotona sidasidana ba Kapeniyammo.⁴⁷ Bi gabemani i vaiye te Yesu Diudiya Plovins i gose bi i tava Galili plovinsnemo.

Tana i nawa lisinemo bi i waibaġa te maso i yovo natuna i waiyawasani, banina natuna i sida kauwa te nuwana peki.

⁴⁸ Yesu i giuwena gado, “Temi mote koma waisumaġa bi sauginemo mataila bi anisove kauwidi ko kitedina kaka koi sumaġa.”

⁴⁹ Bi gabemani badana Yesu i giuwena gado, “Aee, Bada, kwa yovo makai muliġa bi natugu ya peki.”

⁵⁰ Yesu gabemani ena giu i waimunena gado, “Kwa nawa, bi natum ba ya yawasana.” Oloto, Yesu ena giu i waisumaġe bi i munaġa i nawa. ⁵¹ Laġannemo i nawanawa etamo ba ena taupaula a banavi bi a giuwena gado, “Natum ba i yawasana.” ⁵² Tana i waitalayedina gado, “Bai sauginemo natugu i yawasana? Maġo aubiga balanemo i yawasana.”

⁵³ Ĝome kaka gomana tamana Yesu ena giu i noġoti te mba aubiganemo Yesu i giuwena gado, “Natum ba ya yawasana.” Taunana aubaina, tana bi ena vanuwa lavedi matabudi Yesu ai sumaġe. ⁵⁴ Yesu Diudiya Plovins i gose bi i tava munaġa Galili Plovinsnemo te niga taunana ba mataila wailabuna i voiyē.

5

Aniwaiyawasana topana

¹ Sauga ġesaunemo, Yesu i saġa i nawa Yelusalemmo, Diu lavedi edi soi aubaina. ² Bi ġome Yelusalemmo sipu ganakukuna mataetinemo ba topa, Alemik kalinedimo sa waiisana Betsada. Bi yoveyove wapedi 5 a moito kwavivile. ³⁻⁴ Bi ġome ba lava wapewapedi sidesidedi a kenakena. Lavedi ba matapotepotedi, kaġenuwanokudi bi tunipekipekidi topa diyanemo a kenakena. ⁵ Bi lava ġemota kaġenuwanokuna i miyana ba kwalabu wapedi 38 a kovi. ⁶ Sauginemo Yesu mba olotona i kita i kenakena ba i sibe te tana walakana bamō i sida, bi i waitalayena gado, “Tam kuna ġoyegoyena kwa yawasana, ee?”

⁷ Oloto sidasidana giu i waimunena gado, “Bada, laġannemo gauba ya laulaupusuwal i saġa ba mote aiyai te ya sako yovoġegu topamo. Tagu yovo ya kabikabiye ba lava ġesau ya geigei yovo.”

⁸ Kamaina bi Yesu i giuwena gado, “Ku miyamoito, em kebana kwa vai bi kwa nawa.” ⁹ Noi taunana te oloto i yawasana, bi ena kebana i avali te i nawa.

Niga kauwina ba Diu edi Waiyawasi Laġannemo i tubuġa, ¹⁰ taunana aubaina Diu babadidi oloto i yawayawasanana a giuwena gado, “Niga ba Waiyawasi Laġannina, waigake mote i waianinem te em kebana kwa avali bi kwa nawa.”

¹¹ Tana giu i waimunena gado, “Oloto i waiwaiyawasani-guna i giuweguna gado, ‘Em kebana ku vai bi kwa nawa.’”

¹² Kamaina bi tedi ai talayena gado, “Mba aiyai lavana i giuwem te em kebana kwa vai bi kwa nawa?”

¹³ Bi oloto i yawayawasanana mote i sibe te aiyai i waiyawasani, banina Yesu lava kumdi nopođiga i vasoyavai.

¹⁴ Bi muliđa Yesu mba olotona i waiyawasanina Maimaituwa ena vanuwa nopenomo i banavi bi i giuwena gado, “Kuna kita, tam niganana kuna yawasana. Gebogebo voiyen munamunađena kwa kaisako, male bai gebogebo otina lisimmo ya tubuđa.” ¹⁵ Kamaina bi olotona i nawa te Diu babadidi i giuwedi te Yesu ba tana i waiyawasani.

Natunemo ba yawasana ta vaivai

¹⁶ Bi Yesu niga kauwidi Waiyawasi Lađandimo i voivoiyedina dabedimo, Diu babadidi laukivigebogeboyena ai tubu.

¹⁷ Bi Yesu i giuwedina gado, “Tamagu ba sauga matabuna i noyanoya bi yađolo ya noyanoya te tagu kota vaitegu ya noyanoya.”

¹⁸ Niga giudi dabanemo, Diu babadidi a laulauyaviyavi te maso Yesu ai peki, bi mote Waiyawasi Lađanna waidoukotona taunađa bi i giugiu te tana Tama otina ba Maimaituwa bi kota tana Maimaituwa vaitena ġemođemotidi.

¹⁹ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Yà giugiu kauwemi te gomana taunađa mote bai ima voiyen ya kita kaka tana mainana ya voiyen banina, Tama bai ya voivoiyenya mainana kota natuna ya voiyen. ²⁰ Bi Tama ba nuwana tabutabuna Natuna te bai matabuna i voivoiyedina i wailove. Bi kota kauwa nananakidi kaka yai love, te ya voiyedina mba sa tausađana mote mai niga kauwidi bi temi male ko sove. ²¹ Tamana bainewa lava pekipekidi ya kakakenamoitodi bi yawasana ilailala ya vitevitedina kota mainana, Natuna lava mabai ya wainuwavisuyedina yawasana ilailala ya vitedi. ²² Tamana mote aiyai ima etale bi ġailisi matabuna ba Natuna i vite te tana kaka lava ya etaledi, ²³ te lava matabudi Natuna sa vivilena maibena Tamana sa vivivilena. Tana Natuna i giugiukamađena bi mote sima vivivile ba kota Tamana mote sima vivivile.

²⁴ “Bi giukauwemo ya giugiuwemi, te tedi mabai egu giu sa vaiye bi taugiukamađegu sai waisumađena ba yawasana ilailala sa vai bi mote etalemo sima moito. Tedi peki gabuna kaikana a gose bi a natona yawasana gabunemo. ²⁵ Bi giukauwa ya giugiuwemi, te sauga ya natonatona bi kaikana i tava te lava pekipekidi kaka Maimaituwa Natuna kalinana sa vaiye bi sa vaivaiye kauwena ba yawasana ilailala sa vai.

²⁶ Banina Tamagu ba yawasana pakana, bi yawasanina kota tagu Natuna i vitegu te lava lisigumo yawasana ilailala sa vai. ²⁷ Bi tana waibada i vite te yà lauetala banina, tana ba Tana Taunana Natuna. ²⁸ Niga giudimo mote koma tagugu, banina sauga ya natonatona ba lava matabudi kokowagemo kaka Natuna kalinana sa vaiye, ²⁹ bi pekimo sa kenamoito. Bi lava mabai visuvisu a voivoiyena kaka sa miya nonōga bi mabai gebogebo a voivoiyena kaka sa pwalāge nawedi kovōga gabunemo. ³⁰ Tagu mote taugūga bai yàma voivoiyen, bi Maimaituwa i giugiuweguna luvanemo yà etaetala, bi aiyai e etalena ba didimanemo yà etaetale. Bi bai yà voivoiyena ba mote tagu egu āgowana bi taugiukamāgegu ena āgowana yà voivoiyen.”

Yesu ena noya taugiunawena

³¹ “Bi bamoda taugūga yà giuwataguna, ba bai yà giugiuwena mote giukauwa. ³² Bi lava āgesauna tagu egu kauwa bi egu noya ya giuwatana ba e sibe te bai ya giugiuwena ba giukauwa. ³³ Temi tauwainoyanoja kona giukamāgedi Dyon lisinemo bi giukauwa i giugiuwedina ba matabudi giukauwa te tagu i giugiuwatagu. ³⁴ Tagu mote lavaota edi giu yàma waianine bi Dyon e giuwatana banina ba, temi koi sumāga bi ko yawasana. ³⁵ Dyon ba maibena lampu a gabu bi i yanayana. Bi temi sauga watīgena mba yanayanana konai nuwavisuye.

³⁶ “Tagu egu wailovelove bi mataila yà voivoiyedina a tausāga mote mai Dyon. Tamagu niga noyedi i vitegu bi yà voivoiyedina taudidi sa kakamāgatigu te tagu tana i giukamāgegu. ³⁷ Bi Tamagu taugiukamāgegu mote bamo kalinana ko vaiye e matana ko kita bi tana taunana lava lisimimo tagu ya kakamāgatigu, ³⁸ bi kota giuna mote nopomimo ima kenakena, taunana aubaina tana i giugiuksamāgena mote koma waisumāge. ³⁹ Temi gilugilumina wadubona ko iyeiyevi kauwedina, banina ko wainōgota te mba āgome kaka yawasana ilailala ko banavi. Bi mote ko sibe te mba gilugilumidi matabudi ba tagu sa giugiuwatagu. ⁴⁰ Bi gēga te, temi mote koma āgoyēgoye te ko nato lisigumo bi yawasana ilailala ko vai. ⁴¹ Tagu mote lavaota edi kasāgesāge yàma waianine ⁴² bi e sibe te temi nopomimo ba mote Maimaituwa koma āgoyēgoye. ⁴³ Tagu ba Tamagu ena āgailisimo dobumo e yovo bi gēga te, temi ko dabodabokegu. Bi bamoda lava āgesauna isana vatona aubaina i tavana ba nuwavisumo ko giugiuvai. ⁴⁴ Temi ko āgoyēgoye. Te lava sa kakasāgesāgemi bi temi maso Maimaituwa kona kasāgesāgena ba mote ko āgoye. Mba mainana te bainewa tagu koi sumāgegu? ⁴⁵ Bi komai nōgota

te tagu kaka Tamagu matanemo yàma etalemi! Geğä, temi Mousis kowai sumağena, tana taunana kaka temi ya etalemi. ⁴⁶ Bamoda Mousis konai sumağena ba tagu kota maso konai sumağegu, banina Mousis ba tagu i gilumiwatagu. ⁴⁷ Bi Mousis bai i gilugilumina mote koi sumağe, mba bainewa tagu bai yà giugiuwemina koi sumağe?”

6

Yesu olooloto wapedi 5 tausan i waikanidi

(Met 14:13-21, Mak 6:32, Luk 9:10-17)

¹ Lağan visa a kovi mulidimo, Yesu Galili topanemo wagaga i nawa noi nevanemo, niga topana isana ġesauna ba Tabeliyasi.

² Bi lava kumdi tana a kaiwata, banina tedi mataila a kita te sidesidedi i waiwaiyawasanidi. ³ Ĝome te Yesu i sağä i nawa oyamo bi ena tauwaikaiwatana vaitedi a miyatulu. ⁴ Bi Diu lavedi edi Vawaitauli Soina lağanna ba kaikana i tavatava.

⁵ Lağannemo Yesu i kita te lava kumdi a sağasağä lisinemo, ba Filip i waitalayena gado, “Bamo ĝome kani ta gimeli te niga lavedi sa kani?” ⁶ Tana kaikana i sibe te bai ya voiye, bi Filip wailaulubuna aubaina te mai i waitala. ⁷ Kamaina bi Filip Yesu ena giu i waimunena gado, “Bamoda lisidemo 200 dinali* bi laipwatana vaitena kaka buledi ta gimeli te lava matabudi tai kanidi.” ⁸ Bi ĝome ena tauwaikaiwatana ġesauna, Saimon Pita tasina Endulu, Yesu i giuwena gado, ⁹ “Niga gomenina olotona lisinemo ba buledi wapedi 5 bi iyana keikeilikidi labu. Niga kanina i ala ġaubo bi moğoi te lava wapewapedi tai kanidi?” ¹⁰ Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Lava matabudi ko giuwedi te sa miyatulu.” Mba dobuna ba waigidagidana aubaina te lava a miyatulu. Bi ĝome ba olooloto wapedi maso ba 5 tausan. ¹¹ Kamaina bi Yesu buledi i legaudi te Maimaituwa i waiebo bi lava gidagida dabanemo a miyamiyana lisidimo i soiyedi, bi iyana kota mainana i soiyedi te a kani.

¹² Lağannemo lava a kani nonoğä mulinemo, Yesu ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Niganana ko nawa te kani a kanikani sivudina ko laitupedi. Mote kani komai beyakuluye.” ¹³ Kamaina bi lava kani a kanikani sivudina ai ġemotidi te po'a wapedi 12 ai wanavudi.

¹⁴ Lağannemo lava niga matailina a kitakita ba taudiğä ai giugiuna gado, “Giukauwa te niga taunana taugiuwatana, wala a giugiuwena niganana dobumo i tava.”

* **6:7:** Diu lavedi edi mane isana. Taubagibagi ena maiia nawalai wapedi 8 nopodimo ya vaina ba 200 dinali.

¹⁵ Yesu i sibedi te tedi a ġoyeġoyena maso tana egalemo a voiyte te i waigħalibona, taunana aubaina i vasoyavai munaġa te i nawa dabatuwa ġesaunemo.

Yesu topa dabanaġa i nawa
(Met 14:22-23, Mak 6:45-52)

¹⁶ Mba aubiganemo ba ena tauwaikaiwatana a munaġa yovo Galili topanemo, ¹⁷ ġome tedi wagamo a gelu bi a nawana Kapeniyam. Bi kaikana i dududubala bi Yesu yaġolo mote lisidimo i tava. ¹⁸ Tedi a taunawanawa te yavala dididiga i lausuve bi nisa wailabalabama i wait-ubu. ¹⁹ Laġannemo tedi waga a ġiu bi a nawanawa topa modonemo nuwedi tava ba Yesu, topa dabanaġa waga yawaninaġa i natonato a kita. Bi diyedimo i tavatava ba a naila kauwa. ²⁰ Bi tana i giuwedina gado, “Wae tagu, koma nainaila.” ²¹ Bi ena tauwaikaiwatana a ġoyeġoyena maso a solusaġe wagamo ba i waimaġemoti te waga dobu ġaġaluna a nawanawanemo i solasaġa.

Lava kumdi Yesu a tavuġe

²² Laġān i sako bi lava kumdi noi nevanemo a gosegosedina ai laulaukita bi a noġoti te maġo ba waga ġemota ota i moimoito. Bi waganemo mote Yesu i gelu bi ena tauwaikaiwatana taudiġa a gelu te a nawa. ²³ Bi bamo Bada kani i kavisuvisu bi lava a kanikanina ġome, waga ġesaudi Tabeliyasiġa a natonatona diyedimo a solasaġa. ²⁴ Laġannemo lava kumna a kita te Yesu bi ena tauwaikaiwatana mote ġome, ba tedi Yesu tavuġena aubaina wagamo a gelu bi a nawa Kapeniyammo.

Yesu taunana yawasana buledina

²⁵ Bi laġannemo Kapeniyammo lava Yesu a banabanavi ba ai talayena gado, “Labai, bai laġannemo niga ġome kuna tava?” ²⁶ Yesu edi giu i waimunena gado, “Giukauwa ya giugiuwemi, te temi ko tavutavuġeguna banina ba maġo ei kanimi te kona kani nonoġa bi niganana kota ko ġoyeġoyena ko kani munaġa. Bi geġa te, temi mataila e voivoiyedina mote banidi koma sibesibedi. ²⁷ Temi mote kani ota aubaidi koma noya, mba kanidi kaka sa gebogebo. Temi ba yawasana ilailalala kanina taunana ko noyae. Mba kanina ba Tana Taunana Natuna kaka ya vitemi, banina Tamada Maimaituwa ba tana i waianine bi ġailisi i vite.”

²⁸ Kamaina bi tedi ai talayena gado, “Maimaituwa bai noyedi ya ġoyeġoyena ka voyiedi?”

²⁹ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Maimaituwa ena ġowana ba tana i giugukamaġena taunana koi sumaġe.”

³⁰ Kamaina bi tedi ai tala munağana gado, “Mataila bai kwa voiye te tama ka kita bi kai sumağem? Kota bai matailina kwa voiye? ³¹ Gilugilumina wadubonemo ya giugiu te ‘Eda magumagula wala kalakalalemo a bababala bi Mousis mala kanina i vitedi.”

³² Bi Yesu i giuwedina gado, “Giukauwemo yà giugiuwemi te buledi malağä i yovoyovona mote Mousis i vitevitemi bi Tamagu i vitevitemi. Bi tagu Tamagu taunana mala buledina giugiukauwina ya vitevitemi. ³³ Bi buledi giugiukauwina Maimaituwa malağä i giugiukamağe yovoğena ba tana taunana dobu lavedi yawasana ya vitevitedi.”

³⁴ Tedi a giuna gado, “Bada, niga buledina lağan matabuna kwa vitemai.”

³⁵ Čome te Yesu i kamağati munağena gado, “Tagu taunana yawasana buledina. Tedi mabai lisigumo sa natonatona ba kani mote sima peki. Bi kota mabai sa waisumağeguna ba gadodi mote sima magu. ³⁶ Bi yà giugiuwemi te temi ko kitakitaguna bi yağolo mote koma waisumağegu. ³⁷ Tedi mabai Tamagu i viteviteguna kaka lisigumo sa nato, bi lisigumo a natona mote kaka yàma kwavivaidi. ³⁸ Banina tagu malağä e yovona mote egu ġowana aubaina bi taugiukamağegu ena ġowana voiyena aubaina. ³⁹ Bi Maimaituwa ena ġowana ba aiyai i viteviteguna mote ġemota ima paila, te lağan damonemo kaka tagu pekimo yà kakenamoitodi. ⁴⁰ Tamagu ena ġowana ba lava mabai Natuna sa kita bi sa waisumağena, taudidi yawasana ilailalala a vai bi lağan damonemo tana kaka pekimo ya kakenamoitodi.”

⁴¹ Mba lağannemo Diu lavedi waipilipiliyena ai tubu, banina Yesu i giuna gado, “Tagu taunana buledi malağä e yovo.” ⁴² Tedi a giuna gado, “Niga Yesu, Diyosep natuna, tada tinana bi tamana te sibedi. Bi bainewa te niganana i giu gado, ‘Tagu malağä e yovo?’” ⁴³ Bi Yesu i giuwedina gado, “Taumiğä waipilipili ko kaisako. ⁴⁴ Lava mote aiyai ima nato lisigumo te Tamagu, taugiukamağegu lava aiyai i natonatomena taunana lisigumo ya tavaite. Te tagu kaka lağan damonemo pekimo yà kakenamoito munağe. ⁴⁵ Maimaituwa taugiuwatana ġemota niga mainana i giu, ‘Tedi matabudi kaka Maimaituwa yai lovelovedi.’ Bi mabai Tamagu kalinana sa vaivaiye bi giuna sa vovoteyeteye ba lisigumo sa nato. ⁴⁶ Mote aiyai Tamada i kita bi tana aiyai Maimaituwa lisinağä i yovoyovona, taunağä Tamada i kita. ⁴⁷ Giukauwemo yà giugiuwemi te tana aiyai tagu ya waisumağeguna ba yawasana ilailalala i vai. ⁴⁸ Tagu taunana yawasana buledina! ⁴⁹ Emi magumagula wala

kalakalalelemo mana[†] a kani bi geğə te, matabudi a peki.
 50 Bi niga buledina taunana malağə i yovo. Tana aiyai bi ya kanina ba mote ima peki. 51 Tagu taunana buledi kenakena nonoğina malağə e yovo. Tana aiyai niga buledina ya kanina ba ya miya nonoğə. Bi buledina taunana tubuğigu ya vitezite munağə te niga dobunemo lava yawasana kenakena nonoğina sa vai.”

52 Ğome te Diu lavedi taudiğə ai kagiuna gado, “Niga olotona ba bainewa tubuğina ya viteda te ta kani?”

53 Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Yà giugiu kauwemi te Tana Taunana Natuna tubuğina mote koma kani bi kwasinina mote koma tego ba temi yawasana mote kaka koma vai. 54 Tana aiyai tubuğigu ya kanikani bi kwasinigu ya tegotegona ba yawasana ilailalala ya vai. Bi lağan damonemo tagu kaka pekimo ya kakenamoito muñağe, 55 banina tubuğigu taunana kani giugiukauwina bi kwasinigu kota tegotego giugiukauwina. 56 Tana aiyai bi tubuğigu ya kanikani bi kwasinigu ya tegotegona ba tana nopoymo ya miya bi tagu tana nophonemo ya miya. 57 Tamagu yawayawasanina i giukamağegu te tana ena ǵailisimo ya miyamiya, bi kota mainana tedi mabai tagu sa kanikaniguna ba egū ǵailisimo sa miya. 58 Niga buledina taunana malağə i yovo. Temi emi magumagula wala mana a kani, bi geğə te a peki. Aiyai bi niga buledina ya kanina ba tana kaka ya miya nonoğə.”

59 Yesu niga giudi matabudi ba Kapeniyammo Diu lavedi edi bolu vanuwinemo lava i wailovelovedi.

Tauwaikaiwatana wapawapa Yesu a gose kamağe

60 Bi lağannemo niga wailovelovedi a vaivaiyedi ba tauwaikaiwatana wapawapa niga mainana a giu, “Niga wailovelovena ba i pilipili kauwa. Aiyai kaka wailovelovena ya kaiwata.”

61 Yesu i sibe te tauwaikaiwatana yağolo te niga wailovelovena a waipilipiliye. Kamaina bi i giuwedina gado, “Niga wailovelovena ya kaka pilipilimi, ee? 62 Sauginemo Tana Taunana Natuna ko kita ya sağə ya nawanawa malamo wala ena animiyamo, ba bainewa koi noğota? 63 Maimaituwa Aluwina taunana yawasana ya viteziteda bi tubuğə ba geğə. Tagu giu e giugiuwemina ba Aluwa yawasana ya natonatome. 64 Bi geğə te, ǵesaumi mote koma waisumağə.”

Pakanemo ba Yesu i sibedi te mabai mote sima waisumağə bi aiyai kaka tana ya sakoyovoğe. 65 Tana giu i laumunağəna

[†] 6:49: Magumagula wala kalakalalemo kani isana mana a kani.

gado, “Niga taunana aubaina e giuwemina gado, ‘Mote aiyai kaka ima nato lisigumo te Tamagu mabai ya viteziteguna taudidi lisigumo sa nato.’”

⁶⁶ Niga giudi mulidimo ba tauwaikaiwatana wapewapedi Yesu a gose kamağe bi mote a kaiwata munağe.

⁶⁷ Yesu ena tauwaikaiwatana 12 a miyamiyana i waitalayedina gado, “Temi kota ko ġoġeġoyenā ko gosegħu, ee?”

⁶⁸ Bi Saimon Pita Yesu i giuwena gado, “Bada, aiyai lisinemo ka nawa? Tam lisimmo yawasana giudi yawasana ilailalala sa vitezitemai. ⁶⁹ Tama kei sumaġem bi ke sibe te tam taunana Waiwaiyawim Maimaituwa lisinaġa kuna yovo.”

⁷⁰ Ġome te Yesu edi giu i waimunena gado, “Tagu ba 12 e vinemi bi geġa te, modomimo ġemotā ba aluwa gebogebona i sunegi.” ⁷¹ Yesu ba Saimon Iskaliyot natuna Diudas i giugiuwe. Tana 12 modomimo bi geġa te, Yesu ya sakoyovoġe.

7

Yesu bi tasitasina

¹ Niga wailovelovena mulinemo, Yesu Galili plovins noponaġa i nawa. Tana mote i ġoġe te Diudiya plovinsnaġa ya nawa, banina Diu waibabadidi eta a tavutavuġe te sai peki. ² Bi laġannemo Diu lavedi edi kape soina laġanna i tutuġelegele ba, ³ Yesu tasitasina a giuwena gado, “Tam niga dobuna kwa gose bi kwa nawa Diudiya plovinsnemo bi mataila kwa voiyedi te taukaiwatam sa kita. ⁴ Lava aiyai bi kauwa kandavonemo ya voivoiyedina ba lava mote sima sibe. Tam kuna ġoġe te lava sa sibena ba mataila kwa voiyed te dobumo lava sa kita.” ⁵ Tana tasitasina niga mainana a giuna, banina ba tana mote ai sumaġe. ⁶ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Tagu egħi sauga kauwa mote i tava, bi sauga matabuna ba temi emi sauga bi nawa ko ġoġena te ko nawa. ⁷ Lava dobumo mote temi sima dabokemi, bi tagu sa dabokegu banina, tagu lava edi gebogebo ya giugiuwaimaġatidi. ⁸ Temi soinemo ko nawa. Tagu mote yàma nawa, banina tagu egħi sauga kauwa mote i tava.” ⁹ Yesu niga mainana i giuwedi bi tana Galilimo i miyagħwasa. ¹⁰ Bi ġome te tasitasina a nawanawa soimo ba tana muliġa kandavonaġa i nawa. ¹¹ Bi mba Soinemo ba Diu babadidi Yesu a tavutavuġe bi a waitalana gado, “Niga lavana bamo?”

¹² Bi ġome lava kumdi ba a waikasakasavena. Gesaudi a giuna gado, “Tana lava visuvisuna.” Bi gesaudi a giuna gado, “Geġa, tana lava ya aiaiwa inawenawedi.” ¹³ Bi geġa te, aiyai

lavana mote Yesu i giugiuwaimaḡati banina, Diu babadidi a nailedi.

Yesu soimo ya wailovelove

¹⁴ Laḡannemo soi nuwana kovi ba, Yesu i saḡa pali vanuwina ganakukuna nopenomo bi wailovelove i waitubu.

¹⁵ Ġome Diu babadidi a sove bi a giuna gado, “Niga lavana bainewa bi ena sibe i tausaḡa? Tana mote i giluma bi sibe bamo i vai?” ¹⁶ Yesu edi giu i waimunena gado, “Niga wailovelovena mote tagu egū wailovelove, bi taugiukamaḡegu lisinaḡa ya yovoyovo. ¹⁷ Tana aiyai Maimaituwa ena ḡowana ya voivoiyena, kaka ya sibe te wailovelove ya voivoiyena ba Maimaituwa lisinaḡa ya yovoyovo, ee tauguḡa ya waitubudi. ¹⁸ Tana aiyai bi ena waibada ya giugiuwata, ba tana taunaḡa isana kasaḡesaḡena aubaina. Bi tana aiyai taugiukamaḡena isana kasaḡesaḡena aubaina ya noyanoyana ba mote ima kaikaiyovu bi giukauwa ya giugiuwe. ¹⁹ Mousis ba waiḡake i vitemi. Bi geḡa te, mote aiyai waiḡake kuma kaikaiwata. Bi bai aubaina ko ḡoyeḡoye te koi pekigu?”

²⁰ Ġome lava kumdi ena giu ai munena gado, “Tam ba aluwa gebogebona i sunegim! Aiyai waipekim ya ḡoyeḡoye?”

²¹ Yesu i giuwedina gado, “Tagu mataila ḡemota e voiye bi temi matabumi kona tatava.* ²² Mousis i giuwemi te natunatumi oloolotodi ba kwapibwali ko vitedi, bi mba waiḡakena mote Mousis i waitubu, bi nove emi magumagulaḡa i saḡa. Bi avena te Diu lavedi edi Waiyawasi Laḡanna bi temi natunatumi oloolotodi lisidimo kwapibwali ko voivoiye. ²³ Bamoda Diu lavedi edi Waiyawasi Laḡannemo, gomana olotona lisinemo kwapibwali sa voiye, ba Mousis ena waiḡake mote sima wai doukoto. Bai aubaina Diu lavedi edi Waiyawasi Laḡannemo oloto e waiyawasanina dabanemo lisigumo kona medi. ²⁴ Em tau ena kauwa kwa kita kauwe kaka muliḡa bi kwa giu waiipoipo.”

Yesu tana taunana Keliso

²⁵ Mba giudi dabedimo te Yelusalem lavedi ḡesaudi ai talana gado, “Niga olotona taunana sa ḡoyeḡoyena sai peki, ee? ²⁶ Tana debamo ya giugiuna bi mote bai lisinemo sima voivoiye. Bi waibabada sa giugiu te tana taunana augunai Buyobuyona? ²⁷ Bi geḡa te, tada ba te sibe te tana bamo maiḡa i tava, bi laḡannemo Buyobuyona ya natona, ba mote aiyai kaka ima sibe te tana bamo maiḡa i nato.”

* **7:21:** Niga matailina ba Waiyawasi Laḡannemo oloto sidasidana i waiyawasani, Diyon 5:1-9.

²⁸ Bi Yesu yaḡolo Pali vanuwina ganakukunemo i wai-wailovelove, bi kalinana dididiginemo i giuna gado, “Emaso, bena kona sibegu. Bi kona sibe te bamo maiḡa e tava, tagu mote egū waibadamo e yovo. Bi taugiukamaḡegu ba giugiukauwina, tana taunana i giukamaḡegu bi temi mote tana ko sibe, ²⁹ bi geḡa te, tagu e sibe, banina tagu tana lisinaḡa te e yovo.

³⁰ “Mba giudi dabeledimo tedi a ḡoyeḡoyena maso a pani, bi geḡa te, tana ena sauga yaḡolo mote i tava. ³¹ Bi lava kumdi nopolidimo lava ḡesaudi ai sumaḡa bi a giuna gado, ‘Temi mba Kelisona ko giugiuwena ya natona male mataila nananakidi ya voiyedina mai niga lavana, ee?’ Geḡa, Kelisona niga taunana i tava.”

Waibabada tauyava a giukamaḡedi te maso Yesu a pani

³² “Gome palisi a vaiye te lava kumna tana ena kauwa a waikasakasavenae ba Palisi bi pilipilisi edi babada Pali vanuwina tauyavene a giukamaḡedi te Yesu sa pani.”

³³ Yesu i giuna gado, “Tagu ba laḡani watiḡena vaitemi ta miya munaḡa kaka taugiukamaḡegu lisinemo ya munaḡa. ³⁴ Temi kaka ko tavuḡegu bi mote koma banavigu, bi bamo ḡome ya nawana ba temi mote ḡemōḡemotimi te ḡome koma tava.”

³⁵ Bi Diu babadidi taudiḡa a waigiugiuna gado, “Niga olotona bamo ya nawa te tada mote tama kita? Male ya nawa Guliki dobudiḡa eda lava sa miyamianemo te Guliki lavedi yai lovelovedi. ³⁶ Niga giuna i vatovatona gado, ‘Temi kaka ko tavuḡegu bi mote koma banavigu, bi kota tagu bamo ḡome ba temi mote ḡemōḡemotimi te koma nato.’ Mba giuna banina ba bai?”

Yesu taunana yawasana tovosina

³⁷ Soi dididiga damonemo, Yesu i moito bi kalinana dididiginemo i giuna gado, “Aiyai bi gadona i maguna ba ya nato lisigumo bi yawasana gaubina ya tego. ³⁸ Bi aiyai ya waisumaḡeguna ba ya tego, banina gilugilumina i giuna gado, ‘Gauba yawayawasanina kaka tedi lisidiḡa ya nuwaḡini yovo.’ ³⁹ Yesu niga mainana i giuna ba, tedi mabai tana sa waisumaḡena ba sauga muliḡa Aluwa Waiyawa sa vai. Mba sauginemo ba Aluwa mote i yovo, banina Maimaituwa yaḡolo mote Yesu i lageti nawe malamo.

⁴⁰ Laḡannemo tana ena giu a vaivaiyedi ba lava ḡesaudi a giuna gado, “Giukauwa te niga olotona ba Taugiuwatana. Tana taunana te labelabe.”

⁴¹ Gesaudi a giuna gado, “Tana taunana Keliso.”

Bi geḡa te, ḡesaudi ai talana gado, “Bainewa te maso Keliso Galiliḡa ya nato? ⁴² Gilugilumina ya giugiu te Keliso

ba Deivida ena tubulelesāga ya nato, Betliġem tauninemo Deivida ena animiyamo.”⁴³ Kamaina bi Yesu dabanemo lava a dailidi. ⁴⁴ Ĝesaudi a ġo ye te maso a kaididi bi geġa te aiyai mote lisinemo bai i voiyē.

Diu babadidi mote ai sumāga

⁴⁵ Laġannemo Pali vanuwina tauyavena a munaġa nawa pilisi edi babada bi palisi lisidimo ba waibabada ai talayed-inā gado, “Bai aubaina mote ko pani natome?”

⁴⁶ Tauyava a giuna gado, “Mote bamo mainana lava ke vaiye i giugiuna mai niga lavana.”

⁴⁷ Ĝome palisi ai talana gado, “Temi kota i aiwainawenawemi, ee?” ⁴⁸ Bamo kona kita te palisi ee waibabada mba lavana ai sumāġe? ⁴⁹ Geġa, niga lavedi kumdi Mousis ena waiġake mote a sibe, taunana aubaina Maimaituwa ena medi kaka lisidimo ya yovo.

⁵⁰ Ĝome palisi ġemota isana Nikodimas tana dolinemo i nawa Yesu lisinemo, tana ena lava i giuwedina gado, ⁵¹ “Eda waiġake ya giugiu te lava mote tamai wavy yababe bi ta gei etale te kauwa banina ta gei sibe te tana bai i voiyewapa.”

⁵² Bi tedi ena giu ai munena gado, “Bi tam kota Galili lavam, ee? Gilugilumina kwa iyevina ba taugiuwatana mote Galiliġa ima nato.” ⁵³ Ĝome te lava matabudi a dabalala bi ai nawa ġemogemota.

8

Waivini waimatawapana

¹ Kamaina bi lava matabudi a nawa, bi Yesu i nawa Oliv oyanemo. ² Laġan i sako olaolalemo Yesu i tava munaġa Pali Vanuwina ganakukunemo i miyatulu, bi lava matabudi a tava a miya kwaivivili bi wailovelovedi i waitubu. ³ Bi i wai-wailovelove ba waiġake tauwailovelovedi bi palisi, waivini waimatawapana ai doli tavaite te lava kumna matedimo ai moito. ⁴ Bi Yesu a giuwena gado, “Tauwailovelove, niga waivinina ba i waimatawapa te ke pani tavaite. ⁵ Mousis ena waiġake ya giugiu te mba mai waivinina ba ġakimemo ka laipeki. Bi tam bainewa kwa noġonoġoti?”

⁶ Tedi a ġo ye ġo yenā maso bai giuna i vatowapa bi ai wavy. Bi geġa te, Yesu i laudulu doġamo bi nimanemo i waigilugiluma. ⁷ Bi tedi yaġolo te a waitala vitavitale, kamaina bi i miyamoito te i giuwedina gado, “Tam aiyai mote gebogebo ku voiye ba ġakima kwa gei pwalaġe noi waivinina lisinemo.” ⁸ Bi kota i laudulu munaġa bi doġamo i waigilugiluma.

⁹ Mba giuna a vaivaiye ba lava matabudi ai nawa ġemoġemota, magumagulidi a gei nawa. Yesu bi mba waivinina yaġolo ġome i moimoito a gose kamaġedi. ¹⁰ Yesu i taulageti bi waivini i waitalayena gado, “Waivini, tauwai-wavum baiġa a nawa? Aiyai bamo ya miyamiya te yai wavum bi sai pekim ee geġa?”

¹¹ Bi waivini giu i waimunena gado, “Bada, geġa, mote bamo aiyai.”

Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Waivini, tagu kota mote yāmai wavum te simai pekim. Kwa nawa bi gebona mote kuma voiyē munāġe.”

Yesu tana dobu ena yanayana

¹² Yesu palisi i giu munaġedina gado, “Tagu ba dobu lavedi edi yanayana. Aiyai ya kaikaiwataguna ba yawasana yananemo ya miya bi mote kaka waidudubalaġa ima nawa.” ¹³ Bi palisi tana a giuwena gado, “Kuna kita, tam taumġa gode kwa giugiu munaġem, bi bai kwa giugiuwena ba mote giukauwa.”

¹⁴ Yesu giu i waimunena gado, “Geġa, avena te tagu tauguġa yà giugiu munaġegu bi bai yà giugiuwedina ba giukauwa, banina tagu e sibe te bamo maiġa e tava bi bamo maiġa yà nawanawa bi temi mote ko sibe te bamo maiġa e tava bi bamo maiġa yà nawanawa. ¹⁵ Temi lavaota edi waikitamo lava ko kitakita waiipoipodi bi tagu mote aiyai lavana yāma kitakitawaiipoipo. ¹⁶ Bi tagu lava yà kitakitawaiipoipona ba giukauwemo, banina tagu mote tauġa, bi Tamagu taugiukamaġegu vaitena. ¹⁷ Emi waigaġe gilugiluminemo ya giugiu te tauwaimatamat labu bi bai giuna sa waianinenha ba giukauwa. ¹⁸ Tagu tauguġa aubaigu yà giugiu. Bi tauwaimatamat ġesauna ba Tamagu taugiukamaġegu.”

¹⁹ Tedi ai talayena gado, “Te Tamamna bamo?” Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi mote tagu ee Tamagu ko sibe, bamoda tagu ko sibegu maso Tamagu vaitena kona sibe.” ²⁰ Yesu niga giudi i wailoveloveyedina ba Pali vanuwina ganakukunemo, sewasewa anisivudi diyanemo. Bi geġa te, mote aiyai i pani, banina ena laġan kauwa mote i tava.

Yesu dabanemo ai saġasaġa

²¹ Yesu i giu munaġedina gado, “Tagu yà nawa bi temi kaka tagu ko tavuġegu bi emi gebogebomo kaka ko peki. Bi bamomaġa yà nawanawana ba temi mote kaka ġome koma tava.”

²² Te Diu lavedi edi waibabada ai talana gado, “Te tana taunaṅga yai peki munaṅe, ee?” Taunana aubaina, ya giugiu te tada mote tana ena aninawaṅga tama nawa.

²³ Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi ba niga dobuna lavemi bi tagu ba malaṅga e yovo. Bi temi ba niga dobuna lavemi bi tagu mote niga dobuna lavagu.” ²⁴ Bi yà giugiuwemi te emi gebogebomo kaka ko peki, bamoda mote koi sumaṅga te tagu ba Tana Taunana, temi kaka emi gebogebomo ko peki.”

²⁵ Bi tedi tana ai talayena gado, “Bi tam aiyai?” Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Maibena wala pakanemo e giugiuwemina.” ²⁶ Bi emi kauwa dabedimo maso e etae-talemi. Bi mba mainana ba yà kagebogeboğemi bi geṅga te, taugiukamaṅgegu ba giukauwa bi bai i giugiuweguna, taunana dobumo lava yà giugiuwemi.”

²⁷ Tedi mote a sibe te Yesu ba Tamana i giugiuwata. ²⁸ Taunana aubaina, Yesu i giuwedina gado, “Laṅannemo, Tana Taunana Natuna ko kailagetina, kaka ko sibe te tagu aiyai. Tagu tauguṅga egu ġailisimo mote kaka bai yàma voiye bi bai Tamagu i wailoveguna taunana yà giugiuwe.” ²⁹ Bi taugiukamaṅgegu ba mote i gose kamaṅgegu, banina tagu laṅan matabuna ena ġowana yà voivoiyedi.” ³⁰ Yesu niga giudi i giuwedi bi mabai a vaivaiyena ba tana ai sumaṅge.

Giukauwa kaka ya kuvesim

³¹ Kamaina bi Diu lavedi mabai Yesu a waisumaṅgena, i giuwedina gado, “Bamoda temi bi tagu bai yà wailovelovemina ko kaiwata kauwedina, ba giukauwa te temi ba tagu egu tauwaikaiwatana.” ³² Temi kaka giukauwa giudi ko sibedi bi giukauwina kaka gebogebomo ya kuvesimi.”

³³ Tedi ena giu ai munena gado, “Tama Eiblaġam ena tubulelesa bi mote aiyai ena taupaula yababa, bi bainewa te tam kwa giugiu te tama waitaupaula yababemo ka potiyovo?”

³⁴ Yesu giu i waimunena gado, “Tagu yà giugiu kauwemi, tana aiyai bi gebogebomo ya voivoiyena ba gebo tana ya waibadabadaye.” ³⁵ Taupaula yababa mote vanuwa lavedi vaitedi sima miya gulata, bi vanuwa lavedi natuotidi kaka vaitena sa miya nonoṅga.” ³⁶ Taunana aubaina, Maimaituwa Natuna ya kuvesimina ba kamaina i kuvesi kauwemi.” ³⁷ Tagu e sibemi te temi Eiblaġam ena tubulelesa bi geṅga te, eta ko tavutavu te tagu koi pekigu, banina giugu mote

nopomimo ima kenakena. ³⁸ Tagu Tamagu bai i wailove-guna yà giugiuwemi bi kota temi mainana tamemi* bai i wailovemina mainana ko voivoiye.”

³⁹ Tedi ena giu ai munena gado, “Eiblağam ba tama ema magula.”

Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Bamoda temi Eiblağam natunatuna, maso ba emi kauwa kona voivoiedina mai tana ena kauwa. ⁴⁰ Tagu yà giugiukauwemi te Maimaituwa bai i giuwedu bi e vaivaiyena yà giugiuwemi, bi bainewa te temi eta ko tavutavu te koi pekigu. Eiblağam mote mai kauwidi i voyedy. ⁴¹ Temi ba tamemi ena kauwa ko voivoiyedi.”

Tedi ena giu ai munena gado, “Tama mote keda, tama Tamamai ġemota. Tana taunana Maimaituwa.”

⁴² Yesu i giuwedina gado, “Bamoda Maimaituwa bi Tamemi maso ba tagu kona ġoyegu, banina tagu Maimaituwa lisinemo te e yovo. Tagu mote nuwagumo e yovo, bi Maimaituwa i giukamağegu. ⁴³ Bai aubaina giu yà giugiuwemina banidi mote koma sibesibedi? Banina ba temi bai yà giugiuwemina mote koma vaivaiye kauwedi. ⁴⁴ Temi ba tamemi taumudulele, taunana aubaina kona ġoye te tana ena ġowana ko voyedy. Pakanemo ba tana tauwaipeki bi giukauwa mote i kaiwata, banina tana lisinemo mote giukauwa. Lağannemo ya kaiyovuna mba tana kalina otina, banina tana tauwaikaikaiyovu bi kaiyovu tamedi. ⁴⁵ Tagu giukauwa yà giugiuwemi, bi geġa te, temi mote koma waisumağegu. ⁴⁶ Bai gebona e voiye bi temi ko waiwavugu? Bi bamoda giukauwa yà giugiuwe, ba kamaina te koi sumağegu. ⁴⁷ Maimaituwa natunatuna ba kalinana sa vaivaiye. Temi Maimaituwa kalinana vaiyena kona daboke, banina temi mote Maimaituwa natunatuna.”

Yesu i tausağana mote mai Eiblağam

⁴⁸ Bi Diu lavedi Yesu ena giu ai munena gado, “Tama ke giukauwa te tam Sameliya lavam bi aluwa gebogebona i sunegim.”

⁴⁹ Bi Yesu i giuna gado, “Tagu mote aluwa gebogebona i sunegigu bi tagu Tamagu yà vivibile bi temi mote tagu koma vivibilegu. ⁵⁰ Tagu mote isagu kasağesağena aubaina yàma noyanoya bi Tamagu ena ġowana ba lava tana isana sa kasağesağe, banina tana taunana taulae-tala. ⁵¹ Giukauwemo yà giugiuwemi, te tana aiyai giugu ya votoveteyateyaena ba mote kaka ima peki.”

* **8:38:** Tedi tamedi ba taumudulele.

⁵² Ġome Diu babadidi a giuwena gado, “Niganana kaka ke sibem te tam ba aluwa gebogebona i sunegim. Eiblağam i peki bi kota taugiuwatana a peki bi tam kuna giu te aiyai bi em wailovelove ya kaikaiwatedina ba mote kaka ima peki. ⁵³ Te tam bena kuna sağā gulatana kaka tamamai Eiblağam, ee? Tana i peki bi kota taugiuwatana a peki. Bi tam bena kwa sağā kamağedi, ee?”

⁵⁴ Yesu giu i waimunena gado, “Bamoda tagu tauguğā ya kasağe munağeguna ba banina geğə. Bi temi ko giugiu te Tamagu ba emi Maimaituwa, tana taunana tagu ya kasağegu. ⁵⁵ Avena te temi mote ko sibe bi tagu ba e sibe. Bi bamoda tagu e giu te mote ya sibe ba ya waikaikaiyovuna mai temi. Bi tagu e sibe aubaina kalinana ya vovoteyeteye. ⁵⁶ Tamemi Eiblağam i yasisi gulata te egū nato saugina ya kita, tana i kita bi i wainuwavisu.”

⁵⁷ Bi tedi a giuwena gado, “Tam mote yağolo kwalabu 50 ku vai bi kwa giugiu te Eiblağam kuna kita.”

⁵⁸ Yesu edi giu i waimunena gado, “Tagu giukauwemo ya giugiuwemi te mulığa kaka Eiblağam i tubuğana ba Tagu e miyamiya.”

⁵⁹ Ġome lava ġakima a legaudi te maso a lauğakimina ba Yesu kandavonemo i vasoyavai bi Pali vanuwina i gose.

9

Yesu, oloto matapotapotana mai i tubutubuğayena i waiyawasani

¹ Yesu i bababala ba oloto matapotapotana mai i tubutubuğayena i kita. ² Ena tauwaikaiwatana ai talayena gado, “Labai, aiyai ena gebo i voiye te niga olotona mammatapotapotana i tubuğā? Tana ena gebo ee tamana bi tinana edi gebo?”

³ Yesu i giuwedina gado, “Geğə, mote tana e tamana bi tinana edi gebo. Tana matana potapotana i tubuğana ba Maimaituwa ena ġailisi lisinemo ya kamağati. ⁴ Tada ba suwalemo taugukamağegu ena noya ta voiye, dudubala ya natonatona ba mote aiyai kaka ima noya. ⁵ Tagu dobumo yağolo ya miyamiya ba tagu taunana dobu lavedi edi yanayana.”

⁶ Niga giuna mulinemo ba Yesu doğamo i gelolo, i vil-wainiginigi bi i vai te oloto matanemo i musu ⁷ bi i giuwena gado, “Kwa nawa bi matam Silowam Topanemo kwa koğā. Giu Silowam banina ba ‘giukamağe.’”

Kamaina bi oloto i nawa, matana i koğakoğā ba matana i yana, i waikita bi i nawa ena vanuwemo.

⁸ Diyanemo taumiya bi lava mabai wala a kita i waiwaigimanana a giuna gado, “Niga olotona taunana wala i miya bi i waiwaigimanana, ee?” ⁹ Lava ġesaudi a giuna gado, “Tana taunana.”

Bi kota ġesaudi a giuna gado, “Geġa, niga olotona kitana mai mba olotona matapotapotana.”

Kamaina bi olotona taunaġa i giu bagibagina gado, “Tagu taunana.”

¹⁰ Tedi ai talayena gado, “Bainewa bi matam i yana?”

¹¹ Bi tana i giuwedina gado, “Oloto isana Yesu, doġa i gelolo, matagumo i musu bi i giuweguna gado, ‘Kwa nawa te Silowam topanemo matam kwa koġa.’ Ĝome e nawa matagu e koġekoġedi ba matagu a yana.”

¹² Bi tedi ai talayena gado, “Bi olotona bamō?” Bi Oloto i giuna gado, “Mote e sibe.”

Palisi oloto i yawayawasanana a laumulimuliye

¹³ Olotona matapotapotana a natome Palisi lisidimo.

¹⁴ Yesu doġa i gelolo wainiginigi bi oloto matapotapotana i waiyawasanina ba Diu lavedi edi Waiyawasi Laġannemo.

¹⁵ Taunana aubaina, Palisi oloto ai talaye te bainewa matana i yana. Bi tana i giuwedina gado, “Tana matagumo doġa viliviliwainiginigina i musu bi topamo e koġa te niganana ya waikita.”

¹⁶ Palisi ġesaudi a giuna gado, “Niga olotona kauwina i voiyena ba mote Maimaituwa lisinaġa i yovo, banina tana eda Waiyawasi Laġanna ena waīgake i waidoukoto.”

Bi kota lava ġesaudi a giuna gado, “Gebogebu lavana mote luvana niga mai matailina ima voiye?” Ĝome te waimiyatauli i tubuġa.

¹⁷ Palisi oloto ai tala munaġena gado, “Te ku giuwemai, niga olotona matam i kakayanana ba kuna sibe te tana aiyai?”

Bi oloto edi giu i waimunena gado, “Tana ba taugiuwatana.”

¹⁸ Diu babadidi yaġolo mote ai sumaġa te oloto matapotapotana mai i tubuġaye bi niganana ya waikita, taunana aubaina tamana bi tinana a giuwedi te a tava. ¹⁹ Bi ai talayedina gado, “Niga ba temi natumi, ee? Kona giu te matapotapotana i tubuġa, bi bainewa te niganana ya waikita?”

²⁰ Tinana bi tamana giu ai munena gado, “Tama natumai te ke sibe, tana matapotapotana i tubuġa. ²¹ Tana bainewa bi i waikita e aiyai matana i kayanana, tama mote ke sibe. Tana kaikana i didiga, koi talaye te taunaġa aubaina ya giu.”

²² Tamana bi tinana Diu babadidi a nailedi taunana aubaina,

niga giuna mainana a vato. Diu edi babada kaikana ai anina te lava aiyai Yesu ya kamağati te tana Buyobuyona ba bolu vanuwinemo sa kapotiyovo. ²³ Tamana bi tinana a naila, taunana aubaina a giuna gado, “Tana kaikana i didiga, koi talaye.”

²⁴ Kamaina bi oloto matapotapotana i yawayawasanana a giuwe i te tava munağ̄a bi a giuwena gado, “Maimaituwa matanemo kwa giukauwa, tama ke sibe te niga olotona i waiwaiyawasanimna ba gebogebo lavana.”

²⁵ Bi edi giu i waimunena gado, “Tagu mote e sibe, bamoda tana gebogebo lavana ee geğ̄a, bi bai e sibena ba tagu matagu potapotana bi niganana yà waikita.”

²⁶ Bi tedi ai talayena gado, “Bai kauwina lisimmo i voiye? Bi bainewa matam i kayanedi?”

²⁷ Bi edi giu i waimunena gado, “Tagu kaikana e giuwemi bi mote ko vaiye. Bai aubaina ko ǵoyeǵoye te ko vaiye munağ̄a? Temi kota ko ǵoyeǵoyena ena tauwakaiwatana, ee?”

²⁸ Ȣome tana a giuvitavitalena gado, “Tam mba lavana taukaiwatana bi tama ba Mousis taukaiwatana. ²⁹ Tama ke sibena ba Maimaituwa Mousis lisinemo i giugiu, bi niga lavana ba mote tama ka sibe te bamo maiğ̄a i tava.”

³⁰ Oloto i giuwedina gado, “Konai sovegu te mba lavana mote ko sibe te bamomaığ̄a i tava bi tana matagu i kayana! ³¹ Te sibe te Maimaituwa mote gebogebo lavedi ima vaivaiyedi. Tana ba tauvivilena bi ena ǵowana tauvoiyena lavedi kalinedi ya vaivaiyedi. ³² Wala nove pakanemo te niganana, bamo mote aiyai i vaiye te lava matapotapotana mai i tubutubuǵayena ai yawasani. ³³ Bamoda niga lavana mote maso Maimaituwa lisinağ̄a i yovo, ba maso mote bai i voiye.”

³⁴ Oloto ena giu dabanemo ba tedi a giuwena gado, “Tam gebomo kuna tubuǵa bi kwai lovelovemai, ee?” Bi a kwavivai te i nawa.

Aluwa ena matapota

³⁵ Yesu i vaiye te olotona bolumo a kwavivai bi lağannemo i banabanavi ba i waitalayena gado, “Tana Taunana Natuna kwa waisumağ̄e ee geğ̄a?”

³⁶ Bi oloto giu i waimunena gado, “Bada, ku giuwegu te mba aiyai lavana bi yà sumağ̄e?”

³⁷ Yesu i giuwena gado, “Kaikana kuna kita, tana taunana niganana vaitena ko waigiugiu.”

³⁸ Oloto i giuna gado, “Bada, yà waisumağ̄em!” Bi Yesu matanemo tuwapekana i waitupagwaliğ̄edi bi i lauduneye.

³⁹ Yesu i giuna gado, “Tagu niga dobunemo ba etala aubaina e yovo. Te tedi mabai sa nōgonō̄goti te mote a sibe kauwe ba matedi kaka sa yana bi mabai sa nōgonō̄goti muñāgedi te bena a sibe kauwa ba yāgolo matedi potepotedi.”

⁴⁰ Ġome Palisi a vaiye te Yesu mainana i giugiu, ba ai talana gado, “Gode tama matamai potepotedi, ee?”

⁴¹ Yesu edi giu i waimunena gado, “Bamoda matemi a pota maso ba waigebo geğemi, bi geğə te ko waikita, mba ko kakamağatimi te temi ba gebogebo lavemi.”

10

Tauwailaba visuvisuna bi ena sipusipu

¹ Yesu i giuna gado, “Palisi, yà giugiu kauwemi te lava aiyai sipu edi ganakuku mataetinağə mote ima valageta bi gavogavo ġesaunağə ya solasağāna ba tana taudanenedanene bi taukoinene. ² Lava aiyai bi mataetağə ya valavalage-tana ba tana taunana sipu taulabedi. ³ Mataeta taulabena mataeta ya kaikamağe te sipu taulabena ya valageta. Bi sipu taulabena ena sipu ġemoğemotağə isedi ya lauiyava bi kalinana vaiyeğonena a sibe kauwe taunana aubaina, yai dolidi te sa potiyovo. ⁴ Tana ya doli bi ena sipusipu sa kaiwata, banina tana kalinana vaiyeğonena a sibe kauwe. ⁵ Tedi lava ġesauna mote kaka sima kaiwata, mba lavana kaka sa velau sa gose kamağe banina, kalinana mote a vaiyeğone.”

⁶ Yesu niga lautaulalana palisi i giuwedi bi geğə te, tedi giuna banina mote a sibe.

Yesu tana tauwailaba visuvisuna

⁷ Taunana aubaina, Yesu giu i laumunağena gado, “Giukauwemo yà giugiuwemi te tagu taunana sipusipu edi mataeta. ⁸ Temi mabai kona gei tava bi Maimaituwa ena dam lavedi kona labelabedina, ba temi taudanenedanene bi taukoinene, taunana aubaina sipusipu mote emi giu a vaivaiyedi. ⁹ Tagu taunana mataeta, tedi mabai lisiguğə sa solasağāna ba sa yawasana. Tedi sa solasağə bi sa potiyovo te kani sa banavi bi ġoyogumo sa miya. ¹⁰ Bi taudanene ya solasağāna ba ya danene, yai peki bi ya laukivigebogebi. Bi tagu e yovona ba yawasana ko vai bi yawasanina ba yawasana tupana.

¹¹ “Tagu taunana sipu taulabedi visuvisugu. Sipu taulabedi visuvisuna ena yawasana ya nuwakamağe te ena sipusipu aubaidi ya peki. ¹² Bi mane taubagibagiyena ba tana mote sipu taulabedi taunana aubaina, lağannemo tabei ya kita ya natonato ba ya velau sipusipu ya gosedi. Te tabei sipusipu ya suluvaidi bi yai dabalalidi.

13 "Taubagibagi ba maiia aubaina ya noyanoya, tana mote sipusipu taulabedi te yai sasalanedi.

14 "Tagu taunana tauwailaba visuvisugu, egu sipu e sibedi bi sipu tagu a sibegu. 15 Mainana kota Tamagu i sibegu bi tagu Tamagu e sibe. Bi tagu luvana egu sipusipu aubaidi yà peki. 16 Egu sipu gesaudi mote niga ganakukunemo, tedi vaitedi yà natomedi te kalinagu sa vaiye, te dam ġemota ya tubuġa, bi edi tauwailaba ġemota.

17 "Tamagu ya ġoyeġoyeguna banina, tagu kaka egu yawasana yà vitekamaġe bi kota yà vaimunaġe. 18 Mote aiyai kaka egu yawasana ima vaikamaġe. Tagu egu ġowana te egu yawasana yà vitekamaġe. Bi egu ġailisi ya kenakena te egu yawasana yà vitekamaġe bi kota egu ġailisi ya kenakena te yà vaimunaġe. Niga taunana tamagu ena giuvavasaġa i vitegu te yà voiye."

19 Laġannemo Diu lavedi niga giudi a vaivaiyedi ba a daili munaġedi. 20 Lava wapewapedi a giuna gado, "Tana aluwa gebogebona i sunegi bi ya giugiu yababayaba. Bai aubaina kalinana ko vaivaiye?"

21 Bi geġa te, gesaudi a giuna gado, "Niga mote mainana lava aluwa gebogebodi a sunesuneġina kalinana. Aluwa gebogebona maso ġemoġemotina lava matana potapotana i kayana, ee?"

Diu lavedi Yesu mote ai sumaq

22 Kamaina bi Pali Vanuwina Soina Yelusalemmo laġanna i tava. Bi mba ba sinou bi taumata sauginemo, 23 bi Yesu ba pali vanuwina didiyaunaġa bi Solomon ena Yoveyove noponaġa i nawanawa. 24 Diu lavedi a tava te Yesu a dubutawi bi a giuna gado, "Kwa alamiya moimoisili, bamoda tam Buyobuyona te kwa giu otigemai?"

25 Yesu edi giu i waimunena gado, "Bena kaikaina e giuwemi bi temi mote koi sumaqegu. Tagu anisove matailidi e voivoiyedina Tamagu ena ġailisimo, taudidi sa kakamaġatigu. 26 Bi geġa te, temi mote koma waisumaġegu banina, temi mote tagu egu sipusipu. 27 Bi tagu egu sipusipu ba kalinagu sa vaivaiye, bi tagu e sibedi bi tedi tagu sa kaikaiwatagu. 28 Tagu yawasana ilailala yà vitedi te mote sima peki, bi mote aiyai kaka ima kwayagu. 29 Tamagu wailewapanina, tana ġailisi i vitegu te bai matabuna yà waibadaye. Bi mote aiyai kaka Tamagu nimanemo ima kwayavai. 30 Tagu bi Tamagu ba tama lava ġemota."

31 Kamaina bi Diu lavedi kota ġakima a laitupa munaġa te maso a ġakimemo a laipeki 32 bi geġa te, Yesu i giuwedina gado, "Tagu Tamagu i wailovegu te mataila wapewapedi

visuvisudi e voyed. Bi temi bamo kauwidi dabedimo ko ġoġeġoyena ko laipekigu?"

³³ Tedi ena giu ai munena gado, "Tama mote kauwa visuvisudi kuna voivoiyedina aubaidi kama lauġakimim bi em waidiboga dabanemo. Tam ba lava ota bi kwa giugiu te tam bena Maimaituwa."

³⁴ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, "Temi kona sibe ee geġa te emi Waiġake gilugilumina wadubonemo Maimaituwa i giuna gado, 'Tagu e giu te temi ba dobu maimaituwidi.'"^{*} ³⁵ Te sibe te Maimaituwa kalinana ba giukauwa te i yovo Islael lavedi lisidimo. Bi tedi mabai niga giuna sa kulakulavitalena ba Maimaituwa i giu te tedi taunana dobu maimaituwidi. ³⁶ Tagu ba Tamagu i vinegu bi i giukamaġegu te dobumo e yovo. Bi ya giugiu te tagu ba Maimaituwa Natuna. Bai aubaina ko giugiu te tagu ya waidiboga? Tagu mote yāma waidiboga. ³⁷ Bamoda Tamagu ena ġowana mote yāma voivoiye ba avena komai sumaġegu. ³⁸ Bi bamoda temi mote tagu koi sumaġegu ba anisove matailidi ya voivoiyedina taudidi koi sumaġedi. Ĝome kaka ko sibe te Tamagu ba Tagu nopolgumo bi Tagu ba Tamagu nophonemo."

³⁹ Ĝome Yesu maso a kaididina ba tana i vasoyavai te i nawa.

⁴⁰ Kamaina bi Yesu i munaġa nawa Diyoudan gaubina noi nevanemo, wala Dyon taukabulu i laulaukabuluna modomodonemo bi ġome i miya. ⁴¹ Ĝome i miyamiya ba lava wapewapedi a tava lisinemo bi a giuna gado, "Dyon taukabulu mote mataila i voyed. Bi bai i giugiuwedina ba giukauwa te niga lavana i giugiuwata." ⁴² Kamaina bi ġome lava wapewapedi Yesu ai sumaġe.

11

Yasalesi ena peki

¹ Oloto isana Yasalesi i sida, tana ba Beteni lavana, Beteni ba Meli tinanatuna Mata vaitena edi malagai. ² Niga Melina taunana Yasalesi sidasidana nuvuna, tana muliġa masi panepanena i ġini, Bada kaġenemo bi dabanemo i bakili.*

³ Kamaina bi Yasalesi nuvunuvuna labu Yesu ena giu a giukamaġena gado, "Bada, valeti kauwim ba i sida kauwa."

⁴ Bi laġannemo, Yesu mainana i vaivaiye ba i giuna gado, "Niga sidanemo ba mote ima peki. Bi Maimaituwa ena ġailisi namalina ya kamaġati. Te mba kauwinemo Maimaituwa Natuna kaka namala sa vite." ⁵ Yesu ena ġoġe ba Mata, Meli bi nuvudi Yasalesi. ⁶ Taunana aubaina, laġannemo i vaiye te

* **10:34:** Sale 82:6 * **11:2:** Ingilisimo i giu te awa wapedi 12.

Yasalesi i sida, ba tana mote i tava makai bi ġome kota laġan labu i miya. ⁷ Ġome te ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Ta munaġa Diudiya plovinsnemo.”

⁸ Bi ena tauwaikaiwatana ena giu ai munena gado, “Labai, maġoota Diu lavedi a ġoġeġoyena maso ai pekim bi tam niganana munaġa ġome kwa ġoġeġoye, ee?”

⁹ Yesu i giuwedina gado, “Tada suwalemo noya ta voiyedi.[†] Lava mabai suwalaġa sa nawawanawana ba mote ġemōġemotina te kaġedi simai tutudi, banina tedi dobu ena yanayana a kita. ¹⁰ Bi tedi mabai dudubalaġa sa nawana ba kaġedi sai tutudi, banina tedi lisidimo mote yanayana.” ¹¹ Niga giudi i tainuwataudi mulinemo bi i giuwedina gado, “Eda tau Yasalesi ba ya kenakena bi tagu yà nawa lisinemo bi yà lainuwesi.”

¹² Bi ena tauwaikaiwatana a giuwena gado, “Bada, bamoda tana ya kenakena ota ba ya yawasana.” ¹³ Yesu ena giu banina ba Yasalesi i peki bi ena tauwaikaiwatana ai noġota benakage tana i kenakena ota.

¹⁴ Taunana aubaina, Yesu i giu otigedinā gado, “Yasalesi ba i peki, ¹⁵ tagu ei nuwavisu te tagu mote ġome, banina temi koi sumaġġeguna aubaina. Niganana kaka ta nawa lisinemo.”

¹⁶ Kamaina bi Tomas (a waiisana Didimas[‡]) falona tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Kamaina te matabuda ta nawa bi Yesu vaitena ta peki.”

¹⁷ Bi laġannemo Yesu Betenimo i tavatava, ba i vaiye te Yasalesi tauyewamo i kenana ba laġon 4 a kovi. ¹⁸ Beteni te Yelusalem ba manekina mote i lofa, maso ba 3 kilomita mainana. ¹⁹ Bi Diu lavedi wapewapedi a tava te Mata bi Meli ai nuwaubedi banina nuvudi i peki. ²⁰ Laġannemo Mata i vaiye te Yesu i natonato, ba i potiyovo i nawa te i banavi, bi Meli ba vanuwemo i miya. ²¹ Bi Mata, Yesu i giuwena gado, “Bada, tam maso bi niga ġome, tasigu mote maso i peki. ²² Bi tagu e sibe te bai niganana kwai baġayena ba Maimaituwa kaka ya vitem.”

²³ Yesu i giuwena gado, “Tasim kaka ya kenamoito mu-naġa.” ²⁴ Bi Mata giu i waimunena gado, “Tagu e sibe te kenamoito laġannemo kaka tana ya kenamoito.” ²⁵ Yesu giu i waimunena gado, “Tagu taunana kenamoito bi yawasana. Tedi mabai bi sa waisumaġġeguna ba avena te a pekina bi yaġolo te sa yawasana, ²⁶ bi lava miyemiyedi mabai sa waisumaġġeguna mote kaka bai laġannemo sima peki. Niga giuna kwa waisumajġe ee geġga?”

[†] **11:9:** Ingilisimo i giu te awa wapedi 12. [‡] **11:16:** Alemik bi Guliki kalinedimo, isa Didimas banina ba lagħal-ġa.

²⁷ Bi Mata i giuna gado, “Bada, yà waisumaġem te tam taunana Buyobuyona, Maimaituwa Natuna, dobumo kuna yovo.”

²⁸ Mata giu i waikovi mulinemo ba i munaġa vanuwemo, tasina Meli lisinemo bi nuwatauġa i tainuwatauna gado, “Meli, Labai i tava bi ya ġo耶gojenya ya kitam.”

²⁹ Bi sauginemo Meli giu i vaivaiye ba i miyamoito makai bi i nawa Yesu lisinemo.

³⁰ Bi Yesu yaġolo mote malagaimo i solasaġa bi tana bamo Mata i banabanavinemo ġome i miyamiya.

³¹ Sauginemo Diu lavedi mabai Meli vaitena vanuwemo a wainuwaubana, a kita te maġemota vanuwa i potiyovo kamaġe, ba ai noġota bena Meli i nawanawa tauyewamo ġaba aubaina, kamaina bi a kaiwata.

³² Laġannemo Meli i tava Yesu lisinemo bi i kitakita ba kaġe pakanemo tuwapekana i waitupagwaliġedi bi i giuna gado, “Bada, bamoda tam bi niga ġome, mote maso nuvugu i peki.”

³³ Ĝome Yesu i kita te Meli bi Diu lavedi a ġabaġaba ba tana nuwana i toitoi bi i wainuwaboya kauwa. ³⁴ Kamaina bi i waitalayedina gado, “Tana bamo ġome kona sako?” Tedi a giuna gado, “Bada, kwa nato bi kwa kita.” ³⁵ Ĝome te Yesu i ġaba. ³⁶ Bi Diu lavedi diyanemo a moimoitona a giuna gado, “Kona kita, tana i ġo耶gulate!”

³⁷ Bi lava ġesaudi a giuna gado, “Niga olotona lava mat-apotapotana i waiyawasani. Tana bi niga ġome maso ba Yasalesi i sagu te, mote maso i peki.”

Yesu Yasalesi pekimo i kakenamoito

³⁸ Ĝome Yesu nuwana i toitoi munaġa bi i nawa tauyewamo, bi tauyewina mataetina ba ġakima dididiginemo ai dougudu. ³⁹ Bi Yesu i giuna gado, “Ġakima ko kaikamaġe tabunemo!” Bi oloto pekipekina nuvuna tautuweġina Mata i giuna gado, “Bada, niganana ba bovana i gebo kauwa, banina kaikana laġon 4 a kovi.”

⁴⁰ Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tagu e giuwem ee geġa, bamoda tam kwai sumaġana ba Maimaituwa ena ġailisi namalina kwa kita?” ⁴¹ Kamaina bi ġakima a kaikamaġe tabunemo. Ĝome Yesu i waikita saġa malamo bi i giuna gado, “Ebom, Tamagu, te kalinagu mote kuma vaivaiye kamaġe. ⁴² Tagu e sibe kauwem te tam sauga matabuna kalinagu kwa vaivaiye, bi bai e giuwemna ba niga lavedi sa moimoitona kedi nawamo te kalinagu sa vaiye bi sai sumaġa te tam ba tagu kuna giukamaġegu.”

⁴³ Ĝome Yesu giu i waiwaikovi ba i binauna gado, “Yasalesi, ku potiyovo!” ⁴⁴ Kamaina bi oloto pekipekina tauyewamo

i potiyovo. Tana nimana, kaġena, kununa bi tunina matabuna galamo sumesumedi. Ĝome Yesu i giuwedina gado, “Kokowaga galedi ko kaikamaġedi bi ya nawa!”

Yesu kana pota a yesi te sai peki

⁴⁵ Diu lavedi wapewapedi Meli vikitana aubaina a tavatava, tedi bai Yesu i voivoiyena a kita bi ai sumāġe. ⁴⁶ Bi lava ġesaudi a nawa Palisi lisidimo bi bai Yesu i voyena taunana sa tainuwataudi. ⁴⁷ Ĝome pilipilisi edi babada bi Palisi, ai ġemotidi bi waibabada edi bolu a sako. Bi a giuna gado, “Tada niganana bai ta voiye? Niga olotona ba anisove kauwidi wapewapedi ya voivoiyedi. ⁴⁸ Bamoda tada bi ta kita kamaġena ba lava matabudi tana sai sumāġe. Mba sauginemo kaka Loum ġaviyidi sa tava te tada eda Pali vanuwina bi eda dobu sa kagebogebodi.” ⁴⁹ Ĝome edi tau ġesauna isana Kaiyapas, tana ba pilipilisi edi bada mba kwalabunemo. Tana i miyamoito bi i giuna gado, “Temi mote ko sibe te bai ko giugiuwe! ⁵⁰ Temi mote ko sibe, i visu te lava ġemota maso aubaida i peki bi matabuda te yawasana, kaka dobu matabuna sa kagebogebona.” ⁵¹ Mba kwalabunemo, Kaiyapas ba pilipilisi edi bada. Bi niga giudi i vatovatodina ba mote nuwanemo i waitubudi. Bi Yesu Diu lavedi aubaidi ya pekina, taunana i giugiuwata. ⁵² Bi Diu lavedi mote taudiġa, bi Maimaituwa natunatuna a dabababalalana ya natomedi, te yai ġemotidi bi dam ġemota ya tubuġa. ⁵³ Kamaina bi mba laġannemo te noi i nawana ba tedi Yesu kana pota a yesi te sai peki. ⁵⁴ Taunana aubaina, Yesu mote Diu lavedi matediġa i nawanawa. Bi ġome te i nawa Iflem malagainemo kalakalalele diyanemo, bi ġome ena tauwaikaiwatana vaitena a miya. ⁵⁵ Laġannemo Diu lavedi edi Wawaitauli Soina saugina i tavatava ba lava wapawapa a tava Yelusalemmo ai ġemotidi. Bi Diu lavedi edi vaivaimo ba a vokaukauwa munaġedi muliġa kaka Wawaitauli Soina. ⁵⁶ Tedi yaġolo te Yesu a tavutavuġe, bi pali vanuwina didiyauna a moito kwaivivili bi edi lava ai talayedina gado, “Bainewa ko noġonogoġti? Kona sibe te niga soinemo ya tava ee geġa?” ⁵⁷ Bi geġa te, pilisi edi babada bi Palisi giu a sako te aiyai bi bamō ġome Yesu i banavina ba ya kamaġati te sa pani.

12

*Yesu masi panepanena kaġenemo a ġini
(Met 26:6-13, Mak 14:3-9)*

¹ Muliġa kaka laġan 6 sa kovi te Wawaitauli Soina, bi Yesu i tava Betenimo Yasalesi ena animiyamo, Yasalesina taunana

i peki bi Yesu i kakenamoito munağe. ² Yesu i tava aubaina te tedi aubiga kanina a kanonoğī. Mata kani i yati bi Yasalesi, Yesu bi lava ġesaudi vaitedi teibolo diyanemo a kena giligili bi kani i vite nawedi te a kani. ³ Kamaina bi Meli masi panepanena af lita luvana dubina mai'ina dididiga i natome bi Yesu kaġenemo i ġini. Bi dabanemo i bakili bi vanuwa npona ba masi panena i waiwanavu. Niga masina ba ġawaġawa isana nad masinemo a voiyē.

⁴ Yesu ena tauwaikaiwatana ġemota Diudas Iskaliot, tana taunana muliġa ya sakoyovoġe, i giuna gado, ⁵ “Mba masina maiina ba kwalabu ġemota ena maiia* luvana, temi maso kona kuneye bi manena lava wainuwatoitoidi kona vitedi.” ⁶ Tana niga giuna i giuwena ba mote lava wainuwatoitoidi sagudi aubaidi, banina tana ba taudanene. Bi kota tana ba mane baikina taulabena bi manenemo i laulaukuliasolu.

⁷ Kamaina bi Yesu giu i waimunena gado, “Waivini ku kita kamaġe, tana niga kauwina i voiyena ba dobogu aubaina i kanonoğī. ⁸ Temi laġan matabuna lava wainuwatoitoidi vaitedi ko miyamiya bi tagu ba mote laġan matabuna vaitemi tama miya nonoġa.”

Yasalesi kana pota a yesi

⁹ Laġannemo Diu lavedi kumdi a vaiye te Yesu ba Betenimo Yasalesi ena vanuwemo, ba tedi a tava lisiñemo. Bi mote Yesu taunaġa kitana aubaina bi kota Yasalesi vaitena. Banina Yesu, Yasalesi pekimo i kakenamoito munağe. ¹⁰ Taunana aubaina, Pilisi edi babada ai ogatala te maso Yasalesi vaitena ai peki, ¹¹ banina Yasalesi dabanemo lava wapewapedi Diu babadidi a dabokedi bi Yesu a waiwaisumaġe.

Yesu Yelusalemmo i solasaġa

(Met 21:1-11, Mak 11:1-11, Luk 19:28-40)

¹² Laġan i sako te lava kumdi wawaitauli soina aubaina a tava bi a vaiye te Yesu ba Yelusalem aubaina i saġasaġa. ¹³ Taunana aubaina, lava galamo malugulugudi a legaudi bi a laupotiyovo etamo bi a binabinauna gado,

“Ousana! Kakavisuvisuna, BADA isanemo ya natonato!

Kakavisuvisuna Islael edi Ġalibona.”

¹⁴ Yesu donki lauewalina i banavi bi i geluye, gilugilumina wadubonemo niga mainana giu:

¹⁵ “Yelusalem lavemi koma naila,

ko kita emi ġalibona donki lauewalinemo i gelu bi ya natonato.”

* **12:5:** Diu lavedi lisidimo taubagibagi kwalabu ġemota nponemo i noyana, ba ena maiia 300 denali ya vai.

¹⁶ Niga giuna ena tauwaikaiwatana mote a sibe bi ena kenamoito mulinemo kaka niga giudi banidi a sibedi. Bi giudi ba tana a gilugilumiwata bi kota niga kauwidi banidi lisinemo a tubuğā.

¹⁷ Mba lağannemo ba lava kumdi Yesu vaitena bi Yasalesi pekina tauyewamo i kakakenamoitona a kita. Niganana mba lavedi taudidi giuna sa giugiunawe. ¹⁸ Taunana aubaina, lava kumdi mataila i voivoiyena a vaivaiye ba a nawa lisinemo. ¹⁹ Kamaina bi Palisi taudiğā ai giugiuna gado, “Niga mote bai ta maitubu, ko kita lava matabudi tana sa kaikaiwata.”

Yesu ena peki i gei giuwe

²⁰ Lava mabai a nawanawa Yelusalemmo Vawaitauli soina aubaina ba Gulik lavedi ġesaudi vaitedi a nawa. ²¹ Tedi Filip lisinemo a tava bi tana ba Betsaida olotona, bi Betsaida ba Galili nophonemo bi ai bağana gado “Ema tau, tama ka ġoyeġoyena Yesu ka kita.” ²² Ĝome te Filip i nawa Endulu i giuwe, bi labuğidi a nawa te Yesu a giuwe.

²³ Yesu edi giu i waimunena gado, “Saugina i tava te Tana Taunana Natuna namala sa vite.” ²⁴ Tagu giukauwemo ya giugiuwemi, bamoda witi pesina mote kuma wadi ba pesina mai ya kenakena. Bi lağannemo doğamo sa wadina ba ya peki, bi ya duga te pesi wapewapedi ya sivudi. ²⁵ Tedi mabai edi yawasana a nuwamunağedina ba sa kulayakasidi, bi mabai edi yawasana niga dobunemo a nuwakamağedina ba yawasana kenakena nonoġina sa vai. ²⁶ Tana aiyai bi aubaigu waitaupaula i ġøyena ba ya kaiwatagu, te tagu bamo ġome ba egu taupaula ġome. Bi Tamagu kaka tana aiyai aubaigu ya waitaupaulana ya kavisuvisu.

Yesu ena peki i giuwata

²⁷ “Niganana nuwapougu i yavi bi bena bai ya giuwe? Luvana ya giuna gado, ‘Tamagu, niga wainuwatoina saugina lisigumo kwa kaikamağe.’ Bi geğə te taunana aubaina e yovo te wainuwatoina ya nawaye. ²⁸ Tamagu, tam taumğā isam aubaina namala kwa vai.” Kamaina bi kalina malağā i yovona gado, “Tagu kaikana isagu aubaina namala e vai bi niganana kota ya vai munağe.” ²⁹ Lağannemo lava kumna kalina a vaivaiye ba ai noğota benakage palele, bi lava ġesaudi a giu te aneya i giu yovo Yesu lisinemo.

³⁰ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Niga kalinina i yovona ba temi ko ġailisina aubaina bi mote tagu. ³¹ Niganana ba etala saugina i tava, te Maimaituwa niga dobuna ya etale bi dobu tauwaibadayena[†] ya lauyovoğe.

[†] 12:31: Dобу тауваибадайена ба сеitan

32 Bi lağannemo dobumo sai daweguna kaka lava matabudi ya natomedina lisigumo.” 33 Yesu niga giuna i giuwena ba bainewa tana ya pekina taunana i giuwata.

34 Lava kumdi a giuwena gado, “Ema Waiğake ya giugiuwemai te Buyobuyona ba ya miya nonoğa. Bainewa bi kuna giu te Tana Taunana Natuna sai dawe? Bi Tana Taunana Natuna ba aiyai?”

35 Kamaina bi Yesu giu i waimunena gado, “Yanayana ba temi lisimimo, kamaina te ko vai bi mote kaka vaitena koma miya gulata. Niga yanana kona vaina ba yananağā ko nawa. Muliğā kaka waidudubala yai kwesitawemi. Lava mabai dudubalağā sa nawanawana ba mote a sibe te baiğā sa nawanawa. 36 Yana kona vaina ba koi sumağē, te temi ba yanayana lavemi.”

Lağannemo Yesu giu i waiwaikovi ba i nawa tabunemo bi i miya moimoisili.

Lava mote Yesu ai sumağē

37 Avena te Yesu anisove kauwidi wapewapedi matedimo i voiyedi bi yağolo te mote ai sumağē. 38 Niga ba taugiuwatana Aisaiya bai i giugiuwena mainana ya tubutubuğā. Tana i giuna gado,

“BADA, aiyai ema giu ya waisumağē?

Bi BADA, aiyai lisinemo em ġailisi kwa kamağati?”

39 Taunana aubaina, lava mote Yesu ai sumağē, banina taugiuwatana Aisaiya laidalolo gesaunemo kota i giuna gado,

40 “Bada lava i voiyedi te mote a kita banavi,

bi i voiyedi te nopodi a gududi, taunana aubaina sa kitakitana bi mote sima kita banavi. Bi mote sima sibegu ba mote sima nuwavitala lisigumo te tagu maso ei yawasanidi.”

41 Aisaiya niga giugiuna i giuwena banina Yesu ena ġailisi namalina i kita, taunana aubaina i giuwata.

42 Avena te Diu babadidi wapewapedi Yesu ai sumağē, bi geğə te Palisi babadidi kedinawamo aubaina te tedi mote debamo a giugiuwata banina, bolu vanuwinemo male sa kapotiyovodi. 43 Tedi sa ġoyeġoyena maso lava tedi a kasağesägedi. Bi mote sima ġoyeġoye te Maimaituwa tedi ya kasağesägedi.

Yesu ena giumo dobu ya etaetale

44 Yesu kalinana dididiginemo i giuna gado, “Tana aiyai bi ya waisumağeguna ba mote tagu tauguğā ima waisumağegu bi taugiuksamağegu vaitena ya waisumağē. 45 Tana aiyai bi ya kitakitaguna ba taugiuksamağegu ya kitakita. 46 Tagu

dobumo e yovona ba yanayana, te lava matabudi sai sumağeguna ba mote waidudubalemo sima miya.

⁴⁷ “Bamoda lava egū giu sa vaiye bi mote sima voteyeteye ba tagu mote kaka yàma etaledi. Tagu e yovona mote dobu lavedi etaledi aubaina bi waiyawasanidi aubaina. ⁴⁸ Tedi mabai a dabokegu bi egū giu mote sima waianine, mba giunana kaka lağan damonemo ya etaledi. ⁴⁹ Niga ba giukauwa, banina tagu tauguğā mote egū ǵailisimo yàma giugiu, bi Tamagu taugiukamağegu bai i giugiuvasasağeguna taudidi yà giugiuwedi. ⁵⁰ Bi tagu e sibe te ena giuvavasağā ba yawasana ilailala ya natome. Taunana aubaina, bai yà giugiuwena ba Tamagu i giugiuweguna mainana yà giugiu.”

13

Yesu ena tauwaikaiwatana kağedi i koğedi

¹ Muliğā kaka Vawaitauli Soina bi Yesu i sibe te sauga i tava te niga dobuna ya gose bi ya munağā Tamana lisinemo. Tana dobumo lağan matabuna ena tauwaikaiwatana i ǵoyeǵoye kauwedi. Bi i ǵoyeǵoyedina eete edi noya damonemo a tava.

² Yesu ena tauwaikaiwatana vaitedi aubiga kanina a kanikani bi Seitan ba kaikana Diudas Iskaliyot* nophonemo noğota gebogebona i sako te Yesu ya sakoyovoǵe, Diudas ba Saimon natuna. ³ Yesu i sibe te Tamana ǵailisi matabuna i vite te mwali matabudi yai badayed. Tana i sibe te Maimaituwa lisinağā i yovo bi kota ya munamunağā Maimaituwa lisinemo. ⁴ Kamaina bi kani nophonemo i miyamoito te ena kwama dabanemo i kotekotena i kaikamağe bi tauweli i vai te bwalinemo i pani. ⁵ Bi gauba i vai te abomemo i ǵini bi ena tauwaikaiwatana kağedi i koğedi, bi tauweli bwalinemo panipanina isunemo kağedi i bakilidi.

⁶ Bi Yesu, Saimon Pita lisinemo i tavatava ba Saimon i giuna gado, “Bada, tam bena kağegu kwa koğā, ee?”

⁷ Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Tagu bai niganana yà voivoiyena mote ku sibe bi muliğā kaka banina kwa sibe.”

⁸ Bi Pita i giuna gado, “Geğā, kağegu mote kuma koğā.” Ğome Yesu ena giu i waimunena gado, “Bamoda kağem mote yàma koğā ba tam mote egū tauwaikaiwatana.”

⁹ Saimon Pita ena giu i waimunena gado, “Bada, mote kağegu taunağā kuma koğā, nimagu bi kunugu kota vaitedi kwa koğedi.”

¹⁰ Ğome Yesu giu i waimunena gado, “Lava mabai kaikana a asiwana ba kağediğā sa koğedi, tunidi matabudi ba sabus-abudi. Bi temi matabumi ba kona asiwa bi geğā te, ǵesaumi

* **13:2:** Iskaliyot ba malagai isana bi mote Diudas isana wadubona.

mote ko asiwa.”¹¹ Yesu kaikana i sibe te aiyai kaka ya sakoyovoğe, taunana aubaina i giuna gado, “Matabumi mote lailaisabusabumi.”

¹² Lağannemo kağedi i koğakögä kovidi ba ena kwama i kote munağe bi i munağä ena animiyamo. Bi i waitalayedina gado, “Tagu bai lisimimo e voyiena banina kona sibe ee geğä?”¹³ Temi ko waiisaguna gado, ‘Tauwailovelove.’ Bi ‘Bada.’ Bi mba ko giugiukauwa, lavana ba tagu taunana.¹⁴ Niganana ba tagu emi Bada bi tauwailovelove, kağemi e koğedina ba temi kota mainana emi lava, kağedi ko koğedi.¹⁵ Tagu kauwa ei lovemi te kona kita bi bai e voivoiyena mainana temi ko voiye.¹⁶ Tagu giukauwemo ya giugiuwemi te taupaula mote edi bada sima sağä kamağe, bi kota mainana tauwainoyanoya mote ġemogemotina te taugiukamağena ima sağä kamağe.

¹⁷ “Temi niga giukauwidi niganana kona sibedi, bi ko miyaedina ba Maimaituwa kaka ya kavisuvisumi.”

Yesu sa sakoyovoğena i gei giuwata

(Met 26:20-25, Mak 14:17-21, Luk 22:21-23)

¹⁸ “Tagu mote matabumi yâma giugiuwemi bi mabai e vinevinedin taudidi e sibedi. Bi gilugilumina wadubonemo bai i giugiuwena ba kamaina te ya tubuğä, ‘Tagu aiyai vaitena ke kanikani ġemotana mba lavana ya nuwavitala te yai ġaviyegu.’

¹⁹ “Bi mulığä kaka kauwa sa tubuğana bi tagu niganana ya giugiuwemi te lağannemo bi sa tubuğana ba temi koi sumağä te Tagu Mai Miyamiyagu.²⁰ Tagu giukauwemo ya giugiuwemi, te lava aiyai e giukamağe bi aiyai lavana ya giugiuvaina ba tagu ya giugiuvaigu. Bi aiyai tagu i giuvaiguna ba taugiukamağegu ya giugiuvai.”

(Met 26:20-25, Mak 14:17-21, Luk 22:21-23)

²¹ Niga giuna mulinemo ba Yesu nopona nuwaboya i wanavu bi ena tauwaikaiwatana i giuwedina gado, “Giukauwemo ya giugiuwemi te temi modomimo ġemota kaka ya sakoyovoğegu.”

²² Tedi ai nuwanaina bi ai matakita te aiyai lavana ya giugiuwe.²³ Bi Yesu ena tauwaikaiwatana mododimo ġemota, taunana i ġoyeġoye kauwena diyanemo i miyamiya.²⁴ Kamaina bi Saimon Pita lava Yesu diyanemo i miyamiyana i laumatakamote bi i kasavenana gado, “Bada kwai talaye te lava aiyai ya giugiuwe?”

²⁵ Ĝome te ena tauwaikaiwatana i miyanato Yesu diyanemo bi i waitalana gado, “Bada, aiyai lavana?”

²⁶ Yesu giu i waimunena gado, “Tana aiyai buledi abomemo ya dakwa bi ya vitena mba taunana lavanana.”

Kamaina bi Yesu buledi i vai te i waidakwa bi Saimon natuna Diudas Iskaliyot i vite.²⁷ Mba ġome Diudas buledi i vaivai ba Seitan nopenomo i sola saġa. Bi Yesu, Diudas i giuwena gado, “Bai kwa noġonogotina ba kwa voiye makaiye.”²⁸ Bi tedi teibolomo a kanikanina, Yesu ba Diudas i giugiuwena lisidimo banina mote a sibe.²⁹ Bi Diudas ba mane taulabena, taunana aubaina ena lava ai noġota bena Yesu, Diudas i giugiuwe te soi kanina ya gimala ee lava waiyamoyamonidi mane ya vitedi.³⁰ Ġome Diudas buledi i kanikani kovi ba tana i vapotiyovo te dudubalaġa i nawa.

Yesu, Pita ena valele i gei giuwata

³¹ Laġannemo Diudas i nawanawa mulinemo ba Yesu i giuna gado, “Niganana kaka Tana Taunana Natuna namalina ya laumaġata. Maimaituwa namalina kaka Natuna lisinemo ya kamaġati.³² Bi Natuna ena ġailisi namalina kaka Maimaituwa ya vite. Bi mote ima lofa te Maimaituwa ena ġailisi namalina Natuna ya vite.

³³ “Natunatugu, tagu mote kaka vaitemi tama miya gulata. Temi kaka ko tavuġegu bi mote koma banavigu. Bamomaiġa ya nawanawana ba temi mote luvemi te maiġa ko nawa. Niga giudi ġemotidi Diu babadidi e giuwedi bi niganana kota temi ya giugiuwemi.³⁴ Bi niganana waiġake valivaliuna ya vitezitemina ba: Emi lava, emi lava ko ġoyedi, mai tagu e ġoġeġoġemina. Taunana aubaina emi lava ko ġoyedi.³⁵ Bamoda emi lava, ko ġoyedina kaka lava matabudi sa sibemi te temi ba tagu egħi tauwaikaiwatana.”

³⁶ Bi Saimon Pita i waitalana gado, “Bada, bamo maiġa kwa nawanawa?” Ġome Yesu ena i giu waimunena gado, “Tagu niganana bamo maiġa ya nawanawana ba tam mote ġemoġemotim te kwa kaiwatagu, bi muliġa kaka tam kwa kaiwatagu.”

³⁷ Pita i waitalana gado, “Bada, bai aubaina niganana mote ya ma kaiwatam? Tagu e vononoġa te vaitem ta peki.”

³⁸ Kamaina bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Tam giukauwa te tagu aubaigu kwa peki, ee? Tagu giukauwemo ya giugiu te muliġa kaka kamkam ya ġabana bi tam kaka mala faiona kwa valele te tagu mote ku sibegu.”

14

Yesu ena tauwaikaiwatana i wainuwaubedi

¹ Yesu i giuwedina gado, “Mote komai nuwaboya, Maimaituwa koi sumaġe bi kota tagu koi sumaġegu.

² Tamagu ena vanuwemo ba nakanaka wapewapedi, bamoda gabu geġa tagu maso mote ya giuwemi. Niganana tagu ġome ya nawanawana kaka emi gabu ya kanonoġidi.

³ “Lağannemo yà nawa bi emi gabu yà kanonoğina ba yà yovo munağɑ te metabumi yà doli nawemi egu animiyamo, te vaitemi ġome ta miya ġemota. ⁴ Tagu gabunemo yà nawanawana ba etana temi kona sibe.”

Yesu taunana Eta te Tamana lisinemo

⁵ Tomas i giuna gado, “Bada tama mote ke sibe te tam bamomaigɑ kwa nawanawana, bi tama bainewa bi mba etana ka sibe?”

⁶ Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tagu taunana eta, giukauwa bi yawasana ilailala. Aiayi mote Tamagu lisinemo ima tava, te tagu lisigumo ya tava kaka ya nawa Tamagu lisinemo. ⁷ Bamoda tagu kona sibeguna ba mainana kota Tamagu ko sibe. Niganana, bi noi i nawanana ba temi tana kona sibe bi kona kita.”

⁸ Ģome Filip i giuna gado, “Bada, Tamam kwai lovemaina kaka nuwamai ya kena.”

⁹ Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Filip, vaitem te alamiya bi mote ku sibegu? Tana aiyai bi i kitaguna ba Tamagu i kita. Bi tam bai aubaina kwa giugiu te Tamagu yai lovemi? ¹⁰ Filip, mote ku waisumağegu te tagu Tamagu nöponemo bi Tamagu tagu nöpogumo? Niga giudi yà giugiuwedina mote nuwagumo yàma waitubudi, tam kwa sibe te Tamagu nöpogumo ya miyamiyana taunağɑ ena noya ya voivoiyedi. ¹¹ Sauginemo yà giuna gado, Tagu ba Tamagu nöponemo bi Tamagu ba Tagu nöpogumo ba kamaina te kwai sumağegu. Bi geğɑ ba, anisove kauwidi e voivoiyedina kwa kitedi bi kwai sumağegu. ¹² Tagu giukauwemo yà giugiuwemi, te tana aiyai bi i waisumağeguna kaka bai e voivoiyedina mainana ya voiyedi. Bi tana kaka kauwa nananaka otidi ya voiyedi, mote mai niga kauwidi, banina Tamagu lisinemo yà nawanawana. ¹³ Bi tagu isagumo, bai ko waibağayena, ba tagu kaka yà voiye te Tamana namalina ġaiğailisina Natuna lisinemo yà kamağati. ¹⁴ Temi bai mwalina isagumo koi bağayena ba tagu kaka yà voiye.”

Yesu, Aluwa Waiyawa i giuwapaye

¹⁵ Bamoda kwa ġoyeguna, ba egu waiğake kwa voteyateyaedi. ¹⁶ Bi tagu kaka Tamagu yà bağɑ, te emi tausagu ġesauna ya vitemi te vaitena ko miya nonoğɑ. ¹⁷ Tana ba Aluwa Waiyawa, Maimaituwa ena giukauwa taukamağatina. Bi dobu lavedi mote luvana te simai anine, banina tedi mote a kita ee a sibe. Bi temi kona sibe te tana ba vaitemi bi nöpomimo kaka yà miya. ¹⁸ Tagu mote kaka yàma gose kamağemi maibena kedakeda bi lişimimo kaka tagu yà yovo munağɑ. ¹⁹ Bi lağɑn watığena ba dobu lavedi mote sima kitagu. Bi temi kaka tagu ko kitagu, tagu e yawasana aubaina

temi kota ko yawasana.²⁰ Lağannemo yà kenamoitona kaka temi ko sibe te tagu ba Tamagu nponemo, bi temi ba tagu nopupomo bi tagu ba temi nopolimo.

²¹ Tedi mabai egū waiğake sai aninedi bi sa kaikaiwatedina mba taudidi tagu sa ġoyeġoyegu. Bi mabai sa ġoyeġoyeguna ba Tamagu kaka ya ġoyedi, bi tagu kota tedi yà ġoyedi bi lisidimo yà kamaġati munaġegu.²² Kamaina bi Diudas (mote Diudas Iskaliyot) i giuna gado, “Bada, bai aubaina te tama lisimaimo kwa kamaġatim bi mote dobu lavedi lisidimo kuma kamaġatim?”

²³ Bi Yesu ena giu i waimunena gado, “Tana aiyai bi ya ġoyeġoyeguna ba egū wailovelove ya voteyeteyedi. Bi Tamagu kaka tana ya ġoye, bi tama kaka ka nato lisinemo te vaitena ka miya.²⁴ Tana aiyai bi mote ima ġoyeġoyegu ba egū wailovelove mote ima voteyeteyedi. Bi niga giudi ko vaivaiyedina ba mote nuwagumo yàma waitubudi, bi Tamagu i giugiukamaġeguna kalinana.

²⁵ “Temi yaġolo vaitemi ta miyamiya, aubaina te niga giudi matabudi yà giugiuwemi.²⁶ Bi lağannemo emi Tausagu Aluwa Waiyawa, isagumo Tamagu ya giukamaġena, ba mwali matabudi kaka yai lovelovemi bi bai matabudi e giugiuwemina kaka ya talawainoġotimi.²⁷ Bi tagu ba yà nawana bi nuwauba yà vitevitemi. Tagu nuwauba yà vitevitemina ba mote mai dobu lavedi sa vitevitemina. Taunana aubaina, temi mote komai nuwaboya bi nuwemi ima kuluva.

²⁸ “Temi kona vaiye, e giuwemina gado, ‘Tagu ba yà nawana, bi yà munaġa yovo lisimimo.’ Bamoda ko ġoye kauweguna, ba koi nuwavisu te Tamagu lisinemo yà nawanawa, banina Tamagu i saġa gulatana mote mai tagu.²⁹ Muliġa kaka kauwa sa tubuġana bi niganana yà giugiu wainonomi te koi sumaġa, te bai e giugiuwemina ba giukauwa.³⁰ Mote bamo gavogavo te lisimimo yà gagali gulata, banina niga dobuna tauwaibadayena kaikana ya tavatava. Tana mote ena ġailisi tagu lisigumo ima kenakena.³¹ Tagu Tamagu bai i giugiuvavasaġeguna taunana yà voiye, te dobu lavedi sa sibe te tagu ba Tamagu yà ġoyeġoye kauwe.

“Ko potiyovo bi ta nawa.”

15

Yesu taunana waen kaina

¹ Kamaina bi Yesu i giu munaġana gado, “Tagu taunana waen kaina, bi Tamagu ba taubayau.² Bi tagu modogumo, lagalaga mote sima votavota ba tana ya guledi bi lagalaga a votavotana ba ya gula yawasidi te sa vota gulata.³ Temi kaikana kona visuvisu, banina tagu giu visuvisuna

ei lovelovemi. ⁴ Te temi tagu nopogumo ko miya, kota tagu temi nopomimo yà miya. Bi waen kaina lagalagana mote kaka taudiğā sima vota yababa, kamaina te waen kaina modonemo sa patuna kaka sa vota. ⁵ Tagu taunana waen kaina, bi temi ba lagalagana. Tedi mabai tagu nopogumo sa miyamiya bi tagu tedi nopolimo kaka sa vota gulata. Bi temi mote tagu vaitegu ba mote kaka koma vota. ⁶ Tana aiyai bi mote nopogumo ima miyamiya, ba tana maibena kai lagana nuwagasina sa pwalağe, bi ya pokipokina. Mba mai lagelagedi ba sa laitupedi te kaimo sai kalağosedi. ⁷ Bamote temi tagu nopogumo ko miyamiyana ba giugu nopomimo sa kenakena, bi bai ko góye bi koi bağayena ba tagu kaka yà vitemi. ⁸ Lağannemo ko votavota gulatana, ba temi ko kakamağatimi te egu tauwaikaiwatana. Mba votanana taunana Tamagu namalina ya kakamağati.

⁹ “Tamagu ya góye góyeguna, mainana kota tagu temi yà góye góyem. Temi niganana ba egu góyemo ko miya. ¹⁰ Bamoda egu giuvavasağā ko voteyeteyedina ba temi kaka tagu egu góye nöponemo ko miya, maibena tagu Tamagu ena giuvavasağā e voteyeteye bi ena góyemo yà miyamiyana. ¹¹ Bi tagu niga giudi e giuwemi te yasisigu nöponimo ya kena bi ko yasisi nonoğā. ¹² Niga taunana egu giuvavasağā: Temi emi lava ko góyedina mai tagu yà góye góyemina. ¹³ Bi góye laukaina ba tana aiyai ena yawasana ya vitezite munağena ena lava aubaidi. ¹⁴ Bamoda temi tagu egu lava ba egu giuvavasağā ko kaiwatedi. ¹⁵ Tagu mote yàmai isemi taupaula, banina taupaula edi bada bai ya voivoiyena mote a sibe. Taunana aubaina, yà waiisemina egu lava, banina Tamagu bai matabudi i wailoveloveguna ba temi ei lovelovemi. ¹⁶ Temi mote tagu ko vinegu bi tagu temi e vinemi bi e giukamağemi te ko vota. Bi mba votedi ba sa kena nonoğā. Taunana aubaina, isagumo bai ǵesauna koi bağayena ba Tamagu kaka ya vitemi. ¹⁷ Niga taunana egu giuvavasağā: Temi emi lava ko góyedi.”

Dobu lavedi Yesu ena tauwaikaiwatana a dabokedi

¹⁸ “Bamoda dobu lavedi sa dabokemina ba ko noğoti te tagu dolinemo a gei dabokegu. ¹⁹ Bamoda temi dobu lavedi edi miyamiyamo ko miyana ba dobu lavedi sa góyemina mai tedi edi lava otidi. Bi geğā te, temi niga dobunemo e vinekamağemi te mote niga dobuna aubaina. Taunana aubaina, dobu lavedi kaka temi sa dabokemi. ²⁰ Tagu niga giudi e giugiuwemina ko noğotidi, ‘Taupaula mote kaka ena bada ima sağā kamağe.’* Bamoda lava sa laulkivigebogeboyeguna ba kota temi sa laulkivigebogeboyem. Bamoda

* 15:20: Dyon 13:16.

egu wailovelove sa vovoteyeteyedina ba temi kota emi wailovelove sa voteyeteyedi.²¹ Bi lava kaka sa laukivigebogeboyemi, banina temi ba tagu aubaigu. Bi tedi mote a sibe te aiyai i giukamağegu.²² Bamoda lisidimo mote maso e nato bi e lauguguya, ba gebogebomo wavuna maso mote a avali. Bi niganana mote gebogebomo simai papa, banina tagu kaikana lisidimo e lauguguya.²³ Tana aiyai bi ya dabodabokeguna ba kota Tamagu ya dabodaboke.²⁴ Tagu mataila nananakidi e voyiedi a kitekitedina ba mote bamo aiyai mainana i voyiedi. Bamoda tagu mote maso matailidi e voyiedi ba maso mote gebo wavuna a avali. Bi geğə te, tagu niga matailidi e voivoiyedina a kitedi, bi yağolo te tagu bi Tamagu sa dabodabokemai.²⁵ Niga ba edi waiğake gilugilumina wadubonemo banina ya tubutubuğə. Gilugilumina i giuna gado, ‘Tedi mote bai gebona lisigumo a banavi bi tagu a daboke yababegu.’[†]

²⁶ “Tamagu kaka tausagu Aluwa Waiyawa ya giukamağe yovoğe. Aluwina taunana giukauwemo yai eta doliyemi bi tagu ya giuwaimağotigu.²⁷ Bi temi kaka lava ġesaudi lisidimo tagu ko giuwatagu, banina pakanemo ba temi tagu vaitegu.”

16

¹ Bi Tagu bai matabuna e giuwemi te temi mote waisumağə koma kaisako.² Bi temi kaka bolu vanuwinemo sa kwavivaimi, bi saugina ya tavana ba lava aiyai i waipekimina ba ya wainoğota te bena Maimaituwa ena noya ya voivoiye.³ Tedi kaka niga mainana kauwidi sa voyiedi, banina Tamagu bi Tagu mote a sibemai.⁴ Tagu niga kauwidi e giuwemi te sauga ya natonatona niga kauwidi sa tubuğana, ba bai e geigei giuwemina ko noğotidi. Tagu pakanemo mote ya giuwemi, banina tagu temi vaitemi.

Aluwa Waiyawa ena noyanoya

⁵ Tagu niganana ya nawananawana taugiukamağegu lisinemo bi geğə te, mote aiyai kuma waitalayegu gado, “Tam bamo kwa nawanawa?⁶ Bi banina niga giudi e giuwemi, taunana aubaina te ko waiwainuwaboya.⁷ Tagu giukauwemo ya giugiuwemi, temi emi visu aubaina te tagu ya nawa. Bamote tagu bi mote yama nawa ba emi Tausagu mote kaka lisimimo ima yovo. Bi ya nawana kaka Tausagumi ya giukamağe yovoğe.⁸ Bi lagannemo ya yovona ba dobu lavedi yai lovelovedi te edi gebogebomo sibedi, didimana voyiedi sa sibedi bi kovoğə ya natonatona sa sibe.⁹ Bi gebogebomo giuna ena yawanimo ba, banina lava

[†] 15:25: Sale 35:19, 69:4.

mote tagu sima waisumağegu. ¹⁰ Bi didimana voyiena ena yawanimo ba niga mainana, banina tagu ya nawanawa Tamagu lisinemo bi temi mote koma kitagu. ¹¹ Bi etala ena yawanimo ba, banina Maimaituwa kaikana niga dobuna tauwaibadayena i lauyovoğe.

¹² “Bi giu i wapa te maso e giuwemi bi temi mote luvemi te koma sibe kovidi. ¹³ Lağannemo giukauwa Aluwina ya yovona, kaka giukauwemo yai eta doliyemi. Tana mote tau-nağɑ̄ ena ġailisimo ima gagali bi lisigumo bai ya vaivaiyena taunana ya gagaliye bi kauwa bai muliğɑ̄ sa tubuğana taudidi ya giuwemi. ¹⁴ Tana bai lisigumo ya vaivaiyena taunana ya giuwemi te namala ġaiġailisina ya vitegu. ¹⁵ Bi bai matabuna Tamagu lisinemo ba tagu aubaigu, taunana aubaina tagu e giuna gado, ‘Aluwa Waiyawa lisigumo bai ya vaivaiyena taunana lisimimo ya kamağatidi.’”

Nuwaboya ya nuwavitala te yasisi

¹⁶ Yesu i giuna gado, “Temi sauga watīgena mote koma kitagu bi mote ima lofa te ko kita munağegu.”

¹⁷ Ena tauwaikaiwatana taudiğɑ̄ ai giugiuna gado, “Tana i giuwedana gado, ‘Temi sauga watīgena mote koma kitagu bi mote ima lofa te ko kita munağegu.’ Niga giuna banina ba bai? Bi kota i giuna gado, ‘Banina tagu ya nawanawa Tamagumo.’ Niga giuna banina ba bai?” ¹⁸ Tedi yağolo te a waitalana gado, “Niga giuna, ‘Sauga watīgena.’ Mba banina bai? Tada mote ta sibe te tana bai ya giugiuwe.”

¹⁹ Bi Yesu i sibe te tedi a ġoyeğoyena tana sai talaye, taunana aubaina i giuwedina gado, “Tagu e giuwemi te, lağan watīgena mote kaka koma kitagu bi mote lofana te ko kitagu. Temi niga giuna taunana ko waitalapiliye, ee?

²⁰ Tagu giukauwa ya giugiuwemi, te temi ba ko ġaba bi koi nuwaboya. Bi dobu lavedi ba sa yasiyasisi, temi ba koi nuwatoi bi emi wainuwatoi kaka ya nuwavitala te ko yasisi.

²¹ Lağannemo waivini nuwana wainatuna ba yavi ya vai, banina ena waibewa saugina i tava, bi gomana i tubuğana mba yavina i kovi. Tana ya yasisi banina gomana dobumo i tubuğɑ̄.

²² Mba kauwina ġemotina kota mainana lisimimo ya tubuğɑ̄. Te temi niganana ko wainuwaboya bi tagu kaka ya kita munağemi te ko yasisi bi emi yasisina mote aiyai kaka lisimimo ima kaikamağe.

²³ “Mba lağannemo temi mote kaka bai ġesauna lisigumo komai bağaye. Tagu giukauwemo ya giugiu te isagumo bai koi bağayena Tamagu lisinemo ba ya vitemi. ²⁴ Temi yağolo mote isagumo bai koi bağaye eete niganana. Bi niganana koi bağana ba ko banavi bi koi nuwavisu gulata.”

Dobumo Vawaiuba

²⁵ Tagu niga kauwidi laautalamo e giugiuwedi. Bi sauga ya natonato kaka Tamagu giuna yà giu otigemi bi mote laautalamo yàma giu. ²⁶ Bi mba lağannemo temi kaka isagumo Tamagu koi bağä bi tagu mote temi aubaimi tana yàmai bağä. ²⁷ Bi Tamagu taunana ya ġoyeġoyemi, banina temi tagu ko ġoyeġoyegu bi konai sumağegu te tagu Tamagu lisinağä e yovo. ²⁸ Tagu Tamagu lisinağä e yovo te dobumo e tava bi niganana ba dobu yà gosegose bi yà munamunağana Tamagu lisinemo.

²⁹ Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana a giuwena gado, “Niganana ba giu baniotidimo kwa giugiuwemai bi kuma laulautaulala. ³⁰ Niganana kaka ke sibem te tam mwali matabudi kuna sibedi, bi mote ku ġoye te lava ġesau yai talayem. Mba taunana aubaina, tama kei sumağä te tam Maimaituwa lisinağä kuna yovo.”

³¹ Bi Yesu edi giu i waimunena gado, “Temi niganana kaka konai sumağä, ee?” ³² Saugina ba ya natonato bi kaikana i tava, mba sauginemo temi kaka ko dabalala emi malagaīga. Temi kaka tagu ko gose kamağegu bi geğä te, tagu mote tauguğä, banina Tamagu ba tagu vaitegu.

³³ “Tagu niga kauwidi e giuwemi te temi kaka lisigumo nuwauba ko vai. Bi dobumo kaka pilipili koi ġalodi. Bi geğä te, nuwemi ya lautou, banina tagu dobu tauwaibadayena e lauyovoğe.”

17

Yesu taunağä aubaina i laupali

¹ Yesu giu i waikovi, mulinemo ba i waikita sağä malamo bi i laupalina gado, “Tamagu, saugina i tava te namalim ġaiġailisina kwa vitegu, bi tagu namala tam yà vitem. ² Tam waibada kuna vitegu te tagu lava matabudi yài badayed. Te lava mabai kuna viteviteguna ba yawasana ilailala yà vitedi. ³ Bi yawasana ilailala banina ba tam Maimaituwa giugiukauwim sa sibem, bi kota tagu Yesu Keliso, kuna giugiukamağeguna sa sibegu. ⁴ Tagu dobumo noya kuna viteviteguna ba ei kovi te dobumo namalim ġaiġailisina yà kamağati. ⁵ Bi Tamagu, niganana em ġailisi namalinemo kwa sağegu, ġailisina namalinemo wala te miyamiya, muliğä kaka dobu i tubuğä.”

Yesu ena tauwaikaiwatana aubaidi i laupali

⁶ Bi niga dobunemo tauwaikaiwatana kuna viteviteguna, lisidimo tam e kamağatim. Tedi wala tam aubaim, bi tagu kuna vitegu te gium a voteyeteye. ⁷ Tedi niganana

a sibe te bai matabuna kuna vitezitegunu ba tam lisim̄ga sa yovoyovo. ⁸ Tam giu kuna vitezitegunu e vitedi te ai aninedi. Bi a sibe te giukauwa, tam lisim̄ga e yovo bi ai sumāga te tam kuna giukamāgegu. ⁹ Tagu egu pali ba mote dobu lavedi aubaidi bi mabai kuna vitezitegunu aubaidi ya laulaupali, banina tedi ba tam aubaim. ¹⁰ Bai matabuna tagu lisigumo ba tam aubaim, bi bai matabuna tam lisimmo ba tagu aubaigu. Te tedi ġailisi sa vai bi namala tagu sa vitezgu. ¹¹ Tagu mote dobomo yāma miya wailofa bi, tedi yaġolo dobomo sa miyamiya. Bi geġa te, tagu ba niganana lisimmo ya saġasaġa. Tamagu Waiwaiyawim, isam kuna vitezitegunu, niganana isamna ena ġailisimo kwa labedi te tedi ba ġemota maibena tada. ¹² Laġannemo tedi tagu vaitegu ba, em waibada ġaġġailisina kuna vitezitegunemo e labe kauwedi te mote ġemota i ainawanawa. Bi geġa te, aiyai te ya ainawanawana taunana i ainawanawa te, gilugilumina wadubonemo banina ya tubuġa. ¹³ Bi tagu niganana ba lisimmo ya saġasaġa. Tagu yaġolo dobomo vaitedi bi niga kauwidi ya giugiuwedi, te tedi egu yasisi nopodi yai wanavu. ¹⁴ Tam giu tagu e vitedi, bi dobu lavedi tedi a dabokedi, banina tedi mote dobu lavedi, kota tagu mainana mote dobu lavagu. ¹⁵ Tagu mote yāma laulaupali te egu tauwaikaiwatana kwa nawedi tabudimo, bi kwa labe kauwedi te ġavīġavīyina mote ima kagebogebodi. ¹⁶ Tedi ba mote dobu lavedi, tagu kota mainana mote dobu lavagu. ¹⁷ Tam giu ba giukauwa. Em giukauwinemo egu tauwaikaiwatana kwa voiyedi te saila waiyawa. ¹⁸ Tam dobomo kuna giukamāge yovoġegu, mainana kota tedi dobomo ya giugiuksamāgedi. ¹⁹ Bi tedi aubaidi tagu ya vitezite munaġegu, te tedi kota giukauwemo sa vite munaġegu.

Yesu tauwaisumaġa aubaidi i laupali

²⁰ Tagu egu pali ba mote egu tauwaikaiwatana taudiġa aubaidi. Bi edi lauguguyemo mabai sai sumāgeguna kota vaitedi aubaidi ya laulaupali, ²¹ te tedi matabudi ba ġemota. Tamagu, tedi kwa natomedi tada nopodemo maibena tam tagu nopogumo bi tagu tam nopommo. Te dobu lavedi sa kita bi sai sumāga te tam, tagu kuna giukamāgegu. ²² Bi tam em ġailisi namalina kuna vitezitegunu taunana e vitedi te tedi nuwaġemotemo sa miya, maibena tam bi tagu tada ġemota. ²³ Te tagu ba tedi nopodimo bi tam ba tagu nopogumo. Tam tedi kwai ġemotidi te bwainemo sa miya nonoġa. Mba mainana kaka dobu lavedi sa sibe te tam tagu kuna giukamāgegu. Bi kota sa sibe te tam kwa ġoyeġoyedina mainana tagu kwa ġoyeġoyegu.

²⁴ Tamagu, mulīga kaka dobu i tubuğana, tam kuna ġoye kauwegu aubaina te namala saġasaġa guletina kuna vitegu. Tagu ya ġo耶goyena tedi mabai kuna viteviteguna, tagu bamo ġome ba tedi vaitedi te egħi ġailisi namalina sa kita. ²⁵ “Tamagu, tam didimanim, dobu lavedi mote tam a sibem, bi tagu tam e sibem. Bi tedi mabai kuna viteviteguna a sibe te tam ba tagu kuna giukamaġegu. ²⁶ Tagu tedi lisidimo e kamaġatim, bi yaġolo te ya ġo耶gi nawem. Te em ġo耶gi lisigumo ba tedi nopolimo ya kena, bi tagu tedi nopolimo ya miya.”

18

Yesu a pani

(Met 26:47-56, Mak 14:43-50, Luk 22:47-53)

¹ Laġannemo Yesu pali i waiwaikovi, ba ena tauwaikaiwatana vaitedi Kidlon gwagwanaġa a nawa te noi nevanemo a tava. Bi ġome ba oliv kaidi guguludi.

² Diudas tana Yesu tausakoyovoġena bi mba dobuna i sibe, banina tedi laġan wapawapa ġome a waiġemota. ³ Taunana aubaina, Diudas Palisi bi pilipilisi edi babada, Loum edi tauwaiġavija visa bi pali vanuwina tauyavena a giugiukamaġedina i waietadoliyedi te oliv kaidi gugulunemo a tava. Tedi nimedimo ba kwadam bi aniwaiġavija madedi.

⁴ Yesu bai matabudi lisinemo sa tubuğana i sibedi, kamaina bi i moito nawa matedimo bi i waitalayedina gado, “Temi aiyai ko tavutavuġe?”

⁵ Tedi ena giu ai munena gado, “Nasalet Yesuna.”

Bi Yesu i giuna gado, “Tagu taunana.” Bi Diudas, Yesu tausakoyovoġena ba ġome mba lavedi vaitedi a moimoito. ⁶ Bi ġome Yesu i giuwedina gado, “Tagu niga taunana, ba tedi ai mulisuwusuwa te a kuluva doġamo.”

⁷ Kamaina bi Yesu i waitala munaġedina gado, “Temi aiyai ko ġo耶goye?”

Bi tedi a giuna gado, “Nasalet Yesuna.”

⁸ Kamaina bi Yesu i giuwedina gado, “Kaikana e giuwemi te tagu taunana. Bi bamoda tagu ko tavutavuġegu, ba niga oloolotodi* ko giuwedi te sa nawa.” ⁹ Niga giuna ba dolinemo i giugiuwedina mainana i tubuġa. Tana i giuna gado, “Tamagu, kuna viteviteguna mote ġemota e laipaili.”†

¹⁰ Ġome te Saimon Pita ena kwatikwati i soluvai bi pilisi saġasaġa guletina ena taupaula isana Malukasi beyana kataiyanemo i tadi kamaġe.

¹¹ Yesu, Pita i giuvavasaġena gado, “Em kwatikwati ku sako munaġe ena gabumo. Tam kunai noġota bena Tamagu

* **18:8:** Yesu i giuna gado, “Niga oloolotodi, ba tana ena tauwaikaiwatana i giugiuwedi.” † **18:9:** Dyon 6:39

wainuwatoi yavina i viteguna mote yàma nawae, ee? Bena yà nawae.”

¹² Kamaina bi Loum edi tauwaiğaviya visa, edi bada bi pali vanuwina tauyavena Yesu a kaididi bi a pani. ¹³ Tedi tana a gei nawe Kaiyapas botiyana Anas lisinemo. Kaiyapas ba pilisi sağasağä guletina mba kwalabunemo. ¹⁴ Kaiyapas taunana wala Diu babadidi i giuwedina gado, “I visu te lava ġemota lava matabudi aubaidi ya peki.”[‡]

Pita ena valele dolidolina

(Met 26:69-70, Mak 14:66-68, Luk 22:55-57)

¹⁵ Saimon Pita bi tauwaikaiwatana ġesauna[§] Yesu a vavawata nave. Pilisi sağasağä guletina mba tauwaikaiwatana ġesauna i sibe taunana aubaina, Yesu vaitena a sola nawa pilisi sağasağä guletina ena vanuwa didiyaunemo. ¹⁶ Bi Pita ba ganakuku mataetinemo i waiwailaba. Bi mba tauwaikaiwatana ġesauna i potiyovo munağä ganakuku mataetinemo bi taupaula waivinina ġome noyanoyana i giuve te Pita yai doli sağe ganakuku nophonemo.

¹⁷ Bi taupaula waivinina Pita i waitalayena gado, “Tam kota niga olotona ena tauwaikaiwatana ġemota, ee?”

Bi Pita giu i waimunena gado, “Geğä, mote tagu.”

¹⁸ Mba ġome ba tululu i didiga taunana aubaina, taupaula bi tauyava kai a muka, a moito waikwaivivili bi a malimalili. Bi Pita kota ġome vaitena a malimalili.

Pilisi sağasağä guletina Yesu i waitalaye

(Met 26:59-66, Mak 14:55-64, Luk 22:66-71)

¹⁹ Tedi ġome a malimalili ba Pilisi sağasağä guletina noke Yesu i waitalayena gado, “Em tauwaikaiwatana ba mabai bi bai kuna wailoveloveye?”

²⁰ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tagu sauga matabuna debamo e gagagali. Tagu Diu lavedi edi bolu vanuwidiğä bi pali vanuwinemo bamo Diu lavedi a waiğemotana ba ġome e waiwailovelove. Bi mote bamo kandavonemo yà giugiu. ²¹ Bai aubaina kwa waitalayegu? Lava a vaivaiyeguna kwatalayedi. Tedi bai e giugiuwena a sibe.”

²² Lağannemo Yesu niga mai i giugiu ba tauyava ġemota diyanemo i moimoitona Yesu i launevakau bi i giuwena gado, “Mba mainana pilisi sağasağä guletina ena giu waimunena, ee?”

²³ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Bamoda bai giuna e vatowapana ba kwa giu, bi bamo te giukauwa e giuwena ba bai aubaina kuna launevakaugu?”

[‡] **18:14:** Dyon 11:49-50. [§] **18:15:** Giu tauwaikaiwatana ġesau ba Dyon.

²⁴ Ġome te Anas Yesu manima panipanina i giukamaġe pilipilisi edi bada Kaiyapas lisinemo.

*Pita ena valele wailabuna bi waifaionina
(Met 26:71-75, Mak 14:69-72, Luk 22:58-62)*

²⁵ Bi Saimon Pita i moito i malimalili bi ai talayena gado, “Tam kota ena tauwaikaiwatana ġemota, ee?”

Tana i valelena gado, “Geġa, mote tagu.”

²⁶ Ġome ba pilisi saġasaġa guletina ena taupaula, bi tana ba Pita oloto beyana i taditadikamaġena ena dam lavana. Mba taupaulina Pita i giuwena gado, “Tagu olip kaina gugulunemo tam tana vaitena e kitemi.” ²⁷ Ġome Pita i valevalele munaġa, ba kamkam ġaba i waitubu.

*Yesu Paelat matanemo i moito
(Met 27:1-14, Mak 15:1-5, Luk 23:1-5)*

²⁸ Yesu ba Kaiyapas ena vanuwemo bi olaolala kaikana Diu babadidi ai doli nawe Loum gabemanina isana Paelat lisinemo. Tedi mote a ġoye te sai miledi, taunana aubaina Paelat ena animiyamo mote a valageta, banina a ġo耶ēgoye te Vawaitauli Soina sa kani. ²⁹ Kamaina bi Paelat i potiyovo doġamo bi i waitalayedina gado, “Niga lavana bai gebona i voiye bi ko natonatome lisigumo?”

³⁰ Tedi Paelat ena giu ai munena gado, “Bamoda tana mote maso pilipili tauvoiyedi maso bai aubaina kei doli natome lisimmo.”

³¹ Paelat i giuna gado, “Temi koi doli nawe bi emi waīgake luvanemo ko etale.”

Bi Diu babadidi mamedidi a giuna gado, “Tama mote ema waibada bai ima kenakena te lava kai peki.” ³² Bi Yesu bainewa sai pekina ba i gei giuwata bi bai i giugiuwena luvanemo mainana ya peki.

³³ Mba ġome te Paelat i valageta munaġa ena animiyamo, bi i giu te Yesu a natome lisinemo bi i waitalayena gado, “Tam ba Diu lavedi edi ġalibona, ee?”

³⁴ Bi Yesu i waitalana gado, “Niga ba tam taumġa em noġota kwa giugiuwegu ee lava a giugiuwemna kwa giugiuwegu?”

³⁵ Bi Paelat giu i waimunena gado, “Tam kunai noġota te tagu Diu lavagu, ee? Niga ba tam em lava otidi bi pilipilisi edi babada a pani natomem tagu lisigumo. Tam bai gebona kuna voiye?”

³⁶ Ġome Yesu giu i waimunena gado, “Tagu egħi waibada mote niga dobunemo e vai. Bamoda egħi waibada niga dobunemo e vai, maso ba taukaiwatagu aubaigu ai ġavix te Diu babadidi nimedimo a kaikamaġegu. Bi geġa te, egħi waibada ba dobu ġesaunemo e vai.”

³⁷ Kamaina bi Paelat i giuna gado, “Tam ba ġalibona.”

Bi Yesu giu i waimunena gado, “Tam kwa giugiu te tagu ġalibona ba kuna giukauwa. Tagu niga dobunemo e yovo bi e tubuġana ba giukauwa yà giuwata. Tedi mabai giukauwa a sibesibena ba kalinagu sa vaivaiye.”

³⁸ Bi Paelat i waitalana gado, “Giukauwa banina ba bai?” Ĝome Paelat i potiyovo munaġa lava lisidimo bi i giuwedina gado, “Tana mote bai gebona i voiye te tagu yà etale. ³⁹ Bi geġa te, temi emi vaivaimo ba Wawaitauli Soina sauginemo, biliwelokomo taumiya ġemota yà kaikaikamaġe. Temi ko ġoyeġoyena Diu edi Ġalibona aubaimi yà kaikamaġe, ee?”

⁴⁰ Ĝome tedi a binau saġena gado, “Geġa, mote tana. Tama ka ġoyeġoyena Balabas kwa kaikamaġe.” Balabas wala ġaviya tauwaitubuna.

19

Paelat i waianina te Yesu sa tupalatu

¹ Bi Paelat ena tauwaiġaviya i giuwedi te Yesu sa biti, kamaina bi tedi tana a biti. ² Tauwaiġaviya donadona a pipini bi Yesu kununemo a sako bi gala molemolewina ai kote. ³ Bi lisinemo ai velaumunaġa bi a giugiuna gado, “Ebom, Diu edi ġalibona.” Kamaina bi a launevakau.

⁴ Paelat i potiyovo munaġa bi Diu a waiġemotidina i giuwedina gado, “Yà kapotiyovo lisimimo te ko kita. Tagu yà giugiuwemi te konai wavuna ba lisinemo mote bai e banavi.”

⁵ Ĝome te Yesu kunuteiya waidonadonana bi gala molemolewina a waikotena i potiyovo, bi Paelat i giuwedina gado, “Lavana niga.”

⁶ Sauginemo Pilisi edi babada bi pali vanuwina tauyavema a kitakita ba a binauna gado, “Ku tupalatu, ku tupalatu.”

Bi geġa te, Paelat i giuwedina gado, “Temi ko vai nawe te ko tupalatu, banina tagu mote ena gebo bai e banavi.”

⁷ Bi geġa te, Diu babadidi a laugayabagibagina gado, “Ema waiġoke ya kenakena te mba waiġokena luvanemo tana kamaina te ya peki. Banina tana i giu munaġe te tana ba Maimaituwa Natuna.”

⁸ Laġannemo Paelat niga giuna i vaivaiye ba i naila gulata.

⁹ Ĝome te Paelat i munaġa vanuwa nöponemo bi Yesu i waitalayena gado, “Tam dobu isana lavam?” Bi Yesu mote bai i giuwe.

¹⁰ Bi Paelat i giuna gado, “Bai aubaina egu giu mote ku waimune? Tam kuna sibe ee geġa te tagu waibada lisigumo ya kenakena te yà kaikamaġem ee yà tupalatum?” ¹¹ Bi Yesu giu i waimunena gado, “Em waibada dibunemo yà

miyamiya, banina Maimaituwa i vitem. Bi aiyai lavana i pani natomeguna lisimmo ba tana gebo dididiga i voye.”

¹² Ĝome Paelat eta i tavutavu te maso Yesu i kaikamaĝe bi geĝa te, Diu lavedi a binabinauna gado, “Bamoda niga olotona kwa kaikamaĝe bi ya nawana ba Sisa mote tam imai tauyem. Banina, aiyai lavana ya giugiu te tana ĝalibona ba tana Sisa ya laulauyovoĝe.”

¹³ Sauginemo Paelat niga giudi i vaivaiyedi ba Yesu i waidoli te a potiyovo. Kamaina bi tau lauetala ena ani-miyamo i miya. Mba gabuna sa waiisana Gasagasana Alemik kalinedimo sa waiisana Gabata. ¹⁴ Suwalamodo balana muliĝa kaka Vawaitauli Soina ya tubuĝa. Bi Paelat Diu lavedi i giuwedina gado, “Emi ĝalibona naniga.” ¹⁵ Tedi a binauna gado, “Ku nawe tabunemo kwa tupalatu! Kwa tupalatu!” Bi Paelat i waitalayedina gado, “Gode, emi ĝalibona yà tupalatu, ee?” Bi pilisi edi babada giu ai munena gado, “Tama mote bamo ema ĝalibona ĝesau, kamaina Sisa taunaĝa.” ¹⁶ Bi etala mulinemo ba Paelat Diu lavedi nimedimo Yesu i sako te sa tupalatu.

Yesu a tupalatu

(Met 27:32-34, Mak 15:21-32, Luk 23:26-43)

Kamaina bi tauwaiĝaviya Yesu ai doli.

¹⁷ Tana taunaĝa ena kolosi i avali bi i potiyovo te i nawa Kunukoukou gabunemo. Mba modomodona Alemik kalinedimo ba sa waiisana Golgota. ¹⁸ Ĝome Yesu kolosimo a tupalatu bi diyanemo ba lava labu vaitedi kota a tupalatudi. Lava ĝemota kataiyanayawaninemo bi ĝesauna ĝeniyayanayawaninemo. ¹⁹ Paelat giugiu watigena i gilumina gado, “Nasalet Yesuna, Diu lavedi edi Ĝalibona.” Te kolosi modenemo a tutu waipatu.

²⁰ Lava wapewapedi niga gilumina a iyevi, banina Yesu antupalatuna gabuna ba mote manekemo bi malagai dididiga diyanemo. Gilumina ba Alemik, Latin bi Gulik kalinedimo. ²¹ Bi pilisi edi babada nuwedi i medi bi Paelat a giuwena gado, “Bai aubaina kuna gilumana gado, ‘Diu lavedi edi Galibona?’ Tam maso kuna gilumana gado, ‘Niga lavana i giuna gado, Tagu taunana Diu lavedi edi Ĝalibona.’ ”

²² Ĝome te Paelat edi giu i waimunena gado, “Bai e gilugilumina ba kamaina e gilumi.”

²³ Yesu kolosimo a tupalatu mulinemo ba tauwaiĝaviya
⁴ Yesu ena gala a legaudi bi a dailidi te dubu 4, bi ai legau ĝemoĝemota. Bi kota kwama lofalofana, nponemo anikote vaitena a vai. Niga kwamana ba mote popopona bi ĝauĝaulina. ²⁴ Tedi a giuna gado, “Mote tama lisi bi

ta koitiliye te aiyai ya vai.” Niga kauwina i tubuğana ba gilugilumina wadubona i giugiuna luvanemo,
“Tedi egu gala a dailidi

bi a koitili te aiyai ya legaudi.”*

Taunana aubaina, tauwaiğaviya niga kauwidi mai a voiyedi.

²⁵ Yesu ena kolosi diyanemo taumoito ba Yesu tinana matasina, Kiliyopas mwanena Meli bi Meli Magadalin.

²⁶ Lağannemo Yesu i kita te tinana bi ena tauwaikaiwatana i ǵoyeǵoye kauwena vaitena a moimoito ba tinana i giuwena gado, “Waivini, mba taunana natum.” ²⁷ Bi kota ena tauwaikaiwatana i giuwena gado, “Niganana niga waivinina ba tinam.” Mba ǵome te ena tauwaikaiwatana tinana i waidoli nawe ena vanuwemo.

Yesu Ena Peki

(Met 27:45-56, Mak 15:33-41, Luk 23:44-49)

²⁸ Mba kauwidi mulidimo, Yesu i sibe te ena noya i waikovi bi bai gilugilumina wadubonemo i giugiwena ya tubuğana aubaina i giuna gado, “Tagu gadogu i magu.”†

²⁹ Ğome ba waen waiğolana dubina i kenakena. Kamaina bi waen anitaina ai dakwa bi kai isop lagana a vai te a kaiğavi bi ai yoyo saǵe Yesu mudunemo. ³⁰ Yesu waen waiğolana i tego mulinemo ba i giuna gado, “Bai matabuna i kovi.” Ğome iwana i taunoku bi aluwina Tamana i vite te i peki.

³¹ Bi mba lağanna ba vononoǵa lağanna bi bokinamai ba Diu lavedi edi Waiyawasi Lağanna laukaina. Banina, Diu lavedi mote sima ǵoyeǵoye te edi Waiyawasi Lağannemo tubuğa kolosi modonemo sima dawe. Taunana aubaina, Paelat ai baǵa te kaǵedi sa doukotodi bi sa sivu yovoǵedi.

³² Kamaina bi tauwaiğaviya ǵome olooloto labu Yesu vaitena a tupatupalatudina kaǵedi a gei doukotodi. ³³ Bi Yesu a kitakita ba tana kaikana i peki, taunana aubaina kaǵena mote a doukotodi. ³⁴ Bi geǵa te, tauwaiğaviya ǵemota Yesu giligilina alaiyamo i gwaligwali, ba maǵemota kwasina bi gauba i pusuwali. ³⁵ Bi oloto niga kauwina taukitana ba i giu te niga ba giukauwa. Tana bai i kitakitana ba i sibe te giukauwa ya giugiwe, taunana aubaina temi koi sumaǵa. ³⁶ Niga kauwidi a tubuğana ba gilugilumina wadubonemo bai a giugiwedina mainana a tubuğa. Gilugilumina wadubonemo i giuna gado, “Tana mote bamo siliǵena ǵemota i nuwakoto.”‡ ³⁷ Bi gilugilumina wadubona ǵesaunenemo kota i giuna gado, “Bi tana giligilina gwaligwalina kaka lava sa kita.”§

* **19:24:** Sale 22:18. † **19:28:** Sale 22:15, 69:21. ‡ **19:36:** Potiyovo Kamaǵa 12:46, waigáke Wailabuna 9:12, Sale 34:20. § **19:37:** Sakalaiya 12:10.

*Yesu a dobo**(Met 27:57-61, Mak 15:42-47, Luk 23:50-56)*

³⁸ Mba mulinemo ba Alimatiya olotona isana Diyousep, Paelat i waibaġa te Yesu tubuġina ya vai nawe. Bi Diyousep ba Yesu ena tauwaikaiwatana ġesauna bi tana kandavonemo i miyamiya, banina Diu lavedi edi babada i nainaiedi. Paelat i waianine te tubuġa i avali nawe. ³⁹ Nikodimas kota bona panepanedi, maela bi aloye vaitena vitavitalena, 30 kiloglem luvana i legaudi te Diyousep vaitena a nawa. Nikodimas tana taunana dolinemo dudubalaġa i nawa Yesu lisinemo. ⁴⁰ Bi oololotodi labu Yesu tubuġina a vai te bona panepanedimo tubuġina a laipanepane bi gala potipotidimo a suma, Diu lavedi edi laudobo vaivaina luvanemo. ⁴¹ Yesu bamo a tupatupalatuna diyanemo ba vokai wadiwadidi. Bi ġome ba tauyewa valivaliuna bi mba tauyewanemo mote bamo taubeu ġesauna a sako. ⁴² Bi Diu lavedi edi Waiyawasi Laġanna vokaukauwina aubaina te Yesu tubuġina mba tauyewanemo a sako, banina manekina mote i lofa.

20*Yesu pekimo i kena moito**(Met 28:1-8, Mak 16:1-8, Luk 24:1-12)*

¹ Sande oleolelinemo dobu mawaidudubalina, Meli Mag-dalin i nawa tauyewamo. Ġome tauyewa mataetina ġakimina ġimaġima kamaġena i kita.

² Mba ġome te waivini i velau i nawa Saimon Pita bi Yesu ena tauwaikaiwatana ġemota i ġoyeġoye kauwena lisidimo bi i giuna gado, “Taufewamo Bada taubeuna a kaikamaġe te bamo ġome a sakona, tama mote ke sibe.”

³ Kamaina bi Pita bi Yesu ena tauwaikaiwatana ġesauna vaitena a nawa tauyewamo. ⁴ Tedi labuġidi a velavelau bi ena tauwaikaiwatana ġesauna i velau gulata te Pita i gose bi tauyewamo i gei tava. ⁵ Tana i laudulu bi tauyewa nopona i kita te galaġa a kenakena bi mote i sola nawa. ⁶ Saimon Pita muliġa i tava te i sola nawa tauyewamo, bi i kita te galaġa a kenakena. ⁷ Bi kota i kita te Yesu kununa anisumana galana ba taunemo i nuwanoku te tabunemo i kenakena. ⁸ Bi Yesu ena tauwaikaiwatana ġesauna i geigei tavana kota i sola nawa tauyewamo, bi i kita te i waisumaġa. ⁹ Bi gilugilumina wadubonemo ya giugiu te Yesu kaka pekimo ya kenamoito. Bi tedi mba giugiuna mote a sibe. ¹⁰ Kamaina bi tedi a munaġa bamo ġome a miyamianemo.

*Yesu Meli Magdalin lisinemo i laumaġata**(Met 28:9,10, Mak 16:9-11)*

¹¹ Bi Meli ba tauyewa mataetinemo i moito bi i ġabaġaba. Tana maġabaġabana i laudulu bi i waikita nawa tauyewa nponemo. ¹² Bi bamo Yesu taubena a waikenanemo, aneya labu edi gala potipotidi i kitedi a miyamiya. Ĝemota kununa yawaninemo bi ġesauna kaġena yawaninemo.

¹³ Bi aneya Meli ai talayena gado, “Waivini, tam bai kwa ġabegħabe?” Bi tana i giuwedina gado, “Egu Bada taubeuna a nawe bi mote ya sibe te bamo ġome a sako.” ¹⁴ Mba ġome waivini i tautauvitale ba Yesu i kita i moimoito, bi mote i kitāġone te mba Yesu.

¹⁵ Yesu i waitalana gado, “Waivini, bai aubaina kwa ġabaġaba, bi aiyai kwa tavutavuġe?” Bi tana i wainoġota te bena taubayau, taunana aubaina i giuna gado, “Goma, bamoda Yesu tubuġina kuna vaina ba kwa giuwegu te bamo ġome kuna sako bi ya nawa te ya avali natome.”

¹⁶ Yesu i giuna gado, “Meli!” Bi tana i tauvitale bi i ġabana gado, “Laboni. Niga giuna Alemik kalinedimo banina ba Tauwailovelove.”

¹⁷ Yesu i giuna gado, “Tam mote kuma taukonigu, banina tagu yaġolo mote e saġa e nawa Tamagu lisinemo. Bi kwa nawa valevaletigu kwa giuwedi te tagu ya munamunġana Tamagu bi Tamemi, egħi Maimaituwa bi emi Maimaituwa lisinemo.”

¹⁸ Meli Magdalin giu i vai nawe Yesu ena tauwaikaiwatana lisidimo bi i giuwedina gado, “Tagu Bada e kita.” Kamaina bi Bada bai giudi i giugiuwena taudidi tedi i giuvitedi.

*Yesu ena tauwaikaiwatana lisidimo i laumaġata
(Met 28:16-20, Mak 16:14-18, Luk 24:36-49)*

¹⁹ Mba Sandena aubiganemo, Yesu ena tauwaikaiwatana vanuwa nponemo ai ġemotidi bi mataeta a gudu ġavute, banina Diu babadidi a nailedi. Bi ġome a miyamiya ba i waimaġemoti te Yesu poudimo i laumaġata bi i giuwedina gado, “Nuwauba lisimimo.” ²⁰ Mba giuna mulinemo ba nimana bi giligidina i wailovedi. Bi laġannnemo ena tauwaikaiwatana Bada a kitakita ba a yasisi gulata.

²¹ Kota Yesu i giu munaġana gado, “Nuwauba lisimimo. Tagu Tamagu i giukamaġegu bi tagu kota mainana temi ya giugukamaġemi.” ²² Bi ġome te lisidimo yawasina i bunanai kamaġe bi i giuwedina gado, “Aluwa Waiyawa ko vai! ²³ Bamoda lava edi gebogebo ko noġoti kamaġedina, ba Maimaituwa edi gebogebo ya noġoti kamaġedi. Bi bamoda temi edi gebogebo mote koma noġoti kamaġedi ba Maimaituwa mote edi gebogebo ima noġoti kamaġedi.”

Yesu Tomas lisinemo i laumaġata

²⁴ Bi laġannemo Yesu i tavatava ena tauwaikaiwatana 12 lisidimo, ba nopolimo ġemota isana Tomas (sa waiisana Didimas) tana mote ġome. ²⁵ Kamaina bi ena tauwaikaiwatana ġesaudi Tomas a giuwena gado, “Tama Bada ke kita!” Bi tana i giuna gado, “Mm, tagu mote yāmai sumāga bi dolina tutu leleidi nimanemo yā kitedi, nimagalagumo yā taukonidi bi giligidina gwaligwalina leleina yā tauconi kaka bi yāi sumāga.”

²⁶ Wiki ġemota i kovi mulinemo ba ena tauwaikaiwatana kota a tava vanuwemo ai ġemoti munāġedi. Bi Tomas ba vaitena ġome. Avena te mataeta gudugudu ġavutina bi yaġolo te Yesu poudimo i laumaġata bi i giuwedina gado, “Nuwauba lisimimo.” ²⁷ Ĝome Yesu Tomas i giuwena gado, “Nimagalammo nimatabagu kwa tauconi bi nimagu kwa kitedi. Bi nimam kwa tuġu te giligidu kwa tauconi. Tam nuwakulukuluva kwa kaisako bi kwai sumāga.” ²⁸ Kamaina bi Tomas i giuna gado, “Tam egū Bada bi egū Maimaituwa.”

²⁹ Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tam kunai sumāġana banina kuna kitagu. Bi tedi mabai mote a kitagu bi sa waisumāġana ba kakavisuvisudi.”

Dyon niga bukana i gilumina ba banina niga

³⁰ Yesu anisove matailidi wapewapedi ġesaudi ena tauwaikaiwatana matedimo i voivoiyedina ba niga bukanemo mote a gilumidi. ³¹ Bi niga taudidi a gilumidina ba temi kamaina te Yesu koi sumāġe te tana taunana Buyobuyona, Maimaituwa Natuna. Bi temi koi sumāġena ba ena ġailisimo kaka yawasana ilailala ko banavi.

21

Yesu ena tauwaikaiwatana 7 lisidimo i laumaġata

¹ Laġan visa a kovi mulidimo ba Yesu Galili topana diyanemo, ena tauwaikaiwatana lisidimo i laumaġata munāġa. Niga kauwina i tubuġana ba niga mainana. ² Yesu ena tauwaikaiwatana Galili topana diyanemo ai ġemotidina ba: Saimon Pita, Tomas sa waiisana Didimas, Nataniyel ba Keina lavana, bi Keina malagaina ba Galili plovins nophonemo, Diyebedi natunatuna bi ena tauwaikaiwatana labu vaitedi.

³ Bi Saimon Pita ena lava i giuwedina gado, “Tagu gomo aubaina yā nawanawa.” Bi tedi a giuwena gado, “Tama vaitem ta nawa.” Kamaina bi edi wagamo a gelu, bi tedi mba dudubalinemo mote bamō iyana a konedi.

⁴ Bi laġan sakosako balana ba Yesu nisa diyanemo i laumoito kamaġe, bi ena tauwaikaiwatana mote tana a kitaġone.

⁵ Yesu ena lava lisidimo i binauna gado, “Egu lava, temi iyana kona konedi ee geğə?”

Tedi giu ai munena gado, “Geğə, mote iyana ke konedi.”

⁶ Kamaina bi i giuwedina gado, “Emi gomo kataiyemi yawaninağə ko pwalağə nawe kaka iyana ko konedi.” Bi lağannemo mai a voivoiye ba mote ġemoğemotina te maso gomo a solu sağə wagamo. Banina tedi iyana wapewapedi a konedi.

⁷ Ġome tauwaikaiwatana ġesauna Yesu i ġoyeğoye kauwena Pita i giuwena gado, “Noi ba Bada.” Lağannemo Saimon Pita i vaiye te noi ba Bada, ba ena kwama dabanemo anikote i kote munağə bi i laupoti topamo bi i nawa diyadiyamo. ⁸ Bi Yesu ena tauwaikaiwatana ġesaudi ba wagamo. Tedi waga a ġiu bi iyana gomona wanawanavuna a solu nawena diyadiyamo, banina mba ġome te gelemo ba mote i lofa, 90 mita luvana.

⁹ Lağannemo waga a potipotiyovo kamağə ba tedi kai mafuwalinemoyi iyana kalakalatidi bi buledi vaitedi a kitedi. ¹⁰ Yesu i giuwedina gado, “Temi iyana noi taunana kona konekonedina ġesaudi ko natomedi.”

¹¹ Kamaina bi Saimon Pita i kaisağə wagamo, gomomo i kabi te i solu sağə gelemo. Bi iyana nananakidi ba wapedi 153, bi avena te iyana a wapa gulata bi gomo mote i nuwalisi. ¹² Yesu i giuwedina gado, “Temi ko nato bi ko kani.” Bamo mote tauwaikaiwatana ġesau Yesu i waitalaye gado, “Tam aiyai?” Tedi a sibe otīge te tana ba Bada.

¹³ Yesu buledi i vai bi ena tauwaikaiwatana i vitedi, bi kota iyana i vai te i vitedi. ¹⁴ Bi Yesu pekimo i kenamoito mulinemoyi, niga taunana ba sauga waifaionina tana ena tauwaikaiwatana lisidimo i laumağə.

Yesu Pita i sağə munağə

¹⁵ Lağannemo a kanikani kovi ba Yesu, Saimon Pita i waitalayena gado, “Saimon, Diyondi natuna, tam kwa ġoyeğoye gulateguna kaka niga em lavedi, ee?” Pita Yesu ena giu i waimunena gado, “Emaso, bena kuna sibe te tagu ya ġoyeğoyem.” Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Egu sipu kwai kani bagibagidi.”

¹⁶ Yesu i giu munağana gado, “Saimon, Diyondi natuna, tam kwa ġoyeğoyegu, ee?”

Ğome Pita i giuna gado, “Emaso, Bada, tam kuna sibe.” Kamaina bi Yesu i giuna gado, “Tam egu sipu kwa labe kauwedi.”

¹⁷ Yesu waitala waifaionina, Saimon lisinemo i voyiyena gado, “Saimon, Diyondi natuna tam kwa ġoyeğoyegu, ee?”

Yesu waitala i waifaioni, taunana aubaina te Pita nuwana i gebo. Kamaina bi Saimon i giuna gado, “Bada, bai matabuna kuna sibe te tagu yà ġoyeġoyem.”

Yesu giu i waimunena gado, “Egu sipu kwai kani bagibagidi.¹⁸ Tagu giukauwemo yà giugiuwem, tam mavalivaliummo ba kunai gala bi em nuwalauwataġa ku nawanawa. Bi laġannemo kuna magulana ba nimam kwa tuġudi te lava ġesauna yai galam, nimammo ya kabi bi yai dolim te mote aninawa ku ġoyeġoyena maiġa ya nawem.”¹⁹ Yesu, Pita lisinemo niga mainana i giuna ba bainewa Pita ya peki bi Maimaituwa namala ya vaina taunana i giugiuwata. Kamaina bi Yesu Pita i giuwena gado, “Ku kaiwatagu.”

²⁰ Ĝome Pita i tauvitale bi i kita te tauwaikaiwatana Yesu i ġoyeġoye kauwena ba i kaikaiwatedi. Tana taunana Vawaitauli Soinemo Yesu diyanemo i miyamiyana, iwana i taunawe Yesu lisinemo bi i waitalayena gado, “Bada, tam aiyai ya sakoyovoġem?”²¹ Sauginemo Pita, noi olotona i kitakita ba i waitalana gado, “Bada, bi noi olotona ba bainewa?”

²² Yesu giu i waimunena gado, “Bamoda tagu yà ġoyena ba tana ya miyamiya bi tagu yà nato munaġa. Bi bai aubaina kwa ġoyeġoyena kwa sibe? Bi tam ba kamaina te kwa kaiwatagu.”

²³ Kamaina bi Yesu ena tauwaikaiwatana nopolimo niga giuna i dabalala te bena mba tauwaikaiwatanina mote ima peki. Bi geġa te, Yesu mote i giu te tana mote ima peki bi i giuna gado, “Bamoda tagu yà ġoyena ba tana ya miyamiya bi yà nato munaġa. Bi bai aubaina kwa ġoyeġoyena kwa sibe?”

²⁴ Niga tauwaikaiwatanina taunana niga kauwidi i giuwatedi, bi kota i gilumidi. Bi ke sibe te bai ya giugiuwena ba giukauwa.

²⁵ Bi Yesu kauwa wapewapedi ġesaudi kota i voiyedi. Bamoda kauwidi matabudi bi a gilumidi ba yà noġonoġoti te bukedi maso dobu ai wanavu.

Giugiukamağedi edi Kauwa

Yesu i giu te Aluwa Waiyawa ya yovo

¹ Aisii, Tiopilas! Egu buka dolinemo e gilugilumina,* ba Yesu ena noya bi ena wailovelove i wai waitubuna e gilumiwata. ² Bi noya wapewapedi i voivoiyedina eete i sağe i nawe malamo. Muliğɑ kaka i nawana malamo bi giugiukamağedi i vinevinedina Aluwa Waiyawemo i giu vavasağedi. ³ Yesu ena wai nuwatoitoi bi ena peki mulinemo giugiukamağedi lisidimo kauwa wapewapedimo i laumağata te tedi sa sibe te tana i kenamoito munağɑ. Lağan 40 nopodimo lağan wapawapa i laumağata bi Maimaituwa ena waibada lisidimo i giuguwe.

⁴ Bi lağan ġemota tana giugiukamağedi vaitedi ai ġemotidi bi i giuvavasağedina gado, “Mote Yelusalem koma gose bi koi laba te Tamagu Aluwa Waiyawa ya giukamağe yovoğe maibena dolinemo i giugiuwapana mainana. Tagu niga puyona dolinemo e gei giuwemi. ⁵ Diyon lava gaubemo i ka buludi bi lağan ġotona temi Aluwa Waiyawamo ya ka bulumi.”

Maimaituwa Yesu i nawena malamo

⁶ Lağannemo giugiukamağedi Yesu vaitena ai ġemoti munağedi ba Yesu ai talayena gado, “Bada, tam niga lağannemo Islael lavedi waibada kwa vite munağedi, ee?”

⁷ Bi i giuwedina gado, “Tamagu taunağɑ waibadana lisinemo te mba lağandi i vinedi bi temi mote emi noya bai te ko sibe. ⁸*Bi lağannemo Aluwa Waiyawa ya yovona lisimimo lağannemo, kaka ġailisi ko vai te giugu visuvisuna ko giuwata, Yelusalemmo, Diudiya, Sameliya matabuna nopodiğɑ bi dobu isuna te isuna.”

⁹*Lağannemo Yesu ena giu i waikovi mulinemo a kitakita bi Maimaituwa i kailageti sağe bi giyou i suma te mote a kita munağe. ¹⁰Tedi ai kitawata i sağɑ i nawanawa ba olooloto labu edi gala potipotidi, ai mağemoti te diyedimo a moito kamağedi. ¹¹Bi a giuna gado, “Temi mani Galili bai aubaina niga ġome kona moito bi galewa ko kitakita? Niga Yesuna niganana lisimimo Maimaituwa i vai nawe galewemo, tana bainewa kona kita bi i sağɑ i nawanawana, mainana kota ya yovo munağɑ.”

Diudas epaiyanina a vine

* **1:1:** Giu dolinemo e gilugilumina ba Luk ena gospol (Luk 1:1-4 ko kita).

* **1:8:** Met 28:19, Mak 16:15 * **1:9:** Mak 16:19

¹² Ğome oya isana Olip, a gose bi a munağɑ Yelusalemmo. Niga oyana Yelusalem diyanemo, manekina mote i lofa.[†] ¹³ *Bi lağannemo a munağɑ taun ba vanuwa a miyamiyanemo a valageta bi noke a sağɑ dabanemo. Bi lava ġome a miyamiyana ba Pita, Diyон, Diyemes, Endulu, Filip, Tomas, Batolomiu, Met, Diyemes tamana ba Alupias. Bi Saimon a wai isana *Selot* bi Diudas tamana ba Diyemes. ¹⁴ Niga lavedi lağan matabuna ai ġemotidi bi a laulaupali. Nopodimo ba Yesu tasitasina, tinana Meli bi waivini ġesaudi vaitedi.

¹⁵ Bi mba lağannemo tauwaisumağɑ wapedi 120 a wai bolu poudimo Pita i miya moito bi i giuwedina gado, ¹⁶⁻¹⁷ “Egu lava waisumeğimi, wala nove Aluwa Waiyawa Deivida i waietadoliye te i giuwatana gado, lava ġemota kaka Yesu ya kaisoluğe. Bi niganana gilugilumina wadubonemo bai i giugiuwena banina i tubuğɑ. Bi dolinemo Yesu lavana i vine te tada vaitena te noyanoya. Niga lavana Diudas, tana Yesu taupanina i wai etadoliyedi te Yesu a kaididi.”

¹⁸ *(Diudas Yesu kaisoluna aubaina mane a vite bi manenemo doğɑ i kune. Bi ġome tana kununağɑ i kuluva bi bwaganā i wai katisali bi tinağena i dabalala te i peki. ¹⁹ Bi lava matabudi Yelusalem nophonemo niga giuna a vaiye. Taunana aubaina niga doğana kalinedimo ai isana *Akeldama*. Mba banina ba kwasina doğɑ i vitale).

²⁰ Pita i giuna gado, “Niga kauwina Deivida ena buka Sale nophonemo, i gilugilumina mainana i tubuğɑ. Ğome i giuna gado, ‘Kaka ena vanuwa ya kavakava, bi mote aiyai nophonemo ima miya.’ Bi kota, ‘Lava ġesau ena waibada gabuna ya vai.’

²¹⁻²² *“Taunana aubaina i visu te oloto ġesau ta vine te BADA Yesu ena kenamoito vaitena ta giu nawe. Niga olotona maso ba Yesu vaitena te nawanawa ġemota nove Diyон ena waibulu lağannemo eete Maimaituwa Yesu i kailageti sağe malamo.”

²³ Kamaina te lava labu a legaudi: Diyousep a wai isana *Basabas* bi isana ġesauna *Diyastas* bi Mataiyas. ²⁴ Bi ġome a laupalina gado, “Bada, tam lava matabudi nopodi tausibedi. Kamaina te kwai lovemai te niga lavedi labu bi bamotaunana kuna vine, ²⁵ te giugiukamağedi vaitena sa noya. Banina Diudas niga noyana i gose kamağe bi i nawa ena gabumo.”

²⁶ Kamaina te ġakima labu mododimo mba lavedi isedi a gilumidi bi ledū nophonemo a sivudi. Bi lava ġemota i

[†] **1:12:** Kilomita ġemota luvana. ^{*} **1:13:** Met 10:2-4, Mak 3:16-19 ^{*} **1:18:** Met 27:3-8 ^{*} **1:21-22:** Met 3:16, Mak 1:9, Mak 16:19

wai matapota bi ledu nopenemo i kabi yovo bi Mataiyas isana i kulamatai. Kamaina te Mataiyas giugiukamağedi 11 nopenemo i sağā.

2

Aluwa Waiyawa i yovo

¹ Lağannemo Pentikost soina lağanina i tava, tauwaisumağā matabudi gabu ġemotā ai ġemotidi. ² Bi i wai mağemoti te vuvusa malamo bi i yovona maibena kaibitibiti daguguna bi vanuwa nopenmo i wai wanavu. ³ Ĝome mwali a kitana maibena kai menamenana ġemogemotağā dabediğā i wai yamone. ⁴ Bi matabudi Aluwa Waiyawa nopenmo i wai wanavudi bi kalina ġesaudi gagaliyedi ai tubu, Aluwa Waiyawa i vitevitedina mainana a gagali.

⁵ Ĝome ba Diu lavedi Maimaituwa taulauduneyena dobu matabuna nopenmo a tava Yelusalemmo a miyamiya. ⁶ Bi lağannemo kalina a vaivaiye ba a tava ai ġemotidi bi a vaiye te tauwaikaiwatana kalinedimo a giugiu ba a nuwalağalağā. ⁷ Bi tedi tauwaikaiwatana a soveyedi bi a giuna gado, “Niga lavedi ba Galili dobuna lavedi, ⁸ bi bainewa te ta vaivaiyedi ġemogemotağā kalinademo sa giugiu? ⁹ Tada matabuda dobu tabudiğā te tava: Patiya, Midiya, Elam, Mesapotomiya lavedi, Diudiya, Kapadosiya, Pontus, Eisiya, ¹⁰ Piligiya, Pamfilia, Idip bi dobu ġesaudi Libiya nopenmo Sailin diyanemo. Bi ġesauda ba tautavatava Loumğā te tava. ¹¹ (Eteni lavedi bi Diu, niganana Diu lavedi edi laudune ta kaikaiwatedi). Bi tada ġesauda ba Kulitiğā bi Alebiyağā te tava. Bi ta vaivaiye te ġemogemotağā kalinademo Maimaituwa kauwa nananakidi i voivoiyedina sa giugiuwedi.” ¹² Tedi a sove bi nuwedi i lağalağā bi ai giugiuna gado, “Niga kauwina banina bai?”

¹³ Bi lava ġesaudi ai gadolosedi bi a giuna gado, “Niga lavedi waen a tego gulate te a bu'uwa bi sa giugiu yababayababa.”

Pita ena lauguguya

¹⁴ Ĝome Pita bi giugiukamağedi 11 vaitedi a moito bi Pita kalinana dididiginemo lava i giuwedina gado,

“Temi Diu bi ma baibaimiğā Yelusalemmo ko miyamiyana, koi beyavaiya kauwa bi bai ya giuwemi! ¹⁵ Niga lavedi mote a tego bu'uwa mai temi ko noğonogötina banina niganana ba 9-na okoloki olaolala.* ¹⁶ Niga ba buka wadubonemo

* **2:15:** Diu tedi musala sa kani kaka waen sa tego. Tedi olaolalemo buledi sa kani bi aubigamo musala sa kani (Potiyovo 16:8). Bainewa maso 9 okoloki olaolalemo a tego bu'uwa.

taugiuwatana Diyrouwelo bai i giugiuwena niganana ya tubutubuğā. Diyrouwelo niga mainana i giu,

17 ♫‘Gome Maimaituwa i giuna gado:

Lağān damodimo tagu kaka egū Aluwa
yà ġini kamağe lava matabudi lisidimo.

Bi natunatumi oloolotodi bi waiwaivinidi
tedi kaka taugiuwatana sa tubuğā
bi giugu sa lauguguyae.

Bi emi olooloto valivaliudi
kaka wailove sa kitedi.

Bi emi magumagula lauboni
sa kitedi.

18 MBA lağāndimo egū taupaula oloolotodi
bi waiwaivinidi matabudi lisidimo
egū Aluwa yà ġini kamağe,
te tedi taugiuwatana sa tubuğā
bi giugu sa lauguguyae.

19 Bi tagu mataila galewemo yà voiyyedi
bi dobumo kwasina bi kaisikei baduwalina.

20 Suwala yai dudubala
bi nawalai ya sabana maibena kwasina
bi mulığā kaka Bada ena lağān dididiga ya tava.

21 Tedi mabai Bada isanemo sai bağāna ba matabudi sa
yawasana.’

22 “Isael lavemi, niga giudi ko vaiyedi: Maimaituwa Nasalet Yesuna, ġailisi i vite te kauwa nananakidi bi mataila i voivoiyedi, mba Maimaituwa i wai lovemi te temi Yesu ko sibe. 23 ♫Bi wala Maimaituwa ena ogatala i voivoiyena luvanemo, temi gebogebo lavedi nimedimo kona sako te kolosimo kona tupalatu te i peki. 24 ♫Bi Maimaituwa Yesu lisinemo peki tuniyavina bi nuwaboya i kaikamağe bi i ka kenamoito munağe. Banina peki mote ġemogemotina te maso Yesu i kaididi. 25 ♫Banina Deivida Yesu niga mainana i gei giuwata,

‘Bada Maimaituwa e kita
lağān matabuna ya waidoligu.

Tana tagu vaitegu aubaina te
egū ġaviya mote yàma nailedi.

26 Taunana aubaina tagu yài nuwavisu
bi mayasisigu yà sale.

Bi avena te yà peki,
bi yà noğonoğoti te tam tubuğigu
kwa labe kauwe.

27 Bi Maimaituwa, tam
mote pekipekidi edi gabumo kuma gosegū,

◊ 2:17: Dyl 2:28-32 ◊ 2:23: Met 27:35, Mak 15:24 ◊ 2:24: Met 28:5,6, Mak 16:6 ◊ 2:25: Sale 16:8-11

bi kota em taupaula waiyawa tubuğina
mote kuma kita kamağe ima bova.

²⁸ Tam yawasana kunai lovegu
te yà miya nonoğā.

Tam vaitegu

aubaina te nopogu yasisi i wanavu.'

²⁹ "Egu lava, eda magula ġalibona Deivida ena giu kamaina te yà giu otigemi. Deivida i peki te a dobo bi kokowagina niganana niga ġome ya kenakena. ³⁰ ♦Tana taugiuwatana aubaina te i sibe te ena dam nopenomo kaka Maimaituwa ena waiguyau lava ġemota ya vite, banina Maimaituwa i giuwapa te mainana ya voiye. ³¹ Deivida laġan muliġa bai ya tubuğana i gei giuwata, te Keliso ya kenamoito munağā. Bi tana mote pekipekidi edi gabumo ima gose bi tubuğina ima bova.

³² "Tama matabumai matamaimo ke kita te Maimaituwa niga Yesuna pekimo i ka kenamoito munağā, ³³ bi ena ġailisimo i kailageti saġe te kataiyanemo i waimiyeni.† Ġome tamana Aluwa Waiyawa i vite, dolinemo i giugiuwapana mainana. Bi niganana Yesu Aluwa Waiyawa tama lisimaimo i ġini kamağe, mba taunana niganana ko kitakita bi ko vaivaiye. ³⁴ ♦Bi Deivida yaġolo mote i nawa malamo bi tana Yesu niga mainana i gei giuwata,
'Maimaituwa egu Bada i giuve:

Kataiyagumo ku miya

³⁵ kamaina eete tagu em ġäviya yà natomedi
bi kaġem dibunemo yài dubudi

maibena panibulu kaġem ani lauyasayasaġina.'

³⁶ "Taunana aubaina Islael lavemi e ġoe te maso matabumi kona sibe kauwe te niga Yesuna kona tupatupalatuna, Maimaituwa i voiye te tana taunana Keliso bi Bada."

³⁷ Laġannemo lava Pita ena giu a vaivaiye ba, nuwed i kalati. Bi Pita bi giugiukamağedi ġesaudi a giuwedina gado, "Ema lava bai ka voiye?"

³⁸ Bi Pita i giuwedina gado, "Temi ġemoġemotaġa emi gebogebo ko kuvesidi bi Maimaituwa lisinemo ko nato. Bi Yesu Vinevinena isanemo ko bulu, te mba mataila te Maimaituwa emi gebogebo i noġotikamağedi. Bi puyo Aluwa Waiyawa ko vai. ³⁹ Banina Maimaituwa i giuwapemi te mai ya voiye. Niga puyona ba temi bi natunatumi vaitedi aubaimi. Bi kota lava matabudi manekaġa mabaibaidiġa Bada eda Maimaituwa ya yogedina." ⁴⁰ Bi Pita giu wapewapedi ġesaudi i tainuwataudi bi i giu vavasaġedina gado, "Maimaituwa koi anine te yai yawasanimi bi mote niga

◊ **2:30:** 2 Sam 7:12,13 † **2:33:** Kataiyana yawanina: Vivila bi ġailisi gabuna.

◊ **2:34:** Sale 110:1

kimtina lavedi edi yawasana gebogebodi edi kovoğā vaitedi koma vai."

⁴¹ Tedi mabai ġome Pita ena giu a vaivaina, taudidi a bulu. Mba laġannemo lava wapana male 3 tausen edi lava waisumeğidi nōpodimo a saġa.

Tauwaisumaġa edi miyamiya

⁴² Bi laġan matabuna giugiukamağedi edi wailovelove a vaivaiyedi, a kanikani ġemota, a tulituliya bi palimo a waigemotidi.‡

⁴³ Bi matabudi nōpodi naila bi vivila i wanavu bi kota giugiukamağedi anisove kauwidi bi mataila wapewapedi a voivoiyedi. ⁴⁴ *Bi tauwaisumaġa edi ġonaġona gabu ġemota ai ġemotidi te matabudi aubaidi. ⁴⁵ Tedi doğa bi ġonaġona a kuneyedi bi mane a legaudi bi edi lava bai a malumaluwabina a vitevitedi. ⁴⁶ Bi laġan matabuna a wai ġemotidi pali vanuwinemo a laulaudune bi edi vanuwa nōpodiġa ma nuwavisudi nuwedi ġemota edi lava vaitedi buledi a kivi bi a kanikani ġemota. § ⁴⁷ Bi tedi Maimaituwa a kasaġesaġe bi lava matabudi nuwedi a solusoludi. Bi laġan matabuna Bada lava ġesaudi i wai yawasanidi bi i saġesagħedi edi lava nōpodimo.

3

Pita lava kaġena nuwakuduna i wai yawasani

¹ Laġan ġemota aubigamo suwala 3 okoloki, Pita bi Diyon a saġa a nawanawana pali vanuwinemo laupali aubaina.*

² Kamaina bi oloto ġemota kaġena nuwakududi mai i tubuġaye a avali tavaite. Bi pali vanuwina mataetinemo, sawai isana, "Mataeta mulemulelena." Ġome aimiyeni. Tana mba ġome laġan matabuna aimiyeni bi i miyamiya bi mabai pali vanuwinemo a saġa a nawanawana lisidimo mane i wai waigimane. ³ Kamaina bi i kita te Pita bi Diyon ġotona te maso a valageta pali vanuwina nōponemo bi tana lisidimo mane i wai gigimane gado, "Aee, mane ko vitegu."

⁴ Ġome Pita bi Diyon tana a kitadidi bi Pita oloto i giuwena gado, "Kwa kitamai!" ⁵ Kamaina bi, oloto tedi i kitedi bi i wai noġotana bena kage mane tana sa vite. ⁶ Bi Pita i giuwena gado, "Tagu lisigumo mane geġa. Bi bai lisigumo taunana ya"

‡ **2:42:** Buledi kivina: Bada tubuġina bi kwasinina a kani ġemota. * **2:44:**

Giu 4:32-35 § **2:46:** Buledi kivina: Bada tubuġina a kani bi kwasina a tego ġemota. * **3:1:** Pilisi tedi pali vanuwinemo sewasewa ma labu sa gabugabudi, olaolalemo 9 okoloki bi aubigamo 3 okoloki. Mba laġandimo pilisi sewasewa sa voiyyedi bi lava sa laupali. Bi pali laġanna ġesau ba suwala bulubulumo.

vitem: Nasalet Yesuna Vinevinena isanemo: Kwa moito bi kwa nawa!"

⁷ Kamaina bi Pita oloto nimana kataiyanemo i kabi bi i solu waimoito. Bi mağemota oloto kağe matabiwana bi kağe iwakiduna nuwakududi a didimana. ⁸ Tana kağenemo i moito makai bi nawa i waitubu. Kamaina bi tana vaitena a nawa pali vanuwina ganakukuna nponemo bi ġome tana ganakuku nponaġa i nawa bi i wai laulaupoti bi Maimaituwa i kaka saġesāġe.

⁹ Bi lava matabudi mba olotona a kita i nawa bi Maimaituwa i kaka saġesāġe. ¹⁰ Ġome tedi a kitāgħone te tana ba tauwaigimana laġān matabuna pali vanuwina mataetinemo i miyamiya, mba mataetina a wai isana "Mataeta Mulemulelена." Bi lava matabudi a tagugu bi a sove te bai lisinemo i tubuġa.

Pita i lauguguya munāġa

¹¹ Laġannemo tauwaigimana Pita bi Diyon i kaidididi bi a moimoito, ġome lava matabudi a sove gulata bi a velau lisidimo gabu isana *Solomon ena yoveyovemo* ai ġemotidi.

¹² Laġannemo Pita mba mainana i kitekitedi ba i giuwendina gado, "Isael lavemi, bai aubaina ko sovesoveye bi ko kitakitamai te bena kage tama ema ġailisimo ee ema kauwa visuvisuna niga olotona i voye te kaġena i didimana?

¹³ [◇]Geġa Maimaituwa, wala tamatamada Eiblaġam, Aisik bi Deikap a wai sumaġena, tana namalina ena taupaula Yesu i vite. Niga Yesuna temi konai anine bi ena ġavija nimedimo kona sako te maso ai peki, avena te Paelat i ġoegħoe te maso i giukamaġe i nawa bi temi kona lauyaviyavi. ¹⁴ [◇]Tana lava visuvisuna bi didimanina bi temi kona giuvavasaġa te aubaimi Paelat, lava tauwaipekidi i kaikamäge. ¹⁵ Temi yawasana tautavaitena konai peki bi geġa te Maimaituwa pekimo i wai yawasani. Bi tama niga kauwina matamaimo ke kita.

¹⁶ "Bi niga olotona matabumi ko kitakita bi ko sibesibe, tama ema waisumaġa Yesu lisinemo aubaina, Yesu isanemo i yawasana. Banina tama Yesu ena ġailisi kei sumaġe aubaina te niga olotona i yawasana bi niganana matemimo ko kitakita.

¹⁷ "Bi niganana egu lava, e sibe te temi emi babada vaitedi bu'wa kona voye bi Vinevinena konai peki.

¹⁸ Bi Maimaituwa ena giu i kamaġati banina dolinem taugiuwatana matabudi lisidimo i gei giu te yaġolo Vinevinena yai nuwatotoi bi ya peki. ¹⁹ Taunana aubaina nuwemi ko vitaledi bi Maimaituwa lisinemo ko nawa te

tana emi gebogebo ya noğotikamağedi bi nuwemi ya laivaliudi. ²⁰ Bi Tauwaiyawasana i vinevinena ya giukamağe lisimimo. Niga Tauwaiyawasanina ba Yesu. ²¹ Tana malamo ya miyamiyana, eete lağan ya tava te Maimaituwa bai matabuna ya laivaliu munağedi banina wala niga mainana i giu waiyawa taugiuwatana lisidimo. ²² *Bi kota Mousis mainana i giu, ‘Bada emi Maimaituwa tana kaka modomimo taugiuwatana ġemota ya kamağati maibena tagu. Bi tana bai matabuna ya giugiuwemina, ko vaiye kauwe! ²³ *Bi aiyai mote taugiuwatana ena giu ima vaivaiye ba kamaina te Maimaituwa ena dam lavedi lisidimo ya kwavi vai bi ya kovoġi.’

²⁴ “Bi taugiuwatana ġesaudi vaitedi a giu te niga kauwidi yaġolo sa tubuġa, maibena niganana lağandimo sa tubutubuġa mainana. Mba taugiuwatedi tedi Samuwel bi ġesaudi mulinemo a tubutubuġana. ²⁵ *Bi temi mba taugiuwatedi edi libilibi, taunana aubaina Maimaituwa wala emi magula lisidimo giu wainoġota i sako, mba temi vaitemi aubaimi mai i giu. Bi Maimaituwa Eiblaġam lisinemo waianina i voyiena ba niga mainana, ‘Tam em tubulelesemo kaka lava matabudi dobumo kavisuvisu sa vai.’

²⁶ Taunana aubaina Maimaituwa ena taupaula[†] pekimo i ka kenamoito munağe bi i gei giukamağe lisimimo. Bi mba taupaulina i voyemi te ġemogemotaġa emi gebogebo kona kuvesidi bi tana i kavisuvisumi.”

4

Pita bi Diyon bolu babadidi lisidimo a natomedi

¹ Pita bi Diyon yaġolo lava lisidimo a giugiu ba Diu pilipilisidi, Sadisi lavedi bi pali vanuwina tauyavena edi bada a nawa Pita bi Diyon lisidimo a tava. ² Tedi nuwedi i medina banina Pita bi Diyon lava a wailovelovedi bi a giugiuwedi te Yesu pekimo i kenamoito munaġa bi kota lava matabudi pekimo sa kena moito munaġa. ³ Taunana aubaina a panidi bi kaikana aubiga aubaina te biliwelokomo a sivu nawedi te lağan i sako. ⁴ Bi lava wapewapedi Pita ena giu a vaivaiyena ai sumaġa. Bi tauwaisumaġa olooloto wapedi i saġa te 5 tausas.

⁵ Bokinamai Diu edi babada bi babada nananakidi bi waiġake tauwailovelovenia Yelusalem nponemo ai ġemotidi bi ai bolu. ⁶ Lava niga bolunemo ba Anas tana pilipilisi edi bada Kaiyapas, Diyon, Aleksanda, olooloto ġesaudi vaitedi bi pilisi edi bada ena vanuwa lavedi matabudi. ⁷ Tedi Pita

* 3:22: Wai 18:15,18 * 3:23: Wai 18:19 * 3:25: Pak 22:18 † 3:26: Natu, Ee Taunoya.

bi Diyon mododimo ai moitodi bi ai talayedina gado, “Bai ġailisinemo ee aiyai isanemo temi niga kauwina kona voiyē?”

⁸ Ĝome Pita nōpona Aluwa Waiyawa i wai wanavuna i giuwedina gado, “Tauwaibabada lava aubaidi bi tauwaibabada nananakimi koi beyavaiya. ⁹ Tama niganana ko wai talavitavitalemaina, kauwa visuvisuna lava kaġe nuwakuduna lisinemo i tubuġa aubaina. Temi ko wai talavitavitalemai te bainewa bi niga lavana i yawasana. ¹⁰ Kamaina te ka giuwemi te temi bi Islael lavemi matabumi ko vaiye. Nasalet Yesuna Vinevine Kamaġena temi kona tupatupalatuna, tana Maimaituwa pekimo i ka kenamoito munaġe, tana isanemo niga olotona niganana i yawasana bi matemimo ya moimoito. ¹¹ Tana taunana

‘duġumoito bi temi vanuwa taukelina
duġumoitona kona dabodabokena,
niganana i nuwavitala

te vanuwa yasina i tubuġa.”*

¹² Mote aiyai ġemota niga dobunemo kaka imai yawasanida banina dobu matabuna nōponemo mote bamo isa ġesauna ima kenakena te isanemo yawasana tai baġaye, geġa te Yesu taunaġa isanemo.”

¹³ Laġannemo bolu babadidi Pita bi Diyon edi laudabatola a kitakita ba, tedi a soveyedi banina a sibe te Pita bi Diyon mote giluma kauwa lavedi, tedi ba lava yababa. Bi a sibe te niga lavedi dolinemo Yesu vaitena a nawanawa. ¹⁴ Bi Diu babadidi a kita te oloto a waiyawasanina diyedimo i moimoito. Taunana aubaina tedi mote ġemogħemotina te maso lisidimo bai a giuwe. ¹⁵ Kamaina bi a giuwedi te a potiyovo aniwai bolu vanuwina didiyaunemo a miyamiya bi taudima babadidi taudiġa ai talapili vivila.

¹⁶ Tedi ai tala munaġedina gado, “Niga lavedi bainewa tai voiyedi? Yelusalem lavedi matabudi a sibe te niga lavedi matailä dididiga a voiye bi tada mote ġemogħemotina te ta valeledi. ¹⁷ Bi ta giu dabokedi te niga kauwina i tubutubuġana mote ima dabalala lava lisidimo. Niga lavedi ta giu wainainailidi te mba isanemo mote aiyai lisinemo sima gagali munaġe.” ¹⁸ Ĝome Pita bi Diyon a giuwedi te aniwai bolu vanuwina nōponemo a saġa munaġa bi a giu wainainailidi te mote niga lavana isanemo sima lauguguya, ee simai lovelove munaġa.

* **4:11:** Sale 118:22 nōponemo ba ġakima i giuwe bi mote duġutau. Diu lavedi ba ġakimemo vanuwa a kelikelidi. Vanuwa nōponemo ba gabu ġemota ġome ba ġakima dididiga, mba taunana vanuwa yasina. Niga ba Yesu ya giugiu wata, tana taunana Maimaituwa ena dam lavedi (church) yasidi.

¹⁹ Bi edi giu ai munena gado, “Taumiğā koi talapili mu-nağemi te Maimaituwa matanemo bamo taunana i visu? Maimaituwa giuna ka kaiwata, ee temi emi giu ka kaiwata? ²⁰ Tama mote ġemogemotina te bai ke kitakitana bi ke vaivaiyena giuwena kama gose.”

²¹ Kamaina bi bolu babadidi a giu wainainailidi bi a kaikamağedi te a nawa banina mote a sibe te bainewa maso a kovoğidi. Kota lava matabudi kaikana a kita te bai i tubuğā bi Maimaituwa isana a kaka sağesağe. ²² Niga olotona kağenuwanokuna i yawasanana ba ena kwalabu 40 bi i waimuli.

Tauwaisumağā laudabatola aubaina a laupali

²³ Lağannemo waibabada Pita bi Diyon a giugiukamağedi ba tedi a munağā edi lava tauwaisumağā lisidimo bi bai matabuna pilisi edi babada bi babada ġesaudi bai a giugiuwedina, mainana a kamağatidi. ²⁴ *Lağannemo tauwaisumağā mainana a vaivaiye ba matabudi ai ġemotidi bi kalinedi dididiginemo Maimaituwa lisinemo a laupali, “Bada sağasağā guletim, tam galewa, dobu, nisa bi nopodimo mwali matabuna kuna voiyedi. ²⁵ Tama tamamai Deividia em taupaula, wala Aluwa Waiyawemo kuna voiyte niga mainana i giu:

‘Bai aubaina Eteni lavedi sa medimedi?
Bai aubaina lavedi kampota sa yesiyesi?

Mba potana ba waibani geğana.

²⁶ Dobu edi ġaligalibona a miya moito

bi waibabada ġesaudi nananakidi vaitedi ai ġemotidi te Bada bi ena Buyobuyona sa wai ġaviye.’

²⁷ *Giukauwa te, Alodi, Pontis Paelat, Islael lavedi bi kota Eteni lavedi niga malagainemo ai ġemotidi bi em taupaula waiwaiyawina Yesu kuna vinena buyobuyona ai ġaviye. ²⁸ Bi tedi ai ġemotidi bi bai matabuna tam em ġailisimo bi em ogatala kuna wai aninena, luvanemo mainana a voiyte. ²⁹ Bi Bada, niganana edi giu wainainila lisimaimo kwa noğoti bi kwa voiyemai te tama em taupaula gium laudabatolamo ka giuve. ³⁰ Nimam kwa tuğu te kwai yawasana, mataila bi kauwa nananakidi kwa voiyedi em taupaula waiwaiyawina Yesu isanemo.”

³¹ Lağannemo pali i kovikovi ba gabu a waiġemotidina i gusu. Bi matabudi Aluwa Waiyawa i waiwanavudi bi tedi Maimaituwa giuna laudabatolamo a giu nawe.

Tauwaisumağā edi ġonagħona a soiyedi

* 4:24: Pot 20:11 * 4:27: Met 27:1,2, Mak 15:1

³² [☆]Tauwaisumağā matabudi nuwedī bi edi noğotā ġemota. Bi aiyai mote i giu te taunağā ena ġonağona, geğā te matabudi awai sagu vivila. ³³ Ĝome giugiukamağedi ġailisi vaitena Bada Yesu ena peki bi ena kenamoito a giu nawe. Bi Maimaituwa sagu dididigina matabudi i vitedi bi i kavisuvisudi.[†] ³⁴ Bi ġome mote aiyai mododimo bai i maluwabiye. Banina mabai doğa bi vanuwa lisidimo ba a kuneyedi bi mane ³⁵ giugiukamağedi a vitedi. Bi aiyai bai i malumaluwabiyyena, mai a vitevite.

³⁶ Maibena Diyousep tana Livai damna nopenemo bi Saiplasimo i tubuğā bi giugiukamağedi awai isaisana Banabas. Isa Banabas banina ba *Taulaibagi*. ³⁷ Tana doğa i wai badayena i kuneye bi manena i natome giugiukamağedi i vitedi.

5

Ananaiyas bi Safila

¹ Oloto isana Ananaiyas bi mwanena Safila, tedi edi doğa ġaubona a kuneye. ² Bi tana mwanena vaitena ai anina te mane isuna a kaididi tedi aubaidi. Bi isuna giugiukamağedi a vitedi.

³ Bi Pita Ananaiyas i giuwena gado, “Bai aubaina Seitan kundai anine te nopol i waibadae bi Aluwa Waiyawa lisinemo kuna kaiyovu, tam doğa kuna kunekuneyena manena isuna kuna kaididi tam aubaim? ⁴ Tam maso doğa kuna labe gwase, ee doğa kuna kuneyena mulinemo mane maso kuna kaididi. Bi bai aubaina niga kauwina nopolmo kundai nuwanoğonoğotae bi mainana kuna voiye? Tam mote lava lisinemo ku kaiyovu bi geğā te Maimaituwa lisinemo kuna kaiyovu.”

⁵ Laġannemo Ananaiyas mai giuna i vaivaiye, tana i kuluva bi i peki. Bi lava matabudi niga kauwina giuna a vaivaiyena a naila gulata. ⁶ Laġannemo Ananaiyas i pekipeki ba, ġome ewaewali a tava te a suma bi a avali nawe te a dobo.

⁷ Tedi a taumiya laġan ġotona* te mwanena Safila i tava bi mote i sibe te bai i tubuğā. ⁸ Ĝome Pita i waitalayena gado, “Ku giuwegu, doğa kona kunekuneyena manena, niga taunana kamaina, ee?”

Bi Safila i giuna gado, “Emaso, mba taunana kamaina.”

⁹ Bi Pita i giuwena gado, “Bai aubaina temi konai anina bi Bada ena Aluwa konai laulubu? Lava mwanem a dobobobona, tedi mataetamo sawai laba te tam kota vaitem sa avali nawem.”

* 4:32: Giu 2:44 † 4:33: Maimaituwa taukaiwatana ya kakavisuvisu gulatedi: Ee mabai taukaiwatana sa vivile kauwedina. * 5:7: Inglis baibol nopenemo i giu, 3 hours.

¹⁰ Kamaina te Safila i waimağemoti te Pita kağe pakanemo i kuluva bi i peki. Ĝome ewaewali a sağɑ vanuwemo bi a kita te waivini i peki. Kamaina bi a avali nawe bi mwanena diyanemo a dobo. ¹¹ Bi Maimaituwa ena dam lavedi matabudi bi lava matabudi niga giuna a vaivaiyena ba a naila gulata.

Giugiukamağedi lava wapewapedi ai yawasanidi

¹² *Giugiukamağedi mataila bi anisove kauwidi wapewapedi a voiyedi lava lisidimo. Bi tauwaisumağɑ matabudi Solomon ena yovveyovemo awai ġemotidi, ¹³ bi lava ġesaudi mote waisumegidi tedi tauwaisumağɑ vaitedi waiğemota a naile geğɑ te lava matabudi a viviledi. ¹⁴ Olooloto bi waiwaivini Bada ai sumağe bi a solasağɑ tauwaisumağɑ nopodimo te lağɑn matabuna tauwaisumağɑ iyevina i dididiga. ¹⁵ Tedi lava sidesidedi a avali nawedi etamo te benamo bi duya dabedimo ai kenedi. Tedi mai a voiyena banina Pita i natonatona waguluna maso i taukonidi te a yawasana. ¹⁶ Lava kumna ġesaudi Yelusalem diyana malagaidi vaitedi ai ġemotidi bi lava sidesidedi bi kota lava ġesaudi aluwa gebogebodi a sunesuneğidina vaitedi a tavaitedi bi matabudi ai yawasanidi.

Giugiukamağedi a laukivigebogebodi

¹⁷ Ĝome pilisi sağasağɑ guletina bi ena lava Sadisi wai babadidi vaitedi nopodi unula i wanavu. ¹⁸ Bi Giugiukamağedi a panidi bi biliwelokomo a sivudi. ¹⁹ Bi dudubalemo Bada ena aneya biliweloko mataetina i kaikamağe te i waidolidi a potiyovo bi i giuwedina gado, ²⁰ “Ko nawa Maimaituwa ena vanuwa ganakukunemo ko moito bi yawasana valivaliuna matabuna lava ko giuwedi!” ²¹ Lağɑn i sako bi giugiukamağedi a nawa pali vanuwinemo, aneya i giugiuwedina mainana bi lava wailovelovedi ai tubu.

Lağannemo pilisi sağasağɑ guletina bi ena wai babada ġesaudi bi Diu babadidi vaitedi bolu ai yogae bi a tava bolu vanuwinemo ai ġemotidi. Bi tauyava a giukamağedi biliwelokomo, te maso giugiukamağedi ai dolidi.

²² Lağannemo tedi biliwelokomo a tavatava ba giugiukamağedi mote a kitedi, taunana aubaina a munağɑ bolu babadidi lisidimo bi bai i tubutubuğɑna a kamağati bi a giuna gado, ²³ “Biliweloko mataetina gudugudu kauwena bi tauyava mataetamo a moimoito bi mataeta ke kaikaikamağe ba mote aiyai ġome ke kita.”

²⁴ Lağannemo Maimaituwa ena vanuwa tauyavena edi bada bi pilisi edi babada niga giuna a vaivaiye ba, tedi

ai nuwanaina bi mote a sibe te bai ya tubuğā. ²⁵ Ğome lava ġemota i tava bi i giuwedina gado, “Olooloto bili-welokomo kona sivusivudina, tedi niganana Maimaituwa ena vanuwemo a moito bi lava sa wailovelovedi.”

²⁶ Ğome pali vanuwina tauyavena edi bada vaitena a nawa bi giugiukamağedi a natomedi. Bi mote a egelidi banina lava a nailedi, male sa lauġakimidi.

Giugiukamağedi Bolu babadidi matedimo mote giu a naile

²⁷ Tedi giugiukamağedi a natomedi Bolu babadidi lisidimo bi pilisi edi bada i wai talavitavitaledi. ²⁸ Bi i giuwedina gado, “Tama ke giu vavasağemi te temi mote maso niga olotona isanemo ko wailovelove. Bi geğə te emi wailovelove kaikana Yelusalem nopona i waiwanavu. Bi temi ko giugiuwemai te niga lavana ena peki wavuna tama ke avali.”

²⁹ Bi Pita giugiukamağedi ġesaudi vaitedi giu ai munena gado, “Tama Maimaituwa ka voteyateyae mote lava. ³⁰ Temi Yesu kolosi modonemo konai peki bi tamatamada edi Maimaituwa pekimo i ka kenamoito munağe. ³¹ Te kataiyanemo i waimiyenina Ġalibona bi Tauwaiyawasana. ³² Te Islael lavedi nopodi ya vitaledi te sa laukuvasa bi edi gebo-gebo ya noğotikamağedi. ³³ Tama niga kauwidi matamaimo ke kitekitedina ka giugiu nawe, kota mabai Maimaituwa Aluwa Waiyawa i vitevitedina tedi sa vovoteyeteye.”

Gamaliel ena lava i giuwainoğotidi

³³ Laġannemo Diu babadidi niga giuna a vaivaiye ba tedi nuwedi i medi gulata bi a ġoeġoena maso ai pekidi. ³⁴ Bi Palisi ġemota isana Gamaliel, tana waiġake tauwailoveloveni bi lava matabudi tana a vivibile, tana poudimo i miya moito bi tauyava i giu vavasağedina gado, “Pita bi Diyon ko giuwedi sa potiyovo doğamo laġan watiġena. ³⁵ Tana i giuna gado, Islael babadimi, ko kita kauwa kaka niga lavedi lisidimo bai ko voiye. ³⁶ Dolinemo mainana oloto isana Tadiyas i moito saġa bi i giu te tana bena kage lava dididiga bi lava wapana 400 a kaiwata. Bi laġannemo tana ġavīġaviyidi ai peki bi taukaiwatana a dabalala bi bai matabuna i lautautau. ³⁷ Bi tana mulinemmo, kota Galili olotona isana Diudas ko noğoti. Mba laġannemo Loum gabemanina lava a iyeiyevi bi i moitosaga te lava kumna iai waietadoliyedi. Bi tana vaitena ġavīġaviyidi ai peki bi taukaiwatana matabudi ai nawa ġemoġemota.

³⁸ “Taunana aubaina niganana yà giugiuwemi te niga lavedi lisidimo mote bai koma voiye. Bamoda edi noya lava

lisinağā i natona ba, noyana ya lautautau. ³⁹ Bi bamoda Maimaituwa lisinağā i natona ba mote ġemog̗emotina niga lavedi koma giu waitautaudi bamoda temi Maimaituwa kowai ġaviye.” Kamaina bi mba babadidi Gamaliel ena giu ai anine bi a kaiwata.

⁴⁰ Ġome tauyava giugiukamağedi a ka valageti munağedi bi madamo a kwapudi bi a giu vavasağedi te maso mote Yesu isanemo a giu munağā, kamaina bi a kita kamağedi te a nawā. ⁴¹ Ġome giugiukamağedi ma nuwavisudi bolu vanuwina a potiyovo kamağe bi a nawā banina Maimaituwa i vinedi te tedi kamaina te sai nuwatoi Yesu isana aubaina. ⁴² Bi lağān matabuna pali vanuwinemo bi lava edi vanuwa nopodiğā giu visuvisuna wailovelovena mote a kaisako bi a laulauguguya te Yesu tana Vinevine Kamağena.

6

Taupaula 7 a vinedi

¹ Mba lağandimo tauwaikaiwatana iyevina i sağasağā. Bi tauwaisumağā Gulik kalinana taugiuwena a moito te Diu Ġibulu taugiuwena a giuvitavitaledi. Banina Gulik iwape mote a kita kauwedi kani soiyenemo.* ² Taunana aubaina tauwaikaiwatana 12 tauwaisumağā a yogedi a tava ai ġemotidi bi a giuwedina gado, “Mote i visu te kani soiyenemo ka soisoi kauleya bi Maimaituwa giuna lauguguyaena ka kaisako. ³ Taunana aubaina, ema lava waisumeğimi ko kita te olooloto 7 sibe lavedi bi Aluwa i waiwai wanavudina ko vinedi te tama niga noyana ka vitedi te sai badaye. ⁴ Bi tama kamaina te Maimaituwa giuna ka lauguguya bi pali ka kaididi.”

⁵ Ġome giugiukamağedi edi giu, lava matabudi ai anine. Kamaina bi Stivin, waisumeğina bi Aluwa Waiyawa i waiwai wanavuna a vine. Bi ena lava ġesäudi ba: Filip, Pokolas, Nikano, Timon, Pamenas bi Nikolas. Nikolas tana ba Eteni, Entiyok olotona bi wala i waila Diu. ⁶ Tauwaisumağā niga oloolotodi 7 ai doli natomedi giugiukamağedi lisidimo. Bi giugiukamağedi nimedi olooloto 7 dabedimo a sivudi te a laupali.

⁷ Kamaina bi ġome Maimaituwa giuna i tuwa. Bi tauwaikaiwatana iyevina Yelusalem nophonemo i wapa kasağe. Bi pilisi wapewapedi vaitedi a nato Yesu ena kauwa a wailovelovena ai sumäge.

Stivin a pani

* **6:1:** Teteka labena (table). Niga banina ba kani soiyena waibadayena ee mane labena waibadayena, Gulik giuna table banina ba banika.

⁸ Maimaituwa Stivin i ka visuvisu bi ġailisi i vite te anisove kauwidi bi mataila i voivoiyedi lava lisidimo. ⁹ Bi geġa te Diu lavedi ġesaudi Stivin a giu vitavitale, tedi ba bolu vanuwina isana *Waiyawa yababa i kovi* lavedi. Tedi ba Diu lavedi mabai Sailin, Aleksandiliya, Silisiya bi Eisiya plovinsina lavedi. Tedi Stivin vaitena waikagiu ai tubu. ¹⁰ Bi geġa te Aluwa Waiyawa nuwauyauya Stivin i vite bi i gagagaliyena mote ġemogemotina te maso a lauyovoġe. ¹¹ Taunana aubaina tedi kandavonemo olooloto ġesaudi a gwayed te kaiyovumo sa giuna gado, “Tama ke vaiye te Stivin Mousis bi Maimaituwa i giu waiyovoyovodi.” ¹² Niga giudimo lava, waibabada bi waīgħake tauwailovelovena a ka medimedidi. Kamaina bi tedi Stivin a pani bi ai doli nawe bolu babadidi lisidimo. ¹³ Ĝome tedi giu kaikaiyovudimo lava ġesaudi a giuwedi te sa giuna gado, “Niga lavana ke vaiye te tana Maimaituwa ena vanuwa bi ena waīgħake Mousis i vitevitena laġan matabuna i laulaugovoġed. ¹⁴ Tama ke vaiye te i giuna gado, ‘Niga Nasaret Yesuna male pali vanuwina yaka gebogebo bi Diu edi vaivai Mousis i vitevitemaina ya vitaledi.”

¹⁵ Tedi mabai bolu babadidi a miyamiyana Stivin a kitakitadidi bi kitana i nuwavitala maibena aneya.

7

Stivin Diu babadidi matedimo i lauguguya

¹ Pilisi saġasāġa guletina Stivin i wai talayena gado, “Niga lavedi bai sa giugiuwena ba giukauwa, ee?”

² *Bi Stivin edi giu i waimunena gado, “Tamatamagu bi tuwatuwaġġu bai yà giuwena ko vaiye. Maimaituwa namanamalina wala Mesapotomiyamo Eiblaġam lisinemo i laumaġata, muliġa kaka i nawa Alanmo i miya.

³ “Bi Maimaituwa Eiblaġam i giuwena gado, ‘Em dobu bi em lava kwa gosedi bi dobu tagu yà lovemnemo kwa nawa.’ ⁴ *Kamaina bi ena dobu Mesapotomiya i gose bi i nawa Alanmo i miya. Ĝome tamana i peki mulinemo, Maimaituwa Eiblaġam i giukamaġe niga dobunemo niganana ta miyamiyanemo. ⁵ *Mba laġannemo Maimaituwa mote doġa ġaubona niga ġome i vite. Bi Maimaituwa i giuwapa te laġan muliġa tana bi ena tubulelesa ya vitedi. Avena te Eiblaġam mote i wainatuna bi yaġolo te Maimaituwa lisinemo i sauga. ⁶ *Maimaituwa i giuwena gado, ‘Em tubulelesa kaka wali dobumo sai taupaula yababa. Bi kwalabu 400 nopolimo mba dobuna lavedi kaka em

* 7:2: Pak 12:1 * 7:4: Pak 12:4 * 7:5: Pak 12:7, Pak 13:15, Pak 17:8

* 7:6: Pak 15:13,14

tubulelesa sa voyiedi te sai nuwatoitoi.⁷ *Bi mba dobuna lavedi aubaidi sa wai taupaula yababana kaka ya kovoğidi. Bi mulığa kaka em tubulelesa mba dobuna sa gose kamağe bi sa nato niga dobunemo bi sa lauduneyegu.'⁸ *Mba ġome Maimaituwa kwapibwali ena waianina Eiblaġam i vite. Bi laġannemo Aisik i tubuġa, laġan⁹ 8 mulidimo Eiblaġam kwapibwali i voyie Aisik lisinemo. Bi kota Aisik natuna Deikap lisinemo i voyie. Bi Deikap natunatuna 12 lisidimo kota mainana i voyie. Niga lavedi edi tubulelesa ba tada.

⁹ *“Deikap natunatuna tasidi Diyousep a unule, tau-nana aubaina tana a kune kamağe Idip lavedi lisidimo te yai taupaula yababa. Bi geġa te Maimaituwa tana vaitena,¹⁰ *taunana aubaina ena pilipili matabudimo i sagu. Maimaituwa Diyousep nuwauyauya i vite bi ena yawasanamo Idip ġalibonana nuwana i laukwasili. Taunana aubaina ġalibona, Diyousep waibada i vite te Idip dobuna matabuna bi ena vanuwa nopona i waibadae.

¹¹ *“Kamaina bi Idip bi Keinan dobudi matabudi gomala i ka gebogebodi bi wainuwatoi dididiga i tubuġa. Bi eda magula mote bamo kani a banavi.¹² Laġannemo Deikap i vaiye te Idipmo kani, tana natunatuna eda magumagula i giukamağedi. Tedi mote ġome nawenawedi bi geġa te a nawa.¹³ Bi kota edi nawa wailabunemo Diyousep i kamaġati munağe tuwatuwaġana lisidimo. Ġome kaka Idip ġalibonana Diyousep ena vanuwa lavedi i sibedi.¹⁴ *Diyousep tamana Deikap bi ena vanuwa lavedi wapedi 75 edi giu i giukamağe te sa nato Idipmo.¹⁵ *Kamaina bi Deikap i nawa Idipmo, ġome tana bi natunatuna a miyamiyana eete a peki.¹⁶ Bi tubuġidi a munağedi te Sekemmo tauyewamo a sivudi wala Eiblaġam manemo i gimegimelina Ĝema natunatuna lisidimo.

¹⁷ *“Laġan i watiwatiġe te Maimaituwa Eiblaġam lisinemo bai i giugiuwapano ya tubuġa. Bi Idip nophonemo eda lava Islael lavedi iyevina i wapa gulata.¹⁸ Kamaina bi lava ġesau i waiġalibona Idipmo. Niga lavana mote Diyousep i sibe.¹⁹ *Bi niga ġalibonana eda magumagula i laukivi gebogebayed bi i egelidi te natunatudi meyemeyed dogħamo a sivu yovoġedi te sa peki.²⁰ *Mba laġannemo Mousis i tubuġa bi tana gomana mulemulelena Maimaituwa matanemo. Nawalai faiona tinana bi tamana edi vanuwemo a labe.²¹ *Bi laġannemo mote ġemoġemotina te maso a labe, tana a sako yovoġe. Bi

* 7:7: Pot 3:12 * 7:8: Pak 17:10-14, Pak 21:2-4, Pak 25:26, Pak 29:31–35:18

* 7:9: Pak 37:28, Pak 39:2,21 * 7:10: Pak 41:39-41 * 7:11: Pak 42:1,2

* 7:14: Pak 45:9,10,17,18 * 7:15: Pak 46:1-7, Pak 49:33 * 7:17: Pot 1:7,8

* 7:19: Pot 1:10,11, Pot 1:22 * 7:20: Pot 2:2 * 7:21: Pot 2:3-10

ḡalibona natuna waivinina i vai, te i ḡamo bi i wai natune maibena natu otina. ²² Bi tana Idip edi nuwauyauyamo ai lovelove. Tana ena giumo bi ena kauwemo lava ḡaiḡailisina i tubuḡa.

²³ ♦“Laḡannemo Mousis ena kwalabu 40 a kovi bi i ḡoe te ena lava Islael ya vakitedi. ²⁴ Bi Mousis i kita te Idip lavana i miya moito te Islael olotona i katikati vunu. Ġome tana ena tau mulinemo i moito bi biwana i vai te Idip lavana i lai peki. ²⁵ Bi Mousis i wainoḡota te ena lava otidi maso a sibe te Maimaituwa yai etadoliye te tana kaka ena lava yai yawasanidi bi geġa te tedi mote a sibe. ²⁶ Bokina mainana i kita te ena lava Islael labu a waīgasīgasi. Kamaina bi Mousis i nawa i kataautaudi bi i giuwedina gado, ‘Ei, mba em tau bai aubaina ko waikaḡasīgasi?’ ²⁷ Ġome oloto ena tau i laulaugulatena Mousis i bibini bi i giuwena gado, ‘Tam aiyai waibada i vitem bi kwa waibadaemai bi kwa etaetalemai? ²⁸ Tam maġo Idip lavana kuna lai peki, mai niganana tagu kwa lai pekigu, ee?’ ²⁹ Laḡannemo Mousis niga giuna i vaivaiye ba tana i naila i nawa Midian. Ġome i miyana maibena tautavatava bi natunatuna oloolotodi labu.

³⁰ ♦“Kwalabu 40 a kovi mulidimo kalakalalelemo oya Sainai diyanemo, kai tomboluna, vavavannemo aneya i laumaḡata Mousis lisinemo. ³¹ Laḡannemo nigamai i kitakita ba i tava. Kamaina bi i nawa diyanemo maso i kita kaukauwena mba Bada kalinana i vaiyena gado, ³² ‘Tagu taunana em magumagula Eiblaġam, Aisik bi Deikap edi Maimaituwa.’ Mousis naila i kagusugusu bi mote i waikita munaġa. ³³ Kamaina bi Bada, Mousis i giuwena gado, ‘Em kaġe suma kwa kaikamaġe. Banina mba gabunemo kwa moimoitona ba doğa waiyawa. ³⁴ Tagu egū lava edi wainuwatoi Idipmo e kita bi kota edi lauaiyoi e vaiye. Bi tagu e yovona ba yāi yawasanidi. Taunana aubaina kwa nato bi niganana yā giukamaġem kwa munaġa Idipmo.’

³⁵ ♦“Mousis tana taunana dolinemo Islael lavedi a daboke bi a giuwena gado, ‘Tam aiyai ḡailisi i vitem bi kwa waibadaemai?’ Tana taunana Maimaituwa i giukamaġe te lava ya kapotiyovodi bi yai etadoliyedi, aneya kai tomboluna vavavaninemo lisinemo i laulaumaḡatana ena sagumo. ³⁶ ♦Islael lavedi Idipmo i kapotiyovodi bi anisove kauwidi bi mataila Idipmo i voiyedi. Bi kota Nisa Sabasabanemo bi kalakalalelemo kwalabu 40 nopodimo. ³⁷ ♦Mousis Islael lavedi i giuwedina gado, ‘Maimaituwa kaka taugiuwatana ġemota nopomimo ya vine bi ya giukamaġena lisimimo

♦ 7:23: Pot 2:11-15 ♦ 7:30: Pot 3:1-10 ♦ 7:35: Pot 2:14 ♦ 7:36: Pot 14:21, Nam 14:33 ♦ 7:37: Wai 18:15,18

maibena tagu.' ³⁸ Bi tana taunana kalakalalelemo Islael lavedi, vaitedi ai ġemotidi. Tana ġome eda magumagula vaitedi bi kota Mousis oya Sainai dabanemo yawasana giuna aneya i giuvite te i waidama lisidemo. ³⁹ Bi geġa te eda magumagula mote kalinana a voteyateyae. Tedi a daboke bi a ġoeġoena maso a munaġa Idip. ⁴⁰ Taunana aubaina Elon a giuwena gado, 'Ema maimaituwa kwa voiyedi te sai etadoliyemai. Niga lavana Mousis Idipmo i ka potiyovoda bi tada mote ta sibe te bai lisinemo i tubuġa?' ⁴¹ Kamaina bi tedi koikoitau a voiyena kitana maibena kau natuna. Bi koikoitau a voivioyena lisinemo a soi, a lausewasewa bi a vivibile. ⁴² Taunana aubaina Maimaituwa i miyatautauliyedi bi i kita kamağedi te kipola, suwala bi nawalai galewemo a laulauduneyedi, maibena taugiuwatana edi bukamo a gilugilumina mainana. Ĝome Maimaituwa i giuna gado, 'Islael lavemi, wala kwalabu 40 kalakalalelemo
kona miyamiyana ba mote
tagu lisigumo ko laulausewasewa.

⁴³ Bi temi mba maimaituwa Molek ena kape
kona ava'avalı waibabali.

Bi kota kipola maimaituwana Lafen aluwina
kona ava'avalı waibabali.

Temi mba mwalidi kona voiyedi
bi kona laulauduneyedi.

Taunana aubaina yà giukamağemi
te emi dobuko potiyovo kamaġe
bi Babilon mulitaulinemo ko nawa.'

⁴⁴ * "Kalakalalelemo eda magumagula Maimaituwa mayavaina kapena a ava'avalı nawe. Bi a voiyena ba bainewa Maimaituwa Mousis i giugiuwena mainana. Bi kota kitana bainewa i wailovena mainana luvanemo i voiye. ⁴⁵ Laġan muliġa Diyoсуwa eda magumagula i wai etadoliyedi ġaviya nöponemo bi lava mba dobudimo miyemiyedi Maimaituwa i kwavi waipotiyovodi te dobuna a vai, lava niga ġome a miyamiyana lisidimo. Bi Maimaituwa mayavaina kapena a avali tavaite niga dobunemo Maimaituwa ani laudunena bi ġome i kenana eete Deividia ena waibada saugina. ⁴⁶* Maimaituwa, Deividia nuwana i vai. Bi Deividia, Maimaituwa i waibaġa te maso i waianine bi pali vanuwina i ġala, Deikap ena tubulelesa edi ani laudune. ⁴⁷ * Bi geġa te Solomon pali vanuwina i ġala Maimaituwa aubaina. ⁴⁸ Bi kota Maimaituwa saġasaġa guletina mote lava vanuwa a ġaleġaledina nopodimo ima miyamiya. Taugiuwatana niga mainana i giu:

* 7:38: Pot 19:1–20:17 * 7:44: Pot 25:9,40 * 7:46: 2 Sam 7:1-16 * 7:47:

- 49 'Mala egu ani miya
 bi dobu kağegu ani waitupamoitona.
 Vanuwa bainewa kitana kwa ġala aubaigu?
 Ee bamo egu vanuwa ani waiyawasi?
 50 Tagu mote mwali matabudi malamo
 bi dobumo nimagumo e voyedi? "

⁵¹ Stivin yaġolo ena giu ya nawenawe, "Temi nopomi ġaiġaġaġi, beyemi a pota bi kona laukasaġaġai mote Maimaituwa giuna koma vaivaiye. Maibena emi magumagula. Temi sauga matabuna Aluwa Waiyawa ko laulaukasaġaġaġiye. ⁵² Emi magumagula wala taugiuwatana matabudi a laukivigebogeboyedi bi ai pekidi. Tedi ba lava didimanina ena nato a giugiuwata. Bi laġannemo i tavana ba temi kona kaisoluġe bi konai peki. ⁵³ Maimaituwa ena waiġake aneya i vitedi bi a natome eda magula lisidimo bi temi mote ko kaiwata."

Stivin ġakimemo ai peki

⁵⁴ Laġannemo Diu babadidi Stivin ena giu a vaivaiyedi ba a medi gulata lisinemo bi mwakedi a sanadididi. ⁵⁵ Stivin Aluwa Waiyawa i waiwanavu bi i wai kita saġa malamo te Maimaituwa namalina bi Yesu, Maimaituwa kataiyanemo i moimoitona i kita. ⁵⁶ Kamaina bi Stivin i giuna gado, "Koi kita, tagu mala nuwa wasana e kita bi Maimaituwa kataiyanemo Tana Taunana Natuna ya moimoito."

⁵⁷ Niga giudi a vaivaiyedi ba beyedi a sula gududi bi matabudi ai lasa te velau Stivin a dubutawi. ⁵⁸ Tedi a solu nawe malagai multaulinemo bi ġome a lauġakimi. Bi tauwaiwavu edi gala a lolodi bi oloto ewalina isana Sol* kaġe pakanemo a sivudi te ya labedi. ⁵⁹ Laġannemo Stivin a laulauġakimi ba tana i laupalina gado, "Bada Yesu, aluwigu kwa vai!" ⁶⁰ Kamaina bi tuwapekana i waitupagwaliġe bi kalinana dididiginemo i binauna gado, "Bada niga lavedi edi gebogebi kwa noġotikamaġe." Stivin niga giuna i vato mulinemo te i peki.

8

Tauwaisumaġa laukivigebogebo a banavi

¹⁻² Bi Sol ena waianina Stivin ai peki.

Diu babadidi Stivin a laipeki mulinemo, olooloto tauwaisumaġa Stivin a ġabe gulate bi a avali nawe tauyewamo a sako. Mba laġaninemo kota Yelusalemmo laukivigebogebo dididiga tauwaisumaġa lisidimo i tubuġa.

* **7:58:** Sol muliġa isana Pol, Yesu ena tauwaikaiwatana laukaina.

Te tauwaisumağā matabudi a dabalala bi a nawa Diudiya bi Sameliya plovinsidi nopođiga. Bi giugiukamağedi taudiğā Yelusalemmo a miya gwasa.³ ŌGome Sol lava i lauegelidi te Maimaituwa ena dam laukivigebogebayedai tubu. Tedi a nawa vanuwa bi vanuwa bi tauwaisumağā oloolotodi bi 8waiwaivinidi a solu yovođedi te biliwelokomo a sivusivu nawedi.

Filip Sameliyamo i lauguguya

⁴ Tauwaisumağā a dabababalalana a nawa malagai te malagai bi Yesu giuna visuvisuna a lauguguyae.⁵ Bi Filip i nawa malagai dididigina Sameliya dobuna nopenemo bi Vinevine Kamağena giuna visuvisuna i lauguguyae lava lisidimo.⁶ Lağannemo lava kumdi Filip ena lauguguya a vaivaiye bi anisove kauwidi a kitekitedi ba tedi matabudi ena giu a vaiye kaukauwe.⁷ Banina Filip lava nopođimo aluwa gebogebodi i kwavi vaidi bi ma galalidi a potiyovo. Bi kota lava wapewapedi tunipekipekidi bi kađe nuwakududi i waiyawasanidi.⁸ Taunana aubaina lava mba malagaina dididiginemo ai nuwavisu gulata.

Saimon taubwalabwalaun

⁹ Sameliyamo oloto isana Saimon walaka bwalabwalauna miyamiyana, Sameliya lavedi matabudi ena bwalaun kauwidi i voivoiyedina a sovesove. Bi i seğaseğala te lava dididiga.¹⁰ Bi lava yababa te lava nananakidi mataudi kalinana a vaivaiye kauwe bi a giu te, "Maimaituwa ena ġailisi dididiga lisinemo."¹¹ Tedi Saimon kaiwatana walaka ai tubu bi ena bwalaumo lava i wai soveyedi.¹² Bi Lağannemo Filip Maimaituwa ena waibada bi Yesu isana i laulauguguyae ba olooloto bi waiwaivini ai sumağā bi i kabuludi.¹³ Bi Saimon vaitena i waisumağā bi i kabulu. ŌGome Filip ena ani nawamo i kaiwata. Bi Filip anisove kauwidi bi mataila i voivoiyedina Saimon i kitedi bi i sovesoveyedi.

¹⁴ Lağannemo giugiukamağedi Yelusalemmo a vaiye te Sameliya lavedi Maimaituwa giuna ai sumağā, tedi Pita bi Diyon a giukamağedi lisidimo.¹⁵⁻¹⁶ Banina tedi yađolo mote Aluwa Waiyawa i yovo tauwaisumağā valivaliudi lisidimo. Bi tedi ba Bada Yesu isanemo a kabulu otigedi. Lağannemo Pita bi Diyon a tava lisidimo ba aubaidi a laupali te Aluwa Waiyawa sa vai.¹⁷ Kamaina bi Pita bi Diyon nimedi tauwaisumağā dabedimo a sivudi bi Aluwa Waiyawa a vai.

¹⁸ Bi lağannemo Saimon i kita te giugiukamağedi nimedi tauwaisumağā dabedimo a sivudi te Aluwa Waiyawa a vai. ŌGome Saimon mane i waiyoyo Pita bi Diyon lisidimo¹⁹ bi

◊ 8:3: Giu 22:4,5, Giu 26:9-11

i giuwedina gado, “Niga ġailisina kota ko vitegu te aiyai dabanemo nimagu ya sakona ba Aluwa Waiyawa ya vai.”

²⁰ Bi geġa te bi Pita i giuwena gado, “Tam male em mane vaitena ko nawa kai kalakalatinemo. Banina tam kuna noġoti te Maimaituwa ena puyo bena manemo kwa gimeli ee! ²¹ Tam mote Maimaituwa i waianinem te tama ema noyamo kwa saġa banina nuwapoum mote i didimana Maimaituwa matanemo. ²² I visu te mba em noġotidi gebogebodi kwa kuvesidi bi kwa laupali Bada lisinemo te em gebogebi male ya noġoti kamağedi. ²³ Banina e kitam te kuna unula gulata lisimaimo bi em noġota gebogebodi sa waibadaem.”

²⁴ Kamaina bi Saimon i giuwena gado, “Aee aubaigu ko laupali Bada lisinemo te bai kuna giugiuwena lisigumo mote mainana ima tubuġa.”

²⁵ Ĝome Pita bi Diyon edi waisumaġa a giuwedi bi Bada Yesu giuna visuvisuna a lauguguyae. Mulinemo tedi a munamunaġa Yelusalemmo ba Sameliya malagaidiġa giu visuvisuna a laulauguguyae.

Filip bi Itiopiya badana dididiga

²⁶ Kamaina bi Yelusalemmo Bada ena aneya Filip i giuwena gado, “Kwa vononoġa bi kwa yovo kwa nawa yalousa yawaninaġa. Tam eta Yelusalemmo bi i yovo i nawa Gasa taunana kwa kaiwata.” (Mba etana i pupu aubaina lava mote sima kaikaiwata). ²⁷ Ĝome Filip i modina i nawanawa etamo te Itiopiya olotona i banavi bi olotona ba waibadana dididiga, ġalibona waivinina isana Kandeke ena mane taulabena. Niga olotona i nawa Yelusalemmo laudune aubaina, ²⁸ bi ena seliotmo i munamunaġa ba etamo taugiuwatana Aisaiya ena buka i iyeiyevi. ²⁹ Kamaina bi Aluwa Waiyawa Filip i giuwena gado, “Kwa nawa noi seliyotina diyanemo kwa moito.” ³⁰ Bi ġome Filip i velau seliot diyanemo bi i vaiye te olotona taugiuwatana Aisaiya ena buka i iyeiyevi. Kamaina bi Filip i waitalayena gado, “Bai kwa iyeiyevina banina kwa sibesibe ee geġa?”

³¹ Bi olotona ena giu i waimunena gado, “Bainewa ya sibe? Walitau ya giuwailovelovegu kaka ya sibe.” Kamaina bi olotona Filip i giuwe te i valageta ena seliotimo bi diyanemo i miya.

³² [☆]Bi olotona Aisaiya ena bukamo i iyeiyevina ba niga mainana i giu:

“Lava tana ai doli nawe

bi sa vununa maibena sipu.

Bi kota maibena sipu lauewalina

lağannemo kapalina a bwalibwali,
ba tana i miya moimoisili
bi mote bai i giuwe.

³³ Lağannemo a ka gebogebo gulate,
tana mote aubaina i giu ġaiġailisi.
Mote aiyai kaka ena tubulelesa
ima giuwata.

Banina ena yawasana dobumo ba damona.”

³⁴ Ĝome Itiopiya badana Filip i waitalayena gado, “Ae goma, ku giuwegu, taugiuwatana aiyai ya giugiuwe, tana taunaġa ee, lava ġesau?” ³⁵ Kamaina bi Filip, Aisaiya ena bukamo giugiuna ġemotinemo giu i waitubu bi Yesu giuna visuvisuna giu wailovelove i wai tubu. ³⁶⁻³⁷ Tedi a nawanawa etaġa te gaubemo a tava bi Itiopiya badana i giuwena gado, “Ei, gauba nove, tagu kamaina te yà bulu bai ya ka pilipiligu?”* ³⁸ Kamaina bi ena seliot tauvelauyena i giuwe te i moito bi tana bi Filip a nawa gaubemo. Ĝome Filip Itiopiya badana i kabulu. ³⁹ Lağannemo gaubemo a lovolovo tava ba Bada Aluwina i waimaġemoti te Filip i avali nawe. Bi Itiopiya olotona mote Filip i kita munaġe. Bi tana ma yasisina i gelu i nawa banina Maimaituwa i waiyawasani.

⁴⁰ Filip bainewa te Adotasmo i laumaġata. Tana malagai matabuna nopodiġa i nawa bi giu visuvisuna i laulauguguya nawena eete Seseliyamo i tava.

9

Sol ena yawasana i vitale

¹ Mba laġandi nopolidmo Sol yaġolo te nuwana i medi gulata bi i giu te Bada ena tauwaikaiwatana yai pekidi. Taunana aubaina i nawa pilisi saġasaġa guletina lisinemo bi ² i waibaġa te pepa ya kulidi Diu edi bolu vanuwidi babadidi aubaidi Damaskas malagainemo. Tedi maso mba pepedi a iyevidi bi Sol ai anine te olooloto bi waiwaiwini Yawasana Etana taukaiwatana maso i panidi bi i natomedi Yelusalemmo. ³ Kamaina bi Sol i nawa Damaskas malagaina diyanemo i tavatava ba yanayana wai matakankanina malamo i wai maġemoti te Sol i yana kwaivivili, ⁴ bi i kuluva doġamo i talaġa. Bi kalina galewemo i vaiyena gado, “Sol, Sol bai aubaina kwa laulau kivigebogeboyegu?”

⁵ Sol i waitalana gado, “Tam aiyai, Bada ee!”

Bi Yesu i giuna gado, “Tagu Yesu, tagu taunana kwa laulau kivigebogeboyegu. ⁶ Yaġiyaġina kwa moito makai bi

* **8:36-37:** Kulikulidi wadubodi ġesaudimo nigamai a giu, Tam bamoda nuwam tabutabunemo kwai sumaġana ba yà ka bulum.

kwa nawa malagai dididiginemo bi ġome sa giuwem te bai kwa voiye.”

⁷ Olooloto Sol vaitena a nawanawana, ġome a tau moimoito giu geġa banina tedi kalina a vaiye bi mote aiyai a kita. ⁸ Ġome Sol i miya moito bi gado yai kita ba matana i wai dudubala bi mote bai i kita. Kamaina bi nimanemo a kabi bi ai wai doli nawe Damaskas. ⁹ Bi ma matapotapotana i miyana laġon faiona a kovi, mote bai i kani bi i tego.

¹⁰ Damaskas nophonemo tauwaikaiwatana ġemota isana Ananaiyas i miyamiya. Bi wailove i kita Bada i laumaġata bi i giuwena gado, “Ananaiyas.”

Bi ena giu i waimunena gado, “Bada, tagu niga.”

¹¹ Ġome Bada i giuwena gado, “Kwa modina kwa nawa eta sa wai isana, *Eta Didimanina*. Mba ġome Diudas ena vanuwemo kwa tava bi kwai talana Tasis olotona isana Sol aubaina, tana ġome niganana ya laulaupali lisigumo. ¹² Bi wailove i kita te oloto isana Ananaiyas ya natonato lisinemo te nimana dabanemo ya sivudi bi yai kita munāga.”

¹³ Ġome Ananaiyas ena giu i waimunena gado, “Bada, lava wapewapedi mba olotona ena kauwa a giuwegu, te tana taukaiwatam Yelusalemmo i kaka gebogebodi. ¹⁴ Bi pilipilisi edi babada ġailisi a vite te i nato Damaskasmo te taulauduneyem matabudi ya panidi.”

¹⁵ Bada, Ananaiyas i giuwena gado, “Kwa nawa banina tagu niga olotona e vine te egu noya ya voiye bi isagu ya giuwaimaġati, Eteni lavedi bi ġalīgalibona bi Islael lavedi lisidimo. ¹⁶ Bi tagu yài love te bainewa wainuwatoi dididiga ya banavi tagu isagu aubaina.”

¹⁷ Kamaina bi Ananaiyas i nawa vanuwemo i valageta. Te nimana Sol dabanemo i sako bi i giuwena gado, “Valetigu Sol, etaġa kuna natonato bi Bada Yesu lisimmo i laulau maġatana, taunana i giukamaġegu te tam kwai kita munāga bi Aluwa Waiyawa yai wanavum.”

¹⁸ Laġannemo Ananaiyas nimana Sol dabanemo i sakosako ba maġemota mwali kitedi maibena iyana vevedi matanemo a kuluva bi matana i layana munāga, moito bi Ananaiyas Sol i kabulu. ¹⁹ Kamaina bi Sol kani i kani te ena ġailisi i vai munāge.

Sol Damaskasmo lauguguya i waitubu

Sol Damaskasmo tauwaikaiwatana vaitena a taumiyyamiya laġon visa. ²⁰ Ġome bolu vanuwidiġa i nawa bi lauguguya i waitubuna gado, “Yesu tana Maimaituwa Natuna.”

²¹ Ġome tedi mabai a vaivaiyena ba a tagugu bi ai giugiuna gado, “Niga olotona tana taunana Yelusalem nophonemo Yesu

tauwaisumağena i kaka gebogebodi. Bi niganana i tava niga ġome bi tauwaisumağä ya pani nawedi Yelusalemmo pilipilisi edi babada lisidimo.”²² Bi geğä te Sol ena lauguguya i ġailisi gulata bi i kamağati kauwe te Yesu tana Maimaituwa ena Vinevine. Bi Diu lavedi Damaskasmo miyemiyedi mote ġemoğemotina te Sol vaitena sai kagiu.

²³ Lağan wapawapa a kovi mulidimo Diu lavedi ġome miyemiyedi ai ġemotidi bi Sol kana pota a yesi te maso ai peki. ²⁴ Bi geğä te lava ġesaudi Sol a tainuwatau. Bi Diu lavedi suwala bi dudubala tedi malagai ganakukuna mataetina a yaveyave te Sol maso i laupotiyovo bi ai peki. ²⁵ Taunana aubaina dudubala ġemota Sol ena lava kaikaiwatana dou nophonemo a suveki bi ganakuku koiyavusinemo ai dawe yovoġe.

²⁶ Lağannemo Sol Yelusalemmo i tava bi i ġoe te maso tauwaikaiwata vaitedi ai ġemotidi bi tedi matabudi a naile bi mote ai sumäge te tana tauwaikaiwatana ġesauna. ²⁷ Kamaina bi Banabas, Sol i waidoli nawe giugiukamağedi lisidimo bi i giuwedi te bainewa Sol i nawanawa Damaskas bi etamo Bada nophonemo i laumağata. Bi kota i giuwedi te Sol bainewa Damaskasmo ma laudabatolana Yesu isana i lauguguya. ²⁸ Ġome Sol tauwaikaiwatana vaitena a miya bi Yelusalem malagaina nophonäga ma laudabatolana Bada isana i laulauguguya nawe. ²⁹ Bi kota Diu lavedi Gulik kalinedi taugiuwena vaitedi ai kagiu bi a wai saġasaġa. Bi tedi a ġoeġoena maso Sol ai peki. ³⁰ Bi lağannemo tauwaisumağä a vaivaiye ba tedi Sol ai doli nawe Seseliya bi a giukamağe i nawa Tasis.

³¹ Mba lağandimo Maimaituwa ena dam lavedi Diudiya, Galili bi Sameliya dobudimo miyemiyedi tedi nuwedi i kena. Bi Aluwa Waiyawa ena ġailisimo tedi i laibagidi te a ġailisi. Tedi Maimaituwa a vivibile bi ena dam iyevina i dididiga.

Pita Aniyas i wai yawasani bi Dokas pekimo i ka kena moito

³² Mba lağandimo Pita i nawa dobu bi dobu bi kota Laida malagaina nophonemo tauwaisumağä i vakitedi. ³³ Ġome tana oloto isana Aniyas i banavi bi tana sida tunipekipi i vai bi i kenana kwalabu 8 a kovi. ³⁴ Bi Pita i giuwena gado, “Aniyas, Yesu Keliso i wai yawasanim, ku moito em kebana kwa noku.” Noi taunana te Aniyas i yawasana te kenamoito. ³⁵ Mba ġome Laida bi Salon malagaidi lavedi matabudi, mainana a kitakita ba a nuwavitaledi bi Bada ai sumäge.

³⁶ Bi kota Diyopa malagainemo tauwaisumağä waivinina i miyamiyana isana Tabita. (Gulik kalinedimo isa Tabita ba

Dokas). Tana lağan matabuna kauwa visuvisudi i voivoiyedi bi lava wainuwatoitoidi i sagusagudi.³⁷ Lağan ġemota tana i sida kauwa te i peki. Kamaina bi tubuġina a koġa bi a avali saġe noke bena wailabunemo* a sako.³⁸ Bi Laida malagaina ba Diyopa diyanemo, taunana aubaina tauwaisumaġa Diyopamo a vaiye te Pita Laidamo i miyamiya. Kamaina bi olooloto labu a giukamağedi te Pita sai baġana gado, “Aee, ku nato makai lisimaimo.”

³⁹ Kamaina bi Pita niga oloolotodi vaitedi a munaġa Diyopamo. Laġannemo tedi ġome a tava ba Pita ai doli saġe noke bena wailabunemo. Bi iwape matabudi Pita a moito kwaivivili bi a ġabaġaba. Tedi kwama bi gala Dokas ma miyanemo i voivoiyedina Pita ai love.

⁴⁰ Ĝome Pita matabudi i giuwedi te a potiyovo vanuwa dibunemo. Bi tana tuwapekana i waitupagwaliġe bi i laupali. Bi i tauvitale te waivini pekipekina i kita bi i giuwena gado, “Tabita, ku kenamoito.” Tana matana i layana bi laġannemo Pita i kitakita ba i kenamoito.⁴¹ Pita nimana i tuġu bi waivini nimanemo i kabi te i solu waimoito. Ĝome tana, iwape bi tauwaisumaġa i yogedi a saġa bi i wailovedi te waivini i yawasana munaġa.⁴² Lava matabudi Diyopa nöponemo bai i tubutubuġana giuna a vaiye bi lava wapewapedi Bada Yesu ai sumaġe.⁴³ Pita oloto isana Saimon vaitena Diyopamo lağan wapewapedi a miyamiya. Bi Saimon ena noya ba musala kwapidi i kopedi bi i waikunekuneyedi.

10

Pita bi Koniliyas

¹ Seseliya malagainemo oloto isana Koniliyas i miyamiya, tana ba tauwaiġaviya edi bada, sawai isedina *Itali potumina*.

² Tana ba lava didimanina bi ena vanuwa lavedi matabudi Maimaituwa a laulauduneye. Tana lağan matabuna Diu lavedi wainuwatoitoidi i sagusagudi bi kota Maimaituwa lisinemo i laulaupali nonoġa.³ Bi lağan ġemota suwala 3-ya okoloki mainana* bi Koniliyas wailove i kita, wailovenemo ba Maimaituwa ena aneya i laumaġata bi i giuwena gado, “Koniliyas.”

⁴ Koniliyas ma nailina tana i kitadidi bi i giuna gado, “Bada bai kwa ġoeġoe?”

Bi aneya i giuwena gado, “Em pali bi em waisagu lava wainuwatoitoidi lisidimo Maimaituwa i sibe bi nuwana kuna laukwasili. Tam em pali maibena sewasewa sa gabugabuna panena.

* **9:37:** Gulik baibol bi nigilisi a giuna upstairs room. * **10:3:** Suwala 3:00 mainana bi augunai male i laulaupali (3:1 ko kita).

⁵ “Taunana aubaina niganana olooloto ġesaudi kwa giukamağedi te sa nawa Diyopa bi ġome oloto isana Saimon bi wai isaisa ba Pita sai doli natome. ⁶ Tana ena tau ġesau Saimon musala kwapidi taukopedi ena vanuwemo ya miyamiya. Mba vanuwina ba nisa diyanemo.”

⁷ Laġannemo aneya giu i wai kovi bi i nawanawa ba Koniliyas ena taupaula labu bi ena tauwaiġaviya ġemota i giuwedi a tava. Bi tauwaiġaviya tana ba Maimaituwa taulauduneyena. ⁸ Bi bai matabuna i tubutubuġħana i giuvitedi bi i giukamağedi a nawa Diyopa malagainemo.

Pita wailove i kita

⁹ Bokinamai suwala modomo niga oloolotodi nuwedi tava Diyopamo bi Pita vanuwa dabanemo i saġa laupali aubaina.[†]

¹⁰ Tana kani i peki bi i ġoegħoe te maso bai i kani. Bi laġannemo kani vanuwemo a kaka nonoġi ba kota wailove i kita. ¹¹ Ĝome Pita mala nuwawasana i kita. Bi mwali kitana maibena kadawali dididiga liuna 4 isunemo bi isunemo a kabi bi ai dawe yovoġe dobumo. ¹² Bi geina nopoñemo ba musala kitedi tabudi bi tabudi a miyamiya. Musala kaġedīga nawenawedi, daledaledi bi lovolovaldi. ¹³ Kamaina bi kalina malaġa i yovona gado, “Pita ku moito bi niga muselidi kwa vunudi bi kwa kanidi.”

¹⁴ Bi Pita i giuna gado, “Mm Bada, geġa ota! Tagu mote bai bamu milamilana ee waiyawa e kani eete niganana.”

¹⁵ Bi kalina i giu munaġħana gado, “Mote bai mwalina Maimaituwa i kaka visuvisuna kuma giuwe te milamilana.”

¹⁶ Niga kauwina i tubuġħana ma faiona. Kamaina bi kadawali maġemota a munaġe malamo.

¹⁷ Ĝome Pita yaġolo wailove i kitakitana banina i noġonoġoti waitete ba Koniliyas olooloto i giugiukamağedina Saimon[‡] ena vanuwa a banavi. Tedi vanuwa ganakukuna mataetinemo a vamoito. ¹⁸ Bi vanuwa taniwigħina ai tħayena gado, “Niga ġome lava isana Saimon Pita ya miyamiya e geġa?”

¹⁹ Bi Pita yaġolo wailove i kitakitana i noġonoġoti wata ba Aluwa Waiyawa i giuwena gado, “Saimon, olooloto faiona sa tavutavuġem. ²⁰ Taunana aubaina kwa moito bi kwa potiyoġo doġamo bi mote nawa vaitedi nuwam ima laġalāgħae. Banina niga lavedi ba tagu e giukamağedi.”

²¹ Ĝome Pita i potiyoġo doġamo bi olooloto i giuwedina gadoaubaina, “Egu lava, tagu taunana ko tavutavuġegu. Bai aubaina kona tava?”

[†] **10:9:** Israel vanuwidi ba dabedi tabetabedi. [‡] **10:17:** Niga Saimonna ba musala kwapidi taukopedi.

²² Kamaina bi oooloto a giuna gado, “Tama tauwaiğaviya edi bada Koniliyas i giukamağemai. Tana ba lava didimanina bi kota Maimaituwa taulaudunena bi Diu lavedi matabudi tana sa vivivile. Bi Bada ena aneya waiyawa i giuwe te tam i ġoemna kwa nawa ena vanuwemo bi bai kwa giuwe te ya vaiye.” ²³ Kamaina bi Pita oooloto i giuvaidi te vaitedi sa kena.

Pita Koniliyas ena vanuwemo i tava

Bokinamai Pita i vononoğä bi oooloto faiona vaitedi a modina. Bi kota tauwaisumağä ġesaudi Diyopamo vaitedi a nawa Seseliya. ²⁴ Tedi lağan i sako kaka Seseliyamo a tava. Koniliyas bi ena dam lavedi bi kota ena lava kauwa i giuwedi te ai ġemotidi bi Pita a labelabe te ya tava. ²⁵ Lağannemo Pita i valavalageta vanuwemo ba Koniliyas i nato Pita matanemo bi tuwapekana i waitupagwaliġe bi i lauduneye. ²⁶ Bi geġa te Pita, Koniliyas nimanemo i kabi te i solu waimoito bi i giuwena gado, “Ku moito, tagu lava ota mai tam.”

²⁷ Tedi ma waigiugiudi a valageta vanuwemo. Bi ġome lava wapewapedi i kitedi ai ġemotidi bi a wailaba. ²⁸ Kamaina bi Pita i giuwedina gado, “Temi kona sibe te tama Diu ema waiğake te Eteni lavedi vaitedi kamai ġemotimai, ee lisidimo kama nawa. Bi geġa te Maimaituwa i wailovegu, te mote yāmai noğota gado, ‘Eteni lavedi ba lava milemiledi bi ani kitakamağä.’ ²⁹ Taunana aubaina lağannemo egu giu kuna giukamağe ba mote yà giuvitale gado. Bai aubaina egu giu kuna giukamağe?”

³⁰ Bi Koniliyas, Pita ena giu i waimunena gado, “Lağan faiona a kovi, egu vanuwemo suwala 3 okoloki e laulaupali bi aneya ena gala waimatakanikanina i wai mağemoti te matagumo i moito kamağe, ³¹ bi i giuweguna gado, ‘Koniliyas em pali i vaiye bi em waisagu lava wainuwatoitoidi lisidimo Maimaituwa i sibe. ³² Lava ġesaudi niganana kwa giukamağedi sa nawa Diyopamo, te lava isana Saimon sawai isana Pita sa giuwe te ya nato. Tana ba taomana bi Saimon musala kwapidi taukopedi vaitena sa miyamiya bi ena vanuwa ba nisa diyanemo.’ ³³ Taunana aubaina tagu em giu mağemota e giukamağe. Bi i visu te kuna tava. Bi niganana Maimaituwa matanemo matabumai kei ġemotimai, te Bada bai i giugiuwemna matabudi kwa giuwemai te ka vaiye.”

Pita ena lauguguya

³⁴ Ġome Pita giu i waitubuna gado, “Niganana kaka e sibe kauwe te Maimaituwa lava matabudi ya ġoeġoedi bi Diu lavedi mote taudiġa. ³⁵ Dobu matabuna nophonemo mabai Maimaituwa sa laulauduneye bi kauwa didimanidi

sa voivoiyedina ba ya wai aninedi. ³⁶ Temi kona sibe te Maimaituwa giuna visuvisuna i giukamağe Isael lavedi lisidimo, te lağannemo mabai Yesu Vinevinena Kamağena sai sumağena ba Maimaituwa nuwauba ya vitedi. Yesu taunana mwali matabuna tauwaibadayena. ³⁷ Bai matabuna Diudiya nöponemo i tubutubuğana[§] temi kona sibe. Yesu giuna visuvisuna Galilimo i tubuğä, Diyón kabulu i lauguguyae mulinemo.

³⁸ “Mba lağannemo Maimaituwa, Aluwa Waiyawa bi ġailisi Nasalet Yesuna i wai wanavu. Bi tana mba dobuna i nawa yağosi bi kauwa visuvisudi i voivoiyedi bi lava mabai aluwa gebogebodi a sunesuneğidina i waiyawasanidi banina Maimaituwa tana vaitena.

³⁹ “Tana kauwa matabudi Diudiya bi Yelusalem nöponedimo i voivoiyedina tama mataotimaimo ke kitedi. Tana kolosimo a tupalatu te i peki. ⁴⁰ Bi geğä te lağan waifaioninemo, Maimaituwa pekimo i ka kenamoito bi i voye te tama lisimaimo i kamağati. ⁴¹ Bi pekimo kenamoito mulinemo tana mote lava matabudi a kita bi tama Maimaituwa i gei vinemai te ke kita, vaitena ke kani bi ke tego. ⁴² Bi i giu vavasağemai te tama lava lisidimo ka lauguguya bi ka giuwedi te tana taunana Maimaituwa i vine te lava miyemiyedi bi pekipekidi ya etaledi. ⁴³ Tauguwatana matabudi tana a giuwata, te lava matabudi tana sai sumağena ba Yesu isanemo Maimaituwa edi gebogebo ya noğotikamağedi.”

Eteni lavedi Aluwa Waiyawa a vai

⁴⁴ Pita yağolo i giugiu ba Aluwa Waiyawa i yovo lava matabudi ena giu a vaivaiyena lisidimo. ⁴⁵ Diu lavedi waisumeğidi ġesaudi Pita vaitena a natonatona, tedi a tagugu. Banina Maimaituwa puyo Aluwa Waiyawa i giukamağe yovoğe Eteni lavedi lisidimo. ⁴⁶ Bi tedi a vaiyedi te kalina ġesaudi mote a sibedi bi a gagagaliyedi bi kota Maimaituwa a kaka sağesağe.

Kamaina bi Pita i giuna gado, ⁴⁷ “Tagu e noğoti te niga lavedi maso gaubemo te ka buludi bi mote aiyai i mai ġakeda. Banina tedi kaikana Aluwa Waiyawa a vai, mai tada.” ⁴⁸ Ĝome Pita i giuwedi te tedi Yesu Keliso Kamağena isanemo sa kabuludi. Kamaina bi Pita ai bağä te vaitena ģome sa taumiya lağan visa.

11

Pita ena noya Diu tauwaisumağä lisidimo i giu waididimani

§ 10:37: Bai i tubuğä: Ee wasa i nawana.

¹ Giugiukamağedi bi tauwaisumağā Diudiyamo a vaiye te Eteni lavedi Maimaituwa giuna a vai. ² Taunana aubaina lağannemo Pita Yelusalemmo i tavarata ba Diu lavedi tauwaisumağā Pita a giuvitavitalena gado, ³ “Tam bai aubaina kuna nawa Eteni lavedi edi vanuwemo bi vaitedi kona kanikani?”

⁴ Taunana aubaina Pita lisinemo baibaiğā a tubutubuğāna matabudi i giu waiipoipo lava lisidimo gado, ⁵ “Lağan ġemota tagu Diyopamo e laulaupali bi wailove e kita. Bi mwali kitana maibena kadawali dididiga liuna 4 malağā ai dawe yovoğe matagumo. ⁶ Bi kadawali nopona e kitakita ba dobumo ġamōğamo kitedi tabudi bi tabudi suwana, mala-malağāmidi bi mwanuwa lovlovodi. ⁷ Kamaina bi kalina malamo i giuweguna gado, ‘Pita ku moito, kwa vunudi bi kwa kanidi.’

⁸ “Bi tagu e giuwena gado, ‘Mm Bada, geğə ota! Tagu mote bamo musala milemiledi e kanidi, eete niganana.’*

⁹ “Bi kalina malamo i giu munağāna gado, ‘Bai mwalina Maimaituwa i kaka visuvisuna mote kuma giuwe te milamilana.’ ¹⁰ Niga kauwina ma faiona i tubuğā. Kamaina bi bai matabuna a solu sağe munağē malamo.

¹¹ “Noi taunana te olooloto faiona Seseliyağā a giugiukamağedina a tava, vanuwa e miyamiyanemo. ¹² Bi Aluwa i giuwedu te mote ya nuwalalağā bi vaitedi ka nawa. Niga lavedi 6 waisumegidi vaitedi Diyopamo te ke nawa Sisaliyia bi matabumai Koniliyas ena vanuwemo ke valageta. ¹³ Ğome Koniliyas i giuwemai te bainewa aneya ena vanuwemo i laumağata bi giuwena gado, ‘Olooloto ġesaudi kwa giukamağedi Diyopamo, ġome lava isana Saimon bi wai isaisa ba Pita sai doli natome. ¹⁴ Tana giu visuvisuna ya natome te tam bi em vanuwa lavedi matabumi ko yawasana.’

¹⁵ “Lağannemo giu e wai tubu ba Aluwa Waiyawa i yovo lisidimo, maibena dolinemmo tada lisidemo i yovoyovona.† ¹⁶ ♦Kamaina bi ġome Bada bai i giugiuwena e noğoti, ‘Diyon gauba otamo i waibulu bi temi kaka Aluwa Waiyawemo ko bulu.’ ¹⁷ Tada wala Bada Yesu Keliso tei sumağē bi Maimaituwa puyo Aluwa Waiyawa i viteda, niganana ġemotina kota Eteni lavedi i vitedi. Taunana aubaina tagu mote egū ġailisi bai te Maimaituwa ena kauwa yài ġake.”

¹⁸ Lağannemo niga giudi a vaivaiyedi ba Pita a giugiuvitavitalena a kaisako bi Maimaituwa a ka sağesağena gado, “Giukauwa te niganana kaka ke sibe te Maimaituwa Eteni

* **11:8:** I milamilana mote ġemōğemotina mai kani (10:14 ko kita). † **11:15:** Giugiukamağedi laidalolo 2:1-13 ko iyevi. ♦ **11:16:** Giu 1:5

lavedi i waianinedi te sa lau kuvasa bi yawasana kenakena nonoğina sa vai.”

Tauwaisumağā Entiyok nōponēmo

¹⁹ *Lağannemo laukivigebogebo i tubuğā bi Stivin a waipeki ba tauwaisumağā ġesaudi a dabalala. Tedi a nawa Fonisia wapunemo, Saiplas bwanabwananemo bi Entiyok tauninemo. Bi ġome Diu taudīgā lisidimo giu visuvisuna a lauguguyae. ²⁰ Bi tauwaisumağā ġesaudi oloolotodi Saiplasiğā bi Sailingā, tedi kota a nawa Entiyokmo bi Eteni lavedi lisidimo Bada Yesu giuna visuvisuna a lauguguyae. ²¹ Tedi Bada ena ġailisimo lava wapewapedi a vitatedi bi Bada ai sumağe.

²² Lağannemo Maimaituwa ena dam Yelusalemmo niga giuna a vaivaiye ba Banabas a giukamağe i nawa Entiyok. ²³ Lağannemo Banabas Entiyokmo i tavatava ba Maimaituwa ena laukivivisu lava lisidimo i kita. Ĝome tana i wainuwavisu bi i laibagidi te nuwedi tabutabunemo Bada lisinemo sa moito didina. ²⁴ Banabas tana lava visuvisuna bi i waisumeğī guletina nōpona Aluwa Waiyawa i waiwanavu. Taunana aubaina lava wapewapedi a nato te Bada ai sumağe.

²⁵ Kamaina bi Banabas bi i nawa Tasis Sol tavuğena aubaina. ²⁶ Bi lağannemo i banabanavi ba i waidoli natome Entiyokmo. Bi ġome tedi tauwaikaiwatana vaitedi kwalabu ġemota a miya bi lava wapewapedi a wailovelovedi. Mba lagannemo Entiyokmo tauwaisumağā wai isedi ai tubuna gado, “Maimaituwa ena dam lavedi.”

²⁷ Mba lağandimo taugiuwatana ġesaudi Yelusalemğā a tava Entiyokmo. ²⁸ *Bi ġemota isana Agabas i miya moito te Aluwa Waiyawa ena sagumo, Loum dobuna matabuna nōponemo gomala dididiga ya tubuğāna i gei giuwata. (Niga gomelina ba Kolodiyas ena waibada lağannemo i tubuğā).[‡] ²⁹ Taunana aubaina tauwaikaiwatana Entiyokmo ai ogatala te edi banava luvanemo edi puyo a giukamağedi tauwaisumağā Diudiyamo miyemiyedi aubaidi. ³⁰ Tedi edi puyo Banabas bi Sol nimedimo a sivudi te a nawedi Yelusalemmo tauwaisumağā edi babada lisidimo.

12

Ğalibona Alodi tauwaisumağā i laukivigebogeboyedi

¹ Mba lağandimo ğalibona Alodi* Maimaituwa ena dam ġesaudi i panidi bi i laukivigebogeboyedi. ² Tana Diyon

* 11:19: Giu 8:1-4 * 11:28: Giu 21:10 ‡ 11:28: Kolodiyas tana Loum i waibadaena kwalabu 41 AD i nawa te 54 AD. * 12:1: Alodi Agilipa 1 ba Alodi dididigma itana.

tuwağana Diyemes kватикватимо i wai peki. ³ Bi lağannemo Alodi i kita te Diu lavedi nuwedi i visu kauwa, kauwina i voivoiyena aubaina ba kota i giu te Pita ya pani. Bi Buledi mote muu'a vaitena soina nopenemo i pani. ⁴ ♦Kamaina bi Alodi tauwaiğaviya i giuwedi te Pita biliwelokomo a sako nawe. Bi tauwaiğaviya dubudi 4 bi nopenemba wapedi 4 a sivunawedi te Pita a kita wata. Tana i ogatala te wawaitauli soina mulinemo maso Pita biliwelokomo ika potiyovo lava kumna matedimo te maso i etale. ⁵ Kamaina bi Pita biliwelokomo a labe bi Maimaituwa ena dam ba nopenemba tabutabudimo tana aubaina Maimaituwa lisinemo a laulaupali.

Pita biliweloko i potiyovo kamağe

⁶ Bokinamai Alodi Pita maso i kapotiyovona etala aubaina ba mba dudubalinemo Pita lava tauwaiğaviya labu mododimo i kenakena. Bi tana seini labu a lau paniyedi, ġemota katayanemo bi ġemota ġenyanemo. Bi mba seinidi ġemotidi isudi ba tauwaiğaviya nimedimo ai ġalodi. Bi biliweloko mataetinemo ba tauyava a moimoito. ⁷ Bi i wai mağemoti te Bada ena aneya i lau moitoe bi Pita ena ani kena gabuna i lai yana. Bi tana Pita giligilinemo i laidagu bi i giuwena gado, “Ku kenamoito makai!” Kamaina bi mba seinidi nimanemo a nuwa kamağā.

⁸ Ĝome aneya Pita i giuwena gado, “Em gala bi em kağesuma kwa kotedi.” Bi Pita mainana i voiye bi kota aneya i giu munağe, “Niganana em kwama dabanemo kwa kote bi kwa kaiwatagu te ta potiyovo.”

⁹ Kamaina bi Pita aneya i kaiwata bi biliweloko a potiyovo kamağe. Bi tana mote i sibe te aneya bai i voivoiye, bi mba kamaina kauwa banina i tubutubuğā bi tana i wainoğotana benakage wailove i kitakita. ¹⁰ Tedi tauyava laumatamo bi laumulimo a wawaitaulidi bi a potiyovo malagai etana mataetinemo. Mba mataetina guduna ba ilama bi ġome a tavatava ba mataetina nuwanemo i nuwa kamağe bi aneya Pita vaitena a yovo a taunawanawa bi aneya i wai mağemoti te i yaufa.

¹¹ Ĝome kaka Pita bai lisinemo i tubutubuğāna i noğoti bi i giuna gado, “Niganana e sibe kauwe te giukauwa Bada ena aneya i giukamağe te Alodi ena ġailisimo bi Diu lavedi edi ogatala gebogebodimo tagu i wai yawasanigu.”

¹² Ĝome kaka Pita ena noğota i kena kauwa bi i nawia Meli ena vanuwemo, natuna Diyón isana ġesauna ba Mak. Bi lava wapewapedi ena vanuwemo ai ġemotidi bi a laulaupali. ¹³ Kamaina bi Pita gudu taulinemo i laupewapewa bi

taupaula waivinina isana Loda, tana mataeta kaikamağena aubaina i nawa. ¹⁴ Bi lağannemo Pita kalinana i vai ġone ba nuwana i lauvisuvisu bi gudu kaikamağena nuwana i yavuġa bi i velau i munaġa bi i giuna gado, “Pita mataetamo ya moimoito.”

¹⁵ Bi tedi a giuwena gado, “Tam kuna bu'uwa, ee?” Bi gegħa te tana i giu laukasaġaiġai, aubaina tedi a giuna gado, “Augunai Pita meyauna.”[†]

¹⁶ Bi Pita yaġolo te i laulaupewapewa. Ĝome tedi mataeta a kaikamaġe bi Pita a kitakita ba a ai sovesove. ¹⁷ Bi Pita nimanemo i wai katitawedi te maso a miya moimoisili. Ĝome tana i giuwedi bainewa Bada biliwelokomo bi i ka potiyovona. Bi tana i giuwedina gado, “Niga kauwina Diyemes[‡] bi tuwatuwaġana ġesaudi vaitedi ko giuwedi!” Kamaina bi tana i potiyovo munaġa te i nawa dobu ġesaunemo.

¹⁸ Olaolalemo tauyava ai nuwanaina gulata bi nuwed i lovo bi a giuna gado, “Pita lisinemo bai i tubuġa?” ¹⁹ Alodi i vaiye te Pita biliwelokomo i potiyovo ba giu i sako te sa tavuġe bi mote a banavi aubaina biliweloko tauyavena i wai talavitavitaliedi bi i giuvavasaġa te sai pekidi. Ĝome Alodi dobu Diudiya i gose bi i nawa Seseliyamo i taumiya.

Alodi ena peki laġanina

²⁰ Bi Alodi tana Taiya bi Sidon lavedi lisidimo nuwana i medi kauwa. Taunana aubaina edi babada a giukamağedi Alodi lisinemo. Bi tedi Alodi ena vanuwa taulabena isana Blastas a gei waitauwe. Bi a giuwe te tana maso Alodi i kanuwabigabiga. Banina tedi mba ġalibonana ena dobumo kani a vaivai. ²¹ Ĝome Alodi laġan i vine te maso mba lağannemo ai ġemotidi. Kamaina bi laġanna i sakosakonemo ġalibona galedi i kotedi bi ena animiya gabunemo i miya bi lava lisidimo i gagali. ²² Ĝome ena giu nponemo lava kaledi dididiginemo a binauna gado, “Niga ba maimaituwa kalinana, mote mai lava!”

²³ Banina tana mote Maimaituwa isana i ka saġesāġe. Taunana aubaina Maimaituwa ena aneya Alodi i doulikwa doġamo i talaġa bi bwagana mwatamwata a kani te i peki.

²⁴ Bi Maimaituwa giuna i didiga bi i dabalala. ²⁵ Lağannemo Banabas bi Sol edi noya Yelusalemmo a wai kovi ba tedi Diyon isana ġesauna Mak, vaitena a munaġa Entiyok.[§]

[†] **12:15:** Ena aneya, augunai gado, Ena aneya tauwailabalaba. [‡] **12:17:** Diyemes ba Bada Yesu tasina. [§] **12:25:** Munaġa Yelusalem. Kulikulidi ġesaudimo Yelusalem a gose bi ġesaudi ba gado, A nawa Entiyok.

13

Maimaituwa ena dam Banabas bi Sol a vinedi bi a giukamağedi

¹ Bi Entiyokmo Maimaituwa ena dammo taugiuwatana bi tauwailovelove a miyamiya. Tedi isedi ba Banabas, Simiyon isana ġesau Duba, Sol, Lusiyas tana Sailin lavana bi Manen tana ġalibona Alodi vaitena a didiga ġemota.* ² Laġannemo tedi BADA a laulauduneye bi a udiudi ba Aluwa Waiyawa i giuwedina gado, “Banabas bi Sol ko vinedi banina tagu e yogedi te egu noya sa voye.” ³ Ĝome tedi a udi, a laupali bi nimedi Banabas bi Sol dabedimo a sivudi kaka a giukamağedi.

Banabas bi Sol Saiplas bwanabwananemo Maimaituwa giuna a lauguguyae

⁴ Sol bi Banabas Aluwa Waiyawa i giukamağedi a nawa dobu Selusiya bi ġome kukakukamo a gelu a nawa Saiplas bwanabwananemo. ⁵ Laġannemo tedi Salamisimo a tavatava ba Diu lavedi edi bolu vanuwidiġa Maimaituwa giuna a lauguguyae. Bi ġome ba tausagudi Diyon Mak vaitena.

⁶ Bi tedi Saiplas bwanabwanana a nawa yaġosi eete Papos tauninemo a tava. Bi ġome tedi taugiuwatana kaikaiyovuna Diu olotona a banavi. Tana lava bwalabwalauna isana Bar-Yesu.† ⁷ Bi tana ba gabemani Segiyas Polas ena tau. Segiyas Polas tana lava nuwanuwa uyauyana, Maimaituwa giuna vaiyena i ġoegħoe taunana aubaina Sol bi Banabas i giuwedi te ena vanuwemo a saġa. ⁸ Bi taubwalau Gulik kalinedimo sa wai isana Elimas, tana kota Sol bi Banabas edi giu i laulaupali-ibedi. Banina tana i ġoegħoe te Plimiya Segiyas maso mote Sol bi Banabas edi giu i wai sumaġe. ⁹ Bi Sol isana ġesau Pol tana Aluwa Waiyawa nopona i waiwanavu bi taubwalau matana i kitadidi ¹⁰ bi i giuwena gado, “Tam penama natuna, kaiyovu bi gebogebonopom i waiwanavu. Tam visuvisu matabudi sa natonatona kwa laulaupali-ibedi. Bi BADA giuna didimanidi laġan matabuna kwa lailaibaledi. ¹¹ Taunana aubaina niganana Bada ya kovoġim bi matam ya paya te laġan visa nopodimo suwala mote kuma kita.” Noi taunana te boimatuwa pilina i waikwesi tawa te i waikaibwasoku nawa bi i ġoegħoe te aiyai maso nimanemo i kabi bi i waidoli.

¹² Laġannemo Plimiya Segiyas bai i tubutubuġana i kitakita ba i tagugu gulata bi BADA giuna a wailoveloveni a waisumāġe.

* **13:1:** Sol tana mote Alodi vaitena a didiga ġemota, tana ba tauwailovelove bi taugiuwatana. † **13:6:** Bar-Yesu banina ba Yesu natuna.

Pol bi Banabas a nawa Entiyokmo Pisidiya plovinsnemo

¹³ Lağannemo Pol bi ena tausagu vaitedi dobu Papos a gose bi kukakukağā a nawa Pega tauninemo Pamfilia plovinsnemo. Mba ġome Diyon Mak ena lava i gose kamägedi bi i munağā Yelusalem. ¹⁴ Ġome tedi Pegamo bi a nawa Entiyok malagainemo Pisidiya plovinsnemo. Bi waiyawasi lağannemo tedi a nawa bolu vanuwinemo a miyatulu. ¹⁵ Ġome bolu vanuwina babadidi, waiġake giudi bi taugiuwatana kalinedi a gilugilumidina a iyevidi. Mulinemo tedi Banabas bi Pol ai baġedina gado, “Tuwatuwaġamai bamoda temi lisimimo laibagi giudi lava aubaidi ba kamaina te ko giu.”

¹⁶ Pol i miya moito te nimanemo lava i waikatitawedi a miyamoimoisili bi i giuna gado, “Temi Islael lavemi bi Eteni lavemi mabai Maimaituwa taulauduneyena koi beyavaiya. ¹⁷ *Islael lavedi edi Maimaituwa wala eda magumagula i vinedi bi i voiyedi te Islael damna i didiga. Bi Idip dobunemo a miyana mai tautavatava. Bi Maimaituwa ena ġailisimo eda magumagula Idipmo i kapotiyovodi bi i waidoli nawedi. ¹⁸ *Bi kwalabu 40 nopolimo kalakalalelemo avena te a kaka manisobala bi kamaina te i labelabe kauwedi. ¹⁹ *Tana dobu wapana 7 Keinan nopenomo lava i ġosedi bi dobudi ena lava Islael i vitedi te sai taniwagaye. ²⁰ *Kwalabu wapana 450 nopolimo niga kauwidi matabudi a tubuġa.

“Mulinemo Maimaituwa Islael lavedi taulaididimana i vitedi bi a miyana eete taugiuwatana Samuwel ena sauga i tava. ²¹ *Mba lağannemo Islael lavedi ġalibona a ġoe, taunana aubaina Maimaituwa Sol i vitedi. Sol ba Kis natuna Bendiman damnemo. Tana i wai ġalibona bi i labedi te kwalabu 40 a kovi. ²² * “Kamaina bi Maimaituwa Sol i kaikamäge mulinemo Deividia i voiyte te edi ġalibona bai i giugiuwena luvanemo. Tana niga mainana i giu, ‘Diyesi natuna Deividia tagu e kita banavi, tana taunana nopoġu ena ġowana. Tana kaka egħi ġowana matabuna ya voiyedi.’

²³ “Deividia ena tubulelesemo Maimaituwa Tauwaiyawasana Yesu i giukamağe Islael lavedi lisidimo, mai nove wala i giugiuwpana luvanemo. ²⁴ *Bi muliġa kaka Yesu i tava ena noya i waitubuna ba dolinemo Diyon i gei tava te i lauguguya Islael lavedi lisidimo te maso a nuwavitala bi i kabuludi. ²⁵ *Lağannemo Diyon ena noya i wai waikovi ba i giuwedina gado, ‘Temi ko noġonogoġtigu te tagu aiyai? Temi male tagu ko noġonogoġtigu te Tauwaiyawasana. Geġa, tagu mote Tauwaiyawasana. Lava

* **13:17:** Pot 1:7 * **13:18:** Nam 14:34 * **13:19:** Wai 7:1 * **13:20:** Taul 2:16, 1 Sam 3:20 * **13:21:** 1 Sam 8:5, 1 Sam 10:21 * **13:22:** 1 Sam 13:14, 1 Sam 16:12, Sale 89:20 * **13:24:** Mak 1:4 * **13:25:** Met 3:11, Mak 1:7

muliguğā ya natonatona tana taunana Tauwaiyawasana. Tagu mote ġemoğemotigu te ena kağesuma yà kaikamağe.’

²⁶ “Temi tuwatuwağagu Eiblağam natunatuna bi temi Eteni lavemi mabai Maimaituwa taulauduneyena, koi beyavaiya. Maimaituwa tada aubaida yawasana giuna i giukamağe lisidemo. ²⁷ Bi Diu lavedi edi babada vaitedi Yelusalemmo miyemiyedi ba mote a sibe te Yesu tauwaiyawasana bi a giu te sai peki. Bi lağannemo a waipeki ba taugiuwatana a gilugilumina, waiyawasi lağandimo a iyeiyevi nonoğena banina i tubuğā. ²⁸ *Tedi Yesu lisinemo mote bai gebona a banavi bi geğə te Paelat ai bağā te Yesu ai peki.

²⁹ *“Bi lağannemo niga kauwidi matabudi taugiuwatana a giugiuwedina, lava a voivoiye kovi Yesu lisinemo ba taubeuna kolosi modonemo a avali yovoğe bi tauyewamo a sako. ³⁰ Bi kota Maimaituwa pekimo i ka kenamoito. ³¹ *Bi tedi mabai tana vaitena a bababalana Galilimo te Yelusalemmo lisidimo lağan wapewapedi i laumağata. Bi matedimo a kitakitana taunana niganana sa giu nawe lava lisidimo.

³² “Bi tama niganana niga giuna visuvisuna ka giugiuwemi: Niga giuna Maimaituwa tamatamada lisidimo wala nove i giuwapaye. ³³ Niganana natunatudi tada lisidemo banina i kamağati te Yesu tana pekimo i ka kenamoito. Sale 2 nponemo niga mainana i giu,

‘Tam natugu

bi niganana tagu tamam.’

³⁴ *Maimaituwa Yesu pekimo yaka kenamoito bi mote ima bova ba ena giugiu niga mainana,

‘Tagu kavisuvisu bi yawasana waiyawa yà vitemi
mai wala Deivida i giugiuwapaeyena luvanemo.’

³⁵ Bi gilugilumina ġesaunemo kota mainana i giu,

‘Tam em taupaula Waiyawa

mote kuwai anine te tauyewamo
ima bova.’

³⁶ “Niganana Deivida ta kita, tana ena lağanimo Maimaituwa ena ġowana i voivoiye bi i peki te tauyewamo tamatamada diyedimo taubeuna a sako bi i bova gwasa. ³⁷ Bi kota niga lavana Maimaituwa ika kenamoito te mote i bova.

³⁸ “Taunana aubaina, egu lava! Tama niganana lisimimo ka laulauguguya te Yesu ko sibe kauwe te tana dabanemo kaka Maimaituwa emi gebogebo ya noğotikamağedi. ³⁹ Bi

* 13:28: Met 27:22,23, Mak 15:13,14 * 13:29: Met 27:57-61, Mak 15:42-47

* 13:31: Giu 1:3 * 13:34: Ais 55:3

Mousis ena waiğake mote ġemoğemotina te ima ka didimanimi. Temi Yesu koi sumağena ba emi gebogebo ya noğotikamağe bi yaka didimanimi. ⁴⁰ Bi ko kita kauwa te bai taugiuwatana a giugiuwena lisimimo mote sima tubağ. Tedi niga mainana a giu,

⁴¹ ‘Koi beyavaiya, temi waidibogimi,
ko kita kauwa.

Temi koi nuwanaina te ko peki.

Banina temi emi lağanmo
tagu niganana bai ya voyiena,
ba mote komai sumağ.

Bi bamo te aiyai lisimimo ya giuna,
ba yağolo mote komai sumağ.’’

⁴² Lağannemo Pol bi Banabas bolu vanuwina a potipotiyovo kamağe ba lava tedi a giuwedi te waiyawasi lağanina gesaunemo maso a nato munağ a bi giudi a laukaukauwedi.
⁴³ Tapalolo mulinemo Diu bi Eteni lavedi mabai nuwedi a nuwanuwawitalana Pol bi Banabas a kaiwatedi bi tedi lava a laibagidi te Maimaituwa ena laukivivisuvisu sai sumağedidi bi sa miyae.

⁴⁴ Bi waiyawasi lağanna gesaunemo ḡotona te maso malagai lavedi matabudi a tava kovi ai ġemotidi, Bada giuna vaiyena aubaina. ⁴⁵ Bi ḡome Diu lavedi a kita te lava kumna giu awai beyavaiye ba tedi Banabas bi Pol a unuledi bi Pol bai i giugiuwena a giuvitavitale.

⁴⁶ Pol bi Banabas ḡome ma laudabatoledi a giuna gado, “Tama kamaina te Maimaituwa giuna lisidimo ka giu dolie. Bi anikitana ba kona daboke bi giuna kenakena nonoğina mote koma ḡoeğoe. Taunana aubaina tama niganana ka gosemi bi ka nawa Eteni lavedi lisidimo. ⁴⁷ *Bulinana Maimaituwa niga mainana i giuwemai,
‘Tagu e vinem te tam

Eteni lavedi edi yanayana.

Bi tam taunana yawasana giuna kwa giu nawena
dibu isuna te isuna.’’

⁴⁸ Lağannemo Eteni lavedi niga giuna a vaivaiye ba nuwedi i visu bi Bada a kasağesäge tana giuna aubaina. Bi mabai Maimaituwa i vinedi bi sa waisumağana ba yawasana kenakena nonoğinemo sa sağ.

⁴⁹ Bi Bada giuna mba dobuna matabuna i nawa yağosi.
⁵⁰ Bi Diu lavedi a miya moito te Eteni waivinidi isanawenawedi Maimaituwa taulauduneyena bi malagai babadidi laukaidi nuwedi a liudi bi a kanuwa medimedidi. Kamaina bi edi dobumo Pol bi Banabas a laukivi gebogeboyedi bi a kwavivaidi ⁵¹ *Taunana aubaina Pol bi Banabas kağedi

* 13:47: Ais 42:6, Ais 49:6 * 13:51: Met 10:14, Mak 6:11

gobusidi ġome a lai kulukuludi[‡] bi a gosedi a nawa Ikonyiam malagaina.⁵² Ĝome tauwaikaiwatana Aluwa Waiyawa i waiwanavudi te ai nuwavisu bi a yasisi.

14

Pol bi Banabas Ikonyiam nōponēmo

¹ Ikonyiam malagainemo Pol ena vaivai luvanemo Banabas vaitena a nawa Diu lavedi edi bolu vanuwinemo. Ĝome tedi a lauguguya bi edi lauguguya ba i ġailisi kauwa, te Diu bi Eteni lavedi wapawapa otidi Yesu ai sumaġe. ² Ĝome Diu lavedi mabai waisumaġa a daboka tedi taudidi Eteni lavedi nuwedi a liudi te a medi tauwaisumaġa lisidimo. ³ Pol bi Banabas ġome a taumiya bi malaudabatoledi Bada Yesu a giuwata. Bi Bada ġailisi i vitedi te mataila bi anisove kauwidi a voiyedi. Ĝome Bada ena lau kivivisuvisu lisidimo lava a kita.

⁴ Bi mba malagainemo lava a daili munaġedi te nevedi Diu vaitedi ai kalinakabiyedi bi nevedi Pol bi Banabas vaitedi ai kalinakabiyedi. ⁵ Taunana aubaina Diu bi Eteni edi babada ai ġemotidi te Pol bi Banabas kedi pota a yesi, te maso a laukivigebogebodi bi ġakimemo maso a laipekidi.* ⁶ Bi laġannemo pota a yesiyesina giuna a vaivaiye ba kandavonaġa a nawa Lista bi Debi malagaidimo, Likonyiam plovinsina nōponēmo. Bi mba malagaidi nananakidi bi diyedīga, ⁷ tedi edi noya a laumunaġe bi Yesu giuna visuvi-suna a lauguguya nawe.

Pol bi Banabas Lista bi Debi dobudimo

⁸ Lista malagaina nōponēmo oloto kaġena nuwanokuna mai i tubuġae bi mote i nawanawa. ⁹ Tana i miya bi Pol ena giu i vaivaiye bi Pol mba olotona i kitadidi te tana ba i waisumaġa te ya yawasana. ¹⁰ Ĝome Pol kalinana dididinemo i giuwena gado, “Ku miya moito!” I waimaġemoti te oloto i laupoti saġa bi nawa i waitubu. ¹¹ Laġannemo Pol mai i voiye bi lava a kitakita ba tedi Likonyiam kalinedimo a binauna gado, “Po-oi, niga maimaituwedi labu ba ailalava ota bi niganana a yovo lisidemo!”† ¹² Tedi Banabas ai isana *Sus* bi Pol ai isana *Emes* banina tana taugagali. ¹³ Bi maimaituwa Sus ena pilisi ena ani laudunena vanuwina ba malagai eta lovolo-vatinemo i moimoito, kamaina bi Sus ena pilisi bi lava a ġoe te kau tamokanidi bi belana dulidulidi

‡ 13:51: Gobusa a laikulukuluvina banina ba yawasana mote sima banavi ba taudīga edi wavu bi mote Pol bi Banabas. * 14:5: Diu edi waigake i giu lavana aiyai Maimaituwa i lau kasaġoġaiyenā ba ġakimemo sa laipeki (Livai 24:16). † 14:11: Pol bi Banabas Gulik kalininemo a giugiuna banina dobu matabuna niga kalina a sibe.

edi puyo a natomedi te ġome a lausewasewa Pol bi Banabas lisidimo.

¹⁴ Laġannemo giugiukamağedi Pol bi Banabas mai a vaivaiyedi ba tedi edi gala a lisidi bi a velau a nawa lava kumna nopolimo bi kalinedi dididiginemo a giuna gado, ¹⁵ *“Olooloto bai aubaina mai ko voivoiye? Tama lava ota, mai temi! Tama giu visuvisuna ke natome te ko vaiye bi nuwemi ko vitaledi. Mba maimaituwidi waibanigeğedi ko gose kamağedi bi Maimaituwa miyamiya nonoġina lisinemo ko nawa bi ko lauduneye. Banina tana taunana mala, dobu, nisa bi bai matabudi nopolimo i voyiedi. ¹⁶ Tana wala lava matabudi i kita kamağedi te edi ġowanaġa a nawanawa. ¹⁷ Bi yaġolo te ena laukivivisuvu lisimimo yà kakamaġati. Tana nabu i vitemi te emi pesi a dugaduga kauwa edi ilimo bi yà wai maulimi te kowai wainuwavisu.” ¹⁸ Giugiukamağedi giu a wai waikovi ba lava matabudi a lautautau. Bi lava ġesaudi yaġolo a ġoeġoe te sa puyodi.

Lista lavedi Pol a lauġakimi

¹⁹ Ĝome Diu lavedi Entiyok bi Ikoniyamġa a tavatavana edi giumo lava kumdi a ka manisobaledi. ²⁰ Bi matabudi Pol a lauġakimi bi a solu nawe malagai a potiyovo kamaġe. Banina ai noġota te tana bena i peki.

Kamaina bi tauwaikaiwatana Pol a moito kwaivivil te i kena moito bi i munaġa malagaimo. Bi bokinamai tana bi Banabas a nawa Debi malagainemo.

Pol bi Banabas a munaġa Entiyokmo Saliya plovinsnemo

²¹ Mba malagainemo tedi giu visuvisuna a lauguguyaе bi lava wapawapa a voyedi te a nuwavitala bi Bada a kaiwata. Mulinemo tedi a munaġa Lista, Ikoniyam bi Entiyok malagaidimo. ²² Ĝome tedi tauwaikaiwatana a laibagidi te waisumaġemo sa moito didina bi a giuwedina gado, “Muliġa kaka tada Maimaituwa ena waibadamo ta sola saġħana bi dolinemo waiwaiġolana ta gei asiwi.” ²³ Mba malagaidi nopolidīga a nawanawa bi Maimaituwa ena dam lavedi nopolimo babada a vinedi, kaka bi a laupali, a udi bi Bada nimanemo a sivudi. Banina tana taunana a waisumaġe. ²⁴ Tedi Pisidiya plovinsnaġa a nawanawana eete Pamfilia plovinsnemo a tava. ²⁵ Bi Pega malagainemo Bada giuna a lauguguyaе, i kovi bi a nawa Ataliya malagainemo. ²⁶ *Kamaina bi ġome ai kaivitaledi te kukakukaġa a munaġa Entiyokmo. Dolinemo tauwaisumaġa ġome tedi Pol bi Banabas Bada nimanemo a sivudi. Bi ena laukivivisuvu sumo noyana a nawenawena eete a tavaite munaġe.

²⁷ Tedi ġome a tava bi Maimaituwa ena dam lavedi matabudi ai ġemotidi bi Maimaituwa bai matabuna i voivoiyedina lisidimo bi bainewa waisumaġa etana i kaikaikamağena Eteni lavedi lisidimo taudidi a tai nuwataudi. ²⁸ Pol bi Banabas ġome tauwaikaiwatana vaitedi a miya gulata.

15

Tauwaisumaġa Yelusalemmo ai bolu

¹ *Pol bi Banabas Entiyokmo a miyamiya bi olooloto ġesaudi Diudiyāġa a yovo Entiyokmo bi tauwaisumaġa a wailovelovedina gado, "Bamoda temi bi mote kwapibwali matailina ko vai, mai Mousis ena waiġake luvanemo ba mote koma yawasana." ² Niga giudi dabedimo Pol bi Banabas mba lavedi vaitedi ai saġasaġa. Taunana aubaina tauwaisumaġa Entiyokmo Pol, Banabas bi tauwaisumaġa ġesaudi a vinedi bi sa ġoegħoe te sa giukamağedi Yelusalemmo. Bi ġome tauwaikaiwatana bi waibabada nananakidi vaitedi kwapibwalina giugiuna sa laididimani. ³ Bi Maimaituwa ena dam, tedi a giukamağedi a nawanawa Fonisia bi Sameliya malagaidiġa ba Pol bi Banabas tauwaisumaġa a giuvitedi te Eteni lavedi ba a nuwavitala Maimaituwa lisinemo. Tauwaisumaġa mai giuna a vaivaiye ba ai nuwavisu.

⁴ Bi laġannemo Yelusalemmo a tavatava ba ġome Maimaituwa ena dam lavedi, giugiukamağedi bi waibabada Pol ena lava vaitedi a giuvaidi. Bi ġome Pol bi Banabas bai matabuna Maimaituwa lisidimo i voivoiyena taunana Yelusalem lavedi a giuvitedi. ⁵ Bi kota Palisi nopolimo tauwaisumaġa ġesaudi a miya moito bi a giuna gado, "Mousis ena waiġake luvanemo kamaina te Eteni lavedi kwapibwali sa vai."*

⁶ Ġome giugiukamağedi bi waibabada ai ġemotidi ai bolu bi niga pilipilina ai talapiliye.[†] ⁷ *Ai talapili gulata mulinemo Pita i miya moito bi i giuna gado, "Valevaletigu, temi kona sibe te dolinemo nopolimo[‡] tagu Maimaituwa i vinegu te egħi giumo Eteni lavedi giu visuvisuna sai sumaġe. ⁸ *Maimaituwa nopo matabuna taukitana i wai lovegu te tana Eteni lavedi i waianinedi te Aluwa Waiyawa ya vitedi mai wala tada. ⁹ Tana mote i waiseli te tedi tabudi bi tada tabuda. Tedi ai sumaġa aubaina Maimaituwa nopolidi

* 15:1: Pak 17:9-14 * 15:5: Niga laġannemo, Diu Yesu tauwaiumaġena tana tauwaiyawasana bi Diu mabai mote Yesu a waisumage a laualudune ġemota. Diu waiwaisumegħi tedi yaġolo Diu damna nponnemo maibena Palisi bi Sadisi.

† 15:6: Niga boluna i tubuġħana ba AD 49-50. * 15:7: Giu 10:1-43 ‡ 15:7: Kwalabu 10 muliġa kaka AD 40 (Giugiukamağedi 10:11-18). * 15:8: Giu 10:44, Giu 2:4

i koğedi bi edi gebogebo i noğotikamağedi.¹⁰ Niganana bai aubaina ko kaka nuwalağelağedi? Tada ee eda magumagula wala mai niga vitana ava'avalina maso mote luvada te ta miya.[§] Temi mai ko giugiuna ba Maimaituwa lisinemo ko waimenabala te ya medi.¹¹ Mainana koma giugiu. Bada Yesu ena laukivi visuvisu tei sumağe te yawasana te vai. Bi kota kauwina ġemotina mainana Eteni lavedi lisidimo.”

¹² Bolu lavedi matabudi a miya moimoisili bi Pol bi Banabas lisidiġa Maimaituwa mataila bi anisove kauwidi Eteni lavedi lisidimo i voivoiyena lava a giuwedi bi a wai beyavaiya.

¹³ Laġannemo edi giu a wai kovi ba Diyemes i miya moito bi i giuna gado, “Valevaletigu, koi beyavaiyegu.¹⁴ Saimon Pita kaikana i gei giuweda te Maimaituwa Eteni lavedi i vinedi te tana ena lava otidi.¹⁵ Niga kauwina tauguwatana a giugiuwena luvanemo ya tubutubuġa. Mai tauguwatana ġemota ba niga mainana i gilumi,

¹⁶ ‘Laġan muliġa
tagu yà nato munaġa
bi Deivida ena palai
i lauläubulilina ba
yà keli munaġe.

Bamo gavogavodi
a nuwanuwa suwasuwana ba
yà laivaliudi.

¹⁷ Tagu mai yà voiye
te Islael miyamiya gwasedi
sai sumaġegu.

Bi Eteni lavedi mabai e vinevinedina
sai sumaġegu bi yai badayedi. Niga Bada kalinana,
tana taunana niga kauwidi
ya voivoiyedi.’

¹⁸ Niga kauwidi yà giugiuwedina ba walaka lava a sibedi.

¹⁹ “Taunana aubaina niga mainana egu noğota:
Eteni lavedi mabai Maimaituwa lisinemo a nawa bi sa waisumaġena, mote tama ka nuwalağelağedi.²⁰*Niganana maso tada pepa te gilumi bi te giuwedi te niga kauwidi mote sima voiyledi: Kani milemiledi koikoitau lisidimo laulau sewasewayedi mote sima kanidi, simai mwanemwanena yababayaba bi musala gadona vilivilisina ee kwasinina mote

§ 15:10: Mousis ena waīgake nöponemo waīgake wapana 613. Diu lavedi waīgake ġesaudi nöpodimo a voiyledi bi a kitedi maibena Mousis ena waīgake. Tedi wali saugemo waīgakedi a giuwedi mai vita (Galeisiya 5:1). Yesu ena vita ba tabuna (Met 11:28-29). **⊗ 15:20:** Liv 18:6-23, Liv 17:10-16

sima kani.**²¹ Banina Mousis ena waiğāke wala te niganana waiyawasi lağandimo malagai matabudi nopodimo bolu vanuwidiğā sa iyeviyevi bi sa laulauguguya nonoğedi.”

Taudima babadidi leta a giukamağe Eteni lavedi lisidimo

²² Ğome tauwaikaiwatana, waibabada bi Maimaituwa ena dam lavedi matabudi a ġoeğoe te olooloto ġesaudi maso sa vinedi te Pol bi Banabas vaitedi sa nawa Entiyok. Kamaina bi Diudas isana ġesəu Basabas bi Saelas a vinedi. Tedi ba tauwaisumağā tauluetadoliyedi. ²³ Waibabada pepana niga oloolotodi nimedimo a sako. Bi pepana noponemo ba niga mainana a gilumi:

Aisii valevaletimai ebomi, temi mabai Eteni ko waisumağāna.

Tama tuwatuwağemi, giugiukamağedi bi waibabada niga pepana ka gilugilumina tauwaisumağā niga dobudimo lisidimo: Entiyok, Sailiya bi Silisiya. ²⁴ Tama ke vaiye te nopomaimo lava ġesaudi a nato lisimimo bi edi giumo nuwemi a kalağeläğedi bi ai nuwaboyemi. Tama mba lavedi mote kai aninedi. ²⁵ Taunana aubaina matabumai kei anina te olooloto ġesaudi ke vinedi, te niganana ema lava Pol bi Banabas vaitedi ka giugiukamağedi lisimimo. ²⁶ Pol bi Banabas mote peki a naile bi a vite munağedi eda Bada Yesu Vinevinekamağena aubaina. ²⁷ Niga Diudas bi Saelas ka giugiukamağedi te pepamo bai ke gilugilumina taudidi mudu otidimo sa giuwemi.

²⁸ Aluwa Waiyawa bi tama kei anina ġemota te mote kama kanuwalağeläğemi bi kamaivitemi.

²⁹ Bi niga kauwidi taudidi mote koma voiyedi: Koikoitau lisidimo kani laulau sewasewayena mote koma kani.

Musala gadona vilivilisina ee ma kwasinina mote koma kani.

Mote komai mwanemwanena yababayaba.

Niga waiğakedi ko kaiwatedina ba temi kamaina.

Ebom ema lava matabumi.

** **15:20:** Niga waiğakedi taudidi laubanidi ai bada te mabai Diu vaitedi sa waiğemota (Livai 17:10–18:30). Bi Eteni lavedi ġome mote bai te maso a viviledi taunana aubaina a waiğemota yababa. Bi lava a sibe kauwedi te Eteni lavedi ba koikoitau taulaudunedi bi waimwanemwanena yababayaba ba edi laudune nevana. Musala aniwakunekunemo gabudimo ba koikoitau lisidimo a lau sewasewayedina. Diu niga muselidi a giugiu te (milemiledi) bi aiyai i kanidina ba ya (kakamilamila) taunana aubaina Diu lavedi Eteni ai ġakedi te mote vaitedi a waiğemota. Bi Diu a giugiu te musala gadona vilivilisina (milamilana) banaina kwasina noponemo mote i tosi kamakamağe. Tagu Maimaituwa Diu waiğakemi te mote kwasina koma tego mba ba ġamögħamo ena yawasana. (Pakanemo 9:4-6).

³⁰ Ğome olooloto a giukamağedi bi a nawa Entiyok. Lağannemo ġome a tavarata ba tedi Maimaituwa ena dam lavedi matabudi ai ġemotidi bi pepa a vitedi. ³¹ Lavedi pepana a iyevi bi laibagi a vai te ai nuwavisu. ³² Diudas bi Saelas ba taugiuwatana bi tauwaisumağä a laibagidi te ġailisi sa vai. ³³ Diudas bi Saelas Entiyokmo a taumiya mulinemo, tauwaisumağä kavisuvisu giudimo a kavisuvisudi bi a giuwedi te manuwaubedi sa munağä taugiuwatana liqidimo.†† ³⁵ Pol bi Banabas Entiyokmo a taumiya. Bi lava ġesaudi vaitedi Bada giuna lava liqidimo a lauguguyae bi ai lovelovedi.

Pol bi Banabas Diyón Mak dabanemo ai kagiu

³⁶ Tedi a miya lağan visa a kovi mulinemo Pol ena tau Banabas i giuwena gado, “Goma, dolinemo bamo malagaidiğä te laulauguguya nawana maiğä kota ta munağä bi valevaletida ta vakitedi. Tedi bainewa edi miyamiya.” ³⁷ Kamaina bi Banabas ena ġowana ba Diyón isana ġesauna Mak vaitena maso a nawa. ³⁸ *Bi kota Pol i noğoti te Diyón vaitena sa nawana ba mote i visu. Banina tana dolinemo Pamfiliamo i gose kamağedi. Bi tedi mote tana vaitena a noya.

³⁹ Niga kauwina dabanemo Pol bi Banabas ai kagiu gulata te a dailidi. Ğome Banabas, Mak i waidoli bi kukakukağä a nawa Saiplasimo. ⁴⁰ Bi kota Pol, Saelas i vine te tauwaisumağä tedi aubaidi a gei laupali te Bada ya labe kauwedi edi ani nawamo. ⁴¹ Tedi Sailiya bi Silisiya nopodiğä a nawa bi Maimaituwa ena dam lavedi a lailaibagidi.

16

Pol Timoti i vine te tana bi Saelas ya kaiwatedi

¹ Pol Debi bi Lista malagaidimo i tavarata ba ġome tauwaikaiwatana isana Timoti i banavi. Tana tinana ba Diu lavana bi tauwaisumağä, tamana ba Gulik lavana.

² Tauwaisumağä matabudi Lista bi Ikoniyam dobudimo miyemiyedi a giu te Timoti tana ba lava visuvisuna.

³ Taunana aubaina Pol i ġoeğoe te Timoti yai doli bi sa nawa. Bi Pol kwapibwali i voiye Timoti lisinemo banina mba malagainemo ba Diu lavedi a miyamiya. Tedi kedi nawamo te Pol,

Timoti lisinemo kwapibwali i voiye. Banina lava matabudi a sibe te tana tamana ba Gulik lavana. ⁴*Mulinemo tedi malagai bi malagai a nawaedi bi Yelusalemmo giugiukamağedi

bi waibabada bamo giudi a wai aninedina taudidi lava a giuvitedi te maso a kaiwatedi. ⁵ Maimaituwa ena dam lavedi

†† **15:33:** Kulikulidi wadubodi ġesaudimo ba lova 34 vaitena. Mba niga mainana i giu, Saelas munağä Yelusalemmo i daboka. * **15:38:** Giu 13:13 * **16:4:** Giu 15:28-29

a voiyedi te edi waisumağā i ġailisi. Bi laġan matabuna tauwaisumağā iyevina i dididiga.

Maimaituwa Pol i giukamağe i nawa Mesidoniya

⁶ Aluwa Waiyawa mote i wai aninedi te Pol ena tausagu vaitedi maso Maimaituwa giuna Eisiya plovinsnemo a lauguguyae. Taunana aubaina tedi Piligiya bi Galeisiya plovins nopođiġa a nawa. ⁷ Laġannemo tedi Misiya plovinsina platinemo a tavatava ba tedi a ġoe te maso a nawa Bitiniya plovinsnemo bi geġa te Yesu Aluwina mote i wai aninedi te ġome sa nawa. ⁸ Taunana aubaina tedi Misiya a vaitauli bi a yovo a nawa ota Tolas malagainemo. ⁹ Mba dudubalinemo Pol wailove i kita. Tana Mesidoniya olotona i kita matanemo i moito bi i wai baġana gado, “Aee, kwa damana nato Mesidoniyamo bi kwa sagumai!” ¹⁰ Pol niga wailovena i kita mulinemo tama* wailove aubaina ke novononoġa makai bi ke modina Mesidoniya. Banina ke noġoti te tama Maimaituwa i yogemai te ġome tana giuna visuvisuna ka lauguguyaye lavedi lisidimo.

Lidiya ena yawasana Bada i vitale

¹¹ Tama Tolas ke gose bi kukakukaġa ke damanana Samotes. Bi bokinamai ke damanana Nipolis. ¹² Ĝome te kaġemaiġa ke nawa Filipai, mba Mesidoniya malagaina dididiga bi Loum gabemanina i waibadaye. Bi tama ġome laġan visa ke miya. ¹³ Bi waiyawasi laġannemo tama malagai ke gose bi ke nawa gauba diyanemo ani laupali gabuna maso ke tavye. Kamaina bi ġome waivini awai ġemotidina lisidimo ke tava, ke miyatulu bi ke lauguguya. ¹⁴ Mba ġome waivini ġemota isana Lidiya tana Maimaituwa taulauduneyena. Tana Taiyatila malagainemo gala lau-molemoledi i voivoiyedi. Bi laġannemo Pol i laulauguguya ba Bada Lidiya nopona i kaikamaġe bi Pol, Yesu giuna i giugiuwena i vaiye kauwe. ¹⁵ Bi tana bi ena vanuwa lavedi vaitedi ġome a kabuludi. Mulinemo tana i giuvaimai ena vanuwemo bi i giuna gado, “Egu lava, temi kona noġoti te tagu Bada tauwaisumaġena ba ya waibaġemi te ko nato egu vanuwemo ta miya.” Tana i waibaġa gulatamai te nuwamai ke vitale te ke nawa ena vanuwemo.

Pol bi Saelas biliwelokomo

¹⁶ Laġan ġemota tama ke nawanawa pali gabunemo bi taupaulayababa guguinina etamo ke banavi. Tana aluwa gebogebona i sunegi bi kauwa bai noke matademo sa tubuġana i geigei giuwatedi. Mba kauwinemo mane dididiga

* **16:10:** Niga ġome giu tama ba Luk ya kaka maġoti munajja te ġome bi noke i saġa i nawana, tana vaitena. Tana taunana niga bukana i kuli.

i voivoiye ena taniwaga aubaidi. ¹⁷ Niga waivinina Pol bi tama i kaiwatamai bi i binabinauna gado, “Niga oloolotodi tedi Maimaituwa sağasağga guletina ena taupaula! Tedi ba yawasana etana sa giugiuwemi!” ¹⁸ Waivinina lağan wapawapa i tava bi mai i voivoiye, eete Pol i ka tunidaboki. Bi Pol aluwa gebogebona i giuwena gado, “Yesu Keliso isanemo ya giugiu vavasağem te waivini kwa potiyovo kamağe!” Noi taunana te aluwa gebogebona i potiyovo kamağe.

¹⁹ Lağannemo ena tanitaniwaga a kita te edi mane etana i nuwağavuka ba tedi a medi gulata, Pol bi Saelas lisidimo bi a vunudi bi a solu waga nawedi aniwai kune kune gabunemo, waibabada nimedimo a sivudi. ²⁰ Kamaina bi tedi a nawedi taulauetala lisidimo bi a giuwena gado, “Niga Diu oloolotodi eda malagai sa kaka gebogebo.” ²¹ Tedi vaivai tabudi a tavaitedi bi sa wailoveloveda, tada mote ġemogēmotina te mba vaivaidi ta kaiwatedi. Banina tada ba Loum lavada eda vaivai tabudi.”

²² Lava kumna ġome ai ġemotidi bi Pol bi Saelas a mediyedi bi taulauetala lava a egelidi te Pol bi Saelas edi gala a lisi kamağedi bi a kwapi yabayababedi. ²³ Bi wai kwapi mulinemo a sivu nawedi biliwelokomo. Waibabada ġome tauyava edi bada a giuve te Pol bi Saelas ya kita watedi. ²⁴ Niga giuna luvanemo tauyava Pol bi Saelas biliweloko nopo otinemo i sivu nawedi bi kağedi kai tupidimo ai ġaviti.

²⁵ Dudubala modonemo mainana Pol bi Saelas Maimaituwa lisinemo a laulaupali bi a salesale. Bi edi lava biliwelokomo taumiya a vaivaiye watedi. ²⁶ Kamaina bi i wai mağemoti te yanigusugusu dididiga i tubuğā. Bi biliweloko matabuna i waitalitali te mataeta gududi a nuwakamakamağā. Bi lava seinimo a panipanidina nuwedimo a nuwakamakamağā. ²⁷ Ġome tauyava i kena tagugu bi i kita te biliweloko mataetidi nuwakamağedi. Tana mağemota ena kepata i soluvai te maso i wai peki munağe. Banina i wai nogota bena kage biliwelokomo taumiya a velau a nawa. ²⁸ Kamaina bi Pol i binauna gado, “Ei, kumai peki munağem! Tama matabumai niga!”

²⁹ Tauyava ġome ena lava ġesaudi i binauwedi te kwadam a natome bi magusuna i velau Pol bi Saelas matedimo tuwapekana i wai tupagwaliġe ³⁰ bi i kapotiyovodi bi i wai talayedina gado, “Egu babada bai ya voiye bi yawasana ya vai?”

³¹ Bi tauyava ena giu ai munena gado, “Bada Yesu kwai sumağe bi kwa yawasana, tam bi em vanuwa lavedi matabumi.” ³² Pol bi Saelas Bada giuna tauyava bi ena vanuwa lavedi lisidimo a lauguguyae. ³³ Mba dudubalina kauwina mulinemo tauyava i wai doli nawedi bi bonidi i

koğedi, kaka bi Pol bi Saelas tauyava ena vanuwa lavedi vaitedi a kabuludi. ³⁴ Kamaina bi tauyava i giuvaidi ena vanuwemo bi i wai kanidi. Ğome tauyava bi ena vanuwa lavedi vaitedi ai nuwavisu gulata banina Maimaituwa ai sumağe.

³⁵ Bokinamai olaolalemo taulauetala, tauwaiğaviya a giukamağedi tauyava lisinemo bi a giuwedina gado, “Mba oloolotodi kwa giukamağedi bi sa nawa.”

³⁶ Kamaina bi tauyava Pol i giuwena gado, “Taulauetala a giu te tam bi Saelas ya kaikamağemi te ko nawa. Taunana aubaina niganana manuwaubemi ko nawa.”

³⁷ Bi Pol tauwaiğaviya i giuwedina gado, “Geğə mote mainana, tama Loum lavamai bi tedi mote a etala kauwemai bi lava kumna matedimo a kwapu yababayababemai bi biliwelokomo a sivunawemai. Bi niganana sa giugiu te kandavonemo sa kaikamağemai, mote mainana, tedi otidi ko giuwedi te sa nato niga ġome bi sa kaikamağemai.”

³⁸ Ğome tauwaiğaviya a nawa taulauetala lisidimo bi Pol bai i giugiuwedina a giuvitedi. Lağannemo a vaiye te Pol bi Saelas tedi Loum lavedi ba a naila. ³⁹ Taulauetala a nawa Pol bi Saelas lisidimo te edi kauwa waigebo aubaina ai eboneydi bi biliwelokomo a kaikamağedi bi ai bağedi te mba malagaina sa gose kamağe. ⁴⁰ Ğome Pol bi Saelas a potiyovo bi didimanina a nawa Lidiya ena vanuwemo. Bi ġome tauwaisumağä a banavidi bi a laibagidi, kaka bi malagaina a gose.

17

Pol bi Saelas Tesaloniamo a tava

¹ Tedi Empipolis bi Apoloniya malagaidi nopodığa a nawa ota te Tesalonia tauninemo a tava bi ġome Diu edi bolu vanuwina a kita. ² Kamaina bi Pol ena miyamiya luvanemo i nawa bolu vanuwinemo. Bi tana ġome i miya bi waiyawasi lağanidi faiona nopodimo wadubonemo gilugilumina i iyevidi ³ bi giudi banidi i kamağoti bi i wailovelovedi te Keliso yai nuwatoi bi pekimo ya kenamoito. Pol i giuna gado, “Niga Yesuna ya laulauguguyaena ba tana taunana Keliso.” ⁴ Edi lauguguyamo Diu lavedi ġesaudi nopodi a kaikamağedi te Pol bi Saelas a kaiwatedi. Bi kota mainana Gulik lavedi Maimaituwa taulauduneyena wapewapedi bi kota waivini isanawenawedi vaitedi.

⁵ Bi kota Diu lavedi a unula bi ani waikunekune gabunemo tauwaibeyapota ai ġemotidi bi waimalumalu ai tubu. Bi a velau a nawa Deisen ena vanuwemo Pol bi Saelas a tavuğedi te maso ai doli natomedi lava lisidimo. ⁶ Bi lağannemo tedi mote a banavidi ba Deisen bi tauwaisumağä ġesaudi a

solu yovogedi te a natomedi tauni babadidi matedimo bi a binabinauna gado, “Pol bi Saelas taudidi dobu isuna bi isuna sa nawaye bi gebogebo sa voivoiye bi niganana lisidemo a tava.”⁷ Ĝome Deisen i giuvaidi te i nawedi ena vanuwemo bi sa giugiu te ĝalibona ĝesauna ba isana Yesu Tedi ba Sisa ena waiĝake sawai doukoto.”

⁸ Laĝannemo lava kumna bi tauwaiĝaviya niga giudi a vaivaiyedi ba a medi bi a laimalumalu te waiĝasiĝasi i tubuĝa. ⁹ Taunana aubaina taun babadidi Deisen bi tauwaisumaĝa ĝesaudi a lauegelidi te sai mai'a lisidimo kaka sa kaikamağedi.

Pol bi Saelas Beliyamo

¹⁰ Laĝannemo dobu i wai dudubala ba tauwaisumaĝa Pol bi Saelas a giukamağedi Beliya malagainemo. Tedi ĝome a tava bi a nawa Diu edi bolu vanuwinem. ¹¹ Bi Beliya taunina lavedi nuwedi kaikaikamağedi mote mai Tesalonia lavedi. Banina tedi laĝan matabuna Maimaituwa giuna nuwedi tabutabunemo a vaiye bi nuwedimo a sivusivudi. Bi a kita te Pol gilugilumina wadubonemo bai i giugiuwena ba giukauwa. ¹² Ĝome Diu lavedi wapewapedi ai sumaĝa. Bi kota Gulik oloolotodi bi waiwaivinidi isa nawenawedi ai sumaĝa.

¹³ Bi laĝannemo Diu lavedi Tesaloniamo a vaiye te Pol Beliyamo Maimaituwa giuna i laulauguguyae ba tedi kota ĝome a nawa. Bi lava kumna nuwedi a liuwidi te a medi gulata Pol bi Saelas lisidimo. ¹⁴ Taunana aubaina tauwaisumaĝa waiĝapa Pol a giukamaĝe makaiye i nawa gelemo. Saelas bi Timoti ba tedi Beliya tauninemo a miya. ¹⁵ Bi olooloto mabai Pol a wai doli nawena gelemo vaitedi a nawa Atens tauninemo. Ĝome Pol ena giu a munaĝe Beliya tauninemo te Saelas bi Timoti sa giuwedi te mulinaĝa sa nawa makai.

Pol Atens nponem

¹⁶ Atens tauninemo Pol ena lava Saelas bi Timoti i labelabedi bi i kita te mba malagaina ba koikoitau i wanavu, taunana aubaina i wainuwaboya kauwa. ¹⁷ Kamaina bi i nawa bolu vanuwinem Diu bi Eteni lavedi vaitedi ai ogatala. Bi laĝan onena Eteni Maimaituwa taulaudunena bi mabai ani waiĝemota gabunemo a tavatavana vaitedi. ¹⁸ Bi ĝome Epikuliya bi Stoiki dobudi oloolotodi nuwauyeuyedi Pol vaitena ai kagi bi a giuwena gado, “Mba lavana giugiu bu'ubu'uwina bai ya giugiuwe.”

Bi ĝesaudi ai talana gado, “Anivaiyena maibena walidobu maimaituwedi ya giugiuwedi.” Tedi mai a giuna banina Pol ba Yesu ena kenamoito i giugiuwata.

¹⁹ Taunana aubaina Pol ai doli nawe oya Aliopagas dabanemo bi a giuwena gado, “Tama ka ġoeġoe te em wailovelove valivaliuna kwa giugiuwena ka sibe. ²⁰ Banina tam em giu ka vaivaiyedina ba tabu otidi. Tama ka ġoeġoe mba em wailovelove valivaliuna kwa giugiuwena banina ka sibe.” ²¹ Ġome Atens lavedi bi tautavatava edi miyamiyamo laġan matabuna mai sa miyaboni bi giu valivaliudi sa giuwatedi bi sa vaivaiyedi.

²² Aleopagasco ġome bolumo babadidi matedimo i miya moito bi i giuwedina gado, “Atens lavemi, tagu e kitemi te maimaituwa tabudi bi tabudi ko laulauduneyedi. ²³ Emi tauniġa e nawanawa ba emi ani laudune koikoitaudi e kitedi. Bi olta ġemota modonemo giu niga mainana a gilugilumina e kita: MAIMAITUWA MOTE AIYAI I SIBE AUBAINA. Niga Maimaituwa ko laulauduneyena ba mote ko sibe, taunana niganana ya kamaġati lisimimo. ²⁴ *Maimaituwa dobu matabuna nöponemo mwali matabudi tauvoiyedi tana taunana galewa bi dobu yaibadedi. Bi tana mote lava nimedimo laudune vanuwidi, a ġaleġaledinemo ima miyamiya. ²⁵ Bi lava mote ġemoġemotina simai kani bi sima labe tana mote bai ġesauna lisidemo ima ġoeġoe banina tana taunana lava matabudi yawasi, yawasana bi mwali matabudi ya vitevitedi. ²⁶ Pakanemo tana lava ġemota i voiye bi lisinaġa dobu matabuna nöponemo lava a wapa. Bi ena ġowanemo edi ani miya bi edi laġan i sivudi. ²⁷ Maimaituwa mai i voiye te lava sai tavutavu gulata kaka tana sa banavi. Bi tana ba diyademo, mote manekina i lofa ġemoġemotāġa lisidemo. ²⁸ Tana dabanemo tada ta yawayawasana, ta nawanawa bi ta miyamiya. Maibena ġesaumi emi sale a gilumidina gado, ‘Tada natunatuna.’

²⁹ “Banina tada Maimaituwa natunatuna, taunana aubaina maso mote ta noġoti te tana koikoitau, mai lava edi sibemo bi anapumo goldimo, siluvamo bi ġakimemo a voivoiyedina mainana. ³⁰ Banina wala lava Maimaituwa mote a sibe tedi bu'uwa ena miyamo a miyamiyana i kita kamağedi. Bi niganana dobu lava matabudi ya giugiuvasaġedi te sa laukuvara. ³¹ Banina tana laġan i sako te lava didimaninemo ya etaledi. Maimaituwa oloto ġemota i vine te mba laġannemo etala yai badaye. Niga olotona taunana Maimaituwa pekimo i ka kenamoito munaġe te lava matabuda ta kita bi ta sibe.”

³² Laġannemo pekimo kena moito giuna a vaivaiye ba Pol ai gwaigwaiye bi ġesaudi a giuna gado, “Niga giuna ġemotina laġan ġesaunemo kwa nato munaġa bi kwa giuwemai te ka

vaiye.”³³ Kamaina bi Pol bolu lavedi i gose kamağedi bi i nawa.³⁴ Lava visa lauguguya a vaivaiyena ba Pol a kaiwata bi Yesu ai sumağe. Mba lavedi ba Aleopagas olotona Diyonsi, waivini isana Damalesi bi lava ġesaudi vaitedi.

18

Pol Kolinti nophonemo Yesu i lauguguyae

¹ Niga kauwidi mulidimo Pol Atens i gose kamağe bi i nawa Kolinti. ² Mba ġome Diu olotona isana Akwila i banavi, tana Pontus plovinsnemo i tubuġa. Bi mwanena Pilisila vaitena maġo ota Italiġa a tava. Banina ġalibona Kolodiyas Diu lavedi matabudi i giuvavasaġedi te Loum malagaina dididiga* sa gose. Bi Pol i nawa kitedi aubaina. ³ Pol, Pilisila bi Akwila ba edi noya ġemota palai tausiyaudi taunana aubaina vaitena a miya bi a noyanoya ġemota. ⁴ Bi waiyawasi laġandi onedi Pol, Diu bi Eteni lavedi edi pali vanuwina nophonemo i wai wailovelovedi te maso nuwedi i vitaledi.

⁵ Laġannemo Saelas bi Timoti Mesidoniyaġa a tavatava ba tana palai voiyedi i kaisako bi laġan matabuna Maimaituwa giuna i giugiuwata. Bi Diu lavedi lisidimo i kamaġuti kauwe te Yesu kamaina Tauwaiyawasana. ⁶ Bi Diu lavedi Pol ena giu a unule bi giuvitavitale, taunana aubaina ena gala gobusidi i lai kulukulu bi i giuna gado, “Bamoda yawasana mote koma banavi ba temi emi wavu bi wavumi taumiġa ko avali munaġe bi mote tagu. Niganana bi noke i saġa i nawana ba tagu yà nawana Eteni lisidimo.”

⁷ Kamaina bi Pol pali vanuwina i potiyovo kamağe bi i nawa Taitos Diyastas ena vanuwemo, pali vanuwina diyanemo. Bi Taitos ba Maimaituwa tau lauduneyena. ⁸ Bi Klispas tana bolu vanuwina tauwaibadayena, tana ena vanuwa lavedi vaitedi Bada Yesu ai sumağe. Bi laġannemo Kolinti lavedi wapewapedi giuna visuvisuna a vaivaiye ba kota Yesu ai sumağe bi Pol i kabuludi.

⁹ Dudubala ġemota Pol wailove i kita, Bada i laumaġata lisinemo bi i giuwena gado, “Mote kuma naila, tam kamaina te Bada giuna kwa giuwata bi mote kuma miya moimoisili. ¹⁰ Banina tagu tam vaitem bi mote aiyai kaka ima laukivigebogebojem. Bi mba malagainemo ba egħi lava wapewapedi sa miyamiya.” ¹¹ Kamaina bi kwalabu ġemota bi nawalai 6 nophonemo Pol ġome i miya bi Maimaituwa giuna lava i wailovelovedi.

* **18:2:** Loum ba malagai dididiga bi ena waiguyau ba dididiga otina, Dobu Itali nophonemo. Ġalibona Kolodiyas ena waibadana laġannemo AD 49 nophonemo waigasigäsi dididiga i tubuġa bi Diu lavedi matabudi a kwavivaidi bi Loum a potiyovo kamağe. Mba laġannemo Akwila mwanena Pilisila vaitena a nato Kolinti.

¹² Lağannemo Galiyo, Akaiya plovinsina i waibadaye ba Diu lavedi ai ġemotidi bi Pol a pani bi a natome bolu gabunemo lauetala aubaina. ¹³ Tedi Pol ai wavu bi a giuna gado, “Niga olotona taunana lava nuwedi ya liuwidi bi Maimaituwa sa laulauduneye bi Loum ena waiġake sa waidoukoto.”[†]

¹⁴ Ĝome Pol maso giu i waitubuna ba Galiyo Diu lavedi i giuwedina gado, “Bamoda niga lavana bai i voiyewapa ee bai gebona dididigina i voiyē bi ko waiwavuna mba ba kamaina tagu yai beyavaiyemi. ¹⁵ Bi niga waitaledi bi giudi ya giugiuwedina ba temi emi giugiu, isa bi emi waiġake. Taunana aubaina temi taumiġa ko viliyaġosidi. Tagu mote yamai talapiliyedi.” ¹⁶ Taunana aubaina tana i kwavivaidi bi etala gabuna a potiyovo kamaġe. ¹⁷ Ĝome Diu lavedi matabudi bolu vanuwina tauwaibadayena isana Sostenes a kaididi bi taulauetala matedimo a kwapu yabayababe. Bi Galiyo mote bai i giuwe.

Pilisila, Akwila bi Apolos

¹⁸ Pol Kolintimo i miya gulata kaka bi valevaletina i waiebonedi bi kukakukaġa i nawa Sailiya, Akwila bi Pilisila vaitedi. Bi muliġa kaka ya geluna ba Kenkeliya malagainemo dabana a suvi. Banina tana Maimaituwa lisinemo i giugiuwapana[‡] ena palatemo i tava. ¹⁹ Tedi Epeses tauninemo a tava bi ĝome Pilisila bi Akwila i gosedi bi tana i nawa bolu vanuwinemo bi Diu lavedi vaitedi awai talapili. ²⁰ Bi Diu lavedi tana ai baġa te maso vaitena a taumiyamiya kaka maso i nawa bi geġa te tana i daboka. ²¹ Bi i modimodina ba i giuwedina gado, “Bamoda Maimaituwa ena ġowana ba ya tava munaġa lisimimo.” Kamaina bi Epeses i gose bi kukakukaġa i nawa Seseliya. ²² Lağannemo Seseliyamo i tava, ba tana i nawa Yelusalemmo bi Maimaituwa ena dam lavedi i waiebonedi kaka bi i nawa Entiyok tauninemo. ²³ Pol Entiyokmo i taumiyamiya kaka bi dobuna i gose bi i babala malagai te malagai Galeisiya bi Piligiya plovinsidi nopodiġa bi tauwaikaiwatana matabudi i lailaibagidi.

Apolos Maimaituwa giuna i lauguguyae Epeses lavedi lisidimo

[†] **18:13:** Diu lavedi a giugiuna gado, “Pol Eteni edi waisumaġa giugiukauwina Loum i wai aninena ima wailoveloveye. Bi tana wailovelove valivaliuna Loum edi waiġake mote i waianine taunana ya wailoveloveye.” Taunana aubaina a ġoegħo maso Loum edi bada laubanina maso Pol i kovigi (Giugiukamağedi 16:20-21 bi 17:7 ko iyevi). [‡] **18:18:** Diu edi vaivaimo lava bamoda Maimaituwa lisinemo i giuwapano ba dabana ya gose te ya laulagalaga. Bi lağaninem saugawapa laġanina i kovina, kaka dabana sa suvi kamage.

²⁴ Mba lağandimo Diu olotona isana Apolos, tana dobu Aleksandiliya dobunemo i tubuğā. Tana ba giugiu komakomanina bi gilugilumina wadubonemo i sibe kauwedi. Bi i nato Epeses tauninemo. ²⁵ Bi Bada Yesu ena Yawasana Etana ai love kauwe. Tana Diyon ena kabulu giugiuna taunana i sibe kauwe. Bi nuwauyauya vaitena, Yesu i giuwata bi giukauwa i wailovelove lava lisidimo bi Yesu yağolo mote i sibe kauwe. ²⁶ Apolos malaudabatolana i nawa bolu vanuwinemo bi lauguguya i waitubu. Bi lağannemo Pilisila bi Akwila ena giu a vaivaiye ba a giuvai te edi vanuwemo bi Maimaituwa giuna lisinemo a laididimani kauwe.

²⁷ Kamaina bi Apolos Akaiya plovinsina nawana i wainuwa noğonoğotae ba valevaletina Epesesmo pepa a gilumi nawena tauwaisumağā lisidimo Akaiya plovinsnemo te lağannemo Apolos ya tavana ba tedi nimedimo. Apolos lağannemo ġome i tavatava ba Maimaituwa ena sagumo tauwaisumağā i sagu gulatedi edi sumağā i ġailisi. ²⁸ Tana ena giu i ġailisi gulata te Diu lavedi edi giu i lauyovoğedi lava kumdi matedimo. Banina tana gilugilumina wadubonemo i kamağati kauwe te Yesu tana kamaina Tauwaiyawasana.

19

Pol Epesesmo

¹ Lağannemo Apolos Kolintimo ba Pol eta oyağā ani waivağavuka maiğā i nawa te Epeses tauninemo i tava, mba ġome tauwaikaiwatana ġesaudi i banavidi. ² Bi i waitalayedina gado, “Lağannemo konai sumağāna ba Aluwa Waiyawa kona vai e geğā?”

Bi tedi a giuna gado, “Geğā, tama mote bamo Aluwa Waiyawa giuna ka vaiye.”

³ Kamaina bi Pol i waitalayedina gado, “Temi bai kaboluna kona vai?”

Bi tedi ena giu ai munena gado, “Diyon ena kabulu.”

⁴ ⁵Pol tedi i giuwedina gado, “Diyon ena kabulu ba laukuvasa aubaina lava i kaka buludi. Tana lava i giuwedi te lava mulinağā ya natonatona sai sumağē, mba taunana Yesu.”

⁵ Lağannemo niga giuna a vaivaiye ba Pol Yesu isanemo i kaboludi. ⁶ Kamaina bi Pol nimana lava dabeledimo i sivudi bi Aluwa Waiyawa i yovo dabeledimo bi kalina ġesaudimo a gagali bi Bada giuna a lauguguya. ⁷ Ġome oooloto wapedi ba 12.

⁸ Bi nawalai faiona nopodimo Pol i nawa bolu vanuwinemo bi lava lisidimo ma laudabatolana Maimaituwa ena waibada i ka kamağati bi i giugiu

vavasağedi te sa nuwavitala. ⁹ Bi tauwaikaiwatana ġesaudi a laukasağaiğai bi mote ai sumağā bi lava kumna matedimo Yawasana Etana a giugiu waigebogebo. Taunana aubaina Pol tedi i gosedi bi tauwaikaiwatana ġesaudi i legaudi bi lağan matabuna Tailanos ena giluma vanuwinemo a waitalapili. ¹⁰ Niga noyana i velauna ba kwalabu labu a kovi. Taunana aubaina Diu lavedi matabudi bi Gulik mabai Eisiya plovinsnemo miyemiyedi matabudi Bada giuna a vaiye.

Lava ginauli bukedi ai kalağosedi

¹¹ Bi Epeses noponemo Maimaituwa ena ġailisi Pol i vite te tana mataila nananakidi i voyiedi. ¹² Ĝome lava Pol ena agesi bi ena gala a legaudi bi lava sidesidedi dabedimo a sivudi te a yawasana bi aluwa gebogebodi a potiyovo kamağedi.

¹³ Bi Diu lavedi ġesaudi ba ginauli tauvoiyedi bi a babala nawa malagai te malagai bi aluwa gebogebodi a kwavikwavvaidi. Tedi niga ġome a wai laulubu te maso lava aluwa gebogebona i sunesuneğinā maso Yesu isanemo a kwavivai. Tedi a giuna gado, “Yà giugiu vavasağem te Yesu, Pol i laulauguguyaena isanemo mba lavana kwa potiyovo kamağe.” ¹⁴ Niga kauwina ba Diu edi pilisi sağasağā guletina isana Sikiva natunatuna oloolotodi wapedi 7 niga kauwina a voivoiye. ¹⁵ Bi aluwa gebogebona i giuwedina gado, “Tagu Yesu e sibe bi kota Pol e sibe bi temi mabai?” ¹⁶ Ĝome aluwa gebogebona oloto i sunegi i potivai i kativunu yabayababedi, i laikofekofedi bi ma kwasikwasinidi te a velau ena vanuwa a gose kamağe.

¹⁷ Diu bi Gulik* lavedi matabudi Epesesmo miyemiyedi niga kauwina a vaivaiye ba a naila gulata. Bi Bada Yesu isana a vivile kauwe.

¹⁸ Bi lava wapewapedi mabai a wai sumağāna tedi a nato bi edi kauwa gebogebodi a voivoiyedina lava kumna matedimo a kuvesidi. ¹⁹ Bi kota lava wapewapedi mabai ginauli a voivoiyedina matabudi edi ginauli bukedi ai ġemotidi bi lava kumna matedimo ai kalağosedi.† Bi buka ai ġemotidi bi a iyevidina maso ba silva mane didigina 50 tausan luvana.‡ ²⁰ Kauwidi mainana a tubutubuğā ba Bada giuna i ġailisi bi i dabalala.

²¹ Niga kauwidi a tubutubuğāna mulidimo ba Pol Yelusalem nawana i wai nuwa noğonoğotae, te maso Mesidoniya plovins bi Akaiya plovins nopodiğā i nawa. Bi i giuna gado, “Dolinemo tagu yà gei nawa Yelusalem

* **19:17:** Gulik lavedi taudidi Eteni. † **19:19:** Waiğake 18:10-14 noponemo Maimaituwa ena lava i giuwedi te mote ginauli sima voyiedi. ‡ **19:19:** Gulik kalinedimo ba drachma. Mba tabagibagi lağan ġemota ya bagibagina mai'ina.

muliğā kaka yà nawa Loum.”²² Kamaina bi tausaguna labu, Timoti bi Elastas i gei giukamağedi Mesidoniyamo. Bi tana Eisiya plovinsnemo i taumiya.

Epesesmo waiğasığası a kelisali

²³ Mba lağannemo lava ġesaudi Yawasana Etana aubaina a medi gulata bi waikagiu dididiga ai tubu. ²⁴ Bi oloto isana Damatilis tana ena noya ba siluvemo pulapula i voivoiyedi. Bi kota siluvemo koikoitau waivinina Atemas ena vanuwa aluwidi i voivoiyedi. Niga kauwinemo Damatilis mane dididiga i voivoiyeye. Bi ena taupaula noya i vite nawedi bi pulapula tabudi bi tabudi a voivoiyedi. ²⁵ Kamaina bi tana ena taupaula bi ena waibabada matabudi i yogedi a tava ai ġemotidi bi i giuwedina gado, “Egu lava, kona sibe te niga noyanemo mane dididiga ta vaivai. ²⁶ Temi kona kita bi kona vaiye te niga lavana Pol lava wapewapedi niga Epesesmo nuwedi i liuwidi bi tada a goseda bi tana sa kaikaiwata. Niga kauwina mote niga ġome taunağā bi Eisiya plovinsina matabuna. Tana ya giugiu te maimaituwa lava nimedimo a voivoiyedina ba mote maimaituwa giugiukauwidi. ²⁷ Niga giunemo niganana eda mane ani vaina etana i waidougudu. Bi ġesauna ba niga mainana: Lava kaka Atemas ani lauduneyena vanuwina sa noğoti waiubauba. Atemas tana Eisiya nopodiğā bi dobu matabuna isana i dididiga bi lava matabudi sa laulauduneye bi niganana Pol ya kaka ġaubo.”

²⁸ Lağannemo lava kundi niga giudi a vaivaiye ba a medi gulata bi a binauna gado, “Weo! Epeses maimaituwan Atemas sağasağā guletina!”²⁹ Ġome taun dididiga matabuna lavedi ai kağasığası yababayaba bi Pol ena lava labu Mesidoniya lavedi tana vaitena a natonatona Epesesmo, ġome lava kundi Gaiyas bi Alistakas a kaididi bi etağā a solu nawedi ani waibolu gabunemo.³⁰ Bi Pol i ġoegoe te maso i nawa lava kundi nopodimo bi tauwaikaiwatana mote ai anine. ³¹ Bi kota mba plovinsina babadidi nananakidi Pol ena lava, tana ena giu a giukamağe te mote ima nawa ani waibolu gabunemo.

³² Ġome lava kundi ai nuwanaina. Taunana aubaina lava ġesaudi kauwa tabudi a binabinauwedi bi kota lava ġesaudi wali kauwa a binabinauwedi. Bi lavedi ġesaudi mote a sibe te bai aubaina ġome a tava. ³³ Bi Diu lavedi Aleksanda a biulikwa nawe lava kundi matedimo bi nimana i kailageti te maso Diu aubaidi i giu. ³⁴ Bi lağannemo gado sa kita ġone te

§ 19:29: Malagai dididigina edi aniwai bolu gabuna. Bi vanuwa dididiga otina wai dabatola geğana bi lava kundi ġome a nawa a miya bi beyakulu bi kauwa ġesaudi a kitekitedi.

tana Diu olotona ba awa labu nopolidimo matabudi a binauna gado, “Epeses maimaituwana Atemas sağasağga guletina!”

³⁵ Tauni dididiga badana ġemota lavedi i giu waitautaudina gado, “Ei, Epeses lavemi, dobu matabuna a sibe te Atemas aluwina ġakimina sawamo i kulukuluva yovona ani lauduneyena vanuwina ba Epeses lavada ta labelabe.

³⁶ Niga giudi ba giukauwa, mote aiyai ima giu waikaikaiyovuda. Taunana aubaina ko miya moimoisili, mote bai gesau koma voiyen. ³⁷ Temi niga oloolotodi labu kona sage yababedi. Tedi mote eda ani laudune vanuwinemo a danene ee maimaituwa waivinina Atemas a giu waigebogebo. ³⁸ Bamoda Damatilis ena taupaula vaitedi edi waiwawu aiyai lisinemo ba taulaididimana babadidi sa miyamiya bi kota etala laġandi ai dubudi te sa kenakena te ġome kaka maiia sa sako. ³⁹ Bi bamoda temi kauwa ġesaudi koma ġoegħoedi, mba ba kamaina te bolu dididiginemo lava vaitedi bi ko kadidimanidi. ⁴⁰ Bai te niganana i tubuġana ba ani naila. Bi tada kaka niga pilipilina aubaina sai wavuda. Bi tada mote bamo eda giu ima kenakena te ta giu.” ⁴¹ Niga giudi mulidimo tana lava i giukamağedi te a nawa.

20

Pol i nawa Mesidoniya bi Gulik

¹ Bi pilipili a kovi mulidimo, Pol tauwaikaiwatana i giuwedi te a tava lisinemo. Bi i laibagidi, i waiebonedi bi i modina i nawa Mesidoniya plovinsnemo. ² Ĝome i tava bi mba dobuna matabuna i nawa yaġosi bi tauwaikaiwatana i lailaibagi nawedina eete Gulik plovinsnemo i tava. ³ Bi ġome i miyana nawalai faiona a kovi, i ġoegħoe te maso wagaġa i nawa Sailiya. Bi i vaiye te Diu lavedi mba nawanemo sa ġoegħoe te maso sai peki, taunana aubaina nuwana i vitale te i munaġa Mesidoniya noponaġa i nawa. ⁴ Bi olooloto ġesaudi vaitena a nawana, isedi ba Sopata Pailas natuna, ena dobu ba Beliya, Alistakas bi Sekundas tedi Tesalonia lavedi, Gaiyas ba Debi dobuna lavana, Timoti bi Eisiya oloolotodi labu Titikas bi Tolofimas. ⁵ *Niga oloolotodi wagaġa a gei doli a nawa Tolasimo a labelabemai. ⁶ Bi buledi tabatabana mote muu'a vaitena soina i kovi, tama kukakukamo ke gelu i Filipai taunina ke gose. Laġan 5 mulidimo ke tava ema lava lisidimo Tolas tauninemo, ġome vaitedi ke miya te laġan 7 a kovi.

Tolas malagainemo Pol Yutikas i waiyawasani munaġe

⁷ Wiki pakanemo ke tava kei ġemotimai kani ġemota aubaina bi Pol lava lisidimo i laulauguguya. Tana i

noğonogoti te bokinamai ya modina. Taunana aubaina tana i gagagalina eete dudubala modona. ⁸ Bi tama noke vanuwa benana waifaioninemo ke miyamiya, ġome piupiu wapawapa a yanayana. ⁹ Bi bilibili koikoiyavusinemo ba ewali isana Yutikas i miya bi i waibeyavaiye. Bi laġannemo Pol i giugiu wailofalofa ba Yutikas i yadoyadona eete i wainuwayavuġa, kamaina bi i kuluva te bilibili taulinaġa i yovo doğamo i talaġa. Bi a kaikailageti ba tana pekipekina. ¹⁰ Bi Pol i potiyovo bi Yutikas i ġomotawi.* Kamaina bi lava i giuwedina gado, "Mote komai nuwaboya, tana yawayawasanina." ¹¹ Ġome Pol i valageta munaġa vanuwemo bi buledi i kivi bi a kani bi i gagagalina eete dobu i yana te mba dobuna i gose. ¹² Bi tauwaisumaġa ai nuwavisu gulata te ewali i yawasana munaġa, kamaina bi ai doli a nawa vanuwemo.

Pol ena waiyebona Epeses edi babada lisidimo

¹³ Ġome ke nawa wagamo ke gelu bi Pol i giuwemai te kaġenaġa yai vaġavuka Asosi tauninemo kaka ya gelu. ¹⁴ Bi Asosi tauninemo i banavimai kaka wagamo kei gelu bi matabumai ke nawa Mitiliyen tauninemo. ¹⁵ Laġan i sako tama ke nawa dobu ġesaunemo ke tava Kiyos bwanabwanana diyanemo. Bi laġani wailabuna tama Samos bwanabwanana ke vaitauli bi laġan waifaioninemo tama Militas tauninemo ke tava. ¹⁶ Pol mote i ġoe te Epeses tauninemo ka solasaġa bi ġome ka miya laġan wapawapa Eisiya plovinsnemo taunana aubaina i ogatala te ke nawa ota. Bi Pol i ġoe kauwe te ya nawa makai Yelusalemmo, te Pentikost soinemo maso i tava.

Pol tauwaisumaġa edi babada i waiebonedi Epesesmo bi i modina

¹⁷ Laġannemo Militas tauninemo ke tavatava ba Pol giu i giukamaġe nawe Epesesmo te Maimaituwa ena dam babbadi maso a nato lisinemo. ¹⁸ Bi laġannemo a tavatava ba i giuwedina gado, "Dolinemo e tavana Eisiya plovinsnemo ba kona sibe bainewa laġan matabuna vaitemi e miyana. ¹⁹ Bi kona sibe te Diu lavedi a ġoegħoena maso a vunugu bi e sako yovoġe munaġegu bi pilipili nopodiġa ma mata-sulgu Bada ena noya e voivoiye. ²⁰ Bi temi kona sibe te laġannemo e laulauguguyana mote bamo giu ġesauna e nuwevi. Bi sagumi aubaina giu matabudi lisimimo e giu kovidi, lava boludi nopodiġa bi vanuwa te vanuwa e nawa bi e wailovelovemi. ²¹ Bi Diu bi Gulik lavedi e giuvavasaġedi

* **20:10:** Niga kauwina ġemogħemotina Elajja bi Elaisa a voyiena kaiyababa natuna lisinemo (Ġaligħibona edi buka dolidolina 17:21, Ġalibona edi buka wailabuna 4:34-35).

te edi gebogebomo sa nuwavitala bi sa nato Maimaituwa lisinemo, Bi eda Bada Yesu Tauwaiyawasana sai sumağe.

²² “Bi niga giuna ko vaiye, Aluwa Waiyawa i lagetigu te yà nawanawa Yelusalemmo. Bi mote yà sibe te ġome male bai lisigumo yà tubuğā. ²³ Bi e sibe bamo taunidiğā yà nawanawana ba Aluwa Waiyawa yà taitainuwataugu, te Yelusalemmo kaka sa laukivi gebogeboyegu bi biliwelokomo sa sakogu. ²⁴ Bi bamoda sai pekiguna ba kamaina, mba mote bai. Bi kauwa laubanina yà noğonoğotina ba egu noya, Bada Yesu i viteviteguna taunana yài kovi. Mba noyana ba Maimaituwa ena sagu bi giuna visuvisuna lava lisidimo yà lauguguyae.

²⁵ “Bi niganana e sibe te lava matabumi lisimimo Maimaituwa ena waibada e lauguguyaе bi mote kaka koma kita munağegu. ²⁶ Taunana aubaina niganana yà giugiuota, te lava matabuna kwasinina nimagumo e yasağı. ²⁷ Niganana yà giugiu vavasägemi te niga giudi mote komai aninedi emi yawasanamo mba temi emi wavy. ²⁸ Taunana aubaina ko labe munağemi bi kota tauwaisumağā ġesaudi matabudi. Bamo taudidi Aluwa Waiyawa nimemimo i waidubudi te ko labedi, maibena tauwailabalaba sipu ya labedi bi ya kitakita watedina mainana. Niga lavedi matabudi Maimaituwa natuna kwasininem i kune munağedi. ²⁹ Bi e sibe te lağannemo yà ġosemina ba tauwailovelove kaikaiyovudi sa tava lisimimo bi lava waisumeğidi sa kagebogebodi, maibena dağası gwegwena ya sağā sipu nopodimo bi ya kaka gebogebodina mainana. ³⁰ Bi kota temi nopomimo ba lava ġesaudi sa moito bi Maimaituwa giuna sa külavitale bi tauwaikaiwatana sa ai wainawenawemi te ko kaiwatedi. ³¹ Taunana aubaina koi kita kauwa bi ko noğoti te tagu kwalabu faiona nopodimo dubala bi suwala, ma matasulugu wailovelovemi mote e kaisako.

³² “Niganana yà laukaikamağemi Maimaituwa nimanemo, ena sagumo giunemo ya kavisuvisumi bi sakosako liyedi vaitedi yawasana ko vai. ³³ Tagu mote aiyai lisinemo goldi, ee silva, ee gala ei kitakonedi. ³⁴ Temi kona sibe te tagu nimagumo e noya bi mane e vai te egu lava vaitedi ema ġowana voiyedi aubaidi. ³⁵ Bi bai matabuna e voivoiyedina ba ei lovemi, te temi maso mainana kona noya gulata te lava wainuwatoitoidi kona sagudi. Bada Yesu ena giu ko noğoti, i giuna gado, ‘Vitemo ba wainuwavisu i dididiga guletina, kaka ta vaivaina.’”

³⁶ Lağannemo Pol giu waikovi ba matabudi tuwapekedi ai tupagwaliğedi bi a laupali. ³⁷ Tedi matabudi Pol nuwed i poyae bi a yovuvai ai suluve bi ai yebone. ³⁸ Bai i voiyedi

bi a ġabana ba ena giu a noġoti te mote matana sima kita munaġe. Kamaina bi ai doli nawe auwai gelunemo.

21

Pol ena nawa Yelusalem tauninemo

¹ Laġannemo kei yeboyebona mulinemo, wagamo ke gelu bi ke nawa Kos bwanabwananemo ke tava. Bokinamai ke nawa Lodes bwanabwananemo bi ġome te ke modina te ke nawa Patala malagainemo ke tava. ² Ĝome waga ke banavi i damadamana Fonisia, kamaina bi ke gelu te ke nawa. ³ Te Saiplas bwanabwanana ġeniyamaimo ke kitakita bi ke vawaitauli te ke nawa Sailiya. Ĝome te ke nawa Taiya tauninemo ke vamoito bi wagamo ġonaġona kei yovodi. ⁴ Ĝome tauwaikaiwatana ke banavidi bi laġan 7 vaitedi ke miya. Tedi Aluwa ena mayavaimo Pol a giuvavasaġe te mote ima nawa Yelusalemmo. ⁵ Bi ema nawa saugina i tavatava ba ke modina ke nawa. Bi tauwaikaiwatana matabudi mwanemwanedi bi natunatudi vaitedi, matabumai malagai ke gose bi ke nawa gelemo. Bi matabumai tuwapekamai kei tupagwaliġedi bi ke laupali. ⁶ Bi kei ebonedi i kovi bi wagamo ke gelu bi ke nawa bi tedi a munaġa malagaimo.

⁷ Bi Taiya tauninemo ke modina kamaina eete Tolemais dobunemo ke tava, ġome tauwaisumaġa ke yebonedi bi tedi vaitedi ke miyana laġan ġemota. ⁸ [☆]Bokina mainana olao-lalemo ke modina munaġa te Seseliyamo ke tava. Bi ġome ba Filip giu visuvisuna taulauguguyena ena vanuwemo ke miya, Filip ba wala tauwaisagu 7 a vinevinetina nopodimo ba tana ġemota. ⁹ Tana natunatuna gugūġinidi 4 lava a sibedi te tedi ba Bada giuna visuvisuna giuwatana puyona a vai.

¹⁰ [☆]Ĝome ke miya laġan visa a kovi mulidimo tauguwatana isana Agabas Diudiyaġa i yovo. ¹¹ Lisimaimo i nato bi Pol ena dagilolo i vai bi taunaġa nimana bi kaġena i panipanidi bi i giuna gado, “Aluwa Waiyawa i kamaġati te Diu lavedi Yelusalemmo kaka niga dagilolo taniwigina, niga mainana kota sa pani bi Eteni lavedi nimedimo sa sako.”

¹² Sauginemo lava matabumai niga giuna ke vaivaiye ba tama bi lava ġesaudi Pol kei baġa vavasaġe te mote maso i nawa Yelusalemmo. ¹³ Bi Pol edi giu i waimunena gado, “Temi bai aubaina ko ġabaġaba bi koi wainuwaboyaegu? Tagu e vononoġa te Yelusalemmo sa panigu ee sai pekigu Bada Yesu isana aubaina.”

¹⁴ Bi laġannemo mote luvamai te maso kei ġake ba kamaina te ke miya moimoisili bi ke giuna gado, “Kamaina te Bada ena ġowana luvanemo mainana ya tubuġa.”

¹⁵ Niga kauwidi mulidimo ema ġonaġona ke vononoġa ba ke saġa ke nawa Yelusalemmo. ¹⁶ Tauwaikaiwatana ġesaudi Seseliyamo vaitedi ke nawa ġemota, eete Manason ena vanuwemo a kavalagetimai te ġome ke miya. Manason ba Saiplas olotona tana tauwaikaiwatana dolidolina.

Pol Diyemes i vakita

¹⁷ Laġannemo tama Yelusalemmo ke tavatava ba tauwaisumaġa ma nuwavisudi ai doli nawemai edi vanuwemo. ¹⁸ Bokinamai Pol bi tama ke nawa Diyemes kitana aubaina. Bi tauwaisumaġa edi babada matabudi ġome a miyamiya. ¹⁹ Pol i waiebonedi bi bai matabuna ena noyamo Maimaituwa i voivoiyena Eteni lavedi lisidimo taunana i tainuwataudi.

²⁰ Niga giudi a vaivaiyedi ba Maimaituwa a kasaġesaġe. Bi Pol a giuwena gado, “Valetimai, niganana kwa kita Diu lavedi iyevina wapana tausen ai sumaġa. Bi tedi matabudi nuweddi tabutabunemo Mousis ena waīgake sa kaikaiwatedi. ²¹ Bi a vaiye te tam Diu lavedi Eteni nopalidomo sa miyamiyana kunai lovelovedi te Mousis ena waīgake mote sima kaiwatedi te natunatudi lisidimo mote kwapidibwali sima voiye ee Diu edi vaivai mote sima kaiwatedi. ²² Bi niganana tedi sa vaiye te tam kuna tavana. Ba tada bai ta voiye? ²³ Taunana aubaina bai ka giuwemna ba kwa voiye. Niga ġome olooloto 4 giuwapa a voiyena Maimaituwa lisinemo ²⁴ *Mba oloolotodi kwa legaudi bi tedi vaitedi ko kavisuvisu munaġemi. Bi tam aubaidi kwai maii'a bi tedi dabedi sa ġalidi. Niga mainana kwa voiye kaka lava sa sibe, te niga giudi matabudi lava sa giugiuwedina lisimmo ba mote giukauwa. Bi tam taumġa ba Mousis ena waīgake luvanemo kwa miyamiya. ²⁵ *Bi Eteni lavedi mabai a waisumaġana, tama edi pepa kaikana ke gilumidi bi ke giukamaġe tedi, kani koikoitau lisidimo a laulau sewesewedina mote sima kanidi bi kota kwasina ee musala gadodi kikikidi mote sima kanidi bamoda mainana ba kwasina ko gei waitosi kamaġe, kaka ko kani. Bi mote komai mwanemwanena yababayababa.” *

²⁶ Bokinamai Pol mba oloolotodi i legaudi bi a kuvesi munaġedi. Ġome tedi a nawa pali vanuwina nponemo bi Pol pilisi i giuwedina gado, niganana giuwapa laġanina i

* **21:24:** Giu 18:18 * **21:25:** Giu 15:29 * **21:25:** Tubuġa waīgemoti yababayabena maibena lava ġesau mwanena vaitena mote komai mwanemwanena (Potiyovo 20:14; Waīgake 5:18); lava ġesau vaitena komai mwanemwanena mane e puyo ġesaudi aubaidi (Livai 19:29; 1 Koli 6:15); kena nadewa vaitena, vanuwa lavana mai oloto natuna waivinina vaitena (Livai 18:6); oloto ena tau oloto vaitena ee waivini ena tau (Livai 18:22; Loum 1:26-27); bi lava ġamōġamo vaitena (Livai 18:23).

tubuğā. Bi lağan 7 mulidimo tada ġemoġemotağā kavisuvisu puyona ta tavaitedi.

Diu ġesaudi Pol a pani

²⁷⁻²⁹ *Lağan wai 7-na nuwana kovi, Diu lavedi ġesaudi Eisiya plovinsnağā tavetavedi. Tedi Pol pali vanuwina nöponemo a kita bi ġome lava a kanuwa medimedidi te maso Pol a kaididi. Tedi mainana a giuna banina dolinemo Pol bi Tolofimas a kitedi Yelusalem tauninağā a nawanawa. Bi tedi ai noğoti bena Pol Tolofimas i dolinawe pali vanuwinemo. Bi kalinedi dididiginemo a giuna gado, “Islael lavemi, ko sagumai! Niga olotona dobu matabuna i nawa bi lava i wailovelovedi te Diu edi waīgake mote sima kaiwatedi. Bi tana giumento pali vanuwina i kakagebogebo. Bi ġesaunemo ba Gulik lavedi i saġedī pali vanuwina ganakukunemo bi gabu waiyawa i kaka milamila.”[†]

³⁰ Kamaina bi malagai lavedi matabudi a kanuwa medimedidi bi a dabalala tava. Bi ġome Pol pali vanuwina ganakukuna nöponemo a kaididi te a solu yovoġe ganakuku taulinemmo bi geğā te tauyava maġemota mataeta a gududi. ³¹ Bi noitaunana maso ai pekina ba giuna i velau makai te Loum edi tauwaiġaviya, edi bada didigina i vaiye. Yelusalem lavedi pali vanuwina ganakukuna nöponemo waīgasigasi aubaina te a ġagħala gulata. ³² Ġome maġemota tauwaiġaviya edi bada, waibabada ġesaudi bi tauwaiġaviya i waidolidi te a yovo a nawa lava kumdi lisidimo. Laġannemo lava babada nananakidi a kitekitedi ba Pol kwapuna a kaisako.

³³ Tauwaiġaviya edi bada i saġa Pol i kaididi bi tauwaiġaviya i egelidi te seini labumo maso a pani. Ġome tana lava i waitalayedina gado, “Niga lavana aiyai bi bai i voiye?” ³⁴ Ġome lava ġesaudi edi giu tabudi bi tabudi taunana aubaina tauwaiġaviya edi bada dididiga mote bamu giukauwa i banavi, aubaina te tauwaiġaviya i giuwedi te ai dolinawe edi ani miyamo. ³⁵ Laġannemo Pol kini pakanemo i tavatava ba lava edi medi i dididiga gulata, kamaina te tauwaiġaviya Pol dabayalodimo a avali otige. ³⁶ Banina lava kumna a kaiwatedi bi kalinedi dididiginemo a binabinauna gado, “Koi peki! Koi peki!”

Pol lava kumna lisidimo i giu

³⁷ Ġome ġotona te maso tauwaiġaviya Pol a nawena vanuwemo ba Pol tauwaiġaviya edi bada dididiga i giuwena gado, “Kamaina ee geğā te maso lisimmo bai e giuwe.”

* **21:27-29:** Giu 20:4 † **21:27-29:** Diu ai noğota gado, “Eteni ba lava milemiledi.” Diu edi ġaġġake luvanemo, Eteni mote sima saġa etala gabuna ganakuku nöponemo bi Diu taudiġa. Bi aiyai niga waigekena i waidoukoto ba sai peki.

Bi tauwaiğaviya edi bada dididiga ena giu i waimunena gado, “Tam gode Gulik kalinedi kuna sibe? ³⁸ E noğoti te tam bena Idip lavam, tana dolinemo waiğaviya i waitubu bi tauwaiğaviya 4 tausen i waidoli nawedi kalakalalelemo.”

³⁹ Bi Pol i giuna gado, “Geğə, tagu ba Diu lavagu egu dobu ba dobu isa nawanawana Tasis, Silisiya plovins nopenomo. Bi ya waibağam te maso kunai aninegu te lava lisidimo bai e giuve.”

⁴⁰ Kamaina bi tauwaiğaviya edi bada dididiga Pol i wai anine, te kinimo i moito bi nimanemo lava i waikatitawedi te sa miyamoimoisili. Bi Pol Ğibulu kalinedimo lava lisidimo i giu.

22

¹ “Egu lava Diu bi valevaletigu, koi beyavaiya niganana ya koikoigalamegu.” ² Lağannemo a vaiye te Pol Ğibulu kalinedimo i giugiu ba tedi binau a kaisako bi a miya moimoisili ota.

³ *Kamaina bi Pol i giuna gado, “Tagu ba Diu lavagu bi Tasis malagainemo e tubuğə, Silisiya plovins nopenomo. Bi niga Yelusalemmo dobunemo e didiga, Gamaliel ena waibada lağannemo, ba tamatamada edi waığake bi edi vaivai i wailovelove kauwegu. Te tagu Maimaituwa e kaiwata kauwe mai temi matabumi niganana. ⁴ *Tagu Yesu ena wailovelove taukaiwatana e laukivi gebogeboyedi bi e waipekidi. Olooloto bi waiwaivini ğesaudi e panidi bi biliwelokomo e sivusivu nawedi. ⁵ Bi Pilisi sağasağə guletina bi babada ğesaudi sa giu te niga ba giukauwa. Tedi pepa a kuli bi a vitegu, te edi lava Damaskasmo aubaidi. Tagu e nawanawa ğome te maso a sagugu bi tauwaisumağə ğome maso ke kaidididi bi ke sağedi Yelusalemmo te maso a kovoğidi.

⁶ “Bi suwala modo mainana Damaskas diyanemo ke tavatava ba yanayana malamo waimatakanikanina i waimağemoti te i layiana yovoğegu. ⁷ Bi e kuluva doğamo e talatalağə ba kalina malağə i yovo e vaiye i giuna gado, ‘Sol! Sol! Bai aubaina kwa laulaukivi gebogeboyegu?’ ⁸ Bi ei talayena gado, ‘Tam aiyai, Bada?’

“Bi kalina niga mainana i giu, ‘Tagu taunana Nasalet Yesuna kwa laulaukivi gebogeboyegu.’ ⁹ Bi tausagugu yana a kita bi lava lisigumo i giugiuna kalinana mote a vaiye bi mote a sibe.

¹⁰ “Bi ei talana gado, ‘Bada bai yà voiye?’ Bi i giuna gado, ‘Kwa moito bi kwa nawa Damaskas malagainemo bi lava aiyai egū gowana bai ya giuwemna ba taunana kwa voiye.’ ¹¹ Kamaina bi tausagugu nimagumo a kabi bi ai doli nawegu Damaskas. Banina yana waimatakanikanina matagu i kani te i wajidudubala bi ei kaimatabwasoku.

¹² “Gome oloto isana Ananaiyas i tava lisigumo tana Mousis ena waigāke i kaikaiwata bi Maimaituwa taulaudune kauwena bi Diu lavedi matabudi ġome miyemiyedi a vivibile kauwe. ¹³ Bi tana diyagumo i moito bi i giuna gado, ‘Valetigu Sol, niganana kwai kita munaġa!’ Bi i waimaġemoti te Ananaiyas e kita.

¹⁴ “Gome i giuna gado, ‘Tamatamada edi Maimaituwa i vinem te ena ġowana kwa sibe bi lava didimanina kwa kita bi giu mudunemo ya giugiuwedina kwa vaiye ġonedi. ¹⁵ Banina tam kaka tana aubaina kwa noya, lava matabudi lisidimo. Bi bai kuna kitekitedina bi kuna vaivaiyedina ba lava matabudi kwa giuwedi. ¹⁶ Bi niganana mote kumai goela, kwa miya moito bi kwa bulu bi Yesu isanemo kwai baġa te em gebogeo ya koġa kamağedi.’

¹⁷ “Laġannemo e munaġa tava Yelusalemmo bi pali vanuwinemo e laulaupali nophonemo ba mataotigumo lauboni e kita. ¹⁸ Gome Bada e kita bi i giuweguna gado, ‘Kwai papalana bi Yelusalem kwa gose banina ġome giugu kwa giuwena mote kaka simai beyavaiyem.’

¹⁹ “Bi e giu waimunena gado, ‘Bada, tedi a sibe te tagu wala tauwaisumägem bolu vanuwidi nopodiġa e kwapudi bi biliwelokomo e sivusivu nawedi. ²⁰ *Bi em tauwaimatamata Stivin laġannemo a waipeki mba tagu ġome e moimoito bi kauwina i tubutubuġana ba tagu ei anine. Bi mabai Stivin ai waipekina edi gala tagu e labelabedi.’

²¹ “Bi ġome Bada i giuweguna gado, ‘Kwa nawa! Tagu yà giugiu kamaġemna manekemo Eteni lavedi lisidimo.’ ”

Pol i giu te tana Loum lavana

²² Lava kumna a waibeyavaiye bi Pol mai giuna i vatovato ba tedi kalinedi didiginemo a binauna gado, “Ko nawe tabunemo bi koi peki kamaġe mote luvana dobumo ima miya!”

²³ Gome tedi ma binabinaudi edi gala dabanemo a pwalaġedi bi ġobusa sawasawamo a yalaidi. ²⁴ Taunana aubaina tauwaiġaviya edi bada dididiga i giu vavasaġedi te Pol maso a saġe vanuwa ganakukuna nophonemo. Bi i giuwedi te maso a kwapu bi ai talaye te maso a sibe te bai aubaina lava tana a lasalasawaineġa. ²⁵ Gome tedi Pol

nimana a panipani kai modonemo bi kwapuna aubaina ba Pol tauwaiğaviya edi bada i giuwena gado, “Temi emi waiğake ya kenakena te Loum lavana mote ena gebo ko banavi bi ko kwapu yababe, ee?”

²⁶ Lağannemo tauwaiğaviya edi bada niga giuna i vaivaiye ba i nawa tauwaiğaviya edi bada didigina lisinemo bi i giuna gado, “Tam bai kwa voiye? Niga Loum lavana.”

²⁷ Ğome ġaviya badana i nawa bi Pol i waitalayena gado, “Tam giukauwa te Loum lavam, ee?”

Ğome Pol i giuna gado, “Emaso bena kuna giu kauwa.”

²⁸ Bi tauwaiğaviya edi bada dididiga i giuna gado, “Tagu mane dididiga e sako te eila Loum.”

Pol i giuna gado, “Bi tagu bena Loum gomenigu.”

²⁹ Bi tedi mabai maso ai talayena ba mba taunana te a gose kamağe. Bi tauwaiğaviya edi bada dididiga i naila gulata te Loum lavana a lausein.

Pol waibabada matedimo i moito

³⁰ Bokina mainana tauwaiğaviya edi bada dididiga i góegöena maso i sibe kauwe, te Diu lavedi bai aubaina Pol ai wavu. Taunana aubaina Pol a laulauseinina i kaikamağe bi pilisi edi babada bi Diu lavedi edi babada i egelidi te ai ġemotidi bolu aubaina. Kamaina bi Pol a lau egeli te i nato matedimo i moito.

23

¹ Pol Diu babadidi i kitadididi bi i giuwedina gado, “Egu lava lağan matabuna Maimaituwa matanemo e miyana ba egu noğota sabusabuna didimanina te niganana.” ² Mainana i giugiu ba pilisi sağasağä guletina Ananaiyas, Pol diyenemo mabai a moimoitona i giuwedi te Pol muduna sa ta-lağä. ³ ♀Ğome Pol, pilisi sağasağä guletina i giuwena gado, “Maimaituwa kaka ya kwapum, tam lava kaikaiyovum! Tam niganana kwa etaetalegu waiğake luvanemo bi tam kota waiğake kuna wai doukoto. Lava kuna giuwedi te a kwapukwapugu.”

⁴ Bi mabai ġome a moimoitona Pol a giuwena gado, “Tam Maimaituwa ena pilisi sağasağä guletina kwa ġasiğasiye ee?”

⁵ Pol i giuwedina gado, “Egu valevaletigu, tagu mote e sibe te tana gode pilisi sağasağä guletina. Bi tagu e sibena ba gilugilumina wadubonemo i giuna gado, ‘Mote em lava edi bada kuma giu waigebogeo.’”

⁶ ♀Bi Pol i kitedi te waibabada ġesaudi ba Sadisi bi ġesaudi ba Palisi lavedi, taunana aubaina bolu babadidi nopodimo bi kalinana dididiginemo i giuna gado, “Egu lava, tagu ba

Palisi bi kota tamagu ba tana Palisi. Bi ya waisumağɑ te lava pekipekidi ba sa kena moito munağɑ bi niga waisumeğinɑ aubaina temi ko etaetalegu.”⁷ Niga mainana i giugiu ba Palisi bi Sadisi waikagiu ai tubuğɑ. Bi edi boluna a suwa te dam labu a tubuğɑ.⁸ *Banina Sadisi sa giugiu te lava mote pekimo ima kenamoito munağɑ bi bamo mote aneya ee alualuwa. Bi Palisi lavedi sa giugiu te niga mwalidi ba giukauwa.

⁹ Ĝome binau i didiga gulata te waiğake tauwailovelovena Palisi damna nopenemo tedi Pol mulinemo a nawa bi a giuna gado, “Tama niga lavana lisinemo mote bai gebogebona ka banavi. Augunai alualuwa ee aneya lisinemo i giu.”¹⁰ Bi waikagiu i dididiga gulata aubaina tauwaiğaviya edi bada dididiga nuwana i lovo bamoda Pol sima lisi waiyamoni. Taunana aubaina ena tauwaiğaviya i egelidi te a yovo bi Pol a solu nawe edi animiyamo.

¹¹ Mba dudubalinemo Bada ena aneya Pol diyanemo i moito bi i giuwena gado, “Mote kuma naila! Bainewa Yelusalemmo kuna giugiuna kota mainana Loum nopenemo aubaigu kwa giu.”

Diu lavedi Pol kana pota a yesi te sai peki

¹² Lağan i sako olaolalemo Diu lavedi ġesaudi Pol kana pota a yesi bi a giuwapa munağedi, te mote bai sima kani e sima tego, eete Pol sai peki.¹³ Niga giuwapano nopenemo olooloto wapedi 40 ai ġemotidi bi ai ogatala.¹⁴ Bi a nawa pilisi babadidi bi waibabada nananakidi lisidimo bi a giuna gado, “Tama ke giuwapa te mote kama kani e kama tego eete Pol kaipeki.”¹⁵ Taunana aubaina niganana temi waibabada vaitemi, tauwaiğaviya edi bada dididigina koi bağɑ te Pol ya yovoğe lisimimo. Ko kaiyovuğe te bena a waiwavuna banina ko sibe kauwe. Bi ke vononoğɑ te sauginemo ya yovoyovo ba etamo kaipeki.

¹⁶ Bi Pol ġavuna i vaiye te Diu lavedi ġesaudi Pol kana pota a yesiyesi, kamaina bi i nawa te baimo i miyamianemo bi bai a giuguwena i tainuwatau.

¹⁷ Ĝome Pol tauwaiğaviya edi bada ġemota i yoge bi i giuwena gado, “Niga ewalina kwa doli nawe tauwaiğaviya edi bada dididiga lisinemo bi tana bai ya giuwe.”

¹⁸ Kamaina bi mba ewalina i wai doli nawe tauwaiğaviya edi bada dididiga lisinemo bi i giuna gado, “Pol bili-welokomo taumiya, i yogegu e nawa bi i wai bağagu te niga ewalina e sağe lisimmo banina tana kaka lisimmo bai ya giuwe.”

¹⁹ Tauwaiğaviya edi bada dididigina ewali nimanemo i kabi bi a nawa tabudimo bi i waitalena gado, “Bai mwalina kuna ġoena kwa giuwegu?”

²⁰ Bi ewali i giuna gado, “Diu lavedi ai anina te bokina ba sai bağam te Pol kwa nawe Diu a babadidi edi bolumo bi sa kaiyovu te bena waibabada Pol ena pilipili banina sa sibe kauwe. ²¹ Bi kalinedi mote kuma vaiye banina olooloto wapedi 40 male sa kandavona bi sa labelabe. Tedi kaikana a giuwapa te mote sima kani ee sima tego eete Pol sai peki. Tedi noitaunana a vononoğā te mai sa voiye bi tam sa labelabe te edi ogatala kwai anine ee geğā.”

²² Ĝaviya edi bada dididiga i giuna gado, “Mote aiyai kuma giuwe te lisigumo kunai benabenama.” Ĝome te ewali i giu kamağe i nawa.

Pol a giukamağe Gabemani Filiks lisinemo

²³ Bi tauwaiğaviya edi bada dididigina bi tauwaiğaviya babada labu i yogedi bi i giuwedina gado, “Tauwaiğaviya 200 ko tanodi bi ko nawa Seseliya. Bi kota osi tauvelauyedi wapedi 70 bi pawasimo tauwaiğaviya wapedi 200, ko vononoğā bi mateya 9:00 dudubalemo ko modina Seseliya. ²⁴ Bi kota osi ġesaudi ko tanodi Pol aubaina ya gelu bi ya nawa kauwa gabemani edi bada Filiks lisidimo.”

²⁵ Kamaina bi ġaviya badana dididiga pepa i kulina gado.

²⁶ “Tagu Kolodiyas Lisiyas, tam bada sağasağā guletim, gabemani badana Filiks: yà waiyebone kauwem!

²⁷ Niga olotona Pol ba Diu lavedi a kaididi bi ġotona maso ai peki bi lava ġesau i giuwegu te tana ba Loum olotona. Taunana aubaina egu tauwaiğaviya vaitedi ke nawa te kanakuvu keyeda. ²⁸ Bi e ġoeğoe maso e sibe te bai aubaina ai waiwavu, taunana aubaina Pol e sağe Diu waibabada matedimo. ²⁹ Bi e banavi te edi kauwa bi edi waiğake aubaina te ai waiwavu bi mote Loum edi waiğake i waidoukoto te maso biliwelokomo a sako e ai peki.” ³⁰ Bi giu e vaiye te Diu lavedi ġesaudi Pol kana pota a yesiyesi te maso ai peki ba waiğapa e giukamağe lisimmo bi tauwaiwavuna e giuwedi te sa giuwem te bai aubaina Pol ai wavu.

³¹ Kamaina bi ġaviya edi bada dididigina bai tauwaiğaviya i giugiuwedina mainana a voiye. Mba dudubalinemo Pol ai doli bi a nawa, Entipatlis tauninemo a tava. ³² Lağan i sako ba kepatemo bi pawasimo tauwaiğaviya a munäğā edi animiya Yelusalemmo. Bi osi tauvelauyedi taudiğā Pol vaitena a nawa. ³³ Bi tedi Seseliyamo a tavatava ba gabemani Filiks, pepa a vite bi Pol tana lisinemo a gose. ³⁴ Ĝome gabemani Filiks leta i iyevi kovi bi Pol i waitalaye te

tana dobu isana lavana. Bi Pol i giuna gado, “Tagu ba Silisiya plovinsina lavagu.”

³⁵ Kamaina bi i giuna gado, “Tam tauwaiwavum sa tava bi em pilipili ya laididimani.” Kamaina bi tauwaiğaviya i giuwedi, te Pol sai doli nawe ğalibona Alodi ena vanuwemo sa sako bi sa labe kauwe.

24

Pol a giukamağe Gabemani Filiks lisinemo

¹ Lağan 5 a kovi mulidimo pilisi sağasqā guletina Ananaiyas, Diu babadidi bi waiğake taulaididimana isana Titulas vaitena, Yelusalemğā a yovona Seseliyamo. Ğome edi waiwavu Pol lisinemo gabemani edi bada Filiks matanemo a kamağatidi. ² Sauginemo Pol a giuwe te i sağā gabemani edi bada lisinemo. Ğome Titulas ena kita waigebo Pol lisinemo Filiks i giuwena gado, “Filiks tam dididigm, visuvisum bi em noğota didimanina, ka wainuwavisu gulata te em waibada dibunemo ke miya te niga palatina. Bi kauwa wapawapa visuvisudi ema dobumo a tubuğā.* ³ Bi dobu matabuna tama lağan matabuna niga kauwidi aubaidi tam gabemani Filiks lisimmo kawainuwavisu. ⁴ Tagu mote ya ȝoeğoe te ya taipilipilim, taunana aubaina ya waibağam te kivim maso i visu bi ema giu watiena kuna beyavaiye.

⁵ “Tama niga lavana ke banavi te tana ba gebogebo tauwaitubuna, tana dobu matabuna nopodimo Diu lavedi ya kanuwa medimedi bi waiğasığası sa waitubudi. Bi tana kota Nasalet damna edi bada.[†] ⁶ Bi Pali vanuwina i kaka milemiledi taunana aubaina ke pani.[‡] ⁸ Bi kwai talaye kaka kwa banavi te bai ka waiwavuna ba giukauwa.”

⁹ Bi Diu lavedi edi tau Titulas a sagu bi a giuna gado, “Niga giudi matabudi ba giukauwa.”

¹⁰ Kamaina bi gabemani edi bada dididiga nimana i waiyoyo Pol lisinemo te ya giu. Bi Pol i koigalamena gado, “Tagu e sibe te tam kwalabu te kwalabu tam niga dobuna lavedi

* **24:2:** Mba fuyanemo Filiks i badana mote i waibada kauwa. Titula i gwayagwaya te Filiks maso i giu te Pol gebo i voiye. Filiks lava pilipili i vitedi bi Pol waitalapilina kwalabu labu mulidimo, Loum guyauna Nalo Filiks gabuna i vai. Bi ȝome waiğasığası dididiga i tubuğā, Diu Loum lavedi ai ȝäviyedi bi Loum edi tauwaiğaviya a miya moito te Yelusalem a kagebogebo. † **24:5:** Nasalet ba lava damna mabai Yesu a kaikaiwatana ya giugiuwatedi baina tana ba Nasalet taun lavana. Lağannemo niga manana i wai isedina Nasalet damna, Titulas ba tauwaisumağā i laulauyovogedi. Diu Yelusalemmo bi Diudiya plovins matabunemo, Galili plovins lavedi kita waiyovoyovodi Nasalet taunana bam (Diyon 1:46 ko kita). Tana niga mai ya giugiuna ba bena Pol ya lauladunena ba Loum edi waiğake mote ima waianine. ‡ **24:6:** Lova 7 ba gilugilumina wadubodimo visa ota bi Gulik gilugilumina nopodimo niga lovana 7 mote ima kenakena.

edi taulaididimana, taunana aubaina tagu nuwagu visuvi-sunemo matamo yà koigalamegu. ¹¹ Bi lava kwai talayedì kaka sa giu kauwem te e sağà e nawà Yelusalemmo laudune aubaina ba niganana lağan 12 a kovi. ¹² Bi tauwaiwavugu mote a kitagu te aiyai vaitena kei kagiu, ee aiyai lavana nopona e kamedimedi pali vanuwinemo ee malagai no-ponemo. ¹³ Bi mote ġemogemotina te niganana edi waiwavu lisigumo sa kamağati te mba giukauwa. ¹⁴ Bi yà giuwemi te niga ba giukauwa te tamatamada edi Maimaituwa tagu yà laulauduneye bi tagu Yesu eta yà kaikaiwatana ba tedi sa wai isana laudune kaikaiyovuna. Tagu Mousis ena waīgake bai i waianinena bi taugiuwatana a gilugilumina taudidi yà kaikaiwatedi. ¹⁵ Bi tagu Maimaituwa yà waisumağe mainana tedi bi yà noğotadidi te lava didimanidi bi gebo-gebodi pekimo sa kenamoito munağà. ¹⁶ Taunana aubaina sauga matabuna yà wailaulubu gulata te egu noğota bi egu kauwa Maimaituwa bi lava lisidimo maso didimanidi.

¹⁷ *“Yelusalem e gosena ba kwalabu visa a kovi. § Bi mağ ota e tava munağà egu lava wai nuwatoitoidi aubaidi puyo e natomedi bi sewasewa Maimaituwa yà vite. ¹⁸ Tagu pali vanuwina noponemo laukuvasa sewasewana e voivoiyé bi tauwaiwavugu a banavigu. Tagu mote lava e kaka nuwa medimedidi ee waiğasığası e waitubudi. ¹⁹ Bi ġome Diu lavedi ġesaudi Eisiya plovinsina noponemo miyemiyedi a kitagu. Tedi taunana maso niganana a tava bi a giu te bai gebona a kita e voivoiyé. ²⁰ Ee mabai ġome maso niganana a giuwem te gebo bai a banavi, sauginemo Diu waibabada edi bolumo e moito bi a etaetalegu. ²¹ *Bi augunai mwali ġemota Diu lavedi matedimo e moito bi e laulaugayapouna gado, ‘Lava pekipekidi kaka sa kenamoito munağà bi niga taunana aubaina temi niganana ko etaetalegu.’”

²² Bi Filiks yawasana etana i sibe kauwe aubaina tana etala lağanna i taukiye bi i giuna gado, “Koi laba ġäviya edi bada dididiga Lisiyas ya tava kaka tagu etalemi yài tubu munağe.” ²³ Ġome Filiks tauwaiğäviya edi bada i giuwe te Pol biliwelokomo ya sako nawe bi i giuwena gado, “Kwa voiye te yai nuwavisu. Bamoda ena lava sa vakitakita ee saguna aubaina sa tavana ba mote kumai ġakedi.”

Filikis bi Dulusila matedimo Pol i moito

²⁴ Lağan visa a kovi Filiks bi mwanená Dulusila, tana ba Diu waivinina a tava waiğemota vanuwinemo. Bi Pol ena

* **24:17:** Giu 21:17-28 § **24:17:** Kwalabu 5 a kovi mulidimo Pol i tava munağà Yelusalem i vakita, lağan i mote lofa ena nawamo lavedi lisidimo bi wasa visuvisuna i laulau guguyena i tainuwataudi (Giugiukamağedi 18:22). * **24:21:** Giu 23:6

giu i giu kamağe te i tava. Bi Pol Yesu Keliso waisumağena Filiks lisinemo i giu waiipoipo. Bi a wai beyavaiye.²⁵ Bi Pol i giu nawa te yawasana didimanina, eda ġowana balebaledi gosedi bi lağan damona waitalapilina, i giugiu waiipoipo ba Filiks i naila bi giuna gado, “Niganana aubaina ba kamaina, bi kwa nawa! Bi lağan ġesauenemo ya vononoġana, kaka em giu ya giukamağe te kwa tava munaġa.”²⁶ Bi Filiks sauga matabuna ena giu i giugiukamağe te i tava vaitena a waigiugiu. Banina Pol biliwelokomo i miyamiya taunana aubaina Filiks i ġoeġoe, te Pol maso kandavonemo mane i vite bi kandavonemo i kaikamağe.

²⁷ Bi lagannemo kwalabu labu a kovi ba Posias Festas i moito saġa te gabemani edi bada bi Filiks ena gabu i vai. Bi Filiks Diu lavedi edi ġowana i voye te Pol biliwelokomo i gose kamağe.**

25

Pol i ġoeġoe te ġalibona Sisa matanemo ya moito

¹ Gabemani edi bada Festas Seseliyamo i tava bi lağan faiona mulidimo i saġa i nawa Yelusalemmo. ² Bi ġome pilisi edi babada bi Diu babadidi a nato Festas lisinemo bi edi waiwau Pol lisinemo a saġedi. ³ Kamaina bi Festas ai baġa te maso edi ġowana i voye, te maso Pol i giukamağe i saġa i nawa Yelusalemmo. Banina tedi kaikana kana pota a yesi te kandavonemo etamo sai peki. ⁴ Bi Festas i giuna gado, “Geġa Pol Seseliyamo biliwelokomo ya miyamiya bi mavisemo ba ya yovo ya nawa. ⁵ Bi emi babada ġesaudi maso vaitedi ke nawa nove ġome kaka edi waiwau maso a saġedi mba olotona lisinemo, bamoda tana bai i voye waigebo.”

⁶ Ĝome Festas i miyana male lağan 8 ee 10 mainana bi mulinemo i yovo i nawa Seseliya. Bi lağan i sako ba etala i waitubu bi ena tauwaiġaviya i giuwedi te Pol sa natome lisinemo. ⁷ Bi sauginemo Pol i tavana ba Diu lavedi mabai Yelusalemġa a yovoyovona tana a moito kwaivivili bi a waiwau gulatena. Bamo mote giukauwa.

⁸ Bi Pol i koigalame gado, “Tagu mote bai gebogebona e voye. Ġalibona Sisa lisinemo ee Diu edi waiġake ei doukoto ee pali vanuwina e ka milamila.”

** **24:27:** Loum edi waiġake i giu te lava mote sima etale bi biliwelokomo i miya kwalabu labu a kovina ba sa kaikamağe. Mba lağannemo Filiks maso Pol i kaikamağe bi geġa te Diu lavedi a medi gulata lisinemo banina kauwa wapewapedi i voivoiyedina aubaina. Taunana aubaina i ġoeġoe te bai maso i voye bi Diu lavedi i wainuwavisudi.

⁹ Festas i ġoġe te Diu edi ġowana ya voiye. Taunana aubaina Pol i waitalayena gado, “Tam Yelusalem nawana kwa ġoeġoe ee geġa, te ġome maso niga kauwidi aubaidi yà etalem?”

¹⁰ Bi Pol giu i waimunena gado, “Niga vanuwinemo niganana ya moimoitona taunana ġalibona Sisa ena anietala gabuna. Niga taunana gabunemo kwa etalegu. Tam kuna sibe te tagu mote bai gebogebona e voiye Diu lavedi lisidimo. ¹¹ Bamoda bai gebona e voiyena ba kamaina te yà peki, tagu mote peki e daboka. Bi bamoda niga lavedi bai sa waiwavuna mote giukauwa, ba aiyai mote ġemōġemotina te noi lavedi nimedimo ya sakogu te sai pekigu. Bi tagu yà ġoeġoena ġalibona Sisa ya etalegu.”*

¹² Ĝome Festas ena lava nuwanuwaueuyedi vaitedi ai giugiu te bai ya voiye, kaka bi Festas Pol i giuwena gado, “Tam kuna ġoena ġalibona Sisa ya etalemla, ba kamaina te kwa nawa Loummo ġalibonana Sisa lisinemo.”

Festas ġalibona Agilipa vaitena ai giugiu

¹³ Laġan visa a kovi mulidimo ġalibona Agilipa† bi nuvuna Benis a tava Seseliyamo, gabemani valivaliuna Festas waiyebona aubaina. ¹⁴ Bi ġome a taumiya laġan visa a kovi bi Festas, Pol ena kauwa ġalibona Agalipa i giuwe gado, “Laġannemo Filiks i laulaupotiyovo ba oloto ġemota biliwelokomo i gose kamaġe. ¹⁵ Bi sauginemo e nawanawa Yelusalem ba pilisi edi babada bi Diu babadidi tedi ai wavu bi ai baġagu te maso ei anina bi maso ai peki.

¹⁶ “Bi e giuwedina gado, ‘Tama Loum ema vaivaimo mote lava kama kovoġi yababe. Te dolina tana tauwaiwavuna vaitedi Taulaetala matanemo sa moito te sa waiwavuna aubaina ya koigagalalame. ¹⁷ Bi sauginemo Diu babadidi vaitedi ke tava niga ġome ba tagu mote yai laba. Bi laġan i sako olaolalemo etala gabunemo e miya bi tauwaiġaviya e giuwedi te Pol sa saġe matagumo. ¹⁸ Ĝome tauwaiwavuna a moito bi edi waiwavu lisinemo a giuwedi, tagu e wainoġotana bena olotona bai gebogebo otina i voiye bi sai wavu. ¹⁹ Bi geġa te tedi ba a waikagiu Diu edi laudune aubaina bi lava isana Yesu i peki bi Pol ya giugiu te i kenamoito munaġa dabanemo. ²⁰ Bi tagu a kanuwa laġalāġagu te niga kauwidi bainewa yà kadidimanidi. Taunana aubaina Pol e giuwe te maso i nawa Yelusalemmo bi ġome maso i

* **25:11:** Loum lavedi matabudi ġalibona Sisa ai baġa te tana taunaġa maso lava i etaetaledi te bai a voiye waigebo ee geġa. Bi bamoda Loum lavana ġemota bi mai i waibagħana ba mote aiyai imai ġake. † **25:13:** Niga Agilipana ba Alodi dolidolina natuna tautasina bi nosina ba Diu waivina. Tana Diudiya plovensi nophonemo tauna ġemota i waibadaye bi tana ena waibada i kenakena te pilisi saġasaġa guletina yà vine.

etala. ²¹ Bi Pol i daboka bi i waibağā te Seseliyamo ya miya bi ġalibona Sisa ya etale. Taunana aubaina e giu te niga ġome a kaididi eete tagu ya giukamağe Sisa lisinemo.”

²² Ġome ġalibona Agilipa, Festas i giuwena gado, “Tagu ya goeġoena niga lavana ena giu yà beyavaiye.”

Bi Festas i giuna gado, “Tam bokina kaka kwai beyavaiye.”

Ğalibona Agilipa Pol ena giu i waibeyavaiye

(Giu 9:3-8, Giu 22:6-11)

²³ Lağan i sako ġalibona Agilipa bi Benis edi gala waimatakanikani a kotedi bi tauwaiġaviya edi babada nananakidi bi malagai babadidi vaitedi matabudi a poleni. Bi a saġa anietala vanuwina nophonemo. Bi Festas tauwaiġaviya i giuwedi te Pol ai doli saġe. ²⁴ Bi Festas i giuna gado, “Ğalibona Agilipa bi babada matabumi niganana vaitemai, niga olotona ko kita matademo ya moimoitona! Diu lavedi matabudi Yelusalemmo bi Seseliyamo ai baġaq te niga lavana sai peki mote ima miya. ²⁵ Bi tagu e banavi te tana mote bai gebogebona i voye te maso ya peki. Bi Pol i giu te tana ya goeġoena ġalibona Sisa ya etale. Taunana aubaina te ya goeġoe te ya giukamağe Loum. ²⁶ Bi tagu mote e sibe kauwe te bai giuna maso e kuli ġalibona Sisa lisinemo. Taunana aubaina Pol e saġe temi matabumi lisimimo bi kota tam ġalibona Agilipa lisimmo. Bi ta gei waitalavitavital te bai tagu ya sibe kaka muliġa leta ya kuli. ²⁷ Tagu e sibe te panipani lavana mote bai gebona i voye bi ya giukamağe yababe ġalibona Sisa lisinemo ba mote i visu.”

26

Pol taunaġa aubaina i giu

¹ Kamaina bi Agilipa Pol i giuwena gado, “Niganana ba kei aninem te taumġa aubaim kwa giu.”

Kamaina bi Pol nimana i lageti te lava i waikatitawedi bi taunaġa i koi galamena gado, ² “Ğalibona Agilipa, tagu nuwagu i visu te niganana matammo ya moimoito, Diu a waiwavugu aubaina niganana ya koikoigalamegu. ³ Banina tam Diu edi vaivai bi edi waiġinana kuna sibe kauwe. Taunana aubaina ya waibaġam te kwai beyavaiyegu.

⁴ “Wala egħiġi dobumo ma ġaubaġu egħiġi yawasana bainewa e miyamiyana Diu lavedi matabudi a sibe bi kota muliġa Yelusalemmo e miyana. ⁵ *Tedi a sibe mba sauginemo Yelusalemmo e miyamiyana ba tagu Palisi edi vaivai e kaikaiwata. Bi Palisi edi waiġake ba i bagibagi kauwa. Bi bamoda Diu lavedi sima ġo te sa giu. ⁶ Bi niganana

egu sumağā bai Maimaituwa i giugiuwapana tamatamada lisidimo aubaina ko etaetalegu. ⁷ Bi niga giuwapanā eda dam 12 a noğonogoti te maso i tubuğā te a kita. Taunana aubaina ma viviliđi dudubala bi suwala Maimaituwa aubaina a waitaupaula. Čalibona, tagu niga giuwapanā ya waisumağe, taunana aubaina Diu lavedi sa waiwavugu. ⁸ Bai aubaina temi ko wainoğota, te Maimaituwa mote ġemog̑emotina te lava pekipekidi ima kakenamoito munağedi?

⁹ *“Tagu wala mainana e wainoğota te bai matabuna e voye te Nasalet Yesuna isana e waigaviye. ¹⁰ Bi mba kauwina Yelusalemmo e voye. Tagu pilipilisi edi babada edi ġailisimo tauwaisumağā wapewapedi e panidi bi bili-welokomo e sivusivu nawedi. Bi sauginemo waipekidi aubaina ba tagu taunana e waianina. ¹¹ Tagu lağan wapwapa bolu vanuwidi nopodiğā e nawa bi tauwaisumağā e kovoğidi bi e egelidi te tedi Yesu isana a kaka gebogebo. Tagu nuwagu i medi kauwa lisidimo, taunana aubaina te e nawa dobu ġesaudiğā te maso e banavidi bi e kovoğidi.

¹² “Lağan ġemota pilisi edi babada, ġailisi a vitegu, te e nawanawa Damaskas. ¹³ Čalibona, tagu suwalamodo mainana etamo bi yanayana malağā waimatakanikanina i yovo. Bi yana e kita i waimatakanikani gulata mote mai suwala. Čome tagu bi olooloto vaitedi ke nawanawana i layiana kwavivilemai. ¹⁴ Bi matabumai ke kuluva doğamo bi kalina e vaiye, Čibulu kalinedimo, i giu yovona lisigumo gado, ‘Sol, Sol! Bai aubaina kwai ġavyegu mba tam kwa kaka gebogebo munağem?’

¹⁵ “Bi ei talana gado, ‘Tam aiyai, Bada?’ Bi BADA i giuna gado, ‘Tagu taunana Yesu kwa laulau kivigebogeboyegu. ¹⁶ Bi niganana kwa miya moito! Tagu lisimmo e lau-mağatana banina tam e vinem te egu taupaula bi matammo kuna kitakitaguna lava kwa tainuwataudi bi kota kauwa ġesaudi muliğā lisimmo ya kamağatidi. ¹⁷ Tagu ya giugiukamağem Diu bi Eteni lavedi lisidimo bi ya labe kauwem. ¹⁸ Kwa nawa bi matedi kwa kayanedi te wai dudubalinemo sa nuwavitala bi sa natona yanayanamo. Bi Seitan ena ġailisimo sa potiyovo bi sa nato Maimaituwa lisinemo, kaka edi gebogebo ya noğoti kamağedi. Bi sai sumağegu bi yai aninedi te egu dam waiwaiyawidi sa tubuğā.’

¹⁹ “Čalibona Agilipa, wailove malağā i yovoyovona kamaına te e voteyeteye. ²⁰ *Bi Damaskasmo lauguguya lava lisidimo ei tubu, tena Diu lavedi lisidimo Yelusalemmo bi Diudiya plovinsina nopona matabuna bi kota Eteni lavedi lisidimo te maso a laukuvasa bi a nuwavitala Maimaituwa

lisinemo bi kauwa visuvisudi a voiyedi te a kamağati mu-nağedi te giukauwa te a laukuvasa.²¹ Banina niga kauwidi dabeledimo, Diu lavedi pali vanuwidi nopolimo a kaididigu bi a ġoegoena maso ai pekigu.²² Bi Maimaituwa i sagugu eete niganana, niga ġome e moito bi lava nanakidi bi keikeilikidi lisidimo yà laulauguguya. Bi taugiuwatana bi Mousis bai a giugiuwata te maso i tubuġa, taunana yà giugiuwe.²³ *Bi Keliso sa voiye te yai nuwatoitoi bi pekimo ya gei kenamoito munaġa bi yana ya natome ena lava Diu bi Eteni lavedi lisidimo.”

²⁴ Bi sauginemo Pol i koikoigalame ba Festas Pol i lasagudana gado, “Pol tam kuna bu'uwa ee! Em anapu dididigina i ka bu'uwim.”

²⁵ Bi Pol i giuwena gado, “O Festas saġasaġa guletim! Tagu mote yà bu'uwa. Bi bai yà giugiuwena ba giukauwa bi waibanna. ²⁶ Ġalibona Agilipa niga kauwidi yà giugiuwedina ba mote kadavonemo a tubuġa. E sibe te niga kauwidi matabudi kuna sibedi, taunana aubaina malaudabatolagu lisimmo yà giugiu.” ²⁷ Ĝome te Pol i waitalana gado, “Ġalibona Agilipa, taugiuwatana bai a gilugilumina kwai sumāġe e geġa, e sibe te kwai sumāġe.”

²⁸ Ĝome ġalibona Agilipa, Pol i giuwena gado, “Tam kuna noġoti te noi taunana laġan watiġenemo kwa voiyegu te yesu yai sumāġe.”

²⁹ Bi Pol i giu waimunena gado, “Bamoda noitaunana ee yaġolo bi mba mote i pilipili. Bi Maimaituwa lisinemo yà laulaupali te mote taumġa bi lava matabudi niganana ko waibeyavaiyana kaka koi sumāġa mai tagu bi mote yàma ġoeġoe te panipanimo ko miya mai tagu.”

³⁰ Ĝome ġalibona Festas, gabemani badana Agilipa, Benis bi mabai ġome a miyamiyana matabudi a miya moito.³¹ Bi tedi etala gabuna a gose bi edi lava vaitedi ai giugiuna gado, “Niga lavana mote bai i voiye waigebo, te maso biliwelokomo ya miya ee ya peki.”

³² Bi Agilipa, Festas i giuwena gado, “Niga olotona maso biliwelokomo a sakoyovoġe te i nawa. Bi geġa te kaikana i giu te ġalibona Sisa ya etale, te bai gebona i voiye. Taunana aubaina tada mote ġemoġemotina te ta kaikamāġe.”

27

Pol nawa Loum i waitubu

¹ Sauginemo a ġoeġoe te wagaġa ka nawa Itali ba Pol bi biliwelokomo taumiya ġesaudi vaitedi bi tauwaiġaviya edi bada isana Duliyas nimanemo a sivudi. Duliyas ba ġalibona

Sisa ena tauwaiğaviya laukaina.² Kamaina bi Adamitiyam edi waga maso i nawa Eisiya plovinsina noponağɑ, nisadiya malagaidiğɑ bi ǵome ke gelu.* Bi ke modina Seseliya ke gose bi ǵome ba Alistakas vaitena bi tana Tesalonia taunina lavana Mesidoniya plovinsina nponemo.

³ Bi lağan i sako ba Sidon tauninemo ke tava,[†] bi wagamo ǵonağona ǵesaudi ai yovodi. Bi Dulyas ba kivina i visu kauwa aubaina Pol i waianine te i nawa ena lava i kitedi bi ena ǵowana bai te maso a sagu. ⁴ Mba dobuna ke gose bi ke nawanawa ba yavala i didiga gulata, taunana aubaina Saiplas bwanabwanana ǵoyonağɑ ke kwaivivila. ⁵ Kamaina te ke nawa nisa dididiginemo Silisiya plovins bi Famfiliya plovins gele diyedîğɑ, te ke nawa Maila taunağɑ Lisiya plovinsina nponemo. ⁶ Ǵome Maila tauninemo tauwaiğaviya edi bada waga i banavi Aleksandiliyağɑ i tava. Bi waganemo kegelu kenawa Itali. ⁷ Lağan visa nopolimo tama nuwatauğɑ ke nawanawana eete Kinidus taunina diyanemo ke tava. Bi yavala i didiga gulata matamağɑ i laulausuve. Taunana aubaina Kuliti bwanabwana ǵoyonağɑ te Salon Isukokona ke gose. ⁸ Bi nuwatauğɑ diyadiyağɑ bwanabwana ǵoyonağɑ eete Wofu Visuvisuna ǵome ke tava Laseya taunina diyanemo.

⁹ Lağan wapawapa a kovi mulidimo bi kota udi lağanina i kovi. Bi nawa i wainuwa nainaila taunana aubaina Pol lava i tainuwataudi,¹⁰ bi i giuwedina gado, “Egu lava, eda babala male ya pilipili kauwa bi waga ǵonağona bi tada eda yawasana male sa gebogebo. Bi tada male kota ta peki.”¹¹ Bi tauwaiğaviya edi bada waga tauvelauyenä ena giu i waianine te Pol ena giu mote a vaiye. ¹² Bi niga dobunemo mote ǵemoğemotina te maso waga i moito. Taunana aubaina lava wapawapa a giu te ke nawa otana Finiks wofunemo.‡ Ǵome ka miya te bodubodu lağanina ya kovi. Bi Finiks dobuna Kuliti bwanabwananemo ba waga edi ani moito. Finiks ba suwala ena anibulu yawaninemo.

Kaibitibiti dididiga nisamo

¹³ Kamaina bi yalousağɑ yavala nuwatauğɑ lausuve i waitubu ba ai noğota bena niga yavalina ya sagudi te sa nawa Finiks tauninemo sa tava. Taunana aubaina anika a solu sağe bi waga Kuliti bwanabwanana diyanâğɑ i nawa. ¹⁴ Bi ke nawa mote lofana, te Kuliti bwanabwananemo aibad-abadağɑ kaibitibiti lausuve i waitubu. ¹⁵ Bi yavala dididiga

* **27:2:** Niga lovana waga ya giugiuwena ba, niganana kaka waga bi wala ba kukakuka. † **27:3:** Seseliya te Sidon tauna manekina lofana ba 120 kilomita bi Sidon taun ba aipouna yawannemo. ‡ **27:12:** Finiks taun te Wofu Visuvisuna ba 64 kilomitas, bi suwala ena bulu yawannemo.

waga i suvedidi te mote luvana waga matana yavala yawaninağɑ ima nawa. Taunana aubaina bai matabuna ke kaisako bi yavala taunağɑ waga i avali nawe.¹⁶ Bi sauginemo bwanabwana ġaubona isana Kauda ke vavawaimuli, ba i pilipili kauwa te waga ġaubona a solu sağe waga dididiginemo bi a pani te mote labama ima avali.¹⁷ Bi kota waga modona a pani waibagibagi te mote labama ima dousuwasuwa. Bi mba mulinemo a naila bamoda waga bubu dabatuwina isana Setis ima sağɑi, taunana aubaina tedi anika ai dawe yovoğe nisamo te waga ya taipelapela bi nuwatauğɑ waga ya poule nawa.¹⁸ Lağɑn i sako labama bagibagina waga modenemo i talatalağɑ, kamaina bi lava edi ġonağonana ġesaudi ai yovodi nisamo.¹⁹ Bi lağɑn waifaioninem waga ani lauvevewanina ġoneğonedi ai yovodi.²⁰ Bi lağɑn i gebogebo gulata te mote kipola ee suwala ke kita lubudi eete lağɑn visa a kovi. Bi yavala i waikenadidi gulata te yawasana noğotina i kovi.

²¹ Bi lağɑn wapawapa a kovi lava mote a kani lubu. Taunana aubaina Pol matedimo i moito bi i giuwedina gado, "Kona kita, walano taunana e giuwemi te Kuliti mote maso ta gose bi kalinagu kona vaiye kamağe. Taunana aubaina niganana emi waga i gebogebo bi ġonağona konai yovodi.²² Bi niganana yà giugiuwemi te mote koma naila bi nuwemi ya lautou. Bi male waga taunağɑ ya gebogebo bi mote lava ġemota ima peki.²³ Banina kage dudubalinemo Maimaituwa egu Bada tana taunana yà laulauduneyena ena aneya i tava lisigumo.²⁴ Bi diyagumo i moito bi i giweguna gado, 'Pol, kuma naila. Tam male Sisa matanemo kwa moito bi ya etalem. Taunana aubaina Maimaituwa em pali i vaiye, te tam bi lava wagamo kona gelugeluna kaka yai yawasanimi.'²⁵ Taunana aubaina egu lava, nuwemi sa lautou. Maimaituwa yà waisumağe te bai i giugiuwena lisigumo kaka ya tubuğɑ.²⁶ Bi yavala kaka ya ava'avalı naweda eete bwanabwana ġesəunemo ya tavaiteda."²⁷ Bi Mediteliya nisanemo yavala bi labama a avali nawemaina eete lağɑn¹⁴ a kovi. Bi dudubala modenemo waga taunoyaena ai noğota bena kaikana diyadiyamo a tava.²⁸ Taunana aubaina tedi nisa domdom a luva, bi a banavi te 40 mita, bi a taumiya ġotona te a luva munağe te 30 mita. §²⁹ Bi waga lavedi a naila gulata, bi ai noğotona gado yavala waga ima suvenawe kila dabanemo. Taunana aubaina anika 4 waga mulinemo a pwalağe yovoğedi. Bi a ġoeğoenä maso dobu i yana makai.³⁰ Bi wagamo tabagibagi waga ġaubona a sako yovoğe, te maso a naila a nawa. Taunana aubaina tedi ai kaikaiyovu te

§ 27:28: Mağina lofalofanemo ġakima sa duli, bi sai pwalağe nisamo te ya yovo nove nisa dibunemo, bi ena lofa sa luva.

bena maso waga isunemo anika sa pwalağe yovoğe.

³¹ Ġome Pol tauwaiğaviya edi bada bi tauwaiğaviya i giuwedina gado, "Bamoda waga taunoya mote wagamo sima miya ba temi mote koma yawasana." ³² Ġome tauwaiğaviya waga ġaubona mağinina a koiğavuki bi i kuluva yovo nisamo. ³³ Bi lağan sakosako balanemo Pol lava i giu vavasağedi te maso bai a kani. Bi i giuwedina gado, "Temi kona wailaba bi kona waikita, mote ko kani te lağan 14 a kovi. ³⁴ Niganana ya giugiu vavasağemi te ko kani bi ko ġailisi, te mote ġemota kaka ima peki." ³⁵ Pol niga mainana i giu bi matabudi matedimo buledi i vai te Maimaituwa i waiyebone, i kivi bi kani i waitubu. ³⁶ Ġome lava matabudi nuwedi i kena bi a kani. ³⁷ Bi wagamo lava wapamai ba 276. ³⁸ Bi lava matabudi a kani te a kani nonoğā, bi mulinemo ba witi ai nağasedi nisamo te waga i tekateka.

Waga i nuwa suwasuwa

³⁹ Kamaina bi lağan i yana kamağe, bi waga lavedi dobu a kita bi mote a kitağone. Tedi yafo a kita bi ġome gele visuvisuna. Bi ġome a ġoe te waga a ġiu waididimani te maso i nawa diyadiyamo i tava. ⁴⁰ Taunana aubaina waga lavedi anika mağinidi a koiğavuğavukidi te nisamo a yovo, bi kulin mağinina a kuvesidi. Bi kuka ġaubona waga matanemo a lageti te maso yavalta waga i avali nawe diyadiyamo maso i tava. ⁴¹ Bi geğə te waga bubu dabatuwinemo i laukatikava te mote luvana imai dagudagu. Bi kuka kaidi ba labama i waidoukotokotodi.

⁴² Bi tauwaiğaviya ai ogatala te biliwelokomo taumiya maso ai pekidi, male sa yaka nawa diyadiyamo bi sa velau sa nawa. ⁴³ Ġome tauwaiğaviya edi bada mote Pol waipekina i ġoe, taunana aubaina edi ogatalana mote i waianine. Kamaina bi tauwaiğaviya edi bada lava mabai ġemoğemotina te sa yakana ba i giuwedi te a geilaupoti te a yaka nawa diyadiyamo. ⁴⁴ Bi lava ġesaudi mabai mote ġemoğemotina sima yaka ba i giuwedi, te waga i wai doukotokotona kaidi sa tanodi bi dabediğā sa poule nawa diyadiyamo. Bi niga mainana a voiye te lava matabudi a yawasana.

28

Pol Malta bwanabwananemo

¹ Mba ġome ke yaka nawa gelemo ke tavatava ba, ġome kaka a giuwemai te bwanabwana isana ba Malta. ² Mba bwanabwanana lavedi kividī a visu kauwa, te a giuvaimai. Bi nabu i yovoyovo te ke tululu, taunana aubaina lava kai a suve. ³ Bi Pol kai bwainina i vai bi i waiwaigabu ba kai nopodimo mwata salama, kai i poya wailovotavi te Pol

nimanemo i kaputa te i dawe. ⁴ Bi bwanabwana lavedi Pol nimanemo mwata a kita i dawedawe ba taudiğā ai giugiuna gado, "Niga olotona ba tauwaipeki. Tana nisamo mote i peki taunana aubaina niganana maimaituwa Dike* kaka yai peki." ⁵ Bi Pol nimanemo salama i laipaili nawe kaimo bi tana mote mwata i waikelo. ⁶ Ğome lava a wailaba te nimana ya lusa ee yai mağemoti te ya kuluva bi ya peki. Ai laba bi a waikita te Pol lisinemo mote bai i tubuğā. Taunana aubaina nuwedi a vitale bi a giuna gado, "Tana ba maimaituwa."

⁷ Bi ke miyamiyana diyamaimo ba daibi dididiga bi bwanabwana badana Pabilas ena vanuwa diyamaimo. Bi kivina i visu gulata te i nawemai ena vanuwemo bi i labe kauwemai te lağan faiona a kovi. ⁸ Bi Pabilas tamana i sida kauwa te vanuwemo i kenakena. Tana tunipoyapoya bi dibukwasina i vai. Pol i nawa lisinemo bi aubaina i laupali bi nimana dabanemo i sivudi te i waiyawasani. ⁹ Bi niga kauwina mainana i tubutubuğā ba lava sidesidedi mba bwanabwananemo matabudi a tava Pol lisinemo bi i waiyawasanidi.

Pol Malta bwanabwanana i gose bi i nawa Loum

¹⁰ Bi Malta bwanabwananemo ke miya te bodubodu lağanina i kovi bi nawa aubaina ba lava puyo wapewapedi a vitemai. Bi kota ema kalağı wagamo ai geludi. ¹¹ Bi nawalai faiona mulidimo Aleksandiliya lavedi edi wagamo ke gelu bi ke modina. Niga wagana ba ġome i moito te bodubodu saugina i kovi bi wagana matanemo ba koikoitau labu taditadidi ai moitodi, isedi ba Kasta bi Polak. ¹² Bi ġome ke modina te Silakus tauninemo ke tava ġome bi lağan faiona ke miya. ¹³ Ğome ke modina munağā te Legium tauninemo ke tava. Bi lağan i sako ba yalousağā yavala i laulausuve taunana aubaina lağan i sako munağē ba Puteli tauninemo ke tava. ¹⁴ Ğome ba valevaletimai tauwaisumağā ke banavidi bi a giuwemai te vaitedi ke miya te lağan 7 a kovi. Muliğā kaka ke nawa Loum. ¹⁵ Sauginemo valevaledimai tauwaisumağā Loummo giumai a vaiye ba a sağā a labelabemai malagai isana, Taomana Faiona Vanuwidi. Bi gesaudi a tava ani waikunekune gabuna isana Apiyas ġome kei taubanava. Ğome tedi Pol i kitekitedi ba nuwana i lautou bi Maimaituwa i waiyebone. ¹⁶ Bi sauginemo tama Loummo ke tava ba Loum babadidi Pol taunağā ai anine te vanuwa a vite bi taunağā ya miya bi tauwaiğaviya ġemota vaitena te ya kita wata.

Pol Loumğā i lauguguya nawa

* **28:4:** Dike ba Molta lavedi edi maimaituwa a waisumäge te lava bai i kauwe waigebona ba ya kovoğī ee yai peki.

¹⁷ Lağan waifaioninemo Pol Diu babadidi i giuwedi te a tava lisinemo ai ġemotidi. Bi i giuwedina gado, “Valevaletigu, tagu mote bai e voiye waigebo lava lisidimo ee tamatamada edi vaivai e kagebogebodi. Bi Yelusalemmo a panigu bi Loum lavedi nimedimo a sakogu. ¹⁸ Bi Loum lavedi a banavigu te tagu mote bai gebogebona yà voiye te maso ai pekigu, taunana aubaina a ġoegoena maso a kaikamağegu. ¹⁹ [◊]Bi Diu lavedi mote a ġoegoe te sa kaikamağegu, taunana aubaina e giu te ġalibona Sisa matanemo yà moito bi tana ya etalegu. Bi mote maso egu lava Diu ei wavudi. ²⁰ Bi niga kauwina aubaina te e giuwemi kona tava te ta waigiugiu. Bi tagu Islael lavedi bai kauwina sa waisumağedidina, taunana e laulauguguyaena dabanemo seinimo a panigu.”

²¹ Bi tedi ena giu ai munena gado, “Bi em pilipili pepana mote aiyai Diudiyamo i giukamağe yovoġe lisimaimo. Bi kota valevaletimai mabai noke mai a yovoyovona mote bamo a giu waigebogebom ka vaiye. ²² Bi ke ġoegoeyena tam em noġota bai kwa giuwemai, bi ke sibe te lava dobu matabunemo niga damna valivaliuna ba sa giugiu tunid-aboke.”

²³ Ĝome ai anina te bamo laġannemo ba sa tava sai ġemoti munağedi bi Pol ena giu sai beyavaiye. Mba laġannemo Diu lavedi wapewapedi a tava Pol ena miyamo ai ġemotidi. Bi Pol, Maimaituwa ena waibada i giuwaitetena olaolalemo i waitubu eete i nawa i dudubala. Mousis bi taugiuwatana bai a gilugilumina taunana i giugiuwata bi i ġoegoena maso nuwedi i vitaledi bi Yesu ai sumaġe. ²⁴ Bi lava ena giu a vaiye te ġesaudi nuwedi a vitaledi bi ai sumaġa bi ġesaudi mote ai sumaġa. ²⁵ Taunana aubaina tedi taudiġa a waikagiu, muliġa kaka sa nawana ba Pol ena giu lisidimo i waikovina gado, “Aluwa Waiyawa i giukauwa eda magumagula lisidimo bi Taugiuwatana Aisaiya i gilumina gado,

²⁶ ‘Kwa nawa em lava otidi Islael lisidimo
bi kwa giuwedina gado,

“Temi giu ko vaivaiyena
bi mote ko sibe.

Temi Maimaituwa kauwa i voyedti kona kitekitedi,
bi mote ko sibedi te bai ya voivoiye.”

²⁷ [◊]Niga lavedi mote bai sima sibesibe,
banina nopodi a ġaiġai.

Tedi waibeyedi bi bai sa vaivaiyena
mote sima sibesibe,
tedi matedi a pota
banina mote a ġoegoe te sai kita.

Bamoda tedi sa ġoe bi bai yà giugiuwedina sa kaiwatana,
ba tedi male nopolidimo sa sibe.

Bi bai yà voivoiyena sa kita
bi kota yà giugiuwena sa vaiyena.
Kaka lisigumo sa nuwavitala
bi yài yawasanidi.'

²⁸ "Temi Diu lavemi mote giukauwa koma vaivaiye, tau-nana aubaina yà giugiuwemi te Maimaituwa yawasana giuna i giukamağe Eteni lavedi lisidimo te sa vai."†

³⁰ Ĝome Pol kwalabu labu i miya vanuwa i waiwaimainemo. Bi lava mabai a tavatavana lisinemo ba matabudi i giu vaidi ena vanuwemo. ³¹ Bi Pol mote aiyai i waiġake, nuwana i lautou bi malaudabatolana Maimaituwa ena waibada i lauguguyae bi Bada Yesu Keliso giuna visuvisuna i wailovelovedi.

† **28:28:** Lova 29 ba gilugilumina wadubodimo visa ota bi Gulik gilugilumina nopolidimo nigra lovana 29 mote ima kenakena.